KURTULUŞ SAVAŞI'NDA ADANA VE ADANA'NIN KURTULUŞU
BELGELER

HAZIRLAYAN
MEHMET Ö. ALKAN

TARİH VAKFI YURT YAYINLARI

MEHMET Ö. ALKAN

KURTULUŞ SAVAŞI'NDA ADANA VE ADANA'NIN KURTULUŞU BELGELER

BÜYÜK ŞEHİR ADANA

TARİH VAKFI

Sarıdemir Mah. Ragıp Gümüşpala Cad. No: 10 34134 Eminönü/İstanbul
Tel: (0212) 522 02 02 - Faks: (0212) 513 54 00
www.tarihvakfi.org.tr - tarihvakfi@tarihvakfi.org.tr
© Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2022

Hazırlayan
Mehmet Ö. Alkan
ORCID ID: 0000-0003-3892-8982

Yayıma Hazırlayan
İsmet Akça

Editöryel Okuma
Bayram Şen

Çevrim Yazı Katkıları
Murat Bilgin, İrfan Ertan

Kapak Görselleri:
Ön: "Bugün, Toroslar'da Yalınayak, Aç ve Çıplak Dolaşarak Düşmanla Mücadele Eden Adanalıların Kurtuluş Günüdür. "Yeni Adana" Asil Hemşehrilerinin Bugününü Hürmet ve Minnetle Tebrik Eylerken Bugünü Elde Etmek için Canını Feda Eden Şehitlerimize de Mağfiret Diler..." *Yeni Adana* (5 Kânûn-ı Sânî 1928) s.1
Arka: Ferid Celal; "5 Kânûn-ı Sânî 1338 Sevgili Adana Mülhakatatının Tamamen Anavatana İltihak Ettiği Bir Gündür" *Yeni Adana* No:13-197 (5 Kânûn-ı Sânî 1338 [Ocak 1922] – 3 Cemâziyelevvel 1340)

Kitap Uygulama
Aşkın Yücel Seçkin

Baskı
Karmat Ambalaj ve Geri Dönüşüm San. Tic. Ltd. Şti.
Maltepe Mah. Davutpaşa Cad. Güven İş Merkezi C Blok No:234
Topkapı - Zeytinburnu - İSTANBUL Tel:+902125658097 Fax:+90212612639

Yayıncı Sertifika Numarası: 45602
Matbaa Sertifika Numarası: 44718

Birinci Basım: Ocak 2022
ISBN: 978-975-333-395-5

Bu eser Adana Büyükşehir Belediyesi ile Tarih Vakfı arasındaki sözleşme uyarınca Mehmet Ö. Alkan koordinatörlüğünde yürütülen "Milli Mücadele Yıllarında Adana Tarihinin Araştırılması" başlıklı proje kapsamında üretilmiş ve basılmıştır.
Tarih Vakfı olarak teşekkür ederiz.

BÜYÜK ŞEHİR ADANA

KURTULUŞ SAVAŞI'NDA ADANA
VE
ADANA'NIN KURTULUŞU
BELGELER

HAZIRLAYAN
MEHMET Ö. ALKAN

TARİH VAKFI YURT YAYINLARI

Farklılıklarımızla, barış ve demokrasi içinde birlikte yaşamak isteyenlere...

İÇİNDEKİLER

GELECEĞİ, GEÇMİŞİ BİLENLER KURACAK - Zeydan Karalar i

ADANA'NIN 100. KURTULUŞ YILI - Mehmet Ö. Alkan iii

BELGELER 1

Belge 1		Bütün Türk Milletine ve Türk Askerlerine Vaziyetimiz ve Cihan Vaziyeti Hakkında Talimat	2
Belge 2	27 Ekim 1918	27 Teşrîn-i Evvel 1334 – 690 - Yakında bir mütarekenin akdedileceği / 30 Teşrîn-i Evvel 1334 – 690-A - İzzet Paşa'nın kumandayı M. Kemal Paşa'ya terk edeceği / 30 Teşrîn-i Evvel 1334- 690-B - M. Kemal Paşa'nın Yıldırım Ordular Grubu Komutanlığına sevk edildiği / 31 Teşrîn-i Evvel 1334 – 690-C - Liman von Sanders Paşa'nın kumandayı M. Kemal Paşa'ya teslim ettiği.	22
Belge 3	29 Ekim 1918	Mustafa Kemal Paşa'nın Yıldırım Ordular Grubu Komutanlığına atanmasının düşünüldüğüne dair Sadrazam Ahmet İzzet Paşa'nın 29 Ekim 1918 tarihli yazısı.	30
Belge 4	30 Ekim 1918	30 Teşrîn-i Evvel 1334 - M Kemal Paşa'nın Raco'dan Adana'ya hareketi	32
Belge 5	30 Ekim 1918	Liman von Sanders'in Grubun kumandasını yarın M. Kemal Paşa'ya vereceği	34
Belge 6	30 Ekim 1918	Yıldırım Ordular Grubu Kumandanlığının, Grubun Mütarekenin imzalandığı 30 Ekim 1918 gününe ait durumunu açıklayan muharebe raporunu göstermektedir.	36
Belge 7	30 Ekim 1918	30 Teşrîn-i Evvel 1334 - Yıldırım Grubu kıtaatının, mütareke günündeki durumunu gösteren harp raporu	40

Belge 8	30 Ekim 1918	Mustafa Kemal Paşa'nın Adana'ya hareketi 7'nci Ordu Komutanı Mustafa Kemal Paşa'nın Grup Komutanı'yla görüşmek üzere Adana'ya gideceğine dair 3'üncü ve 20'nci Kolordu Komutanlıklarına gönderdiği 30 Ekim 1918 tarihli yazı.	42
Belge 9	30 Ekim 1918	Mondros Mütarekenamesi	44
Belge 10	31 Ekim 1918	31 Teşrîn-i Evvel 1334 – Liman Paşa'nın M. Kemal Paşa'ya kumandayı teslim ederken söylediği nutuk	52
Belge 11	31 Ekim 1918	Yıldırım Ordular Grubu Komutanlığından ayrılan ve bu görevi Mustafa Kemal Paşa'ya devreden Liman von Sanders'in birliklerine 31 Ekim 1918 tarihli veda yazısı	54
Belge 12	31 Ekim 1918	Mustafa Kemal Paşa'dan Liman von Sanders'e Mustafa Kemal Paşa'nın Yıldırım Ordular Grubu Komutanlığını devraldığına dair Başkomutanlık Vekaletine gönderdiği 31 Ekim 1918 tarihli yazı	56
Belge 13	31 Ekim 1918	Yıldırım Ordular Grubu Komutanlığını Mustafa Kemal Paşa'ya devrettiğine dair Liman von Sanders tarafından Sadârete gönderilen 31 Ekim 1918 tarihli yazı	58
Belge 14	31 Ekim 1918	Liman von Sanders'in Adana'daki Veda Konuşması	60
Belge 15	31 Ekim 1918	Liman von Sanders'in Adana'daki Veda Konuşması	62
Belge 16	31 Ekim 1918	Yıldırım Ordular Grubunun 31 Ekim 1918 gününe ait Başkumandanlık Erkân-ı Harbiye Riyasetine ve Ordulara gönderdiği Harp raporunun aslı	64
Belge 17	3 Kasım 1918	Mondros Mütarekenamesi Başkomutanlık Erkân-ı Harbiye Riyasetinin Mondros Mütarekesi'nin şartlarını içeren 3 Kasım 1918 tarihli tebliği	66
Belge 18	3 Kasım 1918	Mondros Mütarekesi şartlarına dair Yıldırım Ordular Grubu Komutanlığı tarafından Başkomutanlık Erkân-ı Harbiye Riyasetine gönderilen 3 Kasım 1918 tarihli rapor	72

Belge 19	3 Kasım 1918	Torpil taramak ve şehri işgal etmek üzere İskenderun'a gelen Fransız ve İngilizlere müsaade edilmediğine dair Yıldırım Ordular Grubu Komutanlığı ve İskenderun Liman Riyaseti tarafından Başkomutanlık Erkân-ı Harbiye Riyasetine gönderilen 3 Kasım 1918 tarihli raporlar	76
Belge 20	3 Kasım 1918	Başkumandanlık Vekaletinden Mondros Mütarekesinin Tatbikine Dair Sorulan Hususlar Ve Alınan Tedbirler	80
Belge 21	3 Kasım 1918	Yıldırım Grubunda yeniden yapılacak teşkilat hakkında M. Kemal Paşanın Başkumandanlık Erkân-ı Harbiye Riyasetine yaptığı tekliftir, teklifleri kabul edilmediği takdirde kumandanlıktan affını rica etmektedir.	84
Belge 22	6 Kasım 1918	Mütarekenin yanlış değerlendirmelere yol açabilecek maddelerinin açıklığa kavuşturulması gerektiğine dair Yıldırım Ordular Grubu Komutanlığı tarafından Başkomutanlık Erkân-ı Harbiye Riyasetine gönderilen 6 Kasım 1918 tarihli rapor	88
Belge 23	6 Kasım 1918	M. Kemal Paşa Mondros Ateşkes Anlaşmasına İtiraz Ediyor ve Ayrılmak İstiyor	92
Belge 24	10 Kasım 1918	10 Teşrîn-i Sânî 1334 - M. Kemal Paşa'nın, Yıldırım Kıtaatına vedası	96
Belge 25	19 Kasım 1918	Adana'nın tahliyesi hususunda Amiral Calthorpe tarafından Hariciye Nezaretine gönderilen mektup ile bu konuda teşebbüslerde bulunulması gerektiğine dair Hariciye Nezareti tarafından Başkomutanlık Erkân-ı Harbiye Riyasetine gönderilen 19 Kasım 1918 tarihli yazı.	100
Belge26	20 Kasım 1918	20 Teşrîn-i Sânî 1334 - M. Kemal Paşa'nın İstanbul'a dönüşünden sonra 2 nci Ordu K. Nihat Paşa'nın kumandayı alacağı	102
Belge 27	21 Kasım 1918	İngilizlerin Adana'nın tamamen tahliyesi talebiyle ilgili gelişmelerden zamanında haberdar edilmek istenildiği hususunda 6'ncı Ordu Komutanlığı tarafından Harbiye Nezaretine gönderilen 21 Kasım 1918 tarihli rapor	104

Belge 28	23 Kasım 1918	Adana'nın tahliye edilmemesi için yapılan teşebbüslerin sonuçsuz kaldığına dair Harbiye Nezareti tarafından 2'nci Ordu Komutanlığına gönderilen 23 Kasım 1918 tarihli emir.	106
Belge 29	23 Kasım 1918	53. 2'nci Ordu Komutanlığı tarafından Adana'nın tahliyesi hususunda İngilizlere yapılan 23 Kasım 1918 tarihli teklif	108
Belge 30	24 Kasım 1918	Adana mülki idaresinde yapılması gereken değişikliklere dair 2'nci Ordu Komutanlığı tarafından Harbiye Nezaretine gönderilen 24 Kasım 1918 tarihli rapor	112
Belge 31	25 Kasım 1918	Adana'nın ve civarının tahliyesinden sonra mülki idare amirlerinin kuvvetli şahsiyetler olması icap ettiğinden Valiyi civar mutasarrıflıklardaki mutasarrıf ve Polis personelinin değiştirilmesine dair Harbiye Nezaretine şifre	116
Belge 32	26 Kasım 1918	Adana Valisinin Değişmesi	120
Belge 33	27 Kasım 1918	Adana, Antep ve Maraş'ta asayişin sağlanması için kuvvet bırakılması hususunda Harbiye Nezareti tarafından Hariciye Nezaretine gönderilen 27 Kasım 1918 tarihli yazı	122
Belge 34	27 Kasım 1918	Adana, Maraş ve Antep bölgesindeki jandarmanın takviyesi hususunda 2'nci Ordu Komutanlığı tarafından Başkomutanlık Erkân-ı Harbiye Riyasetine gönderilen 27 Kasım 1918 tarihli rapor	126
Belge 35	29 Kasım 1918	Adana'nın tahliyesine dair İngilizlere yapılan tekliflerin kabulü üzerine Ordu birliklerinin konuş ve kuruluşları hususunda 2'nci Ordu Komutanlığı tarafından Başkomutanlık Erkân-ı Harbiye Riyasetine gönderilen 29 Kasım 1918 tarihli raporlar	130
Belge 36	1 Aralık 1918	Adana'nın işgali ve burada bırakılacak kuvvetlere dair Adana Valiliği tarafından Dâhiliye Nezaretine gönderilen 29-30 Kasım 1918 tarihli raporlar	134
Belge 37	9 Aralık 1918	Adana Vilayetine en muktedir memurların gönderilmesi hakkında	140
Belge 38	9 Aralık 1918	En muktedir memurinin Adana'ya i'zâmı	142

Belge 39	13 Aralık 1918	Adana'da çıkan geçici hükümet kurulması söylentileri hususunda 2'nci Ordu Komutanlığı tarafından Harbiye Nezaretine gönderilen 13 Aralık 1918 tarihli rapor	144
Belge 40	13 Aralık 1918	Adana'da hükümet-i muvakkata teşkiline dair olan şâyia	146
Belge 41	14 Aralık 1918	Adana'da Ermeni kıyamı ve muvakkat hükümet	148
Belge 42	14 Aralık 1918	Fransızların Adana'yı işgal edeceklerine dair 2'nci Ordu Komutanlığı tarafından Harbiye Nezaretine 14 Aralık 1918 tarihli rapor	150
Belge 43	24 Aralık 1918	Adana Valiliği'ne bir vali tayin edileceğinin kararlaştırıldığı.	152
Belge 44	24 Aralık 1918	Adana, Antep, Urfa ve Maraş yöresinde İngiliz ve Fransızların faaliyetlerine dair Tuğgeneral Nihat tarafından Harbiye Nezaretine gönderilen 24 Aralık 1918 tarihli Raporlar	154
Belge 45	26 Aralık 1918	Vali olarak Adana'ya gitmesinin uygun olmayacağı hususunda Tuğgeneral Nihat tarafından Harbiye Nezaretine gönderilen 26 Aralık 1918 tarihli rapor	162
Belge 46	27 Aralık 1918	Pozantı'nın tahliyesi hususunda Yıldırım Kıtaatı Müfettişliği tarafından Harbiye Nezaretine gönderilen 27 Aralık 1918 tarihli rapor	164
Belge 47	27 Aralık 1918	Adana Valiliğine atanmasının Mütareke şartlarına aykırı bir durum olmadığına dair Tuğgeneral Nihat tarafından İngiliz ve Fransız İşgal Kuvvetleri Komutanlıklarına gönderilen 27 Aralık 1918 tarihli yazı	166
Belge 48	27 Aralık 1918	Nakliyat için demir yollarının kullanılması hususunda 6'ncı Ordu Komutanlığı tarafından Başkomutanlık Erkân-ı Harbiye Riyasetine gönderilen rapor	168
Belge 49	31 Aralık 1918	Adana'da bırakılan irtibat zabitimiz Erkân-ı Harbiye Binbaşısı Tevfik Beye Adana Fransız Kumandanı tarafından yapılan tahkiramiz muamele hakkında	174
Belge 50	7 Ocak 1919	Adana vilayetine en muktedir memurların gönderilmesi - Adana'nın işgali	176

Belge 51	22 Haziran 1919	Adana dahilinde Müslümanlara Mezalim Yapıldığının İşitildiğine Dair	178
Belge 52	23 Temmuz 1919	Erzurum Kongresi Beyannamesi	180
Belge 53	27 Temmuz 1919	Cebel Obüs Mermisine İhtiyaç olduğu, Adana'dan Gelen Yolların Açık Olduğu	188
Belge 54	29 Temmuz 1919	Adana'da Millî Bir Harekât Yapıldığı ve Düvel-i İtilafiye'nin Bâb-ı Âlî'yi Protesto Ettiğinin Haber Alındığı	190
Belge 55	4 Ağustos 1919	Adana'da Millî Hareket Olduğu Konusunda Haber Alınamadığı	192
Belge 56	4 Ağustos 1919	Milleti Temsil Eden Sivas Umumi Kongresi'nin Meşru Emellerinin Neticelendirilmesi	194
Belge 57	23 Ağustos 1919	Adana Delegelerinin Sivas Kongresine Katılması 15 nci Kolordu Komutanlığının, 3 ncü Kolordu Komutanlığına Sivas'a gelen delegelerden başka, diğer gelecek olanların da hareket etmek üzere olduğunu bildiren yazısı.	196
Belge 58	23 Ağustos 1919	Adana murahhasları Sivas'a geliyorlar-15 nci Kolordu Komutanlığının, Trabzon Mevki' Komutanlığına, Amerika heyeti adına gönderilen Mister Bravvn'un Sivas'a hareket etmek üzere olduğunu bildiren yazısı.	198
Belge 59	24 Ağustos 1919	Erzurum Kongresi Beyannamesi'nin Süratle Tabedilerek Adana Havalisinde Dağıtılması	200
Belge 60	25 Ağustos 1919	Adana Murahhasının Derhal Sivas'a (Kongre'ye) Gitmesine Emir Verilmesi	202
Belge 61	9 Eylül 1919	Adana Kumandanı Mirliva Muhyiddin Paşa'nın askeri biyografisi	204
Belge 62	16 Eylül 1919	Halkın Ferit Paşa Kabinesine güveni olmadığına dair Heyet-i Temsiliye tarafından yayımlanan 16 Eylül 1919 tarihli tamim.	208
Belge 63	12 Ekim 1919	Adana'daki İngiliz İşgal Kuvvetlerinin Çekileceği ve Yerine Fransız İşgal Kuvvetlerinin Geleceği	210
Belge 64	21 Ekim 1919	Adana'daki Harekât-ı Milliye teşkilat ve İcraatı ve Türkiye'den Ayrılmayacaklarının İlanı	212

Belge 65	23 Ekim 1919	Mustafa Kemal'in Harbiye Nazırı Cemal Paşa'ya Adana, Antep, Maraş bölgelerinde hükümetin İtilaf devletleri nezdindeki girişimleri konusunda kendilerinin aydınlatılmasını isteyen telgrafı.	216
Belge 66	23/24 Ekim 1919	Mustafa Kemal'in, 11 nci Tümen Komutanı Mümtaz Bey'e yazdığı, İstanbul Hükümeti'nin siyasi görüşünün ne olduğu anlaşılıncaya kadar meydana gelen olayların araştırılmasını isteyen yazısı.	218
Belge 67	28 Ekim 1919	Harbiye Nazırı'nın Ermenilerin göçleri konusundaki açıklamalarını içeren 3 ncü Kolordu Komutanlığına gönderilen yazısı.	220
Belge 68	30 Ekim 1919	Urfa, Antep, Maraş ve Adana'da Hükümet tarafından izlenecek siyaset hakkında bilgi istendiğine dair Heyet-i Temsiliye adına Mustafa Kemal Paşa tarafından Harbiye Nezaretine gönderilen 29/30 Ekim 1919 tarihli yazı	222
Belge 69	1 Kasım 1919	İngilizlerin, Adana'yı Fransızlara teslim ettikleri ve askerlerini güneye doğru sevk etmekte oldukları.	224
Belge 70	1 Kasım 1919	Bazı Ermenilerin Amerika'ya gitmek bahanesiyle Adana'ya giderek burada toplandıkları.	226
Belge 71	1 Kasım 1919	Ermeni muhacirlerinin Adana'ya sevklerine dair.	228
Belge 72	2 Kasım 1919	20 nci Kolordu Komutanı Ali Fuad'ın Adana bölgesinde Ermenilerle Müslüman halk arasında meydana gelen olaylar hakkında 3 ncü Kolordu Komutanı'na gönderdiği yazı.	230
Belge 73	3 Kasım 1919	Heyet-i Temsiliye adına Mustafa Kemal'in Elazığ Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'ne yazdığı Maraş bölgesinden İngilizlerin çekilerek yerine Fransızların geldiği ve olayların aynen devam ettiği hakkındaki telgrafı.	232
Belge 74	9 Kasım 1919	Mustafa Kemal Paşa'nın Antep, Adana, Sis, Mersin, Cebel-i Bereket Müdafaa-i Hukuk Cemiyetlerine Sivas'tan çektiği telgraf	234
Belge 75	20 Kasım 1919	Adana İşgal Hudutu Üzerindeki Münasip Noktalar ile Teşkilat-ı Milliye Derecesini Teftiş	236
Belge 76	23 Kasım 1919	Adana'daki Fransız işgal kuvvetlerinden bir kısmın	238

Belge 77	23 Kasım 1919	Adana, Urfa, Maraş ve Antep'te Milli Teşkilat Kurulmasıyla ilgili 23/11/1335 Tarihli Tamim	244
Belge 78	24 Kasım 1919	Fransız Kumandanın, Adana işgal kuvvetlerinden Antep ve Maraş Sancakları İçin Birer Alay Kuvvet İstediği	246
Belge 79	25 Kasım 1919	Adana'ya dair istihbarat- Halep - Telebyez'den dönen bir subayın buradaki İngiliz kuvvetlerine ait verdiği bilgiler	248
Belge 80	3 Aralık 1919	Adana ve Havalisinde Yapılacak Teşkilat ve Tatbik Edilecek Plan	250
Belge 81	4 Aralık 1919	Adana Hakkındaki Kararların Hemen Tatbikine Başlanması- Fransızların Adana'daki Çerkesleri kandırarak menfaatlerine çalıştırdıkları	252
Belge 82	4 Aralık 1919	Alman Bombaları, Adana ve Havalisinde Yapılacak Teşkilat ve Tatbik Edilecek Plan	254
Belge 83	4 Aralık 1919	Adana ve Havalisinde Yapılacak Teşkilat ve Tatbik Edilecek Plan ve Mıntıka Taksimatı Hakkında Heyet-i Temsiliye'nin Tanzim Ettiği Protokol	256
Belge 84	4 Aralık 1919	Muhtar Emrullah, Binbaşı Kemal Beylerle Birlikte Adana'dan Gelen Birkaç Zatla Teşkilatlanma ile İlgili Yapılan Müzakere	260
Belge 85	4 Aralık 1919	Kilikya Cemiyeti tarafından Mustafa Kemal'e teşekkür yazısı.	262
Belge 86	7 Aralık 1919	Ermenilerin Adana'ya Göç Ederek Adana'yı Ermeni Kasabası Haline Getirmeye Çalıştıkları	264
Belge 87	8 Aralık 1919	Adana'da Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti teşkili hakkında.	266
Belge 88	9 Aralık 1919	Adana'da, Fransız bayrağının çekilmesinin protesto edildiği.	268
Belge 89	11 Aralık 1919	Adana'da belediye vergilerinin arttırılması hususunda Fransız Miralay Bremond tarafından Adana Vilâyeti İdare Meclisi'ne emir verilmesi ve özel merasimlerde herkesin Fransız bayrağı çekmeye zorlanması gibi olayların önlenmesi için General Franchet d'Esperey'e istekte bulunulduğu.	272

Belge 90	12 Aralık 1919	Adana'da halkın Maraş ve Ayntab'taki tezahürattan ümide düştüğü.	276
Belge 91	13 Aralık 1919	Harbiye Nazırı Cemal Paşa'nın Adana bölgesindeki olaylar konusunda hükümetin başlatmış olduğu girişimlerin sonuç verdiği hakkında Mustafa Kemal'e gönderdiği yazı.	280
Belge 92	13 Aralık 1919	Adana Havalisi Teşkilatı İçin Kayseri İhtiyat Teavün Cemiyeti Tarafından, Dört İhtiyat Zabitinin Niğde Fırkası Emrine Gönderildiğine Dair	282
Belge 93	13 Aralık 1919	Adana Vilayetine Tabi Osmaniye ve Hamidiye Kazalarında Sakin, … ve Cerit Aşiretlerine Mensup Bazı şahısların Adana'ya Geçmeleri	284
Belge 94	31 Aralık 1919	Adana Gibi Bölgelerin Tahliyesinin Muhtemel Olduğuna Dair İstihbarat Raporu	286
Belge 95	1 Ocak 1920	Adana'nın umumî harekatı tevhit ve tanzimi için talimat.	288
Belge 96	1 Ocak 1920	Teşkilat-ı Millîye ile Yakınlaşan Suriye Ahalisinin Taraftarlığı İçin Adana ve Havalisinde Faaliyete Geçmek Gerekebileceği	292
Belge 97	3 Ocak 1920	Tarsus Ve Amanos Tünelleriyle Seyhan ve Ceyhan Köprüleri Tarsus Demiryolu Köprüsü, Ulukışla-Çiftehan Arasındaki Asma Köprünün Tahripleri	294
Belge 98	4 Ocak 1920	Tahrirat Mustafa Kemal'in, Fransızların Adana'da Yapmış Olduğu Haydutluklara Karşı Sivas Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti Tarafından Çekilen Protestoname	296
Belge 99	4 Ocak 1920	4 Kânûn-ı Sânî 1336 - Adana'daki Fransız kuvvetlerinin Kilis'e nakledildiklerine dair rapor.	298
Belge 100	4 Ocak 1920	4 Kânûn-ı Sânî 1336 - Adana'da halka cebren Fransız bayrakları astırıldığı	300
Belge 101	4 Ocak 1920	4 Kânûn-ı Sânî 1336 - Adana'da mebus secimi yapılmasına dair şifre	302
Belge 102	5 Ocak 1920	5 Kânûn-ı Sânî 1336-Adana'da Fransızların mahalli seçimleri geciktirme teşebbüslerine karşı 5 nci Fırka K. Kenan Beyin tertibat alması	304

Belge 103	5 Ocak 1920	5 Kânûn-ı Sânî 1336- Adana Heyet-i Merkeziyesine muhtelif meselelere dair direktif	306
Belge 104	5 Ocak 1920	Fransızların Adana'daki mebus seçimlerine mani oldukları.	312
Belge 105	6 Ocak 1920	6 Kânûn-ı Sânî 1336 - Adana vilayetinde mebus seçimi yapılmasına dair Harbiye Nezaretine şifre	314
Belge 106	6 Ocak 1920	6 Kânûn-ı Sânî 1336 - Adana bölgesine dair haberlerin toplanması	316
Belge 107	7 Ocak 1920	Adana'da Mebus Seçimi	318
Belge 108	7 Ocak 1920	Alınan habere göre Fransızların Adana'daki mebus seçimlerine engel oldukları, muhaberata sansür konulması nedeniyle halkın bu durumu Dahiliye Nezareti'ne bildiremediği ve bu halin önüne geçilmezse mebusların hariçteki Adanalılardan seçilmesine müsaade edilmesi.	320
Belge 109	10 Ocak 1920	Sivas Kongresi Adana Kararlarının bildirilmesi	322
Belge 110	11 Ocak 1920	11 Kânûn-ı Sânî 1336-Adana bölgesindeki Harekâtta Ermenilere tecavüz edilmemesi	324
Belge 111	11 Ocak 1920	11 Kânûn-ı Sânî 1336 - Fransızların Adana bölgesinde yaptığı mezalim	326
Belge 112	11 Ocak 1920	11 Kânûn-ı Sânî 1336- Adana'da Milli teşkilatın genişletilmesi ve Ermenilere tecavüz edilmemesi	330
Belge 113	15 Ocak 1920	15 Kânûn-ı Evvel 1336 - Adana hadiselerine dair Heyet-i Merkeziyenin raporu	332
Belge 114	15 Ocak 1920	Fransız-İngiliz İtilafı Konularında, 20. Kolordu Kumandanlığı ile 11. Fırka Kumandanlığı, Develi Asayiş Mıntıka Kumandanlığı Arasındaki Yazışma	338
Belge 115	15 Ocak 1920	Adana'da Gelişmeler: Saadettin Bey, Adana Eşrafından Ziya Bey, Tarsus'ta Sadık Paşa'nın oğlu Yusuf, Adana'da Fransız ve Ermenilerin Telaşı ve Fazla Sayıda Fransız Kuvvetinin Adana'ya Gelmekte Olduğu	342
Belge 116	20 Ocak 1920	Millet Meclisi'nde Adana'nın temsil edilmesi.	344
Belge 117	20 Ocak 1920	Adana Valisi Celal Bey ile İrtibat Kurularak Adana'nın Durumu Hakkında Alınacak Bilgilerin Kendisine Bildirilmesi Konusu	350

Belge 118	20 Ocak 1920	Adana'daki Durumla İlgili Sinan Beyin, Yaptığı Tedkikat Sonucu ile İlgili Ali Fuad Paşa ve Heyet-i Temsiliye Riyasetine Gönderdiği Yazı	352
Belge 119	24 Ocak 1920	Adana İşgal Mıntıkası Hakkında Heyet-i Temsiliye Tarafından Tebliğ Olunan Talimata Göre Hemen Hazırlıklara Başlanılması (24 Ocak 1920)	354
Belge 120	26 Ocak 1920	Adana İşgalinin protestosu Kahramanmaraş ve çevresindeki Fransız işgalinin Kayseri halkı tarafından protesto edildiği.	356
Belge 121	27 Ocak 1920	Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Kilikya Heyet-i Merkeziyesi'nin yurdun işgali konusunda Adana Türklerine hitaben yazdığı tahrirat.	358
Belge 122	30 Ocak 1920	Mustafa Kemal Paşa'nın, 20. Kolordu Kumandan Vekili Mahmud Beye gönderdiği; Adana'da Fransızların Takibat ve Mezalimi Tahammül Olunamaz Bir Dereceye Geldiği Hakkında Yazısı	362
Belge 123	30 Ocak 1920	Adana'dan Maraş'a gönderilen Fransız Takviye Birliklerinin Hareketlerini Ertelemeleri İçin Nümayişlere Başlanması Gerektiği	364
Belge 124	31 Ocak 1920	Adana Bölgesinde Kurulacak Milli Teşkilat Hakkında Ereğli'de Bulunan Kilikya Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Ahmed Remzi Bey'le Telgraf Başında Yapılan Görüşme... Üzerine Mustafa Kemal Paşa'ya Gönderilen Yazılar	366
Belge 125	1 Şubat 1920	Adana'da teşkilâtlanmayı sağlamak için yapılması gerekenlerin bildirildiği.	374
Belge 126	2 Şubat 1920	Adana'nın Ermenistan'a Terk Edileceği Düşüncesiyle Bütün Adana'nın Fransız Bayraklarıyla Donandığını Bildiren İstihbarat Raporu	378
Belge 127	Tarih Yok	Adana'da açılan Fransız bayrakları protestosu	380
Belge 128	Tarih Yok	Adana'daki Fransız Valisi'nin Mustafa Kemal'e Telgraf Çekerek Heyet-i Temsiliye Beyannamesi'ne Dair Üzüntülerini Bildirdiği konularında telgraf başında yapılan bir görüşmeye dair şifre çözümü	382
Belge 129	2 Şubat 1920	Adana'da Ermenilerin Galeyanda Olduklarını	386

Belge 130	2 Şubat 1920	Adana'ya (650) Mevcutlu Bir Milli Alay Teşkil ve Sevki Tensip ve İcabına Derhal Teşebbüs Edilmiş Olduğu	388
Belge 131	2 Şubat 1920	Adana şehitleri için mevlit okunması Kahramanmaraş, Şanlıurfa ve çevresinde meydana gelen mezalimin Trabzon halkı tarafından ilgili makamlara telgraflar çekilerek protesto edildiği.	390
Belge 132	3 Şubat 1920	Kayseri Maraş Olayı Üzerine, Adana'ya Bir Müfreze Gönderilmesi Kararı Alındığı ve Durumun Gizli Tutulmasına Dair	392
Belge 133	4 Şubat 1920	Adana Bölgesinde Kurulacak Milli Teşkilat Hakkında Ereğli'de Bulunan Kilikya Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Ahmed Remzi Beyle Telgraf Başında Yapılan Görüşme	394
Belge 134	4 Şubat 1920	Mustafa Kemal Paşa'nın Adana'da teşkilâtlanmayı sağlamak için yapılması gerekenlerin bildirildiği.	396
Belge 135	4 Şubat 1920	Adana'da Ermenilerin Dehşetli Bir Galeyan İçinde Bulundukları	400
Belge 136	4 Şubat 1920	Adana'daki Ermenilerin Faaliyetleri Hakkında Bilgi Veren İstihbarat Raporu	402
Belge 137	4 Şubat 1920	Tokat'taki Müslümanların Kararları 4 Şubat 1920 günü Tokat'ta yapılan miting ve alınan kararlara dair Miting Heyetinin Temsil Heyetine gönderdiği telgraf.	406
Belge 138	6 Şubat 1920	Mülga Ermeni Cemiyeti Reisi Bagos'un Kuva-yı Milliye ile İlişkisi Olan Bir Zata Türklerle Ortaklaşa Çalışabileceklerini Söylediği, Bu Fikrin Adana ve Haçin Ermenilerinde de Olup Olmadığının Kendisine Sorulduğu	408
Belge 139	8 Şubat 1920	Develi Ahalisinin Adanalıları Mezalimden Kurtarmak İçin Bu Bölgedeki Müdafaa-i Milliye Kuvvetlerinin İşbirliği ile Nasıl Hareket Edeceklerinin Bildirilmesini İsteyen Telgraf	410
Belge 140	10 Şubat 1920	Adana Valisi Celâl Bey'in İslâmlara yapılan mezalimin önlenmesi için Fransızlar nezdinde lâzım gelen teşebbüsatta bulunduğunu ancak bir netice alınamadığını bildirdiği.	412

Belge 141	10 Şubat 1920	3. Kolordu Kumandanı Selahaddin Beyin, 20. Kolordu Kumandanlığı'na Gönderdiği; İstanbul Hükümeti'nin Maraş, Adana ve Diğer Olaylar Karşısında Sessiz Kaldığını Belirten ve Bu Konudaki Görüşlerini İçeren Yazısı	414
Belge 142	10 Şubat 1920	Kahramanmaraş ve çevresinde Fransız askerleri ve Ermeni çetelerinin Müslüman halka yaptıkları katliamı protesto için 6 Şubat 1920 günü Kütahya'da büyük bir miting yapıldığı ve alınan kararların İstanbul'da Sadâret makamı ve yabancı temsilciliklere gönderildiği.	416
Belge 143	11 Şubat 1920	Adana Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nden, Adana ve havalisinin işgalden sonraki durumu ve mücadele hareketleri ile ilgili alınan bilginin Heyet-i Temsiliye'ye takdim kılındığı.	420
Belge 144	11 Şubat 1920	Mustafa Kemal Paşa'nın Adana Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nden, Adana ve havalisinin işgalden sonraki durumu ve mücadele hareketleri ile ilgili alınan bilginin Heyet-i Temsiliye'ye takdim kılınan yazılara cevaba	424
Belge 145	11 Şubat 1920	Sivas Valisi Reşid Paşa'nın, Heyet-i Temsiliye'den Aldığı Telgrafa Göre; (...) 3-Adana'dan Gelen Bir Tayyarenin Şark Ordusu Erkân-ı Harbiyesi Tarafından Fransız Kumandanına Yazılan Evrakı Atmış ise de Ele Geçirildiğini	426
Belge 146	11 Şubat 1920	Adana'da durumun çok gergin olduğu Ermenilerin kilise ve okullarda sık sık toplanmakta olduğu, bölgede katliam ve yağma yaptıklarını bildiren yazısı	428
Belge 147	12 Şubat 1920	Adana'dan Alınan Haberlere Göre: (...) Adana Merkez Jandarma Erlerinin Ellerindeki Silahların İşe Yaramaz Silahlarla Değiştirildiği, Alınan Bu Silahların Osmaniye ve Islahiye'de Ermenilere Verildiği	430
Belge 148	12/13 Şubat 1920	Adana'daki katliamları protesto-Kahramanmaraş ve Adana'da yapılan mezalimin hemen durdurulması için ilgili makamlara ve Osmanlı basınına protesto telgrafı çekildiğine dair Arapkir Müdafaa-i Vatan Cemiyetinin telgrafı.	432

Belge 149	13 Şubat 1920	Bir Taraftan Kilikya Müdafaa-yı Hukuk Cemiyetinin, Heyet-i Temsiliye'ye Şifreli Şifresiz Manasız Bir Takım Sorular Sonrası, Diğer Taraftan Kemal Bey ile Olan Anlaşmazlık ve Niğde Havalisindeki Durumun Dedikodulara Neden Olduğu Bu Nedenle Harekâtın Olumsuz Etkilendiği Böyle Olumsuzlukların Giderilmesi İçin Neler Yapılması Gerektiği Konusunda...	434
Belge 150	13 Şubat 1920	Adana Eşrafından İbrahim Bey'in, Getireceği Milli Müfrezelerin Karaisalı'ya Sevk Edilecek Müfrezelere Katılacağı, Karaisalı'ya Gönderilecek Müfrezelerin Hazırlanması Konusunda Ali Fuad Paşanın, 11. Fırka Kumandanı Mümtaz Bey'e, Develi Asayiş Mıntıka Kumandanı Kemal Beye ve Kayseri Kalem Reisi Emrullah Beye Gönderdiği Talimatlar	438
Belge 151	16 Şubat 1920	Amasya'da Bir Miting Düzenlenerek Fransız ve Ermeniler Tarafından Maraş, Urfa, Antep Ve Adana'da Müslümanlara Yapılanların Protesto Edildiğine Dair	440
Belge 152	16 Şubat 1920	Sivas Valisi Reşid Paşa'nın, Amasya'da Binlerce Kişinin Katıldığı Bir Mitingde Maraş, Urfa, Ayıntab Ve Adana'da Fransızlarla Ermenilerin Yaptıkları Katliamların Durdurulması İstendiği, Bundan Sonra Bu Olaylara Seyirci Kalınamayacağını, Tarafsız Devletlere Ve Osmanlı Hükümetine De Kesin Bir Dille İfade Edilerek Durumu Protesto Ettiklerini Bildiren Yazısı	442
Belge 153	17 Şubat 1920	Adana İşgal Bölgesinde Alınan Tertibat Hakkında Bilgi Veren ve Sadâret Makamının Tebligatı Üzerine Birçok Kişi Tarafından Kuva-yı Milliye'nin Reddedildiği, Bu Durum Karşısında Mustafa Kemal Paşa Tarafından Gerekli Teşebbüslerde Bulunulması İstirhamını Belirten ... Yazı	444
Belge 154	18 Şubat 1920	Adana'dan gelen yolculardan alınan haberlere göre; Halep Cephesi'nden gelen vagonların Mersin'de toplandığı, Mersin'e çıkarılan iki süvari alayı ve Madagaskar birliklerinin Halep tarafına sevk edildikleri, İskenderun'a yaralı geldiğine dair, Harbiye Nazırı tarafından, 20. Kolordu Kumandanlığına gönderilen istihbarat	448

Belge 155	3 Mart 1920	Adana, Mersin ve havalisindeki faaliyetler hakkında Adana Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Heyet-i Merkeziyesi'nden verilen rapor.	452
Belge 156	3 Mart 1920	İstihbarat: Adana, Mersin ve havalisindeki faaliyetler hakkında Adana Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Heyet-i Merkeziyesi'nden verilen rapor.	456
Belge 157	3 Mart 1920	Tutulacak Yerler: Adana, Mersin ve havalisindeki faaliyetler hakkında Adana Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Heyet-i Merkeziyesi'nden verilen rapor.	458
Belge 158	5 Mart 1920	Adana bölgesinde Milli kuvvetlerin telgraf hatlarını tahrip ettikleri	460
Belge 159	7 Mart 1920	Fransızlar tarafından Adana ve havalisinin işgal edildiği.	462
Belge 160	14 Mart 1920	Mustafa Kemal Paşa'nın Fransızlarla ilgili görüşleri ve Adana'da Fransızlar tarafından yayınlanan gazetede yer alan valinin Ermeni olaylarıyla ilgili düşünceleri.	464
Belge 161	14/15 Mart 1920	Milli Kuvvetlerin Fransızları Adana'dan çıkarmak amacıyla iki koldan Adana üzerine yürüdüğü haberinin doğru olup olmadığını öğrenmek için Çanakkale Mevki' Müstahkem Komutanı Albay Şevket Bey'in 20 nci Kolordu Komutanlığı'na gönderdiği yazı.	470
Belge 162	23 Mart 1920	Adana bölgesindeki, Kuva-yı Milliye harekâtının çabuklaştırılması.	472
Belge 163	24 Mart 1920	Adana'yı Fransızlara tahliye ettirmek için alınacak tedbire dair M. Kemal Paşa'nın Kolordulara tamimi-1336	474
Belge 164	31 Mart 1920	Adana'nın ahval-ı umumisi.	476
Belge 165	31 Mart 1920	Adana'da Fransızların, Ermenileri silahlandırarak Müslümanlara saldırttıkları	478
Belge 166	10 Nisan 1920	Adana Kuva-yı Milliye Fedai Müfrezeleri Kumandanı Arslan Bey'in müfrezeleri için dağ topu talebi ve Heyet-i Temsiliye'nin de lüzum görülürse gönderileceği cevabı.	482
Belge 167	12 Nisan 1920	Kuva-yı Milliye harekâtının Adana bölgesinde lehimize sonuçlandığı.	484

Belge 168	15 Nisan 1920	Adana'dan Büyük Millet Meclisi'ne beş azanın intihap edildiği.	486
Belge 169	16 Nisan 1920	Meclis-i Millî Fevkalâde'ye, Adana'dan beş azanın seçildiği ve Ankara'ya hareket edileceği.	488
Belge 170	16 Nisan 1920	Adana'da seçilmiş beş azanın, 21/04/1336'da Ankara'ya hareket ettikleri hakkında.	490
Belge 171	5 Mayıs 1920	Adana-Mersin Yolunun İslam Kuvvetleri Tarafından Kesildiği	492
Belge 172	14 Mayıs 1920	Adana'da Fransızların Kuva-yı Milliyecileri tevkif ettikleri.	494
Belge 173	29 Mayıs 1920	Fransızlarin mukavemetine rağmen Adana ve havalisi	496
Belge 174	31 Mayıs 1920	Adana'da Fransız Valisi Bramund'un Türklere Karşı Yapmış Olduğu Cinayetler	498
Belge 175	1 Haziran 1920	15 nci Kolordu Komutanı Kazım Karabekir'in, Genelkurmay Başkanlığı'na yazdığı, Fransızlarla yapılan ateşkes konusunda kendilerine de bilgi verilmesini isteyen telgrafı.	500
Belge 176	2 Haziran 1920	Kozan Kilikya Doğu Bölgesi Kuva-yı Milliye Komutanı Tufan'ın BMM Başkanı Mustafa Kemal'e yazdığı, Kozan'ın tahliyesi konusunu görüşmek üzere Fransız Albay Mösyö Grasi'nin geldiği hakkındaki raporu.	502
Belge 177	3 Haziran 1920	İngilizlerin silah taharrîyati, Şarki Trakya milis	504
Belge 178	22 Haziran 1920	Genelkurmay Başkanı İsmet'in, Kurmay Binbaşı Şemseddin Bey'e gönderdiği, Adana bölgesinde Müslümanlara yapılan mezalimin devam ettiği, durumun General Özdi'ye bildirildiği, o bölgede gereken tedbirlerin alınması gerektiği hakkındaki emri	506
Belge 179	1 Temmuz 1920	Batı Cephesi, El-cezire Cephesi, Adana Cephesi'ndeki Durum	508
Belge 180	4 Temmuz 1920	Adana ve El-cezire Cephelerinde şâyân-ı Ehemmiyet Bir Hadise olmadığı TBMM Toplantısı	510
Belge 181	24 Temmuz 1920	Ajans Haberine Göre; Garb ve Adana Cephelerinde Çarpışmalar Olduğu	512

Belge 182	28 Temmuz 1920	Fransızların Adana'yı tahliyesi.	514
Belge 183	31 Temmuz 1920	Adana'da Mahsur Kalan Fransız Kuvvetlerini Taciz İçin Baskınlar Yapıldığını	516
Belge 184	31 Temmuz 1920	Adana Cephesi'nde, düşman ve Türk kuvvetlerinin konuşunu gösterir vaziyet krokisi.	518
Belge 185	31 Temmuz 1920	Adana Cephesi'nde, düşman ve Türk kuvvetlerinin konuşunu gösterir vaziyet krokisi.	520
Belge 186	1 Ağustos 1920	Vatanın kurtuluşu için çalışmamız gerekirken bazı bakanlıkların gereksiz yere memur tayin ve nakli ile uğraştıklarına dair Adana, Isparta ve İçel milletvekillerinin soru önergeleri.	522
Belge 187	5 Ağustos 1920	Adana Vilâyeti dahilinde vazife-i vataniye ve milliyede vilâyete yardım edilmesi.	528
Belge 188	19 Ağustos 1920	Ajans Haberine Göre; Adana'nın Bombardımanına Üç Günden Beri Devam Edildiği	530
Belge 189	19 Ağustos 1920	Adana'nın bombardımanına üç günden beri devam olunmakta ve hatt-ı muhasara sıkıştırılmaktadır.	532
Belge 190	3 Eylül 1920	Adana Cephesi Komutanı Albay Selahattin Adil'in, Genelkurmay Başkanlığı'n yazdığı, Adana bölgesinde yapılan muharebeler ve genel durum hakkındaki raporu.	534
Belge 191	21 Eylül 1920	Fransızların Adana civarında birçok İslâm köylerini yaktığı.	536
Belge 192	26 Eylül 1920	Adana yakınında düşürülen bir Fransız uçağının tamiri.	538
Belge 193	15 Ekim 1920	Adana Valisi ve Komutanı Mehmet Nuri'nin Genelkurmay Başkanlığı'na yazdığı, düşmanın sol kanat bölgesinde Çakıt ve Dörtler köyleri yönünde taarruz ettikleri hakkındaki raporu.	544
Belge 194	21 Ekim 1920	Doğu Cephesi Kumandanı Kazım Karabekir'in silah arkadaşlarına yayınladığı beyanname.	546

Belge 195	23 Ekim 1920	Erkân-ı Harbiye-i Umûmiyye Reisi İsmet Bey'in, Hariciye Vekâlet'ine gönderdiği; Sovyet Rusya ile yapılacak dostluk anlaşması ve Tiflis ile Van'ın Ermenistan'a terk edilmesi ile ilgili olarak Adana Cephesi Kumandanı Selahaddin Adil Beyin, Garp Cephesi Kumandanı Ali Fuad Paşanın, Şark Cephesi Kumandanı Kazım Karabekir Paşanın ve El-Cezire Cephesi Kumandanı Nihad Beyin görüşlerini içeren yazısı	552
Belge 196	25 Ekim 1920	Genelkurmay Başkanı İsmet'in, düşmanın Tarsus yönünden eski mevzilerine geri püskürtüldüğü, Osmaniye bölgesinde değişiklik olmadığı hakkındaki harp raporu.	560
Belge 197	25 Ekim 1920	41 nci Tümen Komutanı'nın, Genelkurmay Başkanlığı'na yazdığı, sağ kanatta düşmanın Tarsus-Gülek İstasyonu arasında 100 kadar konik çadırdan ibaret bir çadırlı ordugahı olduğu hakkındaki raporu.	562
Belge 198	25 Ekim 1920	Adana Valisi'nin, Genelkurmay Başkanlığı'na yazdığı, düşmanın Tarsus yönünde eski mevzilerine geri atıldığı, Fransızlardan bir esir alındığı, diğer cephelerde sükunet olduğu hakkındaki raporu.	564
Belge 199	28 Ekim 1920	Adana Cephesi Komutanı Selahaddin Adil'in Genelkurmay Başkanlığı'na gönderdiği Antep, Adana ve Osmaniye bölgesinde meydana gelen olaylar ile ilgili raporu.	566
Belge 200	2/3 Kasım 1920	41 nci Tümen Komutanı'nın, Genelkurmay Başkanlığı'na yazdığı, Adana'daki düşman kuvvetlerinden 400 piyade ile 7 topun 28.10.1920'de Adana'dan Misis'e getirildiği hakkında harp telgrafı.	568
Belge 201	4 Kasım 1920	Adana Cephesi Komutanı Selahaddin Adil'in, Genelkurmay Başkanlığı'na yazdığı, Osmaniye bölgesine 3000 civarında bir kuvvetin saldırması ve diğer cephelerdeki durum hakkındaki 4.11.1920 tarihli harp raporu.	570
Belge 202	8 Kasım 1920	6/8 Kasım 1920 tarihleri arasında sağ kanat, sol kanat, Osmaniye ve Antep bölgelerinde meydana gelen çarpışmalarla ilgili Genelkurmay Başkanı'nın yazısı.	574

Belge 203	6 Aralık 1920	2 nci Kolordu Komutanı Selahaddin Adil'in, Genelkurmay Başkanlığı'na gönderdiği, Kozan bölgesinde değişiklik olmadığı, Osmaniye bölgesinde sükunet olduğu hakkındaki raporu.	576
Belge 204	23 Aralık 1920	Fransızların Adana halkından asker toplamak için beyanname yayınlaması ve Vali Abdurrahman'ın Kilikya Cumhuriyeti teşkiline ait teklifi.	578
Belge 205	14 Ocak 1921	Adana Belediye Başkanlığının Birinci İnönü Zaferi'nin Adana halkı üzerinde uyandırdığı büyük sevinci bildiren yazısı.	580
Belge 206	14 Mart 1921	Fransız Birlikleri Komutanı'nın, Osmaniye Bölge Komutanı'na, Fransa Hükümeti'nin ateşkes istediklerini ve bugünden itibaren buna uyacaklarını bildiren yazısı	582
Belge 207	13 Nisan 1921	Büyük Millet Meclisi Reisi Mustafa Kemal Paşa'ya gazi unvanı tevcih olunmasını	584
Belge 208	24 Mayıs 1921	Adana halkının zalimlerden çektiği fecaatten kurtarılması için Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne yazdığı dilekçe.	586
Belge 209	22 Haziran 1921	Adana Bölge Komutanı'nın, Genelkurmay Başkanlığına, bölgede sükunet olduğu, Fransız tayyarelerinin faaliyetleri ve Mersin Limanı'nda bir nakliye gemisinin olduğu hakkındaki raporu	590
Belge 210	30 Haziran 1921	Adana'da Ramazan Bayramı münasebetiyle icra kılına	592
Belge 211	18 Temmuz 1921	Fransızların Adana ve havalisinde kalmalarının milli meclisce kabul edilmediğinin tebliği.	596
Belge 212	20 Ekim 1921	Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti ile Fransa Cumhuriyeti Arasında Akd Edilen İtilafname Sureti	598
Belge 213	1 Kasım 1921	Mustafa Kemal'in, Ankara Antlaşması gereğince Fransızlar tarafından boşaltılan yerlerde yapılan yeni düzenlemeler ve kolordu yetkisiyle kurulan Adana ve Çevresi Komutanlığı hakkındaki yazısı	602
Belge 214	7 Kasım 1921	Adana Bölge Komutanı'nın, Genelkurmay Başkanlığına, Fransızların bölgeyi boşaltmaya başladıkları, ancak buradaki bazı Rum ve Ermeni polisleri ile bazı Müslümanların kendilerinin korunması için Fransız generaline, İngiltere ve Amerika'ya başvurdukları, daha sonra Fransızlar tarafından dağıtıldıkları hakkındaki raporu	604

Belge 215	10 Kasım 1921	Adana Bölge Komutanı'nın, Genelkurmay Başkanlığına, Fransızların tahliye ettikleri bölgeleri bildirir raporu	606
Belge 216	17 Kasım 1921	Adana ve Çevresi Komutanı'nın, Gaziantep Bölge Komutanlığı Vekaletine, Adana ve Çevresi Komutanlığı karargahının Kelebek'e hareketini, Mersin Bölge Komutanlığının kurulduğunu, Tahliye ve Sınır Belirleme Komisyonunun görevinin bitimine kadar Mersin ve Gaziantep Bölge Komutanlarının görevine devam edeceklerine dair raporu.	608
Belge 217	17 Kasım 1921	Hürriyet ve İtilaf Fırkası Kâtib-i Umumisi Adanalı Zeynelabidin nam şahsın kuva-yı milliye aleyhine tefevvühâtı hâvi ve Fransızların Adana'yı tahliyelerini müteakip İngiliz Mandasını talep eylemeleri	610
Belge 218	27 Kasım 1921	Güzel Adanamız Üzerinde Bu Sabahtan İtibaren Tekrar Şanlı Bayrağımız Dalgalanıyor - Bu Sabah Muhiddin Paşa'nın Kumandası Altında Şehre Dâhil Olacak Kıtaat ve Memurin Umûr-ı İradeyi Ele Alacaktır	614
Belge 219	29 Kasım 1921	Muhalif Şahıslarla İlgili Olarak, İstihbaratta Görevlendirilen Bazı Şahıslar Hakkında ve Fransızların Adana'da İhtilal Çıkarmak Üzere Gruplar Oluşturduklarına Dair Verilen Bilgi	620
Belge 220	30 Kasım 1921	Adana ve Çevresi Komutanı'nın, Genelkurmay Başkanlığına, İşgal ve Tahliye Komisyonlarının aldıkları kararları bildirir raporu.	626
Belge 221	1 Aralık 1921	Adana ve Çevresi Komutanı'nın, Gaziantep Bölge Komutanlığı Vekaletine, Fransızların 20 Aralık 1921 tarihine kadar Kilikya'yı boşaltacakları ve Türk birliklerinin bu tarihte işgal edilen yerleri teslim alacakları, fakat bu tarihe kadar izinsiz sınırın güneyine geçilmemesini bildiren yazısı.	630
Belge 222	4 Aralık 1921	Adana'nın Her Tarafında Sancağımız Dalgalanıyor	632
Belge 223	4 Aralık 1921	Adana'da şiddetli pahalılık olduğu, Fransızların tahliyeye hazırlandıkları.	634
Belge 224	6 Aralık 1921	Adana Vilayeti Kâmilen Tahliye Edildi	638

Belge 225	7 Aralık 1921	Adana'nın kurtuluşundan sonra dairelerin ve evraklanın ilgili adliye memurları tarafından devralınmasıyla ilgili bir kanun teklifinin hazırlanmakta olduğu.	640
Belge 226	9 Aralık 1921	TBMM Reisi Mustafa Kemal Paşa'nın 5 Aralık 1921 tarihinde yayınladığı beyanname.	644
Belge 227	9 Aralık 1921	Valimiz Hilmi Beyefendi Hazretleriyle Mülakat	648
Belge 228	9 Aralık 1921	Vatan Kucağında	652
Belge 229	11 Aralık 1921	Başkumandanımızın Memleketimize Selam ve Tahassürü - Mustafa Kemal Paşa Hazretleri İlk Fırsatta Memleketimize Gelecek	654
Belge 230	15 Aralık 1921	Mustafa Kemal Paşa Adana'ya Gidecek mi?	656
Belge 231	18 Aralık 1921	Osmaniye'den Tebrik	658
Belge 232	18 Aralık 1921	Tebrik Telgrafları	660
Belge 233	21 Aralık 1921	Adana ve Çevresi Komutanı'nın, Gaziantep Bölge Komutanı Vekaletine, Ankara Antlaşması'na göre oluşturulan Sınır Belirleme Komisyonlarının çalışmaları hakkındaki raporu.	664
Belge 234	23 Aralık 1921	Adana Merkez Muhalif Taburu'nun Şakirpaşa İstasyonu'nda bekleyen Adana halkı tarafından sevinçle karşılandığı.	668
Belge 235	23 Aralık 1921	Adanamız bâ-pâyen Bir Meserret İçinde…	672
Belge 236	23 Aralık 1921	Büyük Millet Meclisi'nin Dünkü Müzâkerâtı	674
Belge 237	23 Aralık 1921	Ferit Celal; "Büyük Günler"	676
Belge 238	23 Aralık 1921	Kahraman Askerlerimizin Şehrimizi Tesellümü	680
Belge 239	25 Aralık 1921	Franklin Bovion ve Rüfekası Adana'dan Gittiler	684
Belge 240	2 Ocak 1922	Adana ve Çevresi Komutanı'nın, Gaziantep Bölge Komutanı'na, Fransızların 4 Ocak 1921 tarihinde Dörtyol'u terk edecekleri hakkında verdiği rapor.	686
Belge 241	3/4 Ocak 1922	Adana ve Çevresi Komutanı'nın, Genelkurmay Başkanlığına, Dörtyol'a olaysız bir şekilde girildiğini bildirir raporu.	688

Belge 242	4 Ocak 1922	Adana ve havalisinin işgalinin itmam edildiği, Adana ve Çevresi Komutanı'nın, Genelkurmay Başkanlığına, bugün General Guro'nun kurmayı ile Tahliye Komisyon Başkanı'nın emrindeki subaylarla beraber bir savaş gemisine binerek Mersin'i terk ettiklerini bildiren raporu.	690
Belge 243	5 Ocak 1922	Adana ile Gelen Müjde	692
Belge 244	5 Ocak 1922	Ferid Celal; "5 Kânûn-ı Sânî 1338 Sevgili Adana Mülhakatatının Tamamen Anavatana İltihak Ettiği Bir Gündür"	696
Belge 245	5 Ocak 1922	Adana ve Malatya Piyasaları	700
Belge 246	6 Ocak 1922	Adanamızın Tahliyesi Hitama Erdi	702
Belge 247	8 Ocak 1922	Evvelki Günkü Tezahürat 5 Kânûn-ı Sânî Her Sene Adana ve Havalisinin Milli Bayramıdır	704
Belge 248	8 Ocak 1922	Ferit Celal; "Bayrak Sevgisi"	708
Belge 249	8 Ocak 1922	Bayramlar Bayramı	712
Belge 250	8 Ocak 1922	Türkiye'nin En Büyük Bayrağını Adana Çekti	716
Belge 251	10 Ocak 1922	Son Safha ve Ekalliyetler	720
Belge 252	12 Ocak 1922	Adana'da Kahraman Kıtaatımıza Yapılan Parlak İstikbal Merasimi	724
Belge 253	12 Ocak 1922	Adana'da Bir Ziyafet ve Mühim Nutuklar	728
Belge 254	15 Ocak 1922	Adana'da Şenlikler	732
Belge 255	17 Ocak 1922	Adana ve İmtidadındaki Ekalliyetler ve Cemiyet-i Akvam	734
Belge 256	24 Ocak 1922	Adana'da Bir Komisyon - Adanalıların Hükümet-i Milliyemize Hediyeleri - Konyalılar Adana'ya Bir Heyet Gönderiyorlar - Koton İdrofil Fabrikası Bulundu	736
Belge 257	29 Ocak 1922	Adana'da Çekilen Büyük Sancak	740
Belge 258	31 Ocak 1922	Adana'da Afgan Sefirinin Tebriki	744
Belge 259	7 Şubat 1922	Sevgili Adana Anavatana Kavuşurken	748

Belge 260	18 Nisan 1922	Adana'ya Kuva-yı Miliye'nin Girmesi Üzerine, İzmir'e Geçen Ermeni Komitesi Fedai Reislerinin, Anadolu İçlerine Akın Yapmak Amacıyla Ermeni Gençlerini Topladıkları.	750
Belge 261	20 Nisan 1922	Adana'da bir haftalık un ve buğdayın kaldığı ve iki un fabrikasının bulunduğu.	756
Belge 262	8 Mayıs 1922	Harp Encümeni Raporları	760
Belge 263	31 Mayıs 1922	Adana Havalisi Komutanı Muhiyiddin Paşa ve General Goro ve İngilizler	776
Belge 264	11 Haziran 1922	Adana'dan Gelen Casuslar İstanbul'da Reşadiye Oteli'nde	778
Belge 265	14 Ağustos 1922	Erkân-ı Harbiye Adana Teşkilatı	786
Belge 266	2 Ocak 1923	Adana'nın Kurtuluş Yıl Dönümü vesilesiyle Başvekil İsmet Paşa'nın Yeni Adana Gazetesi'ne Çektiği Telgraf	788
Belge 267	1 Şubat 1923	Fransızların Beyoğlu Olivo Sokağı'ndaki Belediye Hastahanesi'ni tahliye kararı aldıkları. İspanya Kralı yâverlerinden Ezic Oşelyano'nun Adana veya uygun görülen başka bir mahalde Mustafa Kemal Paşa ile görüşme talebi.	790
Belge 268	21 Mart 1923	Adana Esnaflarıyla konuşma 16 Mart 1923	794
Belge 269	17 Nisan 1923	Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın Adana seyahati	798
Belge 270	30 Aralık 1923	Mersin vilayetinin Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'na muhalif olarak halen Adana vilayetine bağlı olarak idare edildiğine dair Mersin Milletvekili Niyazi Bey'in soru önergesi	800
Belge 271	31 Aralık 1923	Adana'nın kurtuluş yıldönümü münasebetiyle yapılacak törene Meclis Başkan'ı Fethi'nin başkanlığında 14 kişinin katılacağı	804
Belge 272	31 Ocak 1925	Son Telgraf gazetesinde yer alan, Adana'nın kurtuluş günü yaşanan olaylar hakkında tetkilat	806
Belge 273	6 Ekim 1925	Basbakan İsmet İnönü'nün Adana'daki Pamuk Kongresi'ne gitmeyeceği	818

Belge 274	13 Ocak 1926	Londra'da yayınlanan Times Gazetesi'nde Fransa aleyhinde yayınlanan haber, Adana'nın kurtuluşu münasebetiyle düzenlenen merasimde Fransa aleyhinde yapılan konuşmalar ve sair faaliyetler hakkında Fransa Mümessili Mösyö Alber Saro'nun şikayeti	822
Belge 275	20 Şubat 1926	Adana İl Genel Meclisi'nin Cumhurbaşkanı'nı Adana'ya Daveti	824
Belge 276	9 Mart 1926	Başbakan İsmet İnönü'nün Cebeli Bereket, Adana ve Tarsus'a yapacağı seyahati bildirir telgraf.	826
Belge 277	19 Aralık 1926	Adana'nın iktisadi durumu hakkında Başbakan İsmet İnönü ile görüşen Adana Ticaret Odası'nın teşekkür yazısı.	828
Belge 278	17 Ağustos 1927	Adana demiryolu hattında başlayan grevden dolayı, Bayındırlık, İçişleri ve Milli Savunma Bakanlıklarının gerekli tedbirleri alarak anarşiye meydan vermemelerine dair İsmet İnönü'nün talimatı.	830
Belge 279	9 Kasım 1927	Maraş ve Adana'nın kurtuluş bayramlarına giden milletvekillerine tahsis edilen vagon ücretlerinin ödenmesi.	836
Belge 280	5 Ocak 1928	Bugün, Toroslar'da Yalınayak, Aç ve Çıplak Dolaşarak Düşmanla Mücadele Eden Adanalıların Kurtuluş Günüdür. "Yeni Adana" Asil Hemşehrilerinin Bugününü Hürmet ve Minnetle Tebrik Eylerken Bugünü Elde Etmek için Canını Feda Eden Şehitlerimize de Mağfiret Diler...	842
Belge 281	24 Ekim 1934	Adana'da Cumhuriyet Bayramı'nın kutlanacağı	848
Belge 282	29 Eylül 1936	Başbakan İsmet İnönü'nün, Elazığ'a gideceği orada Mareşal Fevzi Çakmak Abidin Özmen, Hüseyin Abdullah Alpdoğan, 3. Ordu Müfettişi Orgeneral Urbay ile beraber çalışacağı ve Elâzığ'dan Adana'ya geçeceği.	851
Belge 283	7 Mart 1946	Kadirli'nin Kurtuluş Bayramının 26. Yıl Kutlama Programı Yazıları	854
Belge 284	25 Aralık 1947	Çukurova'nın Kurtuluşu	860
Belge 285	22 Mayıs 1948	Kozan'ın Kurtuluşu	861

Belge 286	5 Ocak 1949	Genel Başkanvekili Hilmi Uran'a Çukurova'nın Kurtuluşu İçin Çukurovalılar Derneği'ne yazdığı yazı	865
Belge 287	6 Ocak 1949	Genel Başkanvekili Hilmi Uran'a Çukurova'nın Kurtuluşu İçin CHP Mersin il Başkanın yazdığı yazı	866
Belge 288	7 Ocak 1949	Genel Başkanvekili Hilmi Uran'a Osmaniye'nin Kurtuluşu Belediye Başkanı Abdürrezzak Güvenç'in gönderdiği telgraf	867
Belge 289	10 Ocak 1949	CHP Genel Sekreterliği'ne CHP Seyhan İl İdare Kurulu İbrahim Burduroğlu'nun Yazısı	868
Belge 290	26 Şubat 1949	CHP Genel Başkanvekili Hilmi Uran'a Kadirli'nin Kurtuluşu İçin CHP ilçe İdare Kurulu başkanın yazdığı yazı	872
Belge 291	26 Şubat 1949	CHP Genel Başkanvekili Hilmi Uran'a Kadirli'nin Kurtuluşu İçin CHP ilçe İdare Kurulu başkanına gönderdiği telgraf	873
Belge 292	7 Mart 1949	CHP Genel Başkanvekili Hilmi Uran'ın Kadirli'nin Kurtuluşu İçin CHP ilçe başkanına çektiği telgraf.	874
Belge 293	7 Mart 1949	CHP Genel Başkanvekili Hilmi Uran'ın Kadirli'nin Kurtuluşu İçin CHP ilçe başkanına gönderdiği yazı	875
Belge 294	15 Mart 1949	Kadirli'nin Kurtuluşu İçin Seyhan CHP İl İdare Kurulu Başkanı İbrahim Burduroğlu'nun CHP Genel Sekreterliğine Yazısı	876
Belge 295	8 Haziran 1949	Kozan'ın Kurtuluşu İçin Seyhan CHP İl İdare Kurulu Başkanı İbrahim Burduroğlu'nun CHP Genel Sekreterliğine Yazısı	877
Belge 296	3 Ocak 1951	Yeni Adana Gazetesi'nden İsmet İnönü'ye	878
Belge 297	5 Ocak 1951	İsmet İnönü'nün Adana'nın Kurtuluş Gününü Kutlayan Yazısı	879
Belge 298	5 Ocak 1951	Kasım Gülek'in Adana'nın Kurtuluş Gününü Kutlayan Yazısı	880
Belge 299	-	DİĞER TELGRAFLAR	881
SÖZLÜK			883

GELECEĞİ, GEÇMİŞİ BİLENLER KURACAK

Adana Milli Mücadelesi, İstiklâl Harbi içinde herhangi bir cephe değil, hem diplomatik hem de askerî açıdan en önemli mücadele alanlarından biriydi. Adana'nın kurtuluş mücadelesi, yalnızca bir şehrin kurtuluşu için değil, aslında tüm ülkenin kurtuluşu ve bağımsızlığı için büyük bir adımdı. Ankara Hükümeti'nin başlıca meselesi öncelikle Adana'nın kurtulması ve savaşın bitirilmesiydi. Mustafa Kemal Paşa, Adana'nın kurtuluş süreciyle yakından ilgilendi. İşgalcilere karşı kararlı, örgütlü ve yaygın bir direniş yürütüldü. Çünkü Adana kurtulursa Fransızlar savaş dışı bırakılacak ve batıdaki savaşın zaferle sonuçlanması sağlanabilecekti. Ankara Antlaşması'yla hem Adana'nın kurtulması sağlandı hem de Fransızlar savaş dışı bırakıldı. Örnek bir Kuva-yı Milliye örgütlenmesi deneyimi de burada kazanıldı ve diğer cephelerde uygulandı.

Bu kitapta, ATASE, TİTE, T.C. Cumhurbaşkanlığı Osmanlı ve Cumhuriyet Arşivleri, TTK Kitaplığı ile yerel ve ulusal basın taramaları sürecinde yoğun bir çalışma sonucu çıkarılan belgelerden bir seçki bulacaksınız. Kurtuluşa giden süreci belgeleriyle inceleyebilecek, geçmişimizi daha iyi bileceksiniz.

İyi okumalar dilerim.

Zeydan Karalar
Adana Büyükşehir Belediye Başkanı

ADANA'NIN 100. KURTULUŞ YILI

5 Ocak 1922 Adana'nın Kurtuluş Günü.

100 yıl önce emperyalizme karşı yürütülen Millî Mücadele içinde Adana'nın kurtuluşu, yalnızca bir şehrin kurtuluşu değil, aslında Türkiye'nin kurtuluşuna ve bağımsızlığına giden en büyük adımlardan ve heyecanlardan biri olmuştu. Hatırlanacağı üzere Birinci Dünya Savaşı, Osmanlı Devleti için büyük bir hezimetle bitmişti. İmzalanan Mondros Mütarekesi ağır şartlar içeriyordu. Bütün ordular terhis ediliyor, ellerinden bütün silahları alınıyor, üstelik İtilaf Devletleri'ne güvenlik açısından sakıncalı gördükleri yerleri işgal edebilme hakkı tanınıyordu. İşgaller için mazeret bol ve çeşitliydi. Fiili işgal başlamakta gecikmedi.

Mondros Mütarekesi'nin imzalanması sonrasında ilk göz dikilen yerlerden biri, önce İngiliz ve sonra Fransız kuvvetlerinin yıldırım hızıyla yöneldiği Adana oldu. Adana'nın işgali ile başlayan direniş ve mücadele, bölgesel savaşa dönüştü. Fransız kuvvetlerine Ermeni milislerinin de dahil olmasıyla, işgale karşı yaklaşık üç yılı aşkın süren bir kurtuluş mücadelesi başlayacaktı. İşgale karşı hemen yerel direniş hareketi örgütlenmiş, sonra da Kuva-yı Milliye'nin bir parçası haline gelmişti. Mustafa Kemal Paşa, Birinci Dünya Savaşı'ndaki son görev yeri olması nedeniyle yakından tanıdığı bu coğrafyadaki savaş ve Adana'nın kurtuluş süreciyle yakından ilgilendi. İşgalcilere karşı kararlı, örgütlü ve yaygın bir direniş yürütüldü. Birçok yazışmayı bizzat kendisi telgraf başında yaptı. Kararlılıkla yürütülen ve her bir aşamada Fransız işgal kuvvetlerine zor anlar yaşatan süreç sonunda TBMM Hükümeti ile Fransa arasında 30 Ekim 1921'de imzalanan Ankara Antlaşması, Fransız kuvvetlerinin yalnızca Adana'da değil, Türkiye'den çekilerek savaş dışı kalmasına neden olmuştu. Bu Batı Cephesi'ne büyük bir soluk aldıracak ve zaferle sonuçlanacak olan Büyük Taarruz hazırlıklarını rahatlatacaktı. Böylece Antlaşmaya göre Kasım 1921 ile Ocak 1922 arasında Adana'nın aşamalı olarak tahliye süreci başlamış ve nihayet 5 Ocak 1922'de tamamlanmıştı.

Adana'nın kurtuluşu büyük bir sevinç yaratmış, ilgi, dikkat ve faaliyetlerin Batı Cephesi'nde yoğunlaşmasını sağlamıştı. Bir başka deyişle Türkiye'nin askeri, siyasi ve diplomatik kurtuluşu ve bağımsızlığı Adana'nın kurtuluşu ile başlamıştır dersek abartmış olmayız.

Adana Büyükşehir Belediyesi için hazırladığım *Kurtuluş Savaşı'nda Adana ve Adana'nın Kurtuluşu BELGELER* adı eserde yer alan belgeler, Türkiye'nin önde gelen arşivlerinde salgın koşullarında süren yoğun bir çalışma sonucunda, binlerce belge arasından tarama yapılarak seçilmiştir. Binlerce belge arasından içlerinde önemli gördüklerimi bu kitaba aldım. Belirlenen belgelerin hem orijinalleri hem de çevrimyazıları birlikte verilmiştir. Böylece tarih araştırması yapacak olanların arşiv referanslarıyla birinci elden yararlanacağı belgeler bütünü oluşmuştur. Bu açıdan da araştırmacılara ve araştırmalara yararlı olmasını umarım.

Belgelerin odaklandığı ana eksen Millî Mücadele ve Adana'nın Kurtuluşu'dur. Bu nedenle ilk belgeler Mondros Mütarekesi'nin imzalanmasından hemen önce Mustafa Kemal Paşa'nın Adana'da Yıldırım Orduları Grubu Kumandanlığı'na atanması ve Adana'ya gelmesi ile başlamaktır. Mustafa Kemal Paşa, komutayı Liman von Sanders'ten devralmış ve kendisini Adana İstasyonu'ndan uğurlamıştır. Ardından Mondros Mütarekesi imzalanmış ve imzalanmasıyla birlikte Mustafa Kemal Paşa antlaşma ve hükümlerine Adana'dan şiddetle karşı çıkmış, tespit ve itirazlarını İstanbul Hükümeti'ne art arda telgraflar çekerek iletmiştir.

Kitabın en başına koyduğum *Bütün Türk Milletine ve Türk Askerlerine Vaziyetimiz ve Cihan Vaziyeti -Hakkında Talimat-* başlıklı kitapçık, savaş sürerken, 1920'de Adana'da, Sevr Antlaşması sonrasında basılmış ve büyük ihtimalle ilk kez yayınlanıyor. Adeta "*Adana'nın Kurtuluş Manifestosu*" olarak niteleyebileceğimiz bu metni derlemenin en başına koymayı tercih ettim. Türk Tarih Kurumu'nda bulunan eser, *Yeni Adana Matbaası*'nda basılmıştır ve üzerinde *Kırk Birinci Fırka Kumandanlığı* damgası vardır. Bu kitapçık, işgalcilerin "medenî" dünyasına tam anlamıyla bir ders verme niteliğinde bir metindir. Metinde, istiklâlin önemi üzerinde durularak İslam hilâfetinin ancak "istiklâliyetle pâyidar" olabileceği vurgulanıyor. İngiltere başta olmak üzere batılı devletlerin imza ettirmek istedikleri antlaşmanın milli istiklâli tamamen mahvedeceği ve bunun tam bir zulüm olduğu belirtiliyor. Savaş sonrasında İngilizlerin Türkiye'yi, Hindistan, Mısır, Tunus gibi sömürge yapmak istediği, dolayısıyla Türkiye'yi esarete götürecek bir antlaşma imza ettirmeye çalıştıkları, ama bunun TBMM tarafından asla kabul edilmeyeceği ilan ediliyor. Meclis-i Mebusan'ın kapatılması ve mebusların Malta'ya sürgün gönderilmesi ve Ankara'da açılan Büyük Millet Meclisi'nin asi gösterilmesi eleştiriliyor. İngiltere Mısır ve Hindistan'ı; Fransa Cezayir, Tunus ve Fas'ı işgal etmiş olan İslam düşmanları şeklinde zikredilerek, emperyalist devletler uyarılıyor. Kitapçık Adana halkının isyanını ve kurtuluş aşkını dile getirerek tamamlanıyor.

Belgelerin derlenmesi için Türkiye'nin bu konudaki başlıca arşivlerinden yararlandım. Yararlandığım arşivler:

Millî Savunma Bakanlığı Arşiv ve Askeri Tarih Daire Başkanlığı **(GNKUR ATASE)**

Harb Tarihi Vesikaları Dergisi- Harp Tarihi Belgeleri Dergisi- Askerî Tarih Belgeleri Dergisi: Belgelerinin bir kısmı ise 1952 yılından beri yayınlanmakta olan ve halen yayını süren 149 cilt olan *Harb Tarihi Vesikaları Dergisi* (No:1-67), *Harp Tarihi Belgeleri Dergisi* (No:68-76) ve *Askerî Tarih Belgeleri Dergisi* (No:77-149) tamamı taranmış ve belgeler seçilmiştir. **(ATASE)**

Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Arşivi **(TİTE)**

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi **(BOA)**

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi **(BCA)**

Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi ve Milli Kütüphane başta olmak üzere ulusal kütüphanelerde de kaynak araştırması yapılmıştır. Arşiv ve kütüphanelerin yanı sıra Kasım 1921 ila Şubat 1922 arasında yerel ve ulusal basın taraması yapılarak Adana'nın kurtuluşu ile ilgili belli başlı haberler derlenmiş ve çevrimyazıları verilmiştir. Ayrıca döneme dair kaynak kitaplardan da bazı belgeler kitaba alınmıştır.

Belgeler kronolojik sıraya konularak önce çevrimyazısı sonra orijinali verilmiştir. Böylece araştırmacıların birinci elden belgeleri görmeleri ve kullanmaları amaçlanmıştır. Bazı belgelerde Adana dışında konular da yer almaktadır. Adana ile ilgili olmayan bölümlerin çevrimyazısına yer verilmemiş, yalnızca Adana konusundaki bölümler verilmiştir.

Ayrıca Adana'nın 1922 yılında kurtuluşu sonrasındaki yıllara ait olan kurtuluş günü kutlamaları gibi konulara dair arşivlerde rastladığım başka belgeleri de araştırmacılara yararlı olur düşüncesiyle ekledim.

Bütün bu süreçte elde ettiğim ve bu kitapta hacmi nedeniyle kullanamadığım belgelerin tamamını Adana Büyükşehir Belediyesi'ne verdim. Araştırmacılar talep ettikleri takdirde yararlanabileceklerdir. Ayrıca bende de bir örneği olduğu için benimle de iletişime geçerlerse istedikleri belgeleri kendilerine iletirim.

ATASE Belgelerinin temini konusunda ATASE Daire Başkanı Ulaştırma Albay Doç Dr. Bülent Durgun'un cömert yardımları için teşekkür ederim. Belgelerden bir bölümünün çevrimyazılarını yapan Murat Bilgin'e, gazete taraması yaparak, kısmen çevrimyazılarına yardımcı olan İrfan Ertan'a, kitaplaşma sürecindeki katkılarından dolayı İsmet Akça'ya, redaksiyonu büyük bir titizlikle yapan Bayram Şen'e ve sayfa düzenini yapan Aşkın Yücel Seçkin'e teşekkür ederim.

Her zamanki sabır ve titizlikleri için Kafiye ve Şiir'e teşekkür yetmez.

Mehmet Ö. Alkan
Aralık 2021-Selamiçeşme

BELGELER

Belge 1

Bütün Türk Milletine ve Türk Askerlerine Vaziyetimiz ve Cihan Vaziyeti Hakkında Talimat

BÜTÜN TÜRK MİLLETİNE VE TÜRK ASKERLERİNE

VAZİYETİMİZ VE CİHAN VAZİYETİ HAKKINDA

TALİMAT

[Mühür]
Kırk Birinci Fırka Kumandanlığı

Yeni Adana Matbaasında Tab Olunmuştur
1336 [1920]

بوتون تورك ملتنه و تورك عسكرلرینه وضعیتمز و جهان وضعیتی حقنده

تعلیمات

یکی آه‌نا مطبعه‌سنده طبع اولنمشدر .
١٣٣٦

Türk Tarih Kurumu
Kütüphanesi
Kayıt No: A126437
Yer No: A. VIII/9523

Sicil No 255.7.2/19/12379
Hediye: İzzeddin Derbend 2019

TÜRK TARİH KURUMU
KÜTÜPHANESİ

KAYIT NO. A126437
YER NO. A.VIII / 9523

1

Bütün Türk Milletine ve Türk Askerlerine Vaziyetimiz ve Cihan Vaziyeti -Hakkında Talimat-

1-(el-İslâmü ya'lû ve lâ-yu'lâ aleyh) [İslam yücedir ve ona galip gelinemez] mantûkunca Hilâfet-i İslâmiye ancak istiklâliyetle pâyidâr olabilir. Bir millet kendi hududu dâhilinde kendi ahkâm-ı diniyesine ve kendi mahkemelerine ve kendi servet-i maliyesine ve kendi kuvve-i askeriye ve zabıtasına velhasıl umur ve icraatına başkasının müdahalesi olmaksızın tamamen ve bizzat kendisi sahip ve hakim olursa o millet müstakil olur. Ve o millet ancak bu istiklâliyetle yaşar.

2-Garp devletlerinin başta İngiltere olduğu halde bize imza ettirmek istedikleri sulh muahedenamesinin istiklal-i milliyemizi tamamen mahv ve izale etmekte olduğu ve bu muahedeye vaz'-ı imza edersek memleketimizdeki milyonlarla ahali-i müslimenin kıl kabîl gayrimüslim unsurların taht-ı esaret ve mahkûmiyetinde kalarak beş on sene sonra fakr ve sefaletten ve aczden ve adem-i istiklalden mahv ve muzmahil olacaklar ve İstanbul'da padişah ve halife ve bunun hükümeti oturduğu halde Müslümanların bu mahv ve fena politikasından

۴

بوتون تورك ملتنه و تورك عسكرلرینه وصیتمز و جهان وضعیتی
— حقنده تعلیمات —

۱ — [الاسلام یعلو ولا یعلی علیه] منطوقنجه خلافت
اسلامیه آنجق استقلالیتله پایدار اوله‌بیلور . بو ملت کندی
حدودی داخلنده کندی احکام دینیه‌سنه و کندی محکمه‌لرینه
و کندی ثروت مالیه‌سنه و کندی قوهٔ عسکریه و ضابطه‌سنه
و بالحاصل امور و اجرا آتنه باشقه‌سنك مداخله‌سی اولمقسزین
تماماً و بالذات کندیسی صاحب و حاکم اولورسه او ملت مستقل
اولور . و او ملت آنجق بو استقلالیتله یاشار .

۲ — غرب دولتلرینك باشنده انگلتره اولدیغی حالده بزه
امضا ایتدیرمك ایستدکلری صلح معاهده‌نامه‌سنك استقلال
ملیمزی تماماً محو و ازاله ایتمکده اولدیغی و بو معاهده‌یه وضع
امضا ایدرسه‌ك مملکتمزده‌کی میلیونلرله اهالی مسلمه‌نك قلیل
غیرمسلم عنصرلرك تحت اسارت و محکومیتنده قاله‌جق ایکی اوچ
سنه صکره فقر و سفالتدن و عجزدن و عدم استقلالدن محو و
مضمحل اوله‌جقلر و استانبولده پادشاه و خلیفه و بوتون حکومت
اوطوردیغی حالده مسلمانلرك بو محو و فنا بو انیقه‌سنی

TÜRK TARİHİ KURUMU

2

kurtulamayacaklardır. Çünkü bir kere frenkler muahedeleri mûcebince jandarmamızı kendi ellerine alıyorlar. Ve maliyemize kontrol koyuyorlar. Paramıza ve varidatımıza tasarruf edemeyeceğiz. Memleketin asayişinde ecnebi zabitleri hakim olacaklar. O halde hangi varidatımızı Müslümanın hayrına sarf edebiliriz? Zulüm ve gadre uğrayan hangi Müslüman kime derdini anlatabilecek?

3-Mütareke zamanı düşman ordularıyla istila edilmiş olan memleketleri tekrar almak istemiyoruz. Yalnız ahalisi ekseriyetle Türk olan yerlerin Türklerin istiklâliyetle yaşamasını istiyoruz. Bunun için bizim bir hudud-ı millimiz vardır. O da malumdur:

Edirne, İstanbul, Aydın, Hüdavendigar, Kastamonu, Konya, Ankara, Adana, Antalya, İzmit, Eskişehir, Sivas, Halep, Diyarbakır, Van, Musul, Bitlis, Mamuretülaziz, Azerbaycan, Erzurum ve Trabzon vilayetleridir. Buralarda Türkler, Rum ve Ermenilerden on defa daha fazladır. Haksızlığın derecesine bakılsın ki İzmir'de biraz Rum bulunduğundan ekseriyetin Müslümanlarda bulunduğu halde İngilizler bu vilayeti Yunanistan'a veriyor ve beş sene sonra ancak ahalisinin ârâsına müracaatı şart koyuyor. Halbuki (ve len terzâ anke'l-yehûde ve le'n-nasârâ hattâ yettebi'u milletehüm) âyet-i kerimesinden anlaşıldığı veçhile Yunan idaresinden beş sene sonra orada ne kadar Müslüman kalacak? Niçin bugün ahalinin reyine müracaat edilmiyor da beş sene sonraya talik ediliyor?

4-İngilizler bizi Mısır gibi, Hindistan gibi, Tunus Beyliği gibi yapmak istiyorlar, bu memleketlerin halkı istiklâliyetlerinin İngiliz ve Fransızlar tarafından alınmış olduğundan memleketlerinin en zengin

قوتیه‌یه محتاجلردر . چونکه بر کره ترکلر صاحبه‌لری
موجبنجه ژاندارمه‌مزی کندی اللرینه آلیورلر . و مالیه‌مزه
قونترول قویورلر. پاره‌مزه وواردا‌تمزه تصرف ایده‌میه‌جکز.
مملکتک آسایشنده اجنبی ضابطلری حاکم اوله‌جقلر . اوحالده
پاره‌لری وارداتمزی مسلمانلرک خیرینه صرف ایده‌بیلورز ؟ ظلم
وعدوه اوغرایان حاکی مسلمان کیمه دردینی اکلاته‌بیله‌جک؟

٣ — متارکه زمانی دشمن اردولریله استیلا ایدلمش اولان
مملکتلری تکرار آلمق ایسته‌میورز. یالکز اهالیسی اکثریتله
تورک اولان یرلرک تورکلرک استقلالیله یاشامنی ایستیورز .
بونک ایچون ترم و حدود ملیمز واردر . اوده معلومدر :
ادرنه ، استانبول ، آیدین ، خداوندکار ، قسطمونی ، قونیه ،
آنقره ، آطنه ، آنطالیه ازمید ، اسکیشهر ، سیوس ، حلب ،
دیار بکر ، وان ، موصل ، بتلیس ، معموره‌العزیز . اذربایجان ،
ارضروم و طربزون ولایتلریدر . بو یرلرده تورکلر روم و
ارمنیلردن اون دفعه دها فضله‌در . حقسزلغک درجه‌سنه
باقیکزکه ازمیرده بر آز روم بولوندیغندن اکثریتک مسلمانلرده
بولوندیغی حالده انکلیزلر بو ولایتی یونانستانه ویریور و بش
سنه صوکرا آنجق اهالیسنک آرائنه مراجعتی شرط قویور.
حالبوکه [ولن ترضى عنك اليهود ولا النصارى حتى تتبع ملتهم]
آیت کریمه‌سندن اکلاشلدیغی وجهله یونانلیلر بش سنه
صوکرا اوراده نه‌قدر مسلمان قاله‌جق ؟ نیچون بوکون اهالیک
رأینه مراجعت ایدلمیورده بش سنه صوکرایه تعلیق ایدیلیور ؟

٤ — انکلیزلر بزی مصر کبی ، هندستان کبی ، تونس کبی
کبی تابع ایتدیلر بو مملکتلرک خلقی استقلالیتلرینی انکلیز
وفرانسزلر طرفندن آلینمش اولدیغندن مملکتلرینک الک زنکین

3

ve mamur kısımlarından İngilizler istifade ediyor. Memleketler halkı asıl sahip oldukları halde bundan mahrum kalıyorlar, çünkü müstakil değildirler. Halbuki bu memleketlerin derebeyleri ve hıdivleri vardır. Ve onların da hükümetleri ve meclis-i mebusanları vardır. Fakat hiçbir hükümleri yoktur. Buralarda hakim olan İngiliz ve Fransızlardır. Bu memleketler tamamen ecnebi boyunduruğu altındadırlar. Bunun için buraların halkı bugün istiklâliyetlerini kurtarmak için komiteler, teşkilatlar yaparak istiklallerini kurtarmak için düşmanlarıyla uğraşıyorlar, çalışıyorlar ve yakında muvaffak da olacaklardır. Mısırlılar İngilizlerden istiklallerini kurtarmış bulunuyorlar, Mısır'ın kadimkâr ahalisi İngilizlerin bî-aman silahlarına karşı büyük bir iman ile göğüs gererek ve çakı, bıçak, topuzlarla mukabele ederek istiklalleri uğrunda ölümden çekinmediklerini göstermişler ve haklarını teslim ettirmişlerdir. Hint Müslümanlarında da dehşetli ve vâsi galeyan ve İngiliz aleyhtarlığı vardır. Hindistan'da Müslüman olmayan Mecusiler bile İngiliz istibdadından kurtulmak ve müstakillen yaşamak için Müslümanlarla müttefikan İngiliz aleyhine kıyam ve ihtilal teşkilatına iştirak etmişlerdir. Çünkü halkın gözü açılmıştır, istiklal ne demektir anlamıştır. Avrupa'da da memleketlerin murahhasları ve heyetleri vardır. Bütün Müslüman milletler bugün hilâfet-i İslâmiyeye muavenete azim ve karar etmişlerdir. Hilâfet-i İslamiye aleyhinde İngilizlerin irtikap ettikleri hıyanetleri bütün dünya Müslümanları protesto etmektedirler. İngilizlere karşı düşmanane vaziyet alarak teşkilat-ı milliye ve diniyelerini tevsi etmektedirler. Küre-i zemin üzerinde üç yüz elli milyon Müslüman yaşamaktadır. Şimdiye kadar olduğu gibi Hristiyanlar silah

و معمورەلرندن استفاده ایدیور . مملکتلر خلقی اصل
صاحب اولدقلری حالده بوندن محروم قالیورلر چونکه مستمل
کەلردر . حالبوکه بو مملکتلرك دیەبکلری وخدیولری واردر .
ونلرکده حکومتلری ومجلس مبعوثانلری واردر . فقط هیچ
بر حکملری یوقدر . بورالرده حاکم اولان انکلیز فرانسزلردر .
بو مملکتلر تماماً اجنبی بویوندوروغی آلتنده درلر . بونك ایچون
بورالرك خلقی بوکون استقلاللرینی قورتارمق ایچون قومیته‌لر
تشکیلاتلر یاپەرق استقلاللرینی قورتارمق ایچون دشمنلریله
اوغراشیورلر ، چالیشیورلر و یقینده موفق اوله جقلردر .
مصریلر انکلیزلردن استقلاللرینی قورتارمش بولنیورلر مصرك
قدکار اهالیسی انکلیزلرك بیامان سلاحلرینه قارشی بویوك
بر ایمان ایله کوکس کرەرك اوچاقی ، بیچاق ، طاش یوزلرله مقابله
ایدرك استقلاللری اوغرنده اولومدن چکینمەدکلرینی کوسترمشلر
وحقلرینی آلمیه باشلامشلردر . هند مسلمانلرنده دهشتلی
وواسع غلیان وانکلیز علیهدارلغی واردر . هندستانده مسلمان
اولمایان مجوسیلر بیله انکلیز استبدادندن قورتولمق ومستقلاً
یاشامق ایچون مسلمانلرله متفقاً انکلیز علیهنه قیام واختلال تشکیلاتنه
اشتراك ایتمشلردر . چونکه خلقك کوزی آچلمشدر ، استقلال
نه دیمك اولدیغنی آکلامشدر . اوروپاده مملکتلرك مرخصلری و هیئتلری
واردر . بوتون مسلمان ملتلر بوکون خلافت اسلامیه‌یه معاونته
عزم و قرار ایتمشلردر . خلافت اسلامیه الیمزده . انکلیزلرك تکاپ
ایتدکلری حمایتلری بوتون دنیا مسلمانلری بر وقتده ایتمکده درلر .
، فرانسزلره قارشی شمالی‌ده عصمت الله ق تشکیلات ایدیوب دینیه‌لرینی
توسیع ایتمکده درلر . کره زمینك یوزنده اوچیوز آللی میلیون
مسلمان یاشامقده در . شمدی یه قدر اوراده کبی خرستیانلر سلاح

5

kuvvetiyle ve cebirle bu kadar cesim İslam milletlerini artık ezemeyeceklerdir. Biz ise bugün hamdolsun müstakilen yaşıyoruz. (zâlike fazlullâhi yü'tîhi men yeşâ) [Bu Allahın bir lütfudur dilediğine verir] istiklalin kadir ve kıymetini bilelim. İstiklâliyeti muhafaza için teşekkül etmiş olan Büyük Millet Meclisi'nin evâmirine ve bu meclisin hükümetinin tebliğine kemâl-i hürmetle itaat edelim ve bizi kurtaracak yolun yalnız bu yol olduğunu bilelim.

5-İngilizler işte bu bizi esarete giriftar edecek olan sulh muahedesini İstanbul Hükümetine imza ettirmişlerdir. Halbuki İstanbul Hükümeti böyle bir muahedeyi Millet Meclisi görmeden kabul ve imza etmiştir. İmza etmek hak ve salahiyetinde değildir. Muahede şeraitini asıl millet yüklenecektir. Millet bilmelidir ki bu muahede; Milleti ecnebiye, gayrimüslime esir etmek için yapılmıştır. Böyle bir muahede imza edilince millet malına ve canına ve dinine veda etmelidir. Onun için muharebeye devam ediyoruz. Onun için sulh olmuyor ve bu muahede hakk-ı meşru-ı milliyemizi tanıyacak surette tadil ve tashih edilinceye kadar muharebe ve mukavemete devam edeceğiz. Zira etmediğimiz takdirde hakk-ı hayatımız mahvolur.

6-İngilizler İstanbul'a yerleşmişlerdir. Padişah iradesinden mahrumdur. İngilizlerin 16 Mart'ta ve bundan sonra İstanbul'da yaptıkları mezalim ve fecâyii acaba bilmeyen kaldı mı? Doğru söyleyen gazeteleri kapattılar, birçok masum askerlerimizi ve zabitlerimizi karakollarında basarak yataklarında öldürdüler. Meclis-i Mebusanımızı kapattılar. Azasından birçoğunu ve milletin

قوتيله و جبرله بوقدر جسيم اسلام مملكتلرينى آرتق آزمه‌يه .
جكلردر . بز ايسه بوكون حمد اولسون مستقلاً ياشايورز .
[ذاتاً فضل الله بويله‌در من يشاء] استقلالك قدر و قيمتنى بيله‌لم .
استقلالمزى محافظه ايچون تشكل ايتمش اولان بويوك ملت
مجلسنك اوامرينه و بو مجلسك حكومتنك تبليغاتنه كمال حرمتله
اطاعت ايده‌لم . و بزى قورتاره‌جق يولك يالكز بو يول
اولديغنى بيله‌لم .

٥ — انكليزلر ايشته بو بزى اسارته كرفتار ايده‌جك
اولان صلح معاهده‌سنى استانبول حكومتنه امضا ايتديرمشلردر .
حالبوكه استانبول حكومتى بويله بر معاهده‌يى ملت مجلسى
كورمه‌دن قبول و امضا ايتمه‌مشدر . امضا ايتمك حق و صلاحيتنده
دكلدر . معاهده شرائطنى اصل ملت بويوك مجلسى و . ملت
بيلمليدركه بو معاهده ؛ ملتى اجنبيه ، غير مسلمه اسير ايتمك
ايچون ياپلمشدر . بويله بر معاهده‌يى امضا ايده‌جك ملت مثاله
جانشه و دينه ودع ايتمليدر . آنك ايچون محاربه‌يه دوام
ايديورز . آنك ايچون صلح اولمور . و بو معاهده حق
مشروعمزى طانيه‌جق صورتده تعديل و تصحيح ايدلنجه‌يه
قدر محاربه و مقاومته دوام ايده‌جكز . زيرا ايتمزسه‌ك تقديرده
حق حياتمز محو اولور .

٦ — انكليزلر استانبوله يرلشمشلردر . پادشاه اردوسندن
محرومدر . انكليزلرك ١٦ مارتده و بوندن صكره استانبولده
ياپدقلرى مظالم و فجايعى بيلمه‌ين قالدمى ؟ طوپلرى
سيله‌نلر غزه‌لرى قاپديلر . بر چوق معصوم عسكرلريمزى
وحشيانه‌لرى قوغوشلرنده باصدق ياتاقلرنده اولدورديلر .
مجلس مبعوثانمزى قپاتديلر . اعضاسندن بر چوغنى و ملتك

5

hakkını arayan birçok ileri gelen zevatı dipçik darbeleriyle sürükleyerek hapsettiler ve Malta Adasına caniler gibi nefyettiler. Hâlâ birçok masumlar sürgündedirler. Menfiler miyanında Şeyhülislâmlarımız bile vardır. Bittabi bu ahvalden padişah da dehşet içinde kaldı. Çünkü İngiliz zırhlılarının büyük topları padişahın sarayına çevrilmiş duruyor. Evvelce Meclis-i Mebusan tarafından getirilen namuslu hükümet ricâlini İngilizler kovdular, yerine kendilerinin anlaştığı Ferit Paşa'yı getirdiler. Ferit Paşa ve arkadaşları İngilizlerin adamıdırlar. İzmir'e Yunan girmesine ses çıkarmayan Ferit Paşa ve arkadaşlarıdır. Bu adamlarda hamiyet, din ve millet muhabbeti yoktur. Bunların kimi İngiliz rüşvet paralarıyla hareket eder. Kimi de sırf bu rezil vaziyette hükümet diye hareket ederler. İşte bu Ferit Paşa ve arkadaşları padişahı meşgul eden yalandan fetvalar, beyannameler yazdılar. Öteye beriye gönderdiler, Büyük Millet Meclisini asi gibi gösterdiler, saf ahaliyi aldatmaya, esarete alıştırmaya ve sulh muahedenamesini kabul ettirmeye uğraştılar. Memlekette Müslümanı Müslümana kırdırdılar. Fesat çıkardılar. Bunlara karşı cumhur ulemamız tarafından neşredilen fetâvâ-yı şerifeyi kemâl-i dikkatle okumak lazımdır. Cahil ve gâfil halkın bazısı bunlara kanarak isyan ettiler ve tedip olundular. İşte Düzce ve Yozgat ve Konya vukuatları bunlardan ileri gelmiştir. Ferit Paşa Hükümeti nihayet milleti kırdırmak politikasında devam edemedi hükümeti ki mecbur oldu, şimdi İstanbul'da yeni hükümet vücuda geldi. Bakalım bu hükümetin icraatı ne olacak.

٥ ٣

ـحقی آرپاد بر چوق ایلری کلن ذواتی دیمك ضربه‌لریله
سوروکلیه‌رك حبس ایتدیلر و مالطه آطه‌سنه جانیلر کبی نفی
ایتدیلر . حالا بر چوق مظلوملر سورکونده‌درلر . بونلر
میاننده شیخ الاسلاملریمز بیله واردر . بالطبع بو احوالدن
پادشاه ده دهشت ایچنده قالدی . چونکه انکلیز هیئتلرینك
بویوك طوپلری پادشاهك سرایه چوریلمش طورییوردی .
بولجه مجلس مبعوثان طرفندن کتیریلن ناموسلی حکومت
وجانی انکلیزلر قوغدیلر . یرینه کندیلرینك آکلاشه‌ینی
فرید پاشایی کتیردیلر . فرید پاشا و آرقداشلری انکلیزك
آدملری ایدیلر . ازمیره یونانلك کیرمسنه سس چیقارمیان فرید پاشا
و آرقداشلریدر . بونلرده حمیت ، دین و ملت حسی یوقدر .
بونلرك کیمی انکلیز رشوت پاره‌لریله حرکت ایدر . کیمی ده
صرف بوزغونلق وضعیتنده حکومت دیه حرکت ایدرلر . ایشته
بو فرید پاشا و آرقداشلری پادشاهی اغفال ایده‌رك علمادن فتوالر،
بیاننامه‌لر یازدیلر . تونه‌یه بر یه کوندردیلر بیوك ملت مجلسی
عاصی کبی کوستردیلر صاف اهالیی آلداتمق، اعلانه آتیش بوتونده
صاح ممالکمزی قبول ایتدیرمك اوغراشدیلر . مملکتده
مسلمانی مسلمانه قیردیریلر . فساد چیقاردیلر . بونلره قارشی
جمهور علمامز طرفندن نشر ایدیلن فتوای شریفه‌یی کمال
دقتله اوقومق لازمدر . جاهل و غافل خلقك ضعیفی بونلره
قاپیلرق عصیان ایتدیلر و تأدیب اولوندیلر . ایشته دوزجه
و بوغاد و قونیه وقعه‌لری بونلردن ایلری کلمشدر .
فرید پاشا حکومتی نهایت ملتك تیردیرمق بو لیقنده دوام
ایده‌مدی حکومتی که مجبور اولدی شمدی استقلالدیکی حکومت
وجوده کلدی . بقلم بو حکومتك اجرااتی نه اوله‌جق .

6

Ne olursa olsun milletimiz Allah'a güvenerek ve hak ve imanına sığınarak en nihayet istiklâliyetini herkese tanıtacağından emindir ve şimdiye kadar millet aleyhine bu kadar fesatlar yapan Ferit Paşa ve hükümetinin sükûtu milletin muvaffakiyetine bir büyük delildir.

7-İngilizler Harb-i Umumiden mağlup çıkan milletlerin hepsine yani Almanya'ya, Avusturya'ya ve Bulgaristan'a da böyle muahedeler imza ettirdiler. Fakat milletlerin hiçbiri bu muahedeleri kabul etmiyor. Her tarafta muharebeler devam ediyor. Rusya ahalisi köylünün ve fukaranın hukukunu muhafaza için iki seneden ziyadedir İngiltere ile muharebe ediyor. Her tarafta galip geliyor. Bu Rusya galibiyeti yavaş yavaş Avrupa'ya sirayet ediyor. Avrupa'da da zaten Almanya, Avusturya ve Macaristan ve Bulgaristan bu İngiliz muahedelerinden ezilmekte olduğundan yakında bunlar da Ruslarla birleşecekler ve frengistana yürüyeceklerdir. Zaten İngiliz ve Fransız ve İtalyan memleketlerindeki fakir amele veya köylü halkı da hükümetin idarelerinden memnun değillerdir. Çünkü bu hükümetlerin idareleri fukarayı ezen ve yalnız zengini düşünen bir idaredir. O memleketlerin ekseriyet ahalisi de sosyalistlik teşkilatını ileri götürerek hükümetlerine isyan etmeye hazırlanmıştır. İşte böyle Rusların da yardımıyla bu İngiliz ve Fransız hükümetleri yakında yıkılacak ve bunların zenginleri böyle başka memleketleri kendi esaretlerine almak politikasından külliyen mahrum edileceklerdir. Yakında Avrupa'da büyük tahviller ve inkılaplar olacaktır. Köylü ve fukara eline geçirecektir. Biraz sabır ve çabuk mukavemet lazımdır. Beş altı aya kadar Almanya ile

۹

به قولورسه اولسون متحد آلمانیه نوعندك و حق و ایشنده
صیقیشدیرمق نهایت انقلابنی هر کیمه طانیدیجه‌نن اعیانلر
وعده‌لری قدر مادیاتنه بو قدر قصالر یاپار. فرید یاپانلر
و حکومتك سقوطی اثنك دوقیقه‌ده بر بیوك دلیلدر .
۷ — انكلیزلر حرب عمومیدن مغلوب چیقان ملتلرك
هپسنی یعنی آلمانیایه، آوستریایه و بلغارستانه بویله معاهده‌لر
امضا ایتدیلر. فقط بو ملتلرك هیچ بری بو معاهده‌لری
قبول ایتمیور. هر طرفده محاربه‌لر دوام ایدییور. وضعیت
اهالیسی کویلونك و فقرانك حقوقنی محافظه ایچون ایکی سنه‌دن
بری ده‌در انکلتره ایله محاربه ایدییور. هر طرفده غالب کلییور.
بو وضعیت قانیق یا اثنی اوزونیه سرایت ایدییور .
اوروپاده ده آلمانیا، اوستریا و مجارستان و بلغارستان بو
انکلیز معاهده‌لرندن ازیلمکده اولدقلرندن یقینده بونلرده
بوکا بر شیء‌جکلر وانکلتره‌یه یوروینه‌جکلردر. آنجق
انکلیز و فرانسز وایتالیان مملکتلرنده‌کی فقیر عمله و کویلو
خلقده حکومتك ادارەلرندن ممنون دکللردر . چونکه بو
حکومتلرك ادارەلری فقرایی آزمق ویا کنز زنکینی دوشونه‌ن
ادارەدر . او مملکتلرك اکثریت اهالیسیده سوسیالیستلك
تشکیلاتی ایلری کوتوروب حکومتلرینه عصیان ایتمکه
حاضرلانیورلر . ایشته بویله دولتلرده یاقینده بو انکلیز
و فرانسز حکومتلری یقینده ییقیله‌جق و ملتلرك زنکینلری بویله
باشقه مملکتلری کندی اسارتلرینه آلمق امپریالیستلکندن کلیا
محروم ایدیله‌جکلردر . یقینده اوروپاده بویله تحولات و انقلابلر
اوله‌جقدر . کویلو و فقرا حقنی آلاجقدر . بر آز صبر
و چوق مقاومت لازمدر . شیمدی آنقره و آلمانیا ایله

7

Fransa arasında yeniden muharebe yapılacağı Atina'dan mevsûk haberlerden ve Avrupa gazetelerinin mütalaasından anlaşılmıştır. Çünkü Almanya'ya imza ettirilen Versay Muahedesi yapılır şey değildir. Almanlar bu muahedeyi zorla imza ettiler. Fakat icra etmiyorlar. Çünkü edemiyorlar. Bundan dolayı yakında bunu yırtıp atacaklar ve yeniden muharebe olacaktır. Bunun için yeni Fransa reis-i cumhuru bu muahedelerin tadil ve tashihi lüzumunu son Fransa Meclis-i Millisinde beyan etti bu meyanda Türkiye hudutlarının tashihini ve muahedemizin tadilini ve bu bâbda kendisinin İtalya ile hemfikir olduğunu dermeyan etti. Şimdiye kadar Fransa böyle bir şey söylememişti. İtalya ise daha bidayetten beri muahedemizin aleyhindedir. İngilizler yalnız Mısır ve Hindistan ile değil kendi memleketinin büyük parçası olan İrlanda ile de fevkalade meşguldür. İrlandalılar İngilizlerden ayrılmak ve müstakil olmak istiyorlar. Aynı zamanda bütün İngiltere ameleleri muharebe aleyhinde olmak üzere İngiliz hükümetine karşı kuvvetli ve müttehit bir heyet teşkil etmişlerdir. Bu İngiliz hükümetinin muharebe etmesine katiyen mânidirler. Bu ameleler zenginlerin ve lortların servetlerini artırmak için artık muharebe icrasını kabul etmemektedirler.

8-İngilizler ve Fransızlar İslamın ve bizim büyük düşmanımızdır, çünkü İngilizlerin en büyük serveti Mısır ve Hindistan'dır ki Müslüman memleketleridir. Fransız dahi Cezayir, Tunus ve Fas gibi Müslüman memleketlerinden başka şimdi bizim memleketimizin de en güzel yerlerini almak istiyorlar. Bütün âlem-i İslamın halifesi bizim hükümdar

فرانسه آراسنده یكیدن محاربه احتمالاتنی آتشین مترقب
خبرلری و اوروپا غزته‌لرینك خط حركتی آكلاتمشدر .
چونكه آلمانیایه امضا ایتدیرلن ورسای معاهده‌سی بایلور
شی دكلدر . آلمانلر بو معاهده‌یی زورله امضا ایتدیلر . فقط
اجرا ایتمیورلر . چونكه ایده‌میورلر . بوندن دولایی یقینده
بونی بوزوب آته‌جقلر ویكیدن محاربه‌له‌جكدر . بونك ایچون
یكی فرانسه رئیسی جمهوری بو معاهده‌لرك تعدیل و تصحیحی
لزومنی صوڭ فرانسه مجلس ملیسنده بیان ایتدی بو میانده
توركیا حدودلرینك تصحیحنی و معاهده‌مزك تعدیلنی و بو بابده
كندیسنك ایتالیا ایله هم فكر اولدیغنی درمیان ایتدی .
شمدی‌یه قدر فرانسه بویله بر شی سویلمه‌مشدی . ایتالیا
ایسه دها بدایتدن بری معاهده‌مزك علیهنده‌در . انكلیزلر
یالڭز مصر و هندستانله دكل كندی مملكتلرینك بیوك پارچه‌سی
اولان ایرلاندا ایله‌ده فوق العاده مشغولدر . ایرلانده‌لیلر
انكلیزلردن آیرلق و مستقل اولمق ایستیورلر . عین زمانده
بوتون انكلتره عمله‌لری محاربه علیهنده اولمق اوزره انكلیز
حكومتنه قارشی قوتلی و متحد بر هیئت تشكیل ایتمشلردر .
بو انكلیز حكومتنك محاربه ایتمسنه قطعیاً مانعدرلر . بو عمله‌لر
زنكینلرك و لوردلرك ثروتلرینی آرتیرمق ایچون آرتق محاربه
اجراسنی قبول ایتمه‌مكده‌درلر .

۸ — انكلیزلر و فرانسزلر اسلامك و بزم بیوك دشمانمزدر
چونكه انكلیزلرك اك بیوك ثروتی مصر و هندستاندر كه مسلمان
مملكتلریدر فرانسز دخی جزایر ، تونس و فاس كبی مسلمان
مملكتلرندن بشقه شمدی بزم مملكتمزده‌ك كوزل یرلرینی
آلمق ایستیورلر . بتون عالم اسلامك خلیفه‌سی بزم حكومتمزده

8

ve padişahımızdır. Bütün Müslümanlar halifeye bağlıdır. Onun için İngilizler Müslümanların başını mahvetmek, kuvvetten düşürmek, bunu kendi ellerine almak istiyorlar. Ta ki diğer Müslüman memleketleri yerlerinden oynamasınlar. İngilizler esaretteki askerlerimizin gözlerini kör etmişlerdir. Esaretten gelenler bilirler. İngilizler İstanbul'da bir Şeyhülislâmımızı bile dipçik darbesi altında menfaya göndermişlerdir. Zavallı Şeyhülislâm orada ölmüştür. Diğer nazırlarımızı, mebuslarımızı, kumandanlarımızı da Malta'ya gönderdiler, zabitleri ve neferleri öldürttüler. Padişah bunların hiçbirine hiçbir şey yapmadı. Hükümet de Ferit Paşa Hükümeti idi. Sesini bile çıkarmadı ve bazı memurlar bu fenalıkları yaparken İngilizlere yardım bile ettiler. İşte bu fetvaları, bu beyannameleri gönderen saf köylünün ahlakını bozarak Büyük Millet Meclisine karşı isyana teşvik eden bu memurlardır, bu İstanbul Hükümetidir.

Dinini, namusunu, memleketini seven bunlara hiç kulak asmamalı ve nerede görürse bunları kulağından tutarak hükümete jandarmaya haber vermeli, göstermeli; bazen bu müfsitler hoca kıyafetine de girerler, Kurandan, hadisten bahsederler. Ahaliyi aldatmakta şeytanlık ederler. Zinhar kulak asılmamalı bu söylediklerimizden mâadâsı milletin mahvına ve zararınadır, yalandır, fesattır. Bu Büyük Millet Meclisi rey ve intihabıyla toplanmış bir içtima-ı ümmettir. (yedâhü ma'a li-cümletin) tebşiri pek yakında tecelli ederek avn ve nusret-i ilahi ile davamızı kazanacağız ve istiklalimizi kurtaracağız ve ondan sonra kendi memleketimizde rahat ve mesut yaşayacağız. "ve'l-âkıbetü li'l-müttakîn" [akıbet müttakîlerindir].

ویاتمزدر . بوتون مسلمانلر خلیفه‌یه باغیریور . آمان بزی
انکلیزلر مسلمانلرك باشنی ازمك ، قوتنی دوشورمك ،
بونی کندی اللرینه المق ایستیورلر . ناکه دیکر مسلمان
مملکتلری یرلرندن اوینامامه‌سنلر . انکلیزلر سواریده‌کی
عسکرلرمزك دولرینی کوز اتمشلردر . اسارتدن کلنلر
بیلورلر . انکلیزلر استانبولده بر شیخ الاسلامزی بیله دیکیش
ضربه‌سی آلتنده مغلوبه کوتورمشلردر . زواللی شیخ الاسلام
اوراده اولمشدر . دیکر ناظرلرمزی ، مبعوثلرمزی ،
قوماندانلرمزی ده مالطه‌یه کوندیلر ضابطلری و نفرلری
اولدوردیلر . پادشاه بونلرك هیچ برینه هیچ بر شی یاپمه‌دی .
حکومتده فرید پاشا حکومتی ایدی . صوفی بیله چیقرمدی .
وبعض مأمورلر بو فنالقلری یاپارکن انکلیزلره یاردم بیله
ایتدیلر . ایشته بو فتوالری ، بو بیاننامه‌لری کوندرن صوف
کوبیوك اخلاقی بوزارق بیوك ملت مجلسنه قارشی عصیانه
تشویق ایدن بو مأمورلردر ، بو استانبول حکومتیدر .

دینی ناموسی ، مملکتی سوهوز . بونلر هیچ قولاق
آصمامالی ونزده کوروره بونلری هولاغدن طوتوروق حکومه
ویرمه‌لی ، خبر ویرملی . کوسترملی ؛ بعضاً بو مفسدلر
خواجه قیافتنده کیرلر ، قرآندن ، حدیثدن بحث ایدرلر .
اهالینی الدانقده شیطانلق ایدرلر . زنهار قولاق اصمامالی
بونلره کلمه‌دن ماهیتی مستك تحویله وضرورتنه .
یالاندر . فقط‌دو بیوك ملت مجلسی رأی و انتخابیله طوپلانمش
بر اجتماع ایتدیر . [یدالله مع الجماعة] تعبیری بیك حقنده تجلی
ایده‌رك عون و نصرت الهی ایله دعوامزی قزانه‌جق
واستقلالمزی قورتاره‌جق و اوندن صوکرا کندی مملکتمزده
راحت ومسعود یاشایه‌جغز . والعاقبة للمتقین .

27 Ekim 1918
Belge 2

27 Teşrîn-i Evvel 1334 – 690 - Yakında bir mütarekenin akdedileceği / 30 Teşrîn-i Evvel 1334 – 690-A - İzzet Paşa'nın kumandayı M. Kemal Paşa'ya terk edeceği / 30 Teşrîn-i Evvel 1334- 690-B - M. Kemal Paşa'nın Yıldırım Ordular Grubu Komutanlığına sevk edildiği / 31 Teşrîn-i Evvel 1334 – 690-C - Liman von Sanders Paşa'nın kumandayı M. Kemal Paşa'ya teslim ettiği.

ATASE ARŞİVİ
Vesika No.:690

Liman von Sanders **Türkiya'da Beş Sene** (Dersaadet: Matbaa-i Askeriye, 1337 [1921]) (Tercüme Heyeti.: Miralay Naci Bey, Erkân-ı Harbiye Kaymakamı Kemal Bey, Kaymakam Mustafa Hamdi Bey, Erkân-ı Harb Binbaşısı Hakkı Muhlis Bey, Erkân-ı Harb Yüzbaşısı Kerem Bey, Yüzbaşı Asım Bey, İstihkam Yüzbaşısı Hüsnü Bey, İstihkam Yüzbaşısı Fuad Bey, İstihkam Yüzbaşısı Ali Rıza Bey, Mülazım Ali Rıza Bey, Mülazım Nihad Bey) s. 301-302

Adana: 31 Teşrin-i Evvel 918

1 - 690 sayılı vesika; Sadrazam ve Başkumandanlık Erkân-ı Harbiye Riyasetinin Türkiye ile İtilaf Devletlerinin bir mütareke akdine muvafakat eylediklerine ve memleketimizde bulunan Almanlar hakkında İtilaf Devletleri nezdinde yaptığı teşebbüse dair Yıldırım Ordular Grubu Kumandanlığına gönderdiği kapalı tel suretiyle, Y. Or. Gr. K. Liman von Sanders'in Başkumandanlık Erkân-ı Harbiye Riyasetinin bu kapalı teline verdiği karşılığın özetine aittir.

2 - 690/A sayılı vesika; Sadrazam ve Başkumandanlık Erkân-ı Harbiye Riyaseti tarafından Yıldırım Ordular Grubunun emir ve kumanda işlerini düzenlemek için 7. Ordu Kumandanlığına gönderdiği emri göstermektedir.

3 - 690/B Sayılı vesika; Sadrazam ve Başkumandanlık Erkân-ı Harbiye Reisi Ahmet İzzet Paşa bugün (30 Ekim 1918) Mondros'ta bulunan Mütareke Heyeti Başkanı Rauf Beye (Sayın Rauf Orbay) mütarekenin imzalanmasını emrettikten sonra, ilk iş olarak Yıldırım Ordular Grubu Kumandanlığına, emir ve kumandanın 7. Ordu Kumandanı M. Kemal Paşa'ya devir ve teslimi için gerekli hazırlıkların yapılması hakkında tel emirleri sureti ile, Yıldırım Ordular Grubu Kumandanı General Liman von Sanders'in bu emre dayanarak Erkân-ı Harbiye Reisi Sedat Bey (Korgeneral Sedat Doğruer) delaletiyle M. Kemal Paşa'ya gönderdiği kapalı teli göstermektedir.

4 - 690/C sayılı vesika; Yıldırım Ordular Grubu Kumandanlığının Başkumandanlık Erkân-ı Harbiye Riyasetinin 690/B sayılı vesikayı teşkil eden kapalı teline verdiği cevabı göstermektedir.

Belge 2 (Devamı)

Vesika No.: 690/A

Adana
30/10/34 C1918

Katma'da:
Raco'da: Yedinci Ordu Kumandanı Mustafa
Kemal Paşa Hazretlerine
Gayet acele ve pek mahremdir.

İzzet Paşa Hazretlerinden Gruba gelen telgrafı aynen arz ediyorum:
(Zatı devletleri mütarekenin akdiyle Grup Kumandanlığını terk edince mezkûr kumandanlığın Mustafa Kemal Paşa'ya tevdîini tasavvur ediyorum. Binaenaleyh Mustafa Kemal Paşa'nın her an kumandanlığı deruhde edebilmesi için kendisine şimdiden muktezi izahat ve malumatın ita buyurulmasını rica ederim).
Yedinci Ordunun vaziyetine nazaran berây-i müzakere zatı samilerinin Adana'ya teşrifleri mi, yoksa bendenizin bir gün için Raco'ya gelmekliğimin mi? münasip olacağının emir ve iş'ârına muntazırım. Adana'ya teşrif tercih buyurulduğu halde hemen hareket olunabileceğinin zatı samilerine iblağını Müşîr Paşa hazretleri bendenize emir buyurdular.

Şifre edilmiştir
Yıldırım Ordular Grubu
Erkân-ı Harbiye Reisi
Sedat

Saat 9 evvel
Kemalettin

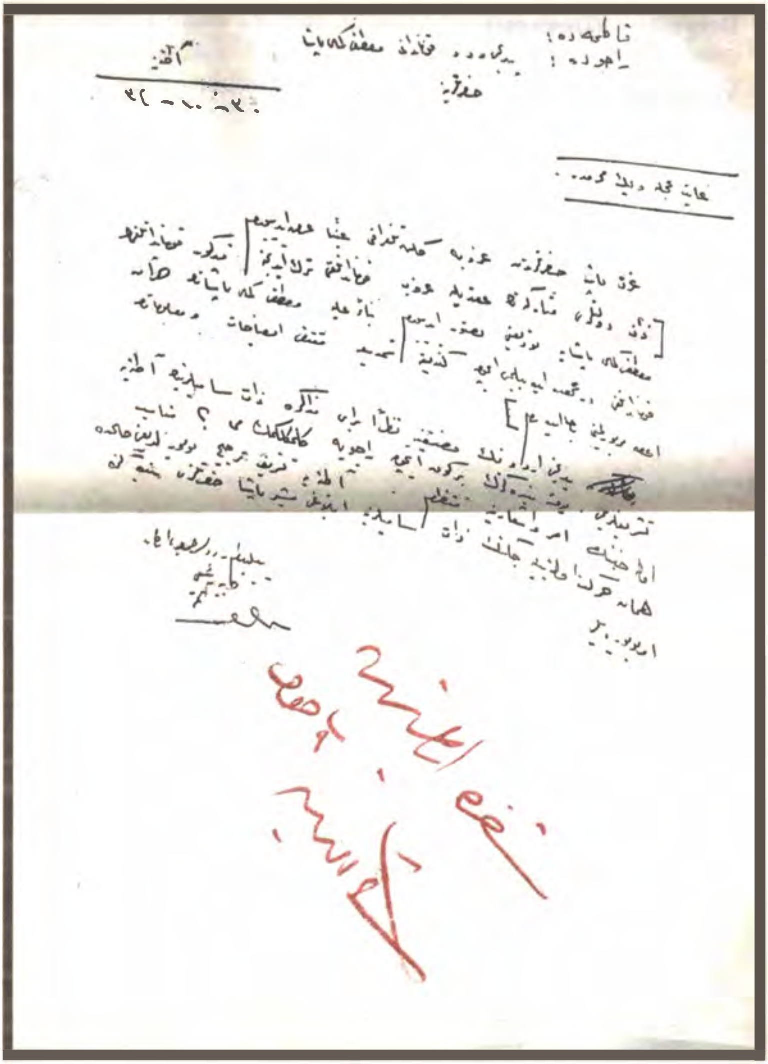

Belge 2 (Devamı)

Vesika No.: 690/B

Gayet mühim ve müsta'celdir 2707

Muamelat-ı Zâtiyye Müdüriyetine

Yedinci Ordu Kumandanı Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

1 - Yıldırım Ordular Grubunun emir ve kumandasının tarafı alilerinden der-uhde buyurulmasını Liman Paşa'ya ve ayrıca zatıalilerine tebliğ etmiştim. Binaenaleyh iş'ârı sabık veçhile tekmîl grubun sevk ve idaresi îfâ buyurulur.

2 – Ahval-i hazıra tahtında Yedinci Ordunun dahi resen zatıalilerine merbûtiyeti daha .... uygun .... olduğundan emir ve kumandanın bu tarzda icra ve îfâsı mütemennâdır.

30 Teşrîn-i Evvel - 334

~~30 Ekim 1918~~

Sadrazam ve Başkumandanlık
Erkân-ı Harbiye Reisi
Ahmet İzzet

[Belgenin Görseli Yoktur]

Belge 2 (Devamı)

Vesika No.: 690/C

Şifre
I
542
Sadrazam Başkumandanlık Erkân-ı Harbiye Riyasetine

Müşîr Liman Von Sanders Paşa Hazretleri iş'âr-ı fahimânelerine istinaden acizlerin! Adana'ya celp ve bugünden itibaren Grubun kumandasını uhde-i âcizaneme tevdî eylemiştir. Yedinci Ordu Kumandanlığı vekaletini Yirminci Kolordu Kumandanı Mirliva Fuat Paşa'ya terk ile Yıldırım Ordular Grubu Kumandanlığı vazifesinin îfâsına mübâşeret edilmiş ise de bu bapta canibi samilerinden henüz bir emir ve irade telakki edilmemiş olduğu maruzdur.

31/10/34

Fahri Yâver-i Hazreti Şehriyârı
M. Kemal
Şube 3, Şube 4'e birer suret verilmiştir.
31/10/34

Şifre edilmiştir
Kemalettin
[**Harb Tarihi Vesikaları Dergisi** No:27 (Mart 1959) s.1-7]

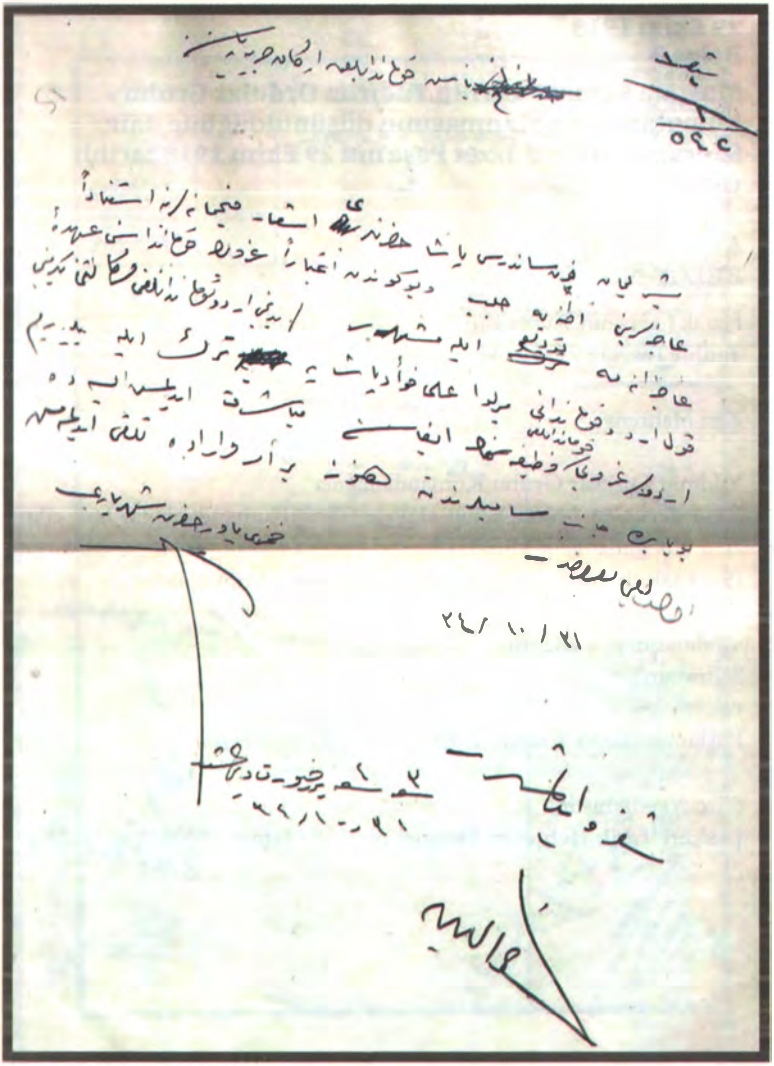

29 Ekim 1918
Belge 3

Mustafa Kemal Paşa'nın Yıldırım Ordular Grubu Komutanlığına atanmasının düşünüldüğüne dair Sadrazam Ahmet İzzet Paşa'nın 29 Ekim 1918 tarihli yazısı.

ATASE ARŞİVİ
BELGE NO: 118

Evrak Odasının Numrosu: Şube 1 Şube Numrosu: 9087
Tarih-i Tesvidi: 29/10/34

Zati Mahrem

Yıldırım Ordular Grubu Kumandanlığına

Zat-ı devletleri Mütarekenin akdiyle Grub Kumandanlığını terk edince mezkûr kumandanlığın Mustafa Kemal Paşa'ya tevdîini tasavvur ediyorum.

Binaenaleyh Mustafa Kemal Paşa'nın her an kumandanlığı der-uhde edebilmesi için kendisine şimdiden muktezi izahat ve malumatın ita buyurulmasını rica ederim.

Sadrazam
ve
Başkumandanlık Erkân-ı Harbiye Reisi Ahmed İzzet

Şifre ... edilmiştir.
[Askerî Tarih Belgeleri Dergisi No:138 (Temmuz 2016) s.271-272]

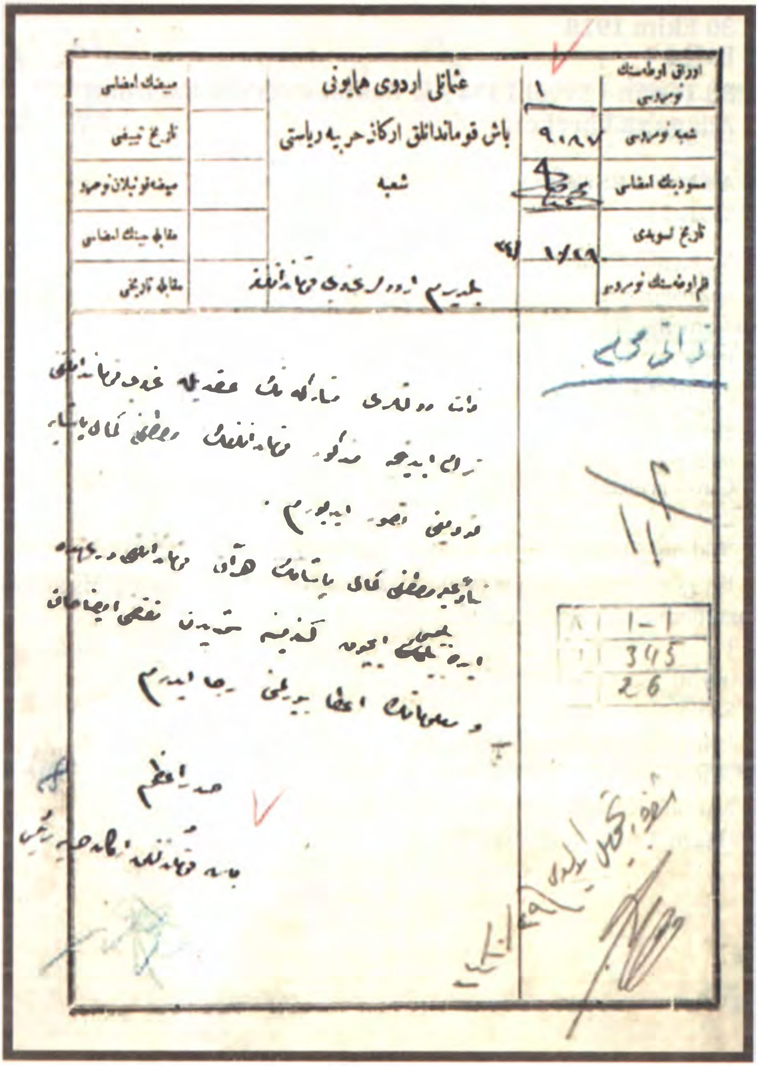

اوراق اوطه‌سنك نومروسی ١	عثمانلی اردوی همایونی	مبیضك امضاسی
شعبه نومروسی ٩٠٨٧	باش قوماندانلق ارکان حربیه ریاستی	تاریخ تبییضی
مسوده‌یك امضاسی	شعبه	مبیضه‌یی اوقویانك نومروسی
تاریخ تسویدی		مقابله ایدنك امضاسی
قلم اوطه‌سنك نومروسی		مقابله تاریخی

30 Ekim 1918
Belge 4
30 Teş în-i Evvel 1334 - M Kemal Paşa'nın Raco'dan Adana'ya hareketi

ATASE ARŞİVİ
Vesika No.: 691

M. Kemal Paşa, 690/3 sayılı vesikayı teşkil eden Yıldırım Ordular Grubu Kumandanlığı Erkân-ı Harbiye Reisinin teline verdiği cevabı göstermektedir.

Raco
30/10/34
Vesika No.: 691
Kısım I 30/10/34 b
Gayet aceledir
262
Yıldırım Ordular Grubu Erkân-ı Harbiye Riyaseti'ne

Bu gün zevâlde Adana'ya otomobil ile hareket edeceğimin Müşîr Paşa Hazretlerine arzını rica ederim.

I
30/10
Sedat
Fahri Yâver-i, Hazreti Şehriyârı
7 nci Ordu K.
Mustafa Kemal
[**Harb Tarihi Vesikaları Dergisi** No:27 (Mart 1959) s.19]

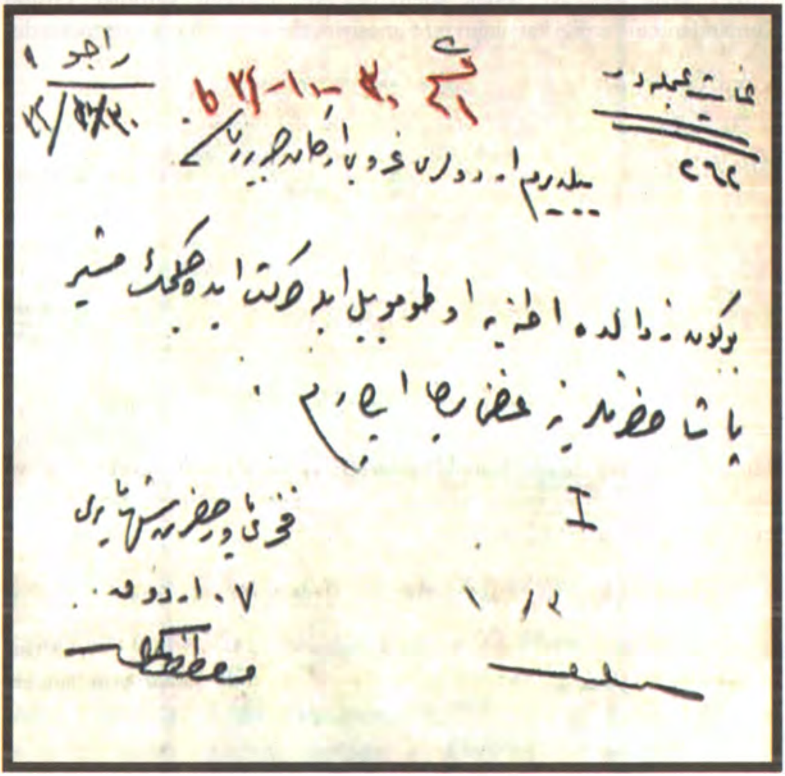

30 Ekim 1918
Belge 5

Liman von Sanders'in Grubun kumandasını yarın M. Kemal Paşa'ya vereceği

ATASE ARŞİVİ
Vesika No.: 694

693 sayılı vesikayı teşkil eden belgeye Yıldırım Ordular Grubu Kumandanının verdiği karşılığın tercümesiyle Almanca aslını göstermektedir.

Adana
30-10-34

Vesika No.: 694
Zata mahsus
ve
Gayet müsta'celdir
Numara
538

Başkumandanlık Erkân-ı Harbiye Reisi İzzet Paşa Hazretlerine

30-10-34 tarih ve Harekât/9189 numaralı zata mahsus müsta'cel iradelerini aldım. İcraata başladım. Nakliyata yarın 31-10-34 ibtidâr edileceğini ve Grubun emir ve kumandasını kezalik Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine tevdî eyleyeceğimi arz ederim.

Sedat

Müşîr
Liman von Sanders

Şifre edilmiştir
30/10/34
Saat 7.30 sonra
Yâver
Kemalettin

[**Harb Tarihi Vesikaları Dergisi** No:27 (Mart-1959) s.29-33]

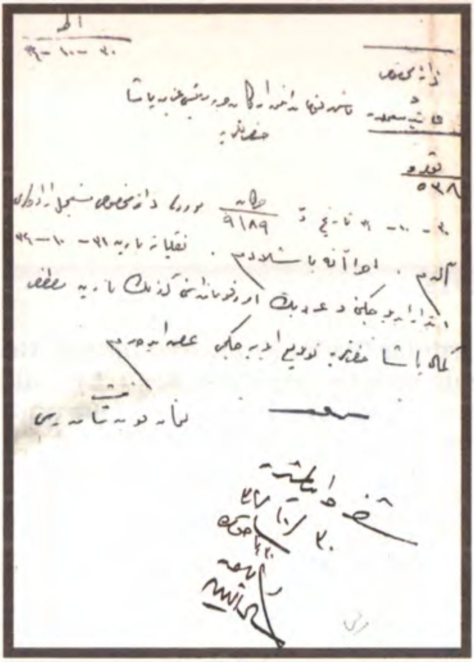

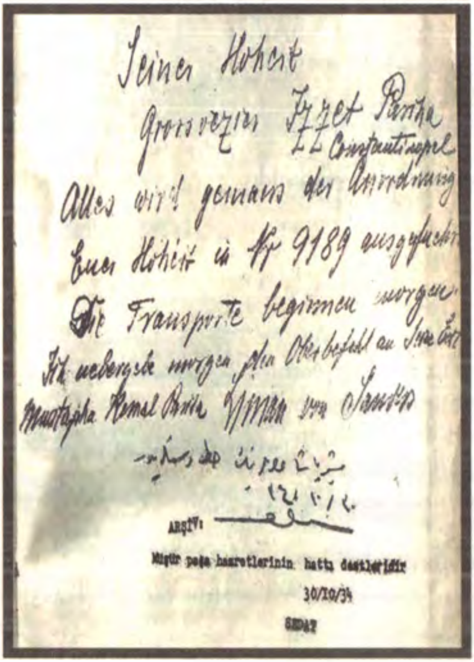

Seiner Hoheit
Grossvezier Izzet Pascha
Constantinopel
Alles wird gemäss der Anordnung
Euer Hoheit in Nr 9189 ausgeführt
Die Transporte beginnen morgen.
Ich übergebe morgen den Oberbefehl an Seine Exc.
Mustapha Kemal Pascha Liman von Sanders

ARŞİV:

Müşür paşa hazretlerinin hattı destleridir
30/10/34
SEDAT

30 Ekim 1918
Belge 6

Yıldırım Ordular Grubu Kumandanlığının, Grubun Mütarekenin imzalandığı 30 Ekim 1918 gününe ait durumunu açıklayan muharebe raporunu göstermektedir.

ATASE ARŞİVİ
Vesika No.: 695

Yıldırım Ordular Grubu Kumandanlığının, Grubun Mütarekenin imzalandığı 30 Ekim 1918 gününe ait durumunu açıklayan muharebe raporunu göstermektedir.

Numara
539

Şifre edildi.
İkinci Orduya telefonla yazdırıldı

Adana
30/10/34

Vesika No.: 695
Başkumandanlık Erkân-ı Harbiye Riyaseti Celîlesine
İkinci Ordu Kumandanlığına
Altıncı Ordu Kumandanlığına
Yedinci Ordu Kumandanlığına
Sekizinci Ordu Kumandanlığına Baş Menzil Müfettişliğine

1 - Yedinci Ordu Cephesinde:
a. Halep-Katma şosesiyle gelen beş zırhlı otomobil makineli tüfek ateşiyle püskürtülmüştür.

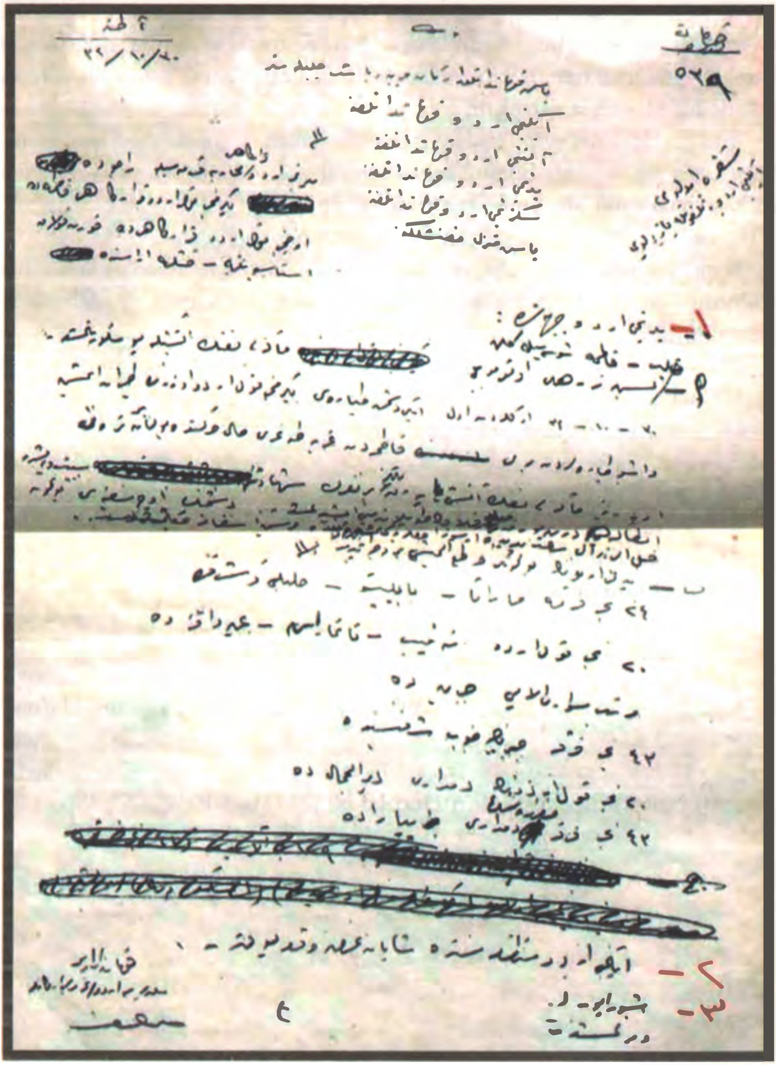

30-10-34 öğleden evvel iki düşman tayyaresi Yirminci Kolordu üzerinde tayerân etmiş ve işbu tayyarelerden biri Katma'dan garba doğru hali harekette bulunan tren üzerine makinalı tüfek ateşi yaparak yalnız bir neferin şehadetine sebebiyet vermiştir.

Antakya'da dört yüz kadar müsellâh fellahın toplandığı işitilmiştir. Düşmanın üç sefinesi bugün kable-z-zevâl saat yedide Tarsus açıklarına gelmiş ve Ba'dehû Mersin istikametine çekilmiştir.

b. Yedinci Ordunun bugünkü vaz-ül-ceyşi ber-vech-i âtî dir:

Yedinci Ordu Karargahı ve muharebe kademesiyle Raco'da Yirminci Kolordu Karargahı Katma'da, Üçüncü Kolordu Karargahı da Kurtkulak istasyonuyla Kışla arasında

24 ncü Fırka Marata-Babliyet-Halepli ve şarkında

XX nci Kolordu Tettip-Tatmaraş-Aynıdakne'de

Mürettep Süvari Alayı Cebrin'de

43 ncü Fırka Cebrin'in cenûbu şarkisinde

XX ncl Kolordunun dümdarı Dirülcemal'de

43 ncü Fırka Müfrezesinin dümdarı Ziyara'da

2-İkinci Ordu mıntakasında şayanı arz vaka yoktur.

3-İşbu rapor (..)

Kumandan emriyle
Yıldırım Ordular Grubu Erkân-ı Harbiye
Reisi
Sedat

[**Harb Tarihi Vesikaları Dergisi** No:27 (Mart-1959) s.35-38]

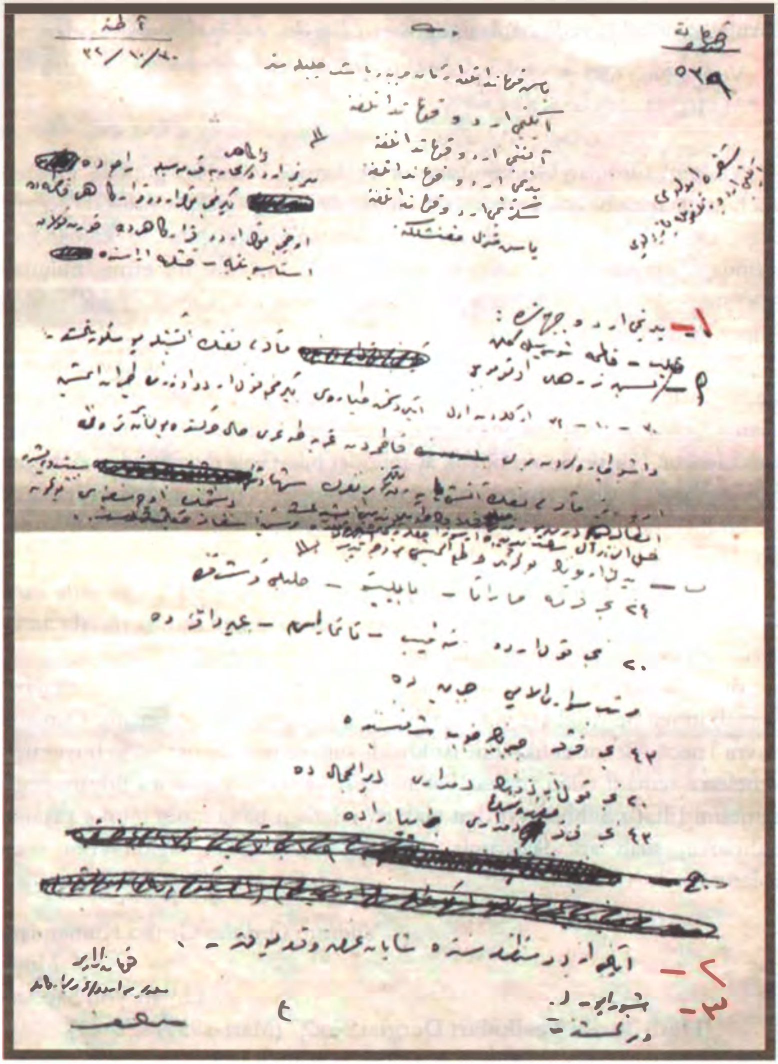

30 Ekim 1918
Belge 7

30 Teşrîn-i Evvel 1334 - Yıldırım Grubu kıtaatının, mütareke günündeki durumunu gösteren harp raporu

ATASE ARŞİVİ
Vesika No.: 696

Yıldırım Ordular Grubu Kumandanı Mareşal Liman Von Sanders'in Gruba yayınladığı vedâ-nâmesini göstermektedir.

Vesika No.: 696
31/10/34

Yıldırım Ordular Grubunun emir ve kumandasını bu günden itibaren mefâhir ile mali birçok muharebatta temayüz etmiş bulunan Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine tevdî ediyorum. Bu münasebetle emir ve kumandam altında Hükümet-i Osmaniye'ye hidemât-i ber-güzîde îfâ etmiş bulunan bilcümle erkan ümera ve zabitan ile memurin ve efrâda samimi kalbimden kopan şükranlarımı beyana müsâraat eylerim.

Beni Yıldırım Grubunun birçok zabitan ve efrâdına pek kavi rabıtalar ile bağlayan Gelibolu eyyam-ı mefâhiri ile Anadolu sevâhilinde icra edilmiş olan teşebbüsâtı kahramanane tarih-i alemde ilelebet unutulmaz hatırat bırakacaktır. Filistin'de altı buçuk ay müddet bilâ-fâsıla devam eden ve heyeti umûmiyyesi bir silsile-i muvaffakiyet telakkisine seza olan müdafaa-i anûdâne ve bu meyanda bilhassa Tellilazur, Tormos, Aba, Elkafir muharebatıyla her iki

Şeria muharebatı kendilerine birkaç kerre mütefevvik bir düşmana karşı ve namütenahi mahrumiyetler içinde harbeden Osmanlı ordusuyla Alman ve Avusturya kıtaatının kahramanlıklarını irâe etmiştir.

Bu vekayide bende Osmanlı Hükümetinin kahraman evlatlarına istinaden kemali itimat ile istikbale hazırlanabileceği kanaatini hasıl etmiştir. Osmanlı kavm-i necibiyle müttefiklerine istikbalde sulh ve müsâlemet ihsan buyurarak senelerce temâdî eden muharebat neticesi kanayan yaralarını iltiyâm-pezîr etmesini Eltaf-ı Sübhaniyye'den tazarru' ederken bana tarihi günler yaşatan kahraman silah arkadaşlarımla mübarek Osmanlı toprağına arz-ı veda eylerim.

Yıldırım Ordular Grubu Kumandanı
Müşîr
Liman Von Sanders

[**Harb Tarihi Vesikaları Dergisi** No:27 (Mart-1959) s.39-41]

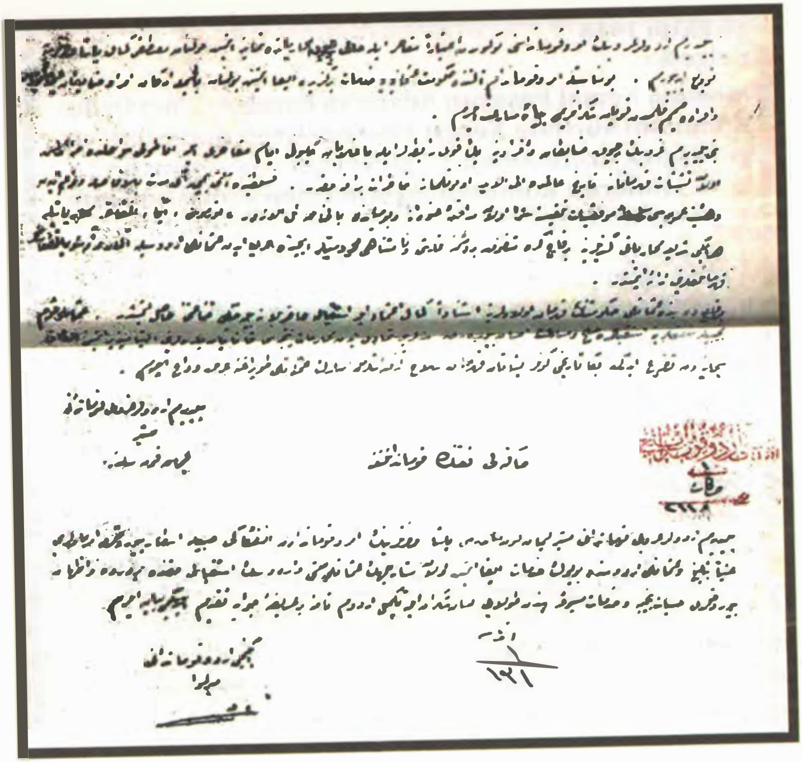

30 Ekim 1918
Belge 8
Mustafa Kemal Paşa'nın Adana'ya hareketi 7'nci Ordu Komutanı Mustafa Kemal Paşa'nın Grup Komutanı'yla görüşmek üzere Adana'ya gideceğine dair 3'üncü ve 20'nci Kolordu Komutanlıklarına gönderdiği 30 Ekim 1918 tarihli yazı.

ATASE ARŞİVİ
Belge No: 119

263/80

Raco 30/10/34 Saat 11.30

Katma(da) Yirminci Kolordu Kumandanlığına Üçüncü Kolordu Kumandanlığına

1- Grup Kumandanıyla bazı husûsâtın müzakeresi içün Adana'ya hareket edeceğim. Ordu Karargahı Raco'da ifayı vazife edecektir. Harekât-ı askeriyye nokta-i nazarından gaybubetim esnasında Yirminci Kolordu Kumandanı Mirliva Ali Fuad Paşa Hazretleri aynı zamanda Kolordu Kumandanlığı vazifesine Katma'daki karargahında devam etmek üzere bana vekalet edecektir. Müşârün-ileyh bugün zevâlden itibaren vazife-i vekaleti der-uhde edecektir. Avdetim (zamanını) ayrıca bildireceğim.

2- Bu emir Yirminci Kolordu, Üçüncü Kolordu Kumandanlıklarına telgrafla, Haleb Menzil Müfettişliği Vekaletine tahriren tebliğ olunmuştur.

Fahri Yâver-i Hazret-i Şehriyâri Yedinci Ordu Kumandanı

M. Kemal

[Askerî Tarih Belgeleri Dergisi No:138 (Temmuz 2016) s.273-274]

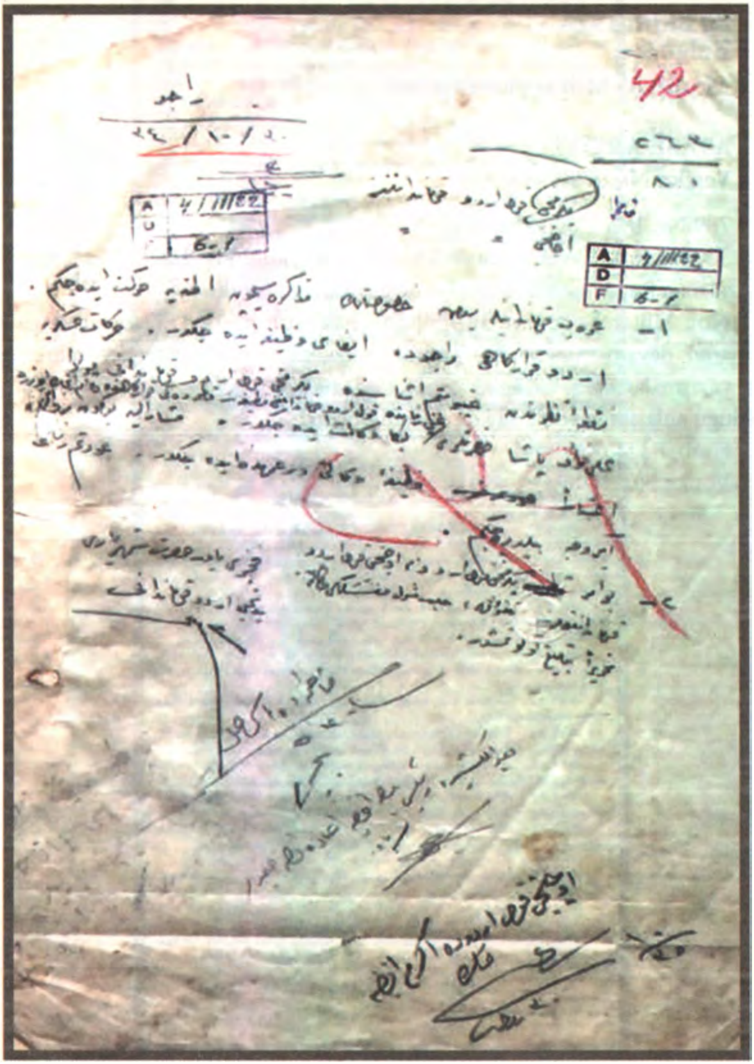

30 Ekim 1918
Belge 9
Mondros Mütarekenamesi

ATASE ARŞİVİ
Vesika No.: 789

789 No. lı vesikanın açıklaması

30 Teşrîn-i Evvel (Ekim) 1334 (1918) tarihinde İtilâf Devletleri ile imzalanan mütarekename matbu nüshalarından biridir.

Not: Mütarekenameye ait mühim vesikaların neşrine, 27 sayılı dergiden itibaren devam etmektedir. Tatbikatımda, mühim değişiklikler münakaşa ve yazışmalar olan bu anlaşmanın tam metninin baş sayılara konulmamış olduğu anlaşılmış ve bu sayıda neşredilmiştir.

Harb T D.

Vesika No. : 789

دولت علیهٔ عثمانیه ایله دول ائتلافیه بیننده منعقد متارکه نامه

انكلتره حكومتنك متفقلری بالائتلاف سلاحندار لهلرینی انكلتره حكومتی بحرسفید دوننماسی بحرایجه قومانداسی امیرال سیر سومرست آرتور هوو كالتورپ حضرتلری ایله حكومت سنیه جانبندن حائز صلاحیت بحریه ناظری دوننمه رؤف بك افندی حضرتلری ، خارجیه مستشاری صلوطوتلو رشاد حكمت بك افندی حضرتلری ، اركان حربیهٔ عمومیه شعبه مدیرلرندن سعدالله بك افندی آرهسنده قرارلاشدیریلوب عقد ایدیلن متارکه شرائطی :

ماده : ۱ بحرسفیده مرور ایچون چناق قلعه و بحرسیاه بوغازلرینك كشادی و بحرسفیده مروروك تأمینی ، چناق قلعه و بحرسیاه استحكاماتنك متفقلر طرفندن اشغالی .

ماده : ۲ عثمانلی صولرنده‌كی بالجمله طوربیل تارلالری ایله طوربیدو ولومبار مواضع و موانع سائره مواقعی كوستریله‌جك و بونلری طرامه ویا رفع ایتمك ایچون طلب وقوعنده معاونت ایدیله‌جكدر .

ماده : ۳ قره‌دكزده موجود طوربیل موقعلری حقنده‌كی معلومات موجوده اعطا ایدیله‌جكدر .

ماده : ٤ ائتلاف حكومتلرینه منسوب اسرای حربیه ایله ارمنی اسرا و موقوفینی استانبولده جمع ایدیله‌جك و بلاقید و شرط ائتلاف حكومتلرینه تسلیم اولنه‌جقدر .

ماده : ۵ حدودلرك محافظه‌سی و آسایش داخلیه‌نك ادامه‌سی ایچون لزوم كوریله‌جك افرادی عسكریه‌دن ماعداسنك درحال ترخیصی (اشبو قوای عسكریه‌نك مقدار و وضعیتلری ائتلاف حكومتلری طرفندن دولت علیه ایله مذاكره ایدلدكدن صوكره تقرر ایتدیریله‌جكدر .)

ماده : ٦ عثمانلی صولرنده و یاخود عثمانلی خصوصات ایچون استخدام ایدیله‌جك سفائن صغیره مستثنا اولمق اوزره عثمانلی صولرنده ویا دولت علیه طرفندن اشغال ایدیلان صولرده بولنان كافهٔ سفائن حربیه تسلیم اولنوب كوستریله‌جك عثمانلی لیمان ویا لیمانلرنده موقوف بولندیریله‌جقدر .

ماده : ۷ متفقلر امنیتلرینی تهدید ایده‌جك وضعیت ظهورنده هر هانكی سوق الجیشی نقطه‌یی اشغال حقنی حائز اوله‌جقلردر .

ماده : ۸ الیوم عثمانلی اشغال آلتنده بولنان بالجمله لیمان و تمور یوللرندن ائتلاف سفائنی طرفندن استفاده ایدیلمسی و ائتلافه حال حربده بولنانلره قارشی مسدود بولندیرلمسی . سفن عثمانیه‌ده تجارت وارده‌ونك ترخیصی خصوصلرنده شرائط مماثله‌دن استفاده ایده‌جكلردر .

ماده : ۹ ائتلافیون عثمانلی ترسانه و لیمانلرنده‌كی عموم سفائن تعمیرات و وسائطندن استعمال ایده‌جكلردر .

ماده : ۱۰ طوروس تونللرینك متفقلر طرفندن اشغالی .

ماده : ۱۱ ایرانك شمال غربی قسمنده‌كی قوای عثمانیه‌نك درحال حربدن اولكی حدود كیریسنه چكلمسی خصوصنده اولجه اعطا ایدیلن امر اجرا ایدیله‌جكدر . ماورای قفقاسده اولجه قوای عثمانیه طرفندن قسماً تخلیه‌سی امر ایدلمش اولان قسم متبقیسی متفقلر طرفندن وضعیت علیه تدقیق ایدیلهرك طلب اولونورسه تخلیه ایدیله‌جكدر .

ماده : ۱۲ حكومت مخابراتی مستثنا اولمق اوزره تلسز تلغراف و قابلولرك ائتلاف مأمورلری طرفندن مراقبه‌سی .

ماده : ۱۳ بحری ، عسكری و تجاری مواد و مهماتنك منع تخریبی .

ماده : ۱٤ مملكتك احتیاجات محلیه‌سی تطمین اولوندقدن صوكره كومور ، مایع محروقات و بحری لوازمات تركیا منابعندن مبایعه‌سی ایچون تسهیلات ابرازی (مواد مذكوره‌نك هیچ بری اخراج اولنمیه‌جقدر .)

ماده : ۱۵ بالجمله خطوط حدیدیه‌یه ائتلاف مراقبه ضابطلری مأمور ایدیله‌جكدر . بونلر میاننده الیوم حكومت عثمانیه‌نك تحت مراقبه‌سنده بولنان ماورای قفقاس خطوط حدیدیه‌سی اقسامی داخلدر . اشبو قفقاس خطوطی سربست و تام اولهرق ائتلاف مأمورلرینك تحت ادارهسنه وضع ایدیله‌جكدر . اهالینك احتیاجاتی تطمینی نظر دقته آلنه‌جقدر . اشبو ماده‌ده باطومك اشغالی داخلدر . حكومت عثمانیه باطومك اشغالنه معترض بولنمیه‌جقدر .

ماده : ۱٦ حجازده ، عسیرده ، یمنده ، سوریه‌ده و عراقده بولنان محافظ قطعات الك یقین ائتلاف قومانداننه تسلیم اولنه‌جقدر . و كیلیكیاده‌كی قوتلرك انتظامی محافظه ایچون مقتضی مقدارندن ماعداسی بشنجی ماده‌ده‌كی شرائطه توفیقاً تقرر ایتدیریله‌جك وجهله كیرو چكیله‌جكدر .

ماده : ۱۷ طرابلسده و بنغازیده بولنان عثمانلی ضابطلری الك یقین ایتالیان محافظه قطعاتنه تسلیم اوله‌جقدر . حكومت عثمانیه تسلیم امرینه اطاعت ایتمدكلری تقدیرده مخابرات و معاونتی قطع ایتمكی تعهد ایلر .

ماده : ۱۸ مصراطه‌ده داخل اولدیغی حالده طرابلس و بنغازیده اشغال ایدیلن لیمانلرك الك یقین ائتلاف محافظه قطعاتنه تسلیمی .

ماده : ۱۹ آلمان آوستریا بحری ، بری و سیویل مأمورینك تبعه‌سنك برآی ظرفنده و اوزاق طرفده بولنانلرك برآیدن صوكره ممكن اولان الك قیصه زمانده ممالك عثمانیه‌یی ترك ایتملری .

ماده : ۲۰ بشنجی ماده موجبنجه ترخیص ایدیله‌جك قوای عثمانیه‌یه ماند تجهیزات ، اسلحه جبخانه و وسائط نقلیه‌نك طرز استعماله دائر اعطا ایدیله‌جك تعلیماته رعایت اولنه‌جقدر .

ماده : ۲۱ متفقلرك منافعی صیانت ایچون اعاشه نظارتی نزدینه ائتلاف ممثلری مربوط بولنه‌جق و كندیلرینه بوبابده لزوم كوریله‌جك كافهٔ معلومات اعطا ایدیله‌جكدر .

ماده : ۲۲ عثمانلی اسرای حربیه‌سی ائتلاف دولتلری نزدنده محافظه ایدیله‌جكدر . سیویل اسرای حربیه ایله اسنان عسكریه خارجنده اولانلرك تخلیه‌سی نظر دقته آلنه‌جقدر .

ماده : ۲۳ حكومت عثمانیه مركزی حكومتلر بالجمله مناسباتی قطع ایده‌جكدر .

ماده : ۲٤ ولایات ستهٔ‌ده اغتشاش ظهورنده مذكور ولایتلرك هرهانكی برقسمنك اشغالی حقی ائتلاف دولتلری محافظه ایدرلر .

ماده : ۲۵ متفقلرك حكومت عثمانیه آره‌سنده مخاصمات ۹۱۸ سنه‌سی تشرین اولنك اوتوز برنجی كونی وسطی ساعت اوكی ایله وقت ظهرده تعطیل ایدیله‌جكدر .

انكلتره حكومت قرالیه‌سی سفائن حربیه‌سندن اغاممنون ظرهلیسنده لیمانده موندروس لیماننده انكلتره‌نك ١٩١٨ سنه‌سی تشرین اولنك اوتوزنجی كونی تسنظیم اولنهرق امضا ایدلمشدر .

امضا

سعدالله رشاد حكمت حسین رؤف آرتور كالتورپ

٣٣٨٤ نومرولو تقویم وقایعدن نقلا .

DEVLET-İ ALİYYEİ OSMANİYE İLE DÜVELİ İTİLAFİYE BEYNİNDE MÜN'AKIT MÜTAREKENAME

İngiltere Hükümetinin müttefikleriyle bilitilâf salâhiyettar kıldığı İngiltere Hükümeti Bahrî Sefid Donanması Başkumandanı Ferik Amiral Sir Somerset Arthur Gough Caltorpe Hazretleri ile Hükümet-i Seniye canibinden haizi salâhiyettar Bahriye Nazın Devletlû Rauf Beyefendi Hazretleri, Hariciye Müsteşarı Atufetlû Reşat Hikmet Beyefendi Hazretleri, Erkânıharbiye-i Umumiye Kaymakamlarından Sadullah Beyefendi arasında kararlaştırılıp akdedilen mütareke şeraiti:

Madde: 1 Bahrisiyah'a mürur için Çanakkale ve Bahrisiyah boğazlarının küşadı ve Bahrisiyah'a mürurun temini Çanakkale ve Bahrisiyah istihkâmatının müttefikler tarafından işgali.

Madde: 2 Osmanlı sularındaki bilcümle torpil tarlaları ile torpido ve kovan mevazii vc mevanii saire mevkaii gösterilecek ve bunları taramak veya ref' etmek için talep vukuunda muavenet edilecektir.

Madde: 3 Karadeniz'de mevcut torpil mevkileri hakkındaki malûmat-ı mevcude ita edilecektir.

Madde: 4 itilâf Hükümetine mensup üseray-i harbiye ile Ermeni üsera ve mevkufini İstanbul'da cem'edilecek ve bilâ kaydüşari itilâf hükümetlerine teslim olunacaktır.

Madde: 5 Hudutların muhafazası ve asayiş-i dahilînin idamesi için lüzum görülecek kuvayi askeriyeden maadasının derhal terhisi (işbu kuvayi askeriyenin miktar ve vaziyetleri İtliâf Hükümeti tarafından Devlet-i Aliyye ile müzakere edildikten sonra takarrür ettirilecektir).

Madde: 6 Osmanlı kara sularında zabıta ve buna mümasil hususat için istihdam edilecek sefaini sagire müstesna olmak üzere Osmanlı sularında veya Devlet-i Âliyye tarafından işgal edilen sularda bulunan kaffe-i sefain-i harbiye teslim olunup, gösterilecek Osmanlı liman veya limanlarında mevkuf bulundurulacaktır.

Madde: 7 Müttefikler emniyetlerini tehdit edecek vaziyet zuhurunda herhangi sevkülceyş noktasını işgal hakkını haiz olacaklardır.

789 No. lı vesikanın açıklaması

30 Teşrinievvel (Ekim) 1334 (1918) tarihinde İtilâf Devletleri ile imzalanan mütarekename matbu nüshalarından biridir.

*Not: Mütarekenameye ait mühim vesikaların neşrine, 27 sayılı dergiden itibaren devam edilmektedir. Tatbikatında, mühim değişiklikler münakaşa ve yazışmalar olan bu anlaşmanın tam metninin baş sayılara konulmamış olduğu anlaşılmış ve bu sayıda neşredilmiştir.

Harb T. D.

Vesika No. : 789

DEVLET-İ ALİYYE-İ OSMANİYE İLE DÜVEL-İ İTİLÂFİYE BEYNİNDE MÜN'AKİT MÜTAREKENAME

İngiltere Hükümetinin müttefikleriyle bilitilâf salâhiyettar kıldığı İngiltere Hükümeti Bahrî Sefid Donanması Başkumandanı Ferik Amiral Sir Somerset Arthur Gough Caltorpe Hazretleri ile Hükümet-i Seniye canibinden haizi salâhiyettar Bahriye Nazırı Devletlû Rauf Beyefendi Hazretleri, Hariciye Müsteşarı Atufetlû Reşat Hikmet Beyefendi Hazretleri, Erkânıharbiye-i Umumiye Kaymakamlarından Sadullah Beyefendi arasında kararlaştırılıp akdedilen mütareke şeraiti:

Madde: 1 Bahrisiyah'a mürur için Çanakkale ve Bahrisiyah boğazlarının küşadı ve Bahrisiyah'a mururun temini Çanakkale ve Bahrisiyah istihkâmatının müttefikler tarafından işgali.

Madde: 2 Osmanlı sularındaki bilcümle torpil tarlaları ile torpido ve kovan mevazii ve mevanii saire mevkaii gösterilecek ve bunları taramak veya ref' etmek için talep vukuunda muavenet edilecektir.

Madde: 3 Karadeniz'de mevcut torpil mevkileri hakkındaki malûmat-ı mevcude ita edilecektir.

Madde: 4 İtilâf Hükümetine mensup üseray-i harbiye ile Ermeni üsera ve mevkufini İstanbul'da cem'edilecek ve bilâ kaydüşart İtilâf hükümetlerine teslim olunacaktır.

Madde: 5 Hudutların muhafazası ve asayiş-i dahilînin idamesi için lüzum görülecek kuvayi askeriyeden maadasının derhal terhisi (İşbu kuvayi askeriyenin miktar ve vaziyetleri İtilâf Hükümeti tarafından Devlet-i Âliyye ile müzakere edildikten sonra takarrur ettirilecektir).

Madde: 6 Osmanlı kara sularında zabıta ve buna mümasil hususat için istihdam edilecek sefaini sagire müstesna olmak üzere Osmanlı sularında veya Devlet-i Âliyye tarafından işgal edilen sularda bulunan kaffe-i sefain-i harbiye teslim olunup, gösterilecek Osmanlı liman veya limanlarında mevkuf bulundurulacaktır.

Madde: 7 Müttefikler emniyetlerini tehdit edecek vaziyet zuhurunda herhangi sevkülceyş noktasını işgal hakkını haiz olacaklardır.

Madde: 8 Elyevm Osmanlı işgali altında bulunan bilcümle liman ve demir mahallerinden İtilâf sefaini tarafından istifade edilmesi ve İtilâfla hal-i harbde bulunanlara karşı mesdud bulundurulması. Şefain-i Osmaniye'de ticaret ve ordunun terhisi hususlarında şerait-i mümasileden istifade edeceklerdir.

Madde: 9 İtilâfiyun Osmanlı tersane ve limanlarındaki umum sefain tamiratı vesaiti teshiliyesini istimal edeceklerdir.

Madde: 10 Toros tünellerinin müttefikler tarafından işgali.

Madde: 11 İran'ın şimali garbi kısmındaki kuvayi Osmaniye'nin derhal harbden evvelki hudut gerisine celbi hususunda evvelce ita edilen emir icra edilecektir. Maverayı Kafkas'ın evvelce kuvayi Osmaniye tarafından kısmen tahliyesi emredildiğinden kısmi mütebakisi müttefikler tarafından vaziyeti mahalliye tetkik edilerek taleb olunursa tahliye edilecektir.

Madde- 12 Hükümet muhaberatı müstesna olmak üzere telsiz telgraf ve kabloların İtilâf memurları tarafından murakabesi.

Madde: 13 Bahri, askeri ve ticari mevad ve malzemenin men'-i tahribi.

Madde: 14 Memleketin ihtiyacatı tatmin olunduktan sonra, mütebaki kömür, mayii mahrukat ve bahri levazımın Türkiye menabiinden mubayaası için teshilât ibrazı (mevadı mezkûrenin hiçbiri ihraç olunmayacaktır).

Madde: 15 Bilcümle hututu hadidiyeye itilâf murakabe zâbitleri memur edilecektir. Bunlar meyanında elyevm Hükümet-i Osmaniye'nin taht-ı murakabesinde bulunan Maverayı Kafkas hututu hadidiyesi aksamı dahildir. İşbu Kafkas hututu serbest ve tam olarak İtilâf memurlarının taht-ı idaresine vaz'edilecektir. Ahalinin ihtiyacının tatmini nazarı dikkate alınacaktır. İşbu maddede Batum'un işgali dahildir. Hükümet-i Osmaniye Bakû'nun işgaline muteriz bulunmayacaktır.

Madde: 16 Hicaz'da, Asir'de, Yemen'de, Suriye'de ve Irak'ta bulunan muhafız kıtaat en yakın İtilâf kumandanına teslim olunacaktır. Ve Kilikya'daki kuvvetlerin intifamı muhafaza için muktezi miktarından maadası beşinci maddedeki şeraiye tevfikan takarrür ettirilecek vecihle geri çekilecektir.

Mudde. 17 Trablust'a ve Bingazi'de bulunan Osmanlı zâbitleri en yakın İtalyan muhafaza kıtaatına teslim olacaktır. Hükümet-i Osmaniye teslim emrine itaat etmedikleri takdirde muhaberat ve muavenetini kat' etmeği taahhüt eyler.

Madde. 18 Mısrata'da dahil olduğu halde Trablus ve Bingazi'de işgal edilen limanların en yakın İtilâf muhafaza kıtaatına teslimi.

Madde: 19 Alman Avusturya bahri, berri ve sivil memurin ve tabasının bir ay zarfında ve uzak mahallerde bulunanların bir aydan sonra mümkün olan en kısa zamanda memaliki Osmaniye'yi terketmeleri.

Madde: 20 Beşinci madde mucibince terhis edilecek kuvayi Osmaniye'ye ait teçhizat, esliha, cepane ve vesaiti nakliyenin tarzı istimaline dair ita edilecek talimata riayet olunacaktır.

Madde: 8 Elyevm Osmanlı işgali altında bulunan bilcümle liman ve demir mahallerinden İtilâf sefaini tarafından istifade edilmesi ve İtilâfla hal-i harbde bulunanlara karşı mesdud bulundurulması. Şefain-i Osmaniye'de ticaret ve ordunun terhisi hususlarında şerait-i mümasileden istifade edeceklerdir.

Madde: 9 İtilâfiyun Osmanlı tersane ve limanlarındaki umum sefain tamiratı vesaiti teshiliyesini istimal edeceklerdir.

Madde: 10 Toros tünellerinin müttefikler tarafından işgali.

Madde: 11 İran'ın şimali garbi kısmındaki kuvayi Osmaniye'nin derhal harbden evvelki hudut gerisine celbi hususunda evvelce ita edilen emir icra edilecektir. Maverayı Kafkas'ın evvelce kuvayi Osmaniye tarafından kısmen tahliyesi emredildiğinden kısmı mütebakisi müttefikler tarafından vaziyeti mahalliye tetkik edilerek talebolunursa tahliye edilecektir.

Madde: 12 Hükümet muhaberatı müstesna olmak üzere telsiz telgraf ve kabloların İtilâf memurları tarafından murakabesi.

Madde: 13 Bahrî, askerî ve ticarî mevad ve malzemenin men'-i tahribi.

Madde: 14 Memleketin ihtiyacatı tatmin olunduktan sonra, mütebaki kömür, mayii mahrukat ve bahrî levazımın Türkiye menabiinden mübayaası için teshilât ibrazı (mevadı mezkûrenin hiçbiri ihraç olunmıyacaktır).

Madde: 15 Bilcümle hututu hadidiyeye itilâf murakabe zâbitleri memur edilecektir. Bunlar meyanında elyevm Hükümet-i Osmaniye'nin taht-ı murakabesinde bulunan Maverayı Kafkas hututu hadidiyesi aksamı dahildir. İşbu Kafkas hututu serbest ve tam olarak İtilâf memurlarının taht-ı idaresine vaz'edilecektir. Ahalinin ihtiyacının tatmini nazarı dikkate alınacaktır. İşbu maddede Batum'un işgali dahildir. Hükümet-i Osmaniye Bakû'nun işgaline muteriz bulunmıyacaktır.

Madde: 16 Hicaz'da, Asir'de, Yemen'de, Suriye'de ve Irak'ta bulunan muhafız kıtaat en yakın İtilâf kumandanına teslim olunacaktır. Ve Kilikya'daki kuvvetlerin intizamı muhafaza için muktezi miktarından maadası beşinci maddedeki şeraite tevfikan takarrur ettirilecek vecihle geri çekilecektir.

Madde: 17 Trablust'a ve Bingazi'de bulunan Osmanlı zâbitleri en yakın İtalyan muhafaza kıtaatına teslim olacaktır. Hükümet-i Osmaniye teslim emrine itaat etmedikleri takdirde muhaberat ve muavenetini kat' etmeği taahhüt eyler.

Madde: 18 Mısrata'da dahil olduğu halde Trablus ve Bingazi'de işgal edilen limanların en yakın İtilâf muhafaza kıtaatına teslimi.

Madde: 19 Alman Avusturya bahrî, berrî ve sivil memurin ve tabasının bir ay zarfında ve uzak mahallerde bulunanların bir aydan sonra mümkün olan en kısa zamanda memaliki Osmaniye'yi terketmeleri.

Madde: 20 Beşinci madde mucibince terhis edilecek kuvayi Osmaniye'ye ait teçhizat, esliha, cepane ve vesaiti nakliyenin tarzı istimaline dair ita edilecek talimata riayet olunacaktır.

Madde: 21 Mü'teliflerin menafiini siyanet için iaşe nezareti nezdine İtilâf

Madde: 21 Mü'teliflerin menafiini siyanet için iaşe nezareti nezdine İtılâf mümessilleri merbut bulunacak ve kendilerine bu bapta lüzum görülecek kâffei malûmat ita edilecektir.

Madde: 22 Osmanlı üserayi harbiyesi İtilâf devletleri nezdinde muhafaza edilecektir. Sivil Üserayi Harbiye ile esnanı askeriye haricinde olanların tahliyesi nazarı dikkate alınacaktır.

Madde: 23 Hükümet-i Osmaniye merkezi devletlerle bilcümle münasebatı kat edecektir

Madde: 24 Vilâyatı sittede iğtişaş zuhurunda mezkûr vilâyetlerin herhangi bir kısmının işgali hakkını İtılâf devletleri muhafaza ederler.

Madde: 25 Müttefiklerle Hükümet-i Osmaniye arasında muhasemat 1918 senesi Teşrinievvelinin Otuzbirinci günü vesati saati mahallî ile vakt-i zahırda tatil edilecektir.

İngiltere Hükümet-i Kıraliyesi sefaini harbiyesinden Limni'de Mondros limanında lengerendaz Ağamemnun Zırhlısında 1918 senesi Teşrinievvelinin Otuzuncu günü nüshateyn olarak imza edilmiştir.

İmza

Sadullab Reşat Hikmet Hüseyin Rauf Arthur Calthorpe

3384 No. lı Takvimi Vakayiden muktebestir.

[**Harb Tarihi Vesikaları Dergisi** No:31 (Mart 1960) s. 108-114]

mümessilleri merbut bulunacak ve kendilerine bu bapta lüzûm görülecek kâffei malûmat ita edilecektir.

Madde: 22 Osmanlı üserayi harbiyesi İtilâf devletleri nezdinde muhafaza edilecektir. Sivil Üserayi Harbiye ile esnanı askeriye haricinde olanların tahliyesi nazarı dikkate alınacaktır.

Madde: 23 Hükümet-i Osmaniye merkezî devletlerle bilcümle münasebatı katedecektir.

Madde: 24 Vilâyatı sittede iğtişaş zuhurunda mezkûr vilâyetlerin herhangi bir kısmının işgali hakkını İtilâf devletleri muhafaza ederler.

Madde: 25 Müttefiklerle Hükümet-i Osmaniye arasında muhasemat 1918 senesi Teşrinievvelinin Otuzbirinci günü vesatî saati mahallî ile vakt-i zahırda tatil edilecektir.

İngiltere Hükümet-i Kıraliyesi sefaini harbiyesinden Limni'de Mondros limanında lengerendaz Ağamemnun Zırhlısında 1918 senesi Teşrinievvelinin Otuzuncu günü nüshateyn olarak imza edilmiştir.

İmza

Sadullah   Reşat Hikmet   Hüseyin Rauf   Arthur Calthorpe

3384 No. lı takvimi vakayiden muktebestir.

31 Ekim 1918
Belge 10

31 Teşrîn-i Evvel 1334 – Liman Paşa'nın M. Kemal Paşa'ya kumandayı teslim ederken söylediği nutuk

ATASE ARŞİVİ
Vesika No.: 697

Yıldırım Ordular Grubu Kumandanı Mareşal Liman von Sanders'in Grubun emir ve kumandasını M. Kemal Paşa'ya devir ve teslim ederken verdikleri demece aittir. (Bu demeç General Sedat Doğruer'in Yıldırımın Akıbeti adlı eserinden alınmıştır).

Vesika No.: 697
Mustafa Kemal Paşa'nın hatırat sayfalarında Adana'da Yıldırım Ordular Grubu Kumandanı Liman Von Sanders'den emir ve kumandayı tesellüm suretlerini şöyle nakletmektedir (ARŞİV):

"Liman von Sanders, me'lûf bulunduğu terbiye ve nezaketiyle, fakat çok hazin bir lisan ile, bana şu kısa cümleleri söyleyerek kumandayı terk ve teslim etti:

"Ekselans, siz, muharebe cephelerinde, Arıburnu'nda, Anafartalar'da çok yakından tanıdığım kumandansınız. Aramızda gerçi bazı hadiseler ve vakalar da oldu, fakat nihayet bunlar bizi birbirimize daha iyi tanıtmış oldular; kalpten dost olduğumuzu zannediyorum. Bugün Türkiye'yi terke icbar olunurken emrim altındaki orduları, Türkiye'ye ilk geldiğim zamandan beri takdirkârı bulunduğum bir kumandana tevdî ediyorum. Bu umumi felaket içinde bedbahtlık duymamak mümkün değildir. Ben yalnız bir şeyle müteselli oluyorum: Kumandayı size terk ve tevdî etmek! Bu dakikadan itibaren emir sizindir. Ben, sizin misafirinizim." 31 Ekim 1918

[**Harb Tarihi Vesikaları Dergisi** No:27 (Mart 1959) s.43]

31 Ekim 1918
Belge 11

Yıldırım Ordular Grubu Komutanlığından ayrılan ve bu görevi Mustafa Kemal Paşa'ya devreden Liman von Sanders'in birliklerine 31 Ekim 1918 tarihli veda yazısı

ATASE ARŞİVİ
Belge No.: 121

Tel 28
Adana
4792
31/10/34

Grup Emri
7'nci Ordu Kumandanlığına

Yıldırım Ordular Grubunun emr-i kumandasını bugünden itibaren mefâhir ile mali birçok muharebatda temayüz etmiş bulunan Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine tevdî ediyorum. Bu münasebetle emr-i kumandam altında Hükümet-i Osmaniye'ye hidemât-ı ber-güzîde îfâ etmiş bulunan bilcümle erkan, ümera ve zabitan ile memurin ve efrâda samimi kalbimden kopan teşekküratlarımı beyana müsâraat eylerim. Beni Yıldırım Grubunun birçok zabitan ve efrâdına pek kavi rabıtalar ile bağlayan Gelibolu eyyam-ı mefâhiri ile (Anadolu) sevâhilinde icra edilmiş teşebbüsât-ı kahramanane tarih-i alemde ilelebed unutulmaz hatırat bırakacaktır. Filistin'de altı buçuk ay müddet bilâ-fâsıla devam eden ve heyet-i umûmiyyesi bir silsile-i muvaffakiyet telakkisine seza olan müdafaa-i anûdâne ve bu miyânda bilhassa Telezzor, Tur-i Musa, Aya el-Faka muharebatıyla her iki Şeria Muharebatı kendilerine birkaç kere mütefevvik bir düşmana karşı namütenahi mahrumiyyetler içinde harb eden Osmanlı ordusuyla (Alman) ve Avusturya kıtaatının kahramanlıklarını irâe etmiştir. Bu vakayı bende Osmanlı Hükümetinin kahraman evladlarına istinaden kemal-i itimad ile istikbale hazırlanabileceği kanaatini hasıl etmiştir. Osmanlı kavm-i necibi ile müttefiklerine istikbalde sulh ve müsâlemet ihsan buyurarak senelerce temâdî eden muharebat neticesi kanayan yaralarını iltiyâm-pezîr etmesini Eltaf-ı Sübhaniyye'den tazarru' ederken bana tarihi günler yaşatan kahraman silah arkadaşlarımla mübarek Osmanlı topraklarına arz-ı veda ederim.

Yıldırım Ordular Grubu Kumandanı Liman Von Sanders
Umum kıtaata tebliğ edilmiştir.
[**Askeri Tarih Belgeleri Dergisi** No:138 (Temmuz 2016) s.277-278]

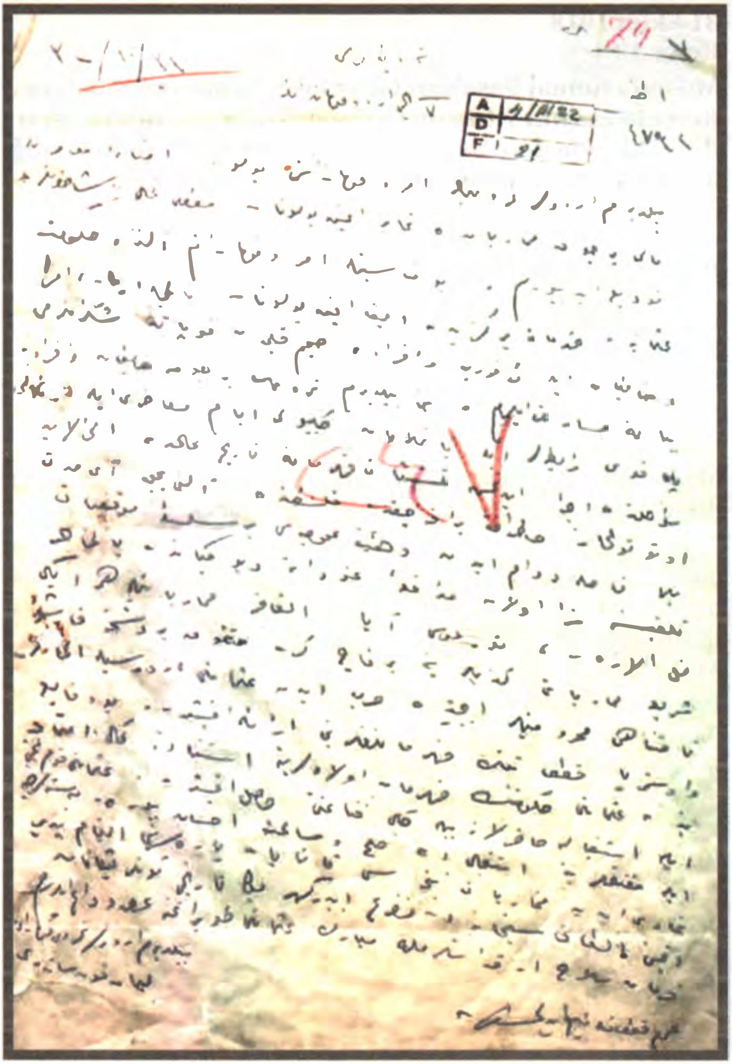

31 Ekim 1918
Belge 12

Mustafa Kemal Paşa'dan Liman von Sanders'e Mustafa Kemal Paşa'nın Yıldırım Ordular Grubu Komutanlığını devraldığına dair Başkomutanlık Vekaletine gönderdiği 31 Ekim 1918 tarihli yazı

ATASE ARŞİVİ
Belge No: 122

Osmanlı Ordu-yi Hümâyûnu
Başkumandanlığı Vekaleti Şube
Numro

Yıldırım Grubundan Başkumandanlık Erkân-ı Harbiye Riyasetine mevrûd 109 numrolu şifredir.

Müşîr Liman von Sanders Paşa Hazretleri iş'âr-ı fahîm-ânelerine istinaden acizlerini Adana'ya celb ve bugünden itibaren Grubun kumandasını uhde-i aciziye tevdî eylemiştir. Yedinci Ordu Kumandanlığı vekaletini, Yirminci Kolordu Kumandanı Mirliva Ali Fuad Paşa'ya terk ile Yıldırım Grubu Kumandanlığı vazifesinin îfâsına mübâşeret edilmiş ise de bu babda zat-ı samilerinden henüz bir emr-i irade telakki edilmemiş olduğu maruzdur.

31/10/34

Fahri Yâver-i Hazret-i Şehriyâri Mustafa Kemal

Liman Paşa'ya doğrudan doğruya Riyasetten telgraf keşide edilmişti.

[**Askeri Tarih Belgeleri Dergisi** No:138 (Temmuz 2016) s.279-280]

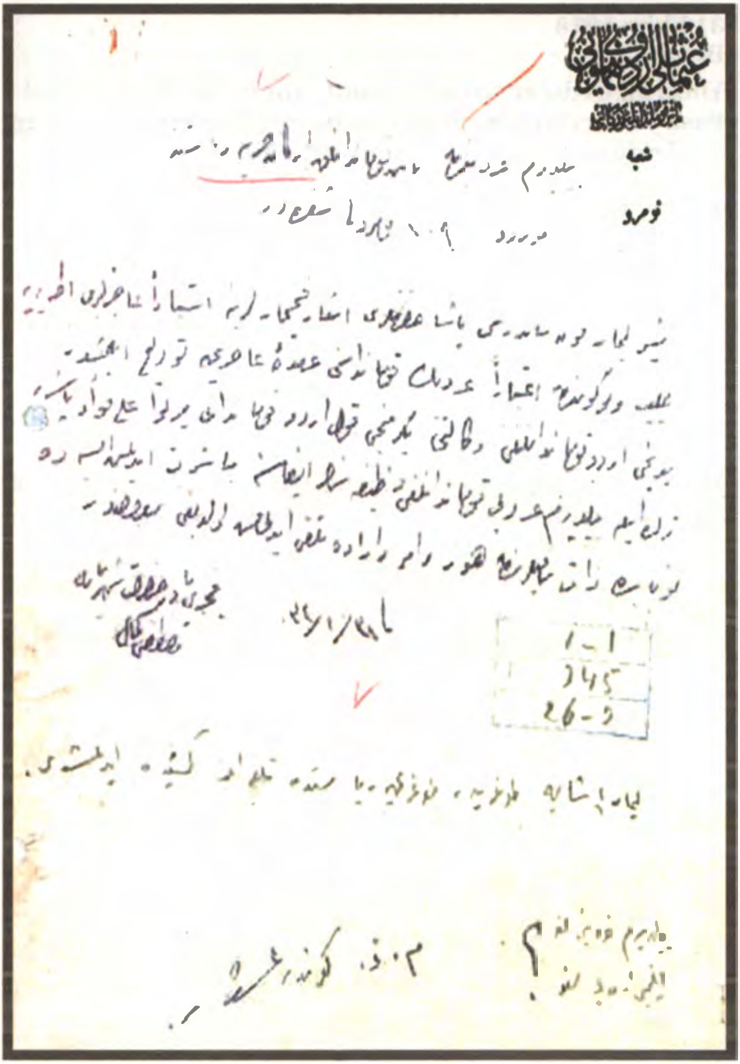
شعبه
نومرو

31 Ekim 1918
Belge 13

Yıldırım Ordular Grubu Komutanlığını Mustafa Kemal Paşa'ya devrettiğine dair Liman von Sanders tarafından Sadârete gönderilen 31 Ekim 1918 tarihli yazı

ATASE ARŞİVİ
Belge No: 120

Osmanlı Ordu-yi Hümâyûnu
Başkumandanlığı Vekaleti
Şube
Numro

Yıldırımdan Sadrazam ve Başkumandanlık Erkân-ı Harbiye Reisi İzzet Paşa Hazretlerine mevrûd şifredir.

Mustafa Kemal Paşa bugün 31/10/34'de Adana'ya geldi. Grubun emr-i kumandasını tevdî ettim. Yarın sabah hareket edeceğimi arz ederim. Muamelat 9176

31/10/34
Liman von Sanders

[**Askeri Tarih Belgeleri Dergisi** No:138 (Temmuz 2016) s.275-276]

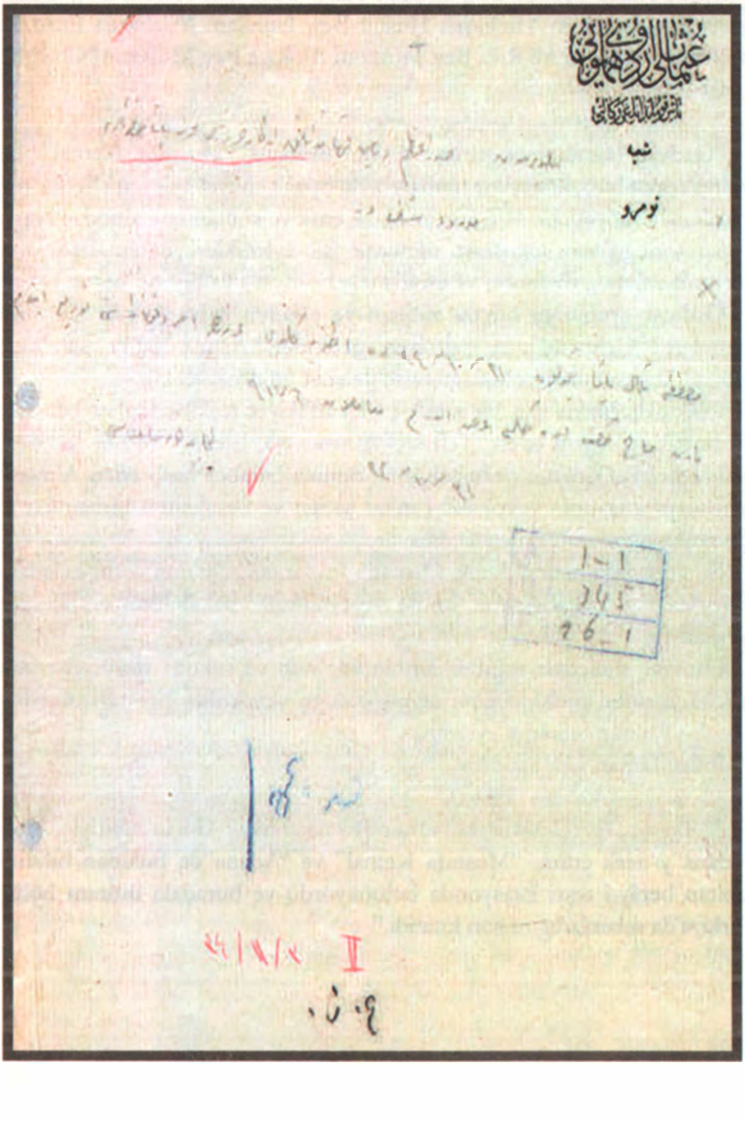
شعبه
نومرو

31 Ekim 1918
Belge 14
Liman von Sanders'in Adana'daki Veda Konuşması

Liman von Sanders **Türkiya'da Beş Sene** (Dersaadet: Matbaa-i Askeriye, 1337 [1921]) (Tercüme Heyeti.: Miralay Naci Bey, Erkân-ı Harbiye Kaymakamı Kemal Bey, Kaymakam Mustafa Hamdi Bey, Erkân-ı Harb Binbaşısı Hakkı Muhlis Bey, Erkân-ı Harb Yüzbaşısı Kerem Bey, Yüzbaşı Asım Bey, İstihkam Yüzbaşısı Hüsnü Bey, İstihkam Yüzbaşısı Fuad Bey, İstihkam Yüzbaşısı Ali Rıza Bey, Mülazım Ali Rıza Bey, Mülazım Nihad Bey) s. 301-302

"Ordular Grubunun emir ve kumandasını "Mustafa Kemal" Paşa hazretlerinin birçok meşhur muharebede ispat-ı ehliyet eyleyen ellerine tevdî etmek mecburiyetinde kaldığım şu anda; emir ve kumandam altında Osmanlı İmparatorluğu'nun menfaati uğrunda îfâ eyledikleri hidemâttan dolayı bilcümle zabitan, memurin ve efrâda teşekküriyat-ı kalbiyemi beyan eylerim.

Ordular grubunun birçok zabitan ve efrâdını bana en sıkı bir surette rapteden "Gelibolu"nun şan-avar günlerini, Asya-i sağra sahilindeki müteaddit cesurane teşebbüsâtı tarih ilelebet unutmayacaktır.

Filistin'de bizim için bir silsile-i muvaffakiyet teşkil eden ve bila-inkıta altı buçuk ay devam eden "Telazur" Turmusaya, Elkefir" ve her iki "Şeria" muharebeleri Osmanlı ordusunun ve onunla beraber harb eden Alman ve Avusturya kıtaatının gayrikabil-i inkar şecaat ve besaletinin birkaç kat faik düşmana irat olunmuş delâil edilir.

Bu vekayinin hatıratı bana, Osmanlı İmparatorluğu'nun cesur evlatlarına istinaden istikbali sağla bir itimat ve emniyetle bakabilecekleri kanaatini bahşediyor.

Osmanlı milletiyle müttefiklerinin âtî, sulh ve sükuna mazhariyetini ve senelerce süren muharebenin açmış olduğu yaralardan şifâ-yâb olmalarını Cenab-ı Haktan temenni eylerim.

İmza: Liman von Sanders

31 Teşrîn-i Evvel öğle vakti, yanımda kalan birkaç Alman zabitiyle beraber "Adana"yı terk ettim. "Mustafa Kemal" ve "Adana"da bulunan bilumum zabitan berây-i teşyi istasyonda bulunuyordu ve buradaki ihtiram bölüğü, Türkiya'da selamladığım son kıta idi."

آطنه : ٣١ تشرين اول ٩١٨

اردولر غروبنك امر وقوماندانسنى « مصطفى كمال » پاشا حضرتلرينك بر چوق مشهور محاربه‌ده اثبات اهليت ايلين اللرينه توديع ايتمك مجبوريتنده قالديغم شو آنده ، امر وقومانداما آلتنده عثمانلى ايمپراطورلغنك منفعتى اوغورنده ايفا ايلدكلرى خدماتدن دولايى بالجمله ضابطان ، مأمورين و افراده تشكرات قلبيه‌مى بيان ايلرم .

اردولر غروبنك برچوق ضابطان وافرادينى بكا الك صميمى برصورتده ربط ايدن « كليبولى » نك شان آور كونلرينى ، آسياى صغرا ساحلنده‌كى متعدد جسورانه تشبثاتى تاريخ الى الابد اونوتميه‌جقدر. فلسطينده بزم ايچون بر سلسلهٔ موفقيات تشكيل ايدن و بلاانقطاع آلتى بچق آى دوام ايدن بر مدافعهٔ معندانه وبالخاصه « تل عزور ، تورموس آيا ، الكفير » و هرابكى « شريعه » محاربه‌لرى ؛ عثمانلى اردوسنك وآنكله برابر حرب ايدن آلمان وآوستريا قطعاتنك غير قابل انكار شجاعت وبسالتك برقاچ قات فائق دشمنه قارشى ايراد اولونمش دلائلى ايديلر .

بورقايه‌دك خاطراتى بكا ، عثمانلى ايمپراطورلغنك جسور اولادلرينه استناداً استقباله صاغلام براعتماد واميدله باقه‌بيله‌جكلرى قناعتنى بخش ايديور .

عثمانلى ملتيله متفقلرينك آتيده ، صلح و سكونه مظهريتنى و سنه‌لرجه سورەن محاربانك آچمش اولديغى ياره‌لردن شفاياب اولملرينى جناب حقدن تمنى ايلرم .

امضا : ليمان فون ساندرس

٣١ تشرين اول اوكله‌وقتى ، ياغده قالان برقاچ آلمان ضابطيله برابر « آطنه » يى ترك ايتدم . « مصطفى كمال » و « آطنه » ده بولنان بالعموم ضابطان براى تشييع استاسيونده بولونيوردى وبوراده‌كى احترام بلوكى توركياده سلاملاديغم صوك قطعه ايدى .

31 Ekim 1918
Belge 15
Liman von Sanders'in Adana'daki Veda Konuşması

Liman von Sanders; **Türkiya'da Beş Yıl** (Çev: M. Şevki Yazman) (İstanbul: Burçak Yayınevi, 1968) s.353-354

"Ordular Grubunun sevk ve idaresini Mustafa Kemal Paşa'nın birçok harpte şeref kazanmış kudretli ellerine bırakmak zorunda olduğum şu anda, emrim altında Osmanlı İmparatorluğunun yararına savaşmış bütün subay, memur ve erlerin hepsine candan teşekkürlerimi sunarım.

Beni Ordular Grubunun pek çok subay ve erlerine sıkı sıkıya bağlayan Gelibolu Muharebelerinin şan ve şeref dolu günleri, bütün tarih boyunca unutulmayacaktır. Keza Anadolu sahillerindeki birçok cesaretli teşebbüs de unutulmayacaktır.

Bizim başarılarımızın bir zinciri olan ve fasılasız altı buçuk ay devam eden Filistin'deki çetin savunma, özellikle Telazur, Turmusaya, Elkefir ve iki Şeria muharebesi -ki hepsi ayrıca bizden çok üstün düşmana karşı kazanılmıştır-, Osmanlı Ordusunun ve onunla omuz omuza çarpışan Alman ve Avusturya birliklerinin cesaretinin bir örneğidir.

Bu süre içinde olup bitenleri hatırlayınca, Osmanlı Devletinin kendi cesur evlatlarına dayanarak geleceğe güvenle bakabileceğini düşünüyorum. Allah'ın Osmanlı Milletinin ve onun müttefiklerinin harp yaralarını geleceğin sulh ve sükun dolu yıllarında iyileştireceğine inanıyorum.

Liman von Sanders

31 Ekim günü öğle üzeri yanımdaki birkaç Alman subayı ile birlikte Adana'dan ayrıldım. Mustafa Kemal Paşa ve Adana/da bulunan bütün subaylar beni uğurlamak için istasyona gelmişlerdi. Buradaki «İhtiram Bölüğü», Türkiye'de selamladığım son birlik oldu."

LIMAN
VON
SANDERS
TÜRKİYE'DE
5
YIL
BURÇAK YAYINEVİ
Otto Liman von Sanders (1855-1929), Türk ordusunun reorganizasyonu için yapılan anlaşma uyarınca, Almanya'dan 1913 yılında memleketimize gelen askeri kurulun başkanı idi. General Liman von Sanders, Birinci Dünya Savaşı patlayınca Türkiye'de kalmır, Çanakkale muharebelerinde Yıldırım Orduları Grubu Kumandanlığı yapmıştır. Türk yenilgisinin kesinleşmesi üzerine Yıldırım Orduları Grubu Kumandanlığını Mustafa Kemal Paşaya devreden General, Türkiye hatıralarını, tutuklu olarak bulunduğu Malta adasında yazmış ve 1921 yılında Almanya'da yayınlamıştır.
Fransızca ve İngilizceye de çevrilen eseri Türk okuyucuların istifadesine sunuyoruz.
Burçak Yayınevi
15 Lira
BURÇAK YAYINEVİ

31 Ekim 1918
Belge 16

Yıldırım Ordular Grubunun 31 Ekim 1918 gününe ait Başkumandanlık Erkân-ı Harbiye Riyasetine ve Ordulara gönderdiği Harp raporunun aslı

ATASE ARŞİVİ
Vesika No.: 701

Yıldırım Ordular Grubunun 31 Ekim 1918 gününe ait Başkumandanlık Erkân-ı Harbiye Riyasetin ve Ordulara gönderdiği Harp raporunun aslını göstermektedir.

Vesika No.: 701 — 1
Adana — Şube
31/10/34 — 548

Başkumandanlık Erkân-ı Harbiye Riyaset-i Celîlesine
İkinci Ordu Kumandanlığına
Altıncı Ordu Kumandanlığına
Yedinci Ordu Kumandanlığına
Sekizinci Ordu Kumandanlığına
Baş Menzil Müfettişliğine

1 - Yedinci Ordu Cephesinde:

a. Reyhaniye'ye bir İngiliz zabiti kumandasında 100 neferlik bir kuvvetin girerek hükümet ambarına vaziyet ettiği ve Reyhani'yenin Hükümet-i Arabiye'ye iltihak ettiği Üçüncü Kolordu'dan bildirilmiştir. Bu iltihakı şiddetle reddeden ahaliyi itaate davet için buraya bir müfreze sevk edilmiştir.

b. Yirminci Kolordu cephesinde düşmanın mühim bir hareketi görülmemiştir. Sol cenahta Dayik'e kadar sürülen keşif kolumuz bu mıntıkada İngiliz ve Urban'a tesadüf etmemiştir.

c. Öğleden evvel iki düşman tayyaresi Yirminci Kolordu mevâzi üzerinde dolaşmıştır.

d. Öğleden sonra saat birde Kırıkhan üzerinden gelen iki düşman İskenderun üzerinde dolaştıktan sonra geldiği istikamete avdet etmiştir. Resülhınzır önünde görülen iki düşman sefinesinin Kıbrıs istikametine gittiği görülmüştür.

2 - İkinci Ordu mıntakasında şayanı arz bir vaka olmamıştır.

3 - İşbu rapor Başkumandanlık Erkân-ı Harbiye Riyaseti Celîlesine İkinci, Altıncı, Yedinci, Sekizinci Ordular Kumandanlıklarına, Baş Menzil Müfettişliğine yazılmıştır.

Ali Rıza Sedat Şifre edilmiştir
31/10/34 İmza (okunamadı)

[**Harb Tarihi Vesikaları Dergisi** No:27 (Mart 1959) s.57-59]

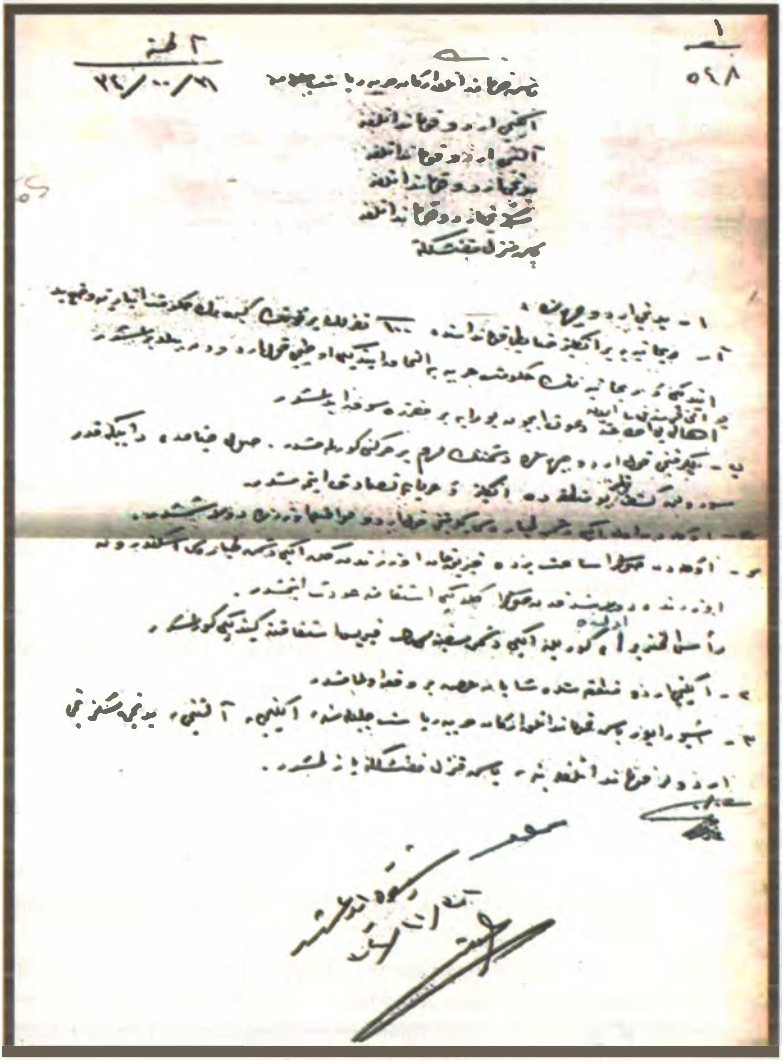

3 Kasım 1918
Belge 17

Mondros Mütarekenamesi Başkomutanlık Erkân-ı Harbiye Riyasetinin Mondros Mütarekesi'nin şartlarını içeren 3 Kasım 1918 tarihli tebliği

ATAŞE ARŞİVİ
Belge No: 7 (1-2)

Numro
334
Kelime
1080
Tarihi: 3/11/334 Saat: 10 sonra

Düvel-i İtilafiyye ile akd ettiğimiz Mütarekename şeraiti ber-vech-i zîr mündericdir. Malumat husulü ile her ordunun kendine ait husûsâtı derhal tatbik etmesi lazımdır. Bu babda lüzum görüldükçe izahat ve talimat verilecektir.

Sadrazam ve Başkumandanlık Erkân-ı Harbiye Reisi Ahmed İzzet

Suret

İngiltere Hükümetinin müttefikleri ile bi'l-i'tilaf salahiyyet-dâr kılındığı İngiltere Hükümeti Bahr-i Sefid Donanması Başkumandanı Ferik Amiral Sommerset Artur Grof Kaltorp Hazretleri ile Hükümet-i Seniyye canibinden haiz-i salahiyyet Bahriyye Nazırı Devletlü Rauf Beyefendi Hazretleri, Hariciye Müsteşarı Atufetlü Reşad Hikmet Beyefendi Hazretleri, Erkân-ı Harbiye Kaymakamlarından Sadullah Beyefendi arasında kararlaştırılıb akd edilen Mütareke şeraiti:

1- Bahr-i Siyah'a mürûr için Çanakkale ve Bahr-i Siyah Boğazları'nın güşadı ve Bahr-i Siyah'a mürûrun temini, Çanakkale ve Bahr-i Siyah istihkamatının Mütelifler tarafından işgali.

2- Osmanlı sularındaki bilcümle torpil mahalleri ile torpil ve kovan mevâzi ve mevâzi-i saire gösterilecek ve bunları taramak veya ref etmek için talep vukuunda muâvenet edilecektir.

3- Karadeniz'de mevcut torpil mevkileri hakkındaki malumat-ı mevcude ita edilecektir.

4- İtilaf hükumatına mensub üserâ'-yı Harbiye ile Ermeni üserâ' ve mevkufîni İstanbul'da cem edilecek ve bilâ-kayd ü şart İtilaf hükümetlerine teslim olunacakdır.

5- Hudutların muhafazası ve asayiş-i dahiliyyenin idamesi için lüzum görülecek kuva-yi askeriyyeden mâ-adâsının derhal terhisi, işbu kuva-yi askeriyyenin miktar ve vaziyyetleri İtilaf hükumatı tarafından Devlet-i Aliyye ile müzakere edildikden sonra takarrür ettirilecektir.

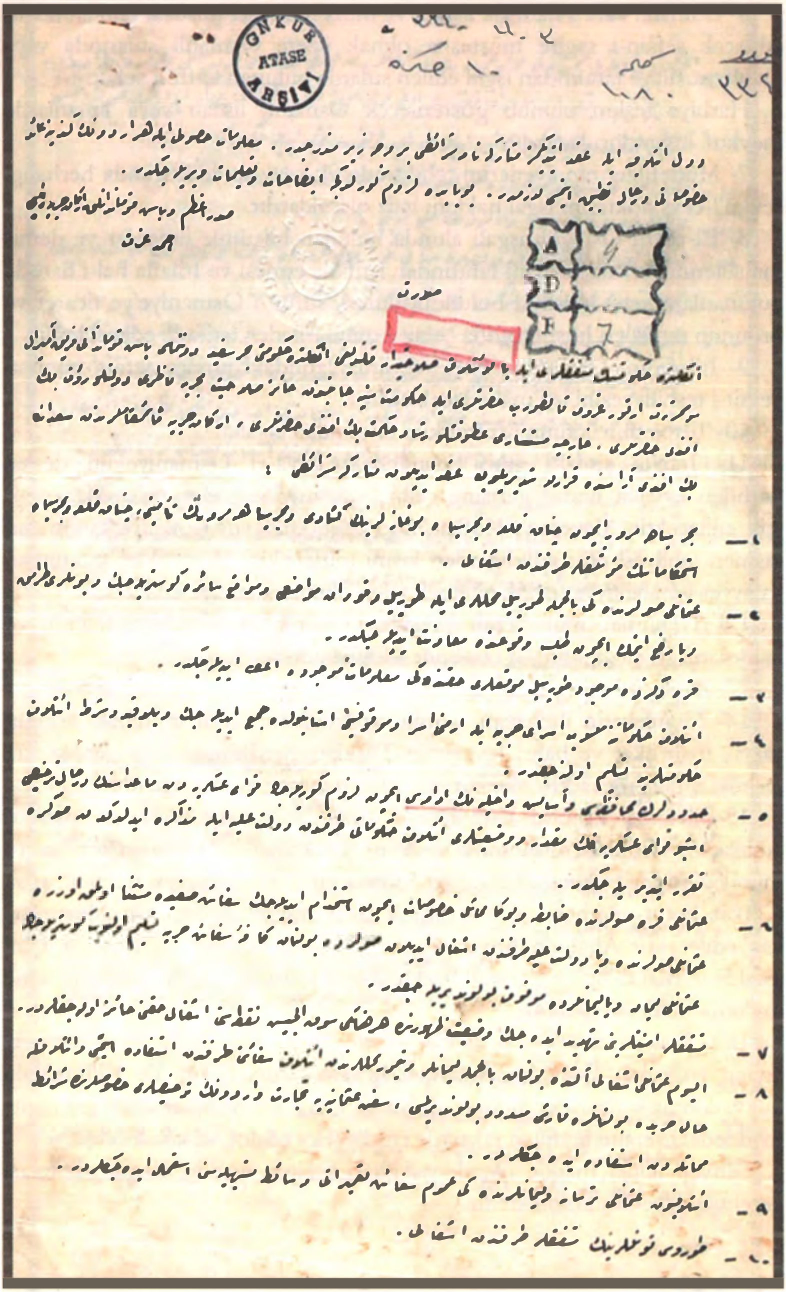
GNKUR
ATASE
ARŞİVİ

6- Osmanlı kara sularında zabıta ve buna mümasil husûsât için istihdam edilecek sefâin-i sagire müstesna olmak üzere Osmanlı sularında veya Devlet-i Aliyye tarafından işgal edilen sularda bulunan kâffe-i sefâin-i

Harbiye teslim olunub gösterilecek Osmanlı liman veya limanlarda mevkuf bulundurulacakdır.

7- Müttefikler emniyetlerini tehdit edecek vaziyyet zuhurunda herhangi sevkü'l-ceyş noktasını işgal hakkını haiz olacaklardır.

8- El-yevm Osmanlı işgali altında bulunan bilcümle limanlar ve demir mahallerinden İtilaf sefâini tarafından istifade etmesi ve İtilafla hal-i harbde bulunanlara karşı mesdud bulundurulması, süfün-i Osmaniye'ye ticaret ve ordunun terhisleri hususlarında şerait-i mümasileden istifade edeceklerdir.

9- İtilafiyun, Osmanlı tersane ve limanlarındaki umum sefâin tamiratı vesait-i teshiliyyesini isti'mâl edeceklerdir.

10- Toros tünellerinin Müttefikler tarafından işgali.

11- İran'ın şimal-i garbi kısmındaki kuva-yi Osmaniye'nin derhal harbden evvelki hudut gerisine celbi hususunda evvelce ita' edilen emir icra edilecektir. Mavera-yı Kafkas'ın evvelce kuva-yi Osmaniye tarafından kısmen tahliyesi emr edildiğinden kısmi mütebakisi Müttefikler tarafından vaziyyet-i mahalliyye tedkik edilerek talep olunursa tahliye edilecektir.

12- Hükümet muhaberatı müstesna olmak üzere telsiz, telgraf ve kabloların İtilaf memurları tarafından murâkabesi.

13- Bahri, askeri ve ticari mevâdd ve malzemenin men'-i tahribi.

14- Memleketin ihtiyacatı tatmin olundukdan sonra mütebaki kömür, mayi', mahrukat ve bahri levazımın Türkiye menâbiinden mübâyaası için teshîlât ibrazı, mevâdd-ı mezkûrenin hiçbiri ihraç olunmayacakdır.

15-Bilcümle hutut-ı hadidiyyeye İtilaf murâkabe zabitleri memur edilecektir. Bunlar miyânında el-yevm Hükümet-i Osmaniye'nin taht-ı murâkabesinde bulunan Mavera-yı Kafkas hutut-ı hadidiyyesi dahildir. İşbu Kafkas hutut-ı serbest ve tam olarak İtilaf memurlarının taht-ı idaresine vaz' edilecektir. Ahalinin ihtiyacının tatmini nazar-ı dikkate alınacakdır. İşbu maddede Batum'un işgali dahildir. Hükümet-i Osmaniye, Bakü'nün işgaline mu'teriz bulunmayacakdır.

16- Hicaz'da, Asir'de, Yemen'de, Suriye'de ve Irak'da bulunan muhafız kıtaatı en yakın İtilaf kumandanına teslim olunacakdır. Ve Kilikya'daki kuvvetlerinin intizamını muhafaza için muktezi miktarından mâ-adâsı ikinci maddedeki şeraite tevfîkan takarrür ettirilecek vechle geri çekilecektir.

Sehven ikinci madde olarak yazıldığı, beşinci madde olarak yazılması gerektiği değerlendirilmektedir.

۱۱ ـ ایرانک شمال غربی قسمنده‌کی قوای عثمانیه‌نک ویا خود حربدن اولکی حدوده گیرویه چکلمسی حقنده اولجه ویرلمش اولان امر اجرا ایدیله‌جکدر. ماوراء قفقاسده اولان قوای عثمانیه طرفندن قسماً تخلیه‌سی اولجه امر ایدلمش اولان قسم متباقیسی
متفقلر طرفندن وضعیت محلیه تدقیق ایدیلدکدن صکره طلب اولنورسه تخلیه ایدیله‌جکدر.

۱۲ ـ حکومت مخابراتی مستثنا اولمق اوزره تلسز تلغراف و قابلولرک اتلاف مأمورلری طرفندن مراقبه‌سی.

۱۳ ـ بحری عسکری ویا تجاری مواد و ملزمه‌نک منع تخریبی.

۱۴ ـ ممالکک احتیاجات محلیه‌سی تطمین اولندقدن صکره مقدارده کومور مایع محروقات ویا بحری یاغلرینک ترکیا منابعندن مبایعه‌سی
ایچون تسهیلات ابرازی. مواد مذکوره‌نک هیچ بری اخراج اولنمیه‌جقدر.

۱۵ ـ بالجمله خطوط حدیدیه‌یه اتلاف مراقبه ضابطلری مأمور ایدیله‌جکدر. بو خطلر میاننده الیوم حکومت عثمانیه‌نک
تحت مراقبه‌سنده بولنان ماوراء قفقاس خطوط حدیدیه‌سی داخلدر. اشبو قفقاسیه خطلری سربستاً و تماماً اولارق
اتلاف مأمورلرینک تحت اداره‌سنه وضع ایدیله‌جکدر. اهالینک احتیاجاتی نظر دقته آلنه‌جقدر.
اشبو ماده‌ده باطومک اشغالی داخلدر. حکومت عثمانیه باکونک اشغالنه معترض بولنمیه‌جقدر.

۱۶ ـ حجازده، عسیرده، یمنده، سوریه‌ده و عراقده بولنان محافظ قطعه‌لرینک اک یقین اتلاف قوماندانلرینه
تسلیم اولنه‌جقدر. و کیلیکیاده‌کی قوتلرینک انتظامی محافظه ایچون مقتضی مقدارندن ماعداسی ایکنجی ماده‌ده‌کی
شرائط توفیقاً تقریر ایدیله‌جک وجهله گیرویه چکیله‌جکدر.

۱۷ ـ طرابلس و بنغازیده بولنان عثمانلی ضابطلری اک یقین ایتالیان محافظ قطعه‌لرینه تسلیم اولنه‌جقدر. حکومت عثمانیه
تسلیم امرینه اطاعت ایتمدکلری تقدیرده مخابرات و معاونتی قطع ایتمکی تعهد ایلر.

۱۸ ـ مصراته‌ده و اوراده‌کی محلده و بنغازیده اشغال ایدیلمده بولنان لیمانلرک اک یقین ایتالیان محافظ قطعه‌لرینه
تسلیمی.

۱۹ ـ آلمان و آوستریا بحری بری ویا سیویل مأمورینه و تبعه‌سنک بر آی ظرفنده و اوزاق محللرده بولنانلرک بر آیدن
حدده حکمه اوروپه اک قیصه زمانده ممالک عثمانیه‌یی ترک ایتملری.

۲۰ ـ بشنجی ماده موجبنجه ترخیص ایدیله‌جک قوای عثمانیه‌یه عائد تجهیزات اسلحه و جبخانه و وسائط نقلیه‌نک
استعماله دائر اعطا ایدیله‌جک تعلیماته رعایت اولنه‌جقدر.

۲۱ ـ مؤتلفلرک منافعی صیانت ایچون اعاشه نظارتی نزدینه اتلاف مأمورلری مربوط بولنه‌جق و کندیلرینه بو بابده
لزوم گوریله‌جک کافه معلوماتی اعطا ایدیله‌جکدر.

۲۲ ـ عثمانلی اسرای حربیه‌سی اتلاف دولتلری نزدنده محافظه ایدیله‌جکدر. سیویل اسرای حربیه ایله سن عسکری
خارجنده اولانلرک تخلیه‌سی نظر دقته آلنه‌جقدر.

۲۳ ـ حکومت عثمانیه مرکزی حکومتلر ایله مناسباتی قطع ایده‌جکدر.

۲۴ ـ ولایات سته‌ده اغتشاش ظهورنده مذکور ولایتلرک هر هانکی بر قسمنی اشغال حقنی اتلاف دولتلری محافظه ایدرلر.

۲۵ ـ متفقلر و حکومت عثمانیه آراسنده ۳۱ تشرین اول ۹۱۸ سنه‌سی پنجشنبه اولنقدن اوکله یرلی ساعتیله وقت
ظهرده مخاصمات تعطیل ایدیله‌جکدر. انگلتره حکومتی قرارکاهی سفائن حربیه‌سی سفینه‌سنده مندروس لیماننده تنظیم قلندی

ATASE ARŞİVİ

17- Trablus ve Bingazi'de bulunan Osmanlı zabitleri en yakın İtalyan muhafız kıtaatına teslim olunacakdır. Hükümet-i Osmaniye teslim emrine itaat etmedikleri takdirde muhaberat ve muâvenetini kat' etmeği taahhüt eyler.

18- Mısrata da dahil olduğu halde ve Bingazi'de işgal edilen limanların en yakın İtalyan muhafız kıtaatına teslimi.

19- Alman ve Avusturya bahri, berri ve sivil memurin ve tebaasının bir ay zarfında ve uzak mahallerde bulunanların bir aydan sonra mümkün olan en kısa zamanda Memâlik-i Osmaniye'yi terk etmeleri.

20- Beşinci madde mûcibince terhis edilecek kuva-yi Osmaniye'ye ait techizat, esliha ve cephane ve vesait-i nakliyyenin tarz-ı isti'mâline dair ita' edilecek talimata riâyet olunacakdır.

21-Mü'teliflerin menâfi'ni sıyânet için İaşe Nezareti nezdine İtilaf mümessilleri merbût bulunacak ve kendilerine bu babda lüzum görülecek kâffe-i malumat ita' edilecektir.

22-Osmanlı üserâ'-yı Harbiyesi İtilaf devletleri nezdinde muhafaza edilecektir. Sivil üserâ'-yı Harbiye ile esnan-ı askeriyye haricinde olanların tahliyesi nazar-ı dikkate alınacakdır.

23- Hükümet-i Osmaniye, merkezi hükumatla bilcümle münasebatı kat' edecektir.

24- Vilayat-ı Sitte'de iğtişâş zuhurunda mezkûr vilayetlerin herhangi bir kısmının işgali hakkını İtilaf devletleri muhafaza ederler.

25- Müttefiklerle Hükümet-i Osmaniye arasında muhâsamât 1918 senesi Teşrîn-i Evveli'nin otuz birinci günü vasati saati mahalli ile vakti zuhrda tatil edilecektir. İngiltere Hükümet-i Kraliyyesi sefâin-i Harbiyesinden Limni'de Mondros Limanı'nda lenger-endâz Agamemnon zırhlısında 1918 senesi Teşrîn-i Evveli'nin otuzuncu günü nüshateyn olarak imza edilmiştir.

Arto Graf Torp
Hüseyin Rauf
Reşad Hikmet
Sadullah
Raco 3/11/34 9 sonra

[**Askeri Tarih Belgeleri Dergisi** No:142 (Nisan 2018) s.28-34]

آغاممنون زرهلیسنده ۱۹۱۸ سنهسی تشرین اولك اوتوزنجی کونی قیشلهده اولارق امضا ایدلمشدر.

آرتوغراف کالترپ — حسین رؤف — رشاد حکمت — سعدالله

GNKUR ATASE ARŞİVİ

رمز
۲ / ۱۱ / ۳۴

بیلوده: ایدنجی قول اردو قوماندانلغنه

اردونك ذیلی :

- دشمن تکالیف مأمورلرینه قرارلاشدیریلمش خصوصات متارکهنامه شرائطنه قطعیاً مطابق اولهجقدر.
هیچ بر وقت بونلره فضله مساعدات‌ده بولونیلمیهجقدر. شاید طرفین آراسنده بر شبهه و اختلاف نظر حاصل اولورسه صورت قطعیه اوزره بر صورت طلب اولونهجق درحال اردویه بیلدیریلهجکدر.

یدنجی اردو قوماندانی وکیلی
میرلوا
علی فؤاد

اصلنه مطابقدر
ارکان حربیه رئیسی
قائمقام
محمد

A	1/8250
D	1
F	7-2

3 Kasım 1918
Belge 18

Mondros Mütarekesi şartlarına dair Yıldırım Ordular Grubu Komutanlığı tarafından Başkomutanlık Erkân-ı Harbiye Riyasetine gönderilen 3 Kasım 1918 tarihli rapor

ATASE ARŞİVİ
Belge No: 8, 8-1

Osmanlı Ordu-yi Hümâyûnu
Başkumandanlığı Vekaleti
Şube
Numro
Adana'dan Başkumandanlık Erkân-ı Harbiye Riyasetine
mevrut 368 numrolu şifre

Mütareke şeraitini hâvî emr-i samilerini aldım. Her Ordunun kendine ait husûsâtı derhal tatbik etmesi emir buyuruluyor. Tatbikata başlanabilmek için şeraitinin pek umumi olan bazı mevâddının istîzâhına mecburiyet gördüm. Mevâdd-ı mezkûreyi sırasıyla arz edeceğim.

1- Madde on, Toros tünellerinin Müttefikler tarafından işgali hakkındaki maddenin tavzîhi lazımdır. Toros tünelleri denilen tüneller, en son açılan iki tüneldir, işgaldir. İşgal edilecek yalnız bunlar mıdır? İşgalin mahiyeti o kısımdaki hattın işletmesine de şamil midir yoksa muhafaza tertibatından mı ibaret kalacaktır? Büsbütün ayrı bir grup teşkil eden Amanos tünelleri bu miyânda mıdır? Toros tünellerini tutacak kuvve-i işgaliyye miktarı nedir ve nereden gelecektir?

2- Suriye hudutunu Suriye vilayetimizin hudut-ı şimalisi addetmekle beraber bu hususta başkaca bir nokta-i nazar ve karar var ise bildirilmesi lazımdır. Suriye'de terk ettiğimiz ve bizimle irtibatı olan hiçbir kıta yoktur. Hicaz'da bir kuvve-i seferiyyemiz vardır. Onunla da telsizle dahi irtibatımız yoktur. Kilikya havalisinin, Adana vilayetinin bir kısmı mühimminin ihtiva' ettiği malum ise de hudutu meçhuldür. Bunun tasrîhi icab eder.

3- Terhise müteallik mukarrerât-ı katiyenin icraat-ı saire ile pek ziyade alakası vardır. Şartnamenin yirminci maddesinde mezkûr olan talimat nereden ve ne vakit alınacaktır. Bu hak tamamıyla Hükümetimize mi yoksa Müttefiklere mi aittir.

4- Derhal tatbike başlaması emir buyurulduğuna göre Müttefiklerle müştereken tanzimi icap eden husûsâtda Müttefiklerin müracaatına intizar edilmeksizin tarafımızdan heyetler izâmıyla mükâlemeye şürû' edilmesi mi talep buyurulmaktadır?

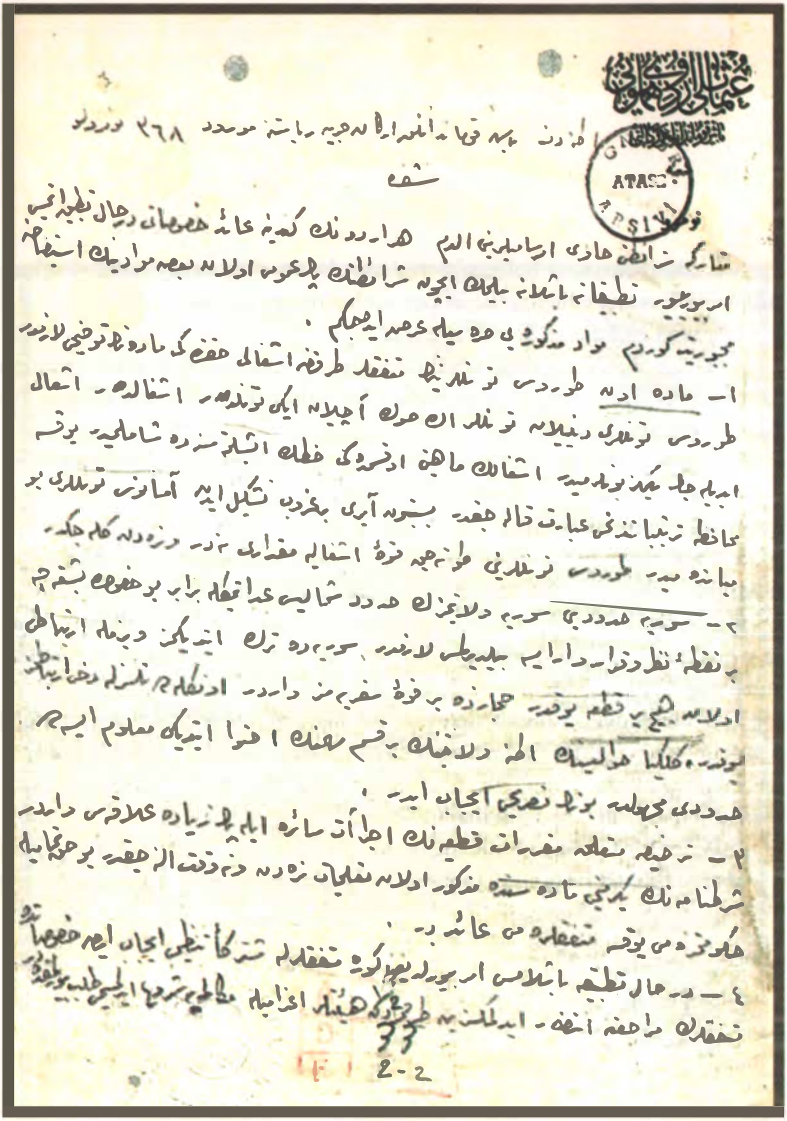

لندن ... انقره ده خارجیه وکالتنه موصده ۲٦۸ نومرولو

شفره

حدودنک کرکه عائد خصوصاتی درحال تطبیقنی

مقاولهٔ شرائطی حاوی ارسالیلرینی الدم ... مرادیک استیضاحی

اریویورم نقطه‌لرک اشلانه جیلک ایچون شرائطک یازلمسی اولان بعض موادیک

مجبوریت کوردم مواد مذکوره بی وجهله عرض ایدیلکم .

۱ — ماده اولی طرودس تونللرینه متعلق طرفین اشغاله حقیقی ماده‌نک توضیحی لازمدر

طرودس تونللری دکیلان تونللر اك حوك آچیلان ایکی تونلدر اشغالده اشغال

ایدیلجک تونللر ... اشغالک ماهیتی ادخرده‌کی فقط اشبو مذکوره شاملیه‌دیر

محافظه ترتیباتنی عبارت قاله جقدر بونده آیری بخزدر تشکیل ایدن آماوزی تونللری بو

میانده میدر طرودس تونللری مواجهه قوهٔ اشغالیه مقداری ندر ...

۲ — ... حدودی ... حدود شمالیه ... بو خصوص بشقه‌جه

بر نقطهٔ نظردن ... بیلدیرلملی لازمدر ...

اولا‌ن ... قطعه ... ده بر قوهٔ ... اولدیغنی ...

بونده ... بر قسم ... معلوم ...

حدودی ... بو ... ایجاب ایدر .

۳ — ... قطعه‌نک اجراآت سائره ... زیاده ... واردر

شرطنامه‌نک ... ماده ... مذکور اولان ... الزجقدر ...

... متعلقه‌در عائدر .

۴ — درحال تطبیقه باشلانمس ... تحقیقات ... ایجاب ایدر خصوصاً

تحقیقاته مراجعه اخذه ایدلمکسزین ... هیئته ... ایچون

2-2

Mevâdd-ı maruza hakkında izahat-ı lazıme alıncaya kadar Orduca ittihâzına tevessül edilen tedâbîri ber-vech-i zîr arz ederim.

1- Yalnız mükâleme heyetleri teşkili.

2- Grup mıntıkasındaki sevâhilde vaz' ve ilka' edilmiş olan torpilleri taramak veya ref' etmek hususunda talep edilecek muâveneti îfâ için bir bahriye müfrezesinin ihzarı.

3- Üserâ'-yı Harbiye ile Ermeni üserâ' ve mevkufîninin nakline ait tertibat.

4- Kadroları en genç efrâd tan doldurulmak üzere kuvvetli bir fırka teşkili ve jandarmanın takviyesi.

5- Fazla mevâdd ve malzeme-i askeriyenin Toros şimaline nakli ve hiçbir suretle tahribata meydan vermeyecek tedâbîr ittihâzı.

6- Şimendifer işletme Umûrunun, Alman sivil memurinin dahi çıkarılacağına nazaran tanzimi. Grup bu hususta İstanbul'dan azami muâvenete intizar eder.

7- Terhis edilecek kuvvetlerimize ait teçhizat, esliha, cephane, vesait-i sairenin cem' ve iddihârına ait tertibattan ibarettir. Harekât 565 3/11/34

1. Şube/9179

Fahri Yâver-i Hazret-i Şehriyâri ve

Yıldırım Ordular Grubu K. Mustafa Kemal

[**Askeri Tarih Belgeleri Dergisi** No:142 (Nisan 2018) s.35-38]

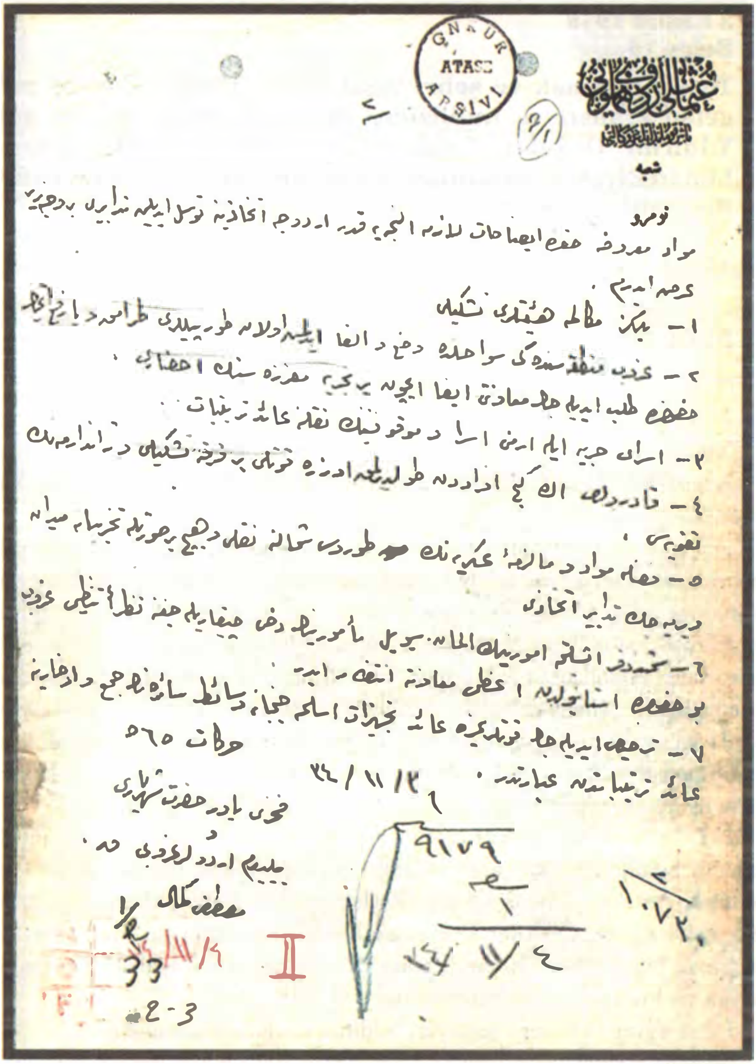
عثمانلی اردوی همایونی

شعبه

نومرو

GN..UR ATAS.. ARŞIVI

9/1

٢٦/١١/١٢

٩١٧٩

٢٦/١١/٤

33

2-3

3 Kasım 1918
Belge 19

Torpil taramak ve şehri işgal etmek üzere İskenderun'a gelen Fransız ve İngilizlere müsaade edilmediğine dair Yıldırım Ordular Grubu Komutanlığı ve İskenderun Liman Riyaseti tarafından Başkomutanlık Erkân-ı Harbiye Riyasetine gönderilen 3 Kasım 1918 tarihli raporlar

ATASE ARŞİVİ

BELGE NO: 9

Osmanlı Ordu-yi Hümâyûnu
Başkumandanlığı Vekaleti Şube
Numro

Adana'dan Başkumandanlık Erkân-ı Harbiye Riyasetine mevrûd 568 numrolu şifredir.

1- Bugün 3/11/34 öğleden evvel saat onda bir Fransız torpido muhribi İskenderun Limanı'na gelerek mükâleme talep eylemiş, bunun üzerine torpidoya giden Mevki' Kumandanı'yla Liman Reisi'ne Mütareke şeraitinin ikinci maddesi mûcibince torpilleri tarayacağından yerlerinin gösterilmesini ve torpiller tarandıkdan sonra şehre bir müfreze-i askeriyye çıkarmağı teklif eylemişlerdir. Mütareke şeraitinin ikinci maddesinin harfiyen tatbiki tabii ise de bu münasebetle karaya asker ihracına dair Mütarekename'de bir kayd bulunmadığından müsaade edilmemiş ve mükâleme memurları geldikleri gemi ile dönüb gitmişlerdir.

2- Dün 2/11/34 ve 562 numrolu raporda Grubun cenûb mıntıkasındaki kıtaatın bulunduğu hattı arz etmiştim. Bu hattı tekrar ederim. Kışla Çayı cenûbu, Antakya, Küçük Ovare, Reyhaniye, Dir Ballut, Basut, Soğaniye, Akibe, Dir Cemal, Tel Rifat, Defterdar, Ahterin İstasyonu'dur. Hatt-ı mezkûr ilerisinde bir mıntıka-i bi-tarafi takarrür ettirmek için İngilizler tarafından henüz bir müracaat vuku bulmamıştır. 3/11/34

Fahri Yâver-i Hazret-i Şehriyâri Yıldırım Ordular Kumandanı
Mustafa Kemal

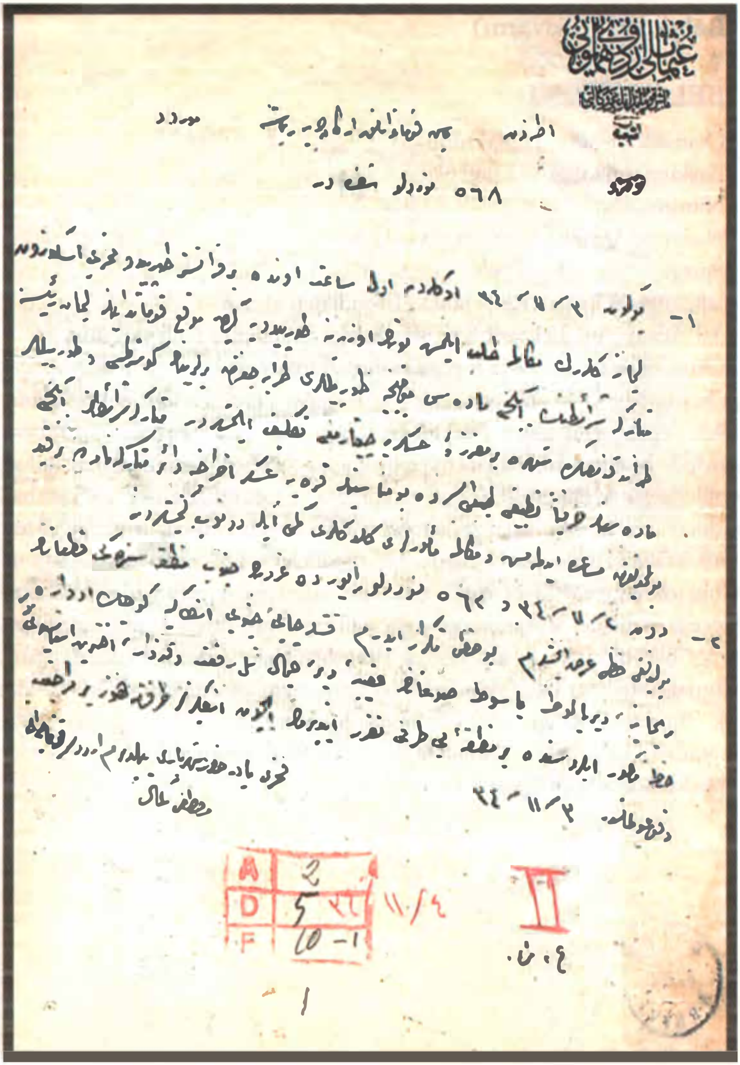

Belge 19 (Devamı)

BELGE NO: 9-1

Osmanlı Ordu-yi Hümâyûnu
Başkumandanlığı Vekaleti Şube
Numro
Nezaret-i Umûr-ı Bahriyye Saat 12.55
Suret
İskenderun Liman Reisi Hakkı Efendi'den alınan
3 Teşrîn-i Sânî 334 tarihli ve şifreli telgrafnamenin halli suretidir.

On evvelde Fransızların İryalet muhribi Liman'a gelib demirledi. Mükâleme için beyaz bayrak keşide ettiğinden ber-mûcib-i emr Mevki' Kumandanı'yla gidildi. Ve hüsn-i suretle kabul olunduk. Ne istedikleri sual edilmesiyle muhribde bulunan İngiliz Berriyye Binbaşısı cevaben, Liman'ımızda bulunan torpillerin muâvenetimle derhal taranması ve tarandıkdan sonra kasabanın kendileri tarafından işgal edileceği bildirilmiştir. Buna mukabil Mevki' Kumandanı şerait-i Mütarekede bu maddeler olup olmadığı kendimizce malum olmayacağı şayet buna teşebbüs ederlerse tarafımızdan mümânaat edileceği ol halde Mütarekenin ihlal edilmesi mesuliyeti kendi emrine raci' olacağı bildirilmiştir. Sonra İngiliz Binbaşısı daha yüksek makama danışıb malumat almamızı ve cevabı bekleyeceğini teklif eyledi. Husûsât-ı mezkûre Kırk Birinci Fırka Kumandanlığına bildirilmiştir. Gemi, beyaz bayrak direğinde olduğu halde, Liman'da demirli olduğu maruzdur.

[**Askeri Tarih Belgeleri Dergisi** No:142 (Nisan 2018) s.39-42]

3 Kasım 1918
Belge 20

Başkumandanlık Vekaletinden Mondros Mütarekesinin Tatbikine Dair Sorulan Hususlar ve Alınan Tedbirler

ATASE ARŞİVİ

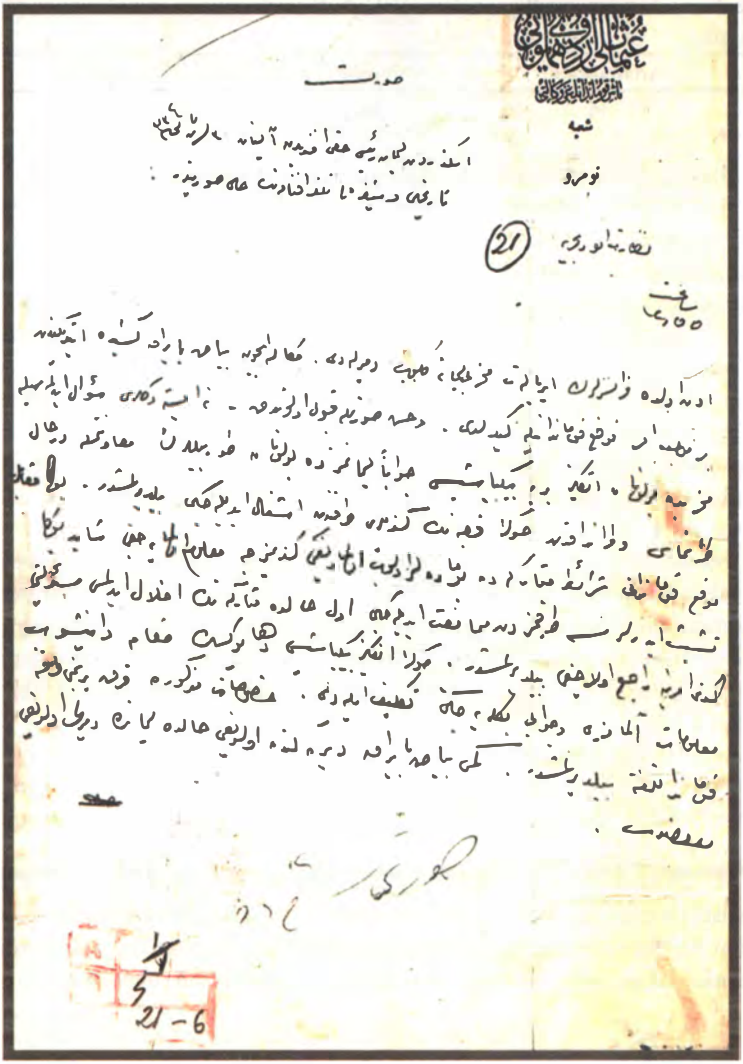

3 Kasım 1918
Belge 20
Başkumandanlık Vekaletinden Mondros Mütarekesinin Tatbikine Dair Sorulan Hususlar Ve Alınan Tedbirler

ATASE ARŞİVİ

Yıldırım Ordular Grubu Kumandanlığının, Başkumandanlık Erkân-ı Harbiye-i Umûmiyye Riyaseti'nin 710/ A, B sayılı emir ve yayınlarına verdiği karşılığı

Adana	Numara	Numara
3/11/34	18	565 Acele Şifre

Başkumandanlık Erkân-ı Harbiye Riyaseti Celîlesi'ne

1 - Mütareke şeraitini hâvî emr-i samilerini aldım. Her ordunun kendine ait husûsâtı derhal tatbik etmesi emir buyuruluyor. Tatbikata başlanabilmek için, şeraitin pek umumi olan bazı mevâddının istîzâhına mecburiyet gördüm. Mevâdd-ı mezkûreyi sırasıyla arz edeceğim.

2 - Madde 10 - Toros tünellerinin müttefikler tarafından işgali hakkındaki maddenin tavzîhi lazımdır. Toros tünelleri denilen tüneller en son açılan iki tüneldir, işgal edilecek yalnız bunlar mıdır? işgalin mahiyeti o kısımdaki hattın işletilmesine de şamil midir? Yoksa muhafaza tertibatından mı ibaret kalacaktır. Büsbütün ayrı bir grup teşkil eden Amanos tünelleri bu meyanda mıdır? Toros tünellerini tutacak kuva-yı işgaliye miktarı nedir ve nereden gelecektir?

Suriye hudutunu, Suriye Vilayetimizin hudutu şimalisi addetmekle beraber bu hususta başkaca bir nokta-i nazar ve karar var ise bildirilmesi lazımdır. Suriye'de terk ettiğimiz ve bizimle irtibatı olan hiçbir kıta yoktur. Hicaz'da bir kuvve-i seferiyemiz vardır. Onunla da telsizle dahi irtibatımız yoktur. (Kilikya) havalisinin (Adana) Vilayetinin bir kısmı mühimmini ihtiva ettiği malum ise de hudutu meçhuldür. Bunun tasrîhi icap eder.

3 - Terhise müteallik mukarrerât-ı katiyenin icraatı saire ile pek ziyade alakası vardır. Şartnamenin 20 nci maddesinde mezkûr olan talimat nereden ve ne vakit alınacaktır. Bu hak tamamiyle Hükümetimize mi, yoksa müttefiklere mi aittir?

4 - Mütareke şeraitinden her ordunun kendine ait husûsâtı derhal tatbike başlaması emir buyurulduğuna göre müttefiklerle müştereken tanzimi icap eden husûsâtta müttefiklerin müracaatına intizar edilmeksizin tarafımızdan heyetler izâmıyla mükâlemeye şürû' edilmesi mi talep buyrulmaktadır?

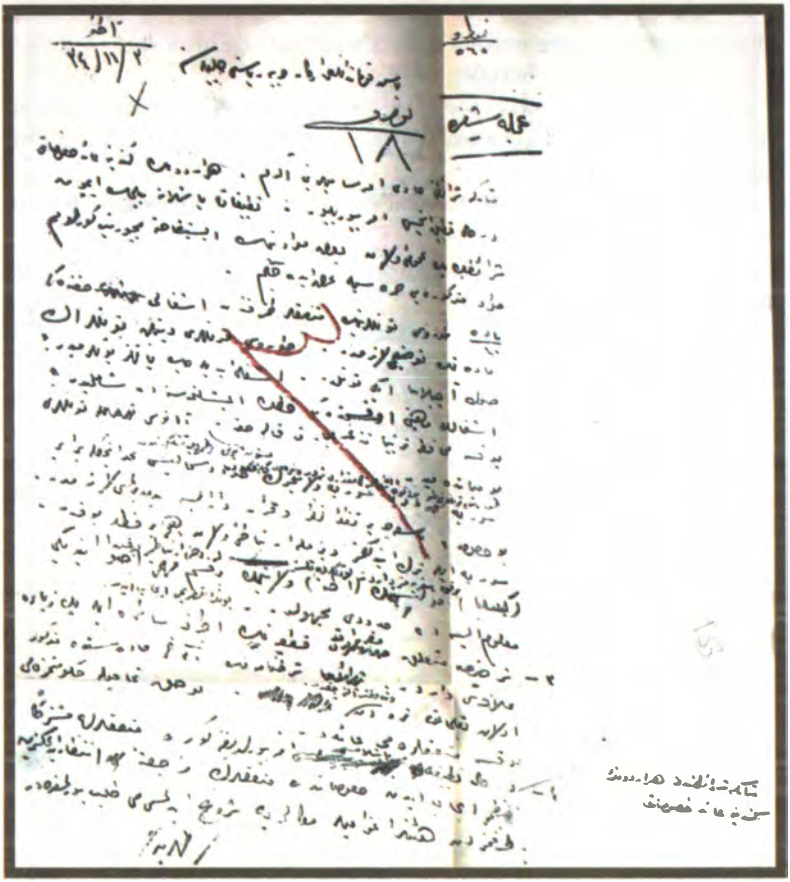

Mevâdd-ı maruza hakkında izahatı lazime alınıncaya kadar Orduda ittihâzına tevessül edilen tedâbîri ber-vech-i zîr arz ederim:

1 - Yalnız mükâleme heyetleri teşkili.

2 - Grup mıntıkasındaki sevâhilde vaz' ve ilka' edilmiş olan torpilleri taramak veya ref' etmek hususunda talep edilecek muâveneti îfâ için bir Bahriye müfrezesinin ihzarı.

3 – Üserâ'-yı Harbiye ile Ermeni üserâ' ve mevkufîninin nakline ait tertibat.

4 - Kadroları en genç efrâd tan doldurulmak üzere kuvvetli bir fırka teşkili ve jandarmanın takviyesi.

5 - Fazla mevâdd ve malzeme-i askeriyenin Toros şimaline nakli ve hiçbir suretle tahribata meydan vermeyecek tedâbîr ittihâzı.

6 - Şimendifer işletme Umûrunun Alman sivil memurininin dahi çıkarılacağına nazaran tanzimi. Grup bu hususta İstanbul'dan azami muâvenete intizar eder.

7 - Terhis edilecek kuvvetlerimize ait teçhizat, esliha, cephane vesaiti sairenin cem ve itharına ait tertibattan ibarettir.

Fahri Yâver-i Hasreti Şehriyâri
Yıldırım Ordular Grubu K.
M. Kemal

Sedat
Şifre ettim

3/11/34 saat 2.10 sonra
İmza okunamadı.
[**Harb Tarihi Vesikaları Dergisi** No:27 (Mart 1959) s.131-134]

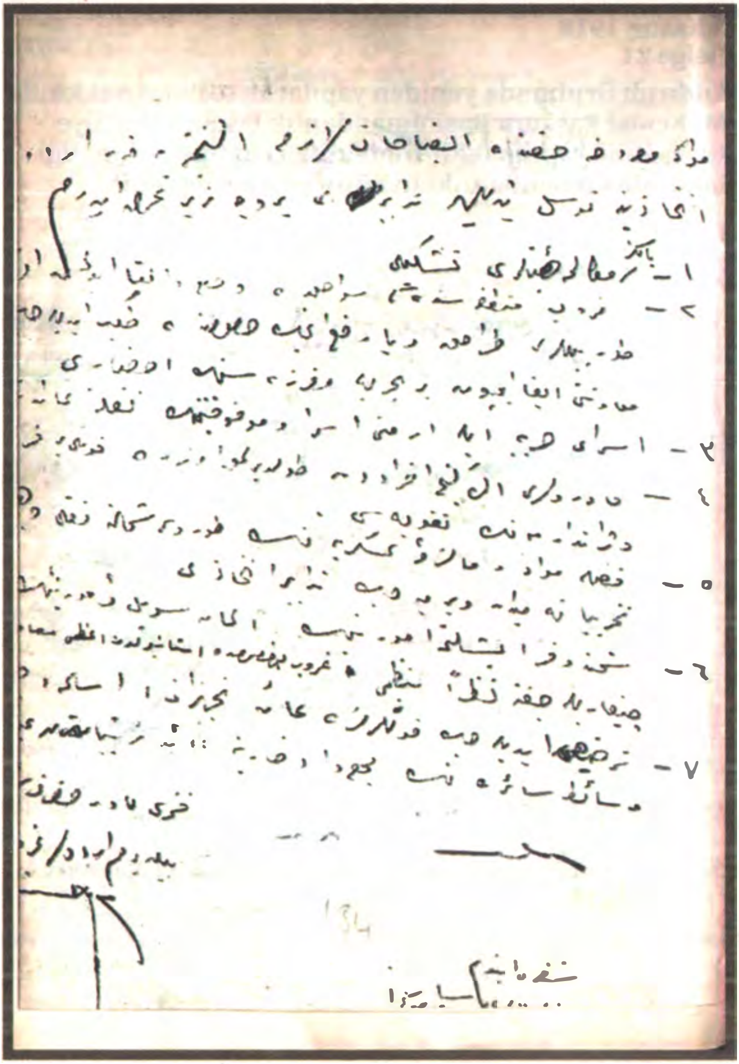

3 Kasım 1918
Belge 21

Yıldırım Grubunda yeniden yapılacak teşkilat hakkında M. Kemal Paşanın Başkumandanlık Erkân-ı Harbiye Riyasetine yaptığı tekliftir, teklifleri kabul edilmediği takdirde kumandanlıktan affını rica etmektedir.

ATASE ARŞİVİ
Vesika No. : 746

M. Kemal Paşa, bu şifresinde de 743 No. lı vesikada olduğu gibi, teklifleri kabul edilmediği takdirde kumandanlıktan affını rica etmektedir. Vesika No. : 746

Başkumandanlık Erkân-ı Harbiye Riyaset-i Celîlesine

Şifre
C. 5/11/34 tarih ve 600/1557 No. lı şifreye.

3/11/34 tarih 579 No. lı şifreli arize ile vuku bulan teklîfât-ı âcizanem İkinci ve Yedinci Ordular karargahlarının lağv ile kolorduların doğrudan doğruya Gruba raptı idi. Bu teklifim sümme-t-tedarik bir teklif olmayıp Umûr ve muamelatın sürati cereyan ve teminine ait pek ciddi ve ameli mütâlaâta müstenit idi. Şöyle ki: Bugün her iki Ordunun umumi hal ve vaziyetlerine hakim olan ve tedvîr-i muamelatta meleke peyda eden karargah Grup karargahıdır. Ara yerden bir emirle ve bir anda ordu karargahlarını çıkarıp kolorduları Gruba raptetmekle muamelata hiçbir tevakkuf arız olmayacak ve bilakis zaman ve sürat-i icrası temin edilmiş bulunacaktı.

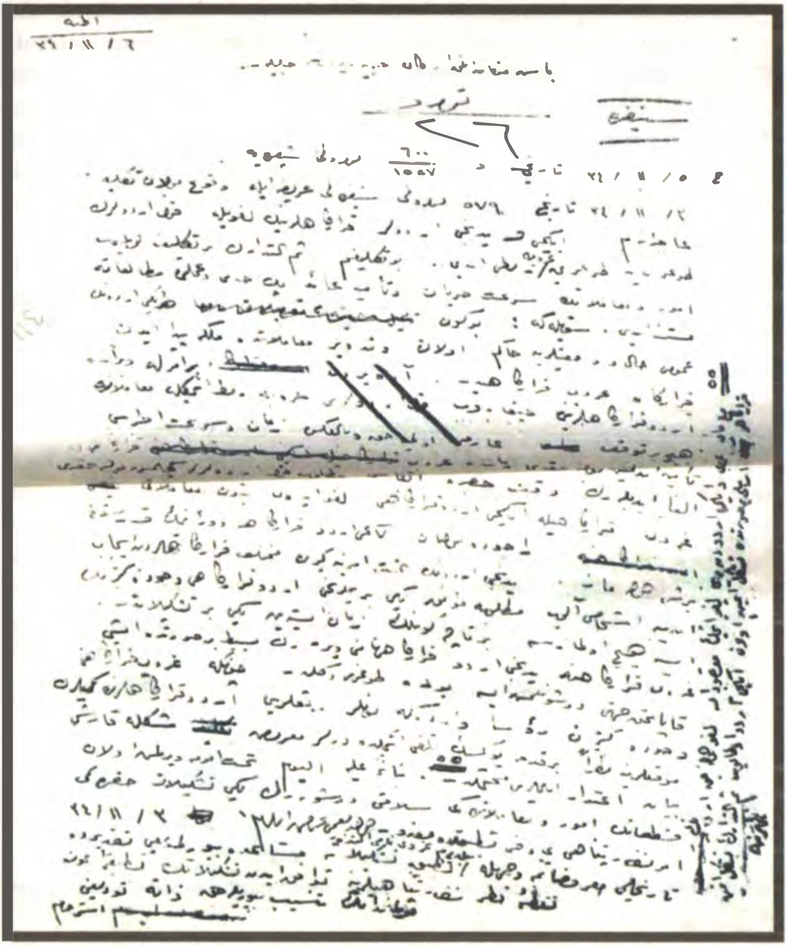

Zamanında Grup karargahı ile ikinci Ordu karargahı da ilga edilerek vakti hazara ipkasını matlup kolordularla geçilmiş bulunacaktı. Grup karargahı ile ikinci Ordu karargahını lağvedip bütün muamelatı Raco'da bulunan 7 nci Ordu karargahına devir etmek kadar sakat bir şey olamaz. Yedinci Ordunun tahtı emrine giren muhtelif karargahlardan icap eden eşhası alıp matluba muvafık yeni bir Yedinci Ordu karargahı vücuda getirmek ise hiç olmazsa birkaç günlük zaman isteyen yeni bir teşkilattır. Grup karargahına Yedinci Ordu karargahı namını vererek basit bir şekilde işi kapatmak ciheti düşünülmüş ise de bu da doğru değildir. Çünkü Grup karargahını vücuda getiren rüesâ vardır ki, bunlar mevkilerini ordu karargahlarındakilerin mevkilerine nazaran bir kademe yüksek telakki etmektedirler. Maruz şekle karşı beyan-ı itizar eylemeleri muhtemeldir. Mamafih Grubu ve iki Ordudan birini lağvetmek maksut ise lağvolunacak ordunun karargahı esaslı bir suretle teşekkül etmiş olan İkinci Ordu olmayıp sümme-t-tedarik teşekkül etmiş 7 nci Ordu karargahıdır. Binaenaleyh el-yevm tahtı emrime verilmiş olan kıtaatın umûr ve muamelatındaki selameti düşünerek yeni teşkilat hakkındaki emri nezaretpenâhîyi dahi tatbikte mazur olduğumu arz eylerim. 3/11/34 tarihli maruzatım vecihle Yıldırım Grubu namı altında tatbiki teşkilata müsaade buyurulmadığı takdirde nokta-i nazarı nezaretpenâhîlerine tevafuk eden teşkilatın tatbiki için kumandanın tensip buyurulacak zata tevdîini istirham.

M. Kemal

İkinci Ordu Kumandanlığına

Kapadım ve telgrafhaneye verdim. 6/11/34

Saat. 3.00

evvel

İmza okunamadı

[**Harb Tarihi Vesikaları Dergisi** No:29 (Eylül 1959) s.309-311]

6 Kasım 1918
Belge 22

Mütarekenin yanlış değerlendirmelere yol açabilecek maddelerinin açıklığa kavuşturulması gerektiğine dair Yıldırım Ordular Grubu Kumandanlığı tarafından Başkumandanlık Erkân-ı Harbiye Riyasetine gönderilen 6 Kasım 1918 tarihli rapor

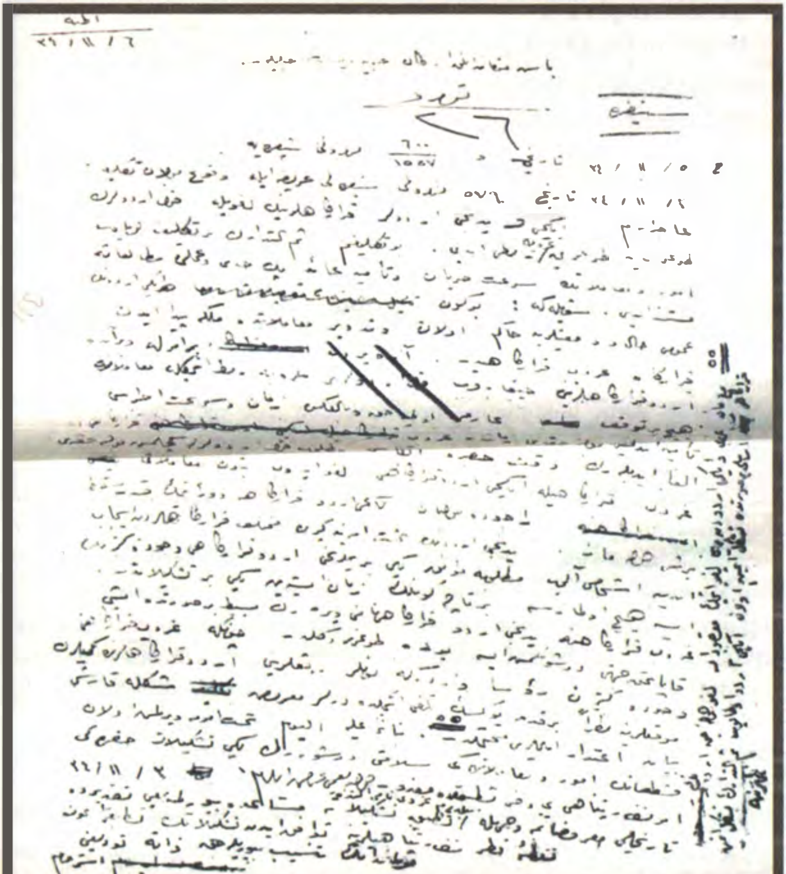

6 Kasım 1918
Belge 22

Mütarekenin yanlış değerlendirmelere yol açabilecek maddelerinin açıklığa kavuşturulması gerektiğine dair Yıldırım Ordular Grubu Komutanlığı tarafından Başkomutanlık Erkân-ı Harbiye Riyasetine gönderilen 6 Kasım 1918 tarihli rapor

ATASE ARŞİVİ
Belge No: 19, 19-1

Osmanlı Ordu-yi Hümâyûnu
Başkumandanlığı Vekaleti
Şube
Numro

Adana'dan Başkumandanlık Erkân-ı Harbiye Riyasetine mevrut 780 numrolu şifredir.

Pek aceledir.

C. 4-5/11/34 tarih ve 567/1505 numrolu emirname-i samiye:

1- Toros tünelleri kuvve-i işgaliyyesinin miktarı İngiliz Kumandanlığı tarafından bildirilir; buyuruluyor. Bu kuvvetin mesela, icabında bütün Anadolu'yu taht-ı hükümetine geçirecek derecede dahi olursa müsaade edilecek midir?

2- Suriye'deki garnizonların teslimi maddesi ihtiyaten yazılmış bir maddedir; buyuruluyor ve müteakip cümlelerle cephelerde bulunan kıtaatın bu hususla alakası olmayacağı izah ediliyor. Acizlerinin telâkiyyâtıma göre madde-i mezkûrenin İngilizler tarafından bizi iğfâl için yazdırılmış olduğuna Hükümet-i Seniyye murahhaslarının imzalarını vazettikleri Mütareke şeraitinin tarafeynce başka başka telakki edildiğine şüphe kalmamıştır. Çünkü, yine aynı maddede cephede bulunan kıtaatın Suriye kıtasında bulunmadığı telakkisine karşı İngilizler bu geceki 5-6/11/34 raporla tafsilatı arz edileceği vecihle Suriye kıtasında bulunur, diye Yedinci Ordunun teslimini teklif eylemişlerdir. İcap ederse bildirileceği irade buyurulan Kilikya hudutunu sormaktan maksad-ı âcizanem bu tarihi ismi ve bunun hudutunu resmen kabul eden Hükümet-i Seniyyemizin bu mıntıkayı irâe eden İngilizce atlasta Kilikya mıntıkasının şarkında Suriye şimal hudutunun (Maraş) şimalinden geçtiğini nazar-ı dikkate alıp almayacağını anlamaktı. Çünkü; (Adana) ismi yerine Kilikya ismi tarihisini kullanan İngiltere Hükümetinin Suriye hudutunu da (Kilikya) şimal hudutunun şarkına temditten ibaret kabul

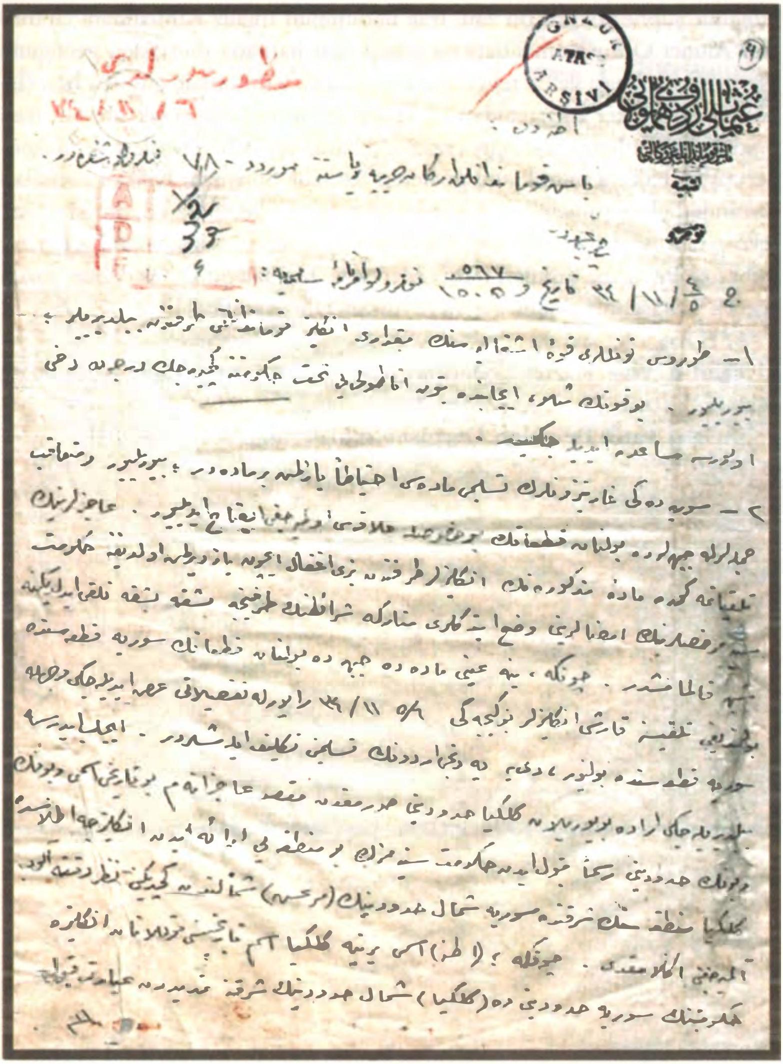
GNKUR
ATASE
ARŞİVİ
A
D
F

ettiğinde şüphe yoktur. Bu zan, Irak hudutunun İngiliz Kumandanı tarafından Altıncı Ordu Kumandanı'na gönderilen haritada (Siirt)'den geçtiğinin irâe edilmiş olması ile de teeyyüd ediyor. İngilizlerin birkaç günden beri (İskenderun)'a asker çıkarmaktan ve Halep'te milyonlarca erzak mevcut iken oradaki kuvvetlerini iaşe için erzak iddihârından bahs etmeleri de (İskenderun)'un Kilikya mıntıkasını gösteren haritada Suriye ve Kilikya hudutları üzerinde bulunuşundandır. Pek ciddi ve samimi olarak arz ederim ki Mütareke şeraiti miyânında sû'-i telâkkiyyât ve tefehhümâtı izâle edecek tedâbîr ittihâz edilmedikçe orduları terhis edecek ve İngilizlerin her dediğine boyun eğecek ihtirâsâtının önüne geçmeğe imkân kalmayacaktır.

6/11/34

Fahri Yâver-i Hazret-i Şehriyârı Yıldırım Ordular Grubu Kumandanı Mustafa Kemal

[**Askeri Tarih Belgeleri Dergisi** No:142 (Nisan 2018) s.81-84]

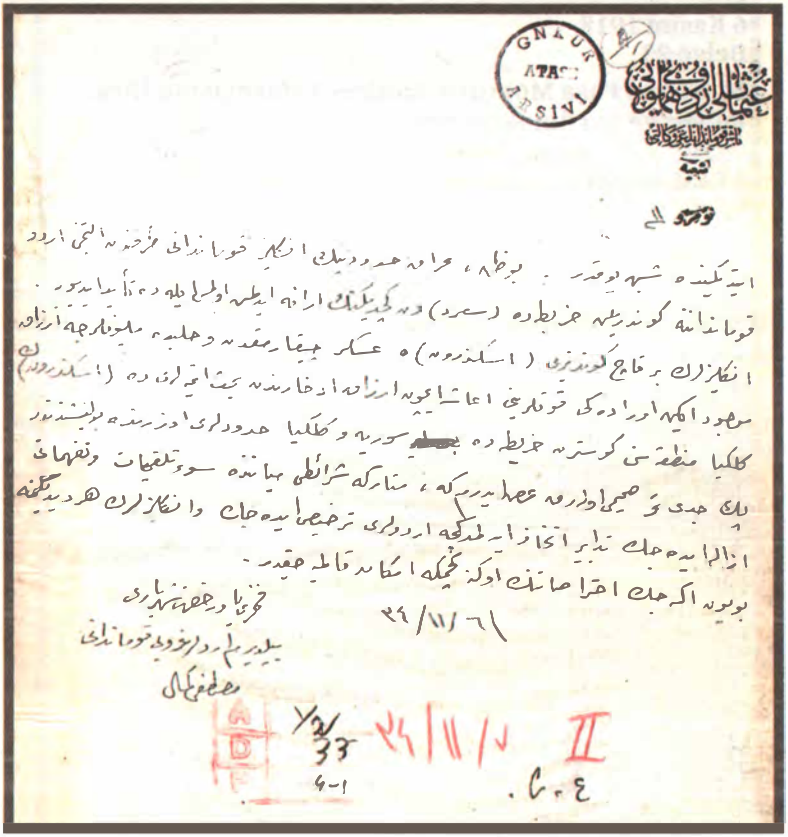

عثمانلی اردوی همایونی
شعبه
نومرو

انگلیز قوماندانی مرخصه ایلتجی اردو
ایتدیکنده شبهه یوقدر . بوغاظ ، عراقده حدودیلی
قوماندانینه کوندریلن خریطه‌ده (سعرد) وه جیزیلیک ارائه ایدلمه اولملی دیله ده ایدیور .
انگلیزلرک بر قاچ کوندری (اسکندرونه) ٥ عسکر چیقارمقده و حلبده ملوملرجه ارزاق
موجود اولدیغی اوراده‌کی قوتلرینی اعاشه ایتدیکی ارزاقه‌ده خارجدن بیت اتمه لرنده (اسکندرونده)
کلکیا منطقه‌سنی کوسترن خریطه‌ده [redacted] سوریه و کیلیکیا حدودلری ادزرنده بولنیشندور
بک جدی تحصیری اولدرمه تصحیح ایدیلرکه ، متارکه شرائطی بیاننده سوء تلقیات و تفهمات
ازاله ایده جک تدابیر اتخاذ ایدلمدکچه اردولری ترخیص ایده جک وانگلیزلرک هر درلو
بونلره اکه جک اعتراضات اولکه تحمیله امکان قالمیه جقدر .

٢٦ / ١١ / ٦١

تحریرا ورقه یازلری
ییلدیریم اردولری قوماندانی
مصطفی کمال

٣٣
٦-١
٢٦ / ١١ / ٧
II
٤ ، ٢ .

6 Kasım 1918
Belge 23

M. Kemal Paşa Mondros Ateşkes Anlaşmasına İtiraz Ediyor ve Ayrılmak İstiyor

ATASE ARŞİVİ
Vesika No.: 743

743 No.lı vesikanın açıklaması

Başkumandanlık Erkân-ı Harbiye Riyasetinin, 28 sayılı mecmuada neşredilen 5/11/34 tarihli şifrelerine, Yıldırım Ordular Gr. K. M. Kemal Paşanın cevaben yazdığı şifredir.

Burada İngilizlerin, İskenderun'u işgal etmek istemelerinin, 7 nci Orduyu, çekilme yollarını kapayarak harp esiri saymaları ile neticeleneceği belirtmekte, Kumandanlığı teslim alacak bir zatın tayini rica edilmektedir

Vesika No: 743
Numara
579
Şifre
Tehir eden idam olunur.

Dolap:52
Göz:11
Dosya:18
Adana
6/11/34

Başkumandanlık Erkân-ı Harbiye Riyaseti Celîlesine

Altı saat fasıla ile alınan biri açık diğeri şifreli 5/11/34 tarihli iki kıta telgrafname-i samileri muhteviyatını ve şifreli olanın da mündericâtını tetkik için tevakkuf ve teemmüle lüzum gördüğümü itiraf ederim.

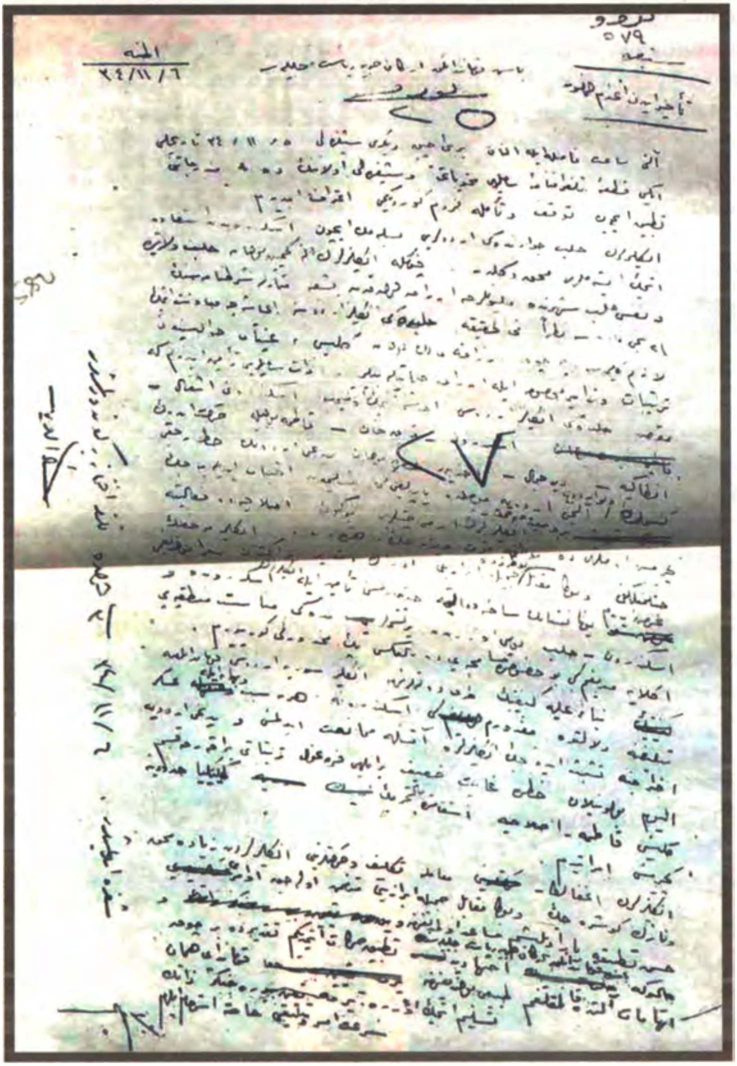

İngilizlerin Halep civarındaki ordularını beslemek için İskenderun'dan istifade etmek istemeleri muhikk değildir. Çünkü İngilizlerin eline geçmiş bulunan Halep Vilayetinde ve nefsi Halep şehrinde milyonlarca erzak olduktan başka mütareke şartnamesinin 21nci maddesine nazaran fi-l-hakika Halep'teki İngiliz ordusuna iaşece muâvenet etmek lazım gelirse pek çok erzaka malik bulunan Kilis, Antep havalisinden tertibat ve tedâbîr-i mahsusa ile erzak satılabilir. Zat-ı samilerini temin ederim ki maksat Halep'teki İngiliz ordusunu iaşe etmek olmayıp İskenderun'u işgal, İskenderun-Kırıkhan-Katma yolu ile hareket ederek Antakya-Dircemal- Ahterin hattında bulunan 7nci Ordunun hattı ric'atini kesmek ve bu Orduyu, 6 ncı Orduya Musul'da yaptığı gibi teslimden ictinâb edilemeyecek bir vaziyete sokmaktır. İngilizlerin Ermeni çetelerini bugün Islahiye'de faaliyete geçirmiş olmaları da bu zanna kuvvet verecek mahiyettedir. İngiliz murahhasının centilmenliğini ve buna mukabil bu tarzda cemile ibrazını idrak ve takdir nezaketinden muarrâ bulunduğumu arz ederim. Yunanistan'ın saha-i faaliyeye çıkarılmasını temin ile İngilizlerin İskenderun'da ve İskenderun-Halep yolu üzerinde yerleşmelerindeki münasebet-i mantıkiyeyi anlayamadığım gibi bu hususta müsamahayı da bilakis pek mahzurlu görüyorum.

Binaenaleyh keyfiyetin tarafı devletlerinden İngiliz Suriye ordusu kumandanlığına tebliğine delalette mazurum. İskenderun'a her ne sebep ve bahane ile asker ihracına teşebbüs edecek İngilizlere ateşle mümânaat edilmesini ve 7 nci Orduya. el-yevm bulunulan hatta gayet zayıf bir ileri karakol tertibatı bırakarak kısmı küllisini Katma-Islahiye istikametinde bi-t-tahrîk Kilikya hudutuna geçirmesini emir ettim.

İngilizlerin iğfâlkâr muamele teklif ve hareketlerini İngilizlerden ziyade muhikk ve nazik gösterecek ve buna mukabil cemile ibrazını mutazammın olacak evâmiri hüsnü tatbika yaradılışım müsait olmadığından ve halbuki Başkumandanlık Erkân-ı Harbiye Riyaseti Celîlerinin içtihadına tatbiki hareket etmediğim takdirde bir çok ithamat altında kalmaklığım tabii bulunduğundan kumandayı hemen teslim etmek üzere yerime tayin buyuracağınız zatın sürati emr ü tebliğini hassaten istirham eylerim.

M. Kemal

Şifre edilmiştir 6/11/34 3 evvelde

Telgrafhaneye gönderilmiştir.

Şerafettin

[**Harb Tarihi Vesikaları Dergisi** No:29 (Eylül 1959) s.183-185]

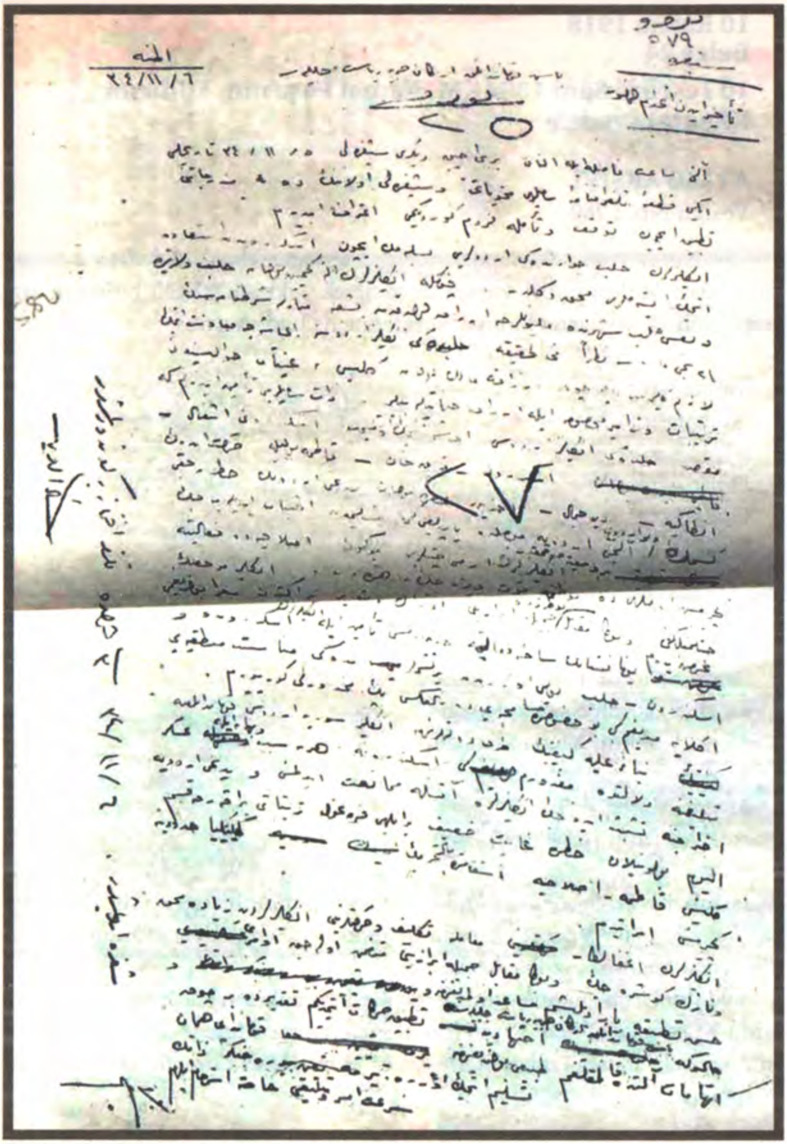

10 Kasım 1918
Belge 24
10 Teşrîn-i Sânî 1334 - M. Kemal Paşa'nın, Yıldırım Kıtaatına vedası

ATASE ARŞİVİ
Vesika No. : 760

759 No. lı vesika ile yapılan tebligat üzerine M. Kemal Paşa emir ve kumandayı Mirliva Nihat Paşaya devrederek Yıldırım'a bağlı birliklere arzı veda etmiş ve keyfiyeti Harbiye Nezaretine de bildirmiştir.

Vesika No. : 760
Numarası:
629
Dolap - 50
Göz - 1
Dosya - 1
Adana
10/11/34

20 nci Kolordu Kumandanlığına
3 nci:. Kolordu Kumandanlığına
15 nci Kolordu Kumandanlığına
12 Kolordu Kumandanlığına
Menzil Müfettişliğine
Adana Vilayet-i Celîlesine

~~İstanbul'a~~ Tebliğ olunan irade-i seniyye üzerine bu gece (10/11-11-34) hareket edeceğim ~~Yıldırım Grubu bugünden itibaren İkinci Orduya~~ bütün silah arkadaşlarıma arz-ı veda ederim.

Yıldırım Grubu mıntıkasında ve cephesinde bulunan bilcümle kıtaat İkinci Ordu Kumandanı Nihat Paşa Hazretlerinin tahtı emrine tevdî edilmiştir. Bu emrin vusulü anından itibaren ~~Müşârün-ileyh'e~~ İkinci Ordu ile irtibatın tesisi mercûdur.

Fahri Yâver-i Hazreti Şehriyârı
Yıldırım Grubu Kumandanı
M. Kemal

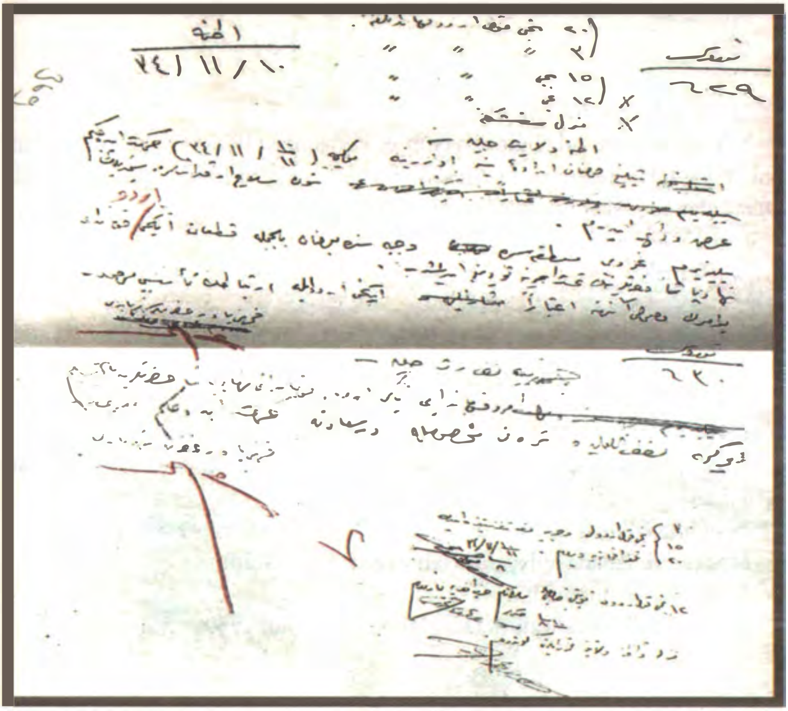

Numarası
630

Harbiye Nezareti Celîlesine

Yıldırım cephesinde bulunan emir ve kumandayı İkinci Ordu Kumandanı Nihat Paşa Hazretlerine bi-t-teslim bu gece nısf-ül-leylde treni mahsusla Dersaadet'e hareket edeceğim maruzdur.

Fahri Yâver-i Hazreti Şehriyâri
M. Kemal

3, 15, 20 nci Kolordulara ve Harbiye Nezaretine şifre ederek telgrafhaneye verdim. 10/11/34

11 Saat : 8 sonra
İmza okunamadı

12 nci Kolordu Nöbetçi Zabiti Mülaizim Hayri Efendiye yazdırdım. Saat: 8,10 sonra

Aynı imza okunamadı

Menzile ve Adana Vilayetine tahriratları gönderdim

Aynı imza okunamadı

[**Harb Tarihi Vesikaları Dergisi** No:29 (Eylül 1959) s.367-369]

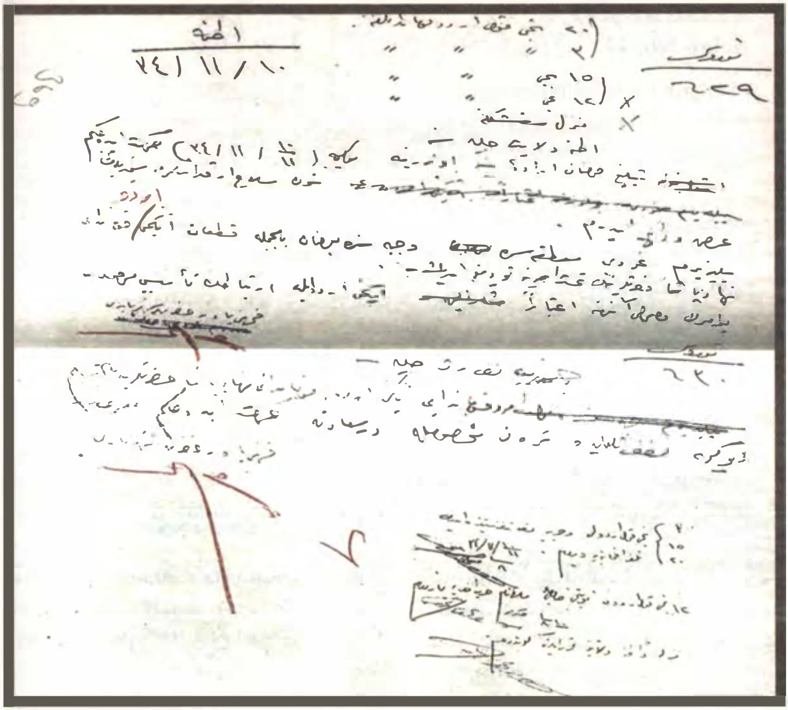

19 Kasım 1918
Belge 25

Adana'nın tahliyesi hususunda Amiral Calthorpe tarafından Hariciye Nezaretine gönderilen mektup ile bu konuda teşebbüslerde bulunulması gerektiğine dair Hariciye Nezareti tarafından Başkomutanlık Erkân-ı Harbiye Riyasetine gönderilen 19 Kasım 1918 tarihli yazı.

ATASE ARŞİVİ
Belge No: 44

Osmanlı Ordu-yi Hümâyûnu
Başkumandanlığı Vekaleti Şube
Numro
1
9605
Amiral Galtorp'un Adana vilayetini tahliye teklifi
üzerine Hariciyeye yazılan
Suret

19/11/34

Hariciye Nezaret-i Celîlesine Tezkire

İngiliz Komiseri Amiral Galtorp'dan alınan tahrirat sureti leffen takdim kılındı.

Filistin cephesindeki ordumuz yedindeki bilumum eslihanın elimizde bırakılacağı İngiliz heyet-i murahhasasıyla Nezaret-i aciziyyede şifahen bi'l- müzakere takarrür ettirilmiş ve keyfiyyet ol vechle İkinci Ordu Kumandanlığına tebliğ edilmişti. Binâberîn bilumum esliha ve cephanenin teslimi hakkındaki işbu teklif mukarrerât-ı mebhûse ile tamamen tezat teşkil etmektedir.

Mütarekename'de Kilikya'daki kuvvetlerin intizamı muhafaza için muktezi miktarından mâ-adâsının İtilaf hükumatı tarafından Devlet-i Aliyye ile bi'l-müzakere takarrür ettirilecek şekilde geriye çekileceği münderic olduğu halde kıtaat-ı Osmaniye'nin kâmilen bilâ-kayd ü şart Pozantı'ya kadar olan araziyi tamamen tahliye eylemesinin talep edilmesi Mütarekename ahkamına tamamen münâfî bulunduğundan husûsât-ı maruza hakkında Nezaret-i devletlerince teşebbüsât-ı lazıme icra ve neticesinin sür'at-i inbâ'sı mercûdur. Ol babda emr ü ferman hazret-i men lehü'l-emrindir.

[**Askeri Tarih Belgeleri Dergisi** No:142 (Nisan 2018) s.246-247]

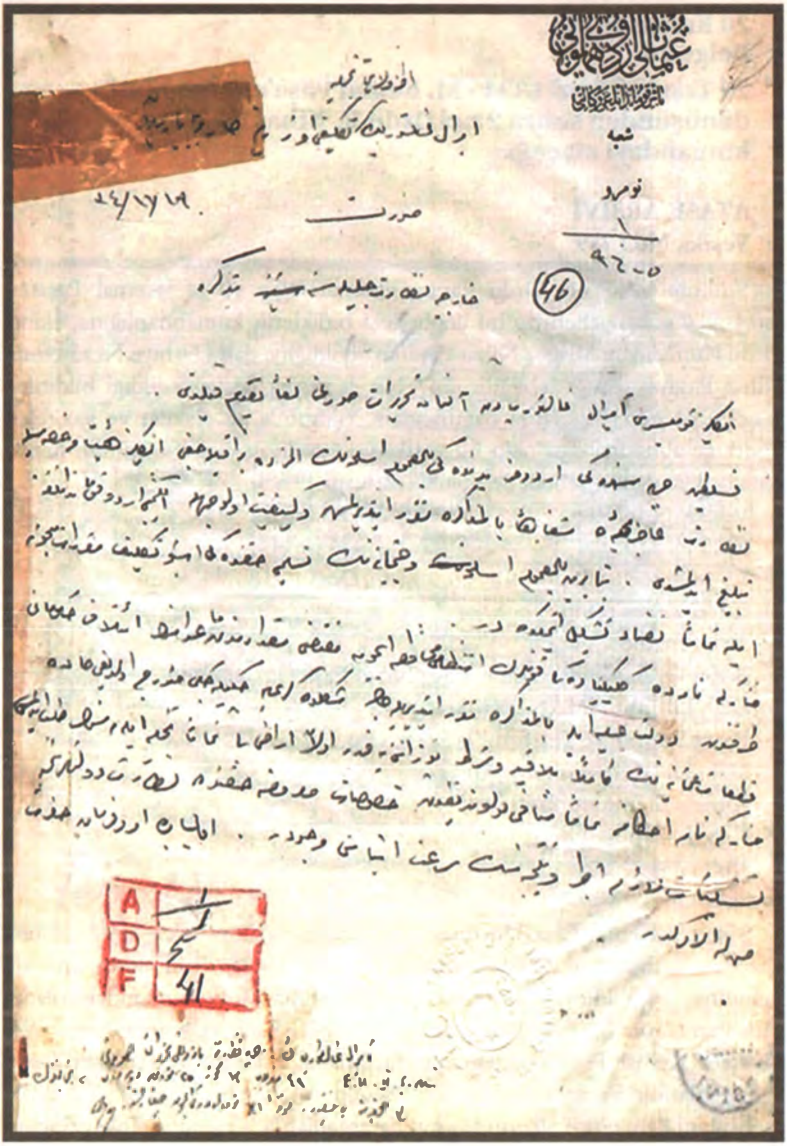

20 Kasım 1918
Belge 26

20 Teşrîn-i Sânî 1334 - M. Kemal Paşa'nın İstanbul'a dönüşünden sonra 2 nci Ordu K. Nihat Paşa'nın kumandayı alacağı

ATASE ARŞİVİ
Vesika No.: 759

Yıldırım ve 7 nci Ordu karargahlarının lağvı ve M. Kemal Paşanın İstanbul'a gidişi sebebiyle bu cephedeki birliklerin kumandanlığına, İkinci Ordu Kumandanı Mirliva Nihat Paşanın verildiğine dair Harbiye Nezaretinin Nihat Paşaya yaptığı tebliğdir. 747 No. lı vesika ile lağvedildiği bildirilen 2 nci Ordunun, teşkilatını dağıtmadan, Yıldırım'a ait teşkilat ve vazifeleri uhdesine almasına dair olan bu vesikanın evveliyatı, arşiv tasnifinin henüz ikmal edilememesi sebebi ile bulunamamıştır.

Vesika. No.:759	Dolap - 52
3225 H. T.	Göz - 11
77	Dosya - 18

Gayet müsta'celdir
Telgrafname
İkinci Ordu Kumandanı Mirliva Nihat Paşa Hazretlerine
DEVLET-İ OSMANİYE
Posta Telgraf ve Telefon Nezareti
Mahreci Numarası .
Karargahı umumi 2760
Kelimesi 45
10/11/34
Saat 4.30 s.

Mustafa Kemal Paşa Hazretleri Dersaadet'e azimet edeceklerdir. Buna nazaran Yıldırım cephesinde bütün kıtaatın ikinci Ordu tahtı emrinde bulunması ve Yıldırım'a ait bütün vezâifin İkinci Ordu Kumandanı olarak zatıalileri tarafından der-uhde edilmesi icap eder Emir ve kumandanın tevdî Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine yazılmıştır Yıldırım ve Yedinci Ordu karargahlarının Erkân-ı Harbiye reislerinden mâ-adâ olan bilcümle teşkilat ve mensubini dahi emr-i alilerinde olup karargahlarda lüzumu vecihle istihdam ve fazla kalanların muamelatı zatiye emrine tevdî olunması caizdir. 10/11/34

Harbiye Nazırı
Ahmet İzzet
Yazılmıştır.

[**Harb Tarihi Vesikaları Dergisi** No:29 (Eylül 1959) s.363-365]

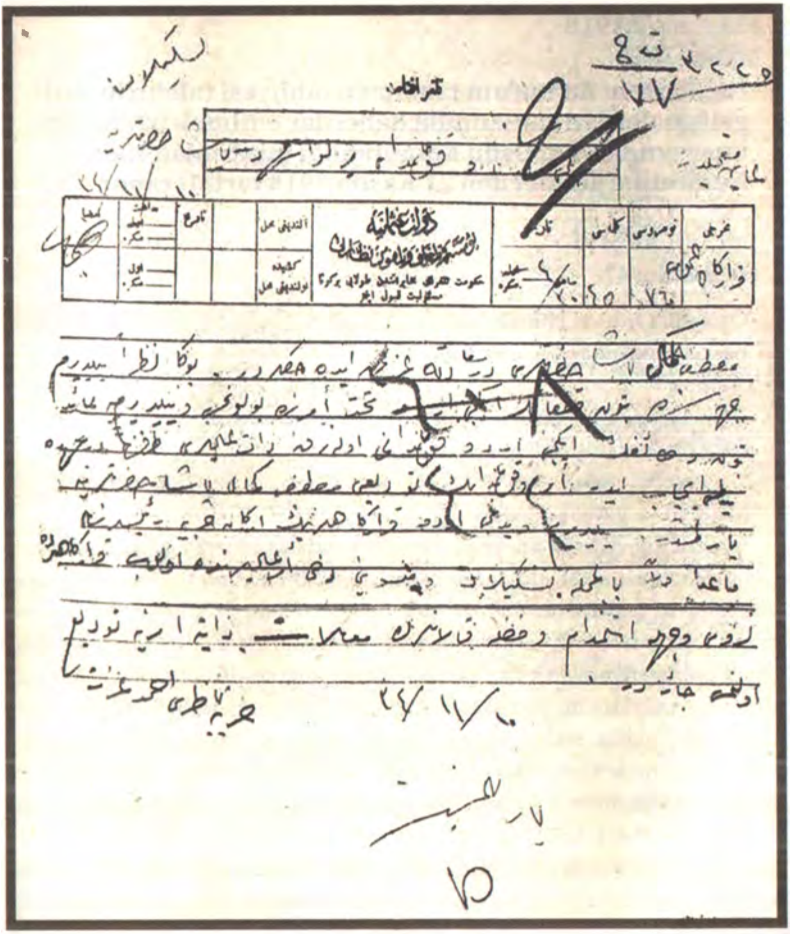

تلغرافنامه

دولت عثمانیه

21 Kasım 1918
Belge 27

İngilizlerin Adana'nın tamamen tahliyesi talebiyle ilgili gelişmelerden zamanında haberdar edilmek istenildiği hususunda 6'ncı Ordu Komutanlığı tarafından Harbiye Nezaretine gönderilen 21 Kasım 1918 tarihli rapor

ATASE ARŞİVİ
Belge No: 47

Osmanlı Ordu-yi Hümâyûnu
Başkumandanlığı Vekaleti Şube
Numro
Altıncı Ordudan Harbiye Nezaret-i Celîlesine mevrut
20722 numrolu şifreli telgrafnamedir.

Mahrem ve gayet aceledir.

İngilizlerin Adana vilayetini kâmilen tahliye ederek Toros şimaline çekilmekliğimizi teklif ettiklerini haber aldım. Bu teklifin ne suretle takarrür edeceğini ve teferruatını bilmemekle beraber Altıncı Ordunun vaziyyetine icra-yi tesir edeceğini ve ihtimalen bu Ordunun da Diyarbekir'e ve daha şimale çekilmesini talep edeceklerini gayr-i mümkün add etmiyorum. Evvelce Mütareke müzâkerâtı olur iken gerek Irak ve gerek mühim nikatın işgali hakkındaki İngiliz tekliflerinden bize erkence hiç haber verilmediğinden vakt ü zamanıyla kurtarılması mümkün şeyleri kurtarmakta müşkilâta veya mümânaat-ı vazifeye duçar olduk. Aksi halin tekerrür etmemesi için bu babdaki müzâkerâtdan ve ihtimalatdan ve tasavvuratdan erkence ve sık sık malumat ita' buyurulmasını, bu suretle Orduca mümkün tedâbîrin erkence ittihâzının ve bilahare mühim ziyanlara duçar olmaktan ictinâb etmekliğimizin teminine müsaade buyurulması. Harekât 20722

21/11/34
6. Ordu Kumandanı Ali İhsan
[**Askeri Tarih Belgeleri Dergisi** No:142 (Nisan 2018) s.257-258]

23 Kasım 1918
Belge 28

ATASE ARŞİVİ

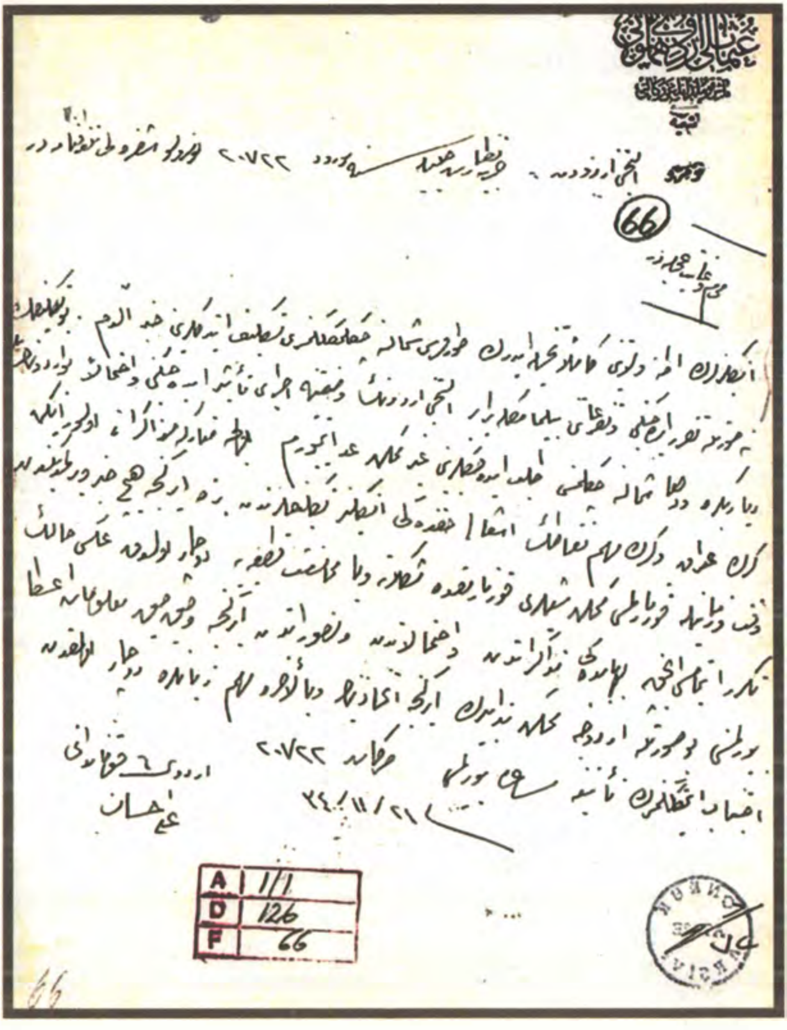

23 Kasım 1918
Belge 28

Adana'nın tahliye edilmemesi için yapılan teşebbüslerin sonuçsuz kaldığına dair Harbiye Nezareti tarafından 2'nci Ordu Komutanlığına gönderilen 23 Kasım 1918 tarihli emir.

ATASE ARŞİVİ
Belge No: 50

Osmanlı Ordu-yi Hümâyûnu
Başkumandanlığı Vekaleti Şube 1
Numro 9716
Suret
İkinci Ordu Kumandanlığına

1- 12/11/34 tarihinde Raco'da İngiliz Karargah-ı Umumisi namına General (Kamren) tarafından zatıalilerine vuku bulan teklifin önüne geçilmek üzere bugüne kadar Hükümetce yapılan teşebbüsât-ı müessire ve müteaddide maa-t-teessür semere veremedi. General Kamren'in teklifi aynen İngiliz Komiseri Amiral Galtrop tarafından da tekrar ediliyor ve General Allenbi'nin bu programı her türlü vesaite müracaatla tatbik ve icraya memur olduğu da ilave olunuyor. Binaenaleyh bu vaziyyet karşısında İngilizlerin talebini icra mecburiyyet-i elimesinde bulunuyoruz. Silahlarımızı kurtarmak hususundaki teşebbüsümüz dahi buraca muvaffakiyetle neticelenemedi. Binaenaleyh nakliyat icrasına başlanılarak neticeden peyderpey malumat ita' buyurulması.

2- Fırka ve kolorduların gidecekleri mahaller esasen 17/11/34, 1/9572 tarihli şifre ile bildirilmişti. Ancak şekl-i ahire nazaran 11'inci Fırka Adana'da tutulmayacakdır. İşbu Fırkayı nereye alacağınızı bildirirsiniz. Ayıntab ve havalisinde tutulacak fırka veyahut kuvvetli müfrezelere gelince, bu cihetin oraca İngilizlerle te'sis-i irtibat buyurularak temini cihetine gidilmesi ve mümkün olmazsa bi'l-mecburiyye kat'-ı nazar buyurulması mercûdur.

3- Kabil-i nakl olunan bütün mevâddın kâmilen nakli, himem-i aliyyelerinden muntazardır.

Harbiye Nazırı Abdullah
İkinci Şube Müdüriyetine:
İkinci Ordu Kumandanlığına verilen emrin sureti berây-i malumat takdim kılındı.
Gayet mühim ve müsta'celdir. 23/11/34
1. Şube Müdiri emriyle
(İmza)
[**Askeri Tarih Belgeleri Dergisi** No:142 (Nisan 2018) s.267-268]

GNKUR
ATASE
ARŞIVI

10 - 6

23 Kasım 1918
Belge 29

53. 2'nci Ordu Komutanlığı tarafından Adana'nın tahliyesi hususunda İngilizlere yapılan 23 Kasım 1918 tarihli teklif

ATASE ARŞİVİ
Belge No: 53 (1-3)

Osmanlı Ordu-yi Hümâyûnu
Başkumandanlığı Vekaleti Şube
Numro
İkinci Ordudan
Harbiye Nezaret-i Celîlesine mevrûd numrolu şifredir.
Gayet mühim ve müsta'celdir.

C. 23/11/34 ve 11145 şifreye. Tahliye hakkında Mükâleme memurumuz marifetiyle İngiliz Ordusu Kumandanı'na yaptığım teklifin bir sureti berây-i malumat arz ve takdim olundu. On Birinci Fırkanın Adana'da ibkâ'sı kabil olamadığı halde Konya Ereğlisi ve Niğde havalisinde bulunması muvafık olacağını arz ederim. 23/24 Teşrîn-i Sânî 34

İkinci Ordu Kumandanı Nihad

Suret

Suriye İngiliz Ordusu Başkumandanı Cenablarına 12/11/918 günü Raco'da, General Kler Cenablarıyla vuku bulan müzâkerâtımız mûcibince Ordum kıtaatının mevâki' tahliye teferruatını kararlaştırmak için İngiliz Suriye Ordusuyla temasta bulunmaklığım İstanbul'dan emr olunmaktadır. Bu hususta teklîfât-ı atiyenin nazar-ı dikkate alınmasını Toros cenûbundaki Osmanlı Ordusu Kumandanı rica eder.

1- Kıtaatın Ceyhan Nehri, Seyhan Nehri ve Pozantı garbına geçmeleri için tahdîd olunan 1/12/918 ve 5/12/918 ve 14/12/918 tarihlerinin İstanbul ile vuku bulan muhabereden dolayı on iki gün zaman-ı mürûr ettiğinden dolayı 13/12/918 ve 17/12/918 ve 26/12/918 tarihlerine ta'lîk olunması Osmanlı ordusu, İngiliz ordusundan tekliflerine muvafakat cevabı aldığından itibaren yirmi dört saat sonra tahliyeye başlayacak ve azami faaliyet sarf edeceğinden bu tarihlerde ve belki daha evvel tahliyeyi ikmal etmiş bulunacağını me'mûl etmektedir.

2- Osmanlı ordusu, hemen bütün top ve makineli tüfenglerini Filistin ve Suriye'de gaib ettiğinden dolayı el-yevm makineli tüfeng ve topçu itibarıyla pek zaîf olup, topçu teşkilatının kısmı azami adi ateşli toplardan mürekkeb olmağla büyük bir kıymet-i maddiyyeyi haiz değilse de bir asker için silahı teslim etmek pek elim olduğunun takdir edileceğini kaviyyen (a m y d r) ve bundan sarf-ı nazar olunarak dört seneden beridir hukuk-ı mukaddese-i beşeriyye ve askeriyyeye riâyetle büyük kahramanlıklarla harb etmiş olmasına

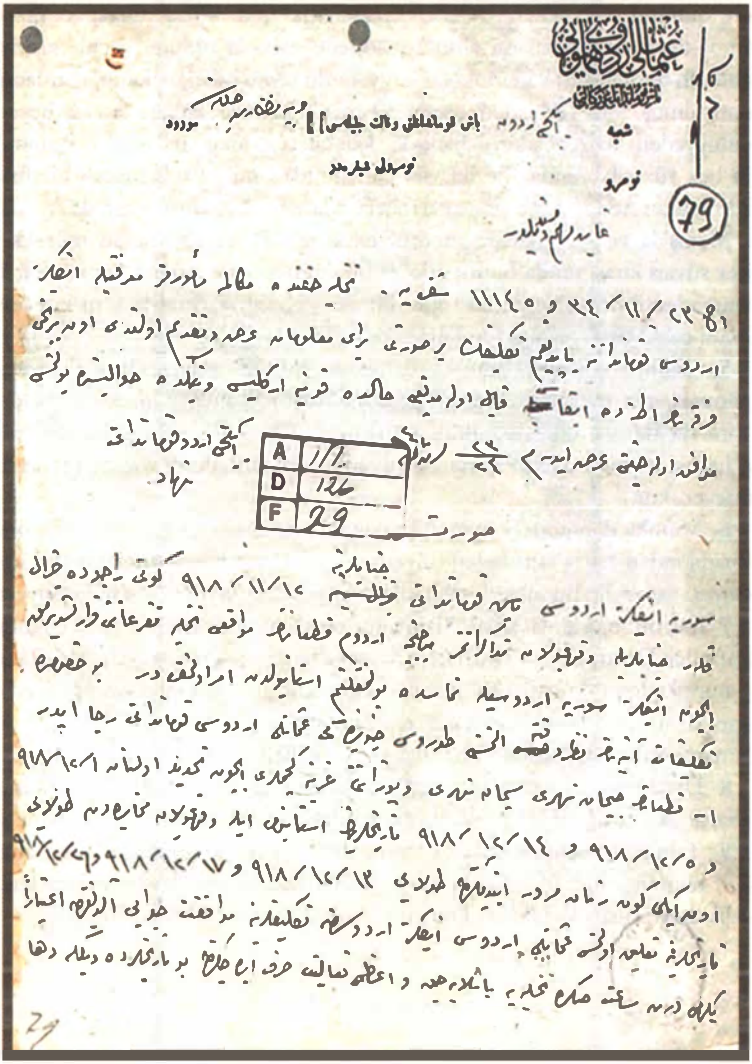
A 1/1
D 126
F 79
79

hürmet ederek, Osmanlı ordusu tarihine silahını teslim etmek şerefsizliğini kayd ettirme(me)lerini adaleti ve hakkı rehber edinen büyük İngiliz milletinin şerefli Kumandanı'ndan son bir arzu olarak rica ederim.

3- Kıtaatdan terhis olunacak efrâdın Diyarbekir ve Harput ve Malatya ve Erzincan taraflarına gidecek kısmının tahliyeye başlanmakla beraber Ayıntab ve Maraş üzerinden icrası mecburi olduğundan buna muvafakat olunması, 4/12, 11-918'de Raco'da vuku bulan tebligatda Kilikya'daki kıtaat-ı taliyesinin Mütarekename'nin on altıncı maddesi mûcibince icrası derc olunmuş ve General Klark Cenablarıyla vuku bulan müzakeremizde, Mûmâ-ileyh tarafından on altıncı maddede mezkûr olduğu vechle asayiş-i dahilinin muhafazası için muktezi kuvvetlerin tayini bilahare kararlaştırılacağı konuşulmuş idi. Terhisden sonra Osmanlı ordusu kıtaatı ancak heyet-i talîmiyyeden ibaret kadro halinde kalabileceğinden mevcud-ı umumisi bin beş yüz silah-endâz ile iki yüz elli zabitden mürekkeb olacak bir fırka kadrosunun Adana'da ve yine aynı mevcudda bir fırka kadrosunun da Ayıntab ve Maraş'da ve bu fırkalara merbût tahminen üç yüzer atlıdan mürekkeb birer süvari kıtasının da bu mevâki'de bırakılmasını ve Adana'da mantelli iki bataryadan Ayıntab'da da iki toplu bir seri cebel bataryasıyla aynı kuvvette bir adi cebel bataryasının bırakılmasını teklif eder.

5- Tahliye edilecek mıntıka dahilinde menzil müessesâtında mevcut melbusât, sair mevâddın nakli, kıtaat tahliyesi için tayin olunan zamandan sonra da devam edebileceğinden mamafih Osmanlı ordusu bu tahliyeyi de hattın ve mahrukatın müsaadesinden azami istifade ile yapmakta kusur etmeyecektir.

6- Mıntıka dahilindeki menzil hastahanelerinin bu kış tahliyesi mümkün olmadığından hastaların iade-i afiyetine kadar bazı hastahanelerin devam-ı faaliyeti zaruridir. Bu sebeple de menzil memurların(ın) devam-ı memuriyyeti.

7- Irak mıntıkasında Anadolu dahiline ve İstanbul civarına ve keza İstanbul tarafından Diyarbekir ve Harput ve Malatya taraflarına terhis edilecek efrâdın bu mıntıkadan mürûruna mümânaat olunmaması ve bu nakliyat, tahliyeden sonra dahi devam edeceğinden lüzumlu merâkizdeki menzil teşkilatı umum Osmanlı ordusu terhisinin hitamına kadar mahallerinde ibkâ' edilmesi.

8- Diyarbekir ve havalisinde kalacak kıtaatın iaşe ve ilbâsları husûsâtında Pozantı, Adana, Islahiye ve ilâ-âhirihi hattından Ordunun istifade eylemesi.

9- Tahliye olunan mıntıkada muamelat-ı askeriyye ile iştigal eden ahz-ı asker memurlarının memurin-i saire misüllü vazifelerine devam eylemeleri.

[**Askeri Tarih Belgeleri Dergisi** No:142 (Nisan 2018) s.276-281]

79/2
A 111
D 126
F 79-2

79/3
A 111
D 126
F 79-3

24 Kasım 1918
Belge 30

Adana mülki idaresinde yapılması gereken değişikliklere dair 2'nci Ordu Komutanlığı tarafından Harbiye Nezaretine gönderilen 24 Kasım 1918 tarihli rapor

ATASE ARŞİVİ
Belge No: 54, 54-1

Osmanlı Ordu-yi Hümâyûnu
Başkumandanlığı Vekaleti Şube
Numro
25/11/34 2'nci Ordu Kumandanlığından Harbiye Nezaret-i Celîlesine Şifre
Müsta'celdir. Zata mahsusdur.

Adana vilayetinin tahliyesinde İngilizlerin ısrar etmesinden anlaşıldığına göre fi mâ-ba'd Adana vilayeti umûr-ı idaresi kesb-i nezaket ve ehemmiyyet edecektir. Vali-i lâhik Nazım Bey afîf, halim, sükunet sahibi bir zatdır. Fakat bundan sonra Adana'da lazım olduğu kadar faaliyet ibraz edecek ve ecânibe karşı Hükümeti temsil eyleyebilecek haslette olmadığına kaniyim. Mûmâ-ileyhin daha faal bir valiyle becâyişinin lazım olduğu kanaatindeyim. Mersin, Cebel-i Bereket Mutasarrıfları da kabiliyyet-i hulkiyyeleri itibarıyla bundan sonra bulundukları sancaklarda Hükümet-i Seniyyenin mümessili olamazlar. Bunların da faal ve muktedirleriyle becâyiş ve tebdillerini elzem add ederim. Mersin'le hem-hudut Kilikya hudut-ı kadimi dahilinde bulunan Silifke Mutasarrıfı Şamlıdır. Ve el-yevm Arab Hükümetince Haleb Valiliğine getirilmiş olan Şükrü el-Eyyubi'nin ya biraderi veya kardeşi oğludur. Bu zatın da tebdili katiyyen elzemdir. Adana'ya pek müstaidd bir polis müdüri lazım olduğu gibi Adana, Mersin ve sabık Ermenilerle meskûn olan mevâki'de Ermenilerin tehciri zamanında müstahdem bulunmuş olan polis müdür ve ser-komiser ve komiserlerin ve hatta polislerin ve bilhassa yerlilerinin kâmilen tebdilini ve keza jandarma zabitanı için de aynı suretle hareket olunması muktezidir. Çünkü o zaman vuku bulduğu mervî olan yolsuzluklarda zî-medhal bulunmuş veya haricen öyle şâyi' olmuş olan memurinin, bilahare şımarması kaviyyen me'mûl olan Ermeniler tarafından hakarete uğramaları veya Hükümet-i Seniyyeyi birtakım şikayetlerle taciz ve belki kendilerinden birtakım taşkınlıklar yaparak haysiyyet-i Hükümeti ihlale

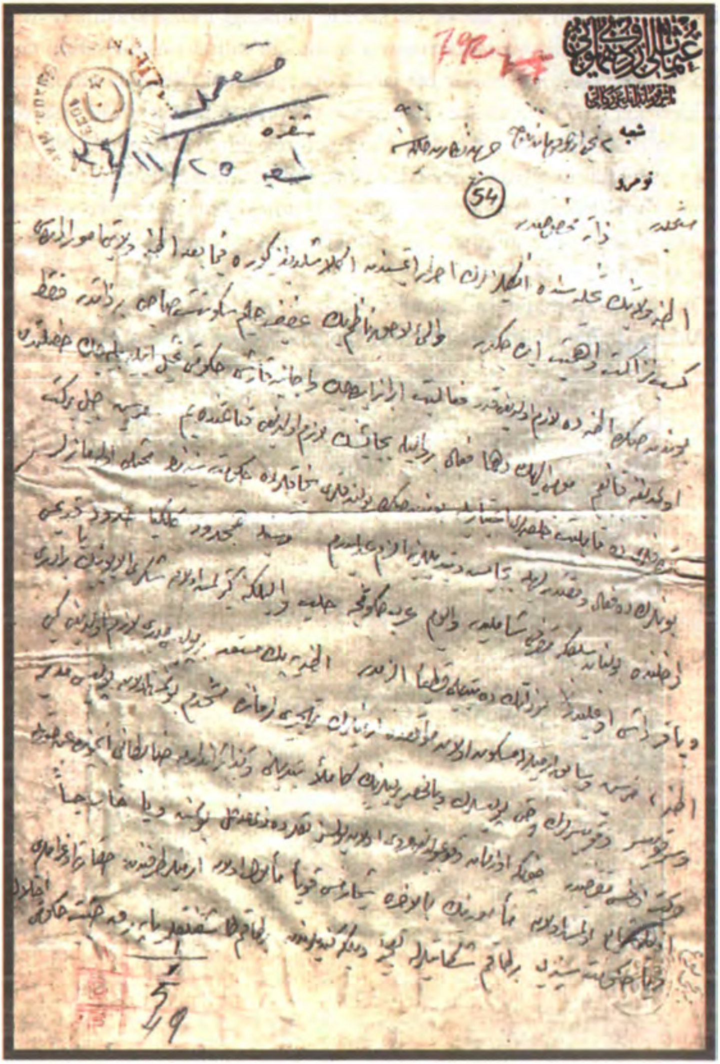

tasaddî etmelerinin önü ancak bu suretle alınacağı mülâhazasındayım. Geçende arz ettiğim vechle jandarmanın ıslahı için nüfuz-ı nazar sahibi ve mahallinde icraata salahiyyet-dâr bir jandarma müfettişi i'zamıyla jandarmanın tensîkleri kat'iyyü'l-vücubdur. Bendeniz vilayet jandarma efrâd kadrosunu mümkün olduğu kadar Ordudan efrâd vererek ikmal edeceğim. Ne miktar efrâd verebildiğimi bilahare arz edeceğim. Polis kadrosundaki münhallât için de müstebdel küçük zabitandan şerait-i lazımeyi haiz çavuş ve onbaşıdan talip olacakların polis silkine dahil olmaları için kıtaata tebligatda bulunduğumu arz eylerim. 24/11/34

2'nci Ordu Kumandanı Nihad

[**Askeri Tarih Belgeleri Dergisi** No:142 (Nisan 2018) s.282-284]

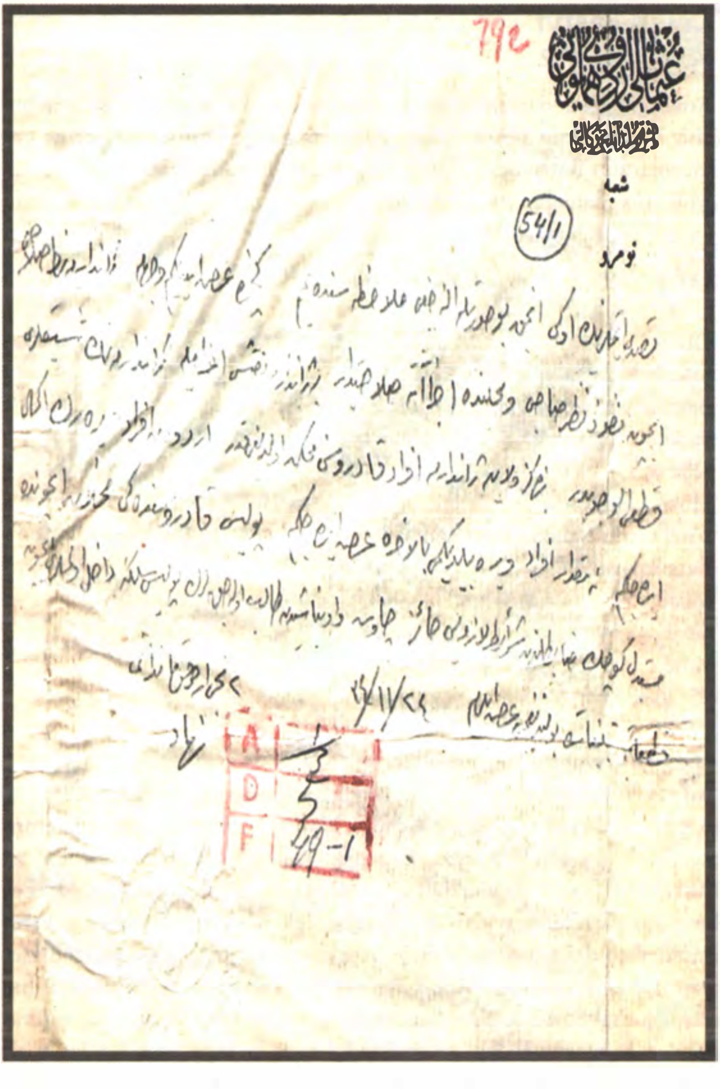
792
شعبه
54/1
نومرو
A
D
F
49-1

25 Kasım 1918
Belge 31
Adana'nın ve civarının tahliyesinden sonra mülki idare amirlerinin kuvvetli şahsiyetler olması icap ettiğinden Valiyi civar mutasarrıflıklardaki mutasarrıf ve Polis personelinin değiştirilmesine dair Harbiye Nezaretine şifre

ATASE ARŞİVİ
Vesika No.: 792

Adana Vilayeti idaresinin gittikçe ehemmiyet kazanması sebebiyle buraya faal bir Vali ve Polis Müdürü tayini lüzumunu ve Orduca jandarma ve polis kadrolarının ikmalinde yapılan icraatı Harbiye Nezaretine bildiren 2 nci Ordu Kumandanlığının şifreleridir.

Vesika No :792
Dolap - 49
Göz - 8
Dosya. 5
Osmanlı Ordu-yi Hümâyûnu
Başkumandanlığı Vekaleti
Şube
Numara
Müsta'celdir
2 nci Ordu Kumandanlığından
Zata mahsus
Müsta'cel
Şifre
Şube l
25/11/34

Harbiye Nezaret-i Celîlesine

Adana Vilayetinin tahliyesinde İngilizlerin ısrar etmesinden anlaşıldığına göre fimabaad Adana Vilayeti Umûru idaresi kesbi nezaket ve ehemmiyet edecektir. Vali-i lâhik Nazım Bey afif halim sükunet sahibi bir zattır. Fakat bundan sonra Adana'da lazım olduğu kadar faaliyet ibraz edecek ve icabına karşı Hükümeti temsil eyleyebilecek haslette olmadığına kaniyim. Mûmâ-ileyhin daha faal bir Valiyle becâyişinin lazım olduğu kanaatindeyim. Mersin Cebel-i Bereket Mutasarrıfları da kabiliyeti hulkiyeleri itibariyle bundan sonra bulunduktan Sancaklarda Hükümet-i Saniyenin mümessili olamazlar. Bunların da faal ve muktedirleriyle becâyiş ve tebdillerini elzem addederim. Mersin'le hemhudut Kilikya hudut-i kadimi dahilinde bulunan

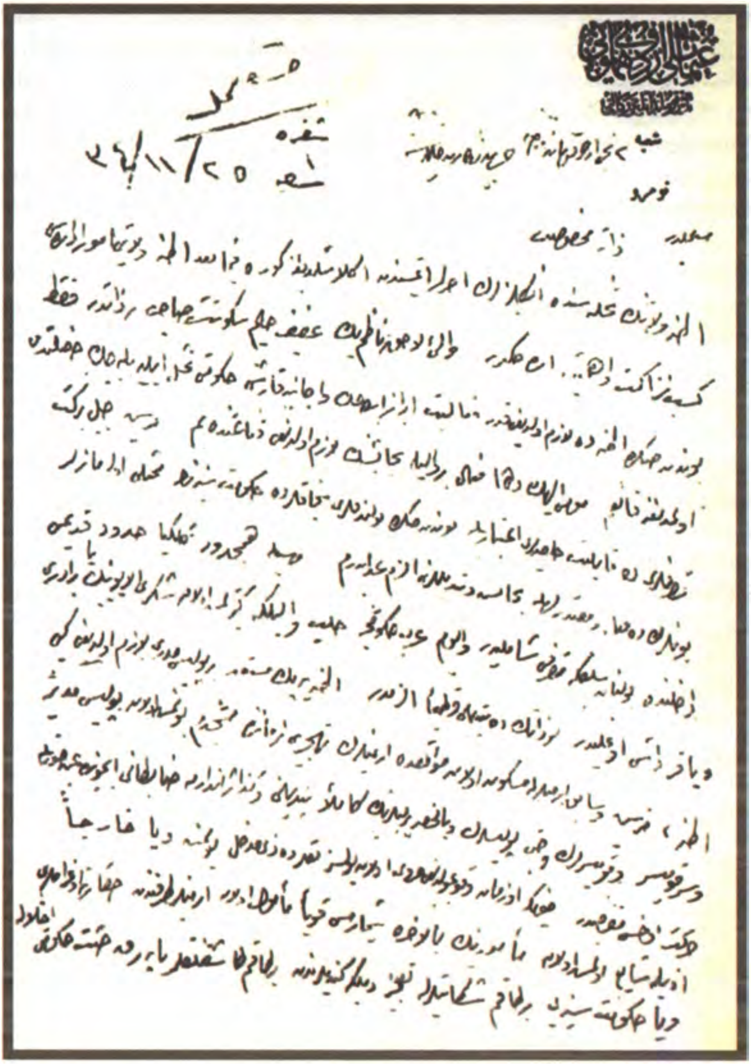

Silifke Mutasarrıfı Şamlıdır. Ve el-yevm Arap Hükümetince Halep Valiliğine getirilmiş olan Şükrü-El Eyyubi'nin ya biraderi veya kardeşi oğludur. Bu zatın da tebdili katiyen elzemdir. Adana'ya pek müstait bir Polis Müdürü lazım olduğu gibi Adana, Mersin ve sabık Ermenilerle meskûn olan mevâki'de Ermenilerin tehciri zamanında müstahdem bulunmuş olan Polis Müdür ve Ser-komiser ve Komiserlerin ve bilhassa yerlilerinin kâmilen tebdilini ve keza jandarma zabitanı için de aynı suretle hareket olunması muktezidir. Çünkü o zaman vuku bulduğu mervî olan yolsuzluklarda zimedhal bulunmuş veya haricen öyle şayi olmuş olan memurinin bilahare şımarması kaviyyen memul olan Ermeniler tarafından harekete uğramaları veya Hükümet-i Seniye'yi birtakım şikayetlere, taciz ve belki kendilerinden birtakım taşkınlıklar yaparak haysiyet-i Hükümeti ihlale tasaddî etmelerinin önü ancak bu suretle alınacağı mülâhazasındayım. Geçende arz ettiğim veçhile jandarmanın ıslahı için nüfuz-i nazar sahibi ve mahallinde icraata salâhiyyet-dâr bir Jandarma Müfettişi izâmıyla jandarmanın tensîkleri kat'iyyül vücuptur. Bendeniz Vilayet Jandarma efrâd kadrosunu mümkün olduğu kadar Ordudan efrâd vererek ikmal edeceğim. Ne miktar verebildiğimi bilahare arz edeceğim. Polis kadrosundaki münhallât için de müstebdel Küçük zabitandan şerait-i lazımayı haiz Çavuş ve Onbaşıdan talip olacakların Polis silkine dahil olmaları için kıtaata tebligatta bulunduğumu arz eylerim.

24/11/34

2 nci Ordu Kumandanı

Nihad

[**Harb Tarihi Vesikaları Dergisi** No:32 (Haziran 1960) s. 131-135]

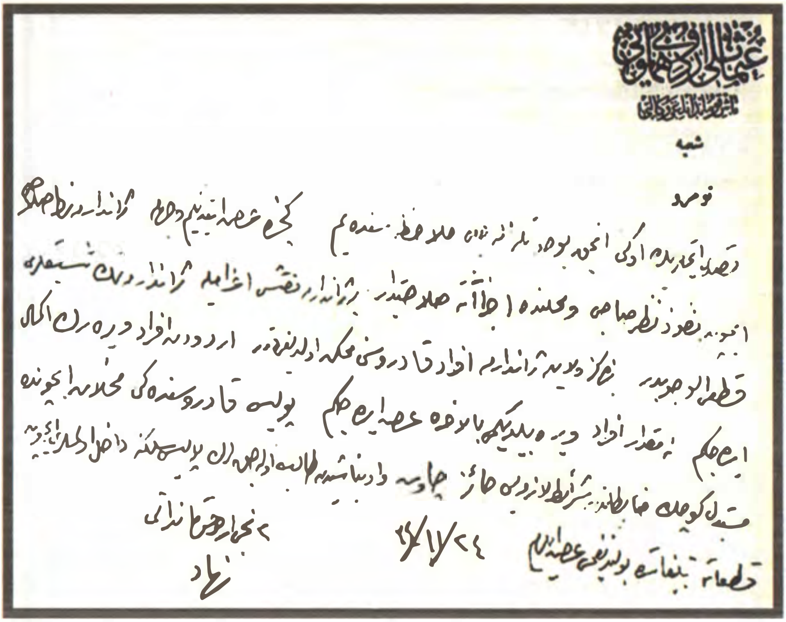
عثمانلی اردوی همایونی
باشقوماندانلق وکالتی
شعبه
نومرو

26 Kasım 1918
Belge 32
Adana Valisinin Değişmesi

ATASE ARŞİVİ
Vesika No.: 793

793 No.lı vesikanın açıklaması

2 nci Ordu Kumandanlığının 792 numaralı vesika ile Harbiye Nezaretine, Adana ve civar Vilayet ve Mutasarrıflıklara yapılması teklif edilen tayinlerin, Nezaretçe de uygun görüldüğünü Sadârete bildiren Harbiye Nezareti yazılarıdır.

Vesika No. : 793

Osmanlı Ordu-yi Hümâyûnu Başkumandanlık Erkân-ı Harbiye Riyaseti

Dolap - 49 Göz - S Dosya - 5

Şube ı Numarası 9807

Makam-ı Sadâret-i Uzmâya

Elkap

İkinci Ordu Kumandanlığından Nezareti aciziye keşide edilen şifreli telgrafname sureti leffen takdim-i huzuru samileri kılındı. Sureti iş'âra nazaran Adana Valisiyle Mersin ve Cebel-i Bereket ve Silifke Mutasarrıflarının tebdil ve Adana'ya müstait bir Polis Müdürünün tayini ve mukaddema Ermeniler tehciri esnasında müstahdem bulunmuş olan Polis heyetiyle Jandarma zabitanının tebdilleri Nezaret-i acizce de muvafık-ı mütalaa edilmekte ise de icra-yı icabı menût-u reyi fahimâneleri olmakla ol babda emr ü ferman hazret-i veliyyül emrindir.

26/11/34

Salih

Harbiye Nazırı Namına Erkân-ı Harbiye-i Umûmiyye

Reisi

Ferik

Cevat

Tebyiz edilmiş sureti

Reis Paşaya takdim edildi

[**Harb Tarihi Vesikaları Dergisi** No:32 (Haziran 1960) s. 137-139]

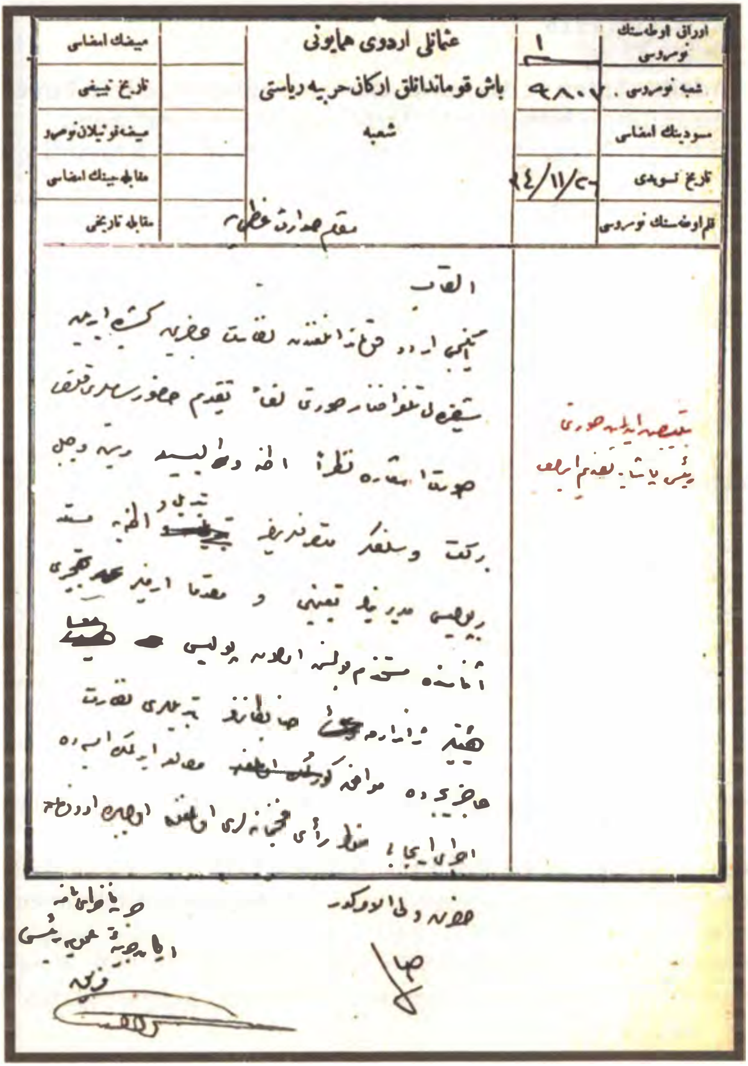

اوراق اوطه سنک نومروسی	١	عثمانلی اردوی همایونی		مبیضک امضاسی
شعبه نومروسی	٩٨٠٧	باش قوماندانلق ارکان حربیه ریاستی		تاریخ تبییضی
مسوده نک امضاسی		شعبه		مبیضه قونیلان نومرو
تاریخ تسویدی				مقابله جینک امضاسی
قلم اوطه سنک نومروسی		مقام صدارت عظمی		مقابله تاریخی

القاب

27 Kasım 1918
Belge 33

Adana, Antep ve Maraş'ta asayişin sağlanması için kuvvet bırakılması hususunda Harbiye Nezareti tarafından Hariciye Nezaretine gönderilen 27 Kasım 1918 tarihli yazı

ATASE ARŞİVİ
Belge No: 59, 59-1

Osmanlı Ordu-yi Hümâyûnu
Başkumandanlığı Vekaleti Şube 1
Numro 9857
İkinci Şube Müdüriyetine
Dersaadet 27/11/34

Hariciye Nezaret-i Celîlesine yazılmış olan tezkirenin sureti berây-i malumat atiye derc edilmiştir efendim.

1. Şube Müdür Muavini (İmza)
Suret
Hariciye Nezaret-i Celîlesine

İngilizlerin Musul vilayetini kâmilen tahliye etmekliğimizi talep eylemeleri üzerine hiç olmazsa vilayet-i mezkûrenin bir kısmının elimizde kalması lüzumuna dair Altıncı Ordu Kumandanlığından alınan telgrafname suretiyle bir kıta harita 19 Teşrîn-i Sânî 334 tarihli ve 9603 numrolu tezkire-i aciziye leffen Nezaret-i devletlerine takdim edilmiş ve Altıncı Ordunun metâlib-i mebhûsenin tervîcine delalet buyurulması rica edilmiş idi. Gerek işbu tezkireye ve gerek Adana vilayetinin tahliyesi talebini hâvî Amiral Kaltorp tarafından Nezaret-i aciziye verilib sureti 19/11/34 tarihli ve 9605/11075 numrolu tezkire-i aciziye leffen yine Nezaret-i Celîlelerine takdim kılınan taleb-nameye ve Ayıntab ve Maraş havalisiyle Adana vilayeti dahilinde temini asayiş için Adana ve Ayıntab'da birer fırka ve birer süvari alayı bırakılması hususunun temini ricasını muhtevi 20/11/34 tarihli ve 9628 numrolu tezkire-i aciziye henüz cevap alınmadığından husûsât-ı mebhûse hakkındaki

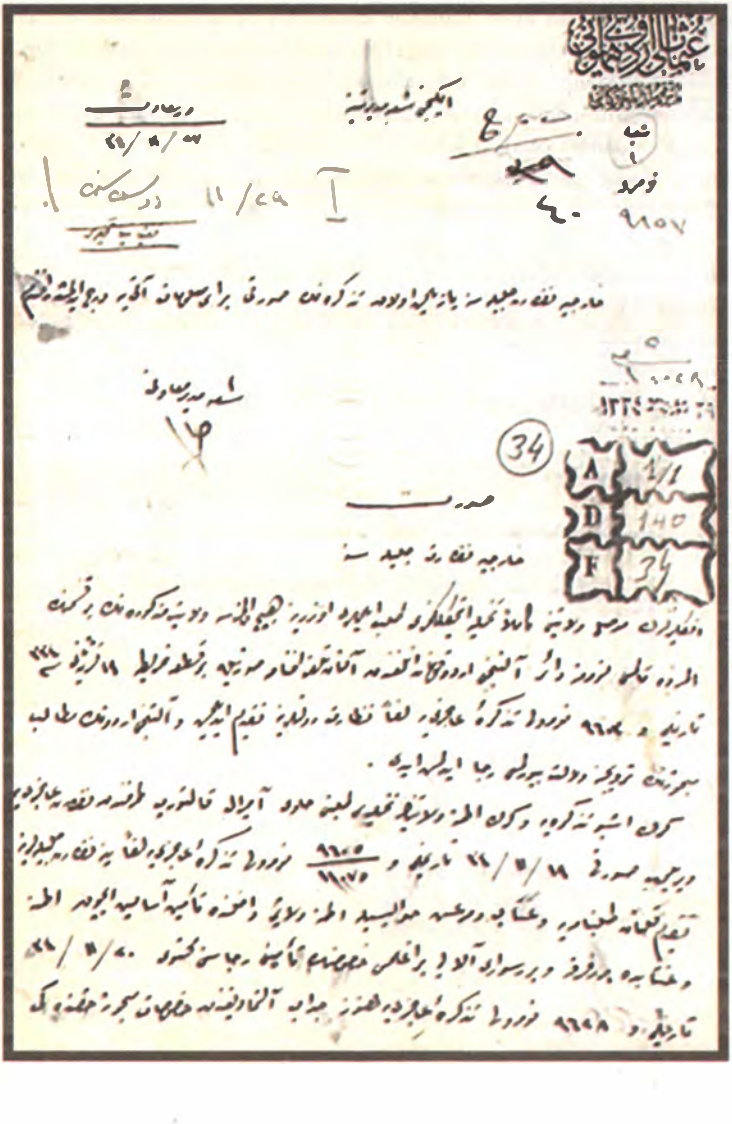
34
A 1/1
D 140
F 34

mukarrerâtın bir an evvel tebliğine müsaade-i devletlerini rica ve Elviye-i Selase'nin tahliyesi ihtimaline karşı hiç olmazsa bu kış için İngilizlerden bazı müsâadât istihsâline delalet buyurulması hakkında 26/11/34 tarihli ve 9795 numrolu tezkire-i acizinin hin-i tezekküründe Elviye-i Selase'nin tahliyesinden maksat, yalnız oradaki kıtaat-ı Osmaniye'nin geri alınarak idare-i mülkiyye ve jandarmanın ibkâ'sı mı olduğunun yoksa her türlü münasebetimizi katetmek suretiyle mi çekilmek icab edeceğinin tespit ve acilen tebliğ buyurulmasını istirham ederim. Ol babda emr ü ferman hazret-i men lehü'l-emrindir.

26/11/34
Harbiye Nazırı
İmza: Abdullah
[**Askeri Tarih Belgeleri Dergisi** No:142 (Nisan 2018) s.303-305]

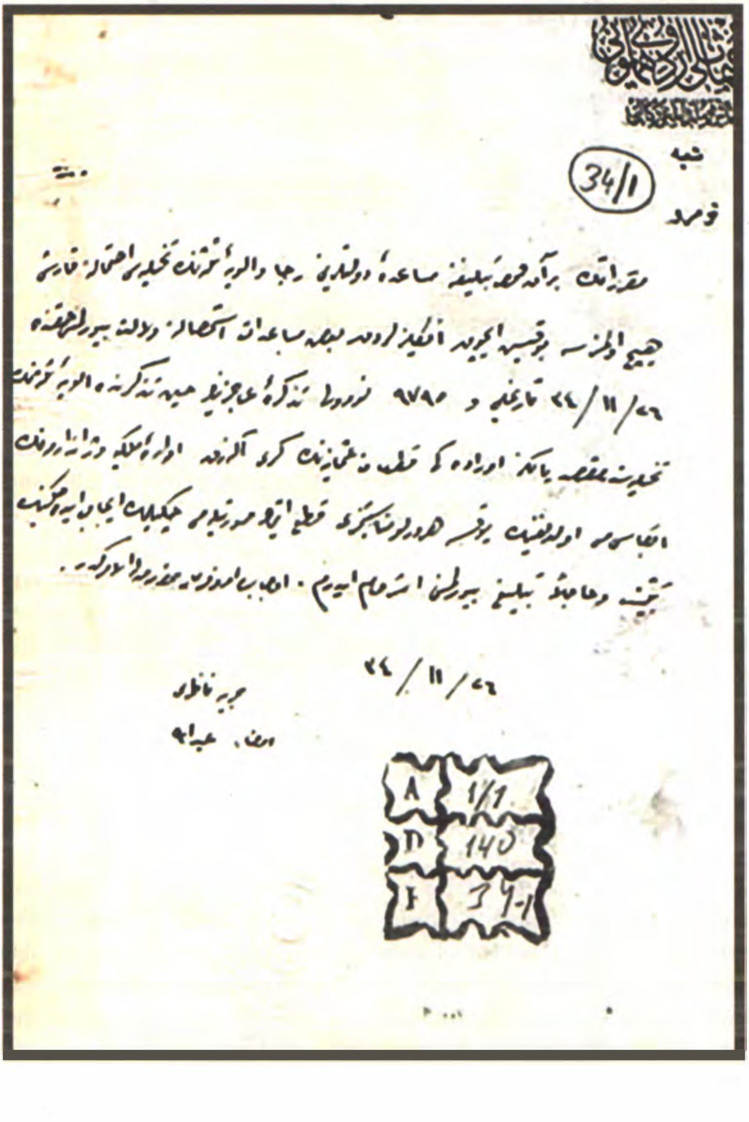
34/1
A
1/1
140

27 Kasım 1918
Belge 34
Adana, Maraş ve Antep bölgesindeki jandarmanın takviyesi hususunda 2'nci Ordu Komutanlığı tarafından Başkomutanlık Erkân-ı Harbiye Riyasetine gönderilen 27 Kasım 1918 tarihli rapor

ATASE ARŞİVİ
Belge No: 61 (1-3)

Osmanlı Ordu-yi Hümâyûnu
Başkumandanlığı Vekaleti Şube
Numro
Müsta'celdir.

İkinci Ordudan Başkumandanlık Vekalet-i Celîlesi Erkân-ı Harbiye Riyasetine mevrûd

2114 numrolu şifredir.

Adana havalisiyle Amanos şarkında kıta-i askeriyye terk edilemeyeceğinden mahalli jandarmanın takviyesi için Ordudan bir miktar terhis edilmeyecek efrâd jandarmaya verilmiştir.

Bu jandarma kuvveti, hiçbir vakit dahili asayişi temin edecek kuvvette değildir. Terhis edilmeyecek efrâddan teşkil edilen iki süvari alayından birini Adana, diğerini Maraş, Ayıntab havalisinde jandarma vazifesini îfâ etmek üzere cihet-i mülkiyye emrine verdim. Mamafih bu alaylar, bölükden daha küçük cüz'-i tamlara ayrılmayarak süvari talîm ve terbiyesiyle iştigal edeceklerdir ve ancak icabında takibat ve muhill-i asayiş ahvalde kullanılacaklardır.

Zaten bu mıntıkanın tahliyesi halinde geride bu kış hayvan barındırılması gayr-i kabil olduğundan alayların muhafaza-i mevcudiyyetleri noktasından böyle bir tedbire müracaat lüzumu katidir. Vilayet jandarma muhassasâtının adem-i kifâyesine binaen bunların tahsisatları Ordudan ita' kılınacakdır. Bu babda Kolordulara ve Vilayete verilen emrin bir sureti berây-i malumat maruzdur.

27 Teşrîn-i Sânî 334

- Suret –

Fevkalade mahremdir.

1- Adana vilayeti ile Maraş ve Ayıntab mıntıkasındaki jandarmanın takviyesi için On İkinci Kolordu ve Yirmi Dördüncü Fırka nizam-ı harblerindeki süvari alayları el-yevm bulundukları mıntıkalarda ve ikinci maddedeki vaz'ü'l-ceyşde olarak yalnız takip-i eşkıya ve muhill-i asayiş ahvalde kullanılmak üzere Adana vilayeti emrine terk edileceklerdir. Ayıntab, Maraş Mutasarrıflıkları süvari alayının işbu maddede tasrîh edilen vazifede istihdamlarına lüzum gördükde ahval-i fevkalade müstesna olmak üzere

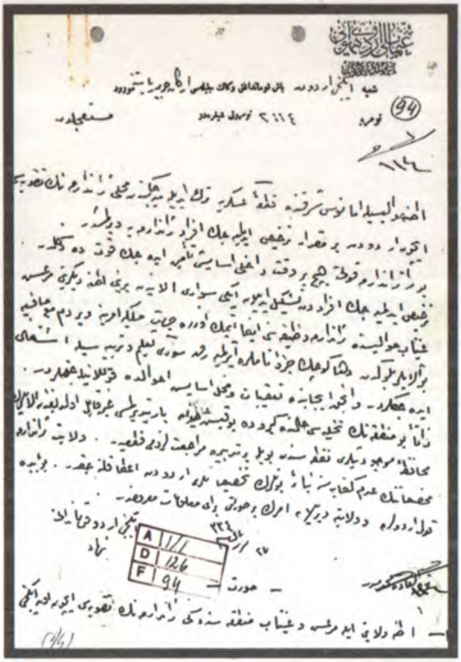
شعبه
باش قوماندانلق وكالت جليله سی
موضوع
نومرو 94
توصيلی تاريخی
A 1/1
D 126
F 94

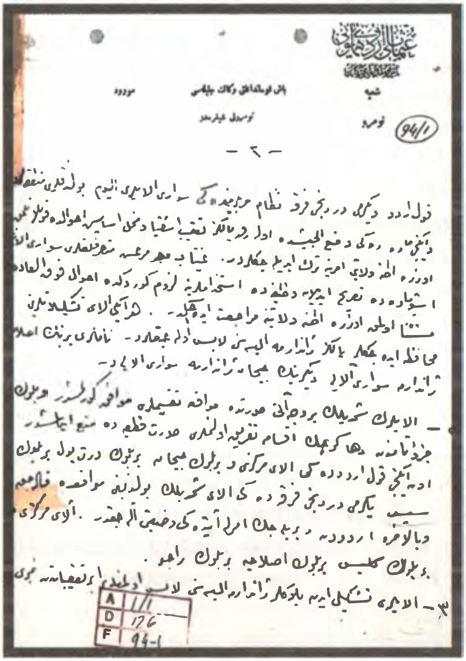
شعبه
باش قوماندانلق وكالت جليله سی
موضوع
نومرو 94/1
توصيلی تاريخی
- ٢ -
A 1/1
D 126
F 94-1

Adana vilayetine müracaat edecektir. Her iki alay, teşkilatlarını muhafaza edecekler yalnız jandarma elbisesini lâbis olacaklardır. Namları birinin Islahiye Jandarma Süvari Alayı, diğerinin Ceyhan Jandarma Süvari Alayıdır.

2- Alayların şimdilik ber-vech-i âtî surette mevâki'e taksimleri muvafık görülmüşdür ve bunların cüz'-i tammından daha küçük aksama tefrik olunmaları suret-i kat'iyyede men' edilmiştir. On İkinci Kolordudaki alay merkezi ve bir bölük Ceyhan, bir bölük Dörtyol, bir bölük Misis, Yirmi Dördüncü Fırkadaki alay şimdilik bulunduğu mevâki'de kalacak ve bilahare Ordudan verilecek emirle âtîki vaziyyeti alacakdır. Alay merkezi ve bir bölük Kilis, bir bölük Islahiye, bir bölük Raco.

3- Alayları teşkil eden bölükler jandarma elbisesini lâbis olmağla beraber takibatdan gayrı hiçbir hidmet-i adiyye ve müteferrikada istihdam edilmeyecekler ve süvari talîm ve terbiyesine devam edeceklerdir. Bölüklere verilecek emirler ahval-i fevkalade müstesna olmak üzere alay kumandanları tarafından verilecektir. Takibatın gayrı hidemât için gerek alayın merbût olduğu vilayet veya mutasarrıflıklardan verilecek evâmiri alay kumandanı ısga' etmeyecektir.

4- Yukarıda bildirilen vaz'ü'l-ceyş, mıntıka dahilinde takibatın icra ettireceği ahvale göre tayin olunabilir. Fakat her halde bölükden küçük aksama katiyyen tefrik olunamaz.

5- Bölüklere muktezi jandarma elbisesi, vilayetce tedarik ve alaya ita' edilecektir. Bunun sür'atle teminine lüzum görülmektedir.

6- Alayların muhassasâtı muvazzaf süvari alaylarının muhassasâtı olup Orduca tesviye olunacakdır.

7- Bölük merâkizi birbirine ve alay merkezine ve keza Islahiye Alayı hem Ayıntab ve Maraş'a hem de Adana vilayetine, Ceyhan Alayı da keza Adana vilayetine telefonla rabt olunacakdır. Bu hususta Ordu yardım eyleyecektir.

8- Hayvanatın, efrâdın (k y m h k) ihzârâtı emriniz bütün mevâddı için hazırlık yapılacak ve elbise alametleri hemen ihzâr ve alaylara gönderilecektir. Vilayet hazırlığın hitâm bulduğunu Orduya bildirecektir. Harekât 2240 numrolu bu emir İkinci, On Beşinci, Yirminci Kolordularla Adana Vilayet-i Celîlesine, Ayıntab ve Maraş Mutasarrıflıklarına ve berây-i malumat Menzil Müfettişliğine verilmiştir.

[**Askeri Tarih Belgeleri Dergisi** No:142 (Nisan 2018) s.309-314]

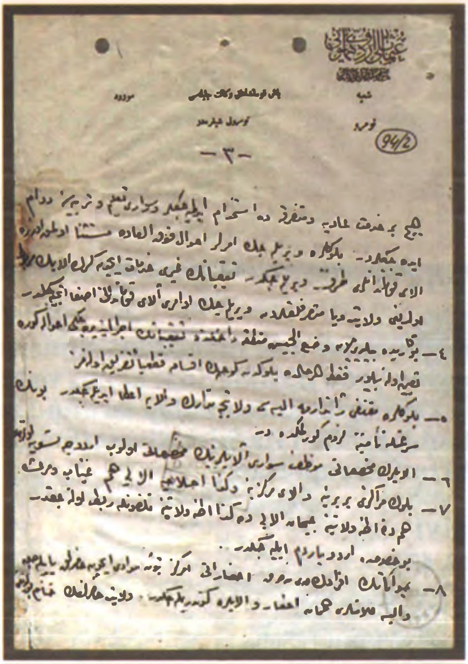

94/2

- ٣ -

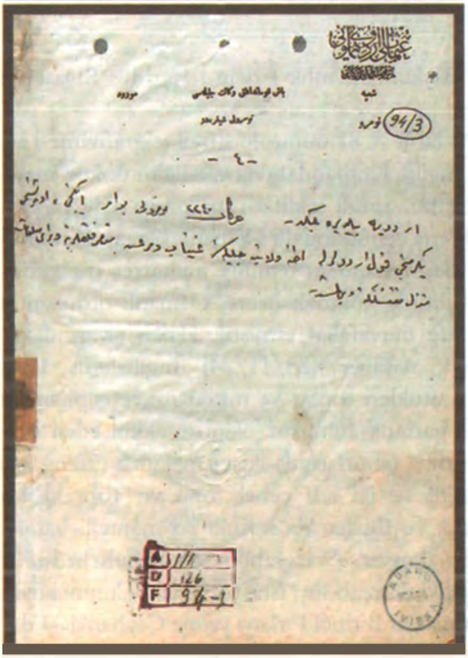

94/3

- ٤ -

29 Kasım 1918
Belge 35

Adana'nın tahliyesine dair İngilizlere yapılan tekliflerin kabulü üzerine Ordu birliklerinin konuş ve kuruluşları hususunda 2'nci Ordu Komutanlığı tarafından Başkomutanlık Erkân-ı Harbiye Riyasetine gönderilen 29 Kasım 1918 tarihli raporlar

ATASE ARŞİVİ
Belge No: 62, 62-1

Osmanlı Ordu-yi Hümâyûnu
Başkumandanlığı Vekaleti 1. Şube
Numro
9874

2. Ordudan Başkumandanlık Erkân-ı Harbiye Riyasetine mevrûd 2194 numrolu şifredir.

14(24)/11/34 tarih ve 81 numrolu şifreli telgrafname-i acizide Adana'nın tahliyesine dair İngiliz Kumandanı'na yazdığım dokuz maddelik teklifin bir suretini arz etmiştim. Şimdi teklîfât-ı maruzaya aldığım cevabı aynen zirde arz ediyorum. Toros cenûbundaki Osmanlı Kıtaatı Kumandanlığına, Suriye İngiliz Ordusu Başkumandanı namına muharrer mektuba Müşârün-ileyh, tahliyeye derhal ibtidâr edilmek üzere, Osmanlı ordusunun geri çekilmesi hakkındaki tekâlife muvafakat etmiştir. Haleb civarındaki İngiliz Ordusu Kumandanı Mak Andrev [28/11/34] İngilizlerin 12/11/34'de Raco teklîfâtında talep ettikleri toplar ve mitralyöz ve cephaneler bugüne kadar kâmilen Pozantı garbına atılmıştır. Yeni teşekkül eden beş fırkamızın her alayının yalnız birinci taburlarında ikişer makineli tüfeng kalmıştır. Amanos şarkındaki kudretli ve iki adi cebel topu ve Toprakkale'de üç mantelli koşumsuz batarya ve Ceyhan'da koşulu iki mantelli batarya ile koşumsuz iki mantelli top kalmıştır. Ayas sahilinde sökülüb henüz nakl edilemeyen dört adet on buçukluk uzun top istasyona nakl olunmaktadır. İngilizlerin şu muvafakatı üzerine On Birinci Fırkayı yalnız Ceyhan'daki iki koşulu mantelli

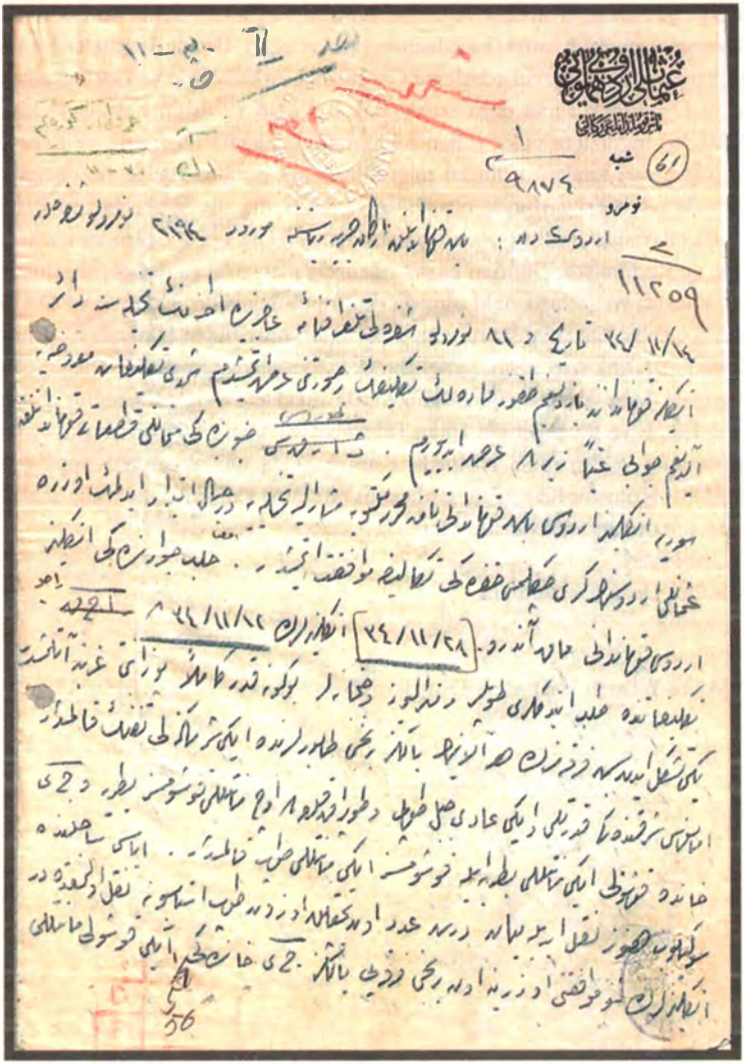
عثمانلی اردوی همایونی
شعبه
نومرو
٢٤/١١/٢٨

batarya ile Adana civarında ve Yirmi Dördüncü Fırkayı da iki kudretli ve iki adi cebel topuyla Ayıntab havalisinde bırakacağım. İleride İngilizler bu muvafakatlarından tekevvül ederlerse On Birinci Fırka Niğde ve Bor havalisine, Yirmi Dördüncü Fırka dahi erzakı pek bol olan Elbistan havalisine kaldırılacakdır. İngilizlere vuku bulan teklîfâttaki üçer yüz mevcutlu ve fırkalara merbût süvari kıtalarını dünkü telgrafımda arz ettiğim vechle biri Amanos şarkında ve diğeri garbında olmak üzere jandarma süvari alayı namı altında Adana vilayetine merbût olarak bırakmayı muvafık görüyorum ve icrası evvelce emr edilmiştir. Bundan başka bilcümle malzeme ve depolar muhteviyyatı, Pozantı ve garbına nakl olmağa devam olunacakdır. Üçüncü ve On Beşinci Kolordu Karargahlarını, emr-i devletleri mûcibince Ulukışla üzerinden mevâki'ne tahrik edeceğim. Şimendiferlerde kabiliyyet husulüne kadar ve kışı geçirmek üzere kıtaat-ı müteâkıbeyi âtîki mevâki'e yerleşdireceğim. Birinci Fırka Ereğli ve Kırk Birinci Fırka Karaman ve Yirmi Üçüncü Fırka Konya civarlarında ve Yirminci Kolordu Karargahı da muvakkaten Konya'da ve On İkinci Kolordu Karargahı tahliyenin hitamına kadar Adana'da kalacakdır. Berây-i malumat arz eylerim. Harekât 2252

28/11/34

İkinci Ordu Kumandanı

Mirliva

Nihad

[**Askeri Tarih Belgeleri Dergisi** No:142 (Nisan 2018) s.315-317]

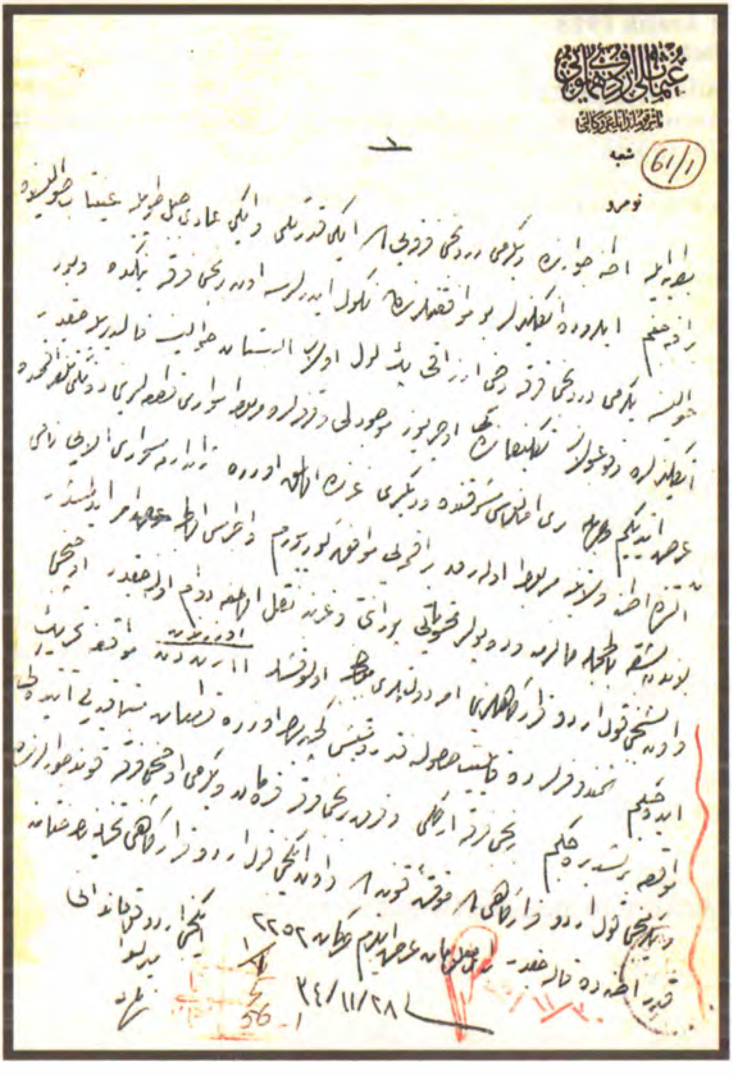
عثمانلی اردوی همایونی
شعبه
61/1
نومرو
٢٤/١١/٢٨

1 Aralık 1918
Belge 36

Adana'nın işgali ve burada bırakılacak kuvvetlere dair Adana Valiliği tarafından Dâhiliye Nezaretine gönderilen 29-30 Kasım 1918 tarihli raporlar

ATASE ARŞİVİ

BELGE NO: 67

Bâb-ı Âlî
Dâhiliye Nezareti
Emniyyet-i Umûmiyye Müdüriyeti
Şube
Umumi
Hususi: 167
Harbiye Nezaret-i Celîlesine
Mahrem ve müsta'cel
Devletlü Efendim Hazretleri

Adana'nın kuva-yi İtilafiyye tarafından suret-i işgaline ve oradaki kuva-yi Osmaniye'nin kaldırılması lüzumunun der-miyân edildiğine dair Adana vilayetinden alınan 29 ve 30 Teşrîn-i Sânî 34 tarihli telgrafnamelerin suretleri leffen savb-ı alilerine irsal kılınmış ve keyfiyyetin icab edenlerle bi'l-müzakere Mütareke ahkamının muhafazası ve neticesinin inbâ'sı lüzumu başkaca Hariciye Nezaret-i Celîlesine izbâr edilmiş olmağla ol babda emr ü ferman hazret-i men lehü'l-emrindir./Sa'fer 337 ve Kânûn-ı Evvel 334

Serîan Erkân-ı Harbiye-i Umûmiyyeye/1/12
1/12/34
[**Askeri Tarih Belgeleri Dergisi** No:142 (Nisan 2018) s.338-339]

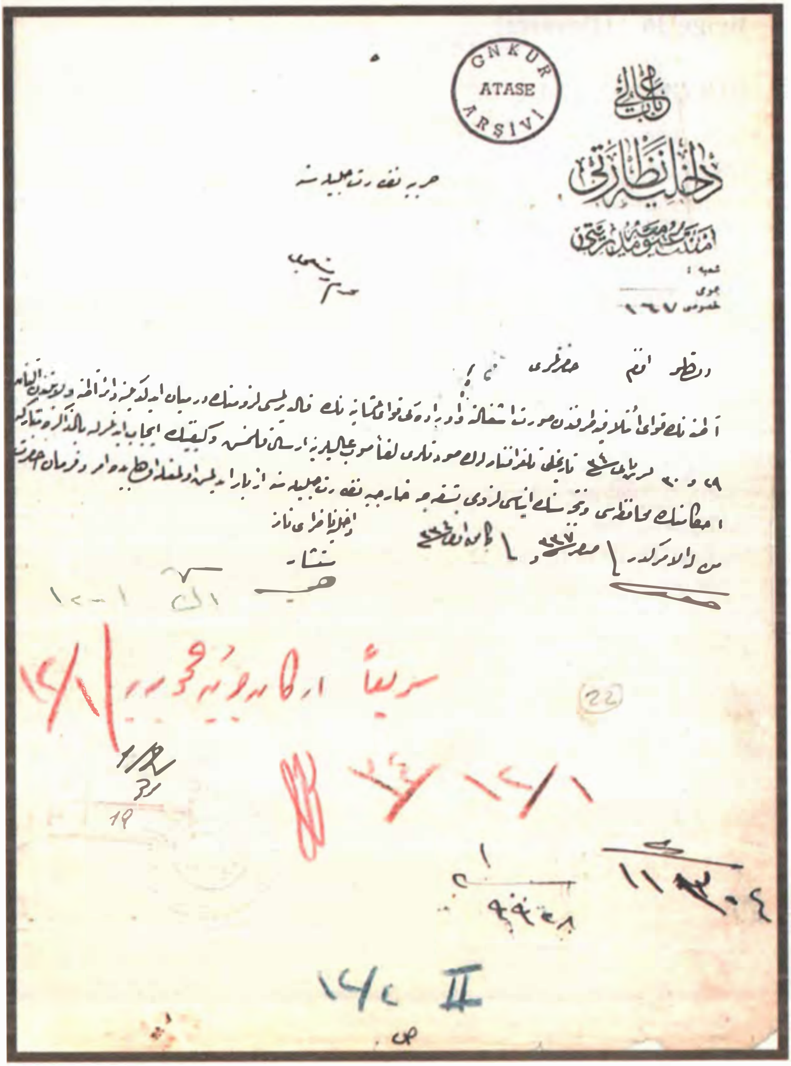
GNKUR
ATASE
ARŞİVİ

باب عالی
داخلیه نظارتی
امنیت عمومیه مدیریتی
شعبه :
عمومی :
خصوصی :

حربیه نظارت جلیله سنه

Belge 36 (Devamı)

BELGE NO: 67-1

Bâb-ı Âlî
Dâhiliye Nezareti
Emniyyet-i Umûmiyye Müdüriyeti Şube
Umumi
Hususi

Adana Vilayetinden varid olan 29 Teşrîn-i Sânî 34 tarihli telgrafnamenin suretidir.

İkinci Ordu Kumandanı tarafından Suriye'deki İngiliz Kumandanlığına vaki' olan teklifde bir fırkanın Adana havalisinde, diğer bir fırkanın Islahiye, Maraş ve Ayıntab havalisinde kalmasına lüzum gösterilmiş ve alınan cevap iki Fırka-i Osmaniye'ye bildirilerek bu suretle tahliye meselesi şimdilik kapanmış olduğu berây-i malumat maruzdur.

Aslına mutabıkdır. (Mühür)

[**Askeri Tarih Belgeleri Dergisi** No:142 (Nisan 2018) s.340-341]

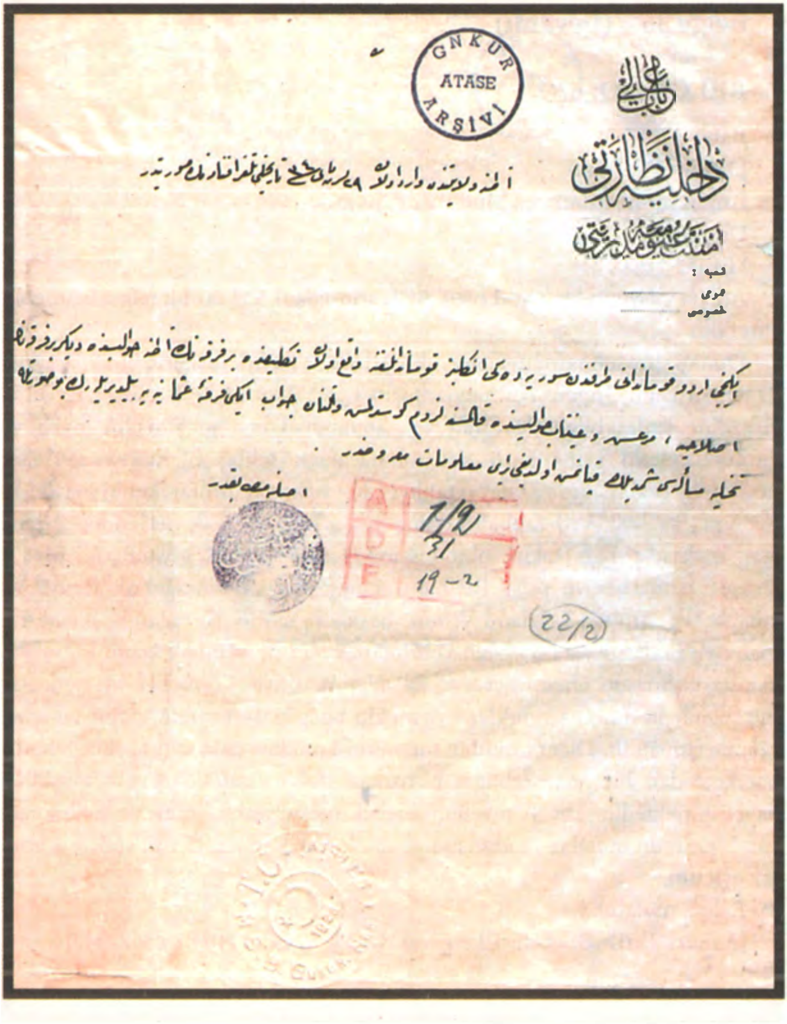
GNKUR
ATASE
ARŞİVİ
باب عالی
داخلیه نظارتی
امنیت عمومیه مدیریتی
شعبه :
عمومی
خصوصی
A
D
F
1/2
31
19-2
22/2

Belge 36 (Devamı)

BELGE NO: 67-2

Bâb-ı Âlî
Dâhiliye Nezareti
Emniyyet-i Umûmiyye Müdüriyeti Şube
Umumi
Hususi

Adana vilayetinden varid olan 30 Teşrîn-i Sânî 334 tarihli telgrafnamenin suretidir.

Dünkü şifre telgrafnameye zeyldir. Adana'da iki fırka askerin bırakılacağına dair olan karar, İngiliz Kumandanlığınca geri alınmış ve Kânûn-ı Evvel'in yirmisine kadar bilcümle efrâd ve zabitanın Toros'un şimaline nakli ve gitmeyeceklerin esir-i harb add olunacakları tebliğ olunmuştur. Asker peyderpey çekilmekte ve vilayet tahliye olunmaktadır. Mütarekenin mevâdd-ı malumesine külliyyen muhalif bulunan bu hal, İtilaf devletlerince Adana için maksad-ı hafi takip olunduğunu aşikar olarak gösteriyor. Maa't-teessüf jandarma ve polis ise hal-i atalette bulunuyor. Birçok fecâyi' ve cinayat ve ümmet-i İslamiyye'nin başkaca rahne-dâr olarak büsbütün mahv ve perişaniyyete meydan verilmemek için ne yapmak lazım ise serîan kararlaştırılmasını ehemmiyyetle arz ederim. Böyle keşmekeş ve neticesiz müzâkerât ile imrar-ı müddet eylemekle bu güzel vilayetin elden çıkacağı âzâde-i iştibâhdır. Diğer tarafdan memurin-i mülkiyyenin takip edeceği hatt-ı harekete dair bir guna tebligat olmaması ifa-yi vazifede enva'-ı müşkilâtı davet etmektedir. Âtiyen tevellüd edecek mesuliyetlere meydan kalmamak için Nezaretin mütalaa ve arzusunun ve olunacak muamelenin serîan iş'ârını arz eylerim.

Aslına mutabıkdır.

[**Askeri Tarih Belgeleri Dergisi** No:142 (Nisan 2018) s.342-343]

GNKUR
ATASE
ARŞİVİ
باب عالی
داخلیه نظارتی
امنیت عمومیه مدیریتی
شعبه :
عمومی
خصوصی
A 1/12
D 3/
F 19-1
22/1

9 Aralık 1918
Belge 37
Adana Vilayetine en muktedir memurların gönderilmesi hakkında

ATASE ARŞİVİ
Vesika No.: 818

Vesika 818 - 8.12.334 817 sayılı vesikadaki bilginin Erkân-ı Harbiye Riyasetince Sadârete arzı ve Adana Vilayetine en muktedir memurların gönderilmesi hakkında yazı.

Vesika. No. : 818
Osmanlı Ordu-yi Hümâyûnu
Başkumandanlık Erkân-ı Harbiye Riyaseti

Şube No. 10215
Tarih-i Tesvidi: 8.12.34
Mübeyyeze konulan No. 11439
Tarih-i Tebyiz-i 9.12.34
Müsta'cel

Makam-ı Sami-i Sadâret-i Uzmâya

2 nci Ordu Kumandanlığından mevrut telgrafla İngilizlerin Ordumuz tarafından tahliye edilen menâtıkı işgal etmek niyetinde bulunduklarının hareketlerinden istidlâl olunduğu, Katma'ya bazı İngiliz zabitanının gelerek bir süvari alayının ikamesi için yer aradıkları, ve memurlarımıza ne zaman Katma'yı terk edeceklerini sordukları, ve bazı İngiliz kıtaatının işgal altına alacakları yerlerden anasır-ı sairenin taşkınlıkları içinde temin-i asayiş ve inzibat edecek muktedir ve cesur memurlarımızın pek az bulunduğu, ve bu sebeple günün birinde idaresizliğimizi bahane ederek Memurin ve Jandarmamızı dahi Adana mıntakasından ihraç edecekleri ilave olunmuştur.

Vaziyet-i hazıra sebebiyle pek ziyade kesb-i ehemmiyet eden Adana Vilayetine Memurin-i Mülkiyeden en muktedirlerinin gönderilmesi ve itilaf mümessilleri nezdinde de Adana Vilayetinin işgal-i askeri altına alınmasını menedecek surette ittihâz-ı teşebbüsât olunmasının icabedenlere emir buyurulması, 2 nci Orduya malumat verilmek üzere netâyic-i teşebbüsât ve icraatın Nezaret-i aciziye de iş'an müsterhamdır. Ol babda

Dolap No. 49
Göz No. 10
Dosya No. 31
[**Harb Tarihi Vesikaları Dergisi** No:33 (Eylül 1960) s.257-262]

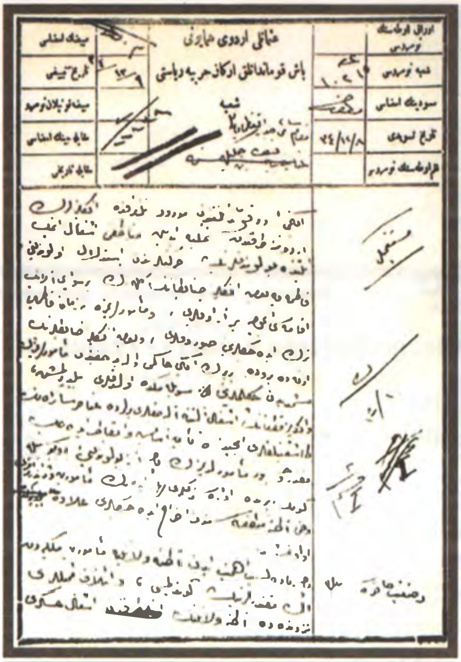
عثمانلی اردوی همایونی
باش قوماندانلق ارکان حربیه ریاستی
شعبه
اوراق قرطاسنك نومروسی
شعبه نومروسی
سوودینك اسناسی
تاریخ تسویدی
قرطاسنك نومروسی
بیاضنك اسناسی
تاریخ تبییضی
مقابله جینك اسناسی
مقابله تاریخی

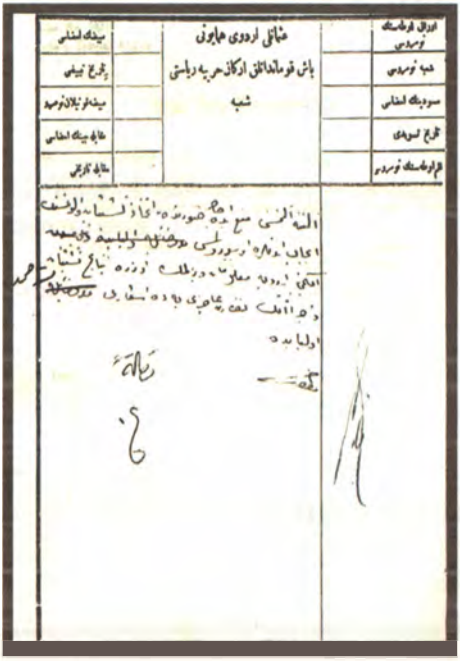
عثمانلی اردوی همایونی
باش قوماندانلق ارکان حربیه ریاستی
شعبه
اوراق قرطاسنك نومروسی
شعبه نومروسی
سوودینك اسناسی
تاریخ تسویدی
قرطاسنك نومروسی
بیاضنك اسناسی
تاریخ تبییضی
مقابله جینك اسناسی
مقابله تاریخی

9 Aralık 1918
Belge 38

En muktedir memurinin Adana'ya i'zâmı

ATASE ARŞİVİ
Vesika No.: 819

Osmanlı Ordu-yi Hümâyûnu

Başkumandanlık Erkân-ı Harbiye Riyaseti

Şube No. 10210
Mübeyyeze konulan No. 11431
Tarih-i Tesvidi 8.12.34

İkinci Ordu Kumandanlığına
Şifre: c. 7.12.34-2616

En muktedir memurinin Adana'ya izâmı ve İngiliz işgaline mümânaat edilmesi için İtilaf mümessilleri nezdinde ittihâz-ı teşebbüsât olunması Makam-ı Sadârete yazılmıştır.

Ordu efrâd ve zabitanından lüzumu kadarı ile Adana Jandarmasının kadrosunun ikmali ve her halde takviyesi ile neticenin iş'ârı mercûdur.

Süreye tahvil ettim. 9.12.34
imza
Dolap No. 49
Göz No. 8
Dosya No. 1
[**Harb Tarihi Vesikaları Dergisi** No:33 (Eylül 1960) s.263-265]

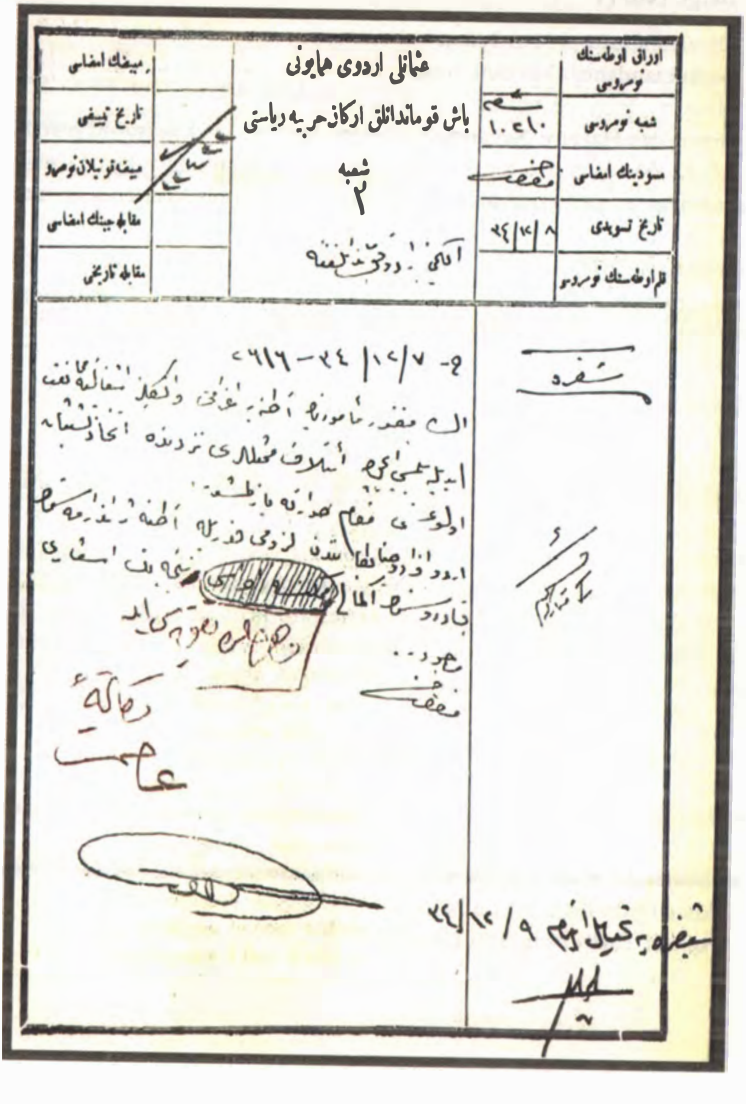

عثمانلی اوردوی همایونی

باش قوماندانلق ارکان حربیه ریاستی

شعبه ۲

مبیضك امضاسی				اوراق اوطه‌سنك نومروسی
تاریخ تبییضی			١٠٢١٠	شعبه نومروسی
مبیضه قونیلان نومرو				مسودینك امضاسی
مقابله‌جینك امضاسی			٨/١٢/٢٤	تاریخ تسویدی
مقابله تاریخی				قلم اوطه‌سنك نومروسی

13 Aralık 1918
Belge 39

Adana'da çıkan geçici hükümet kurulması söylentileri hususunda 2'nci Ordu Komutanlığı tarafından Harbiye Nezaretine gönderilen 13 Aralık 1918 tarihli rapor

ATASE ARŞİVİ
Belge No: 71

Osmanlı Ordu-yi Hümâyûnu
Başkumandanlığı Vekaleti Şube
Numro
Adana'dan Harbiye Nezaret-i Celîlesine mevrûd 1781 numrolu şifredir.

12/12/34 tarihli şifreye zeyldir: Adana'da hükümet-i muvakkate teşkiline dair olan şâyia üzerine bugün buranın ileri gelen ve münevverlerinden birkaç zatı celb ederek böyle bir teşebbüsün netâyic-i vâhimesini anlatdım. Mesele Vilayetin bugünkü vaziyyet-i müşkile-i siyâsiyyesi karşısında halkı îcâbât-ı ahvale göre sevk etmek ve tenvîr etmek üzere aralarında toplandıklarını itiraf ettiler. Filhakika içlerinde bazıları hükümet-i muvakkate fikrini dermiyân etmiş ise de ekseriyyetle redd eylediklerini beyan ile teminat verdiler. Vilayet memurin-i inzibatiyyesi mevâki'nin bir kısmını münhall ve bir kısmı da ileride Hristiyanların hedef-i taarruzu olması melhûz kimseler tarafından meşgul bulunduğunu ve ordunun çekilmesi üzerine vukuu melhûz muhill-i asayiş ahvale karşı endîş-nâk olduklarını ve buna bir çare temennisinde bulunduklarını bildiriyorlar. Şehir dahilinde ihtiyat zabitlerinden terhis edilmiş ve hukuk mezunu on beş efendinin vilayetin polis Müdüriyet ve komiserlik ve bazılarının da polislik vazifesiyle istihdamı düşünüldü. Vali ile görüşüb kararlaştırdık. El-yevm memurin-i inzibatiyyeden tebdili lazım gelenlerin de Dersaadet'e Polis Müdüriyet-i Umûmiyyesi emrine uğramaları karâr-gîr oldu ve yarın tatbik olunacakdır. Vali istifasını vermiş olduğu halde yine memuriyyetine devam edecektir. Vaziyyetten emniyyet hasıl ettiğim cihetle Bendeniz de karargahımla bu gece Pozantı'ya hareket ediyorum. Yarın ve öbür gün zabitan aileleri Pozantı'ya nakl olunacakdır. Malzemenin en elzemleri şimdi Kelebek İstasyonu'na nakl olunmuş ve diğerleri de nakl olunacakdır. Ba'de Pozantı'ya atılacaklarını arz ederim.

13 Kânûn-ı Evvel 334
İkinci Ordu Kumandanı Nihad
[**Askeri Tarih Belgeleri Dergisi** No:142 (Nisan 2018) s.358-359]

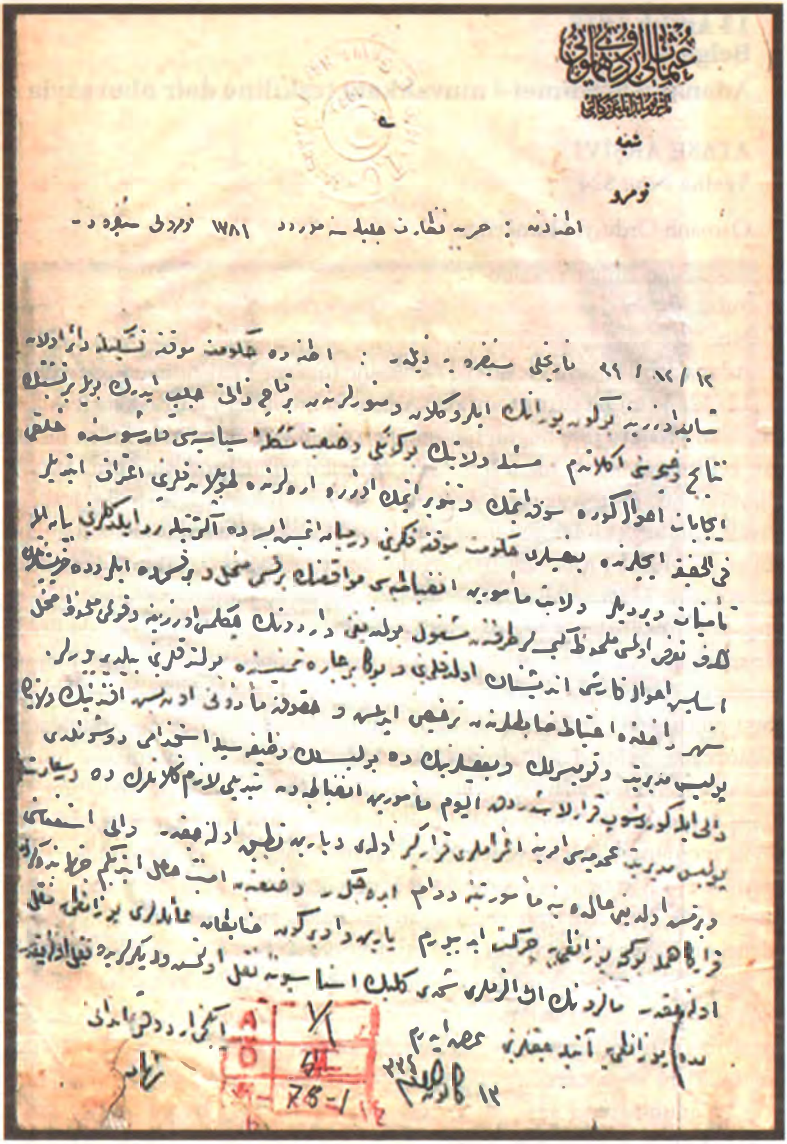
شعبه
نومرو

13 Aralık 1918
Belge 40
Adana'da hükümet-i muvakkata teşkiline dair olan şâyia

ATASE ARŞİVİ
Vesika No.: 824

Osmanlı Ordu-yi Hümâyûnu

Başkumandanlığı Vekaleti
Şube
No.:
Adana'dan Harbiye Nezaret-i Celîlesine mevrut 1781 numaralı şifredir

12/12/34 tarihli şifreye zeyildir: Adana'da hükümet-i muvakkata teşkiline dair olan şâyia üzerine bugün buranın ileri gelen ve münevverlerinden birkaç zatı celbederek böyle bir teşebbüsün netâyic-i vâhimesini anlattım. Mesele vilayetin bugünkü vaziyet-i müşkile-i siyasiyesi karşısında halkı îcâbât-ı ahvale göre sevk etmek ve tenvîr etmek üzere aralarında toplandıklarını itiraf etliler. Fi-l-hakika içlerinde bazıları hükümet-i muvakkata fikrini der-miyân etmiş ise de ekseriyetle reddeylediklerini beyan ile teminat verdiler. Vilayet memurin-i inzibatiyesi mevâki'nin bir kısmı münhal ve bir kısmı da ilerde Hristiyanların hedef-i taarruzu olması melhûz kimseler tarafından meşgul bulunduğu ve ordunun çekilmesi üzerine vukuu melhûz muhil-ti ahvale karşı endîş-nak olduklarını ve buna bir çare temennisinde bulunduklarını bildiriyorlar. Şehir dahilinde ihtiyat zabitlerinden terhis edilmiş ve hukuk mezunu efendinin vilayetin polis müdüriyet ve komiserlik ve bazılarının da polislik vazifesiyle istihdamı düşünüldü. Vali ile görüşüp kararlaştırdık. El-yevm memurin-i inzibatiyeden tebdili lazım gelenlerin de Dersaadet Polis Müdüriyet-i Umûmiyyesi emrine izâmları karâr-gîr oldu ve yarın tatbik olunacaktır. Vali istifasını vermiş olduğu halde yine memuriyetine devam edecektir. Vaziyetten emniyet hasıl ettiğim cihetle bendeniz de karargahımla bu gece Pozantı'ya hareket ediyorum. Yarın ve öbür gün zabitan aileleri Pozantı'ya naklolunacaktır. Malzemenin en elzemleri şimdi Kelebek istasyonuna naklolunmuş ve diğerleri de nakolunacaktır. Ba'dehû Pozantı'ya atılacaklarını arz ederim.

13 Kânûn-ı Evvel 334
2 nci Ordu Kumandanı Nihat
Dolap No. 49
Göz No. 10
Dosya No. 31
[**Harb Tarihi Vesikaları Dergisi** No:33 (Eylül 1960) s.281-283]

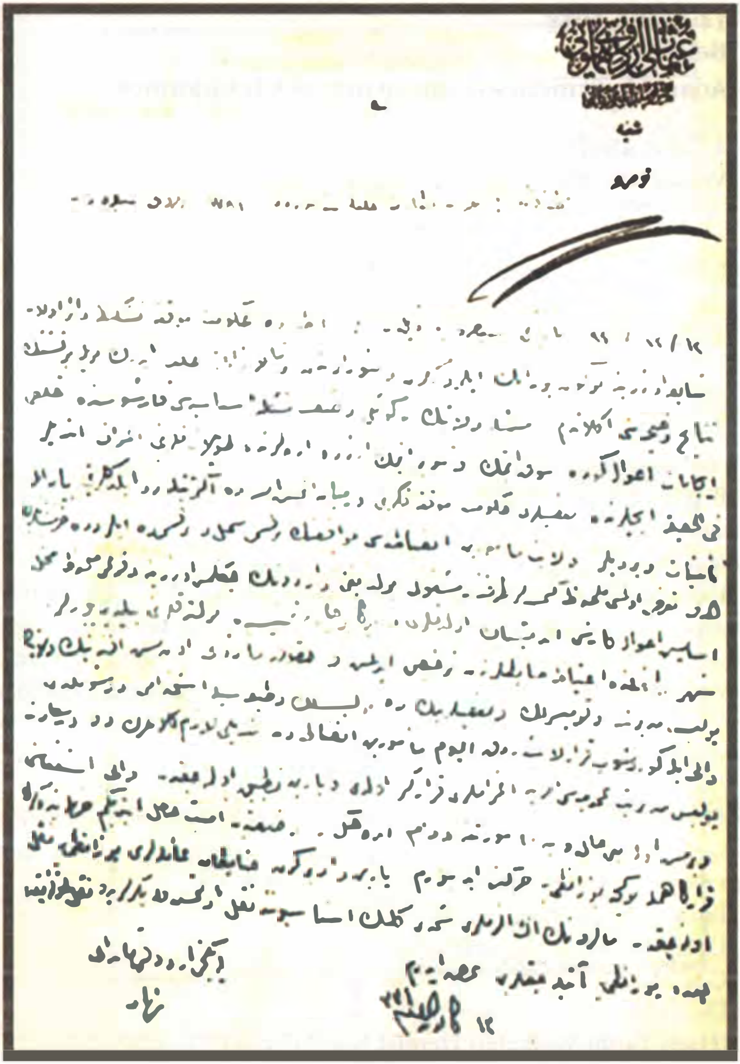

14 Aralık 1918
Belge 41
Adana'da Ermeni kıyamı ve muvakkat hükümet

ATASE ARŞİVİ
Vesika No.: 825

Osmanlı Ordu-yi Hümâyûnu

Başkumandanlık Erkân-ı Harbiye Riyaseti

Tarih-i tesvidi 14.12.34

Dâhiliye Nezaret-i Celîlesine

2 nci Ordu Kumandanlığından Adana ahvaline dair vürut eden şifre sureti merbûten takdim kılınmıştır.

Bugün Adana havalisini tehdit eden tehlikelerden birisi İtilafçıların işgalidir ki bu husus hakkında makamı-ı sami-i Sadâret-i Uzmâya maruzatta bulunulmuştur.

Diğer tehlikelerden birisi de Ermeni kıyamı ve diğeri de vaziyetin buhranından istifade ederek, mevki' ve nüfuz kazanmak isteyenlerin girişecekleri teşebbüsâttır. 2 nci Ordu Kumandanının bahsettiği hükümet-i muvakkata, ve gazetelerde görülen Adanalıların beyannamesinde Ramazan oğullarından bahsedilmesi arz edildiği surette bu buhrandan istifade etmek isteyenlerin mevcut olduğuna delalet ediyor.

Hükümet-i Osmaniyece Adana'da idare-i mülkiyenin ve polis ve jandarmanın gayet kuvvetli bulundurulması suretiyle bu gibi teşebbüsâta mukavemet mümkün olabileceğinden muktezasının Nezaret-i Celîlelerince îfâsı maruzatıyla ol babda.

İmza
Dolap No. 49
Göz No. 10
Dosya No. 31
[**Harb Tarihi Vesikaları Dergisi** No:33 (Eylül 1960) s.285-287]

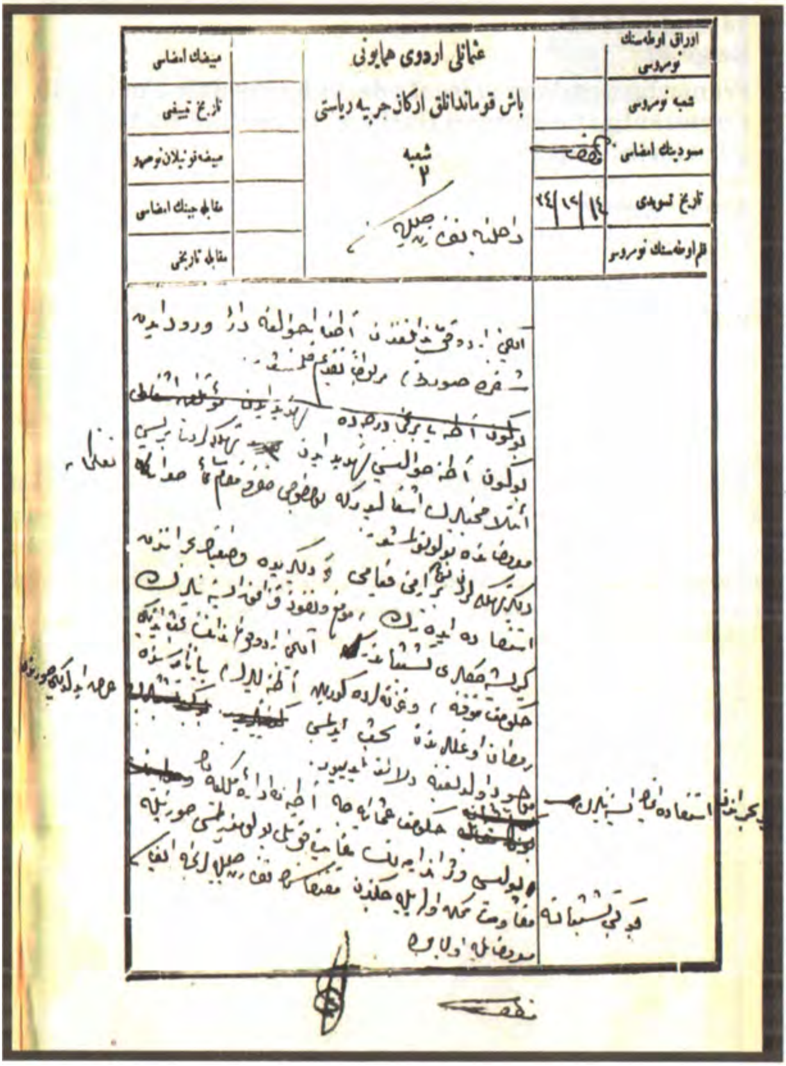

عثمانلى اردوى همايونى

باش قوماندانلق اركان حربيه رياستى

شعبه ٢

اوراق اوطه‌سنك نومروسى	
شعبه نومروسى	
مسوده‌نك امضاسى	
تاريخ تسويدى	١٤/١٢/٢٤
قلم اوطه‌سنك نومروسى	

ميضه‌نك امضاسى	
تاريخ تبييضى	
ميضه تويلان نومرو	
مقابله جينك امضاسى	
مقابله تاريخى	

14 Aralık 1918
Belge 42

Fransızların Adana'yı işgal edeceklerine dair 2'nci Ordu Komutanlığı tarafından Harbiye Nezaretine 14 Aralık 1918 tarihli rapor

ATASE ARŞİVİ
Belge No: 72

Osmanlı Ordu-yi Hümâyûnu
Başkumandanlığı Vekaleti Şube
Numro
111

İkinci Ordudan Harbiye Nezaret-i Celîlesine mevrûd 219 numrolu şifredir.

Bugün Karapınar'da İngiliz Kaymakamı Nikomo'nun sözlerinden, Fransızların 17/12/34'de Mersin'e asker çıkararak Adana'yı da işgal edecekleri anlaşılmakta ve Şimendiferler işi için Haleb'e gidib avdet eden Hatt Komiseri'ne de Mersin, Pozantı, Misis, Islahiye hattında mühim nakliyat olacağını ifade etmelerinin de bunu teyit etmiş olduğu maruzdur.

14/12/34
360
İkinci Ordu Kumandanı Nihad

[**Askeri Tarih Belgeleri Dergisi** No:142 (Nisan 2018) s.360-361]

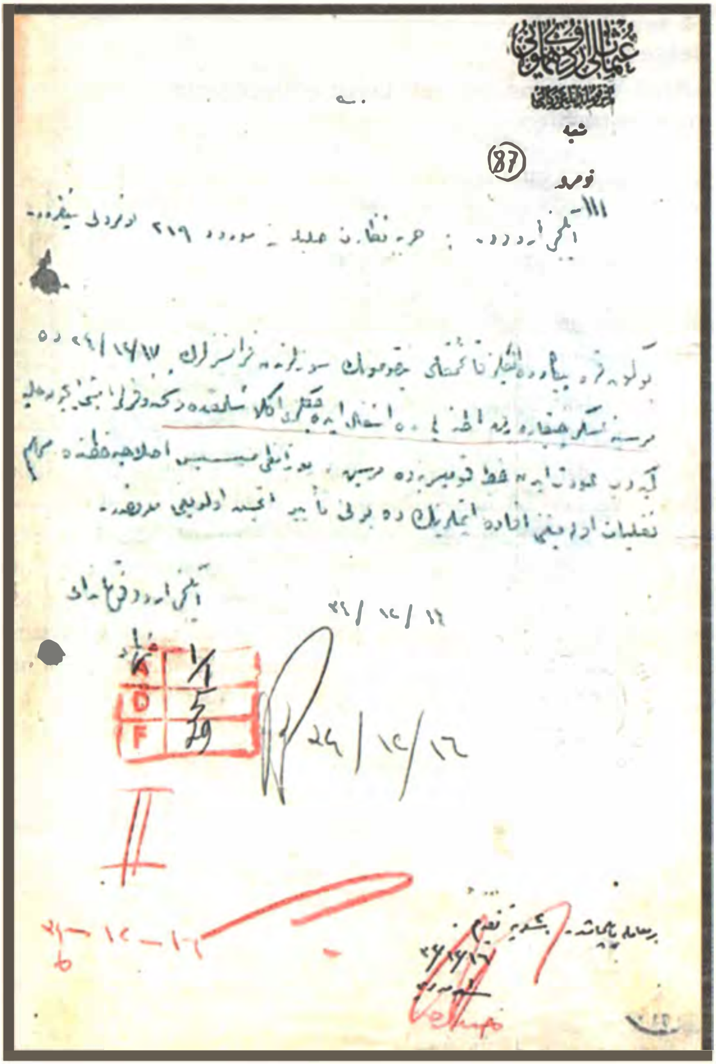

24 Aralık 1918
Belge 43
Adana Valiliği'ne bir vali tayin edileceğinin kararlaştırıldığı.

GNKUR-ATASE ARŞİVİ
İSH-Kutu No.4 Gömlek No.128- Belge No.128-1

24 Kânûn-ı Evvel 1334, (24/12/1918)

Şifre edilmiştir.
Zata mahsustur.

Adana Vilayeti Vali Vekili Nihad Paşa Hazretlerine

Yakında Adana vilayetine bir vali tayini mukarrerdir. Kolordular kendilerine verilmiş talimat dâhilinde yerli yerlerine giderek yerleştikten ve nakledilmekte ve edilecek olan malzememiz nakil olunduktan ve bilhassa oraca delalet-i âlileriyle tesviye bulacak işler bertaraf edildikten sonraya kadar mıntıkada kalmanızı zat-ı devletlerinden rica ederim. Yıldırım Kıtaatı Müfettişliği unvanıyla karargâh-ı âlilerini idame buyurabilmeniz, binaenaleyh belki valinin vürûdundan sonra zatıalilerinin karargâh-ı devletleriyle nerede bulunacağınızın ileride inbâ buyurulması da ayrıca mercûdur.

24 Aralık 1918
Belge 44

Adana, Antep, Urfa ve Maraş yöresinde İngiliz ve Fransızların faaliyetlerine dair Tuğgeneral Nihat tarafından Harbiye Nezaretine gönderilen 24 Aralık 1918 tarihli Raporlar

ATASE ARŞİVİ

BELGE NO: 75 (1-3)

Osmanlı Ordu-yi Hümâyûnu
Başkumandanlığı Vekaleti 2. Şube
Numro
10437
Pozantı'dan Harbiye Nezaret-i Celîlesine mevrûd şifredir.
Gayet müsta'celdir.

17/12/34'de beş yüz mevcudunda bir Fransız kıtasının Mersin'e ihraç olunduğu ve bundan müfrez ufak bir müfrezenin Adana'ya gönderildiği ve Adana'da Kaymakam rütbesinde bir kuvve-i işgaliyye kumandanıyla yüzbaşı rütbesinde bir de irtibat zabiti bırakıldığı evvelce arz edilmiş idi. Fransızların Suriye ve Filistin Kıtaat Kumandanı olup Beyrut'da bulunan General Hamle namındaki zat, 19/12/34'de Mersin'e ve oradan Adana'ya geldi. Pozantı'nın işgali için bir müfreze göndereceğini ve kendisinin de oraya gideceğini bildirdi. 26/12/34'den evvel Pozantı'ya kuvve-i işgaliyye göndermelerine muvafakat etmedim. General'in yalnız gidebileceğini tebliğ ettim. 21-22/12/34'de bizim Adana Hatt Komiseri, İngiliz İrtibat Zabiti Kaymakam ve Adana Fransız Kuvve-i İşgaliyye Kumandanı Kaymakam ve bizim Mükâleme Memuru Erkân-ı Harb Binbaşı Tevfik Bey refakatinde olduğu halde General Hamle Pozantı'ya gitdi. Menzil Müfettişi Miralay Bahaeddin Bey tarafından orada kabul olundu. General, Pozantı'nın suret-i işgali hakkında Bahaeddin Bey'le görüşerek tercümesi zirde münderic teklifnameyi, Ordunun tasdikine iktiran etmek üzere Bahaeddin Bey'e bırakdı. 22-23/12/34'de Adana'ya avdetle bila- tevakkuf Haleb'e gitdi. Adana Vilayet Vekaletini der-uhde etmek üzere 23/12/34'de Konya'dan buraya gelib Kelebek ile Hacıkırı istasyonları arasında yollardan Şimendifer hattı bozulduğundan tamirine intizâren buradayım. Fransız Generali'nin teklifine mukabil iki numrolu surette münderic (m k l t k y) memurumuz marifetiyle İngiliz Suriye Ordusu Kumandanı'na ve Fransız Adana Kuvve-i İşgaliyyesi Kumandanı'na tebliğ ettirdiğim maruzdur.

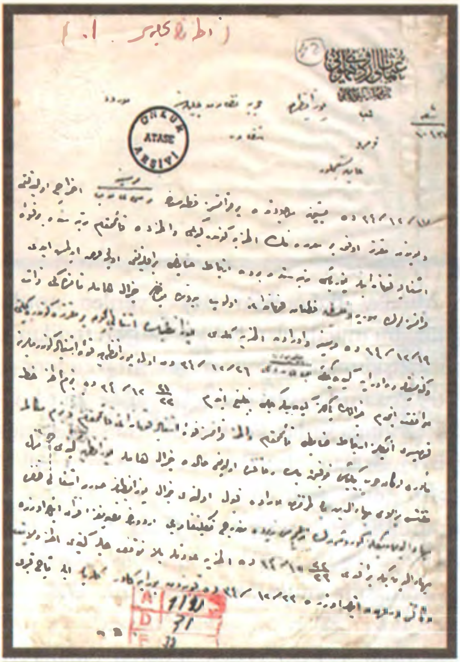

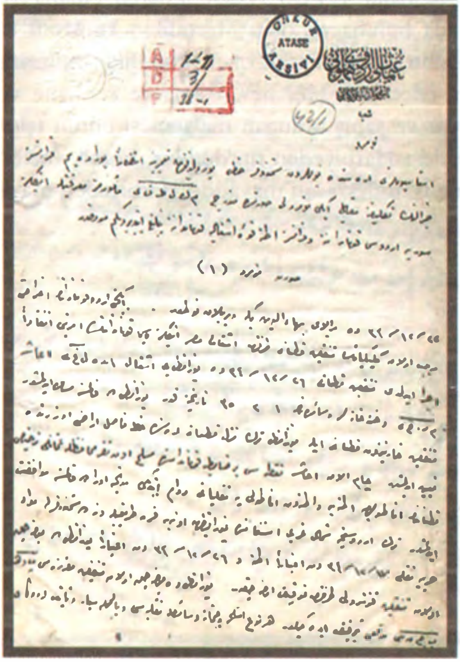

Suret Numro (1)

22/12/34'de Miralay Bahaeddin Bey'e verilen notdur. İkinci Ordu Kumandanı'nın itirazını mûcib olan Kilikya'nın Müttefikin kıtaatı tarafından işgali, Mısır İngiliz Başkumandanı'nın emrini infazen icra edildi. Müttefikin kıtaatı 26/12/34'de Pozantı'yı işgal eden (l g y) iaşe (m r h y) ve hastahaneler ve sairenin ½/35 tarihine kadar Pozantı'da kalmasına müsaade edilmiştir. Müttefikin garnizon kıtaatı ile Pozantı Türk menzil kıtaatı arasında hatt-ı fasıl, arazi üzerinde tayin edilmiştir. Çamalan iaşe noktası bir zabit kumandasında müsellâh on nefer muhafızla Osmanlı terhis kıtaatının Anadolu'dan Adana'ya ve Adana'dan Anadolu'ya nakliyatı devam ettiği müddetce orada kalmasına muvafakat edilmiştir. Türk ordusunca şimal-i garbi istikametinde Pozantı'dan öteye kara tarikiyle ve ne de Şimendiferle mevâdd-ı Harbiye nakli 17/12/34'den itibaren Adana ve 26/12/34'den itibaren Pozantı'da bulunacak olan Müttefikin kontrolü tarafından tevkif olunacakdır. Pozantı'da bulunacak olan Müttefikin müfrezesi (p v h p c n s) mevkii tevkif edecektir. Her nev' esliha ve cephane vesait-i nakliyyesi ve bilcümle seyyar ve sabit ordugah malzemesi bütün telgraf ve muvasala malzemesi mevâdd-ı Harbiyeden ma'dûddur. Erzak, melbusât, techizat ve sıhhiyye malzeme ve müessesâtı mevâdd-ı Harbiyeden ma'dûd değildir.

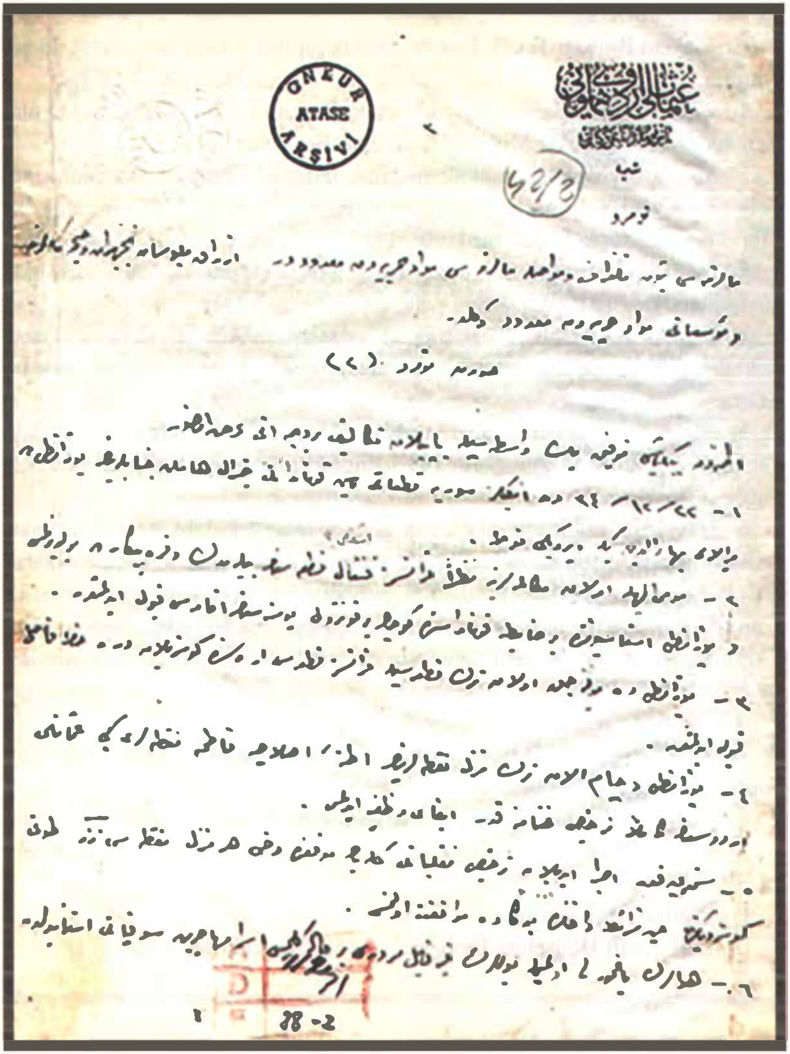
عثمانلی اردوی همایونی

GNKUR ATASE ARŞİVİ

88-2

Suret Numro (2)

Adana'dan Binbaşı Tevfik Bey vasıtasıyla yapılan tekâlif ber-vech-i âtî arz olunur.

1- 22/12/34'de İngiliz Suriye Kıtaatı Başkumandanı General Hamlin Cenablarının Pozantı'da Miralay Bahaeddin Bey'e verdiği not.

2- Mûmâ-ileyhle olan mükâlemelerine nazaran Fransız (işgal) kıtasının Belemedik ve Karapınar'da bulundurulması ve Pozantı İstasyonu'nda bir zabit kumandasında küçük bir kontrol postasının ikamesi kabul edilmiştir.

3- Pozantı'da bulunacak olan Türk kıtasıyla Fransız kıtası arasında gösterilen dere, hatt-ı fasıl kabul edilmiştir.

4- Pozantı ve Çamalan Türk menzil noktalarının Adana, Islahiye, Katma noktaları gibi Osmanlı ordusunun kâmilen terhisi hitamına kadar ifa-yi vazife edilmesi.

5- Şimdiye kadar icra edilen terhis nakliyatı Kelebek mevkiinde dahi her menzil noktası (z z) ...(?) gösterdiğinden aynı şerait dahilinde buna da muvafakat olunması.

6- Havaların yağmurlu olmasıyla yolların gayr-i kabil-i mürûr bir hale gelmesi üserâ', muhacirin sevkiyatı İstanbul'dan Musul'a ve Musul'dan İstanbul tarafına olan efrâd terhisi ile Şimendiferlerin pek meşgul olması ve kömürsüzlük gibi mevâni' nazar-ı dikkate alınarak mevâdd-ı Harbiyenin gayrı olan eşyanın 27/12/34 tarihinden sonra dahi nakline muvafakat olunması ve bunun için Pozantı ve Kelebek'de silahsız amele efrâdın çalışmasına mümânaat edilmemesi.

7- Pozantı civarlarında bulunacak olan hazari Türk garnizonunun kuvve-i işgaliyye ile temasta bulunacak en ileri kıtasını (a s k a a) edecek münasip başka yer olmadığından mücâvir temas kıtasının Pozantı menzil noktası için takarrür eden hudut dahilinde kalmasına muvafakat edilmesi rica olunur. 24/12/34

Pozantı'da Mirliva Nihad

[**Askeri Tarih Belgeleri Dergisi** No:142 (Nisan 2018) s.366-371]

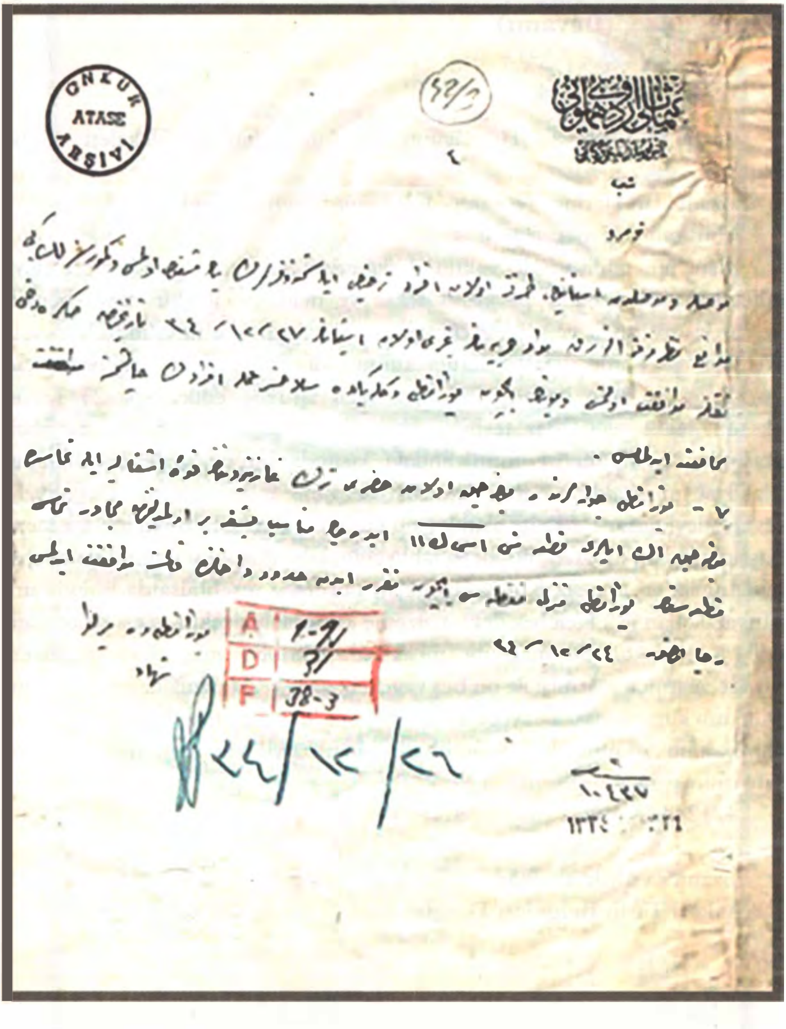
ONKUK
ATASE
ARŞIVI
A 1-9
D 3
F 38-3

Belge 44 (Devamı)

BELGE NO: 75-4

Osmanlı Ordu-yi Hümâyûnu Başkumandanlığı Vekaleti Şube Numro

Pozantı'dan Harbiye Nezaret-i Celîlesine mevrûd şifredir.

Tehiri mûcib-i mesuliyettir.

Adana'nın tahliyesinde vaktin darlığından hükûmat-ı mülkiyyeye devr edilenlerinden mâ-adâ bir kısım erzak ve malzeme ile bir kısım benzin ve bir kısım topçu ve piyade cephanesi tahliyenin son iki gününde evvela Kelebek ve Durak istasyonlarına atılmış idi. Bu mevâki'n tahliyesi için 26/12/34 tarihine kadar olan zamandan istifade edilecekti. 23/12/34 aksamı şedîd yağmurlar tesiriyle şimendifer hattı, Hacıkırı ve Kelebek arasında on kilometre imtidadındaki kısımda birçok yerlerde bozuldu. Nakliyat muattaldır. Tamiri la-akall on güne mütevakkıftır. Bu ahval-i fevkaladeyi nazar-ı dikkate alarak gaib ettiğimiz dört günlük hattın işlemeye başlamasından itibaren müddet-i tahliyenin daha dört gün temdîd ile telafisi için İngiliz ve Fransız Kumandanlıkları nezdinde teşebbüsatda bulundum. Muvafakatları (...) Kelebek'deki malzeme kurtarılabilecektir. Aksî halde gaib edilmiş olacaktır. Bu malzeme miyânında takriben otuz vagon hamûlesi piyade ve topçu mermisi ile on beş vagon benzin ve iki deniz tayyaresi vardır. Bunların kurtarılması için yağmurdan mütevellit (k v r y m a d) nazar-ı dikkate alınmasının İstanbul'daki murahhaslar marifetiyle de teminine müsaraat buyurulmasını arz ederim.

24/12/34 Vürûdu 26/12/34

372

Pozantı'da Mirliva Nihad

[**Askeri Tarih Belgeleri Dergisi** No:142 (Nisan 2018) s.372-373]

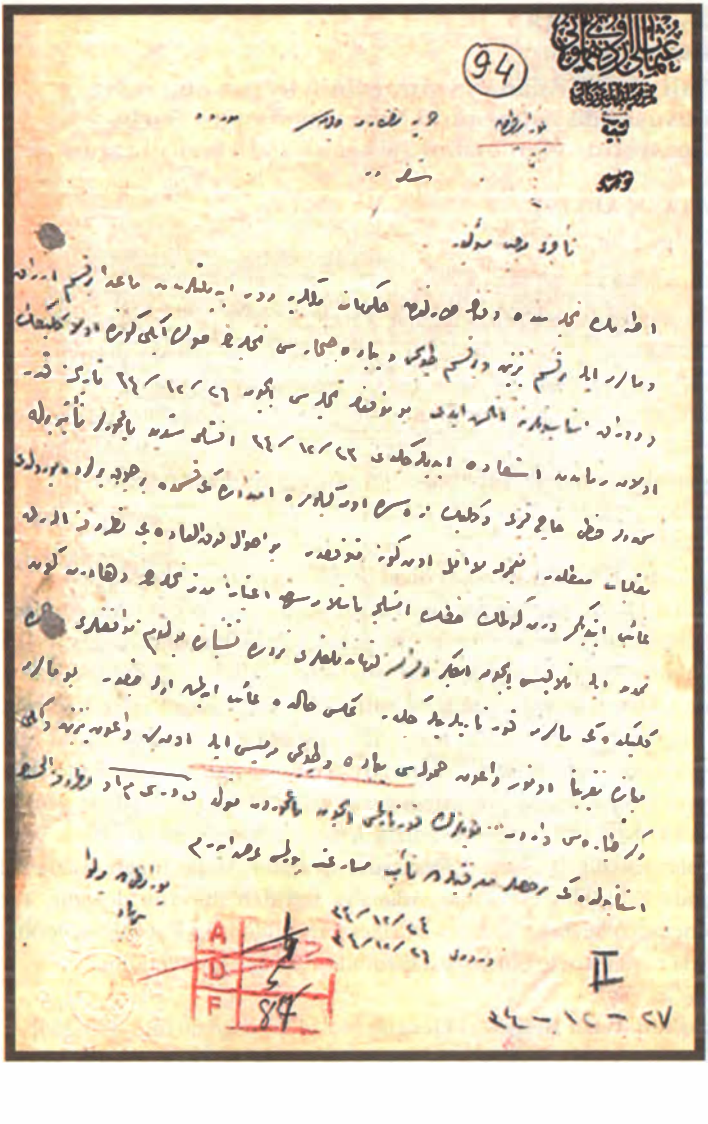

26 Aralık 1918
Belge 45

Vali olarak Adana'ya gitmesinin uygun olmayacağı hususunda Tuğgeneral Nihat tarafından Harbiye Nezaretine gönderilen 26 Aralık 1918 tarihli rapor

ATASE ARŞİVİ
Belge No: 78

Osmanlı Ordu-yi Hümâyûnu
Başkumandanlığı Vekaleti Şube
Numro
Çiftehan'dan Harbiye Nezaret-i Celîlesine mevrûd şifredir.

Adana Valisi'nin zirde muharrer şifresi mealine nazaran acizlerinin Adana'ya gitmem maslahat-ı devlet namına muzırr olacağı anlaşılmaktadır. Bu muvakkat vazifeden afv buyurulmaklığımı istirham eylerim.

26 Kânûn-ı Evvel 34
Suret
Yıldırım Kıtaatı Müfettişi Nihad

Karşı karşıya cephelerde harb eden ve bugüne kadar ordu kumandanı sıfatıyla muhabere ve protesto icrasında bulunan bir kumandanı (glvbv) zahiri Vali Vekaleti veya asaletiyle İtilaf kuvvetlerinin taht-ı işgalindeki mevâki'e gelmesi Mütareke ahkamını ihlal etmiş add olunacağı ve esir-i harb telakki edeceklerinin ve bunun için icab eden mevâki'de tertibat alındığını Miralay Romyo beyan etmiştir. Eğer ehemmiyet verilmeyerek gelecek olursa muhill-i haysiyet ahvale tasaddî etmekle beraber bunu vesile ile meydana getirilecek birtakım ahval-i müessife ve fenalığın taraf-ı alilerinden sebebiyet verilmiş add olunacakdır. Bu husus, Dersaadet ve Bâb-ı Âlî ile İngiliz mümessilleri arasında hal edilinceye kadar Adana'ya teşrifleri muvafık değildir. Taraf-ı âcizanemden keyfiyet Nezaret-i Celîleye arz edilmiştir. Zat-ı devletlerinin de o yolda muhaberede bulunması lüzumunu arz eylerim efendim.

26/12/34

[**Askeri Tarih Belgeleri Dergisi** No:142 (Nisan 2018) s.383-384]

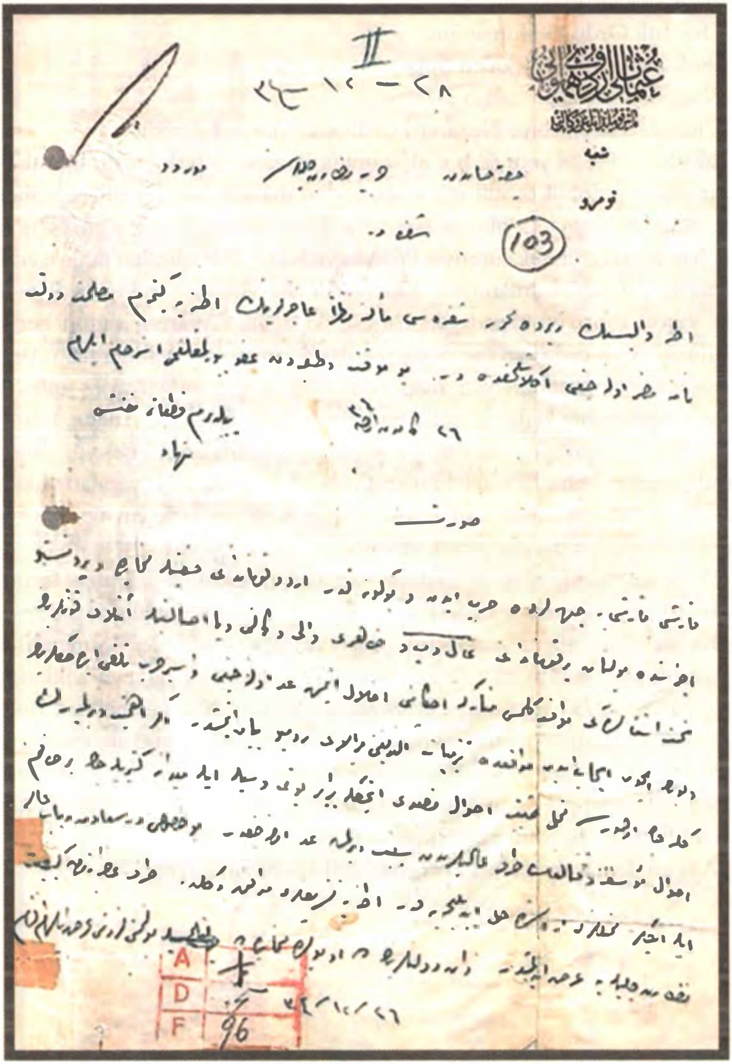
II
103
A
D
F 96

27 Aralık 1918
Belge 46

Pozantı'nın tahliyesi hususunda Yıldırım Kıtaatı Müfettişliği tarafından Harbiye Nezaretine gönderilen 27 Aralık 1918 tarihli rapor

ATASE ARŞİVİ
Belge No: 79

Osmanlı Ordu-yi Hümâyûnu
Başkumandanlığı Vekaleti Şube
Numro
Ulukışla'dan Harbiye Nezaret-i Celîlesine mevrûd şifredir.

26 ve 27/12/34 yedi (k b c a) sonrada Pozantı'yı terk ettim. Bozuk yüz kadar yük otomobili ile elli re's arabasından mâ-adâ bütün esliha, cephane, teçhizat ve noktaya terk olunandan mâ-adâ mevcut erzak ve saire Ulukışla ve Çiftehan'a nakl edilmek suretiyle Pozantı ve Karapınar kâmilen tahliye edildi. Adana'da bir şey' kalmamıştır. Kelebek'de iki yüz ton mütenevvi' erzak, otuz vagon topçu ve piyade cephanesi, iki deniz tayyaresi, vagon benzin, bir miktar Arab çadırı ve sair malzeme ile Almanlardan teslim alınan Alman teçhizat ambarı muhteviyatı nakl edilemedi. Onar ve yirmişer müsellâh muhafız ve lüzumu kadar tahmîl efrâdıyla Pozantı, Kelebek, Adana, Islahiye, Kilis, Ayıntab, Maraş'da birer nokta heyetimiz, Adana'da bin beş yüz yataklık hastahanemiz vardır. Evvelce Fransız Generali ile Pozantı'da yapılan ve sureti geçenlerde takdim olunan İtilaf mûcibince Kelebek'de kalan ve mevâdd-ı gayr-i Harbiyeden ma'dûd erzak ve eşyamız celb edilecektir.

25 ve 26/12/34 şifrede tafsilatı arz edilen teklif mûcibince İstanbul teşebbüsüne cevap gelene kadar kuvve-i işgaliyye, girdikleri yerlerde malzeme-i Harbiyemize el sürmeyeceklerini dün zevâlde bildirdiler. Şimendiferin bozulmasından tahliye müddetinin temdidi ve Kelebek noktası hakkındaki teklifime 26/12/34 akşamına cevap verecekler iken hâlâ vermediler. Bugün zevâle kadar Pozantı'ya kuvve-i işgaliyye gelmemiş olduğunu arz eylerim.

27 Kânûn-ı Evvel 34 Vürûdu 28 minh
385
Yıldırım Kıtaatı Müfettişi Nihad
[**Askeri Tarih Belgeleri Dergisi** No:142 (Nisan 2018) s.385-386]

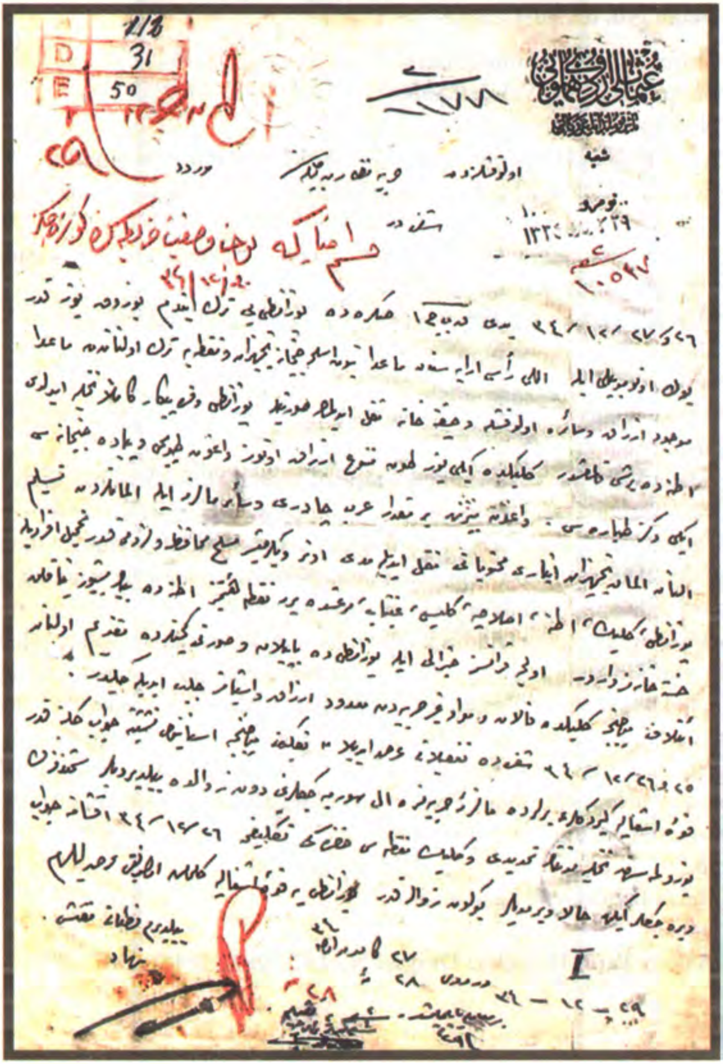
D 31
E 50

27 Aralık 1918
Belge 47

Adana Valiliğine atanmasının Mütareke şartlarına aykırı bir durum olmadığına dair Tuğgeneral Nihat tarafından İngiliz ve Fransız İşgal Kuvvetleri Komutanlıklarına gönderilen 27 Aralık 1918 tarihli yazı

ATASE ARŞİVİ
Belge No: 80, 80-1

Osmanlı Ordu-yi Hümâyûnu
Başkumandanlığı Vekaleti Şube
Numro
Karaman'dan Harbiye Nezaretine mevrûd 2890 numrolu şifredir.

Adana'da Kuvve-i İşgaliyye Kumandanı'nın Bendenizin Adana Vilayeti Vekaletine tayinim sebebiyle Adana Valisi'ne vuku bulan ve 26/12/34 tarihinde aynen arz edilen beyanatı üzerine Fransız Kuvve-i İşgaliyye Kumandanı'yla İngiliz İrtibat Zabiti'ne yine Adana Valisi sıfatıyla tebliğ ettirdiğim beyanatın sureti ber-vech-i zîr arz olunur./27 Kânûn-ı Evvel 34

Mirliva Nihad

Suret

Adana Fransız Kuvve-i İşgaliyye Kumandanlığına, Adana'da İngiliz Ordusu İrtibat Zabitliğine

Adana Valisi'nin vuku-ı istifası üzerine İstanbul Hükümet-i Merkeziyyesi Adana Vilayetine tayin olunacak yeni valinin Şimendifer nakliyatının malum olan adem-i intizamı sebebiyle vürûduna kadar Adana ve civarında bulunan İtilaf orduları ve onların mahrecleri olup Adana'daki zevat ile aylardan beri temas ve hüsn-i münasebet idamesinde bulunmuş olan ve hazara rücû' sebebiyle ordusu terhis edilmiş bulunan bir ordu kumandanını vali vekaletine tayin etmek suretiyle düvel-i İtilafiyyeye bir cemile ibraz etmek istemiştir ve Çünkü askerlerin birbirleriyle anlaşabilecekleri pek aşikardır. Böyle kemal-i safiyet ve hulusla yapılmış bir hareketin Fransız Kuvve-i İşgaliyye Kumandanlığınca sû'-i tefsir edilmesine ve katiyyen alakası olmadığı halde Mütareke ahkamına muhalif add edilmesine Hükümetim namına beyan-ı teessür eder ve ihtirâmâtımı takdim eylerim./27 Kânûn-ı Evvel 34

387
Mülga İkinci Ordu Kumandanı
Nihad

[**Askeri Tarih Belgeleri Dergisi** No:142 (Nisan 2018) s.387-389]

ONKUR ATASE ARŞIVI
A 1/91
D 3
F 48

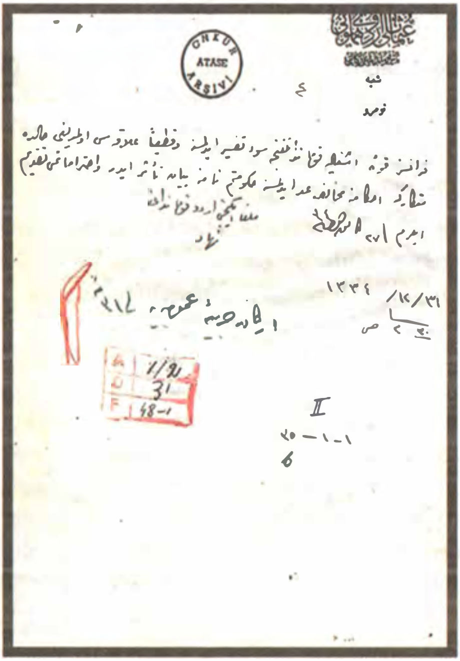
ONKUR ATASE ARŞIVI
A 1/91
D 31
F 48-1

27 Aralık 1918
Belge 48

Nakliyat için demir yollarının kullanılması hususunda 6'ncı Ordu Komutanlığı tarafından Başkomutanlık Erkân-ı Harbiye Riyasetine gönderilen rapor

ATASE ARŞİVİ
Belge No: 81 (1-2)

Osmanlı Ordu-yi Hümâyûnu
Başkumandanlığı Vekaleti Şube
Numro
Altıncı Ordudan Erkân-ı Harbiye-i Umûmiyye Reisi Cevad Paşa Hazretlerine mevrûd 4235 numrolu şifredir.

Be-heme-hâl Şimendiferle terhisi iktizâ' eden on altı bin kadar neferin terhis edilebilmeleri için Şimendifer nakliyatının temini hakkında 20 Teşrîn-i Sânî 34 ve Harekât 20655 numrolu şifre ile ve Adana İngilizler tarafından işgali halinde Şimendiferden istifade edebilib edemeyeceğimizin iş'âr buyurulması hakkında 23/11/34 ve Harekât 21114 ve müteâkıben bu husûsâta dair 29 ve 30/11/34 Harekât 22151 numrolu şifrelerden maruzatda bulunmuş idim. 7 Kânûn-ı Evvel 34'de Nusaybin'e gelen Adana Hatt Komiseri ve İngilizlerin Şimendifer Kontrol Memuru Binbaşı Aleksandır Bey İkinci Ordunun 26/12/34 kadar Adana ile İstanbul arasındaki demir yolu malzemesinin pek ziyade meşgul bulunduğunu söylemiş olduğundan Kânûn- ı Evvel nihayetine kadar haftada bin neferin Katma'dan ileri gönderilmesi takarrür ettirilmişti. Gerek bu hususta gerekse İkinci Ordunun Pozantı şimaline naklini müteakipfazla trenin Nusaybin'e gönderilmesini ve Adana'nın tahliyesi üzerine İngiliz işgali hakkında kalan kısımda trenlerin nasıl işleyeceğini ve istasyonlara kimin bakacağı, elde kalan bir avuç insanın bakımsızlıktan zıyaına meydan verilmiş olmamak için iaşenin kimin tarafından ve nasıl temin edileceğinin iş'âr buyurulmasını da

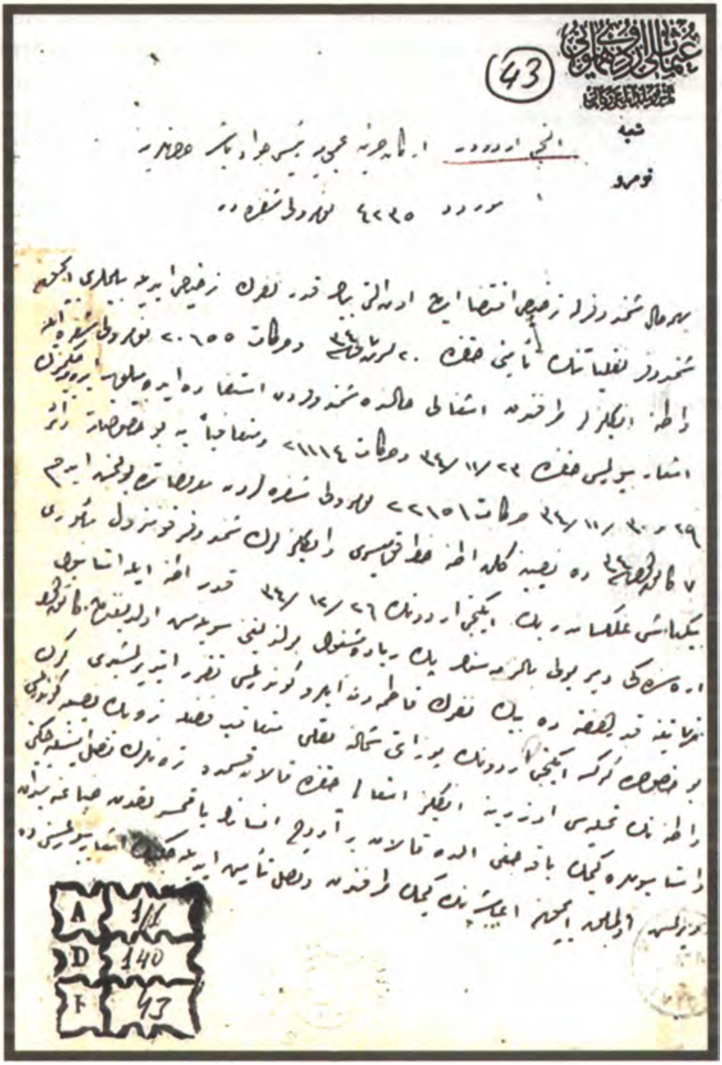
(43)

شعبه

نومرو

A	1/kt
D	140
F	43

12/12/34 ve Harekât 2335 numrolu ile arz etmiştim. Adana vilayetinin tahliyesi keyfiyeti üzerine müstakil Urfa sancağına tabi Cerablus İstasyonu da Şerif'in adamları tarafından işgal edildi. Bunlar (n r d b k d h z) işgaline yelteniyorlar. Şimendifer Cerablus'dan geçiyor. Bu başıboş heriflerin Şimendifer nakliyatını sekte-dâr edecekleri tabiidir. Bu hususta 11 Kânûn-ı Evvel 34, Harekât 23509 numro ile arz etmiş idim. Şimdiye kadar bu maruzatım hiçbirine cevap alamadım. Adana vilayeti İngilizler tarafından işgal ediliyor mu? İkinci Ordu ne zaman nereye çekilecek? İkinci Ordu ile Altıncı Ordu nereden ne suretle irtibat temin eyleyecek? Hangi mevâki'n Altıncı Orduca tarassud edilmesi iktizâ' ediyor? Cerablus, Nizib müstakill Urfa sancağında tabi olduğu halde Şerif'in adamları tarafından işgaline Hükümetimizce müsaade edilmesinden Adana vilayetinin tahliyesi üzerine Şimendifer nakliyatı hususunda İngilizlerle ne gibi mukarrerât ittihâz edilmiştir? Adana'da bulunan Hatt Komiseri terk-i vazife ve salahiyyeti nedir? Ne zamana kadar Adana'da kalacaktır? Adana'da şerait altında tahliye ediliyor. Memurin-i hükümet ve kuvve-i inzibatiyye yerlerinde kalacak mı? Cerablus, Pozantı arasında kalan kısmında treni kim işletecek? İaşe kimin tarafından nerelerde temin edilecek? Bu husûsâtın hiçbiri hakkında şimdiye kadar bir malumat alınamadı. Treni Nusaybin'den Cerablus'a kadar işlettiğimiz takdirde bile elimizdeki

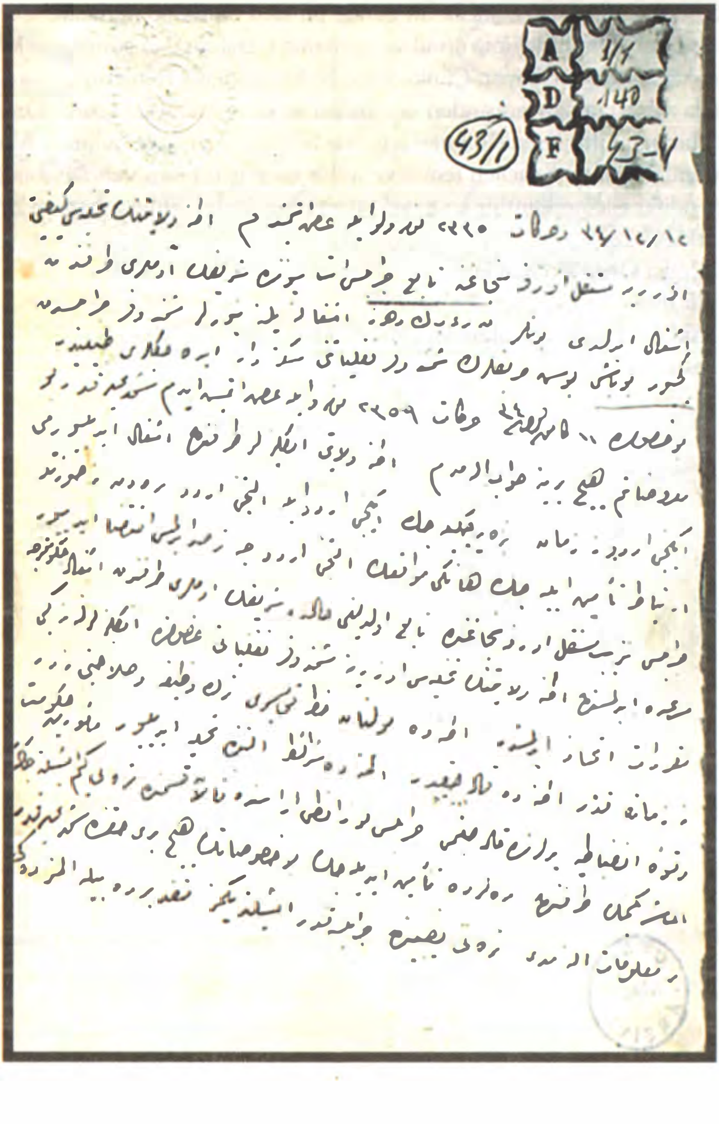

malzeme-i müteharrike ancak on günde bir tren tahrikine müsaade. Cerablus'da trenden indirdiğimiz efrâd ve zabitanın Cerablus'dan sonra hareketlerine dair haber alınamıyor. Çünkü Fırat Nehri garbında trenlerin sevkinden, efrâda zabitanımızın iaşesinden kim mesul ve kime müracaat lazım? Orduca kat'i bir karar ittihâz edilebilmesi için mechûliyyet içerisinde bulunan Altıncı Ordunun vâzıhan ve acilen tenvîr ve terhis işleri için Fırat Nehri garbındaki Şimendifer işlemesinin bir an evvel tanzim buyurulmasını istirham eylerim. Harekât 24283.

Altıncı Ordu Kumandanı
Ali İhsan
[**Askeri Tarih Belgeleri Dergisi** No:142 (Nisan 2018) s.390-394]

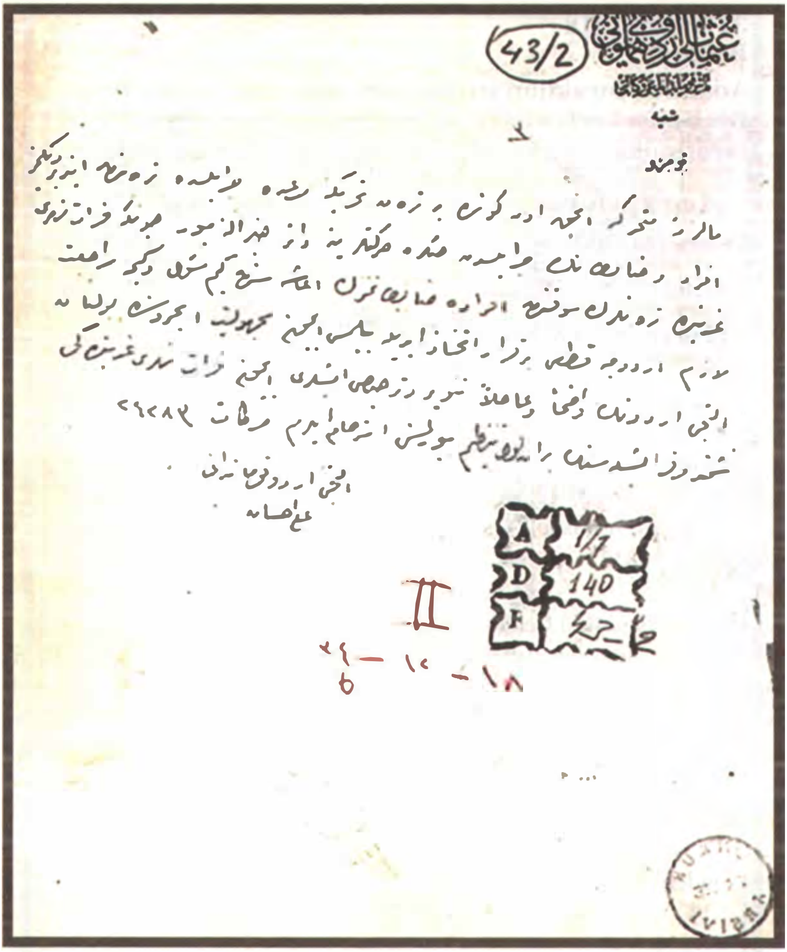
43/2
شعبه
A 1/7
D 140
F

31 Aralık 1918
Belge 49

Adana'da bırakılan irtibat zabitimiz Erkân-ı Harbiye Binbaşısı Tevfik Beye Adana Fransız Kumandanı tarafından yapılan tahkiramiz muamele hakkında

ATASE ARŞİVİ
Vesika No.: 837

Osmanlı Ordu-yi Hümâyûnu

Başkumandanlığı Vekaleti
Şube
2
Şube No.: 10551
Tarih-i tesvidi 30.12.34
Tarih-i Tebyizi 31.12.34
Mübeyyeze konulan
numara 11832

Hariciye Nezaret-i Celîlesine

Adana'da bırakılan irtibat zabitimiz Erkân-ı Harbiye Binbaşısı Tevfik Beye Adana Fransız Kumandanı tarafından yapılan tahkiramiz muamele hakkında Yıldırım Kıtaat Müfettişliğinden şifre sureti merbûten takdim kılınmıştır. Bu muamelenin Nezaret-i acizi namına İtilaf mümessilleri nezdinde protestosuna delalet buyrulması rica olunur. Ol babda

İmza
31.12.34
Gönderildiği

Dosya No.: 49
Göz No. : 10
Dolap No.: 81
[**Harb Tarihi Vesikaları Dergisi** No:33 (Eylül 1960) s.344-346]

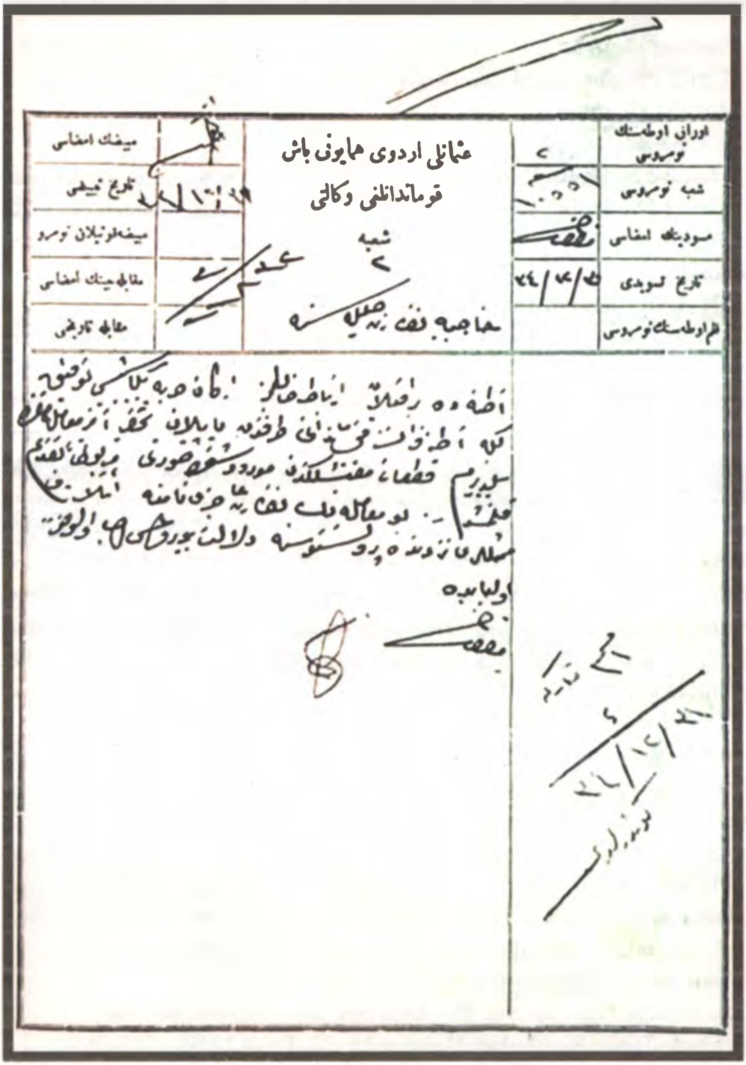

عثمانلی اردوی همایونی باش

قوماندانلغی وکالتی

شعبه
۲

اوراقی اوطهسنك نومروسی	میضنك امضاسی
شعبه نومروسی	تاریخ تبییضی
مسودہنك امضاسی	میضه‌لونیلان نومرو
تاریخ تسویدی	مقابله‌جینك امضاسی
قلم اوطهسنك نومروسی	مقابله تاریخی

7 Ocak 1919
Belge 50
Adana vilayetine en muktedir memurların gönderilmesi - Adana'nın işgali

ATASE ARŞİVİ
Vesika No.: 820

Bâb-ı Âlî

Sadâret-i Uzmâ
Umûr-ı Mühimme Müdüriyeti
341192 Umumi
17 Hususi
Harbiye Nezaret-i Celîlesine

General Allenby Ordusunun mütareke ahkamına muhalif harekette bulunmayacağına dair İngiltere Fevkalade Komiserliğince verilen teminat hakkında.

Devletlu Efendim Hazretleri

İngilizlerin Ordumuz tarafından tahliye edilen menâtıkı işgal etmek niyetinde bulundukları hareketlerinden istidlâl edilmekte olduğundan ve ifâdât-ı sairenin bahisle vaziyet-i hazıra sebebiyle pek, ziyade kesb-i ehemmiyet eden Adana Vilayetine memurin-i mülkiyeden en muktedirlerinin gönderilmesi ve İtilaf Mümessilleri nezdinde Adana Vilayetinin işgal-i askeri altına alınmasını menedecek surette icra-yı teşebbüsât olunması lüzumuna dair Nezaret-i Celîlelerinden varit olan 9 Kânûn-ı Evvel 334 tarihli ve 11439 numaralı tezkere üzerine keyfiyet Hariciye ve Dâhiliye Nezaret-i Celîlerine iş'âr olunmuş idi. Hariciye Nezaret-i Celîlesinden alınan tezkere-i cevabiyede husus-ı mezkûr hakkında İngiltere Fevkalade Komiserliğinin nazar-ı dikkati celbedilerek mütarekename ahkamına mugayir hareketle bulunulmaması için icabedenlere evâmir-i lazime itası talep olunmasına binaen mezkûr Komiserlikten cevaben gelen takrirden mevzubahis olan mevâdd hakkında Komiserlikçe malumat olmadığı ve General Allenby Ordusunun mütarekename ahkamına muhalif bir hareketle bulunmasının katiyen ihtimali bulunmadığı ve mezkûr ordunun tarafımızdan izhâr edilen endişelere sebep olacak ahvale ictirâ' etmeyeceği temin edilmiş ve mevâddı mebhûs-i anhânın nazar-ı dikkate alındığı ve bu bapta istihsâl olunacak malumatın da atiyen bertafsil bildirileceği ilaveten beyan kılınmış olduğu inbâ' olunmuştur Elendim. 3 Rebî-ül-âhır 337 / 7 Kânûn-ı Sânî 335

Sadrazam Namına Müsteşar

E. U. U. Ş. Dolap No. 49 Göz No. 10 Dosya No. 31

[**Harb Tarihi Vesikaları Dergisi** No:33 (Eylül 1960) s.267-268]

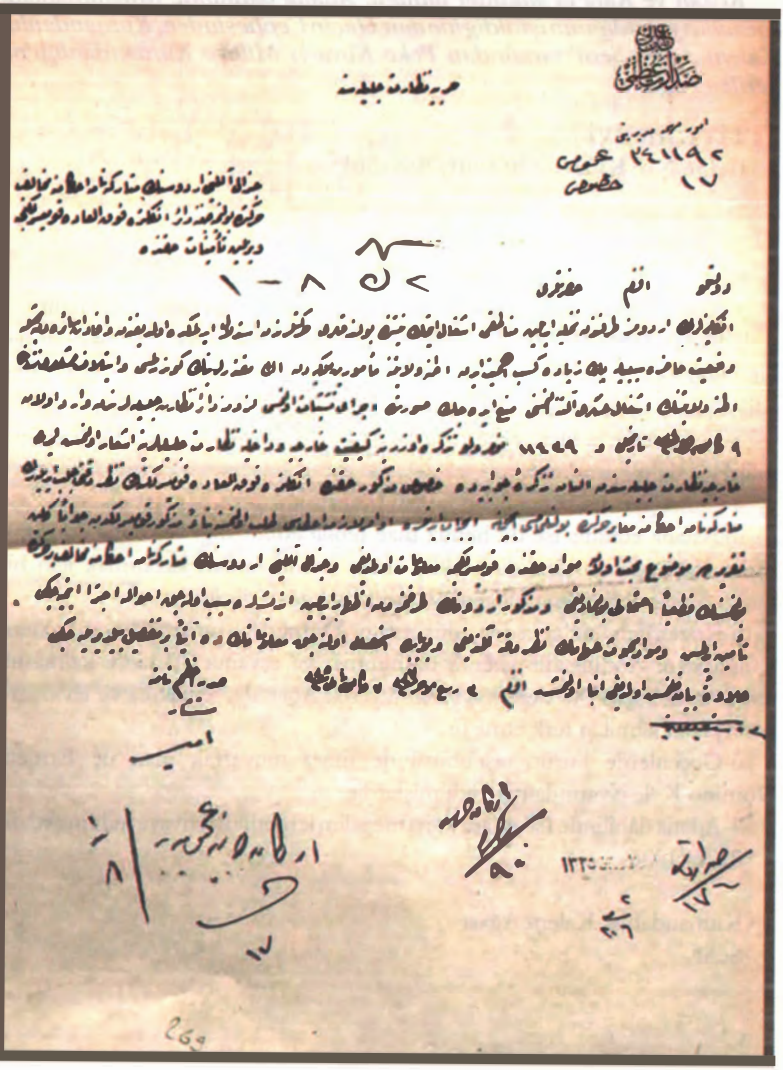
حربیه نظارت جلیله سنه

دولتلو افندم حضرتلری

22 Haziran 1919
Belge 51

Adana dahilinde Müslümanlara Mezalim Yapıldığının İşitildiğine Dair

Kozan ve Kars'ta sükûnet olduğu, Adana dahilinde Müslümanlara mezalim yapıldığının işitildiğine dair Haçin Cephesinden, Kumandanlık Kalem Ağası Şerif tarafından Feke Kuva-yı Milliye Kumandanlığı'na verilen bilgi.

TİTE ARŞİVİ
Belge No: K102G68B68001, B68a001

Telgrafname
22 Haziran 1335
Kuva-yı Milliye Kumandanı Ruhi Bey'e

1-Kozan ve Kars ahvâlinde günden güne sükûnet teessüs etmektedir.

2-Kurtkulağı'nda büyük çaplı topun (...), kama ve birçok edevatı bir mahzende bulunmuş ve toplar kâbil-i istimal ve istifade bir hale ifrâğ edilmiştir. Birçok dinamit dahi bulunmuştur.

3-Yumurtalık'ta ahali fevc fevc gelmekte ve büyük bir hevesle teşkilat-ı milliyeye dâhil olmaktadır.

4-Osmaniye'nin hâricinde bulunan Fransız kornoru, Mustafa Kemal Paşa ile müsâlaha edilmiş ise de henüz bize tebliğ edilmediği ve tebliğ edinceye kadar mütarekenin tahdîdini teklif etmiş ise de zaman kazanmak için bir hud'a olması ihtimaline binaen adem-i kabul gösterilmiştir.

5-Kozan'dan ric'at eden düşmanın Dumlu'da bıraktığı araba kıtası Kumandanı Abdülkadir Efendi mühimmat ve eşyanın Türklere kalmasını temin etmek için Türklere kalmasın diyerek Adana'ya kaçırmış ve levazım-ı harbiyesini kâmilen terk etmiştir.

6-Geçenlerde huruc teşebbüsünde firara muvaffak olan üç Ermeni Domino Kale civarında itlaf edilmişlerdir.

7-Adana dâhilinde İslâmlara karşı mezalim icra edildiği rivayet edilmektedir
22/6/1336

Kumandanlık Kalem Ağası
Şerif

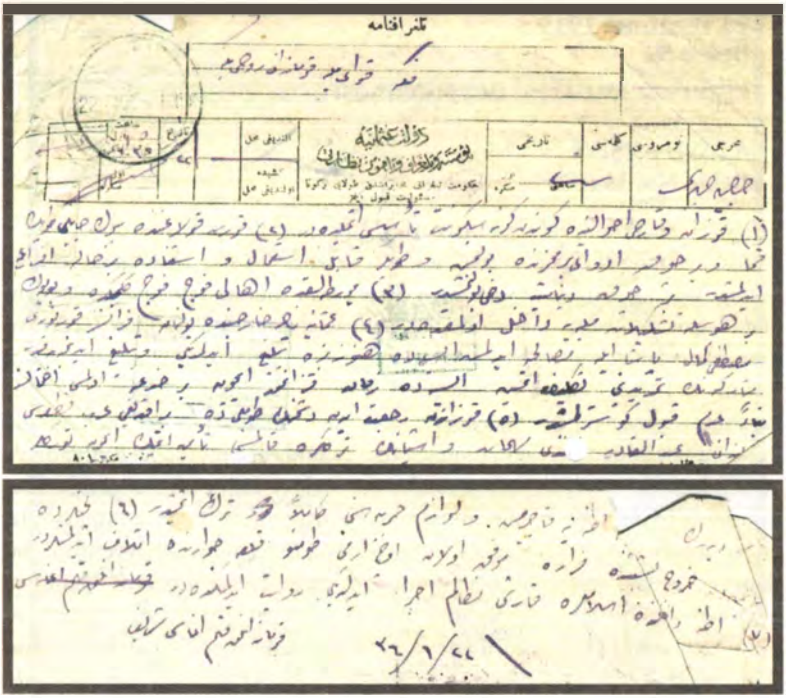
تلغرافنامه
دولت عثمانیه

23 Temmuz 1919
Belge 52
Erzurum Kongresi Beyannamesi

ATASE ARŞİVİ
Belge No: 38 (1-3)

-Şarki Anadolu Vilayatının Erzurum Kongresi Beyannamesi'dir.

Mütarekenin akdini müteakip gitdikce artan ahd-i şiken-ane muamelat ve İzmir, Antalya, Adana ve havalisi gibi aksam-ı mühimme-i memâlikimizin fiilen işgali ve Aydın vilayetinde ika' edilen tahammülsüz Yunan fecâyi' ve Ermenilerin Kafkasya dahilinde hudutlarımıza kadar dayanan katl-i âmm ve imhayı İslam siyasetiyle istila hazırlıkları ve Karadeniz sahilinde Pontus hayalini tahakkuk ettirmek gayesiyle hazırlıklar yapılması ve sırf bu maksatla Rusya sahillerinden akın akın muhacir namı altında gelen yabancı Rumların ve bu miyânda da müsellâh eşkıya çetelerinin sevk ve celb edilmesi gibi hadisat karşısında mukaddes vatanın inkısâm ve inhilâl tehlikesini gören milletimiz, hiçbir irade-i Milliyeye istinad etmeyen Hükümet-i Merkeziyyemizin bu âlâm ve fecâyi' çâre-sâz olamayacağına emsal-i meş'ûmesiyle kani' ve birçok müessirât tahtında ihtimal ki daha elim ve gayr-i kabil-i hazm ve kabul mukarrerâta da serfürû edeceğinden tamamıyla endîş-nâk bulunuyor. Binaenaleyh kendini en yakın ve en hûn-în tehlikeler karşısında gören Şarki Anadolu Vilayatının mukaddesatını bizzat muhafaza gayesi ile her tarafda vicdan-ı milliden doğmuş cemiyetlerin iştiraki ile ahiren mün'akid olan Erzurum Kongresi, 7 Ağustos 335 tarihinde mesaisine hitâm vererek Bi-Lütfullah-i Teala ber-vech-i âtî mukarrerâtı ittihâz etti.

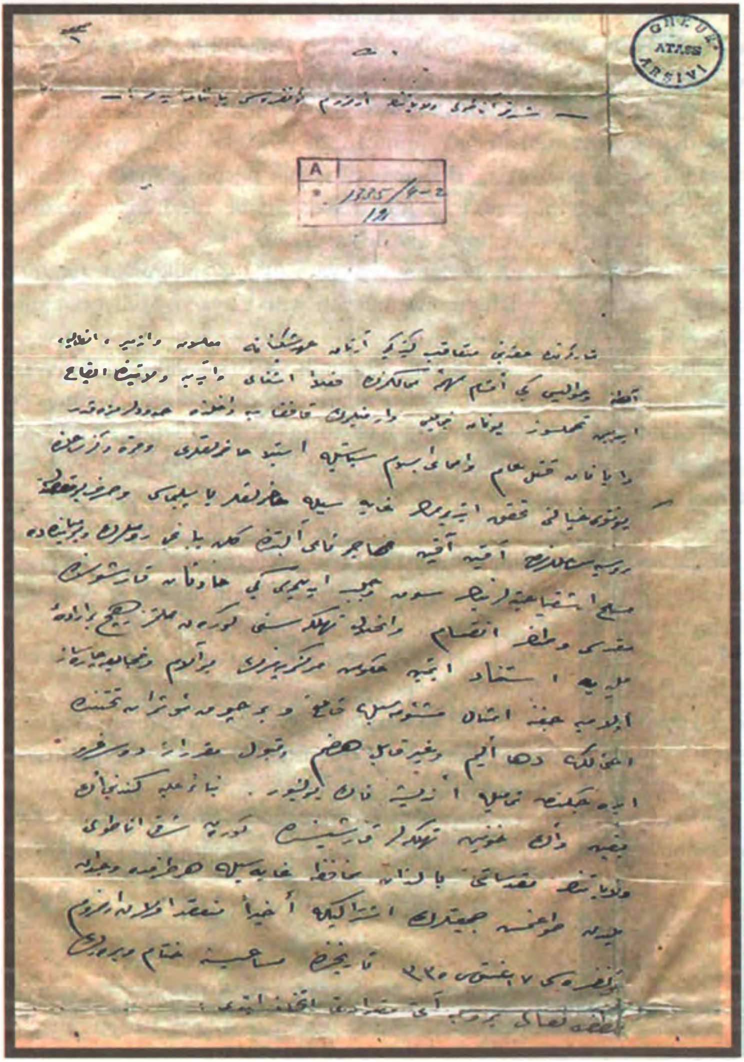
ATASE
ARŞİVİ

1- Trabzon vilayeti ve Canik sancağıyla Vilayat-ı Şarkıyye namını taşıyan Erzurum, Sivas, Diyarbekir, Mamuretülaziz, Van, Bitlis vilayatı ve bu saha dahilindeki elviye-i müstakille hiçbir sebep ve bahane ile yek-diğerinden ve camia-yı Osmaniye'den ayrılmak imkânı tasavvur edilmeyen bir külldür.

Saadet ve felakette iştirak-i tâmmı kabul ve mukadderatı hakkında aynı maksadı hedef ittihâz eyler. Bu sahada yaşayan bilcümle anasır-ı İslamiyye yek-diğerine karşı mütekabil bir hiss-i fedakâri ile meşhûn ve vaziyyet-i ırkiyye ve ictimâiyyelerine riâyet-kâr öz kardeşdirler.

2- Osmanlı vatanının tamamiyyeti ve istiklal-i millimizin temini ve makam-ı saltanat ve hilafetin masûniyyeti için Kuva-yi Milliyeyi amil ve İrade-i Milliyeyi hakim kılmak esasdır.

3- Her türlü işgal ve müdahale, Rumluk ve Ermenilik teşkili gayesine ma'tûf telakki edileceğinden müttehiden müdafaa ve mukavemet esası kabul edilmiştir. Hakimiyyet-i siyâsiyye ve muvâzene-i ictimâiyyeyi muhill olacak surette anasır-ı Hristiyaniyye'ye, yeni bir takım imtiyâzât itası kabul edilmeyecektir.

4- Hükümet-i Merkeziyyenin bir tazyîk-i düveli karşısında buraları terk ve ihmal ıztırârında kalması ihtimaline göre Makam-ı Hilafet ve Saltanata merbûtiyyeti ve mevcudiyyet ve hukuk-ı Milliyeyi kâfil tedâbîr ve mukarrerât ittihâz olunmuştur.

5- Vatanımızda öteden beri birlikte yaşadığımız anasır-ı gayr-i Müslime'nin kavânîn-i Devlet-i Osmaniye ile müeyyed hukuk-ı muktesebelerine tamamıyla riâyet-kârız. Mal ve can ve ırzlarının masûniyyeti zaten muktezeyât-ı diniyye, an'anât-ı Milliye ve esasat-ı kanuniyyemizden olmakla bu esas, Kongremizin kanaat-ı umûmiyyesiyle de teyit olunmuştur.

6- Düvel-i İtilafiyyece Mütarekenin imza olunduğu 30 Teşrîn-i Evvel 334 tarihindeki hudutumuz dahilinde kalan ve her mıntıkasında olduğu gibi

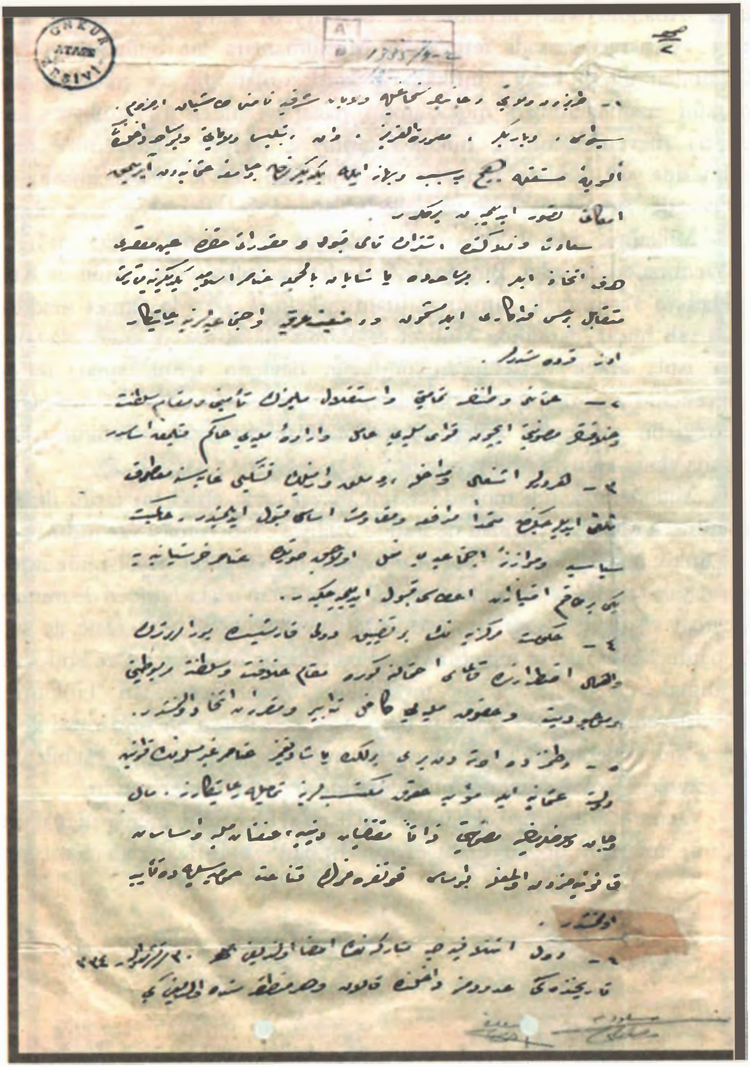

Şarki Anadolu vilayetlerinde de ekseriyyet-i kahireyi İslamlar teşkil eden ve harsî, iktisadi tefevvuku Müslümanlara ait bulunan ve yekdiğerinden gayr-i kabil-i infikâk öz kardeş olan din ve ırkdaşlarımızla meskûn memâlikimizin mukasaması nazariyyesinden bi'l-külliyye sarf-ı nazarla mevcudiyetimize, hukuk-ı tarihiyye, ırkiyye, diniyyemize riâyet edilmesine ve bunlara mugayir teşebbüslerin tervîc olunmamasına ve bu suretle tamamıyla hak ve adle müstenid bir karara intizar olunur.

7- Milletimiz, insani, asri gayeleri tebcîl ve fenni, sınai ve iktisadi hal ve ihtiyacımızı takdir eder. Binaenaleyh devlet ve milletimizin dahili ve harici istiklali ve vatanımızın tamamisi mahfuz kalmak şartıyla altıncı maddede musarrah hudut dahilinde Milliyet esaslarına riâyet-kâr ve memleketimize karşı istila emeli beslemeyen herhangi devletin fenni, sınai, iktisadi muâvenetini memnuniyyetle karşılarız ve bu şerait-i adile ve insaniyyeyi muhtevi bir sulhün de acilen takarrürü selamet-i beşer ve sükun-ı alem namına ahass-ı âmâl-i Milliyemizdir.

8- Milletlerin kendi mukadderatını bizzat tayin ettiği bu tarihi devirde Hükümet-i Merkeziyyemizin de irade-i Milliyeye tabi olması zaruridir.

Çünkü; irade-i Milliyeye gayr-i müstenid herhangi bir heyet-i hükümetin indi ve şahsi mukarrerâtı milletce mutâ' olmadıktan başka haricen de muteber olmadığı ve olamayacağı şimdiye kadar mesbûk ef'al ve netâyic ile sabit olmuştur. Binaenaleyh; milletin içinde bulunduğu hal-i ducret ve endişeden kurtulmak çarelerine bizzat tevessülüne hacet kalmadan Hükümet-i Merkeziyyemizin Meclis-i Milliyi hemen ve bila-ifâte-i an toplaması ve bu suretle mukadderat-ı millet ve memleket hakkında ittihâz eyleyeceği bilcümle mukarrerâtı Meclis-i Millinin murâkabesine arz etmesi mecburidir.

9- Vatanımızın maruz kaldığı âlâm ve hadisat ile ve tamamen aynı maksatla vicdan-ı milliden doğan cemiyetlerin ittihad ve ittifakından hasıl olan

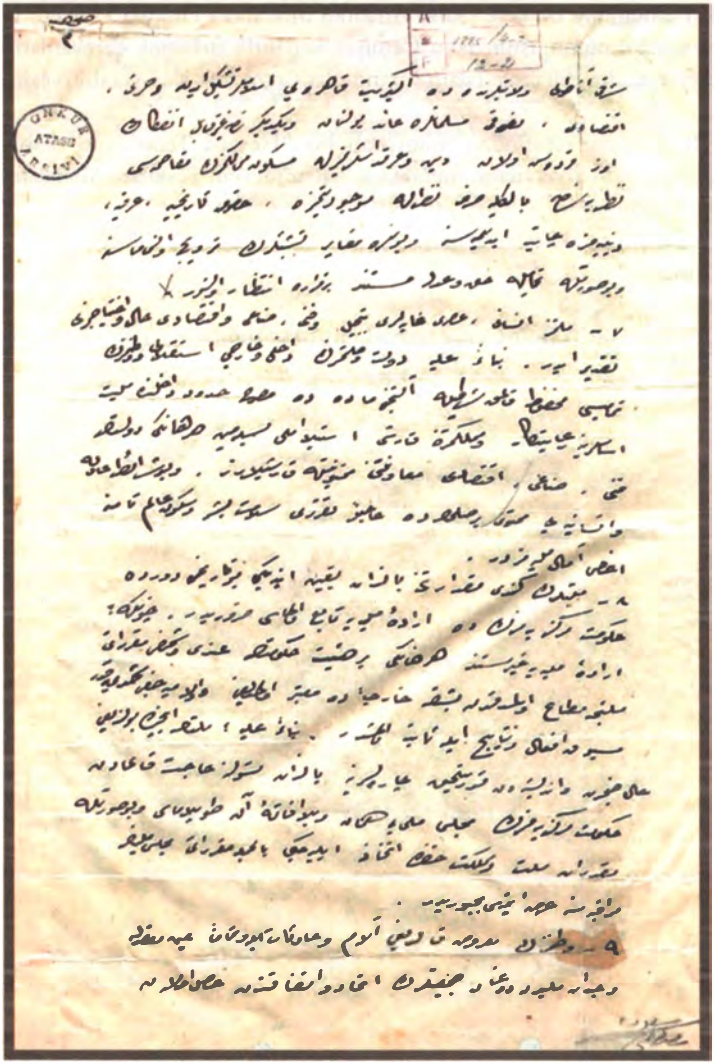

kitle-i umûmiyye bu kere (Şarki Anadolu Müdafaa-i HukukCemiyeti) ünvanıyla tevsîm olunmuştur. İşbu Cemiyet her türlü fırkacılık cereyanlarından külliyyen aridir. Bilcümle İslam vatandaşlar Cemiyetin a'za-yı tabiiyyesindendir.

10- Kongre tarafından müntahab bir "Heyet-i Temsiliyye" kabul ve köylerden bi'l-i'tibar vilayat merâkizine kadar mevcut Teşkilat-ı Milliye tevhid ve teyit olunmuştur.

7/Ağustos/335 Pencşenbih

İmza

Kongre Heyeti

[**Askeri Tarih Belgeleri Dergisi** No:145 (Temmuz 2019) s.154-160]

27 Temmuz 1919
Belge 53

Cebel Obüs Mermisine İhtiyaç olduğu, Adana'dan Gelen Yolların Açık Olduğu

3. Kolordu Kumandanı adına Erkân-ı Harbiye Reisi Zeki Beyin 20. Kolordu Kumandanı Ali Fuad Paşaya gönderdiği; cebel obüs mermisine ihtiyaç olduğunu, Adana'dan 3. Kolordu mıntıkasında gelen yolların açık olduğunu bildiren yazısı.

TİTE ARŞİVİ
Belge No: K297G81B81001

Şifre halli
Zata mahsustur
Sivas'tan
20.Fırka Kumandanı Ali Fuad Paşa Hazretlerine

2-Adana'dan Üçüncü Kolordu mıntıkasına gelen yollar açıktır. Hassaten hacılar üzerinde bir tehlike belirdiği zaman Kayseri'deki milli kuvvetlerinizle doğrudan doğruya ve yahut yandan tesir icra etmek üzere ne dereceye kadar muâvenet edebilecekseniz Kayseri mıntıkasından Bünyan Hamit tarikiyle Aziziye'ye giden arabaların mürûruna müsait yol olduğu tahkikattan anlaşılmıştır.

3-Fî-mâ-ba'd imza makamında (Ka M) harflerini kullanacağım. Bana ait telgraf başına da aynı harfleri ilave ediniz gözlerinizden öperim kardeşim (T, T)

27 Temmuz 1335
3. Kolordu Kumandanı namına
Erkân-ı Harbiye Reisi
Zeki
S
Cevap verilmiştir, hıfzı

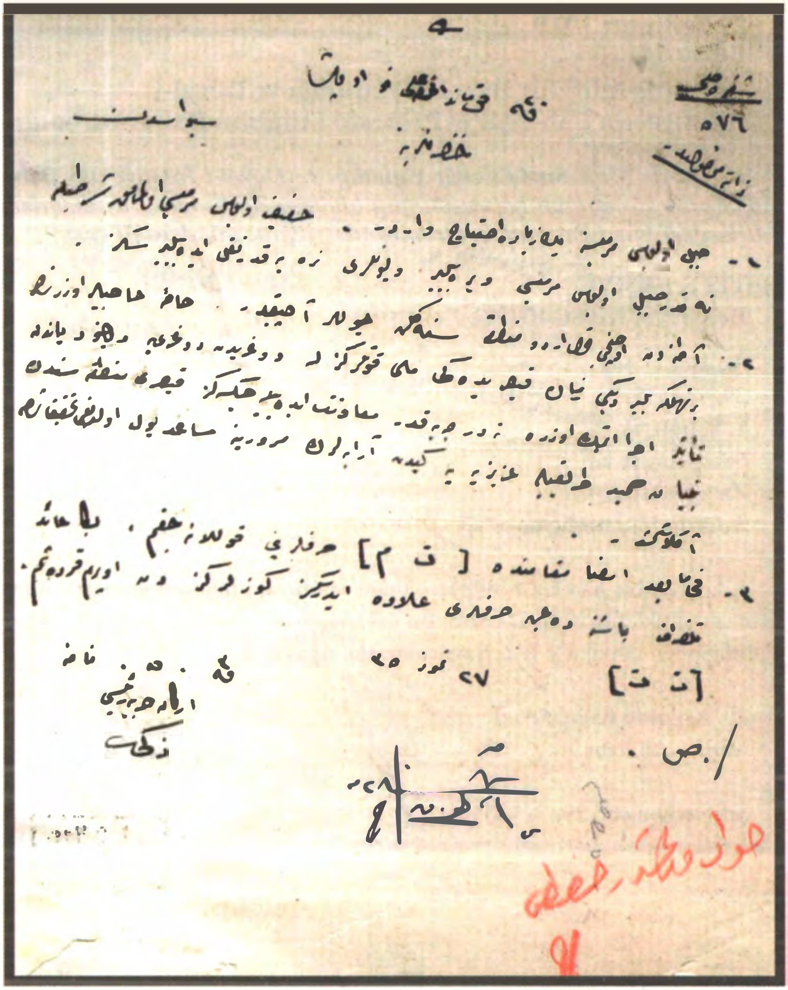

29 Temmuz 1919
Belge 54

Adana'da Millî Bir Harekât Yapıldığı ve Düvel-i İtilafiye'nin Bâb-ı Âlî'yi Protesto Ettiğinin Haber Alındığı

Adana'da Millî Bir Harekât Yapıldığı ve Düvel-i İtilafiye'nin Bâb-ı Âlî'yi protesto ettiğini haber aldığını bildiren 20. Kolordu Kumandanı Mirliva Ali Fuad Paşanın, 2. Ordu Müfettişliğine gönderdiği yazı.

TİTE ARŞİVİ
Belge No: K298G4B4001

Ankara,
29/7/1335
1. Şube
Şifre, asayişe ait
Zata mahsustur
2. Ordu Müfettişliğine

Adana'da bir harekât-ı milliye olduğu ve düvel-i itilafiyenin Bâb-ı Âlî'yi protesto ettiklerini istihbâr ettim. Bu vakanın neden ibaret olduğunun irtibat zabitliğinden tahkikiyle iş'âr buyurulmasını rica ederim.

20. Kolordu Kumandanı
Mirliva Ali Faut

Şifre edilmiştir. 29/7/1335
İmza.

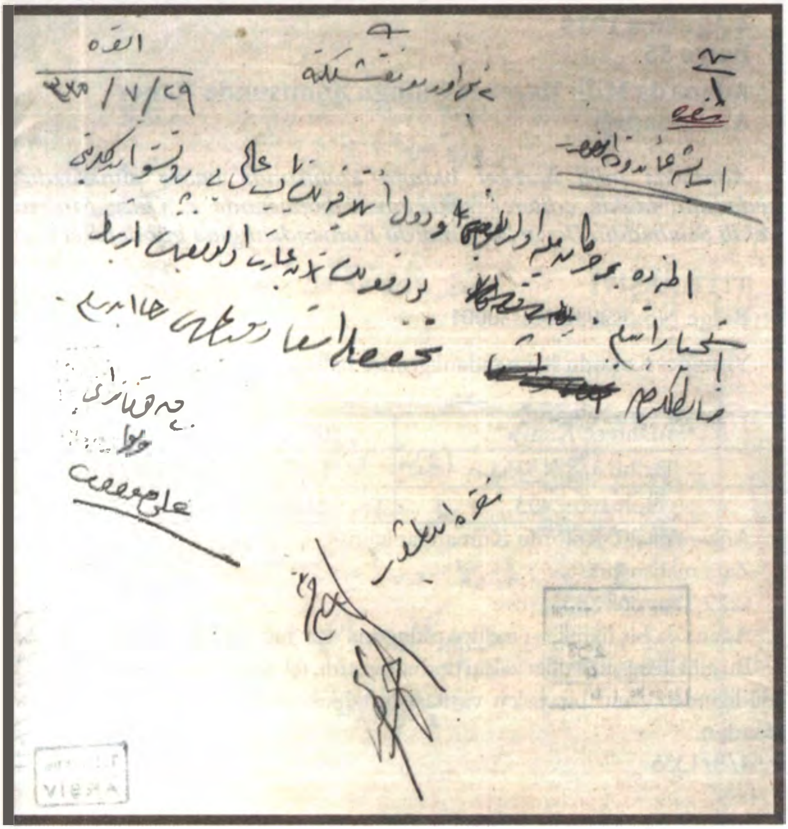

4 Ağustos 1919
Belge 55

Adana'da Millî Hareket Olduğu Konusunda Haber Alınamadığı

Adana'da milli hareket olduğu konusunda haber alınamadığı, nedeninin tahkik edilerek bildirilmesi konusunda 2. Ordu Müfettiş Vekili Selahaddin Beyin 20. Kolordu Kumandanlığına gönderdiği yazı.

TİTE ARŞİVİ
Belge No: K298G50B50001

Yirminci Kolordu Kumandanlığı şifre halline mahsustur.

Mahreci: Konya	Telgrafhane numarası: 320
Tarihi: 3/8/1335	Tarih-i vürûdu: 4/8/1335
Numarası: 493	Halleden Mehmed Şeref

Ankara'da 20. Kolordu Kumandanlığına
Zata mahsustur.
C.29 Temmuz 1335, şifre
Adana'da bir hareket-i milliye olduğuna dair buraca haber alınamamıştır.
Bu gibi husûsâtı irtibat zabiti derhal yazardı, tel ve tahrirat Adana'da sansür edildiğinden emin bir yolcu vasıtasıyla tahkik edilip neticesi bildirilecektir efendim.
4/8/1335

İkinci Ordu Müfettiş Vekili
Selahattin
1.Şubeye, 5/8/1335, hıfz

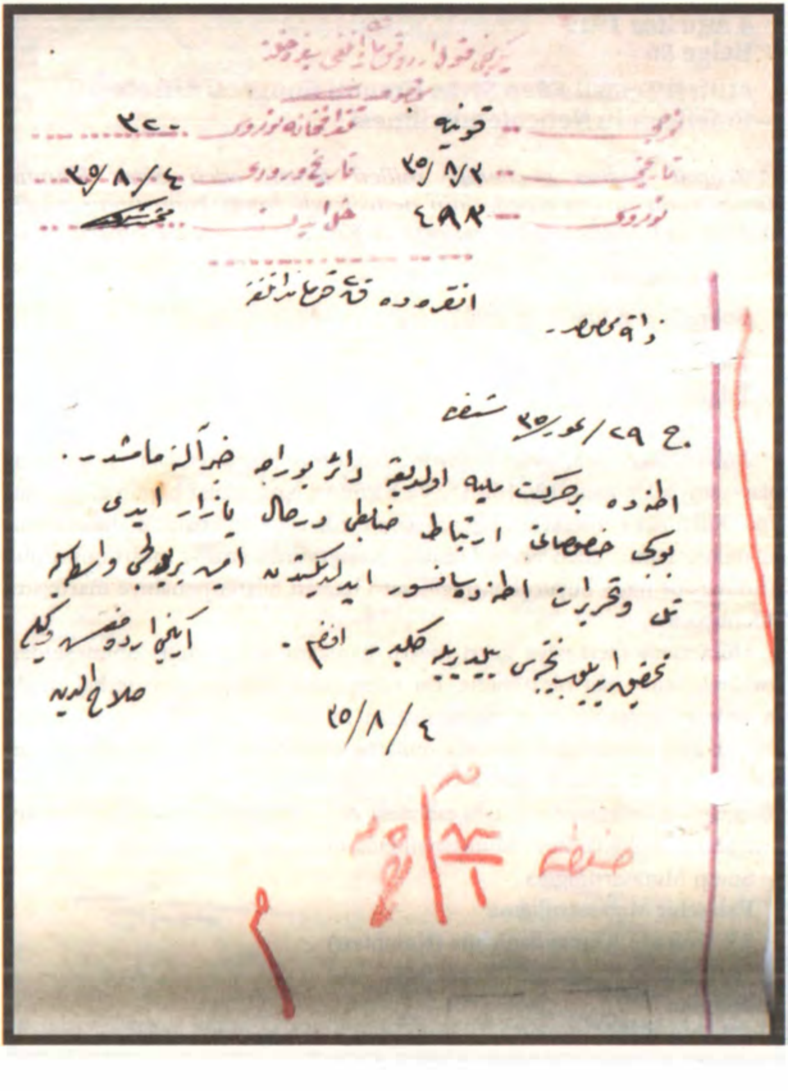

قونيه — تلغرافخانه نومروسی ٢٠
تاريخی ٢٥/٨/٢ — تاريخ وروری ٢٥/٨/٤
نومروسی ٤٩٢

انقره‌ده قره‌حصار [illegible]

ذات عالیلرینه -

ج ٢٩/١٠/٢٥ شفره
خبر آلنماشدر.
الحاله‌ده بر حرکت سیاسیه اولدیغنه دائر بورایه
بویله خصوصات ارتباطه ضابط درحال یازار ایدی
تی و تحریرات الحاله‌ده [illegible] ایدلدیکنده اویله بریدلیجی واسطه‌یله
تحقیقه [illegible] بیلدیریله کلیر افندم.

ایکی‌یا [illegible]
صلاح الدین

٢٥/٨/٤

4 Ağustos 1919
Belge 56

Milleti Temsil Eden Sivas Umumi Kongresi'nin Meşru Emellerinin Neticelendirilmesi

Telgraf başına geçilerek, milleti temsil eden Sivas Umumi Kongresinin meşru emellerinin neticelendirilmesi konusunun hilafet makamına bildirilmesi konusunda 20. Kolordu Kumandanlığının yazısı

TİTE ARŞİVİ
Belge No: K305G22B22001

4/8/1335
Telgraf

Ankara, Erzurum, Sivas, Trabzon, Van, Bitlis, Mamuretülaziz, Diyarbakır vilayetleriyle Üçüncü, 12., 13., 15. Ve Yirminci Kolordular bugün akşamdan beri hükümet-i merkeziyenin seyyiat-ı idaresinden bahisle hükümetin de milleti temsil eden Sivas Umumi Kongresinin âmâl-i meşruuna ittibâ ettirilmesine irade buyurulması için zât-ı hazreti hilâfet-penâhiye maruzatta bulunuyorlar.

Hükümet-i merkeziye gayri meşru harekâtının netâyic-i vahîmesinden korkarak buna hâil olmaktadır. Bu vilayetlerde olduğu gibi derhal orada da belediye reisi ve eşraf ve ulemadan müntahap zevatla telgraf başına gelerek aynı maruzatın tekrarıyla milletin yek fikir ve yek emel olduğunun gösterilmesi ve sukût etmek üzere tereddüt ve müzakerede bulunan hükümet-i merkeziyenin tazyîk edilmesi nef'-i vatan namına Sivas Umumi kongresine tebliğ ve Bolu Mutasarrıflığına müracaat ediyor. İcrasıyla iş'ârı.

Sinop Mutasarrıflığına
Eskişehir Mutasarrıflığına
23. Kolordu Kumandanlığına (Karahisar)
20. Kolordu Kumandan Vekili
Mahmut

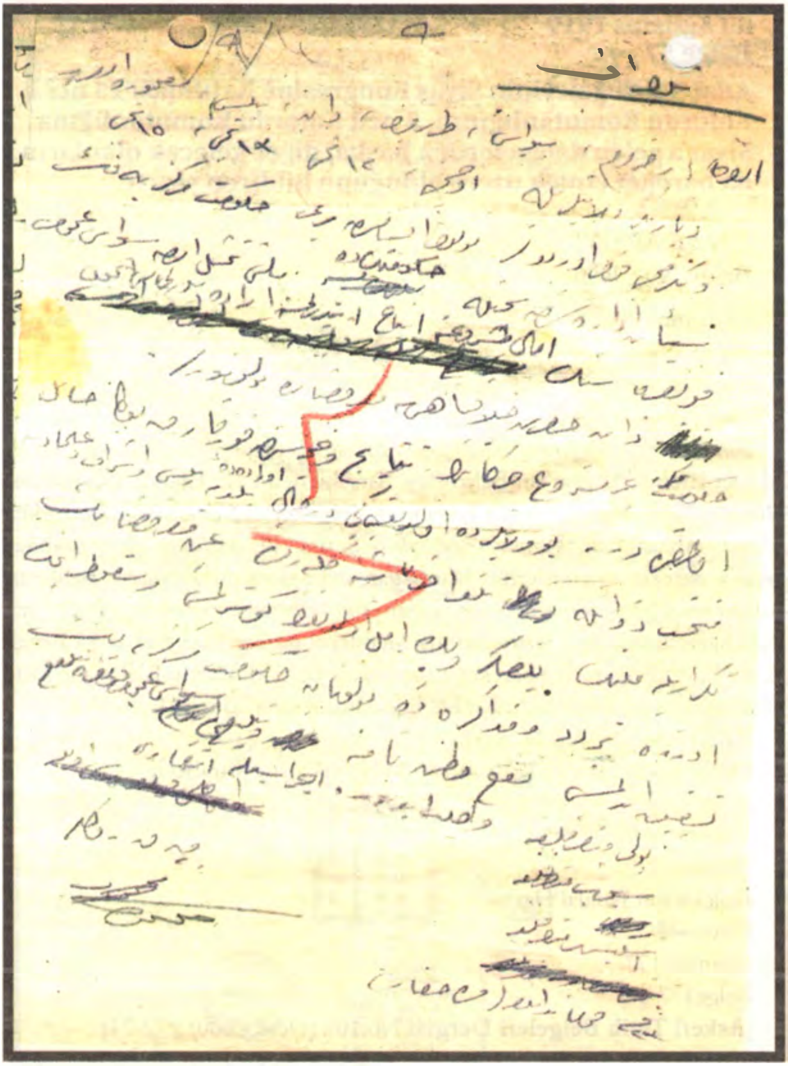

23 Ağustos 1919
Belge 57

Adana Delegelerinin Sivas Kongresine Katılması 15 nci Kolordu Komutanlığının, 3 ncü Kolordu Komutanlığına Sivas'a gelen delegelerden başka, diğer gelecek olanların da hareket etmek üzere olduğunu bildiren yazısı.

ATASE ARŞİVİ
Belge No : 4006

Erzurum
23. 8. 35
Sivas'da 3 ncü Kolordu Kumandanlığına

Sivas'a evvelce hareket edenlerden mâ-adâ bu kere de Ankara'dan Hoca Ahmet Efendi, Yozgat'tan Bahri Bey, Kırşehir'den Zeki Efendi, Çorum'dan Hoca Mehmet Tevfik Efendi, Karahisar Mebusu Dava Vekili Mehmet Şükrü Efendi Ankara'dan, Kütahya'dan Şeyh Suphi, Denizli'den bir murahhas Sivas'a hareket eylemişlerdir. Bunlardan mâ-adâ, Konya Niğde, Balıkesir, Adana murahhasları da derdeste-i izâm olup dersaadetnamede İsmail Fazıl Paşa hazretleriyle ayın yirmi birinde Memleket gazetesi ser-muharriri İsmail Hami Beyin Ankara'dan hareket etmek üzere bulundukları anlaşılmıştır. Ona nazaran icap edenlere malumat ita' buyrulması mercûdur. (4114 2442)
Raif, Hüseyin Rauf, M. Kemal
On Beşinci Kolordu Kumandanı Mirliva Kazım Karabekir

Kapatılmıştır. 24 minh
Hüsrev
Koleksiyon İstiklal Harbi-7
Kutu 346
Gömlek 177
Belge177-1
[**Askeri Tarih Belgeleri Dergisi** No:109 (Ocak 2000) s.72-74]

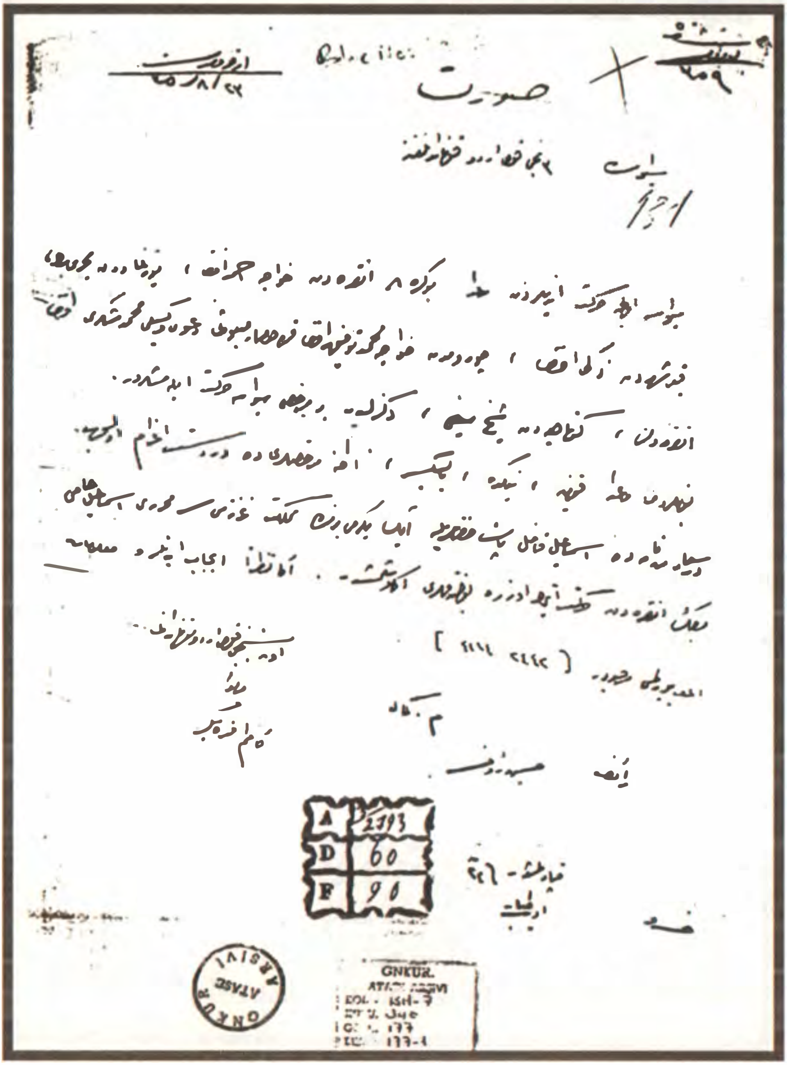
A 2393
D 60
F 90
GNKUR.
ATASE ARŞİVİ
ATASE
ARŞİVİ
GNKUR

23 Ağustos 1919
Belge 58

Adana murahhasları Sivas'a geliyorlar-15 nci Kolordu Komutanlığının, Trabzon Mevki' Komutanlığına, Amerika heyeti adına gönderilen Mister Bravvn'un Sivas'a hareket etmek üzere olduğunu bildiren yazısı.

ATASE ARŞİVİ
Belge No: 4007

Şifre aceledir
Aded
360

Erzurum 23. 8.35

Trabzon Mevki' Kumandanlığına

Heyet-i Temsiliye azasından İzzet ve Servet beylere bu telgafnamemizin okunmasını rica ederiz; evvelce Sivas'a muvaâsalat edenlerden mâ-adâ, Ankara, Yozgat, Kırşehir, Denizli, Çorum murahhaslarının da Sivas'a yaklaştıkları, Konya, Niğde, Balıkesir, Adana, murahhaslarının müttehit-i hareket bulundukları, İstanbul namına İsmail Fazıl Paşa ile Memleket gazetesi Ser-Muharriri İsmail Hami Beyin Ankara'dan Sivas'a hareket eyledikleri ve Dersaadet Amerika heyeti namına bizlerle görüşmek üzere gönderilen Mister Bravn'ın Ankara'ya muvaâsalatı ile Sivas'a hareket eylemek üzere bulunduğuna dair malumat alınmış olduğundan bir an evvel Sivas'a hareket zaruri olmaktadır.

Birlikte seyahat mucip-i sühûlet ve sürat olacağından hareketiniz haberini intizar eylemekteyiz efendim. (Mustafa Kemal)

Raif, Hüseyin Rauf, M. Kemal
On Beşinci Kolordu Kumandanı Mirliva
Kazım Karabekir

Şifre edildi.
Koleksiyon İstiklal Harbi-7
Kutu 346
Gömlek 181
Belge: 181-1
[**Askeri Tarih Belgeleri Dergisi** No:109 (Ocak 2000) s.75-77]

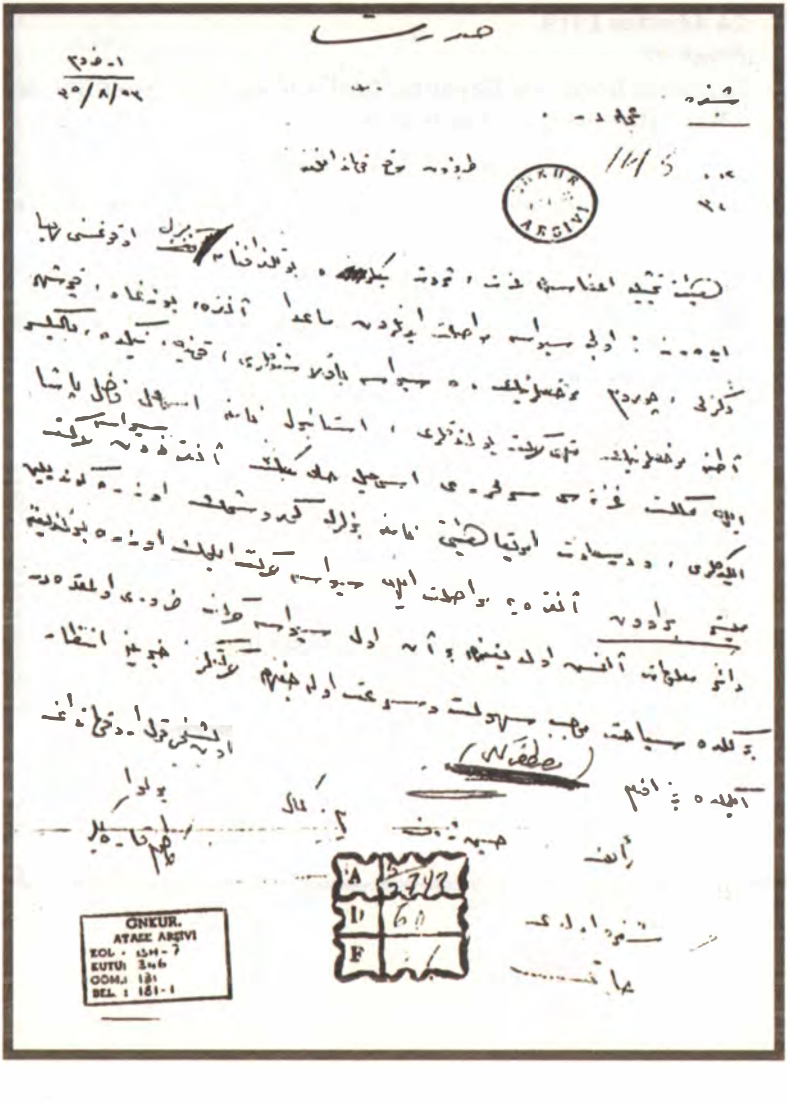
ATASE ARŞİVİ
A
D
F

24 Ağustos 1919
Belge 59
Erzurum Kongresi Beyannamesi'nin Süratle Tabedilerek Adana Havalisinde Dağıtılması

Kongre beyannamelerinin süratle tabedilerek Adana ve Antalya havalisine dağıtılmasının temin edilmesi, benzin tedarik edilerek gönderilmesi, karakol nizamnameleri ve şifre meselesiyle ilgili Erzurum'da bulunan 15. Kolordu Kumandanı Kazım Karabekir'in 20. Kolordu Kumandanlığına gönderdiği şifreli yazı.

TİTE ARŞİVİ
Belge No: K301G2B2001

Erzurum,
24/8/1335

Şifre mahlulü
Adet: 361
Ankara'da 20.Kolordu Kumandanlığına

C. 20 ve 21/22/8/1335 [tarihli] şifreye [cevaptır]
1-Kongre beyannamelerinin süratle tab ve teksîri ve Anadolu'nun her tarafına mümkünse Adana'ya ve Antalya havalisine dahi dağıtılmasının temini hassaten istirham olunur.

10.Kolordu Kumandanı
Kazım Karabekir

Şubeye vürûdu, 25/8/1335

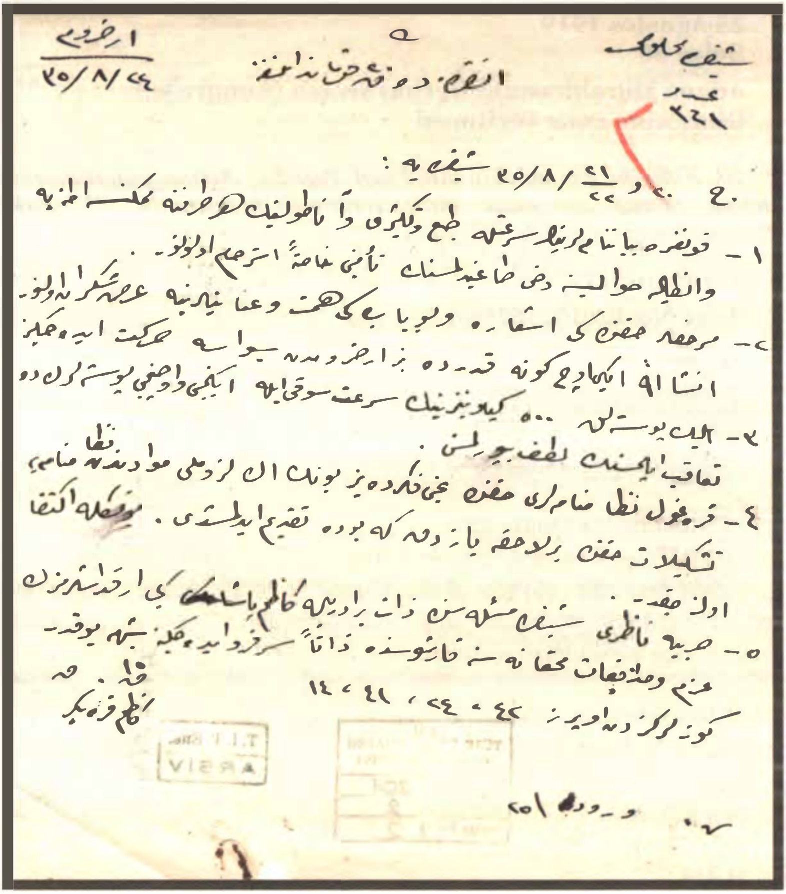

25 Ağustos 1919
Belge 60

Adana Murahhasının Derhal Sivas'a (Kongre'ye) Gitmesine Emir Verilmesi

20. Kolordu Kumandanı Ali Fuad Paşanın, Adana murahhasının derhal Sivas'a gitmesine emir verilmesi konusunda, 23. Fırka Kumandanlığına gönderdiği yazı

TİTE ARŞİVİ
Belge No: K301G25B25001

Ankara
25 Ağustos 1335
Şifre
Zata mahsus ve asayişe aittir

12. Kolordu Kumandanlığına

Adana murahhası el-yevm nam-ı müstear ile Niğde telgraf memur veya müdürü nezdinde bulunmakta imiş. Derhal Sivas'a müteveccihen hareketinin emir ve inbâ buyurulması maruzdur.

20.Kolordu Kumandanı
Mirliva Ali Fuad

Numara: 2096
Şifre edilmiştir. 26 Ağustos 1335
Hakkı

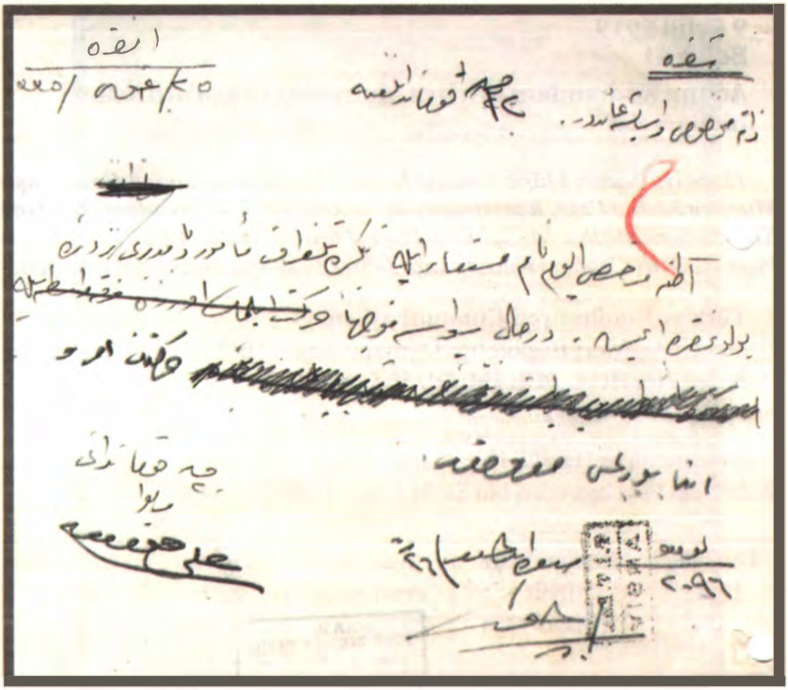

9 Eylül 1919
Belge 61

Adana Kumandanı Mirliva Muhyiddin Paşa'nın askeri biyografisi

Hariciye Nazırı Müşir Ahmed İzzet Paşa, Başkumandan Gazi Müşir Mustafa Kemal Paşa, Kastamonu ve havalisi sabık kumandanı ve Adana Kumandanı Mirliva Muhyiddin Paşa, Heyet-i Vekile Reisi Ferik Fevzi Paşa ve Garb Cephesi Kumandanı İsmet Paşa'nın askeri biyografileri.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı
Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)
Belge No: BOA, HR. İM, 59/30 Lef 3
Tarih: M-31-12-1921

Kastamonu ve Havalisi Kumandan-ı sâbıkı ve Adana Kumandanı Mirliva Muhyiddin Paşa hazretleri bin Şevki Fındıklı 304-38 Piyade

Duhulü 1301	Mülazım-ı sâni nasbı 18 Mayıs 1304	Mülazım-ı evvel nasbı 25 Kânûn-ı Evvel 1306	Yüzbaşı nasbı 26 Teşrîn-i Sânî 1309	Kolağası nasbı 2 Mart 1312
Binbaşı nasbı 14 Eylül 1314	Kaymakam nasbı 8 Temmuz 1318	Miralay nasbı 18 Ağustos 1329	Mirliva nasbı 1 Kânûn-ı Evvel 1332	

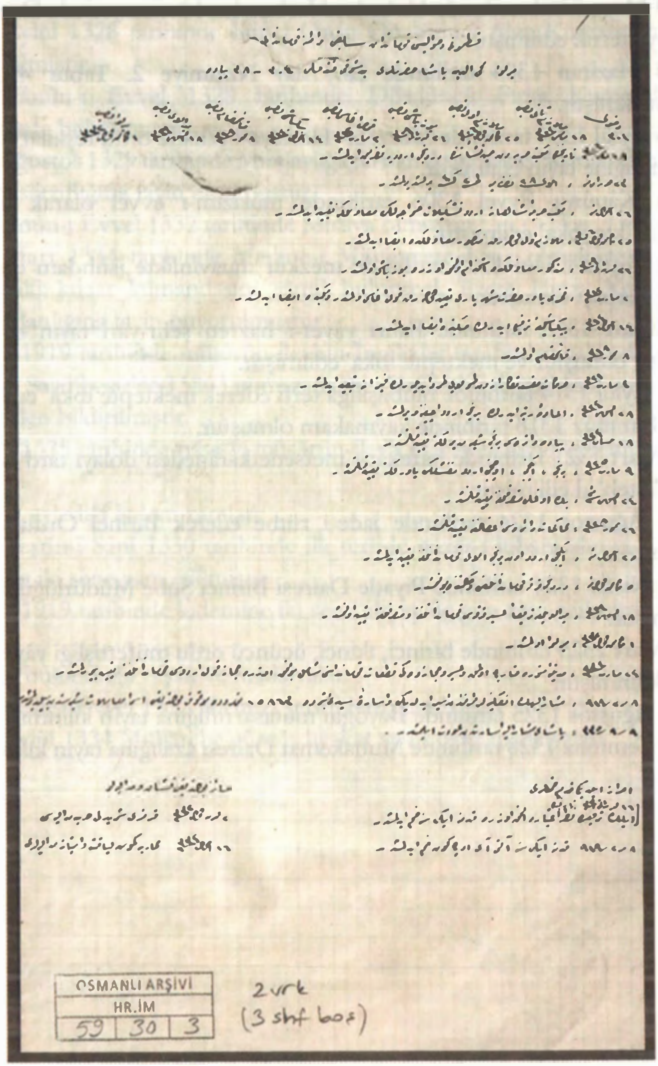
OSMANLI ARŞİVİ
HR.İM
59 30 3
2 vrk
(3 shf boş)

18 Mayıs 1304 tarihinde Mekteb-i Harbiyeden hîn-i neşetinde Dördüncü Orduya tefrik edilmiştir.

23 Haziran 1304 tarihinde 28. Alay Nizamiye 2. Tabur 4. Bölük yerleştirilmiştir.

26 Eylül 1304 tarihinde Mektebi- Harbiye-i şâhâne ordu teşkilat hocalığı muavinliğine tayin edilmiştir.

25 Kânûn-ı Evvel 1306 tarihinde mülazım-ı evvel olarak mezkûr muavinlikte ibka' edilmiştir.

26 Teşrîn-i Sânî 1309 tarihinde mezkûr muavinlikte istihdam olunmak üzere yüzbaşı olmuştur.

2 Mart 1312 tarihinde Fahri yâver-i hazreti şehr-yârî tayin olunarak kolağası olmuştur ve mektepte ibka' edilmiştir.

14 Eylül 1314 tarihinde binbaşılığa terfi ederek mektepte ibka' edilmiştir.

8 Temmuz 1318 tarihinde kaymakam olmuştur.

4 Mart 1321 tarihinde harekât-ı mefsedetkârâneden dolayı tard edilerek Fizan'a teb'id edilmiştir.

28 Ağustos 1324 tarihinde iade-i rütbe ederek Birinci Ordu açığına verilmiştir.

18 Nisan 1324 tarihinde Piyade Dairesi Birinci Şube Müdürlüğüne tayin kılınmıştır.

9 Mart 1325 tarihinde birinci, ikinci, üçüncü ordu müfettişliği yâverliğine tayin kılınmıştır.

24 Ağustos 1325 tarihinde Beyoğlu mutasarrıflığına tayin kılınmıştır.

26 Temmuz 1328 tarihinde Muhakemat Dairesi azalığına tayin kılınmıştır.

25 Eylül 1328 tarihinde İkinci Ordu On birinci Alay Kumandanlığına tayin edilmiştir.

5 Kânûn-ı Evvel 1328 tarihinde Dördüncü Fırka Kumandanlığı vekâletinde bulunmuştur.

18 Ağustos 1329 tarihinde Miralaylığa terfian Asir Fırkası Kumandanlığına ve Mutasarrıflığına tayin olunmuştur.

1 Kânûn-ı Evvel 1332 tarihinde Mirliva olmuştur.

24 Mart 1334 tarihinde Medine-i Münevvere hâriç olmak ve Asir ve Hicaz'daki kıtaat kumandasını şâmil bulunmak üzere Hicaz Kolordusu Kumandanlığına tayin buyurulmuştur.

8/2/1919 tarihinde müşârün-ileyhin İngilizler tarafından esir edildiği ve esareten Seydibeşir'de 15863 numarada mevkuf bulunduğu üserâ' muamelat şubesinden bildirilmiştir.

9/9/1335 tarihinde paşa-yı müşârün-ileyh esaretten avdet eylemiştir.

İhrâz eylediği kıdem zamları:

16 Teşrîn-i Sânî 1330 tarihinde ilk terfide nazar-ı itibara alınmak üzere kıdemine iki sene zam edilmiştir

8/2/1919 tarihinde kıdemine iki sene altı ay üç gün zam edilmiştir.

Hâiz bulunduğu nişan ve madalyalar:

2 Teşrîn-i Evvel 1332 Kırmızı şeritli harp madalyası

16 Eylül 1334 Muharebe gümüş liyakat ve imtiyaz madalyaları

16 Eylül 1919
Belge 62

Halkın Ferit Paşa Kabinesine güveni olmadığına dair Heyet-i Temsiliye tarafından yayımlanan 16 Eylül 1919 tarihli tamim.

ATASE ARŞİVİ
Belge No: 57

Ta'mim

Malum olduğu üzere Ferid Paşa Kabinesinin vatan ve millete karşı hıyaneti tamamen sabit oldukdan sonra telgrafhaneler tutulmuş ve İstanbul ile resmi rabıta kesilmiştir. Bunun üzerine İngilizlerin Konya Ereğlisi'ni ve Niğde'yi işgale karar verdikleri haberi istihbâr edilmişti. Fakat havali-i mezkûre halkı böyle bir işgale katiyyen muvafakat eylemeyeceklerini, her nevi işgali silahla karşılayacaklarını ihtar eylediklerinden bu haber bi-t-tab' mevki'-i fi'le konulamadı. Mahallinden ahiren varid olan iş'ârat-ı resmiyyeden anlaşıldığına göre Ereğli'ye Adana Kumandanı tarafından gönderildiğini söyleyen bir İngiliz zabiti gelmiş ve güya o havaliye Bolşevikler geldiğini işitdiklerini ve berây-i tahkik vürûd eylediğini bildirmiştir. Kendisine milletin Ferid Paşa Kabinesine itimat etmediğinden Padişah'ına arz-ı hal etmek istediği söylenmiş ve kudret-i Milliyenin hakimiyyeti gösterilmiştir.

Sivas 16/9/35

Heyet-i Temsiliyye

[**Askeri Tarih Belgeleri Dergisi** No:145 (Temmuz 2019) s.216-217]

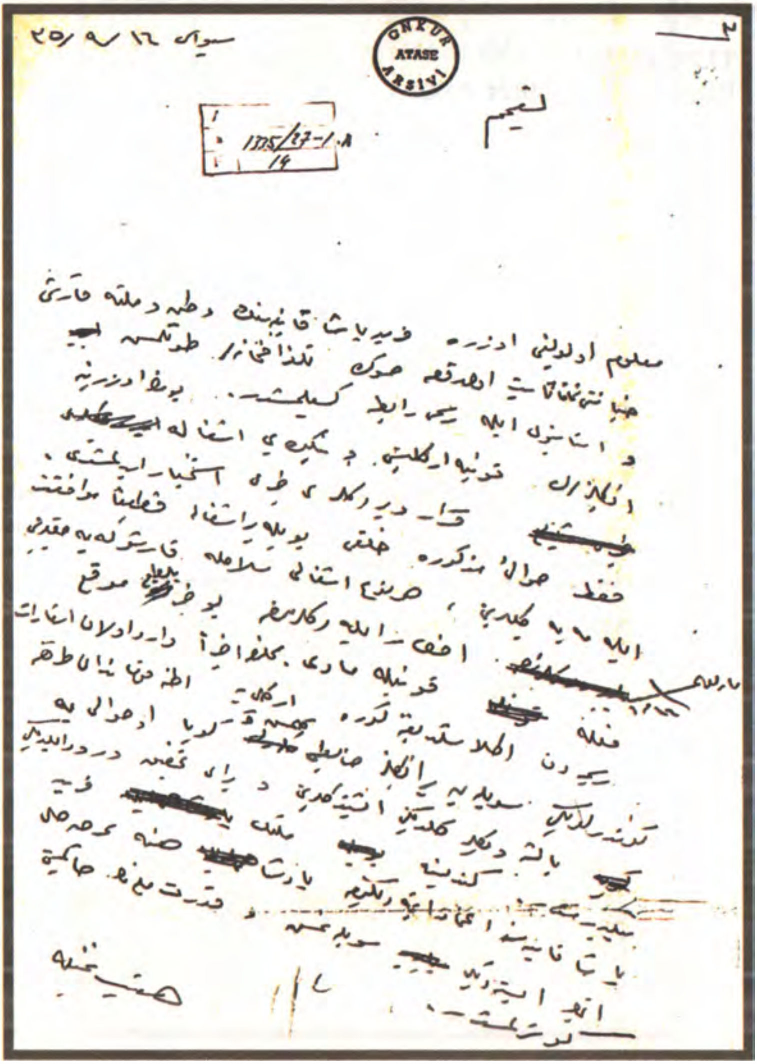
GNKUR
ATASE
ARŞİVİ
1375/27-1.8
14

12 Ekim 1919
Belge 63

Adana'daki İngiliz İşgal Kuvvetlerinin Çekileceği ve Yerine Fransız İşgal Kuvvetlerinin Geleceği

İrlanda'da bağımsızlık ilan edildiğini, İstanbul'daki İtilaf Devletleri mümessillerinin milli harekâtı desteklediklerini, Adana'daki İngiliz işgal kuvvetlerinin çekileceği ve yerine Fransız işgal kuvvetlerinin geleceğini

TİTE ARŞİVİ
Belge No: K91G24B24_22001

Sivas
Bilumum Müdafaa-i Hukuk Cemiyetlerine

1-İrlanda'nın ilan-ı istiklâliyeti şâyi olmuş, henüz müspet malumat elde edilememiştir.

2-İstanbul'daki itilaf devletleri mümessillerinin harekât-ı milliyemizi takdir ettikleri bir menba-i mevsûktan müstahberdir.

3-Adana'dan alınan malumatta İngiliz kuvve-i işgaliyesi 15 Teşrîn-i Evvel 1335'de çekileceği ve asayiş-i işgal Fransızlara tevcih edileceği müstahberdir. Üç Ermeni çetesi faaliyete gelmekte ve polis jandarma elbisesini lâbis oldukları ve İslâmlara tecavüzle eşyalarını gasp eylemektedir. İslâm memurini birer suretle tazyîk ve istifaya teşvik edildiğinden Ermeniler kuvvetleşmektedir. Polis Müdürü Emin Bey'in azl, yerine hat komiseri Mazhar Bey'in katlinde medhâl-dâr İhsan isminde birisi getirilmiştir.

12 Teşrîn-i Evvel 1335
İstihbarat Şubesi

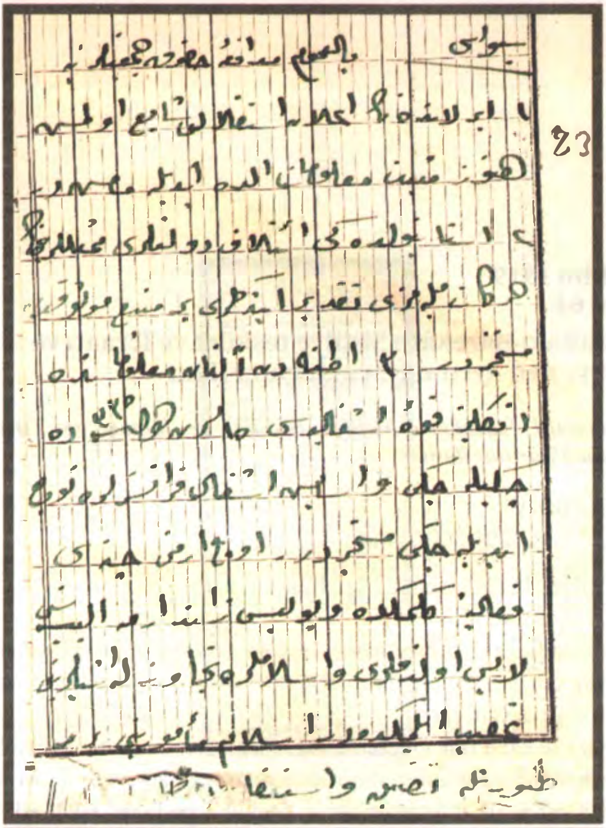

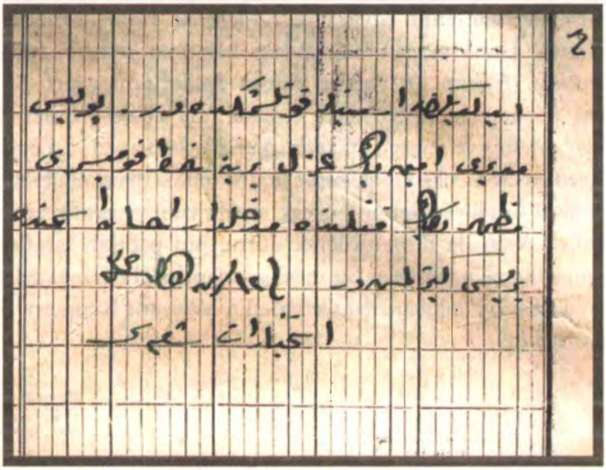

21 Ekim 1919
Belge 64

Adana'daki Harekât-ı Milliye teşkilat ve İcraatı ve Türkiye'den Ayrılmayacaklarının İlanı

Adana'daki Harekât-ı Milliye teşkilat ve icraatı ve Türkiye'den ayrılmayacaklarının ilanı.

TİTE ARŞİVİ
Belge No: K309G55B55-1001, B55001

Amasya'da Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

1-Herhangi kabine gelirse gelsin teşkilat-ı milliye kemâ fis'ssâbık devam edecek sulh konferansına murahhas-ı mahsus dahi celp edilmek lazım gelir. Orada vazifeye devam şart.

2-İngilizlere karşı Irak cihetinde dahi icap eden tertibata tevessül.

3-Meclis-i Ayan padişahın doğrudan doğruya hata veya sevap fikirlerini tervic eden eşhas ile doldurulmuştur. Hukuk-i padişahi taklîl edilmedikçe hâkimiyet-i milliyenin temin edilemeyeceği tabiidir. Halbuki meclis ba'de'l-içtima Kanun-ı Esasi tadilatı hakkındaki kararının mutlak ayana tasdik ettiremeyecektir. Ayanın bu suretle ahiren doldurulması sırf bu nokta-i mühimmeyi düşünmelerinden neşet etmiştir. Bu ciheti Ahmet Rıza Bey tekiden ihtar eylemiş ve nazar-ı dikkatinizi celp eylememizi rica eylemiştir.

Buna karşı ya bir meclis-i müessesât süratle içtima davet edilerek Kanun-ı Esasi hâkimiyet-i milliyeyi temin edecek tarzda tadil ve tasdik ettirilmeli ve yahut Meclis-i Ayan da feshettirilerek dörtte biri padişah tarafından bi'l-intihap tayin edilmek üzere yeni bir meclis-i ayan teşkil edilmelidir. Anadolu harekât-ı milliyesi bir inkılap mahiyetindedir. Vaziyet-i hazıranız bu işlerin husulüne müsaittir.

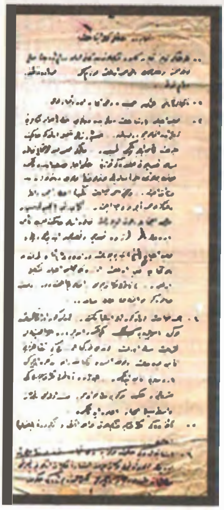

4-Ahmet Rıza Bey on beş gün evvel İtalya'ya gitmiştir. On beş gün orada kaldıktan sonra İsviçre'ye geçecektir. İsviçre'de sosyalistlerle teşrik-i mesai ederek onların Türkiye üzerindeki tezahüratlarını temin edecek ve konferansta Türkiye mukadderatı müzakere edilirken yardımlarını temin edecektir. Aynı zamanda Anadolu harekât-ı milliyesindeki meşruiyeti ve hükümet-i merkeziyenin Kuva-yı Milliye'ye müstenit olmadığını matbuat vasıtasıyla cihana ilan edecektir.

5-Adana'daki harekât-ı milliye teşkilatı ve icraatı ve Türkiye'den ayrılmayacaklarının ilanı.

6-İstanbul'daki hükümet-i merkeziye perişan ve şeref-i muhafaza-ı mevcudiyet edecek olan Anadolu harekât-ı milliyesine istinaden hükümât-ı itilafiyeye karşı mutalebât-ı meşrua der-miyân edebilirler, aksi halde buradaki hükümet ne kadar müdebbir olursa olsun icraatı sıfırdan ibaret kalır.

7-Amerika gazeteleri halen Ermeniler ve Yunanlılar lehinde ve Türkiye aleyhinde neşriyatta bulunuyorlar. Anadolu ahvalini ve kabiliyet-i örfiyemizi ve inkişâfât-ı içtimaiyemizi ve Ermeni meselesindeki taktil ve saire mesailini tetkik etmek üzere Heyet-i Temsiliye tarafından Amerika ayanından bir heyetin buraya celbi için teşebbüsât-ı seriada bulunulması Amerika mahfil-i siyasiyesinden mahrem ve gayri resmi olarak tavsiye olunuyor.

Bugün İstanbul'dan gelen Yüzbaşı Salim Bey'in merkez karakolundan getirdikleri notları bizzat gelip takdimde geç kalmak ihtimaline mebnî aynen şifre ile ber-vech-i âtî arz eyledim.

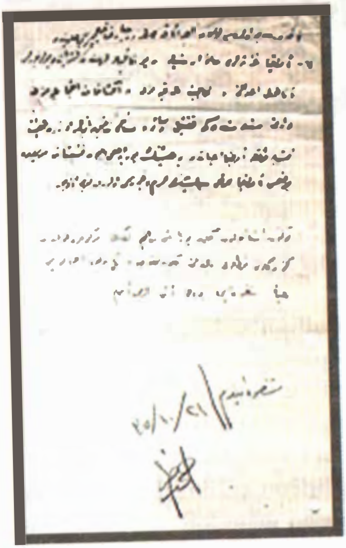

23 Ekim 1919
Belge 65

Mustafa Kemal'in Harbiye Nazırı Cemal Paşa'ya Adana, Antep, Maraş bölgelerinde hükümetin İtilaf devletleri nezdindeki girişimleri konusunda kendilerinin aydınlatılmasını isteyen telgrafı.

ATASE ARŞİVİ
Belge No : 2864

Şifre
Gayet müsta'celdir.

Amasva
23/10/35

Harbiye Nazırı Cemal Paşa Hazretlerine

(Cevad Paşa'nın şifresiyle)
Adana dahilinde Ermenilerin Fransızlar tarafından teslîh ve İslamlarla mukateleye sevk edildikleri ve ahali-i İslamiye beyninde büyük bir heyecan ve galeyan olduğu ve bu heyecanın Ulukışla havalisine kadar sirayet ettiği mahalinden suret-i mahremânede bildirilmektedir. Bir taraftan da Ayıntap, Maraş'ın İngilizlerin çekilmesi üzerine Fransızlar tarafından işgal edilmek üzere olduğundan müteessir ve müttehin olan ahalinin hükümet-i merkeziyece hal ve vaziyetlerinin müdafaası zımnında bir teşebbüs vaki' olmadığı makamı serzenişte bildirilmektedir. Ahaliye ona göre tavsiye ve nesayihte bulunulmak üzere bu cereyan-ı ahval karşısında hükümet-i seniyyenin düvel-i İtilafiye'ye karşı almağa karar verdiği vaziyet hakkında tenvîr buyrulmaklığımızı ve Pozantı telgraf müdürü Ermeni olduğundan hemen oradan uzaklaştırılmasını arz ve istirham eyleriz.
Mustafa Kemal

3. K. Kumandanı Selahaddin

Koleksiyon Adı: İstiklal Harbi
Klasör No. 225 Dosya No. 6-2 Fihrist No. 16/16-1

[**Askeri Tarih Belgeleri Dergisi** No:103 (Ocak 1997) s.21-24]

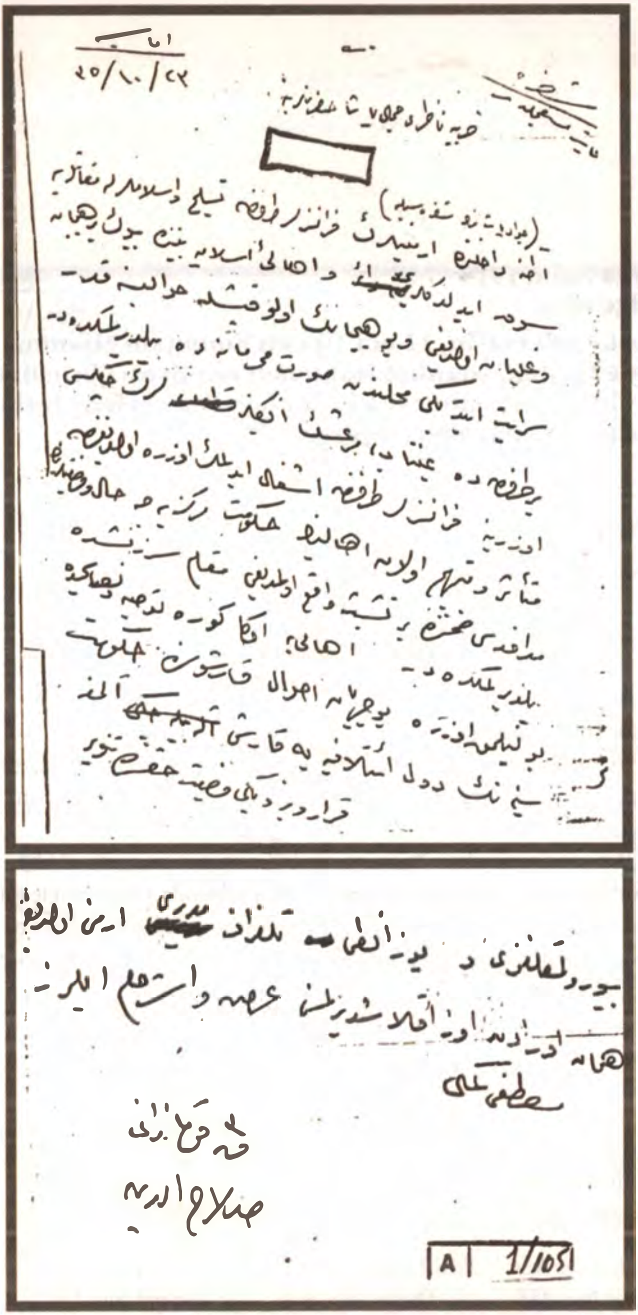
A 1/1051

23/24 Ekim 1919
Belge 66

Mustafa Kemal'in, 11 nci Tümen Komutanı Mümtaz Bey'e yazdığı, İstanbul Hükümeti'nin siyasi görüşünün ne olduğu anlaşılıncaya kadar meydana gelen olayların araştırılmasını isteyen yazısı.

ATASE ARŞİVİ
Belge No: 2865

Gayet müsta'celdir

Sivas 23-24/10/35

Niğde'de On Birinci Fırka Kumandanı Mümtaz Beyefendiye
C. 20/10/35 şifreye

1. Adana ahvaline dair hükümetin siyasi nokta-i nazarı soruldu. Bu anlaşılıncaya kadar orada cereyan-ı ahvalin hakikat ve tafsilatını tahkiki buyurmanız elzemdir.

2. Ulukışla'da teşkilatın takviye ve bilhassa seyyar milli müfreze teşkil ve ihzarı elzemdir. Bunların nezaret-i alileri tahtında talep ettikleri beş yüz tüfeğin usulüne tevfikan itası münasiptir. Ancak şimdiden Adana havalisine geçmeyip tarafımızdan verilecek talimat ve taraf-ı alinizden tertip edilecek suret dairesinde hareket etmek üzere intizar eylemleri lazımdır. Efendim.

Mustafa Kemal
3. K. K.
Selahaddin

24 Teşrîn-i Evvel 35
Abdurrahman
Mülazım-ı sani

Koleksiyon Adı: İstiklal Harbi
Klasör No. 255 Dosya No. 6-2 Fihrist No. 15

[**Askeri Tarih Belgeleri Dergisi** No:103 (Ocak 1997) s.25-27]

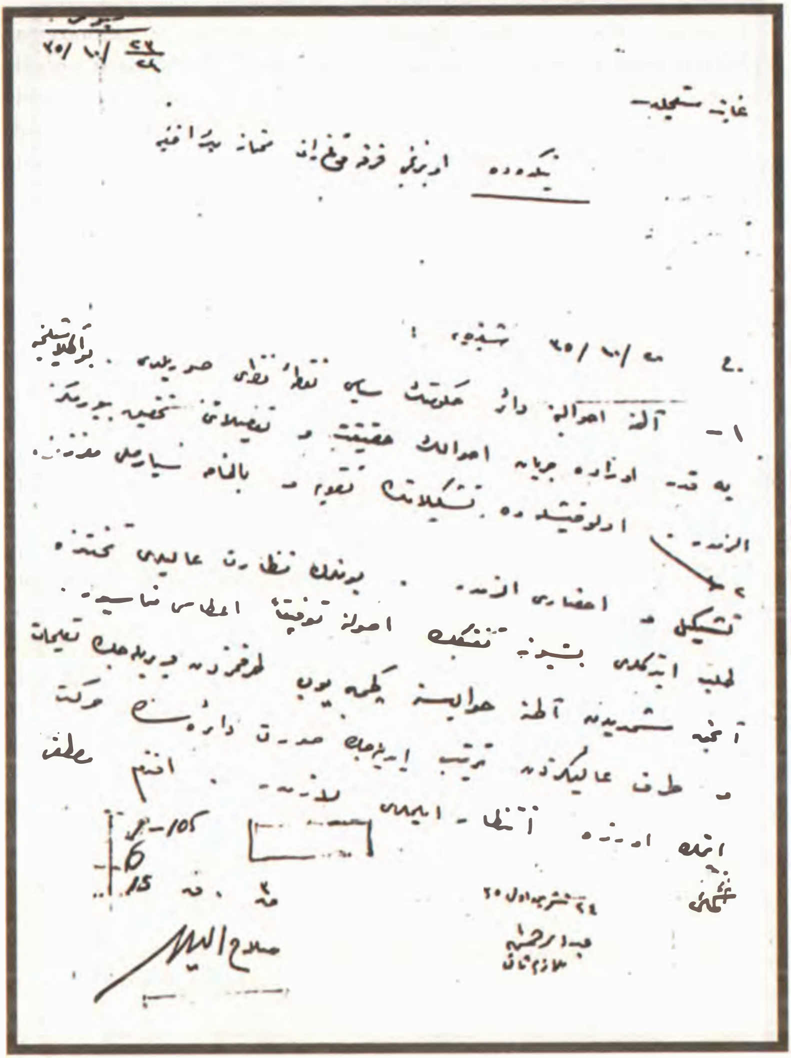

28 Ekim 1919
Belge 67

Harbiye Nazırı'nın Ermenilerin göçleri konusundaki açıklamalarını içeren 3 ncü Kolordu Komutanlığına gönderilen yazısı.

ATASE ARŞİVİ
Belge No : 2874

Ermeniler ekseriyet teşkil etmek istedikleri mevâki'ye muntazaman muhaceret ettikleri sübût bulmuştur. Bu husustaki istihbarat sureti zirdedir. Bu harekâtın dikkatle takibi ve her gün her vakadan kaç nüfus Ermeni'nin ne gibi vesileler icabıyla nerelere hareket ettiklerinin suret-i mahsusada tetkik edilerek yapılacak istatistiklerin muntazaman nezarete iş'ârı mercûdur. Erkân-ı Harbiye Şub: 4274.

Harbiye Nazırı Cemal

Suret

Adana'da bulunan İtilaf devletleri mümessilleri tarafından bil-ittifak verilen karara nazaran Ermenileri toplamak için emir verildiği ve bu mesele için Fransız Hükümeti Adana'da bulunan Ermeni patrik vekiline bazı evâmir vermiştir. Verilen emre göre Maraş'tan Sivas'a kadar her nerede Ermeni muhacirleri varsa Adana'ya gönderilecek ve bunun saha-i hudutu Tokat, Amasya, Kayseri, Yozgat, Ankara, Konya, Ereğli, Karaman, Afyonkarahisar, Eskişehir, İzmir ve civarı olan mahallerde bulunan muhacirlerin Adana'ya gönderilmesi ve her gün kaç kişi gönderilecek ise isimleri ile gönderildikleri tarih İngiliz Kumandanlığına iş'âr edilmesi tebliğ edilmiştir. Bu gün saat dört raddelerinde Beyoğlu'nda Ağahamamı civarında bulunan Silogos salonunda Ermeni Kadınlar Cemiyeti tarafından bir içtima akdedilerek burada aleni nutuk irad edileceği ve Rusya'dan Dersaadet'e gelmiş olan Taşnaksinun Komitesi'ne mensup Şirvanzade tarafından da irad-ı nutuk olunacağı istihbâr edilmiştir.

Suret

28/10/35

Koleksiyon Adı: İstiklal Harbi
Klasör No. 255 Dosya No. 6-2 Fihrist No. 28

[**Askeri Tarih Belgeleri Dergisi** No:103 (Ocak 1997) s.54-56]

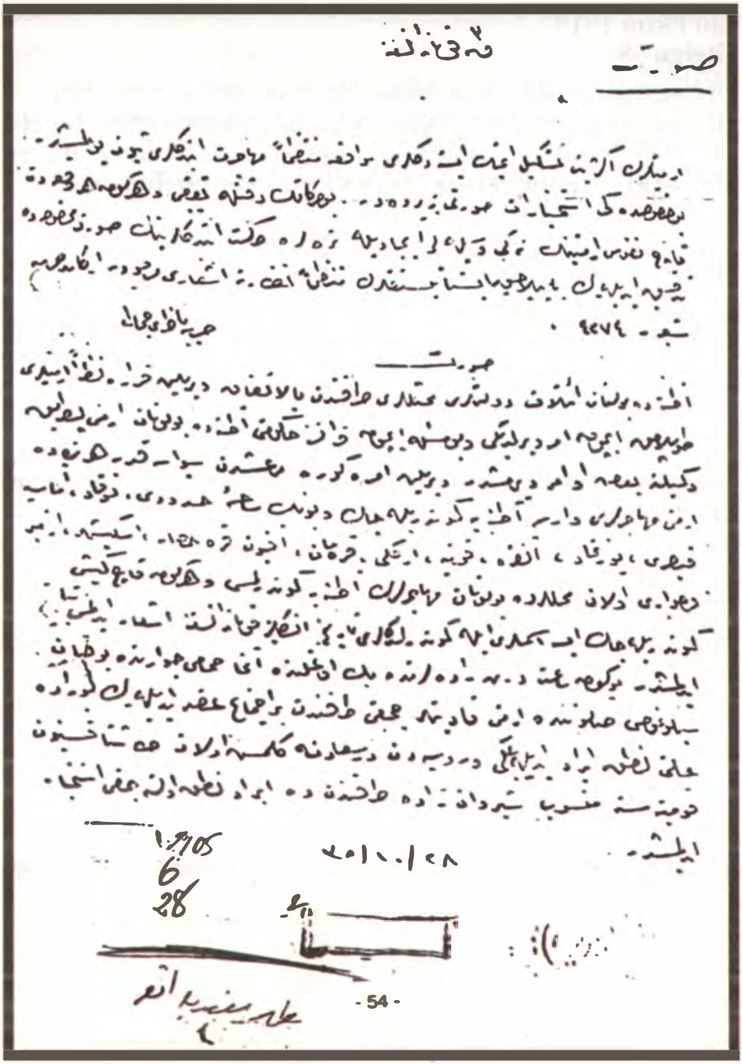

- 54 -

1905
6
28

30 Ekim 1919
Belge 68

Urfa, Antep, Maraş ve Adana'da Hükümet tarafından izlenecek siyaset hakkında bilgi istendiğine dair Heyet-i Temsiliye adına Mustafa Kemal Paşa tarafından Harbiye Nezaretine gönderilen 29/30 Ekim 1919 tarihli yazı

ATASE ARŞİVİ
Belge No: 92

Harbiye Nezareti Nezaret Şubesi Şifre Kalemi

Sivas'tan Harbiye Nazırı Cemal Paşa Hazretlerine Mevrûd Şifrenin Hallidir.

Urfa, Ayıntab, Mar'aş ve ale'l-umum Adana vilayetinin son vaziyyetini şerh ve izah ile bu menâtık hakkında Hükümet-i Seniyyenin takibine karar vermiş olduğu siyaset hakkında Heyetimizi tenvîr buyurmalarını istirham eylemiştik. Oralarda ahval kesb-i ciddiyyet eylemekte ve zamanın (ç m k l f) hadisatın birçok (...) tevlîd eyleyeceği hiss olunmakta bulunduğu arz ve bu babdaki iş'ar-ı Devletlerine intizar eyleriz.

29/30 Teşrîn-i Evvel 335
Vürûdu: 30/31
Heyet-i Temsiliyye namına
Mustafa Kemal
[**Askeri Tarih Belgeleri Dergisi** No:145 (Temmuz 2019) s.386-387]

1 Kasım 1919

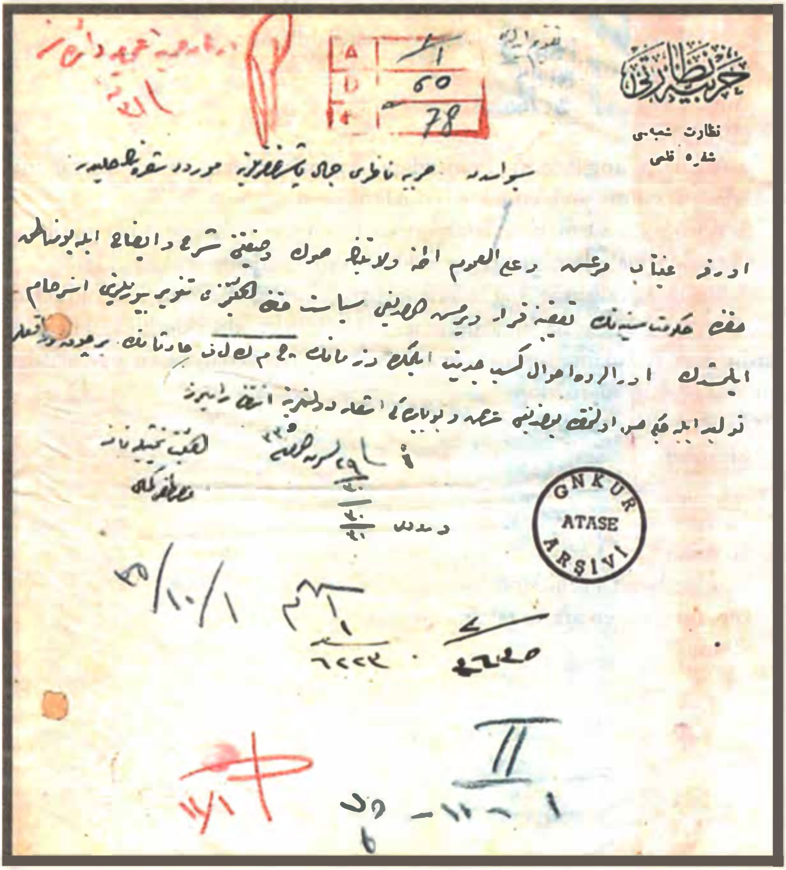

حربیه نظارتی
نظارت شعبه‌سی
شعبه قلمی
A 1
D 60
F 78
GNKUR ATASE ARŞİVİ

1 Kasım 1919
Belge 69
İngilizlerin, Adana'yı Fransızlara teslim ettikleri ve askerlerini güneye doğru sevk etmekte oldukları.

GNKUR ATASE ARŞİVİ
ATA-ZB-Kutu Nu-6 Gömlek Nu-21- Belge Nu-21-1

3. Kolordu Kumandanlığına

Müsta'cel ve mühimdir.
Adet: 739
(1919)

1-Adana'yı İngilizlerin Fransızlara teslim ettikleri ve otuz vagonla askerlerini cenûba sevk etmekte oldukları.

2-Veysiye ve Osmaniye İstasyonları İslam çeteleri tarafından basılarak İngiliz jandarmalarının silahlarını aldıkları ve müsâdeme ettikleri.

3-Musul havalisinde İngilizlerle urbanın muharebe etmekte oldukları. Şal, Beyrut ve Musul'da İngilizlerin icra-yı hükümet edeceklerini ve Hicaz'da şerifin icra-yı hükümet etmesi tasdik edildiği Adana'dan gelen yolculardan istihbâr edildiği maruzdur.

11. Fırka Kumandanı
Mümtaz

Mutabıktır.
28 minh
Kongre heyet-i celîlesine
Bir sureti aynen arz ve takdim olunur.
29 minh

1 Kasım 1919

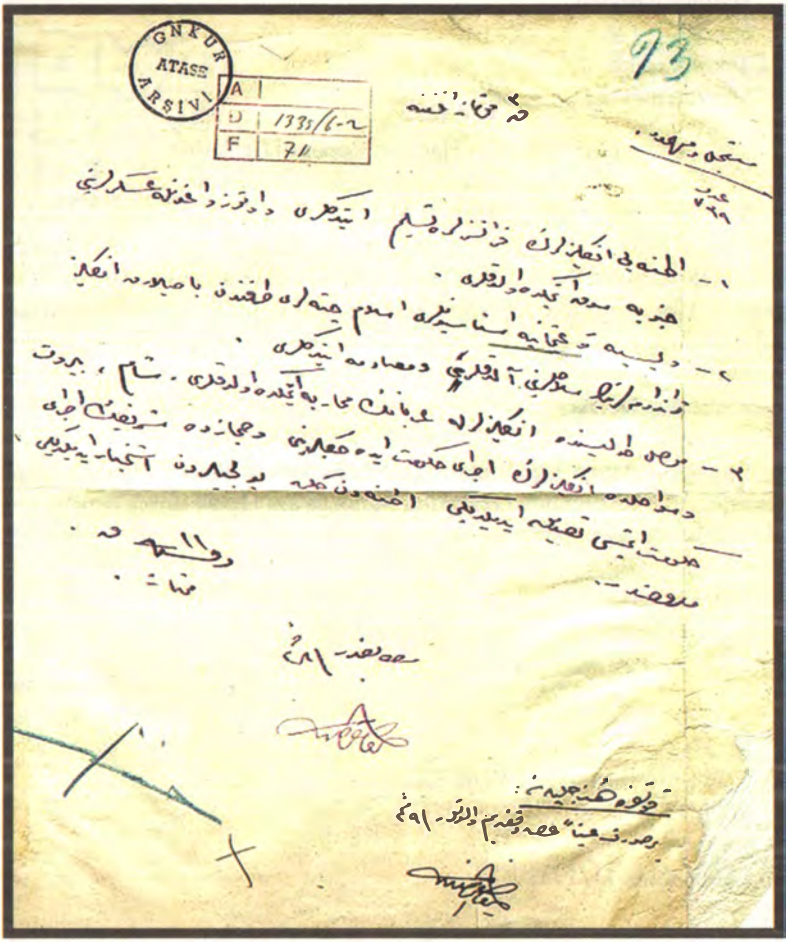

1 Kasım 1919
Belge 70
Bazı Ermenilerin Amerika'ya gitmek bahanesiyle Adana'ya giderek burada toplandıkları.

GNKUR ATASE ARŞİVİ
İSH-Kutu No.7 Gömlek No.43- Belge No.43-1

Harbiye Nezareti
Şube, 3
Takdim edildi.
Şifredir, mevrûd

Diyarbakır'dan Harbiye Nezaret-i Celîlesine

1-Amerika'ya gitmek bahanesiyle Malatya Ermenileri birer ikişer Adana'ya gidiyorlar. Malatya'ya vusl eden en son yüz kadar Ermeni'nin Adana'da bulundukları gelen yolcular söylemektedir. Üç dört ay evvel Amerika'dan gelerek Adana'da çetecilikle iştigal eden yüz elli kadar Malatyalı Ermeni'nin Adana'da telef olduğu Malatya'daki aileleri teessüründen anlaşılmaktadır. Adana'daki bu içtimanın bir Kilikya Cumhuriyeti maksadına ma'tûf olduğu hissedilmektedir. Akseki'de Milliler ile Anezeliler arasında vuku bulan müsâdemede Anezeden Milliler altı esir almıştır. Müsâdemeye İbn Mücella ve İbn Kaab Aşireti iştirak etmiş ve Ferana Fırkası Reisi Fahreddin idare etmiştir. Aneze Aşiretinden Hakır ibn Muhit ile ibn Hezak iştirak etmemiştir. Hâlâ sükûnun avdet ettiği ve diğer menâtıkta mühim bir hadise olmadığı maruzdur.

Harekât, 2813
1 Teşrîn-i Sânî 1335, vürûdu 5 Teşrîn-i Sânî 1335

13 Kolordu Kumandanı
Cevdet

M, 3710
Erkân-ı Harbiye-i Umûmiyye Dairesine
6/11/1335
1.Şubeye
1.Şube, M 6/11/1335

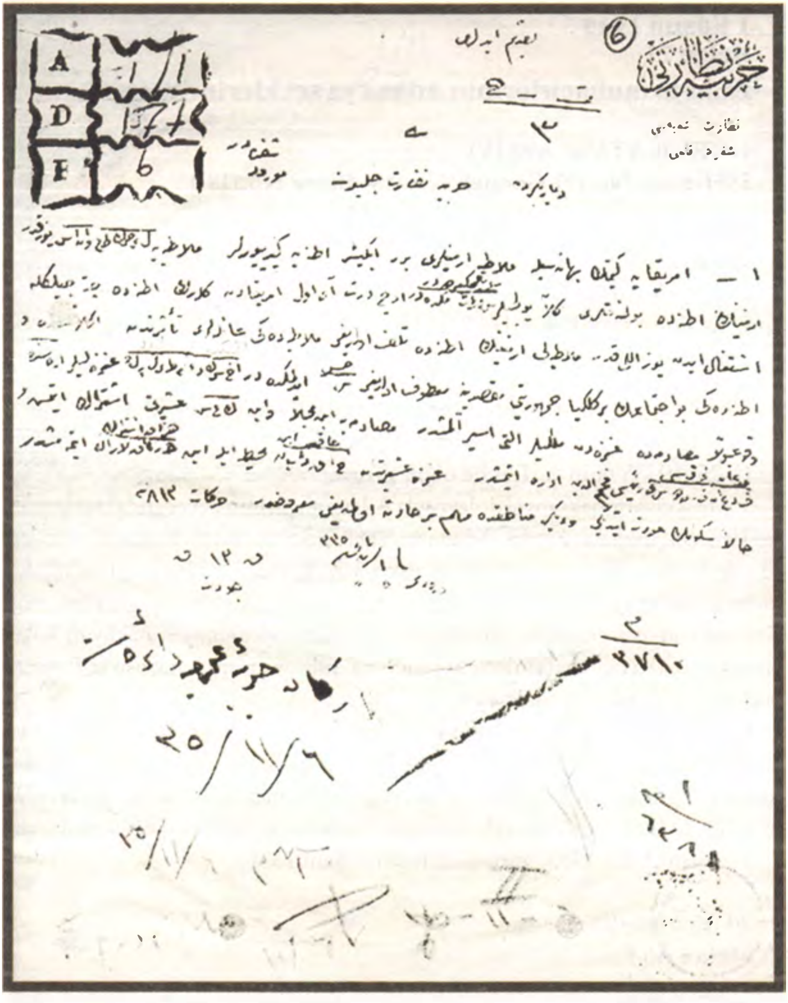

A | D | E

حربیه نظارتی

نظارت شعبه‌سی

شفره قلمی

1 Kasım 1919
Belge 71

Ermeni muhacirlerinin Adana'ya sevklerine dair.

GNKUR ATASE ARŞİVİ
İSH-Kutu No.197 Gömlek No.118- Belge No.118-1

Harbiye Nezareti
Takdim edildi
Erkân-ı Harbiye Dairesi
2 Teşrîn-i Sânî 1335, (01/11/1919)
Müsvedde

Ankara'dan, Harbiye Nezaret-i Celîlesine
Mevrûd şifredir

C. 25, 10, 35 tarih ve 1.Şube 6068 şifreye,

1-Misis civarındaki ahval dolayısıyla Adana ahalisinin heyecanda bulunması ve Ermeni muhacirlerinin Adana'ya sevk edilmemesini istirham ettikleri cihetle Kayseri'den sevk olunacak sekiz yüz Ermeni eytâmının Ulukışla'ya kadar karadan ve Ulukışla'dan itibaren trenle sevkleri münasip görülmüştür. Kayseri Ulukışla arasında Amerika otomobilleri işlediğinden nakliyatı kolay olacağı gibi Adana ahalisinin teheyyücü halinde asker muhafazasıyla Ermeni muhaciri sevk edilmiş olmayacaktır.

2-Kafileye bir zabit kumandasında kırk nefer muhafız terfik edilmesi ve Kayseri'den zaman ve suret-i hareketleri hakkında mezkûr eytâma nezaret edenlerle görüşülerek neticenin inbâsı On Birinci Fırkaya ve Kayseri'ye yazıldığı ve bu babda alınacak malumatın peyderpey bildirileceği arz olunur.

1 Teşrîn-i Sânî 1335, vürûdu 2 Teşrîn-i Sânî 1335

20. Kolordu Kumandanı
Mirliva Ali Fuad

2 Kasım 1919
Belge 72

ATASE ARŞİVİ

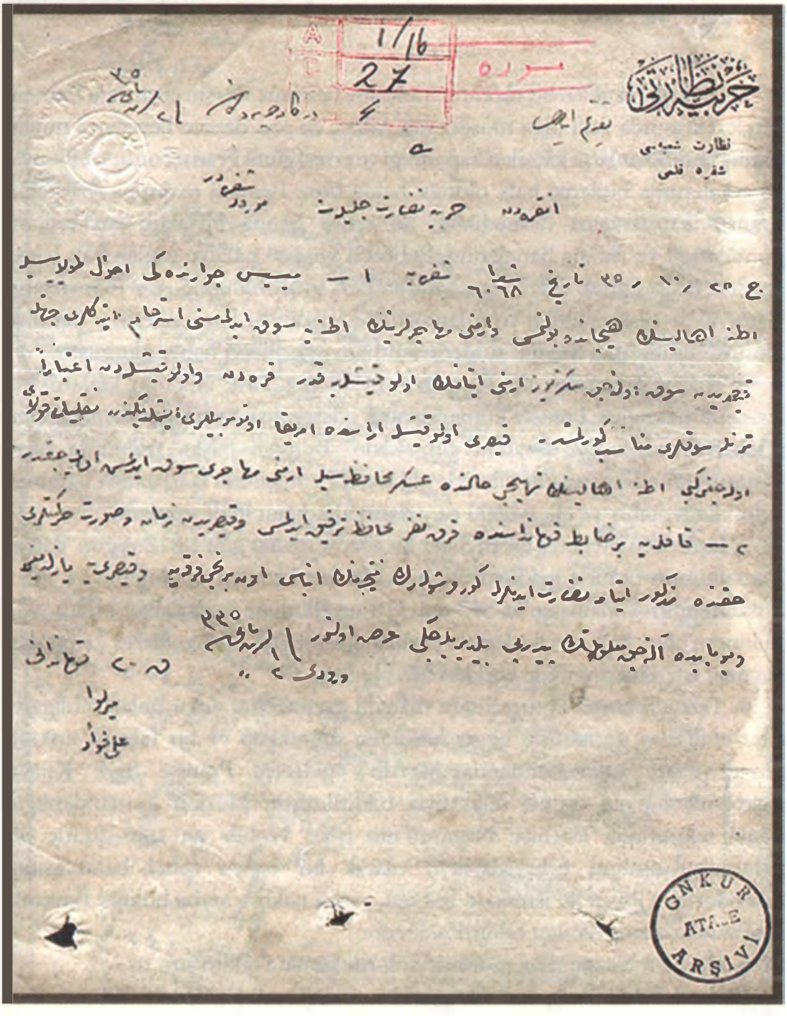

2 Kasım 1919
Belge 72

20 nci Kolordu Komutanı Ali Fuad'ın Adana bölgesinde Ermenilerle Müslüman halk arasında meydana gelen olaylar hakkında 3 ncü Kolordu Komutanı'na gönderdiği yazı.

ATASE ARŞİVİ
Belge No : 2881

3.K.K

1. Ulukışla'ya gelen bir tüccarın ifadesine nazaran Mersin civarında Ermeni çeteleri arasında vaki olan müsâdeme Adana'da son derece heyecan-ı mucip olmuş ve dükkanların kâmilen kapandığı ve ertesi günü Fransız otomobilleriyle ve arkalarında binlerce halk olduğu halde otuz Ermeni maktulü gizleyerek Fransız kabristanına defnedildiği ve ertesi günde birtakım maktullerin gömüldüğü ve Adana hanelerindeki bütün vesait-i nakliye toplanarak İslam çeteleri takip etmek üzere Ermeni askerleri irkab olunduğu ve Fransızların Ermenilere silah dağıttığı ve Adana ahali-i İslamiyesi Ermenilerin o havaliye gitmek cüretlerinin menini şiddetle istirham eyledikleri haber alınmıştır.

2. Adana'dan gelen bir Kayserili bir tüccar Türk ahalinin katlettikleri Ermeni maktulleri Fransız kumandanına göstermişler yaptığınız mukabeleti görmüyor musunuz cevabını almışlardır. Bundan başka Adana'da Ursa hanının yanından bir taraf ailesiyle giderken Ermenilerin taarruzuna uğramış. Ailesi katledilmiş ve ellerindeki çantaların alındığını ifade etmiştir.

3. İzmir'den Mersin'e çıkan diğer bir tüccar ise her gün 10:12 vagon Yunan mecrûhunun İzmir'e geldiğini ve hastanelerin kâmilen dolduğunu ve itilaf hükümetinin Yunanistan'ın 313'ten 318 tevellüdüne kadar olan efrâdı elde bulundurulup 310 tevellütlerinin terhisi emrettiğini, Yunanlıların İzmir'den kaçmak istediklerini ifade ettikleri arz olunur.

4. Tarsus Fransız kontrolünün mahalli gazetelerini vuku bulan tebligatta sitte-i 'ali alay üç taburlu beşer bölükten mürekkep ve bir taburu noksan olmak üzere yakın zamanda Mersin'e geleceği Fransız Şark Kıtaatı Kumandanlığı'nın birinci telgrafıyla bildirilmiştir. Mezkûr kumandanlığın ikinci telgrafında Harbiye Nezareti'nin iş'ârı veçhile en son süratle bir karargah-ı umumi fırkasıyla ayrı olarak bir topçu cebel bataryasının İskenderun'a ihracı iki istihkam bölüğü, yarım nakliye araba bölüğü Beyrut'a muvaâsalat etmiş olduğu bildirilmektedir.

5. Harbiye Nezareti'ne mücâvir kolordulara arz edilmiştir.

[**Askeri Tarih Belgeleri Dergisi** No:103 (Ocak 1997) s.75-79]

3 Kasım 1919
Belge 73

Heyet-i Temsiliye adına Mustafa Kemal'in Elazığ Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'ne yazdığı: Maraş bölgesinden İngilizlerin çekilerek yerine Fransızların geldiği ve olayların [illegible] devam ettiği hakkındaki telgrafı.

ATASE ARŞİVİ

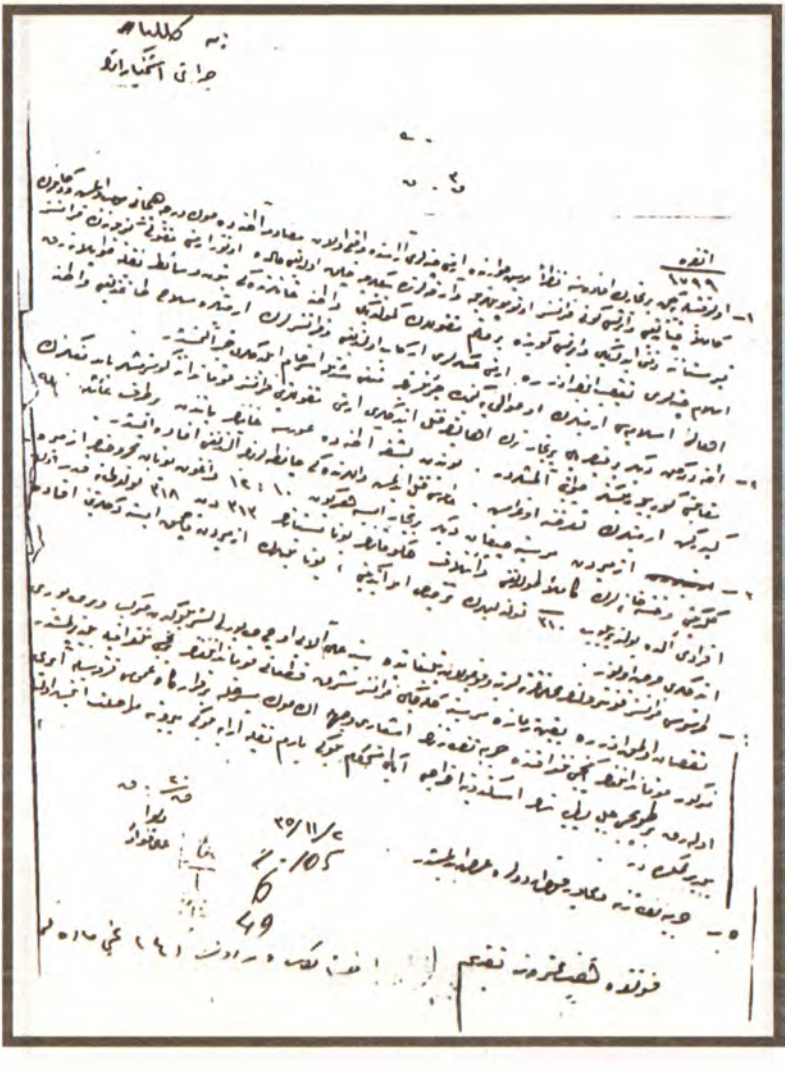

3 Kasım 1919
Belge 73

Heyet-i Temsiliye adına Mustafa Kemal'in Elazığ Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'ne yazdığı Maraş bölgesinden İngilizlerin çekilerek yerine Fransızların geldiği ve olayların aynen devam ettiği hakkındaki telgrafı.

ATASE ARŞİVİ

Telgraf
Aceledir

Sivas
3.11.35

Elaziz Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Heyet-i Merkeziyesine

Maraş hakkında mahallinden verilen malumat maalesef teyit etmektedir. Vaktiyle İngilizler tarafından Maraş, Ayıntap, Urfa'yı işgal suretiyle reva görülen haksızlık bu defa haksız olarak Adana havalisini işgal etmiş olan Fransızlar tarafından mevâki'-i mezkûrede tekrar ve idame eylemektedir. Buna karşı milletin hükümete müracaat ve düvel-i itilafiye mümessillerine protesto etmesi lüzumu tabii olmakla beraber bir taraftan da Maraş'ın istimdât-ı canhıraşane mümkün olan maddi muâvenete dahi şitâb etmek icap eder. Fransız Hükümeti miyânında birtakım Ermeni fedaileri dahi mevcuttur. Hükümetin ittihaz eylediği tedâbîr-i siyasiye hakkında istihsâl olunacak malumat arz edilecektir.

Efendim
Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti
Heyet-i Temsiliye namına Mustafa Kemal

Aslına mutabıktır. /3 minh Ba'd-el keşide
kongreye iade

Koleksiyon Adı: İstiklal Harbi
Klasör No. 255 Dosya No. 6-2 Fihrist No. 53

[**Askeri Tarih Belgeleri Dergisi** No:103 (Ocak 1997) s.80-82]

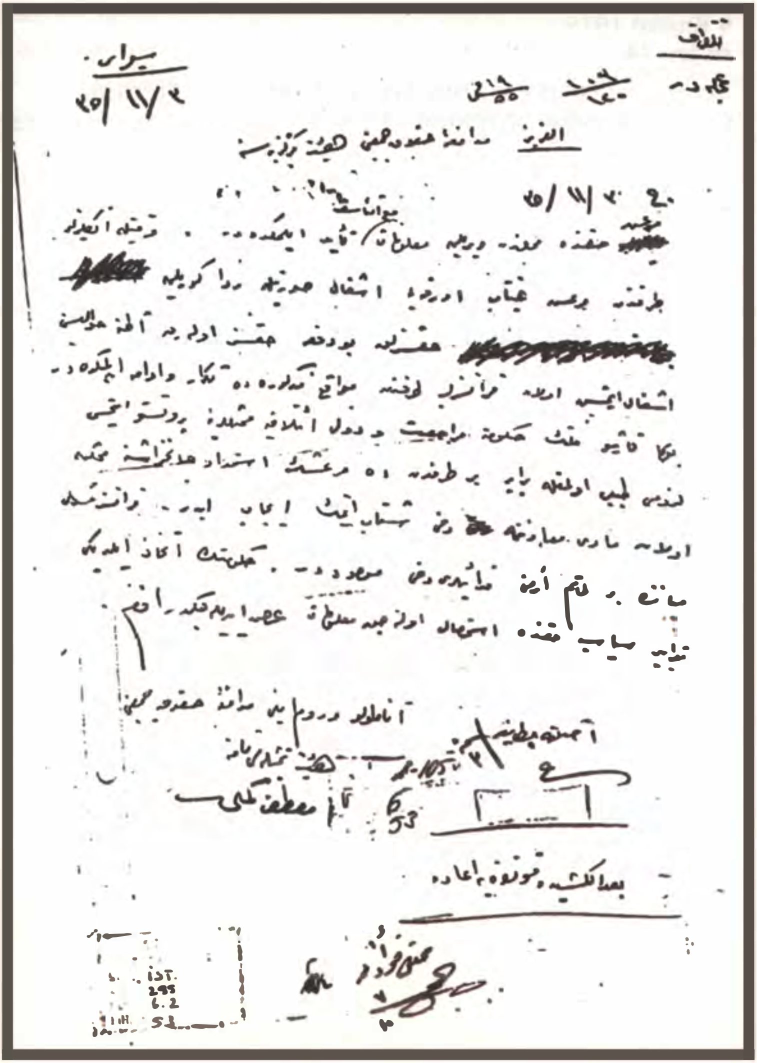

9 Kasım 1919
Belge 74

Mustafa Kemal Paşa'nın Antep, Adana, Sis, Mersin, Cebel-i Bereket Müdafaa-i Hukuk Cemiyetlerine Sivas'tan çektiği telgraf

9.XI.1335 (1919)

Evvelce mütareke mevâddı hilafına olarak İngilizler tarafından işgal olunan Antep, Maraş ve havalisi tesellüm suretiyle Fransızlar tarafından işgal olunmak üzere tahliye olundu. Buraları el-yevm Fransızların taht-ı işgalindedir.

Hükümet, bu mevâki', ahalisinin hukukunu ayaklar altına alan işgal-i mezkûru hükumat-ı muhtelife nezdinde protesto etmekle beraber Türk hükümetinin velev en küçük parçasının olsun kendisinden nez' edilemiyeceğini muazzam mitingler suretiyle cihana ilana başladılar. Binaenaleyh Türk Hükümeti akşamından olan işbu mevâki'n Fransızlar tarafından işgalinin bilumum memurin-i hükümetle Müdafaa-i Hukuk heyet-i merkeziyeleri ve belediye reisleri tarafından efkar-ı Umûmiyye ve Amerika nezdinde protesto edilmesi ve bu haksızlığın tashihinin talep olunması tamimen tebliğ olunur.

Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Kısm-i İcrai Reisi Mustafa Kemal

Ali Nadi Ünler, (**Gaziantep Savunması, İstanbul, 1969**), s.177. ve Utkan Kocatürk (Der) ; **Atatürk'ün Toplanmamış Telgrafları** (Ankara: Edebiyat Yayınevi, 1971) s.12

20 Kasım 1919
Belge 75

Adana İşgal Hudutu Üzerindeki Münasip Noktalar ile Teşkilat-ı Milliye Derecesini Teftiş

11. Fırka Kumandanın, Adana işgal hudutu üzerindeki münasip noktalar ile teşkilat-ı milliye derecesini teftiş için müsaade istediği ve izin verildiği hakkında, 20. Kolordu Kumandan Vekili Mahmud Beyin Ali Fuad Paşaya gönderdiği telgraf sureti.

TİTE ARŞİVİ
Belge No: K313G11B11001

Ankara
20/11/1335
Adet: 6134
3.Kolordu Kumandanlığı

Yirminci Kolordu Kumandanı Ali Fuad Paşa Hazretlerine

On birinci Fırka kumandanı Adana işgal hudutu üzerindeki nukât-ı münasebe ile teşkilat-ı milliye derecesini teftiş için müsaade istemiş ve muvafakat edilmiş olduğu maruzdur.

20. Kolordu Kumandan
Vekili Mahmut

۳ ه ۰ ح

اخذه: ۲۰/۱۱/۲۵

عدد
٦١٢٤

بریجی قول اردو قوماندانی علی فؤاد پاشا حضرتلرینه؛

اون برنجی فرقه قوماندانی المانی اشغال حدودی اوزرنده کی نقاط مناسبه ده تشکیلاتیمیزی دیرجسی تفتیش اجرا ایتمسنه مساعده ایله موافقت بیورلمسی اولدیغی معروضدر

فرقه قوماندانی
محمود

23 Kasım 1919
Belge 76
Adana'daki Fransız işgal kuvvetlerinden bir kısmın

Adana'daki Fransız işgal kuvvetlerinden bir kısmının Diyarbekir'e geçtiği, Sivas'ta bulunan Mustafa Kemal Paşa'nın Erzincan ve Erzurum istikametine çekildiği, Balıkesir havalisinde Çerkeslerin toplandığı, Yunanlıların Çatalca'daki zulümleri, Haleb'de ahali ile İngilizler arasındaki çatışma, Suriye'deki Fransızlar ile ahalinin durumu, Bulgaristan yoluyla Dersaadet'e gelen ve giden vapurlar ve yolcular hakkında İstanbul İstitlâât Memurluğu raporlarının takdimi.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı
Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)
Belge No: BOA, DH. EUM. SSM, 39/38
Tarih: H-29-02-1338

OSMANLI ARŞİVİ
DH.EUM. SSM

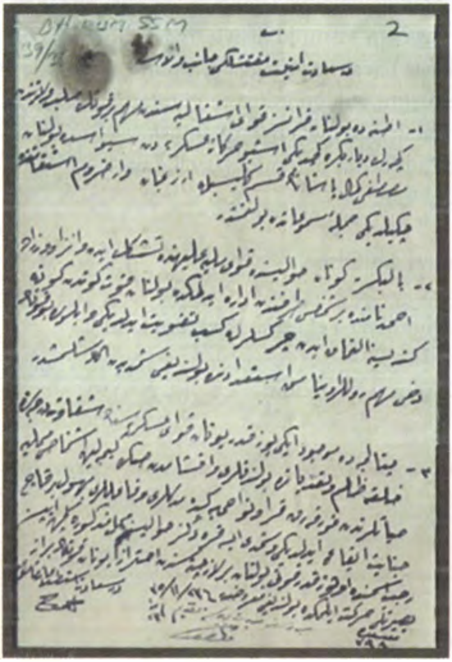

Belge 76 (Devamı)

Osmanlı Arşivi
Belge No: BOA, DH. EUM. SSM, 39/38 Lef 1

Huzur-ı Ali-i Müdür-i Ekremîye

Raporu itâ eden memurun ismi	Tarihi	Numarası
İstitlâât Memuru Ahmed Efendi	23 Teşrîn-i Sânî 1335	798

Hülasa-i Meâli:

Adana'da bulunan Fransız kuva-yı işgaliyesinden mühim bir kuvvetin vilayetten Diyarbakır'a geçtiği ve işbu harekât-ı askeriyeden Sivas'ta bulunan Mustafa Kemal Paşa'nın kısmı küllisiyle Erzincan ve Erzurum istikametine çekildiği ve Balıkesir havalisinde kuva-yı milliye aleyhinde Ahmed namında bar şahsı idare etmekte olduğu kuvvete günden güne Çerkeslerin iltihakıyla takviye edildiği, Çatalca'da mevcut Yunan askeriyesinin şekavet derecesinde halka zulüm ve ta'addiyatta bulunduklarına dair.

23 Teşrîn-i Sânî 1335

İstanbul Emniyet Müfettişi
Mustafa
Huzur-ı âli-i müdüriyet-i ekremiye takdim kılındı.
23 Teşrîn-i Sânî 1335
Seyr ü Sefer Müdürü Seyfeddin
Hıfz.

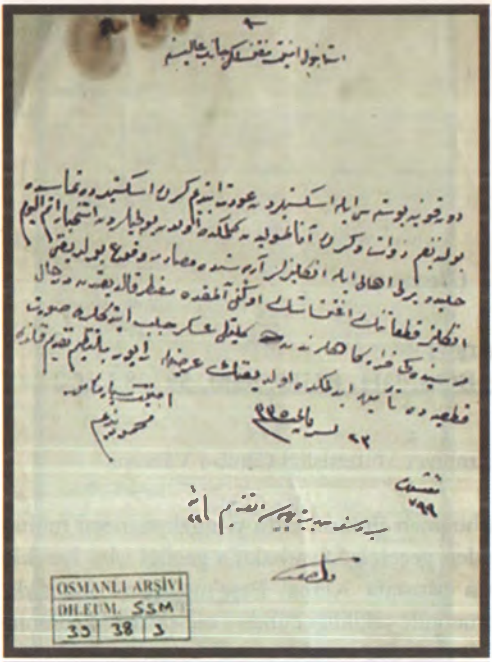
OSMANLI ARŞİVİ
DH.EUM. SSM
33 38 1

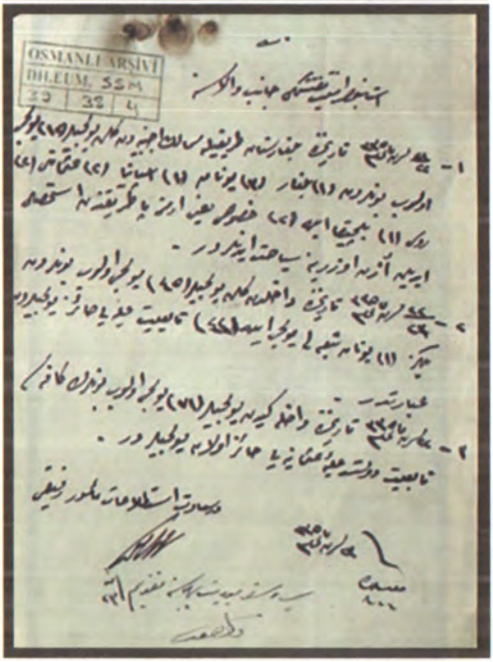
OSMANLI ARŞİVİ
DH.EUM. SSM
33 38 4

Belge 76 (Devamı)

Osmanlı Arşivi
Belge No: BOA, DH. EUM. SSM, 39/38 Lef 2

Dersaâdet Emniyet Müfettişliği Cânib-i Vâlâsına

1-Adana'da bulunan Fransız kuva-yı işgaliyesinden mühim bir kuvvetin Halep vilayetinden geçerek Diyarbakır'a geçtiği işbu harekât-ı askeriyeden Sivas'ta bulunan Mustafa Kemal Paşa'nın kısmı küllisiyle Erzincan ve Erzurum istikametinde çekildiği cümle-i mesmûâttan bulunmuştur.

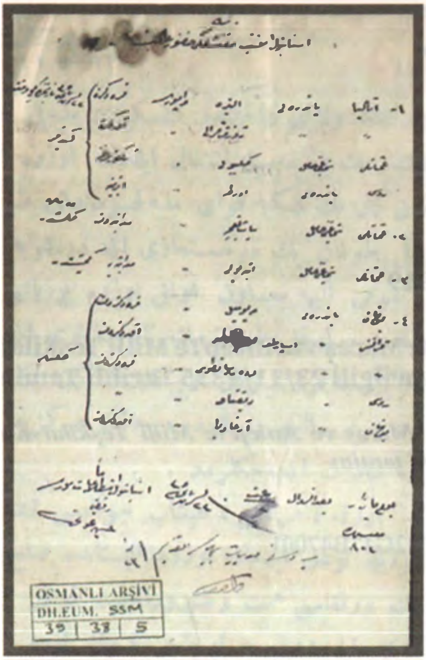
OSMANLI ARŞİVİ
DH.EUM. SSM
39 | 38 | 5

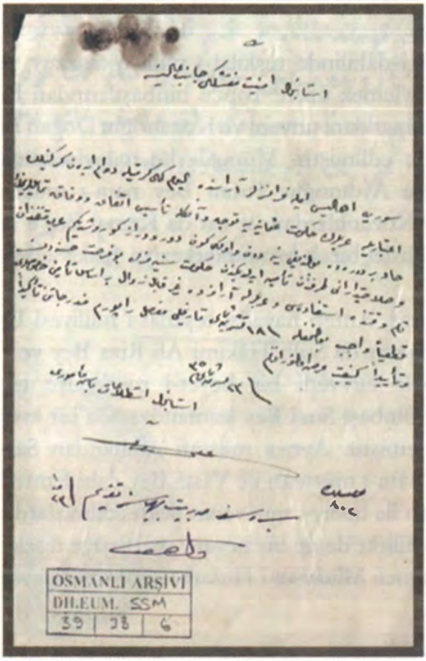
OSMANLI ARŞİVİ
DH.EUM. SSM
39 | 38 | 6

23 Kasım 1919
Belge 77

Adana, Urfa, Maraş ve Antep'te Milli Teşkilat Kurulmasıyla ilgili 23/11/1335 Tarihli Tamim

Adana, Urfa, Maraş ve Antep'te Milli Teşkilat Kurulmasıyla ilgili 23/11/1335 tarihli tamim

TİTE ARŞİVİ
Belge No: K322G47B47001

Sivas
23/11/1335
Tamim

1-Adana vilayeti dâhilinde teşkilat-ı milliye taazzuv ve teşmîl ettirmek vazifesiyle iştigal eylemek üzere Topçu binbaşılarından Kemal Bey Kilikya Kuva-yı Milliye Kumandanı unvanı ve Kozanoğlu Doğan Bey nam-ı müstearı ile Develi'ye i'zâm edilmiştir. Mumaileyhe muavin olmak üzere Yüzbaşı Osman Efendi ise Aydınoğlu Tufan Bey nam-ı müstearı ile refakatine verilmiştir. Ayrıca Kozanlılardan üç zat da Kemal Bey'e refakat etmektedir. Mûmâ-ileyh Develi'de bir heyet-i merkeziye teşkil ederek işe mübâşeret eyleyeceklerdir.

1-[2]-Urfa, Maraş, Antep havalisi teşkilat-ı milliyesi Umûruyla tevaggul eylemek üzere Elbistan'da Sulh Hâkimi Ali Rıza Bey ve rüfekası himmet-i vatan-perverânesiyle kuvvetli bir heyet-i merkeziye teşekkül eylemiştir. Üçüncü Kolordu Binbaşı Suzi Bey kumandasında bir kısım kıtaatı mahall-i mezkûra sevk eylemiştir. Ayrıca müstafi zabitandan Salim Bey Kurtoğlu Yörük Selim Bey nam-ı müstearı ile Vasıf Bey dahi Emrullah-zâde Kılıç Ali Bey nam-ı müstearı ile berây-ı muâvenet izâm edilmişlerdir.

3-Bu maksatla Silifke'de de bir heyet-i merkeziye teşekkül etmiştir.

Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Riyaseti

سیواس
۲۳ — ۱۱ — ۳۳۵

تعمیم

١ — اطنه ولایتی داخلنده تشکیلات ملیه‌یی تعضو
وتشمیل ایتدیرمك وظیفه‌سیله اشتغال ایله‌مك اوزره طوپجی
بیکباشیلرندن کمال بك کلکیا قوای ملیه قوماندانی عنوانی و
توزان اوغلی طوغان بك نام مستعاری ایله دوه‌لویه اعزام
ایدلمشدر . مومی الیهه معاون اولمق اوزره یوزباشی عثمان
افندی ایسه بدین اوغلی طوفان بك نام مستعاری ایله رفاقتنه
ویرلمشدر . ایروجه قوزانلیلردن اوچ ذات‌ده کمال بکه رفاقت
ایتمکده‌در . مومی الیهم دوه‌لوده بر هیئت مرکزیه تشکیل
ایده‌رك ایشه مبادرت ایله‌یه‌جکلردر .

١ — اورفه ، مرعش ، عینتاب حوالیسی تشکیلات
ملیه‌سی اموریله توغل ایله‌مك اوزره البستانده صلح حاکمی
علی رضا بك ورفقاسی همت وطنپرورانه‌سیله قوتلی بر هیئت
مرکزیه تشکل ایله‌مشدر . اوچنجی قول اردو بیکباشی
سوزی بك قوماندانلغنده بر قسم قطعاتی محل مذکوره سوق
ایله‌مشدر . آیروجه مستعفی ضابطاندن سالم بك قورد اوغلی
یوروك سلیم بك نام مستعاری ایله واصف بك دخی امراء
زاده قلنج علی بك نام مستعاری ایله برای معاونت اعزام
ایدلمشلردر .

۳ — بو مقصدله سلفکه‌ده‌ده بر هیئت مرکزیه تشکل
ایتمشدر .

24 Kasım 1919
Belge 78

Fransız Kumandanın, Adana işgal kuvvetlerinden Antep ve Maraş Sancakları İçin Birer Alay Kuvvet İstediği

Antep'te bulunan Fransız Kumandanın, Adana işgal kuvvetlerinden Antep ve Maraş Sancakları için birer alay kuvvet istediği - Halep Mıntıkasındaki Ermenilerin, Diyarbakır'daki Ermenileri Adana'ya hicrete teşvik ettiklerinin anlaşıldığı

TİTE ARŞİVİ
Belge No: K22G17B17001, B17_a001

Onbeşinci Kolordu Kumandanlığı
Adet, hususi: 551
Umumi: 1242
Erzurum, 24/11/1335

15. Kolordu Kumandanı Mirliva Kazım Karabekir Paşa tarafından

Erzurum Vilayet-i Celîlesine
Atûfetlü Efendim Hazretleri,

2-Antep'te bulunan Fransız kumandanı Adana kuva-yı işgaliye kumandanlığından Antep ve Maraş sancakları için birer alay kuvvet talep ettiği anlaşılmıştır.

3-Halep mıntıkasındaki Ermeniler Diyarbekir'deki Ermenileri Adana'ya hicrete teşvik ettikleri elde edilen mektuplardan anlaşılıyor.

...

Arz olunur, ol babda emir ve irade hazreti men lehü'l-emrindir.
15. Kolordu Kumandan vekili
Miralay Kazım

Ordu, 2-d, 30/11/1335
Cânib-i vâlâ-yı Mektubiye, 25 Teşrîn-i Sânî 1335

Mündericâtına malumat hâsıl olmuştur, li-ecli'l-hıfz evrak müdüriyetine emir ve havale buyurulması arzıyla takdim olunur efendim.

29 Teşrîn-i Sânî 1335
Mektubi Hamid
Hıfzı, 29 Teşrîn-i Sânî 1335

ق ١٥ قوماندانى ميرلوا كاظم قره بكر پاشا طرفندن

اون بشنجى قول اردو قوماندانلغى

عدد

خصوصى ٥٥١

عمومى ١٢٤٤

خلاصه :

اخطار : ويريله جك جوابلر هانكى تاريخ و نومرولى و هانكى شعبه طرفندن اولديغنك تصريح ايدلمسى مرجودر .

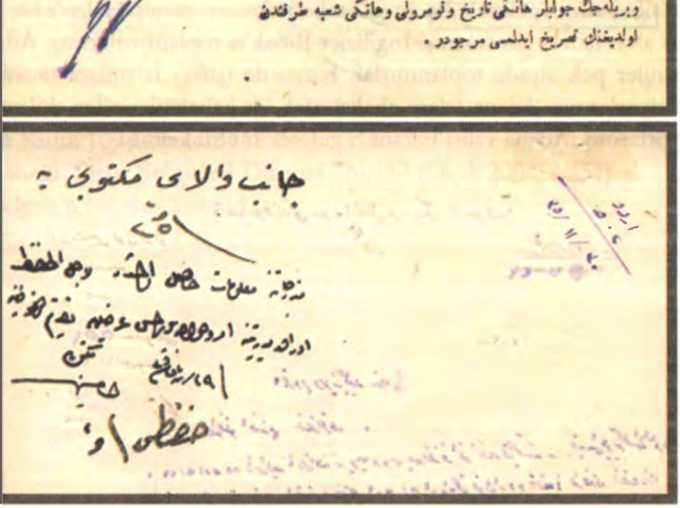

25 Kasım 1919
Belge 79

Adana'ya dair istihbarat- Halep - Telebyez'den dönen bir subayın buradaki İngiliz kuvvetlerine ait verdiği bilgiler

ATASE ARŞİVİ
BELGE NO: 83

Harbiye Nezareti
Nezaret Şubesi M/ takdim edildi.
Şifre Kalemi 3944
Diyarbekir'den
2'de. 23 – 11

Harbiye Nezaretine mevrut şifrenin hallidir.

1- Halep Telebyez tarikiyle mezuniyetten avdet eden bir zabitin 14 / 11 / 35'te fırkaya verdiği malumat hülasası ber-vech-i âtî dir: Telebyez'de bir mülazım kumandasında yirmi süvari, on piyadeden ibaret kuvvet varmış daha (şifre) süvari gelecekmiş. İngiliz askeri kâmilen gitmiş. Halep'e bir İngiliz süvari alayı (şifre) girecekmiş. İngilizler Ribak'ta toplanıyorlarmış. Adana'da Ermeniler pek ziyade toplanmışlar. Kuvvetle (şifre) İslamlara tecavüzatta bulunuyorlarmış. Adana İslam ahalisi ufak bir kabahatlerinden dolayı idam ediliyorlarmış. Adana valisi Estank'a giderek müftü kalmış.

2- Fırka kumandanı olduğu söylenilen Adana'daki Miralay Pebab 15 / 11 / 35'te Ayıntab'a gelerek mutasarrıfla görüşmüştür. Aynı gün akşamı avdet etmiştir. 16 / 11 / 35'te Osmaniye (şifre) Yüzbaşı Andiriz'le istihkam miralayı ve hat müfettişi ne zamanda Ayıntab'a gelmiştir. Reman mutasarrıfı müstemleke modasının geçtiğini (şifre) Kilikya'dan farklı idareye tabi olduğu memlekette intizama kani' (şifre) hâlâ âmâlleri bulunduğunu söylemiştir. Suve'ye tayin kılınan General Robk'un muvaâsalat edeceğini ve işgal hazırlıkları yapıldığını Ayıntab'daki Fransız kumandanı Kalem Riyasetine gelmiştir.

3- Azre'deki taburun aldığı malumata göre Zaho'daki beş nefer, üç top, dört makineli tüfek olduğunu bildirmiştir. Üserâ'nın zaman-ı vürûdunu anlamak vesilesiyle zabit gönderilecektir. Harekât 3037. 20 - 21 Teşrîn-i Sânî 335

Vürûdu 23 - 24 Minh
13. Ko. Kumandanı Cevdet
2 Kısım 25 / 11 / 35

2
Şube 4776

İsh Kutu: 109 Gömlek: 118 Belge: 118 – 1
[**Askeri Tarih Belgeleri Dergisi** No:117 (Ocak 2004) s.253]
[Belgenin Görseli Yoktur]

3 Aralık 1919
Belge 80

Adana ve Havalisinde Yapılacak Teşkilat ve Tatbik Edilecek Plan

Adana ve havalisinde yapılacak teşkilat ve tatbik edilecek plan ve mıntıka taksimatı hakkında Heyet-i Temsiliye'nin tanzim ettiği talimat, Muhtar Emrullah, Binbaşı Kemal Beylerle birlikte Adana'dan gelen birkaç zatla teşkilatlanma ile ilgili yapılan müzakere, Eski Aydın Cephesi Kumandanı Hacı Şükrü'nün Adana Mıntıkası hakkındaki plan gereğince uygun bir görev alabileceği, Miralay Refet Beyin Konya Ereğlisi'ne geldiğini bildirir yazılar.

TİTE ARŞİVİ
Belge No: K313G38B38-3003

Ankara
3/12/1335
Adet: 95
Zata mahsustur

Yirmi üçüncü Kolordu Kumandanlığına

Sabık Aydın Cephesi Kumandanı Hacı Şükrü Bey'in tayini hakkında Heyet-i Temsiliye'ye keşide buyurulan telgraf bana havale edildi. Adana işgal mıntıkası hakkında yeni bir plan kararlaştırıldı. Bu plan mûcibince mîr-i mûmâ-ileyh hal ve mesleği ile mütenasip vazife bulunabileceğini ümit ediyorum. Binaenaleyh buna talip olup olmadığının ve rütbe ve sınıfının ve şahsî ahz-ı asker şubesi vasıtasıyla iş'ârını rica ederim.

Şifre edilmiştir.

Cevap

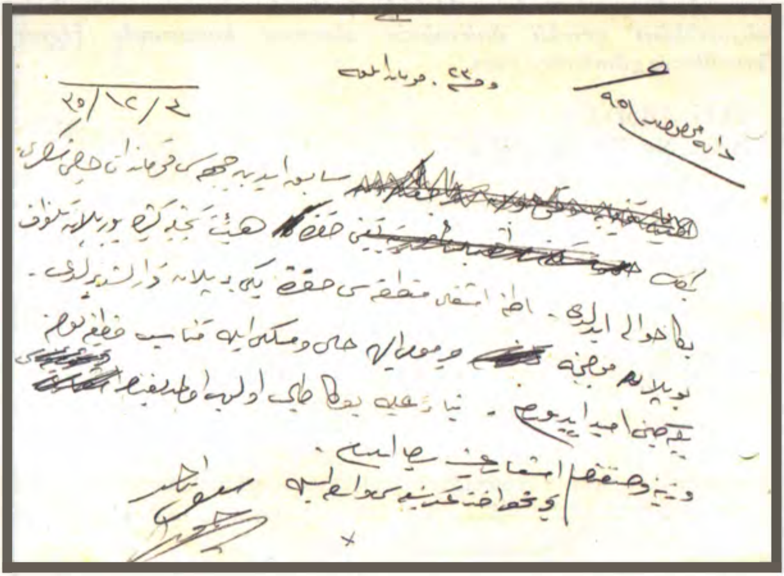

4 Aralık 1919
Belge 81

Adana Hakkındaki Kararların Hemen Tatbikine Başlanması- Fransızların Adana'daki Çerkesleri kandırarak menfaatlerine çalıştırdıkları

Adana hakkındaki kararların hemen tatbikine başlanması, Kayseri Mülkiye Müfettişi Tevfik Talat Beyin teşkilat için iyi bir kişi olmadığı, Fransızların Adana'daki Çerkesleri kandırarak menfaatlerine çalıştırdıkları gerekli önlemlerin alınması konusunda Heyet-i Temsiliyeye gönderilen yazı.

TİTE ARŞİVİ
Belge No: K313G41B41001

4/12/1335
Adet: 958

Heyet-i Temsiliye'ye

1-Kayseri-Sivas caddesi her mevsimde otomobil mürûruna müsaittir. Kayseri'de (600) kilo kadar benzinin depo edilmesine Onbirinci Fırka kumandanı teşebbüs etmiştir. Neticeyi zât-ı âlilerine arz edecektir.

2-Kayseri mülhakatı iyi fakat içerisini gayri muvafık buldum.

Kayseri'de teşkilatın esaslandırılması için tedâbîr-i mukteziye alınmıştır.

3-Adana hakkındaki mukarrerâtın hemen tatbikatına başlanılmak üzere tedâbîr-i mukteziye ikmal edilmiştir.

4-Kayseri Mülkiye Müfettişi Tevfik Bey teşkilat için fena bir şahsiyet olduğu tahakkuk etmiştir. Mümkünse bunun katiyeten başka bir yere izâmı rica olunur.

5-Fransızlar Adana muhitindeki Çerkesleri umûmiyyetle kandırarak menfaatlerine çalıştırıyorlar imiş. Ezcümle Ceyhan Kaymakamlığına tayin ettikleri mütekait Yüzbaşı İbrahim Efendi, mümkünse Bekir Sami Efendi tarafından Adana Çerkezlerine icra-yı nasihat eylemek üzere birkaç memur gönderilmesi gayet mühimdir.

6-5/12/1335'de Kayseri'den Ankara'ya hareket edeceğim. Arz-ı hürmet eylerim efendim.

Şifre edilmiştir, cevap

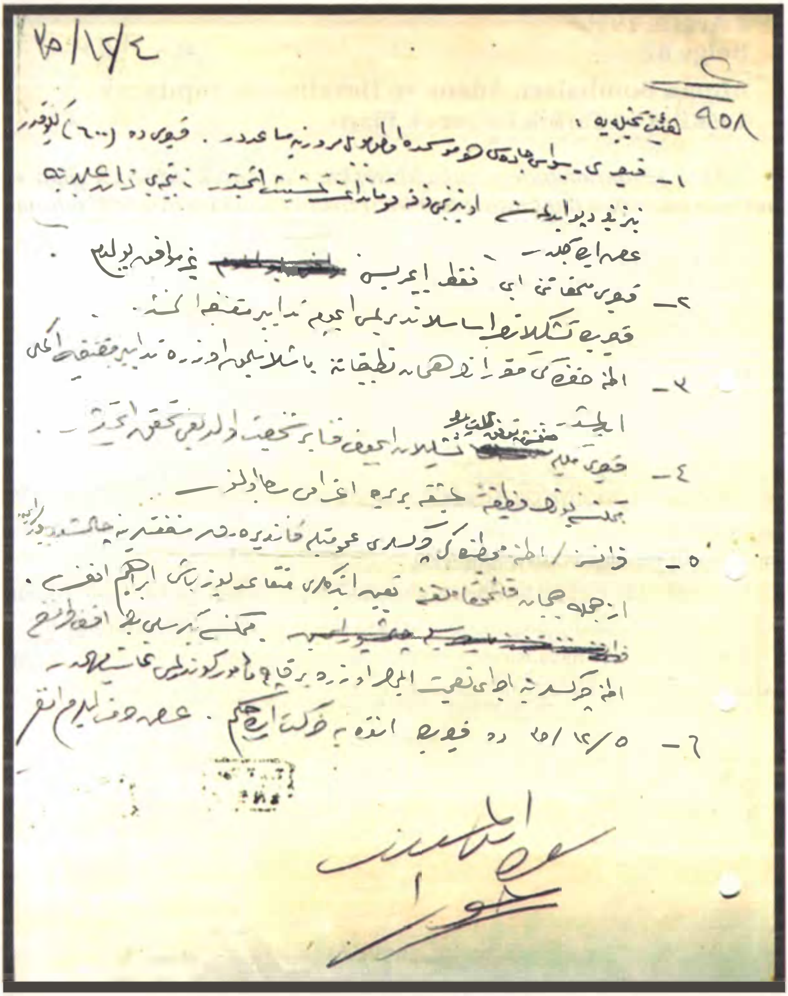

4 Aralık 1919
Belge 82

Alman Bombaları, Adana ve Havalisinde Yapılacak Teşkilat ve Tatbik Edilecek Plan

Adana ve havalisinde yapılacak teşkilat ve tatbik edilecek plan ve mıntıka taksimatı hakkında Heyet-i Temsiliye'nin tanzim ettiği talimat.

TİTE ARŞİVİ
Belge No: K313G38B38-4001

4/12/1335
Adet: 959

12. Fırka 1. Kolordu

1-Heyet-i Temsiliye'ce Adana hakkında yeni bir plan tertip edilmiş. Ve bir sureti zât-ı âlilerine derdest çekildi. Şimdilik 12.Kolordu'dan iki suretle muâvenet-i tabii mecburiyetindeyim.

Birincisi: 11. Fırka tarafından alınmak üzere 3 bin kadar saplı Alman bombasının ita edildiğinin mezkûr fırkaya doğruca tebliğ buyurulması.

İkincisi: Adana havalisinde çalışmak üzere gönüllü muvazzaf ve ihtiyat zabitanının 11. Fırkaya gönderilmesi.

...
Ali Fuad
Şifre edilmiştir
Cevap

4 Aralık 1919
Belge 83

Adana ve Havalisinde Yapılacak Teşkilat ve Takib Edilecek Plan ve Mıntıka Taksimatı Hakkında Heyet-i Temsiliye'nin Tanzim Ettiği Protokol

Adana ve havalisinde yapılacak teşkilat ve takib edilecek plan ve mıntıka taksimatı hakkında Heyet-i Temsiliye'nin tanzim ettiği protokol.

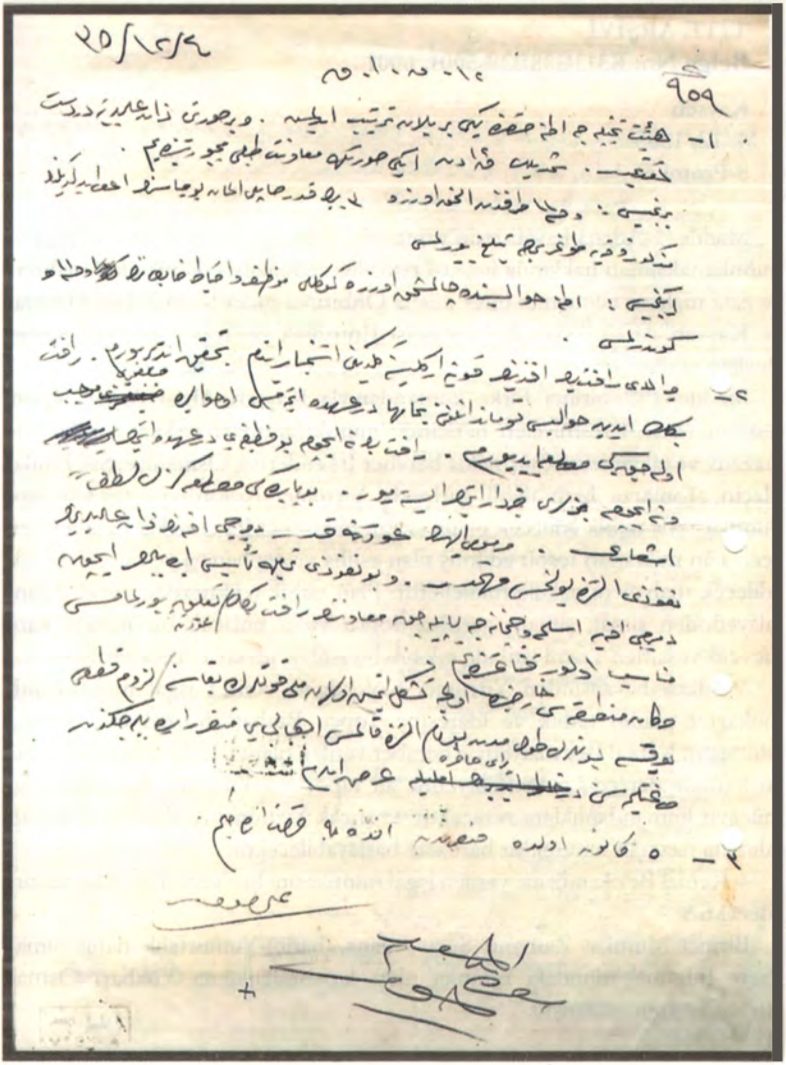

4 Aralık 1919
Belge 83
Adana ve Havalisinde Yapılacak Teşkilat ve Tatbik Edilecek Plan ve Mıntıka Taksimatı Hakkında Heyet-i Temsiliye'nin Tanzim Ettiği Protokol

Adana ve havalisinde yapılacak teşkilat ve tatbik edilecek plan ve mıntıka taksimatı hakkında Heyet-i Temsiliye'nin tanzim ettiği talimat.

TİTE ARŞİVİ
Belge No: K313G38B38-5001, 6001

Kayseri
4/12/1335
8-Protokol

Madde/1-Adana havalisinde yapılacak teşkilat ve tatbik edilecek plan ve mıntıka taksimatı hakkında heyet-i temsiliyece tanzim edilmiş olan mahrem ve zâta mahsus talimattan birer nüsha Onbirinci Fırka Kumandanı Mümtaz ve Kayseri Ahz-ı Asker Kalem Reisi Emrullah ve Topçu Binbaşı Kemal Beylere verilmiştir.

Madde/2-Onbirinci Fırka kumandanıyla Kayseri Ahz-ı Asker Kalem reisinin vezâif-i resmiyeleri hâricinde mıntıkalarındaki teşkilat-ı milliyenin taazzuv ve takviyesine çalışmakla beraber İskenderun, Osmaniye, Sis, Finike, Haçin, Tomarza hattı dâhil garbında Yirminci Kolordu'ya verilen işgal mıntıkasında tatbik edilecek plana azami muâvenet îfâ etmekle beraber ber-vech-i âtî miktarları tespit edilmiş olan esliha ve cephaneyi ve saire dahi irâe edilecek mahallere nakille mükelleftir. Plan tatbik edilmezden evvel Adana vilayetinden şimal, şimal-i garbîye doğru vuku bulacak bir istilaya karşı mevcut vesaitten azami istifade ederek bu istilayı tevkif edeceklerdir.

3-Adana havalisinden Yirminci Kolordu'ya verilen işgal mıntıkasında mukarrer planın tatbik ve idaresine Topçu Binbaşı Kemal Bey memur edilmiştir. Kemal Bey maiyetiyle beraber verilen planı tatbike çalışacak ve her iki haftada derece-i muvaffakiyetine ait raporunu Yirminci Kolordu'ya ve mücâvir kumandanlıklara verecektir ve ancak Yirminci Kolordu'dan alacağı talimata nazaran umumi bir harekete başlayabilecektir.

4-Kemal Bey kendisine verilen işgal mıntıkasını ber-vech-i âtî ikiye taksim edecektir:

Birinci Mıntıka: Zamantı Suyu-Adana (hariç)-Yumurtalık dâhil olmak üzere bunun şarkındaki mıntıka olup kumandanlığına Yüzbaşı Osman Efendi memur edilmiştir.

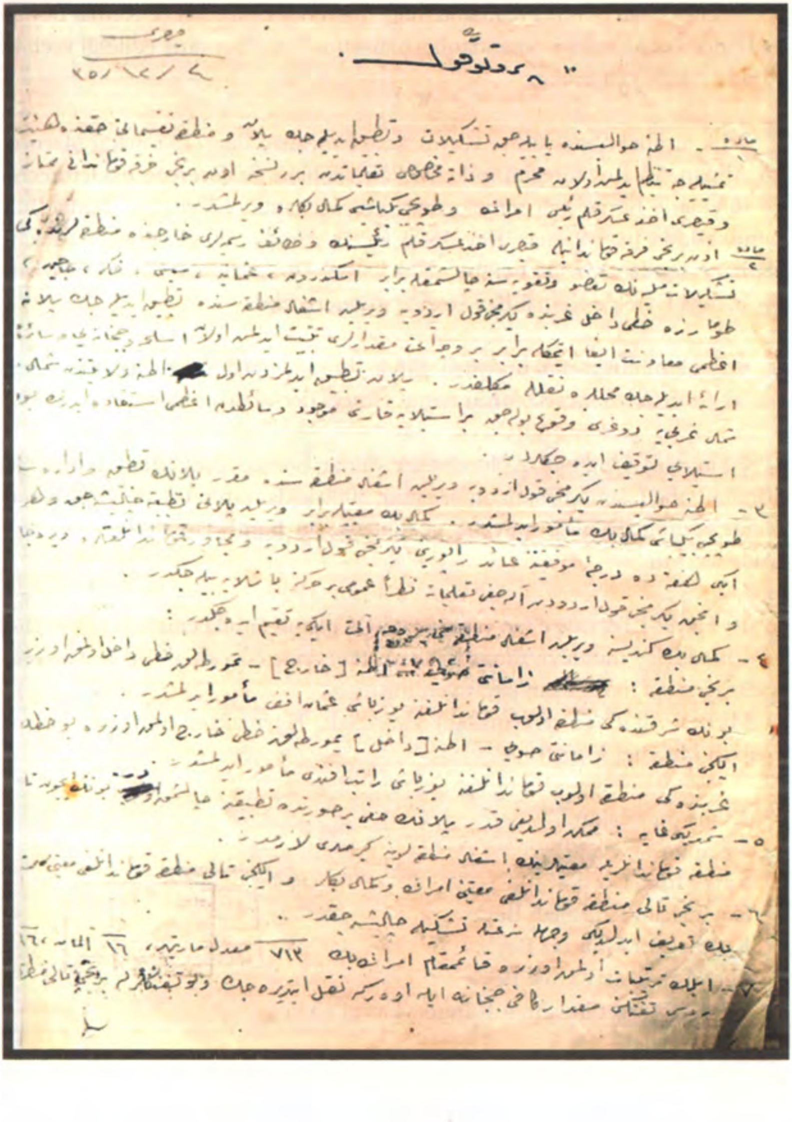

İkinci Mıntıka: Zamantı Suyu-Adana (dâhil)-Yumurtalık hattı hâriç olmak üzere bu hattın garbındaki mıntıka olup kumandanlığına Yüzbaşı Ratip Efendi memur edilmiştir.

5-Şimdiki gaye: Mümkün olduğu kadar planın hafi bir surette tatbikine çalışmaktır. Bunun için tali mıntıka kumandanlarıyla maiyetlerinin işgal mıntıkalarına girmeleri lazımdır.

6-Birinci Tali Mıntıka Kumandanlığı maiyetini Emrullah ve Kemal Beyler ve İkinci Tali Mıntıka Kumandanlığı maiyetini Ratip Bey tarif edildiği veçhile süratle teşkile çalışacaktır.

7-İlk tertibat olmak üzere Kaymakam Emrullah Bey 713 muadil Martini, 16 Alman, 16 Rus tüfeğini miktar-ı kâfi cephane ile Evereğe naklettirecek ve tüfeklerle birinci tali mıntıkasının ihtiyacı temin edilecektir. İkinci Tali mıntıkasında ise Mümtaz Bey 1500 kadar Alman tüfeği ve miktar-ı kâfi cephane temin etmekle beraber 500 kadar Alman tüfeği ve miktar-ı kâfi cephaneyi Evrek'e Kemal Bey emrine gönderecektir.

8-İşgal mıntıkasının makineli tüfek ihtiyacı hafif ve şuvarçlozalardan olmak üzere Yirminci Kolordu temin etmeği der-uhde etmiştir.

9-Şimdilik Onikinci Kolordu'dan yalnız bomba ihtiyacının ikmali ve gönüllü zabit izâmı istirham olunacaktır. 3000 kadar saplı Alman bombasının Niğde'ye gönderilmesi muvafık görülüyor. Bu bombaları Onbirinci Fırka nakledecektir.

10-Heyet-i Temsiliye'nin yapmış olduğu planın tatbiki emrinde ber-vech-i bâlâ maddeler muhteviyatının bilahare tebeyyün edecek ahval ve vaziyete kadar icrasına müttefikan karar verilmiştir.

Mirliva Ali Fuad, Kaymakam Emrullah, Kaymakam Mümtaz, Topçu Binbaşı Mehmet Kemal

Aslına mutabıktır.
4 Kânûn-ı Evvel 1335
Yâver İdris Cevdet
Kaymakam Emrullah Bey'e
Kaymakam Mümtaz Bey'e
Topçu Binbaşı Kemal Bey'e
Birer sureti verilmiştir. 4 Kânûn-ı Evvel 1335
İdris Cevdet

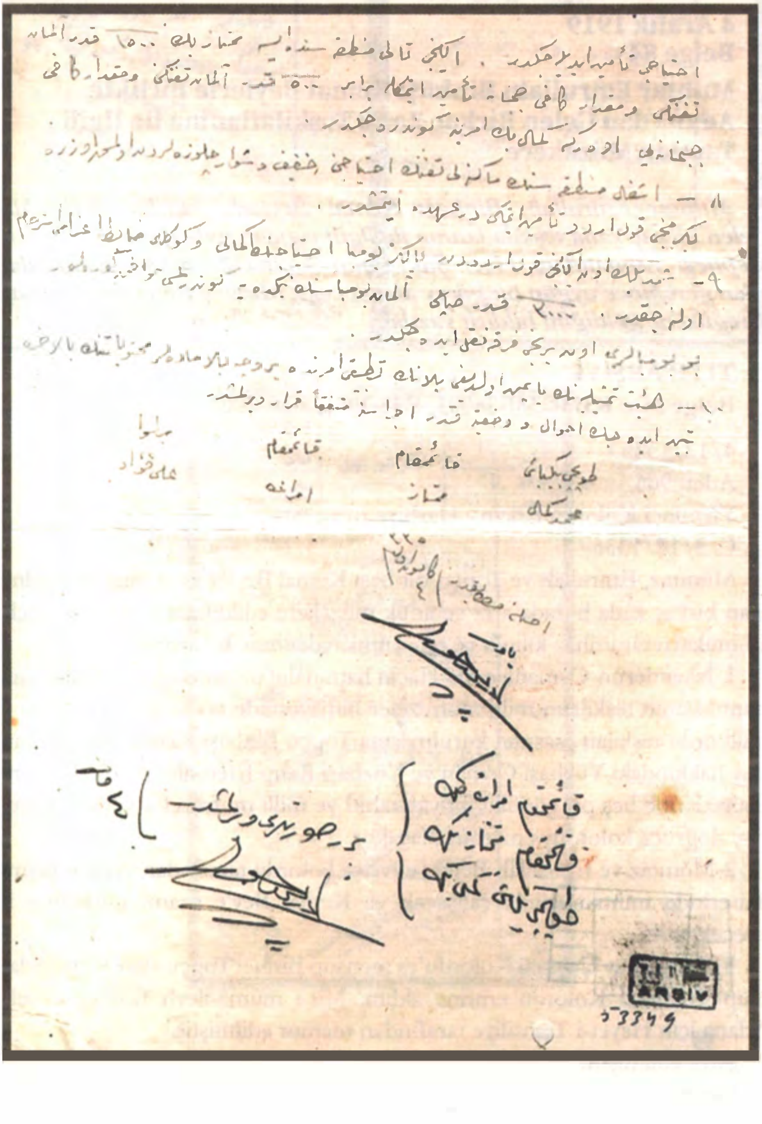

احتیاجی تأمین ایدیله جکدر . ایکنجی تالی منطقه سنده ایسه مختار بك ۵۰۰ قدر آلمانیه
تفنکی و مقدار کافی جبخانه تأمین ایتمکله برابر ۵۰۰ قدر آلمانیه تفنکی و مقدار کافی
جبخانه‌یی ... امرینه کوندریله جکدر .

۸ — اشغال منطقه سنده ماکنه‌لی تفنك احتیاجی ...
یکرمنجی قول اردو تأمین ایتمکی در عهده ایتمشدر .

۹ — ... آلتنجی قول اردودر ... احتیاط ...
اوله جقدر . ۲۰۰۰ قدر ... آلمانیه بومباسی ...
... ایده جکدر .

۱۰ — ... قرار ویرلمشدر .

میرلوا علی فؤاد — قائممقام ... — قائممقام ممتاز — بکباشی محمد کمال

ARŞİV

53349

4 Aralık 1919
Belge 84

Muhtar Emrullah, Binbaşı Kemal Beylerle Birlikte Adana'dan Gelen Birkaç Zatla Teşkilatlanma ile İlgili Yapılan Müzakere

Muhtar Emrullah, Binbaşı Kemal Beylerle birlikte Adana'dan gelen birkaç zatla teşkilatlanma ile ilgili yapılan müzakere, Eski Aydın Cephesi Kumandanı Hacı Şükrü'nün Adana Mıntıkası hakkındaki plan gereğince uygun bir görev alabileceği, Miralay Refet Beyin Konya Ereğlisi'ne geldiğini bildirir yazılar.

TİTE ARŞİVİ
Belge No: K313G38B38001, B38-1001, B38-2001

4/12/1335
Adet: 966
Yirminci Kolordu Erkân-ı Harbiye riyasetine
C. 3/12/1335

Mümtaz, Emrullah ve Topçu Binbaşı Kemal Beyler ve Adana'dan gelmiş olan birkaç zatla burada arîz ve amîk müzakere edildikten sonra ber-vech-i âtî mukarrerât ittihâz kılındı ve tafsilatını avdetimde bildiririm.

1-İskenderun-Osmaniye-Sis-Haçin hattı dâhil olmak üzere Garptaki işgal mıntıkasının teşkilatın milli müfrezeler himayesinde taazzuv ve takviyesi ve milli ordu teşkilatı esasının kurulmasına Topçu Binbaşı Kemal Bey'in, Rauf Bey hakkındaki Yüzbaşı Osman ve Yüzbaşı Ratıp Efendiler memur edilerek maiyetlerine beş on gönüllü ihtiyat zabiti ve milli müfrezeler verildi. Kemal Bey doğruca kolorduya merbût olacaktır.

2-Mümtaz ve Emrullah Beyler evvelce kolordu tarafından verilen talimat dairesinde mıntıkalarında çalışacak ve Kemal Bey'e azami muâvenet ifâ edeceklerdir.

3-Kemal Bey Üçüncü Kolordu'ya mensup Birinci Topçu alayı Kumandanı olup Yirminci Kolordu emrine aldım. Mir-i mûmâ-ileyh faal ve evvelce Adana için Heyet-i Temsiliye tarafından memur edilmiştir.

Şifre edilmiştir.
Cevap

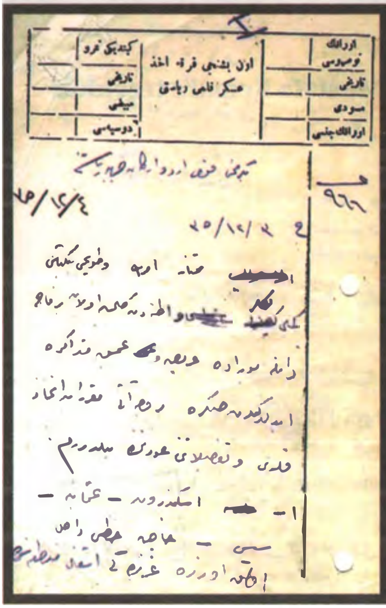

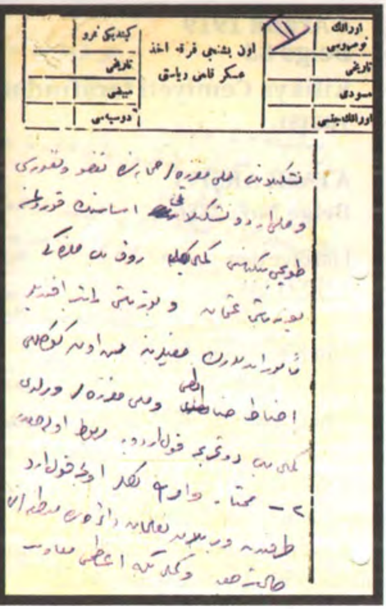

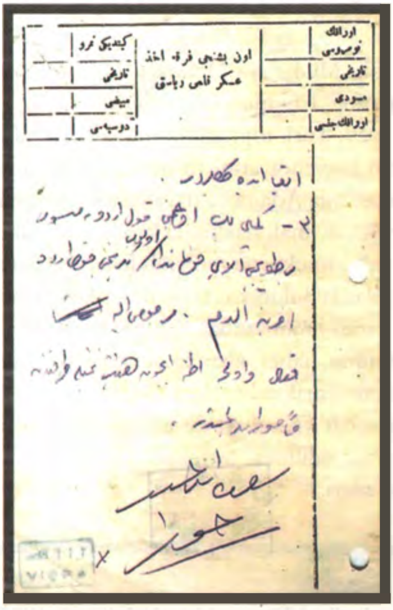

4 Aralık 1919
Belge 85
Kilikya Cemiyeti tarafından Mustafa Kemal'e teşekkür yazısı.

ATASE ARŞİVİ
Belge No : 2886

Harbiye'den
4/12/1335

3 ncü Kolordu K.

3 ncü Kolordu K. Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Kilikyalılar Cemiyeti tarafından zatıalilerine hitaben yazılan beyanname sureti aynen atîde olundu.

Heyet-i Temsiliye mahal-i içtimai takarrür edince bu cemiyetten de münasip bir zat gönderilecektir.

Efendim. 13/12/35
Harbiye Nazırı Cemal

Rumeli ve Anadolu Müdafaa-i Hukuk-u Milliye Cemiyeti Reisi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine, Efendim Hazretleri:

Kilikyalılar Cemiyeti, Türk toprağının muhafaza-i tamamiyeti için çalışan ve Türk şehâmetinin mevcudiyetini fiilen ispat eden cemiyetlerine beyan-ı teşekkür eder. Cemiyetimiz Adana ve havalisinde ihdas edilen vaziyet-i gayr-ı meşruanın izâlesi ve Türk ahali hakkında yapılan mezalim ve fecâyi'n men'-i devamı için ibraz-ı sa'y etmekte ve mütemadiyen düvel-i muhtelife nezdinde müracaat ve protestolarda bulunmakta ise de, Adana, Maraş, Ayıntap ve Urfa ile son zamanlarda temin-i münasebat ve muhaberata imkân bulamadığından vekayiden günü gününe haber alamamakta ve bu müşkülatı ve vazifeyi zamanında ifaya mani olmaktadır. Binaenaleyh teşkilat-ı milliyece o havâlî ile de temin-i münasebat ve vekayi ve ahval-i cariye-i rûz-merre hakkında cemiyetimizin haberdar edilmesi hususunda ibraz-ı sa'y buyurulmasını arz eyleriz efendim hazretleri.

Kilikya Cemiyeti (İmza)
13/12/35
[**Askeri Tarih Belgeleri Dergisi** No:103 (Ocak 1997) s.95-99]

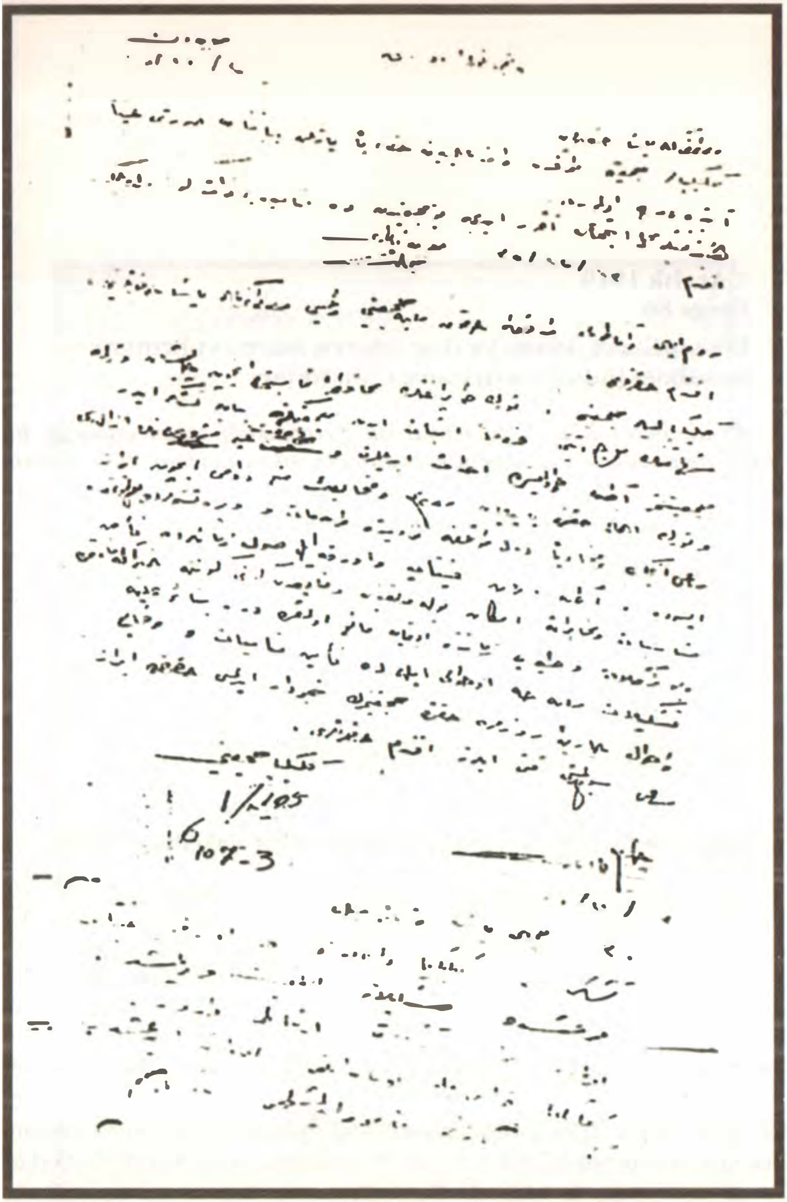

1/105

6

107-3

7 Aralık 1919
Belge 86

Ermenilerin Adana'ya Göç Ederek Adana'yı Ermeni Kasabası Haline Getirmeye Çalıştıkları

Ermenilerin Kilikya ve Erivan'da Ermenistan teşkil edeceği, bu iki Ermeni hükümeti arasında İslamların sıkıştırılacağı, Ermenilerin Adana'ya göç ederek Adana'yı Ermeni kasabası haline getirmeye çalıştıkları ve İslamlara zalimce davrandıkları

TİTE ARŞİVİ
Belge No:K22G19B19001

Onbeşinci Kolordu Kumandanlığı
Erkân-ı Harbiyesi
1.Şube
Hususi: 595
Erzurum, 7/12/1335

Onbeşinci Kolordu Kumandanı Vekili Miralay Kazım Bey tarafından

Erzurum Vilayet-i Celîlesine
Atûfetlü Efendim Hazretleri,

6-Mardin'e gelen şâyân-ı itimat bir zatın ifadâtına nazaran: Ermeniler Kilikya'da ve Erivan'da Ermenistan teşekkül edeceğini ve bu iki Ermeni hükümeti arasında İslâmların sıkıştırılacağını söylüyorlarmış. Bütün Vilâyât-ı Şarkiyeden hatta Maraş, Antep ve Urfa'dan Ermeniler Adana'ya hicret ediyorlarmış, Adana şehri yakınında yirmi Ermeni kasabası inşa ediyorlarmış. El-yevm şehirde Ermeni İslâmdan çok imiş, Adana'da bidâyetten İslâmlara pek çok fenalık yapılmakta iken atlı kuvvetleriyle Kara Yusuf ve Çerkez İsmail çetelerinin de hâriçteki Ermenilere tecavüzü ve bu Ermenilerin Adana'ya hicrete başlaması üzerine İslâmlara olan tazyîk azalmış.

15.Kolordu Kumandan Vekili
Miralay Kazım

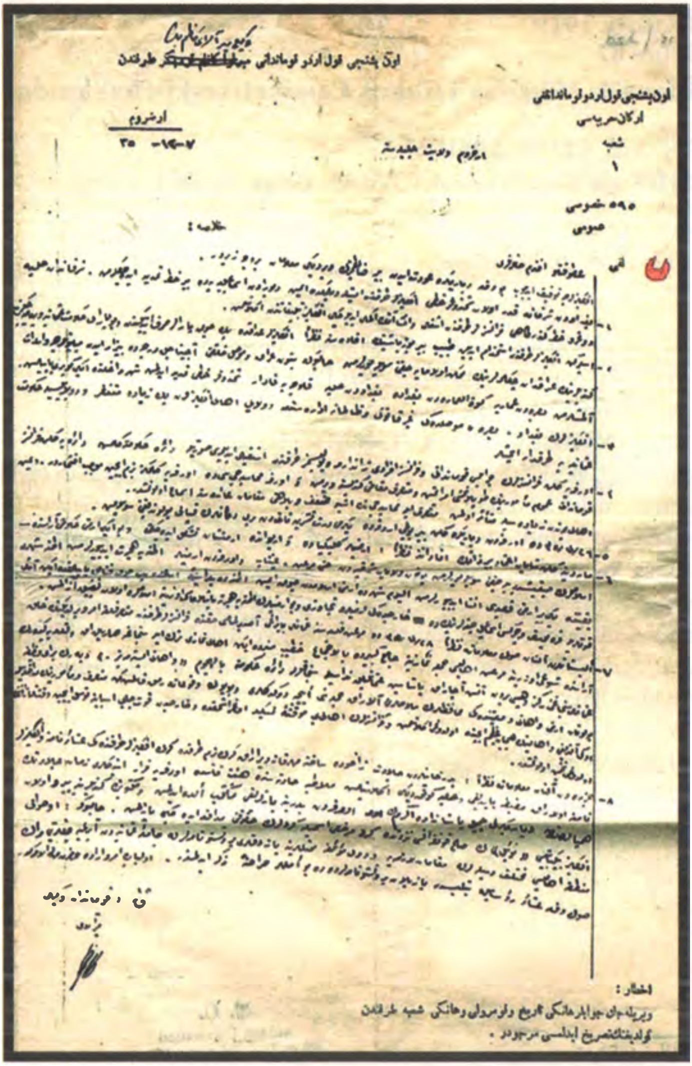
اون بشنجی قول اردو قوماندانلغی

ارکان حربیه

شعبه

۱

۵۹۰ خصوصی

خلاصه :

اخطار :

ویریله جك جوابلرك تاریخ ونومرولی وهانکی شعبه طرفندن

کلدیکنك تصریح ایدلمسی مرجودر .

8 Aralık 1919
Belge 87

Adana'da Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti teşkili hakkında.

GNKUR ATASE ARŞİVİ
İSH-Kutu No.270 Gömlek No.80- Belge No.80-1

Kayseri'den:
8/12/1335, (8/12/1919)

Adana Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Heyet-i Merkeziyesi Reisi
Ahmed Remzi Beyefendi'ye

Adana Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Heyet-i Merkeziyesinin teşkili hususunda gösterdiğiniz gayret-i vataniye şâyân-ı şükrandır. Bütün rüfeka-yı muhteremenizle sizi tebrik ederim.

Adana'dan vürûd eden mektubun mündericâtı hükümet-i merkeziyeye bildirilmiş ve netice-i icraatın Heyet-i Temsiliyeye işârı lüzumu da rica edilmiştir. Bu vaziyet-i müessifenin ehemmiyeti karşısında hükümetin lakayt kalmayacağını ümit ederim. Bu mektup irade-i milliye ile de neşredilecektir. Mesai-i derecenizin temâdîsiyle muvaffakiyetlerinizin tevâlîsini temenni ederim efendim.

Yazıldı
8/12/1335
Muzaffer

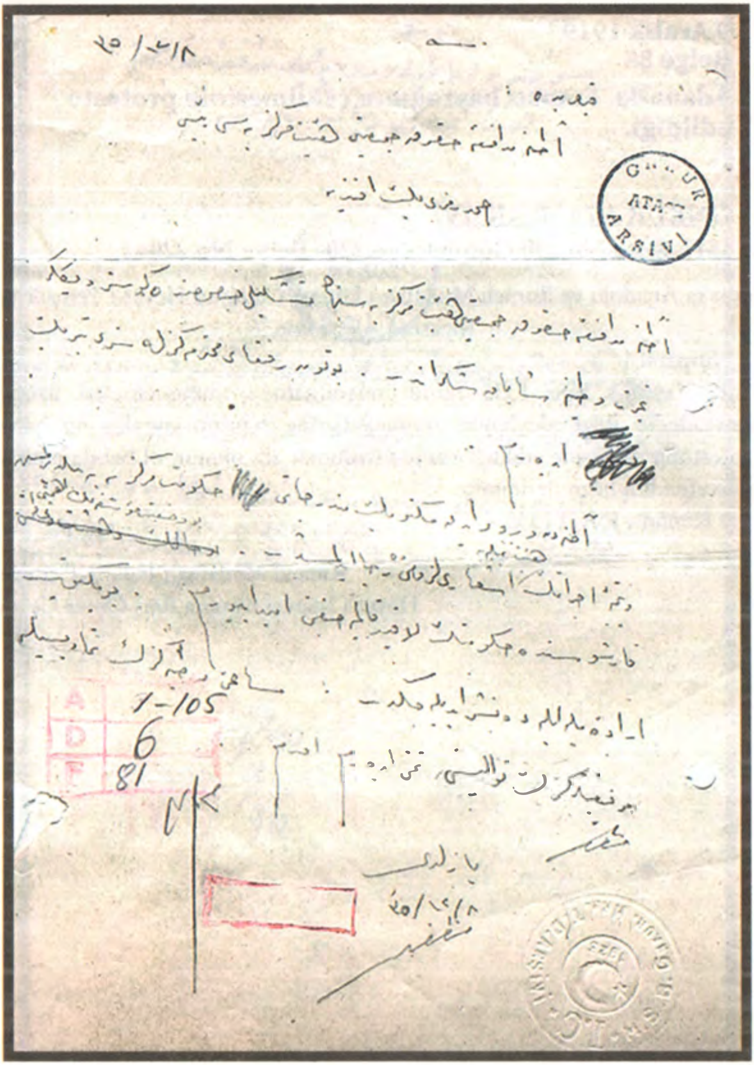
ATA
ARŞİVİ
A
D
F
1-105
6
81

9 Aralık 1919
Belge 88

Adana'da, Fransız bayrağının çekilmesinin protesto edildiği.

GNKUR ATASE ARŞİVİ
İSH-Kutu No.270 Gömlek No.220- Belge No.220aa

Sivas'ta Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Heyet-i Temsiliyesi Riyaset-i Aliyyesine

Numara: 1

28 Teşrîn-i Sânî 1335 tarihli telgrafname-i muhteremeleri üzerine Dersaadet'te itilaf devletleri mümessillerine merbût evrakta muharrer protestoname keşide edildiği berây-ı malumat arz olunur, ol babda emir ve irade efendim hazretlerinindir.

9 Kânûn-ı Evvel 1335

Kangal Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti
Heyet-i İdaresi namına Reis Ömer Cevdet

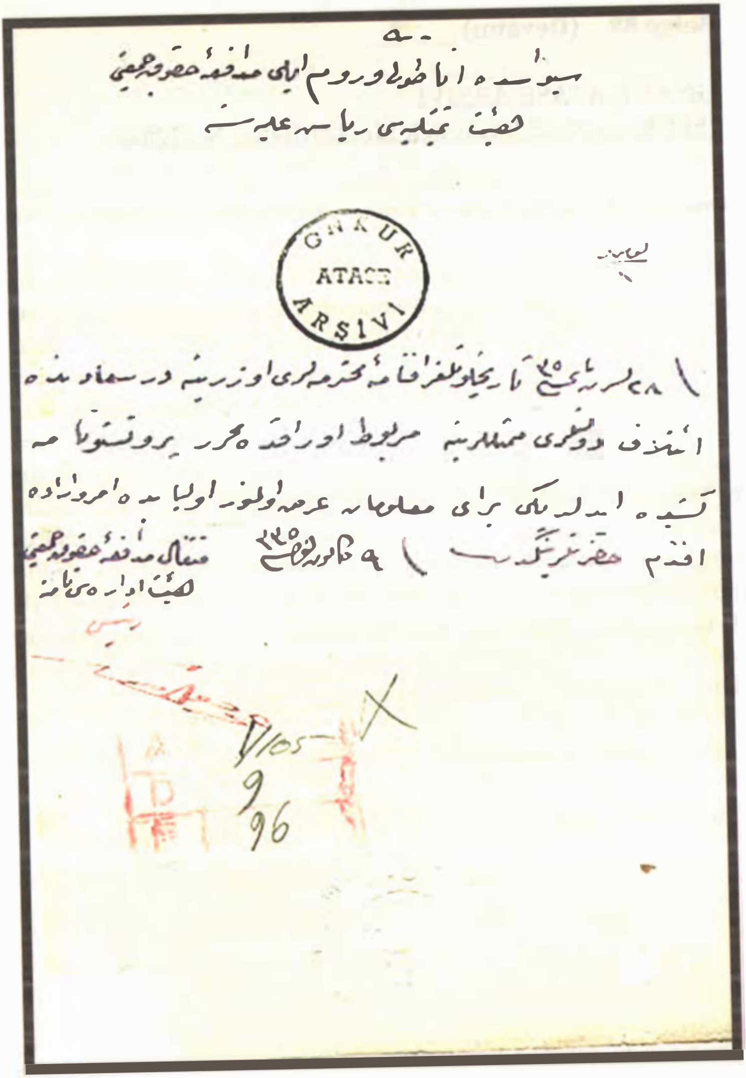

ـه

سیواسده آناطولی و روم ایلی مدافعهٔ حقوق جمعیتی

هیئت تمثیلیهسی ریاست عالیهسنه

۲۸ ایلول ۳۳۵ تاریخلو تلغرافنامهٔ محترملری اوزرینه درسعادتده

انتخاب دولتلری مقاملرینه مربوط اوراقده محرر پروتستولرمه

کشیده ایدلدیکی برای معلومات عرض اولنور اولبابده امر و اراده

افندم حضرتلرینکدر ۹ تشرین اول ۳۳۵

قسطمونی مدافعهٔ حقوق جمعیتی

هیئت ادارهسی نامنه

رئیس

Belge 88 (Devamı)

GNKUR ATASE ARŞİVİ
İSH-Kutu No.270 Gömlek No.220-Belge No.220aa

Suret
Dersaadet'te Amerika İngiltere Fransa ve İtalya Devletleri Mümessillerine

Adana'da Fransızların Teşrîn-i Sânînin on dokuzuncu günü umumen ahali-i beldeye Fransız bayrakları keşide etmeleri ve etmeyenler olursa yüz lira ceza-yı nakdi almak suretiyle halkı tehdit ile cebren emâkin-i hususiyeye bayrak keşide ettirdikleri gibi orada Fransız muvakkat beş memurunun hükümet-i Osmaniyemizin emâkin-i resmiyesine Fransız bayrağı çektiği istihbâr edilmiştir. Mütarekename ahkâmına külliyen muhalif olan bu tarz-ı hareket bütün kaza halkını son derece müteessir ve müteellim kıldığı gibi kuva-yı milliyeyi de hal-i galeyana getirmiştir. Haksız tecavüzlere ve memleketimizi taksim vadisindeki teşebbüslere bir nihayet verilmedikçe millet bütün gayretiyle çalışarak ve icabında kanını dökerek vazifesini yapması dakikaları takarrüb etmiştir, âtî vahim görünüyor. Binaenaleyh bu hak ve ahid-şiken tecavüzâta meydan verenlerin şiddetle tecziyesini bütün mukaddesat ve mevcudiyetiyle Osmanlı toprağından addedilen Adana'daki hâkimiyetimiz namına şiddetle talep eyleriz.

30 Teşrîn-i Sânî 1335
İşbu suret aslına mutabıktır.
9 Kânûn-ı Evvel 1335
Reis Ömer Cevdet

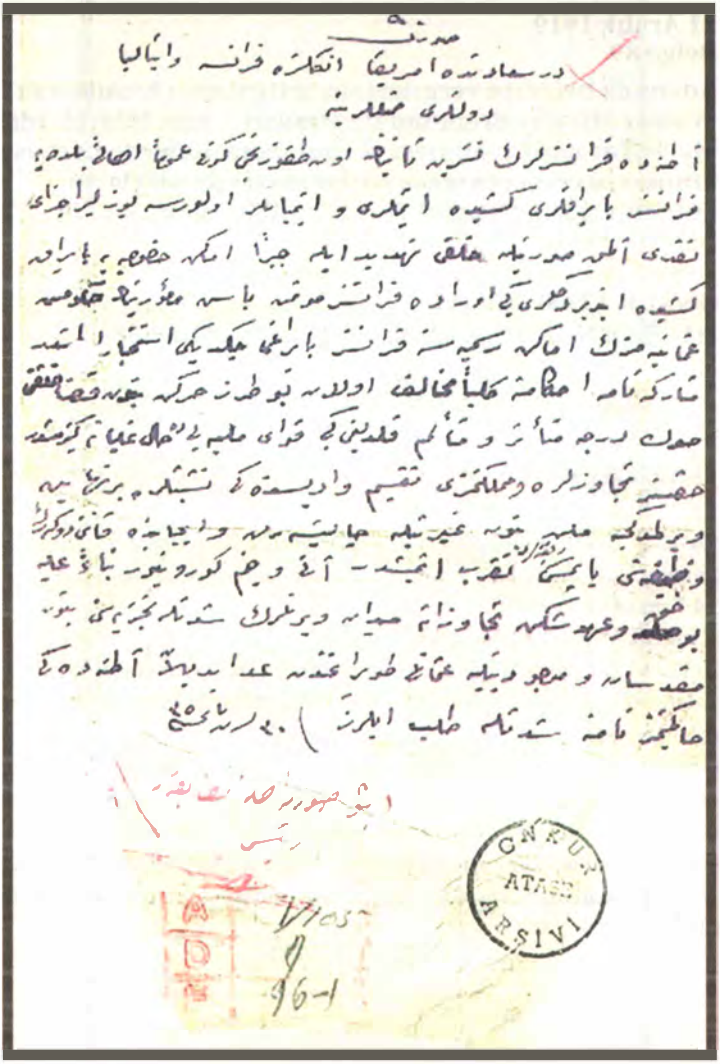
صورتی
درسعادتده امریقا انگلتره فرانسه وایتالیا
دولتلری مقاملرینه
ATASE
ARŞİVİ

11 Aralık 1919
Belge 89

Adana'da belediye vergilerinin arttırılması hususunda Fransız Miralay Bremond tarafından Adana Vilâyeti İdare Meclisi'ne emir verilmesi ve özel merasimlerde herkesin Fransız bayrağı çekmeye zorlanması gibi olayların önlenmesi için General Franchet d'Esperey'e istekte bulunulduğu.

GNKUR ATASE ARŞİVİ
İSH-Kutu No.104 Gömlek No.43- Belge No.43-1(2-5)

General Franchet d'Espèrey Cenaplarına

2. Şube/5103
13/12/1335, (11/12/1919)

General Franchet d'Espèrey'e yazılan tezkirenin sureti 2. Şube/5129 numaralı tezkire ile makam-ı sami-i Sadaret'e takdim edilmiştir.

14 Kânûn-ı Evvel 1335

Kısım II Mütareke gönderildi.

2/12/1335 tarih ve 4792 numaralı tezkire-i âcizaneme zeyldir:

Adana'da 5 Kânûn-ı Evvel 1918 tarihinden itibaren belediye rüsûmunun tezyîdi hakkında Adana Vilayeti Meclis-i İdaresine Mösyö Bremond cenapları tarafından emir verildiği ve bunun meclisin salahiyeti hâricinde olacağına ve irade-i seniyye istihsâl edilmedikçe rüsûm vazı ve tezyîdine imkân bulunmadığına dair vâki olan itirazatı üzerine Mösyö Bremond Fransızca bir müsvedde yaparak bunu aynen tercüme ve imzaya bi-t-tehdit icbâr eylediği ve istifaya hazırlanan aza dahi bin-nihâye mukavemet edemeyerek imza eyledikleri…

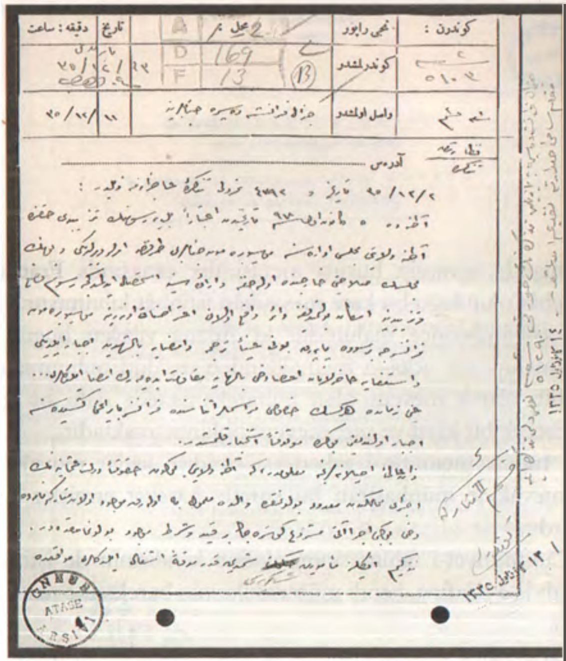

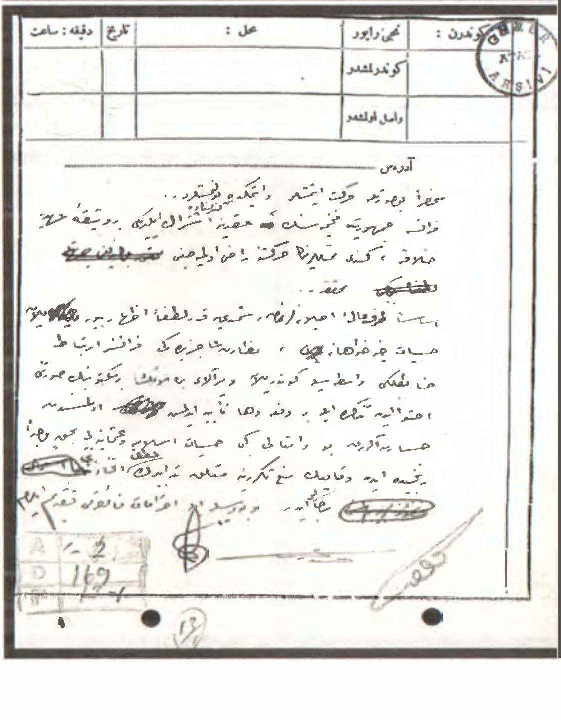

Aynı zamanda herkesin hususi merasimler esnasında Fransız bayrağı keşidesine icbâr olunduğu bu kere mevsukân istihbâr kılınmıştır.

Zatıali-i asîl-ânelerince malumdur ki Adana vilayeti bugün hukuken Devlet-i Osmaniye'nin ecza-yı memalikinden ma'dûd bulunmakta ve elde ma'mûlün bih olarak mevcut olan mütarekenamede dahi bu gibi icraatı meşru gösterecek bir kayıt ve şart mevcut bulunmamaktadır.

Nitekim İngiliz memurin-i askeriyesi şimdiye kadar muvakkaten işgal eyledikleri mevâkide münhasıran bu suretle hareket etmişler ve etmekte bulunmuşlardır.

Fransa Cumhuriyet-i fahîmesinin, akdine kendisinin de iştirak eylediği bir vesika-i ahdiye hilafına, kendi mümessillerinin hareketine razı olmayacağı muhakkaktır.

Esasen taraf-ı âli-i asîl-ânelerinden şimdiye kadar lütfen izhâr buyurulan hissiyat-ı hayır-hâhâne, nezaret-i acizideki Fransız irtibat zabitliği vasıtasıyla gönderilen ve Miralay Bremond'un bir mektubunun suretini ihtiva eden tezkire ile bir defa daha teyit edilmiş olmasından cesaret alarak bu ve emsali gibi hissiyat-ı İslamiye ve Osmaniye'yi bi-hakkın ve cidden rencide eden vekayinin men-i tekerrürüne müteallik tedâbîrin lütfen ittihâzını rica eder ve bu vesile ile ihtirâmât-ı fâikamı takdim eylerim.

Kadri

Le 25/10/19.

Le Général D J E V A D P A C H A
Chef d'Etat-Major Général

à Monsieur le LIEUTENANT-COLONEL M O U G I N
Chef de la Liaison Française.

J'ai l'honneur de vous faire savoir que des télégrammes reçus dernièrement des 3ème et 20ème C.A. relatent qu'à ADANA se passent des faits hostiles aux musulmans. Des bandes d'Arméniens circulent dans cette région, principalement aux environs de SIS, et attaquent les musulmans.

Dans le Sandjak de KOZAN, un Capitaine Français nommé TAILLARDAT se montre hostile à la population musulmane; il prend ouvertement le parti des arméniens et leur distribue les biens des musulmans.

Je vous prie de vouloir bien faire le nécessaire en vue d'assurer la sécurité des populations musulmanes d'ADANA et de les protéger contre les cruautés des Arméniens.

Signé: le Général DJEVAD PACHA.

A 1-2
D 169
F 13-2

13/2

LIAISON FRANÇAISE

Constantinople le 7 Novembre 1919.

Le LIEUTENANT-COLONEL M O U G I N
Chef de la Liaison Française

à Monsieur le Général D J E M A L P A C H A
Ministre de la Guerre.

En réponse à votre lettre du 25/10/19 dont copie est ci-jointe, j'ai l'honneur de vous transmettre ci-dessous l'extrait d'une lettre du Colonel [illegible] Administrateur en Chef de la Zône Nord de CILICIE à M. le Général en Chef :

"Vous avez bien voulu me transmettre le 30/10/19 une lettre de M. le Général DJEVAD PACHA Chef d'Etat-Major Général relative à des faits hostiles aux musulmans qui se seraient passés à ADANA. J'ai l'honneur de vous demander de vouloir bien remercier le Général DJEVAD PACHA du service qu'il me rend en portant ces faits à ma connaissance.

"L'enquête commencée permet déjà de déclarer que les renseignements donnés par les 3ème et 20ème C.A. ne paraissent pas exacts. Il n'y a jamais eu de bandes d'arméniens depuis que je suis ici.

"Le Capitaine TAILLARDAT n'est pas hostile aux musulmans. Les biens de ces derniers ne sont pas livrés aux arméniens.

"Quant à la sécurité des populations musulmanes elle est assurée comme elle ne l'a jamais été grâce au dévouement de mes officiers qu'inspire le plus grand esprit de justice et qui veulent la liberté pour tous.

"Je vous serais reconnaissant de bien vouloir rassurer complètement le Général DJEVAD PACHA à ce sujet et de lui dire [illegible] que les écoles musulmanes ont un état de prospérité qu'elles n'ont jamais connu: j'ai ouvert treize écoles arabes [illegible]

1-2
169
13-3

... en Turques dans le seul mois d'Octobre."

Veuillez agréer, mon Général, l'assurance de ma haute considération.

Lieut.-Colonel MOUGIN
[illegible]

P.o. Le Capitaine adjoint
Léandri

A 1-2
D 169
F 13-4

12 Aralık 1919
Belge 90

Adana'da halkın Maraş ve Ayntab'taki tezahürattan ümide düştüğü.

GNKUR ATASE ARŞİVİ
İSH-Kutu No.270 Gömlek No.94- Belge No.94-1 (2-3)

Sivas
12/12/1335

Dersaadet'te Telgrafçı Halid Nadir Efendi'ye

Adana Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti 9/12/1335 tarihli işârınız veçhile vatanımızın Tahlîs olunduğunu teyit ederiz.

Ermenilerin tecavüzâtı Fransızlar tarafından men edilebileceğinden, onlar tarafından sebebiyet verilmedikçe müsellâh tecavüzâttan tevakki edilmesini tavsiye eyleriz. Teşkilatınızı tevessü ve ikmâle çalışınız. Milli birliğe müstenid azim ve karar vatanın yegâne halâs-kârıdır.

Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk
Cemiyeti Heyet-i Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

Yazıldı, 12/12/1335
Mehmed Cemil

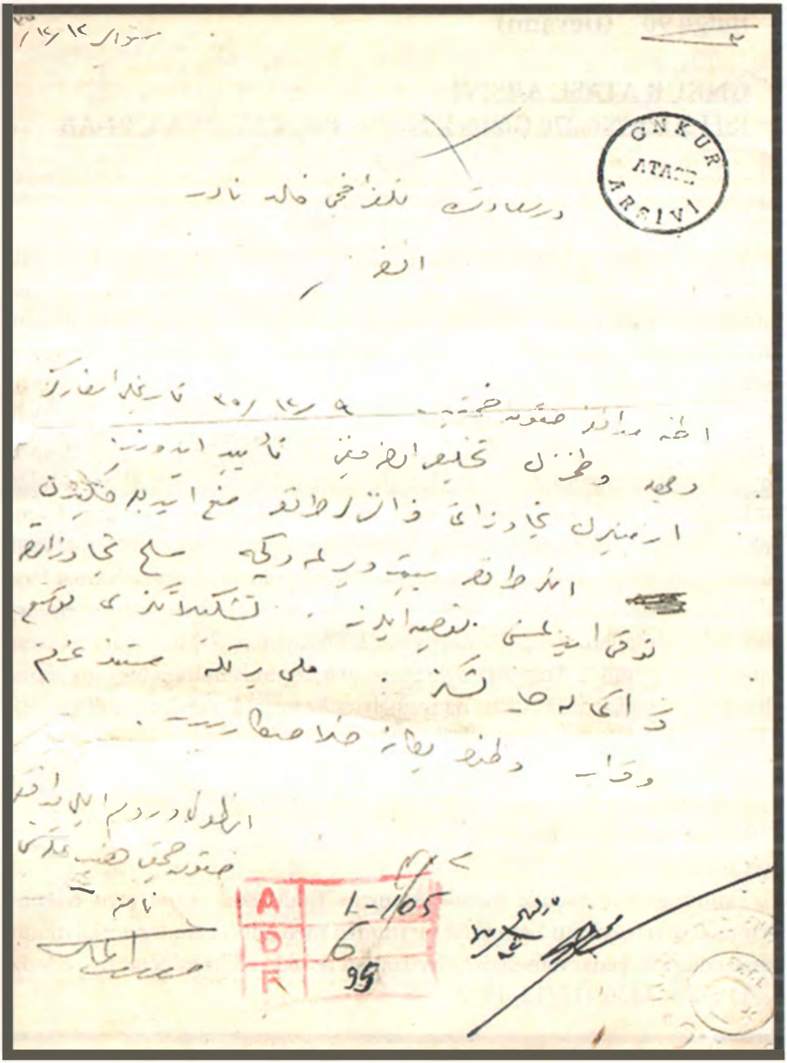
GNKUR ATASE ARŞİVİ

A	1-105
D	6
F	95

Belge 90 (Devamı)

GNKUR ATASE ARŞİVİ
İSH-Kutu No.270 Gömlek No.94- Belge No.94-AA, 94-AB

Paşa Hazretlerine

Bütün mektepler tatil edecektir. 1, 7, 12, 19, 51 eski istasyonun hâricinde tam Ermeni mahallesi civarında bir sandık derûnunda müslim bir çocuğun mütefessih naşı bulundu. 2 Maraş, Antep havalisindeki tezahürat Adana'da bir ümid-i hayat uyandırdı. Bütün enzâr o havalinin muvaffakiyetine ma'tûftur, aksi hali Adana'nın bî-ruh kalacağına bir hükm-i katidir. 3-Adana'da Fransız ve Ermeniler pek me'yûs görünüyorlar. 4-Yarın General Goro Mersin tarikiyle Adana'ya geliyor. Bugün sütün çarşı ve pazarlar cebren Fransız bayraklarıyla donatttırıldı. 5-Evvelce arz olunan Cuma yerine Pazar günleri tatilinden bu haftadan itibaren sarf-ı nazar edildi, kemâ-fi-s-sâbık Cuma tatiline devam edileceği. 6-Maraş havalisinin mukavemeti Müslümanların yüzünü güldürdüğünden Ermeni gazeteleri Elbistan'da Mustafa Kemal Paşa tahşîdât yapıyor, Maraş'taki taraftarı takviye ediliyor. Fransızların nazar-ı dikkatini celp ederiz tarzında neşriyatta bulunuyorlar. 7-Mesmûâta nazaran Fatıma istasyonunda Arap askeriyle Fransızlar arasında mühim bir müsâdeme olmuş. 8-Bazı gazeteler Adana'da intihâbâta Fransızların müsaade ettiği neşr ediliyorsa da asıl ve esası yoktur.

9/12/1335

Telgrafçı

Hilmi Nadir

Cevap verelim,

Tarihli işârınız veçhile memleketimizin Tahlîs edileceğini teyit ederim. Ermenilerin tecavüzâtı Fransızlar tarafından men edileceğinden teşkilatlarını ikmal edinceye kadar müsellâh tecavüzâttan tevakki edilmesini tavsiye ederiz.

11 Şubat 1336, (12/12/1912)

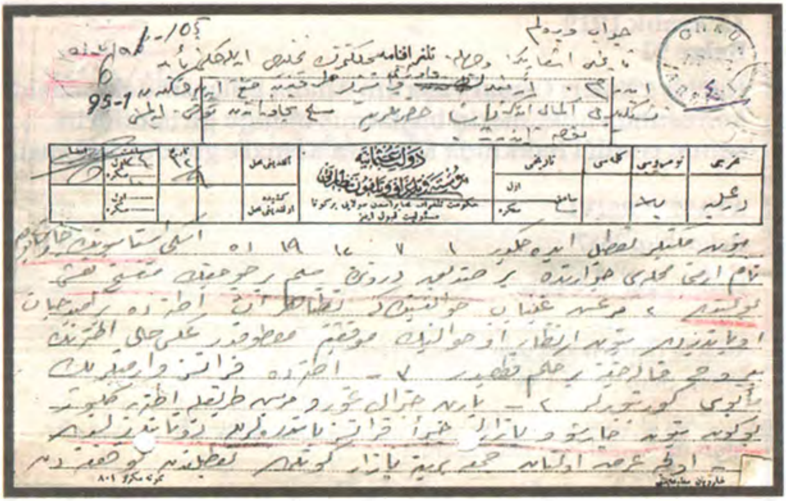
دولت عثمانیه
95-1

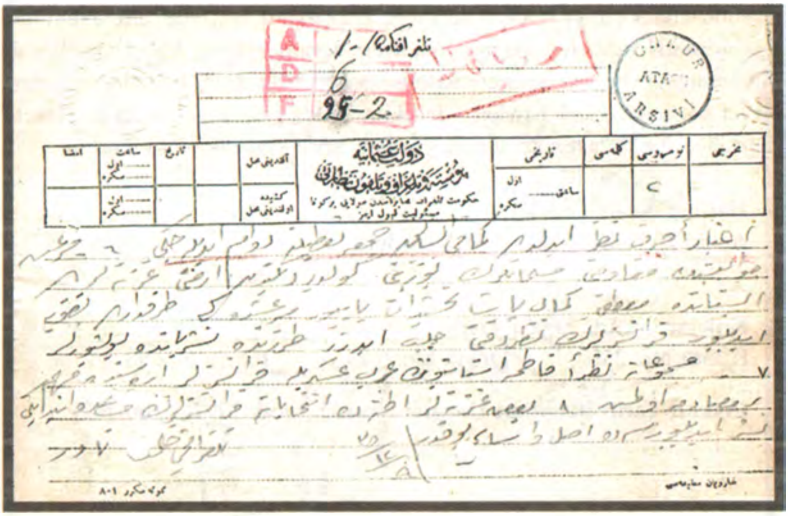
دولت عثمانیه
ATA
ARSIVI
95-2

13 Aralık 1919
Belge 91

Harbiye Nazırı Cemal Paşa'nın Adana bölgesindeki olaylar konusunda hükümetin başlatmış olduğu girişimlerin sonuç verdiği hakkında Mustafa Kemal'e gönderdiği yazı.

ATASE ARŞİVİ
Belge No: 2887

Harbiye 13/12/1335

Sivas'ta Üçüncü Kolordu Kumandanlığına
C: 9 Kânûn-ı Evvel 35

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Adana mıntıkasında cereyan eden ahval üzerine hükümetçe vaki olan teşebbüsâtın kısmen semere vermeğe başladığını arz etmiştim. Hükümet teşebbüsâtda müsirren ve mütemadiyen devam eyliyor. Vali Celal Bey'de hükümetçe talimat-ı lazıme verilmiştir. Müşârün-ileyh On Beş Kânûn-i Evvel pazartesi günü hareket edecektir. Yolda münasip bir yerde Heyet-i Temsiliye'den bir zatın kendisiyle görüşmesi de muvafık olur efendim.

Harbiye Nazırı Cemal
Açtım 28 Kânûn-ı Evvel 35 Memduh

Koleksiyon Adı: İstiklal Harbi
Klasör No. 255 Dosya No. 6-2 Fihrist No. 98

[**Askeri Tarih Belgeleri Dergisi** No:103 (Ocak 1997) s.100-102]

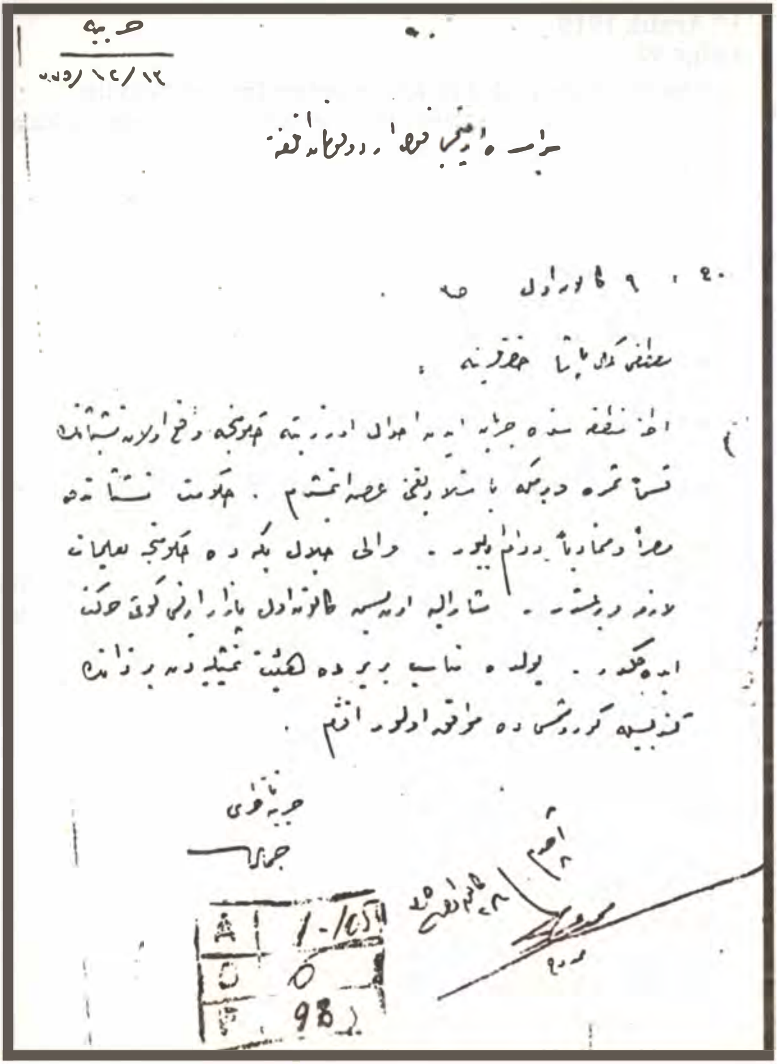

13 Aralık 1919
Belge 92

Adana Havalisi Teşkilatı İçin Kayseri İhtiyat Teavün Cemiyeti Tarafından, Dört İhtiyat Zabitinin Niğde Fırkası Emrine Gönderildiğine Dair

Adana havalisi teşkilatı için Kayseri İhtiyat Teavün Cemiyeti tarafından, dört ihtiyat zabitinin Niğde Fırkası emrine gönderildiğine dair, Kayseri Heyet-i Merkeziyesi tarafından, Anadolu Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Heyet-i Temsiliyesi'ne gönderilen yazı.

TİTE ARŞİVİ
Belge No: K320G46B46001

Kayseri

Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Heyet-i Temsiliyesi Cânib-i Aliyyesine

Adana ve havalisi teşkilatı için Kayseri İhtiyat Teavün Cemiyetinden dört ihtiyat zabitinin Niğde Fırkası emrine i'zam kılındığı cemiyet-i mezkûreden bâ-tezkire izbâr edildiği cihetle arz-ı malumata mücâseret kılındı.
13 Kânûn-ı Evvel 1335
Kayseri Heyet-i Merkeziyesi
Reisi Bende Ahmet Hamdi

Fuat Paşa hazretleri.

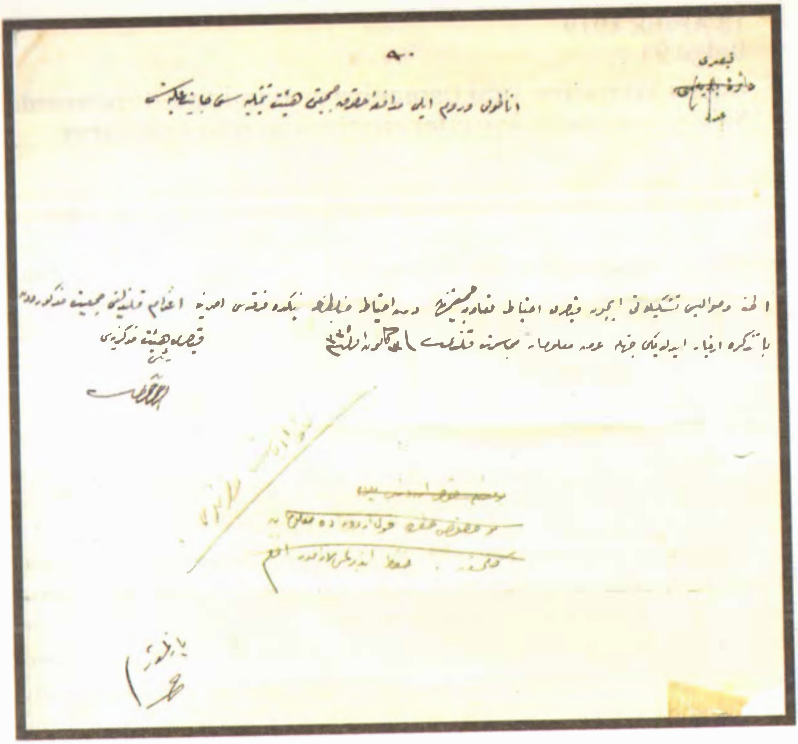

13 Aralık 1919
Belge 93

Adana Vilayetine Tabi Osmaniye ve Hamidiye Kazalarında Sakin, ... ve Cerit Aşiretlerine Mensup Bazı şahısların Adana'ya Geçmeleri

Adana Vilayetine tabi Osmaniye ve Hamidiye Kazalarında sakin, ... ve Cerid Aşiretlerine mensup bazı şahısların Adana'ya geçmeleri için gerekli talimatın verilmesini isteyen Ali Fuad Paşanın Develi'de Alız-ı Asker Muamelat Müfettişi Binbaşı Kemal Beye gönderilen yazı

TİTE ARŞİVİ
Belge No: K313G56B56001

13/12/1335
Adet: 983

Develi'de Ahz-ı Asker Muamelat Müfettişi Binbaşı Kemal Bey'e

Adana vilayetine tâbi Osmaniye ve Hamidiye kazalarında sâkin Yahyalı Aşireti Reisi Hacı Hüseyin Efendi ve Cerid Aşireti Reisi Hacı Ali Bey'le maiyetlerinin akraba ve taallukatından olup Cerid Aşiretine mensup Keskinli Rıza Bey'in mezkûr aşiretler rüesâsına vereceğiniz talimata göre suret-i katiyede hareket etmelerini temin maksadıyla nezdinize mektubu hâmil iki kişi gönderecektir. Müracaatlarında Adana'ya geçebilmelerinin temin buyurulmasını ve icap eden talimatın itasını rica ederim efendim.

Ali Fuad

Şifre edilmiştir.
Cevap
13/12/1335 tarihi sırasına yazılmıştır.

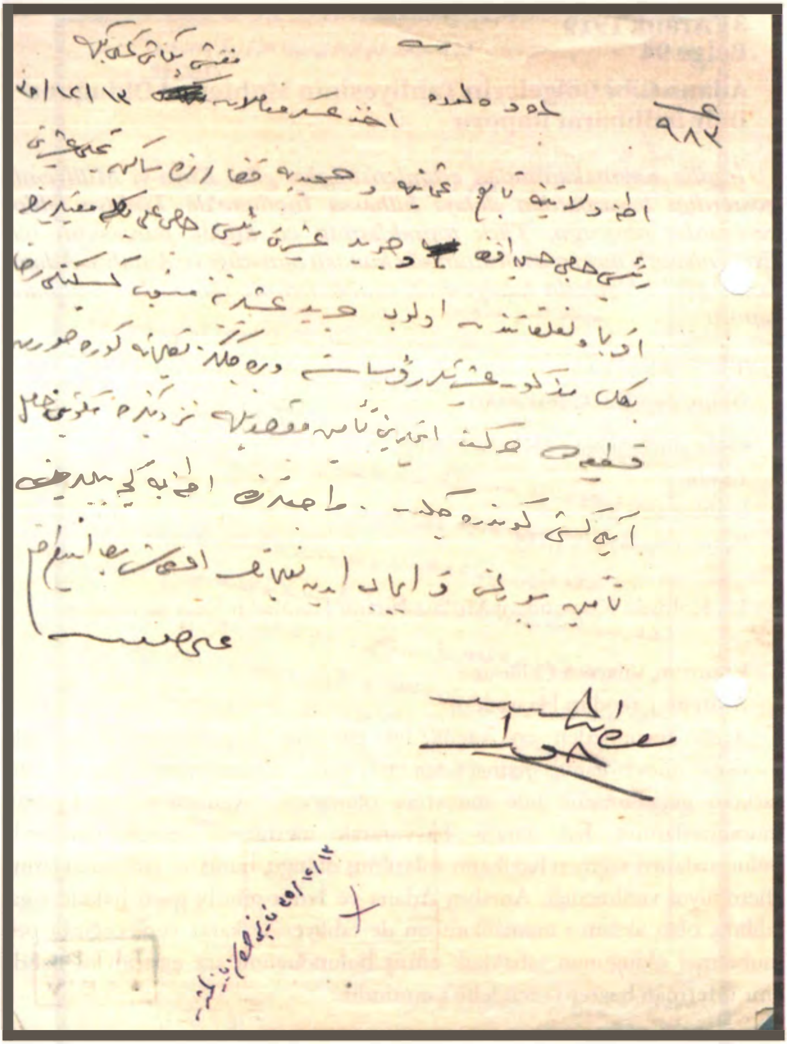

31 Aralık 1919
Belge 94

Adana Gibi Bölgelerin Tahliyesinin Muhtemel Olduğuna Dair İstihbarat Raporu

İngiliz Kaymakamından edinilen bilgiye göre Kuva-yı Milliye›nin gösterdiği başarılardan dolayı bilhassa İngiltere'de Türkiye lehine cereyanlar oluştuğu, Türk topraklarının en küçük parçasının bile Ermenistan'a terki meselesinin söz konusu olmadığı ve Antalya, Adana, İzmir gibi bölgelerin tahliyesinin muhtemel olduğuna dair istihbarat raporu

TİTE ARŞİVİ
Belge No:K22G20B20001

Onbeşinci Kolordu Kumandanlığı
1.Şube
İstihbarat: 726
Erzurum, 31/12/1335

15. Kolordu Kumandanı Mirliva Kazım Karabekir Paşa tarafından

Erzurum Vilayet-i Celîlesine
Atûfetlü Efendim Hazretleri,

Artık arazimizden en küçük bir parçanın bile Ermenistan'a terki meselesi mevzubahis olamayacağı ve belki hudutumuzun biraz daha şarktan geçirilmesine bile muvaffak olunacağı, "Venizelos" ve Ermeni murahhaslarının her tarafa başvurarak aleyhimize envaı iftiralarda bulunmalarına rağmen hakikatin anlaşılmış olduğu, bunların şarlatanlıklarına ehemmiyet verilmediği, Antalya, Adana ve İzmir gibi bi-gayri hakkın işgal edilmiş olan aksam-ı memâlikimizin de tahliyesine karar verileceğinin pek muhtemel olduğunun tahakkuk etmiş bulunduğunu arz eylerim ol babda emr ü fermân hazret-i men lehü'l-emrindir.

Kolordu Kumandanı
Mirliva Kazım Karabekir

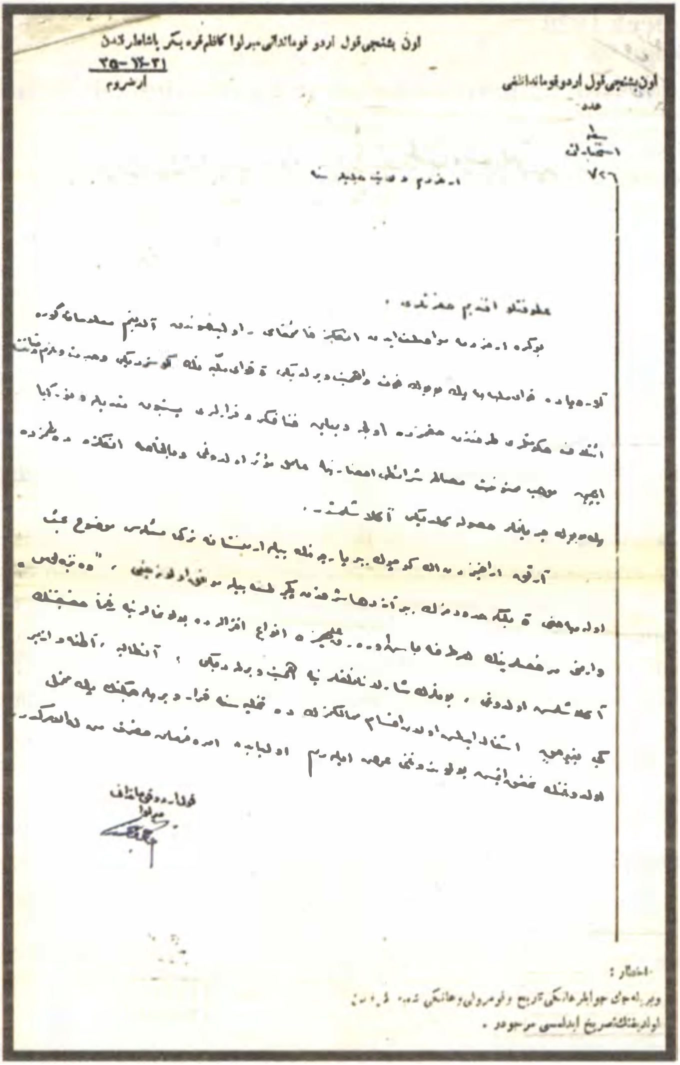

اون بشنجی قول اردو قوماندانی میرلوا کاظم قره بکر پاشادن

٣١-١١-٣٥

ارضروم

اون بشنجی قول اردو قوماندانلغی

عدد

٧٢٦

عطوفتلو افندم حضرتلری

[illegible]

اخطار :

ویریله جک جوابلرهانکی تاریخ و نومرولی وهانکی [illegible]

اولدیغنک تصریح ایدلمسی مرجودر .

1 Ocak 1920
Belge 95
Adana'nın umumî harekatı tevhit ve tanzimi için talimat.

GNKUR ATASE ARŞİVİ
İSH-Kutu No.414 Gömlek No.165- Belge No.165-1_165aa

Evrak No: 476

Adana harekât-ı umûmiyesinin tevhîd ve tanzîmi için kaleme alınan talimat suretidir.

1-Sis-Adana caddesi (dâhil) şarkındaki harekât Binbaşı Kemal Bey tarafından idare edilecektir. Fırka ile tesis-i irtibat için ihtiyat mülazımı Zihni Efendi Kemal Bey refakatine gönderilmiştir.

2-Pozantı-Tarsus caddesi (hâriç) Silifke ve Mersin havalisindeki harekât Emin Arslan Bey tarafından idare olunacaktır. İrtibat için ihtiyat mülazımı Mersinli Ziya Bey gönderilmiştir.

3-Sis-Adana caddesi (hâriç) ve Pozantı-Tarsus caddesi (dâhil) arasındaki merkez mıntıkası harekâtını Sinan Bey idare edecek ve doğrudan doğruya fırkaya merbût bulunacaktır ve muhaberatını Karaisalı üzerinden tanzîm edecektir.

4-Merkez Mıntıkası üçe ayrılacaktır:

a-Gülek-Çaka Çayı arasındaki mıntıkaya Mülazım Cemal Efendi kumanda edecek.

b-Çaka suyu-Kürkün suyu arasındaki mıntıkaya Sinan Bey'in münasip göreceği bir zabit kumanda edecek.

c-Kürkün suyu ile Sis-Adana caddesi (hâriç) arasındaki mıntıkaya Mülazım-ı evvel Şükrü Bey kumanda edecektir.

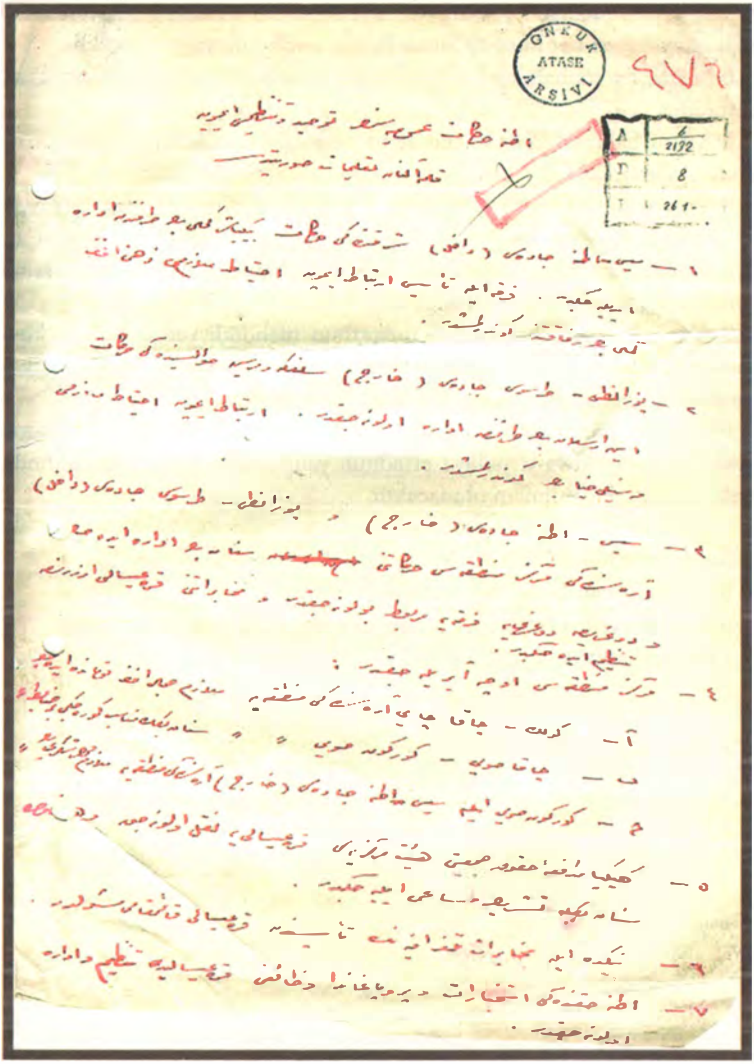
ONKUR
ATASE
ARŞİVİ
A 6/2132
D 8
İ 26-1

5-Kilikya Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti heyet-i merkeziyesi Karaisalı'ya nakil olunacak ve her hususta Sinan Bey'le teşrîk-i mesai eyleyecektir.

6-Niğde ile muhaberat-ı telgrafiyenin tesisinden Karaisalı kaymakamı mesuldür.

7-Adana hakkındaki istihbarat ve propaganda vezaifi Karaisalı'da tanzîm ve idare olunacaktır.

8-Umum bir hareket-i taarruziye icrasına kadar münferiden düşmanın mukabil bir taarruzuna uğramamak için Araplar-Kehf Dağı-Durak-Çakıt suyu ve Sarıçam silsilesi hattından ileri geçilmeyecek ve bu hat üzerinde münasip noktalar tahkim olunacaktır.

9-Alman tüfeği ve cephanesi miktarının mahdûdiyyetine binaen kuva-yı milliye için tedricen Osmanlı ve Rus tüfekleri tedarik ve ita olunacak ve Karaisalı'da bir cephane deposu tesis edilecektir.

10-Adana şimalindeki ahalinin vaziyet-i iaşesindeki müşkülat nazar-ı dikkate alınarak kuva-yı milliye efradının yalnız cihet-i askeriye tarafından infak ve iaşelerine ihtimâm olunacaktır.

Bir sureti Emin Arslan Bey'e
Bir sureti Sinan Bey'e
Bir Sureti Kemal Bey'e
Teslim edilmiştir.

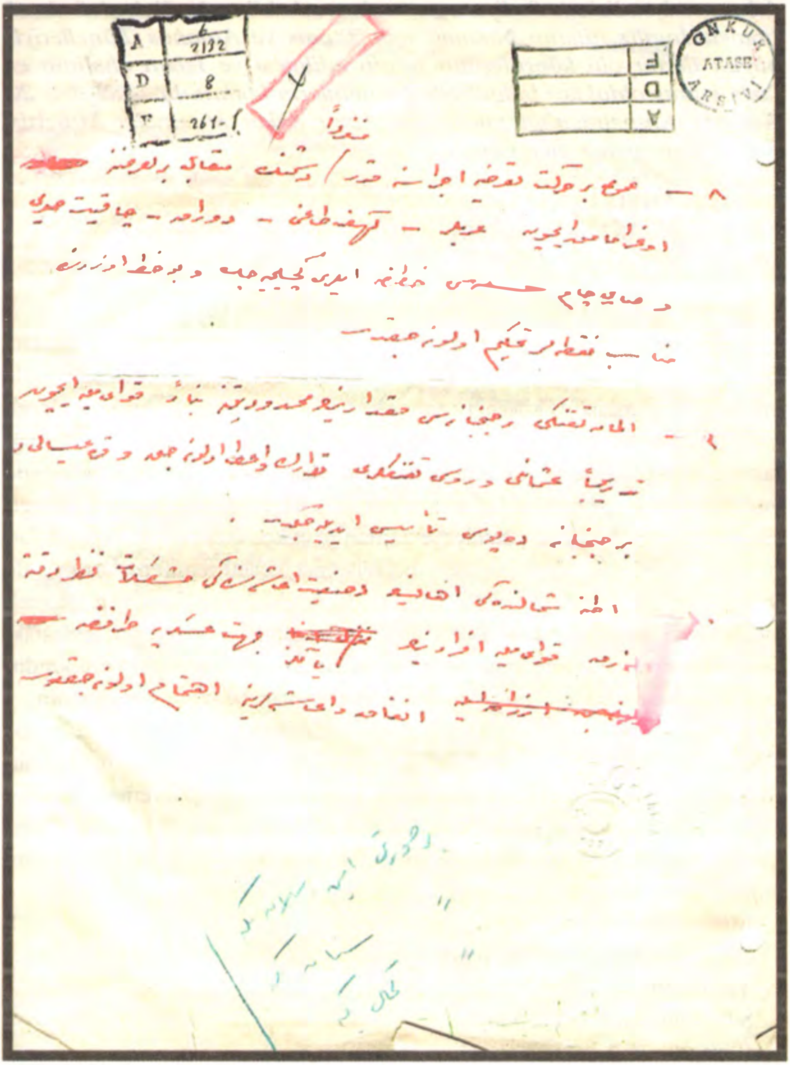

A	6/2192
D	8
F	261-1

GNKUR ATASE ARŞİVİ

1 Ocak 1920
Belge 96

Teşkilat-ı Millîye ile Yakınlaşan Suriye Ahalisinin Taraftarlığı İçin Adana ve Havalisinde Faaliyete Geçmek Gerekebileceği

Barış sonrasında Adana'nın işgaline son verilmesi ihtimali ve gittikçe teşkilat-ı miliyeyle yakınlaşan Suriye ahalisinin taraftarlığı için Adana ve havalisinde faaliyete geçmek gerekebileceği, ilk hedef olarak Fransız-İngiliz itilafını bozmak için Tarsus ve Amonos Tünelleriyle büyük demiryolu köprülerinin tahrip edilmesi ve İslam ahalinin en fazla yılmış oldukları bölgelerde Ermenilerin korkutulmasına dair 20. Kolordu Kumandanlığı tarafından Ahz-ı Asker Muamelat Müfettişi Kemal Beye gönderilen yazı.

TİTE ARŞİVİ
Belge No: K320G57B57001

1/1/1336

Everek'te Ahz-ı Asker Muamelat Müfettişi Kemal Bey'e

Clemenceau (Klemanso) hükümeti Adana'nın sulhtan sonra da işgaline ve Hükümet-i Seniyye'ye iade edilmemesine taraftardır. Halbuki yakında mevki-i iktidardan çekileceği zannolunan Clemenceau yerine gelecek olan hükümetin sulhtan sonra da Adana'nın işgaline taraftar olmadığı zannolunmaktadır. Pek yakında anlaşılacak olan bu meselenin neticesinde muknî bir karar sudûrunda Adana muhitinde faal bir harekete geçmek zarureti hâsıl olacağı gibi teşkilat-ı milliyeye zaman geçtikçe taraftar olduklarını ilan etmekte olan Suriye ahalisinin de tarafımıza geçmesini temin maksadıyla de er geç bunlara mücâvir Adana vilayetinde teşebbüsât-ı faalâneye geçmek mecburiyeti hâsıl olacaktır. Buna göre istihzârâtın tesrii ve bu husustaki derece-i muvaffakiyatınızdan beni haberdar etmekliğiniz pek mühimdir. Teşebbüsat-ı faalânemizin ilk hedefi olarak şunları tasavvur etmekteyim.

Şarkta İngiliz-Fransız itilafı kolaylıkla bozulabilecek olan Toros ve Amanos tünellerinin ve büyük şimendifer köprülerinin tahribi ve İslâm ahalinin en ziyade yayılmış oldukları mıntıkada Ermenilerin korkutulması için bu husustaki mütalaanızın inbâsını ve bu gibi mühim icraatın işâadan vikayesi için bu muhaberatımızın maksadı anlaşıldıktan sonra derhal imhasının usul ittihâzını rica ederim.

Mirliva Ali Fuad
20. Kolordu Kumandan Vekili
Yazılmıştır.
Şifre edilmiştir. 1/1/1336
Cevap

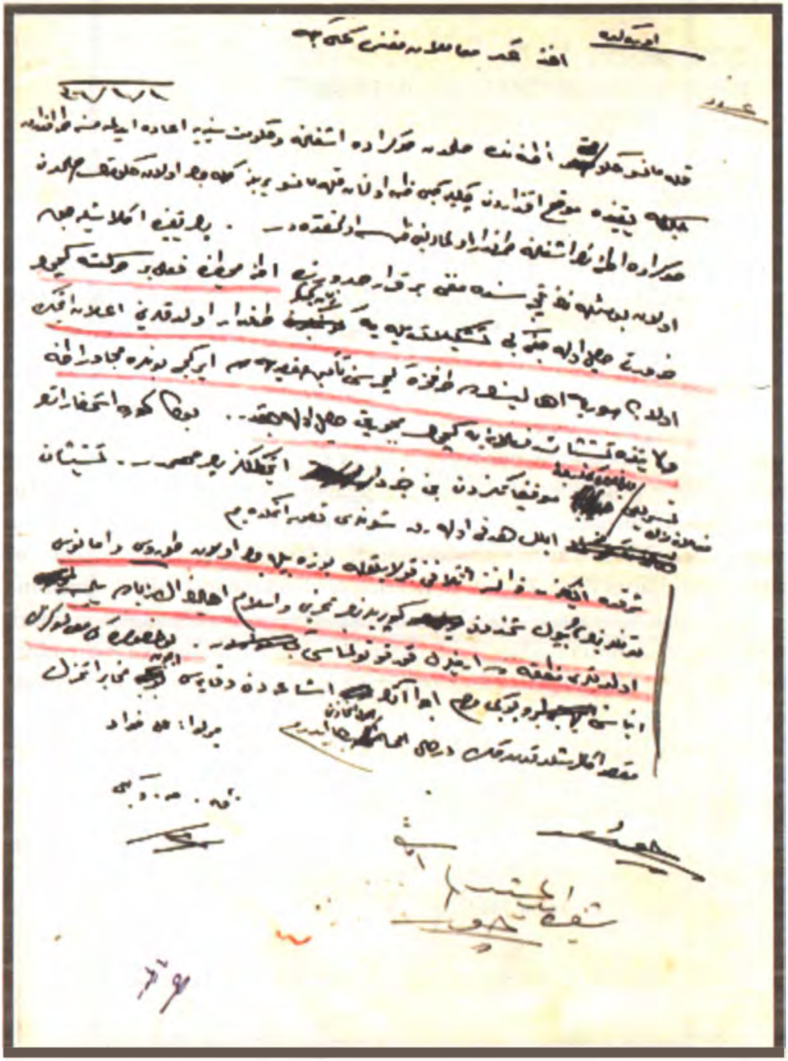

3 Ocak 1920
Belge 97

Tarsus Ve Amanos Tünelleriyle Seyhan ve Ceyhan Köprüleri Tarsus Demiryolu Köprüsü, Ulukışla-Çiftehan Arasındaki Asma Köprünün Tahripleri

Tarsus ve Amanos Tünelleriyle Seyhan ve Ceyhan köprüleri Tarsus demiryolu köprüsü, Ulukışla-Çiftehan arasındaki asma köprünün tahripleri

TİTE ARŞİVİ
Belge No: K320G57B57-3001, B573a001

Develi
Şifre halli
Adet: 92
20. Kolordu Kumandanlığına

1-Ratip Efendi 12/35'de Karaisalı'ya hareket etti, maiyetinde ihtiyat zabitanından başka Kozan eşrafından Sehgikzâde Hasan Efendi beraberdir. Karaisalı Kaymakamı Cemil Bey mûmâ-ileyh Hasan Efendi'nin teyzezâdesidir.

2-Yüzbaşı Osman Bey müteheyyi'-i azimettir.

3-1/1/1336 tarihli emr-i sâmileri ile işâr buyurulan Şarkta İngiliz ve Fransız itilafını kolaylıkla bozabilmek için (t v n l l r k) tünellerin ve Beylan ve Toros şimendifer köprülerinin tahribi ve İslâm ahalinin en ziyade yayılmış oldukları mıntıkada Ermenilerin korkutulması akdem vezâif telakki etmekteyim, bu maksat için Kara Yusuf Çetesiyle temas ederek ıslahına çalışılmasını ve neticesinin işârını Ratip Efendi'ye evvelce verdiğim talimata dâhil etmiştim.

4-Bundan takriben bir ay akdem Ulukışla'ya gitmiştim, telgraf müdürü aynı zamanda heyet-i idare reisi Şakir Bey dahi tünelleri ve şimendifer köprülerini tahrip edecek adamların mevcut olduğunu beyan ve icabında onları sevk eyleyeceğini vadetmişti.

5-Feke ve Everek yolundaki (geçitler) karla kapanmıştır. Sis'e hareket ettiği evvelce arz edilen Feke teşkilatına memur Ruhi Bey'le şu sırada muhabere mümkün olamamaktadır.

6-Üç dört gün evvel Adana'dan gelen yolcuların celbinden birçok Fransız yaralılarının Adana'ya sevk edilmekte olduklarını söyledikleri maruzdur.

Ahz-ı Asker Muamelat Müfettişi
Kemal
Yazılmıştır.
M. H
1. Şube, 3/1/1336
Osman

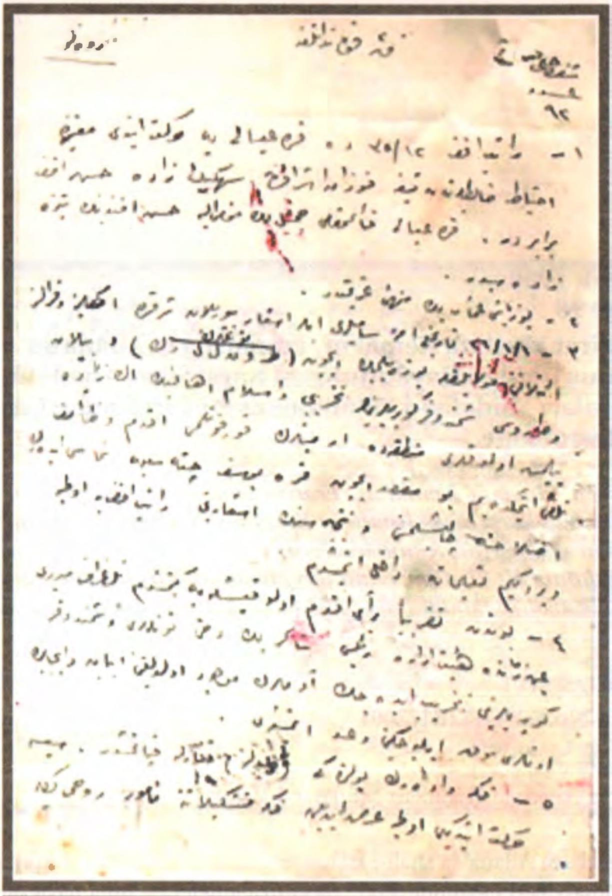

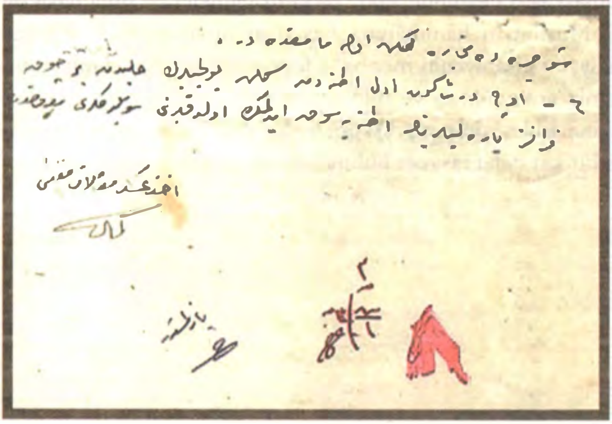

4 Ocak 1920
Belge 98

Tahrirat Mustafa Kemal'in, Fransızların Adana'da Yapmış Olduğu Haydutluklara Karşı Sivas Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti Tarafından Çekilen Protestoname

Tahrirat Mustafa Kemal'in, Fransızların Adana'da yapmış olduğu haydutluklara karşı Sivas Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti tarafından çekilen protestonamelerin İtilaf mümessillerine ulaştığını, Türk kadınına ait olan bu vatan duygusunun intişârı olan cemiyete de Heyet-i Temsiliye tarafından teşekkür ve minnettar olduklarını bildiren yazısı

TİTE ARŞİVİ
Belge No:K27G172B172001

Telgrafname
Sivas'ta Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyetine

Fransızların Adana'da ahali-i İslâmiyeye reva gördükleri i'tisâfâttan dolayı itilaf mümessilleri nezdinde vâki' protestonamelerine ıttılâ hâsıl oldu. Türk kadınına, Müslüman hânımânına has olan hissiyat-ı tahiyye-i vataniye ile şefkat-i aliyye-i insaniyenin menba'-ı feyz-i intişârı olan cemiyetinize heyet-i temsiliyemiz arz-ı şükran ve minnettari eyler. Millet böyle kız kardeşlerini vahdet-i mukaddesesinin pîşvâsı görmekle mücâhede-i meşrûasında azim ve imanının bir kat daha rasanet bulunduğunu [göstermiştir].

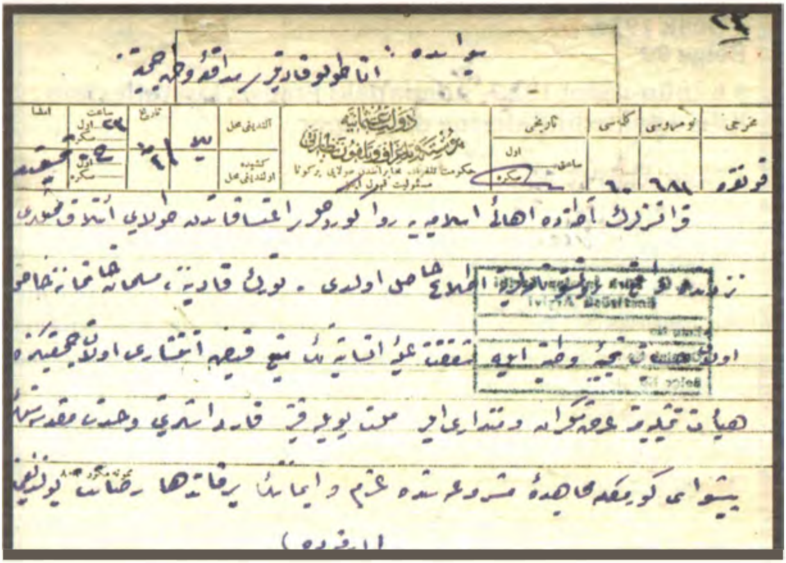
دولت عثمانیه
پوسته و تلغراف و تلفون نظارتی
مخرجی
نومروسی
کلمه سی
تاریخی
آلندیغی محل
تاریخ
ساعت
امضا

4 Ocak 1920
Belge 99

4 Kânûn-ı Sânî 1336 - Adana'daki Fransız kuvvetlerinin Kilis'e nakledildiklerine dair rapor.

ATASE ARŞİVİ
Vesika No.: 428

428 No. lı vesikanın açıklaması

Everek'te Ahziasker Muamelat Müfettişi Binbaşı Kemal Bey tarafından Adana havalisinde Fransız ve Ermeni kuvvetlerinin durumu hakkında Heyet-i Temsiliye Riyasetine ve XX nci Kolordu Kumandanlığına verilen bilgiyi göstermektedir.

Vesika No. 428
Develi/4/1/36

20 nci Kor. K.

Heyet-i Temsiliye Riyasetine
ve Mirliva Ali Fuad Paşa Hazretlerine

11 nci Fırka Kumandanı Mümtaz Beyin bir Fransız mülazımından aldığını iş'ar eylediğim malumata göre Fransız kuva-yi asliyesinin Adana'dan Kilis'e nakl olunduğu ve Adana'daki Ermeni askerinin başka yerlere dağıtıldığını ve Kilis'te tahkimat yapıldığı ve Adana'da yalnız Cezayirli ve Tunuslu asker kaldığı maruzdur.

Ahzısker Muamelat Müfettişi Kemal

Açtım 5/minh
Memduh

Dosyasına

[**Harb Tarihi Vesikaları Dergisi** No:17 (Eylül 1956) Vesika 428 (sayfa numarası yok)]

دوسیه

٤/١/٣٦

٥٠

رمزه

هیئت تمثیلیه ریاستندن

میرلوا علی فؤاد پاشا حضرتلرینه

«نیکده قومندانی حضرات ترکمن بر ذات ملازم ثانی الدیغی اشعار ایدلکم ..

معلوماته گوره ذات قراولی احمد سنک امرکزده بولنه‌جغی تعین ایدلدیکی و آلایه مرکز

آیدین عسکرلرینک تبعه‌لری امتثالندیغی دکلیه حکمکاته باجیدیقی

واقعده بکه جزالرله مطلقا محکمه الدیغی عرض -

احمد بکه معاملات تفتیش

کمال

اصلح

مصطفی کمال

4 Ocak 1920
Belge 100
4 Kânûn-ı Sânî 1336 - Adana'da halka cebren Fransız bayrakları astırıldığı

ATASE ARŞİVİ
Vesika No.: 429

429 No. lı vesikanın açıklaması

Kilikya Heyet-i Merkeziyesi tarafından Adana olayları hakkında Heyet-i Temsiliye Riyasetine verilen malumatı göstermektedir.

Vesika No. 429

Kayseri 14/1/36 .

Ankara 20 nci Kor. K.

4/1/36 tarih ve 2 numaralı şifreye zeyldir.

Heyet-i Temsiliyeye Takdimi mütemennadır.

1 — General Gouraud'ın Adana'ya gelmesi dolayısıyla bütün ahaliye cehren Fransız bayrağı çektirilmiş ve sokaklardan birisinin ismi de Guro caddesi tesmiye edilmiştir.

2 — Bugünlerde Türklerden çoğunun tevkifine başlandığı çiftliklerine giderken sekiz Müslümanın Fransız kisvesindeki Ermeniler tarafından katledildiği ve Ermeni tecavüzünden nâşî İslamların kasaba civarındaki bağlarına bile gidemediği gibi vali için Fransızlar tarafından suikast tertibatında bulunulduğu ve bu hallerin bilhassa (Bremond) tarafından terviç edildiği anlaşılmıştır.

3 — Adana'da ehemmiyetli Fransız kuvveti bulunmadığı Mersin'e çıkan kuvvetlerin Urfa havalisine bilhassa Katma istasyonuna sevk edildiği ve Katma civarındaki müsâdemeden mecrûh olan Fransızların Adana'ya gelmekte olduğu muhabirimiz ifadesiyle arz olunur. Kilikya Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti namına Ahmet Remzi.

15 nci Fırka Kalem Reisi Emrullah

Kemal Beyden;........ mevâdd tahkik!

Açtım 5/minh

Memduh

[**Harb Tarihi Vesikaları Dergisi** No:17 (Eylül 1956) vesika 429 (sayfa numarası yok)]

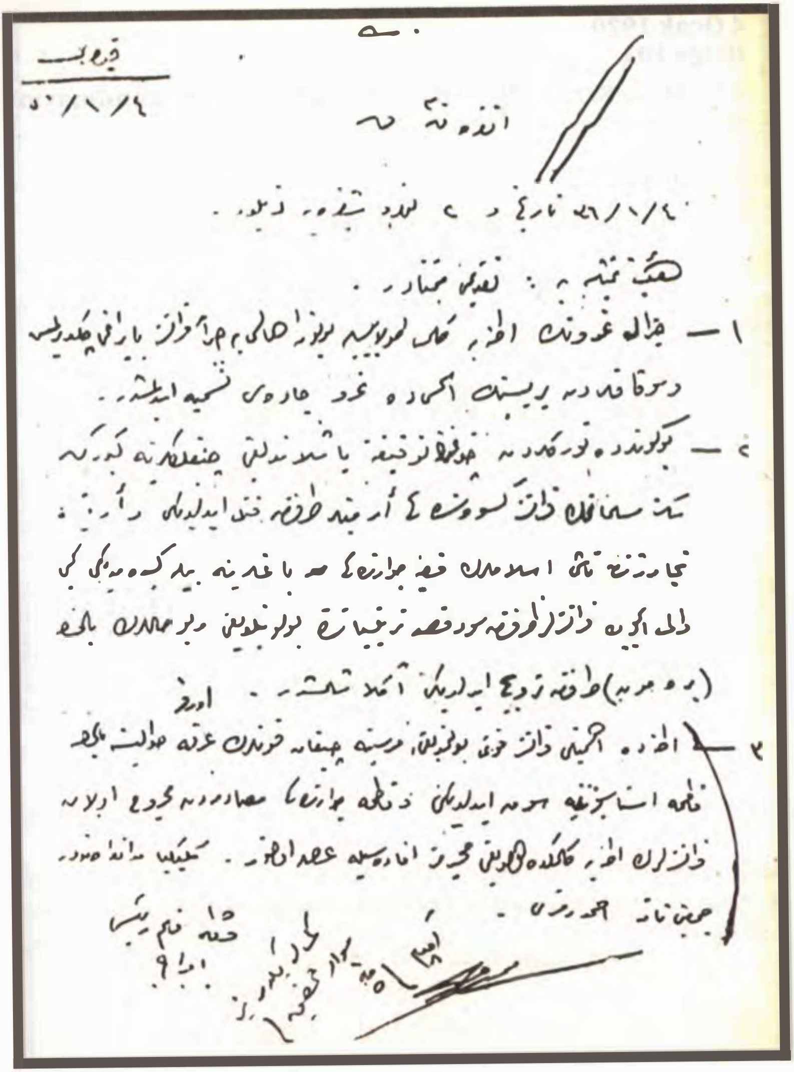

4 Ocak 1920
Belge 101

4 Kânûn-ı Sânî 1336 - Adana'da mebus secimi yapılmasına dair şifre

ATASE ARŞİVİ
Vesika No.: 430

İstanbul'da Kilikyalılar Cemiyeti Reisi tarafımdan Adana'da mebus seçimi yapılması hakkındaki faaliyetlerine dair Heyet-i Temsiliye Riyasetine verdiği bilgiyi göstermektedir.

Vesika No. 430
Harbiye 4/1/36
20 nci Kor. K.

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Adana Vilayetinde intihâbat icrasına mümânaat olunması üzerine milletin bu mühim husustaki hakk-ı mukaddesi ve kafisini teyiden gerek Hükümetimiz gerek Düvel-i İtilafiye ve Amerika Hükümeti Mümessillerine müracaat olunmuştur Bu. müracaatımız ve Hükümetin vuku bulan teşebbüsler mukabil on bir Teşrîn-i Sânî dokuz yüz on dokuz tarihinde Fransız Mümessil-i Siyasisi tarafından Hariciye Nezaretine tevdî edilen notada ahalinin hakk-ı intihâbı esasen tamimiyle teslim edilmekle beraber vaziyet-i hazıraya göre bunun tehir-i icrası lazım olduğu bildirilmiş ise de Cemiyetimizce bu hak milletin herhangi bir sebeple hatta tehir-i tatbiki muvafık görülmediği bugün intihâbın emsal-i tarihiyeye imtisâlen buradaki hemşerilerimiz arasında icrası fikrini iltizam ve bu suretle erkân-ı hükümetle ekser mebusanca da tasvip edilmiş ve dün İstanbul'da sakin bilumum hemşerilerimizin huzuruyla akdedilen içtimai umumimizde bile takarrür eyleyerek birkaç gün içinde intihâbın icra ve ikmali de karar altına alınmıştır Kilikyalılar Cemiyeti Reisi.

Açtım
5/minh
Bedri

[**Harb Tarihi Vesikaları Dergisi** No:17 (Eylül 1956) vesika 430 (sayfa numarası yok)]

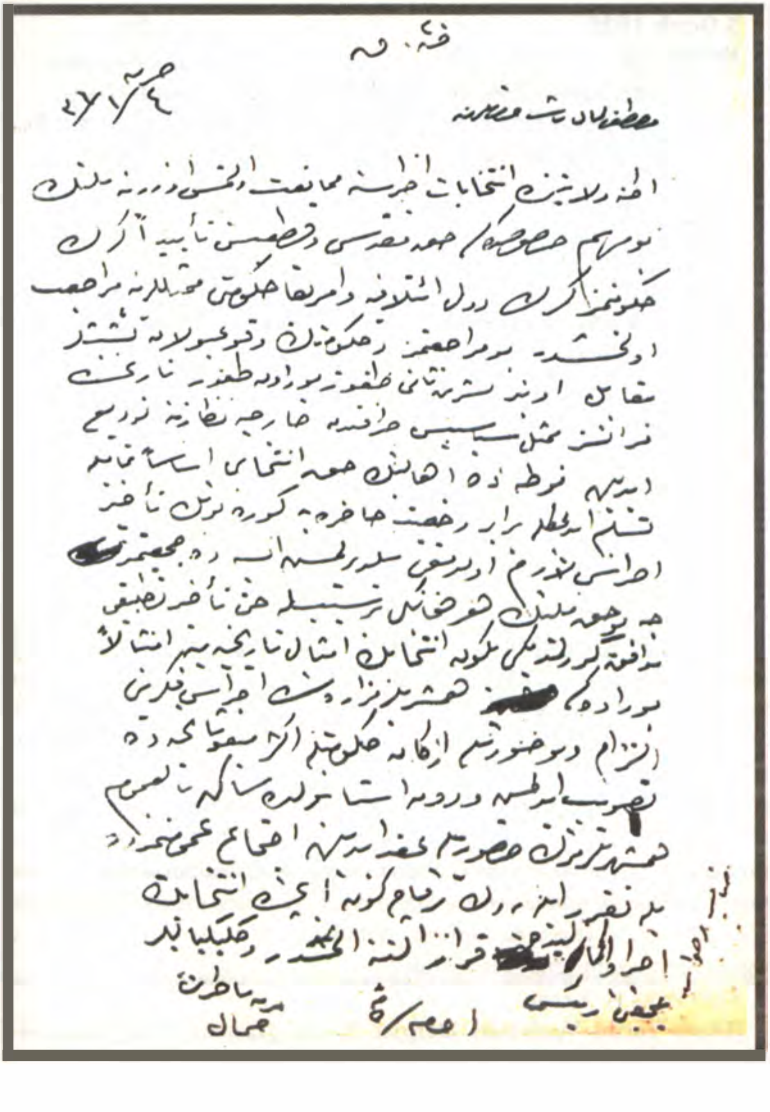
مصطفی کمال پاشا حضرتلرینه

5 Ocak 1920
Belge 102

5 Kânûn-ı Sânî 1336-Adana'da Fransızların mahalli seçimleri geciktirme teşebbüslerine karşı 5 nci Fırka K. Kenan Beyin tertibat alması

ATASE ARŞİVİ
Vesika No.: 413

Mardin'de 5 nci Tümen Kumandanı Kenan Beyin Fransızların Adana'da mebus seçimlerini geciktirmekte bulunduklarına dair Heyet-i Temsiliye'ye gönderdiği şifresine aittir.

Vesika No.: 413

Mardin 5/1/36

XX nci Kor. K.

Heyet-i Temsiliye'ye:

Ahvali tetkik etmek üzere Adana'ya gönderdiğim ve bu trenle avdet eden Yüzbaşı Vehbi Efendiye Adana Valisi Celal Bey Fransızların Adana mebus intihâbatını birçok bahanelerle tehir ve ta'vîk etmekte bulunduğunu ve Fransız Kuva-yı İşgaliye Kumandanlığına bu babda vaki olan müracaat-i mükerrere leyte laalle ile Dâhiliye Nezaretine yazmasına, Fransız sansürü mani olduğundan senan ve Kolordu vasıtasıyla keyfiyetin Dâhiliye Nezaretine bildirilerek Dersaadet'deki Fransız Mümesail-i Siyasisine hükümetçe müracaatta bulunmak suretiyle Adana mebus intihâbatının icrasına Fransız Kuvve-i işgaliyesi mümânaat-i vakıasının ref' ve izâlesi esbabının istikmâlini rica etmiştir. Keyfiyet Kolorduya yazılmışsa da Heyet-i Temsiliyece de teşebbüsât-ı lazime icrası maruzdur.

5 nci Fırka K. Kenan

[**Harb Tarihi Vesikaları Dergisi** No:16 (Haziran 1956) Vesika 413 (sayfa numarası yok)]

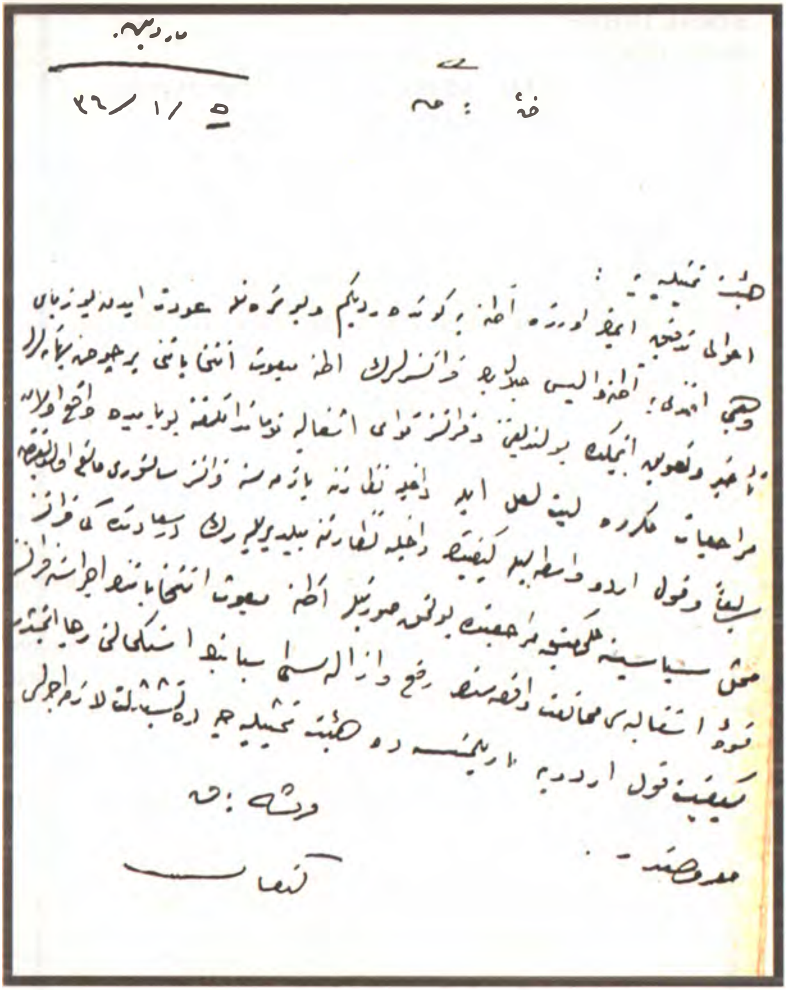
هیئت تمثیلیه یه :

[illegible]

مصطفی کمال

5 Ocak 1920
Belge 103

5 Kânûn-ı Sânî 1336- Adana Heyet-i Merkeziyesine muhtelif meselelere dair direktif

ATASE ARŞİVİ
Vesika No.: 433

Heyet-i Temsiliye Riyaseti tarafından XII nci Kolordu Heyet-i Merkeziyesine verdikleri direktife aittir.

Vesika No. 433
Şifre Ankara
5/1/36

Konya'da 12 nci Kor. Fahrettin Beyefendiye

Adana'dan Konya'ya gidip gelen mutemet sa'y Şükrü Efendi buldurularak Adana Heyet-i Merkeziyetine ait ber-vech-i âtî ~~maruzatımızın~~ beyanatımızın bu zat delaletiyle ~~alınmasına vesatatları rica olunur~~ Adana'da Nur adresi ile iblağına vesâtetleri rica olunur.

1- Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Osmanlı tabiiyetini haiz anasır-ı gayrimüslime için ayni hukuk ve şeraiti kabul ~~ve fakat~~ ettiğine nazaran Ermenilerle iyi geçinmek şâyân-ı tavsiyedir. Yalnız Ermenilerin ~~fazla~~ Müslümanlardan fazla bir imtiyaza mazhar olmamaları ve Müslümanlar aleyhinde tertibat-ı câniyânede bulunmamaları şart-ı esasidir.

2- ~~Fransız~~ muvakkat bir işgal mahiyetinde olan Adana vilayetimizdeki Fransızlar hukukumuza riâyetkâr oldukça tarafımızdan elbette hüsn-i

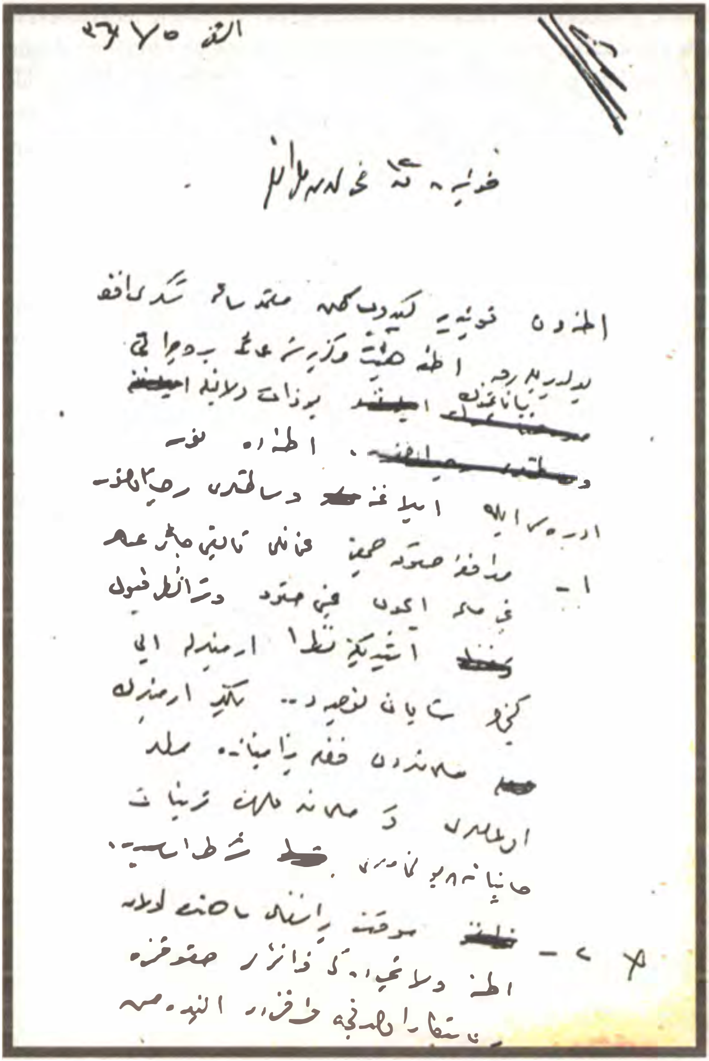

خارجیه نظارت جلیله‌سنه

muamele göreceklerdir. Hukuk-i ~~Osmani~~ devlet ve millete tecavüzleri hiçbir suretle ruy-i kabul göremez. Kadı Efendiye Müslüman olduğunu düşünmesini, Adana'nın pek karîbde yine ~~hükümet-i Osmaniyenin~~ sahib-i aslilerine malik, olacağını bilmesi lüzumunu ihtar ediniz.

3-Suphi Paşa Hazretleri gibi sahib-i hamiyyet ve namus zevata hepimiz beyan-ı teşekkür eyler.

4-Esliha azlığının ehemmiyeti yoktur. Nizamnameye nazaran teşkilatınızı ikmal ediniz. Her haksızlığa karşı son derece hassasiyet-i milliye gösterilmesi lazımdır.

5-Hükümet Konağında resmi ve ceza-yi nakdi makbuzlarını Konya'da Kolordu Kumandanı Fahrettin Beye gönderiniz. Miri mûmâileyh vize îsâl eder. Tahriratlarınız da yine bu zat-i muhterem vedaatiyle bize îsâl olunacaktır.

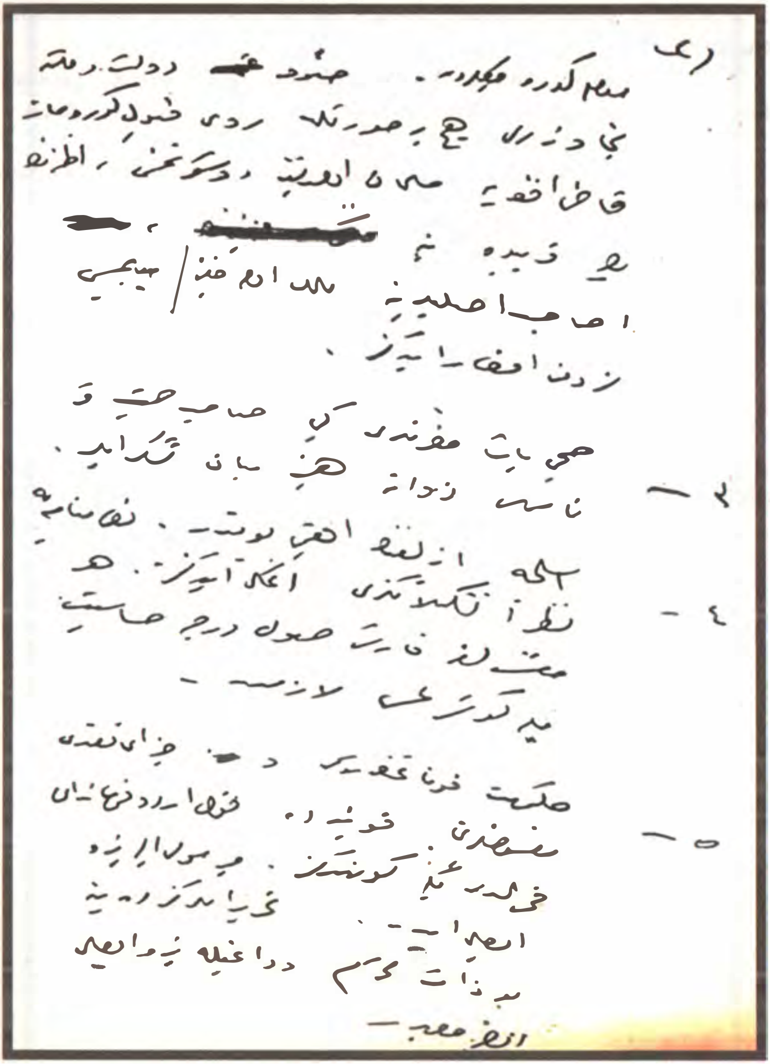

6-Millet ve ümmet düşmanı propagandacılar hakkındaki tasavvuratınız musiptir.

7-Her haksızlığı, tecavüzü, i'tisâfâtı hükümet, millet ayrı ayrı protesto etmeli ve bize de bildirmelidir.

Cenab-ı Hak muhikk davamızda yardımcımızdır. ~~Heyet-i Tem~~

Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Heyet-i Temsiliyesi namına

Mustafa Kemal

XX nci Kor. Kumandan Vekili

M. Kemal .

8/nanh

Abdurrahman

[**Harb Tarihi Vesikaları Dergisi** No:17 (Eylül 1956) Vesika 433 (sayfa numarası yok)]

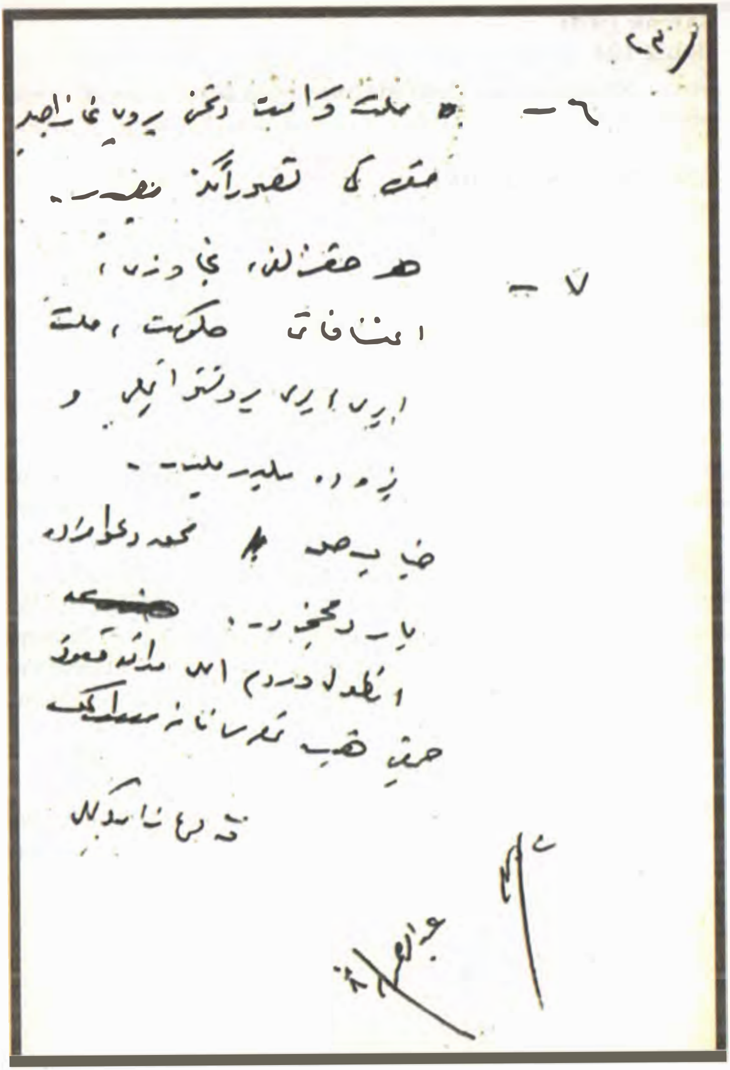

5 Ocak 1920
Belge 104

Fransızların Adana'daki mebus seçimlerine mani oldukları.

GNKUR ATASE ARŞİVİ
İSH-Kutu No.274 Gömlek No.122- Belge No.122

Mardin
5/1/1336
Şifre

20. Kolordu Kumandanlığı

Heyet-i Temsiliyeye:

Ahvali tetkik etmek üzere Adana'ya gönderdiğim ve bu trenle avdet eden Yüzbaşı Vehbi Efendi'ye Adana valisi Celal Bey Fransızların Adana mebus intihâbatını birçok bahanelerle tehir ve ta'vîk etmekte bulunduğunu ve Fransız kuva-yı işgaliye kumandanlığına bu babda vaki olan müracaat-ı mükerrere leyte laalle ile Dâhiliye Nezaretine yazmasına Fransız sansürü mâni olduğundan serian ve kolordu vasıtasıyla keyfiyetin Dâhiliye Nezaretine bildirilerek Dersaadet'teki Fransız mümessil-i siyasiyesine hükümetçe müracaatta bulunmak suretiyle Adana mebus intihâbatının icrasına Fransa kuvve-i işgaliyesi mümânaat-ı vakıasının ref ve izalesi esbabının istikmâlini rica etmiştir. Keyfiyet kolorduya yazılmışsa da Heyet-i Temsiliyece de teşebbüsât-ı lazıme icrası maruzdur.

5. Fırka Kumandanı
Kenan

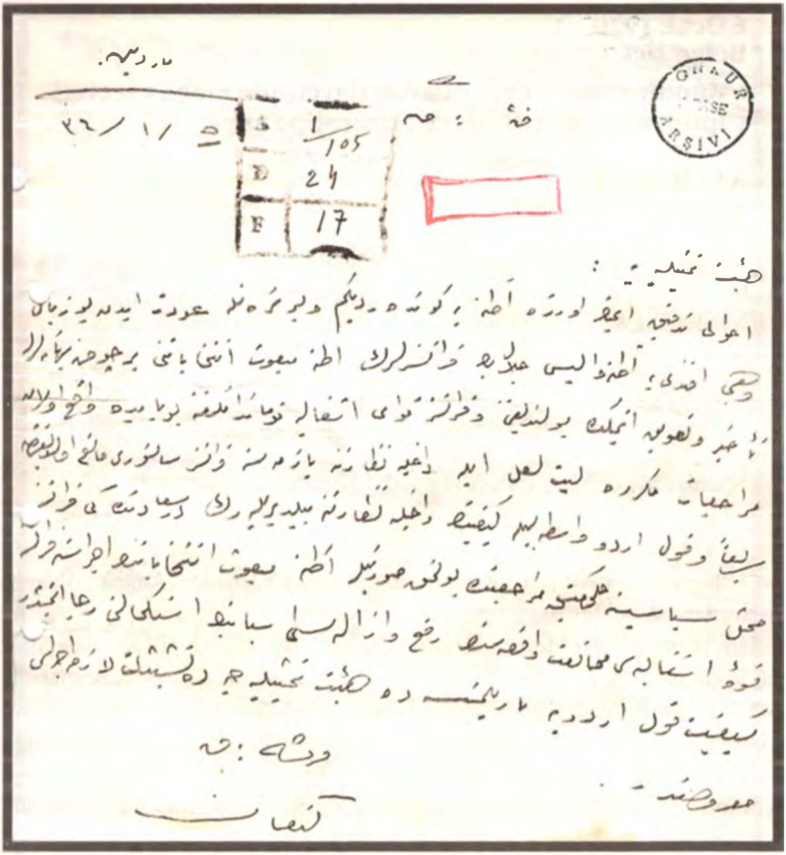

GHAUR
ARŞIVI
1/105
D 24
F 17
هیئت تمثیلیه یه :

6 Ocak 1920
Belge 105

6 Kânûn-ı Sânî 1336 - Adana vilayetinde mebus seçimi yapılmasına dair Harbiye Nezaretine şifre

ATASE ARŞİVİ
Vesika No.: 434

Heyet-i Temsiliye Reisi Mustafa Kemal Paşa; Adana vilayetinden de mebus intihabı için Harbiye Nezaretine yaptığı teklife aittir.

Vesika No. 434
Şifre
Müsta'celdir
Ankara 6/1/36

Harbiye Nazırı Cemal Paşa Hazretlerine

C. 4/1/36
Kilikyalılar Cemiyeti Riyasetine, Meclis-i Millide Adana Vilayeti mebuslarının bulunması bir zaruret-i kafiyedir.

~~Bu bapta teşkilat~~ Heyet-i âcizanemizce ~~nazaran~~ bu bapta Dersaadet'deki bir kısım mebusanla erkân-ı hükümetin reyinden ziyade ...tarih ......numara ile arz eylediğimiz Niğde'deki Kilikya Heyet-i Merkeziyesiyle müdâvele-i efkar olunması ~~da muvafık~~ haiz-i ehemmiyet görülmektedir. Adana Vilayetinin vaziyet-i ahiresi, Celal Beyin muvaâsalat ve suret-i kabulü cihetle de intihâbat için son ve kati bir teşebbüste bulunmak da varid-i hatır olmaktadır Efendim.

Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Heyet-i Temsiliyesi namına

Mustafa Kemal
Kapadım 6/mtah M. Kemal
Memduh

[**Harb Tarihi Vesikaları Dergisi** No:17 (Eylül 1956) Vesika 434 (sayfa numarası yok)]

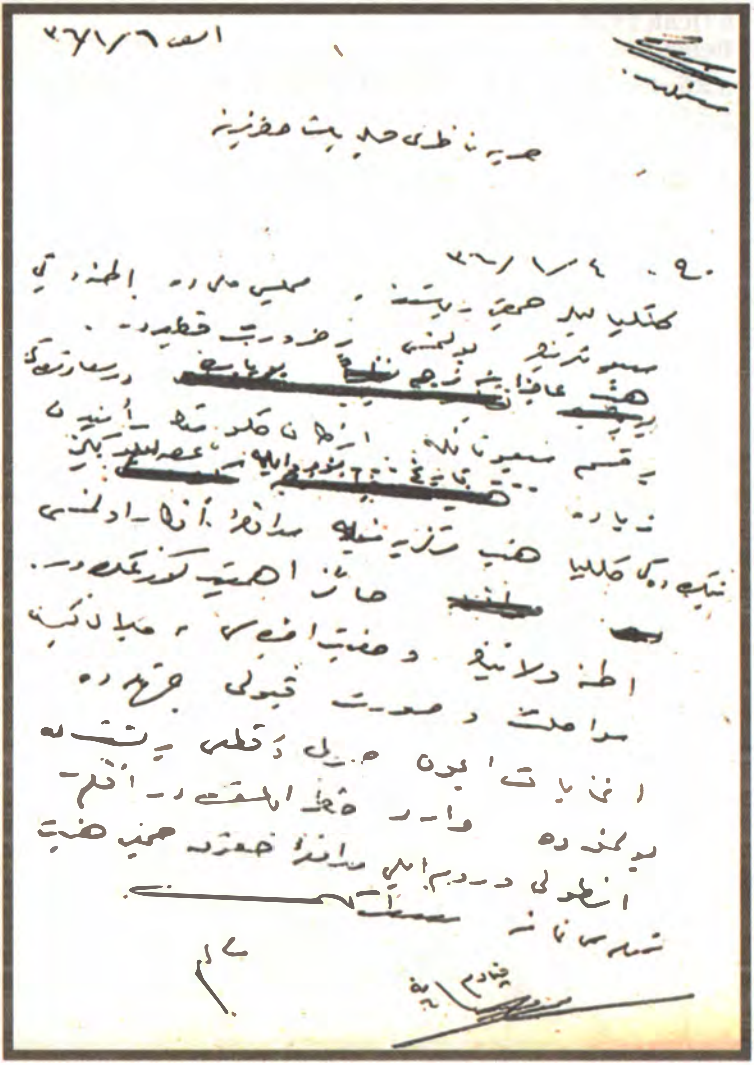

6 Ocak 1920
Belge 106
6 Kânûn-ı Sânî 1336 - Adana bölgesine dair haberlerin toplanması

ATASE ARŞİVİ
Vesika No.: 436

Heyet-i Temsiliye Riyaseti, Adana ve Mersin olaylarına dair gelen haberleri tevsik ettirmek için Everek'te Ahz-ı asker Muamelat Şefi Binbaşı Kemal Beye verdiği emri göstermektedir.

Vesika No. 436
Şifre Ankara 6/1/36
Everek'te Ahz-i asker Muamelat Müfettişi Binbaşı Kemal Beye

Niğde'deki Kilikya Cemiyeti Heyet-i Merkeziyesi Adana'da ehemmiyetli Fransız kuvveti bulunmadığı, Mersin'e çıkan kuvvetlerin Katma istasyonuna sevk olunduğu, bu civardaki müsâdemelerde mecrûh olan Fransızların Adana'ya gelmekte olduğu hakkında malumat vermektedir. Bu havadislerin derece-i mevsûkıyyetinin tahkiki ile iş'ârı rica olunur.

XX nci Kor. Kumandan Vekili
Heyet-i Temsiliye
Mustafa Kemal

M. Kemal
H
7/minh

[**Harb Tarihi Vesikaları Dergisi** No:17 (Eylül 1956) Vesika 435 (sayfa numarası yok)]

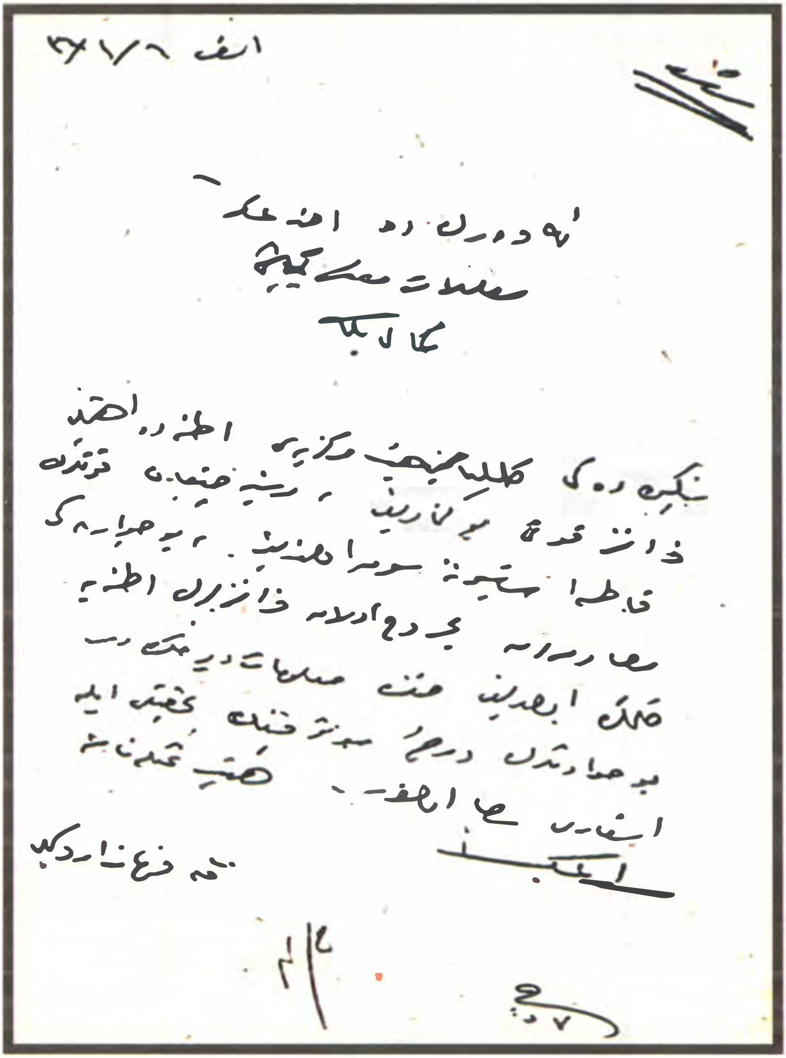

7 Ocak 1920
Belge 107
Adana'da Mebus Seçimi

ATASE ARŞİVİ
Vesika No.: 414

Heyet-i Temsiliye Reisi 413 sayılı vesikadaki bilgiye dayanarak bu hususta Harbiye Nezaretine yaptığı teklifi göstermektedir.

Şifre/Gayet müsta'cel

Ankara 7/1/36

Vesika No.: 414

Harbiye Nazırı Cemal Paşa Hazretlerine

Ahvali tetkik etmek üzere Adana'ya gönderilen Yüzbaşı Vehbi Efendiye Adana Valisi Celal Bey Fransızların mebus intihâbatını birçok bahanelerle ta'vîk eyledikleri, Vilayetin Kuva-yi İşgaliye Kumandanlığı nezdindeki mükerrer teşebbüsâtının semere-dâr olamadığı, Dâhiliye Nezaretine iş'âr-ı keyfiyet edilmesine Fransız sansörünün mümânaat eylediğini iş'ârla hükümetin Dersaadet Fransız Mümessil-i Siyasisine ~~hükümetin~~ kat'î bir surette müracaat ederek intihâbatın icrasına Fransız Kuva-yi İşgaliyesince mümânaat-i vakıanın ref'ini talep eylemesi ~~hakkında istirhamatın~~ lüzumuna dair beyanatının sürat-i iblağına tavassutunu rica eylemiştir. Meselenin derece-i ehemmiyetine nazaran hükümetçe ittihâz-ı tedâbîr buyrulmasına tavassut-i devletlerini istirham eder ve ancak hiçbir çare ve ümit kalmadığı takdirde Fransızların Harekât-ı vakıasını umum Amerika ve Avrupa nazarında protesto ~~edilmek~~ etmek şartıyla Niğde'deki Kilikya Heyet-i Merkeziyesinin muvafakatiyle ~~memâlik~~ hariçte bulunan Adanalılardan mebus intihâbatına tevessül olunması muvafık olacağını arz eyleriz. Adana Valisinin muhaberat-ı resmiyesinin sansüre tabi olmaması hususunda da ayrıca teşebbüsat-ı siyasiyede bulunulmak lüzumu kanaatinde olduğumuz maruzdur.

Kapadım 7/Minh Bedri

Heyet-i Temsiliye Namına Mustafa Kemal

M. Kemal

[**Harb Tarihi Vesikaları Dergisi** No:16 (Haziran 1956) vesika 414 (sayfa numarası yok)]

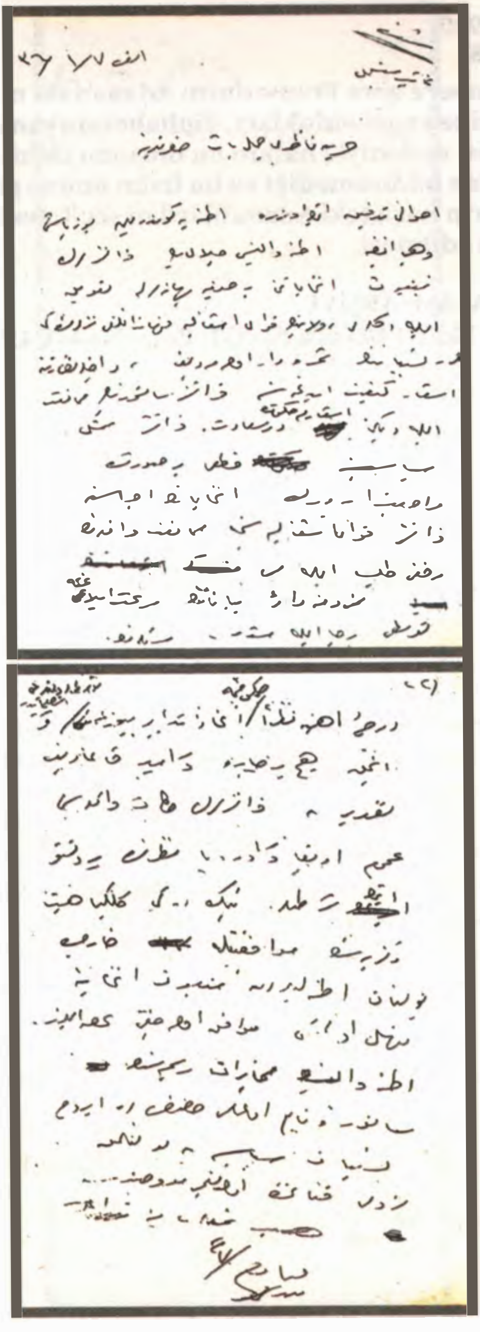

7 Ocak 1920
Belge 108

Alınan habere göre Fransızların Adana'daki mebus seçimlerine engel oldukları, muhaberata sansür konulması nedeniyle halkın bu durumu Dahiliye Nezareti'ne bildiremediği ve bu halin önüne geçilmezse mebusların hariçteki Adanalılardan seçilmesine müsaade edilmesi.

GNKUR ATASE ARŞİVİ
İSH-Kutu No.274 Gömlek No.133- Belge No.133_133aa

Ankara
7/1/1336
Şifre
Gayet müsta'celdir.

Harbiye Nazırı Cemal Paşa Hazretlerine

Ahvali tetkik etmek üzere Adana'ya gönderilen Yüzbaşı Vehbi Efendi'ye Adana Valisi Celal Bey, Fransızların mebus intihâbatını birçok bahanelerle ta'vik eyledikleri, vilayetin kuva-yı işgaliye kumandanlığı nezdindeki mükerrer teşebbüsâtının semedar olamadığı, Dâhiliye Nezaretine işâr-ı keyfiyet edilmesine Fransız sansürünün mümânaat eylediği işârla hükümetin Dersaadet Fransız mümessil-i siyasiyesine kati bir surette müracaat ederek intihâbatın icrasına dair kuva-yı işgaliyesince mümânaat vakıanın refini talep eylemesi lüzumuna dair beyanatının sürat-i iblâğına tavassutunu rica eylemiştir. Meselenin derece-i ehemmiyetine nazaran hükümetçe ittihâz-ı tedâbîr buyurulmasına tavassut olunmasını istidâ eder ve ancak hiçbir çare ve ümit kalmadığı takdirde Fransızların harekât-ı vakıası umum Amerika ve Avrupa nazarında protesto etmek şartıyla Niğde'deki Kilikya Heyet-i Merkeziyesi'nin muvakkatiyle hâriçte bulunan Adanalılardan mebus intihâbına tevessül olunması muvafık olacağını arz ederiz.

Adana valisinin muhaberat-ı resmiyesinin sansüre tabi olmaması hususunda da ayrıca teşebbüsât-ı siyasiye de bulunulmak lüzumu kanaatinde olduğumuz maruzdur.

Heyet-i Temsiliye namına
Mustafa Kemal

Kapadım, 7/1/1336
Nurettin

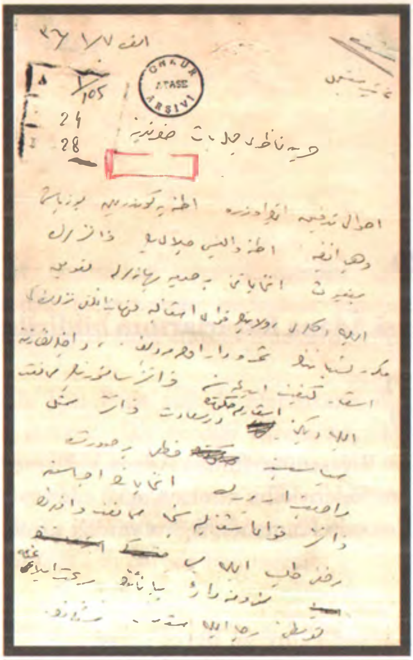

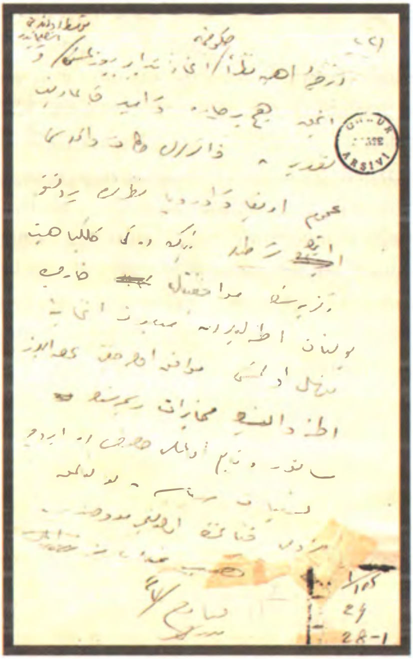

10 Ocak 1920
Belge 109
Sivas Kongresi Adana Kararlarının bildirilmesi

ATASE ARŞİVİ
Vesika No.: 419

Heyet-i Temsiliye Riyaseti tarafından Adana Valili ine Sivas Kongresi nizamname ve beyannameleriyle bu vesikayı te'kîl eden talimatın ulaştırılması hakkında XII nci Kolordu Kumandanlığına verdiği şifreli emre aittir.

Vesika No.: 419
Şifre Aslara 10/1/36
Konya'da XX nci Kor. Fahrettin Beyefendiye

Adana Valisi Celal Beyin Sivas Kongresinin Adana hakkındaki karar-ı kafisini bilmediğinden bu babda kendisine talimat-ı katiye itasını rica eylediği istihbâr edildi. ~~Emin~~ Ber-vech-i âtî talimatın emin vasıta ile miri mûmâileyhe isaline delaletinizi ~~istirham ederiz~~ ve Sivas Kongresi nizamname ve beyannamelerinden de miktar-ı kafi göndermenizi istirham eyleriz.

"Kilikya havalisi işgali mütareke ahkamına mugayir ve tamamen muvakkat bir mahiyettedir. Fransızlar ~~sulh akdine~~ menâfi'-i iktisadiyelerini temin etmek şartıyla tahliye etmeğe amade~~dirler~~, olduklarını ima etmişlerdir. Ermenilere Müslümanlar aleyhinde zulüm yaptırmayacaklarını ve kendileri tarafından da hukuk-u hükümet ve haysiyet-i milliyemize tecavüz edilmeyeceğine söz vermişlerdir. Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti teşkilatının alenen devam ve teşmîline muvafakat eylemişlerdir.

Yalnız kendileri tarafından veya Ermeniler cihetinden sebebiyet verilmedikçe müsellâh tecavüzattan sarfınazar etmemizi rica eylemiştir eylediklerinden bizde buna karşı müsallah tecavüzatı-men'e çalışacağımızı vadeyledik.

Mebusan intihabı için Paris sulh konferansının memâlik-i meşgulede intihâbâtın adem-i icrasına dair verdiği karara riâyetkâr olmak istiyorlar. Teşkilat-ı Milliye yani birleşmiş olan Müslümanlar, başlarında hükümet memurları olduğu halde teşebbüsât-ı müessirede bulunmakta devam ederlerse intihâbata da müsaade edecekleri memul-ü kavidir. Hükümet-i Seniyye ayrıca teşebbüsât-ı siyasiyede bulunuyor.

M. Kemal

Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Heyet-i Temsiliyesi Namına

Mustafa Kemal

XX nci Kor. Kumandan Vekili Mahmut

Kapadım 11/Minh

[**Harb Tarihi Vesikaları Dergisi** No:16 (Haziran 1956) vesika 419 (sayfa numarası yok)]

[Belgenin Görseli Yoktur]

11 Ocak 1920
Belge 110
11 Kânûn-ı Sânî 1336-Adana bölgesindeki Harekâtta Ermenilere tecavüz edilmemesi

ATASE ARŞİVİ
Vesika No : 421

Heyet-i Temsiliye Riyaseti tarafından III ve XIII nci Kolordu Kumandanlarına Milli Harekâtın Adana bölgesine teşmîli halinde bu bölgedeki Ermenilere yapılacak muamele hakkında verdiği direktiflerine aittir.

Şifre
Ankara 11/1/36
Vesika No : 421
Sivas'ta III ncü Kor. Salahattin Beyefendiye
Diyarıbekir'de Cevdet Beyefendiye
Everek'de Ahziasker Muamelat Müfettişi Kemal Beye

Adana Valisi Celal Beyden ~~aldığım mahrem, tahriratta~~ suret-i hafiye ve mahremânede alınan tahriratta Maraş ve havalisindeki Harekât-ı Milliyenin ~~ahval-i siyasiye~~ Adana havalisine de teşmîli ~~lüzumu takdirinde~~ icap eylediği takdirde Kilikya havalisindeki Ermenilere karşı birguna tecavüzatta bulunulmaması ve bilhassa kendilerinin Kuva-yi Milliyece temin edilmesi elzem olup aksi halde bizim ile tevhid-i mesaiye mütemâyil olan Ermenilerin tamamıyla Fransız tarafını iltizam etmelerine sebebiyet vereceği ve bu keyfiyetin son derece mahrem tutulması iş'âr kılınmaktadır. Heyet-i Temsiliye Namına Mustafa Kemal

XX nci Kor. Kumandan Vekili Mahmut
Mahmut

M. Kemal

H.11/Minh

[**Harb Tarihi Vesikaları Dergisi** No:16 (Haziran 1956) vesika 421 (sayfa numarası yok)]

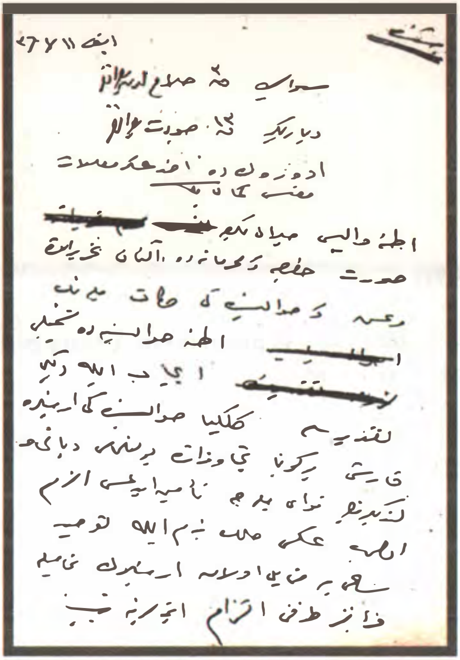

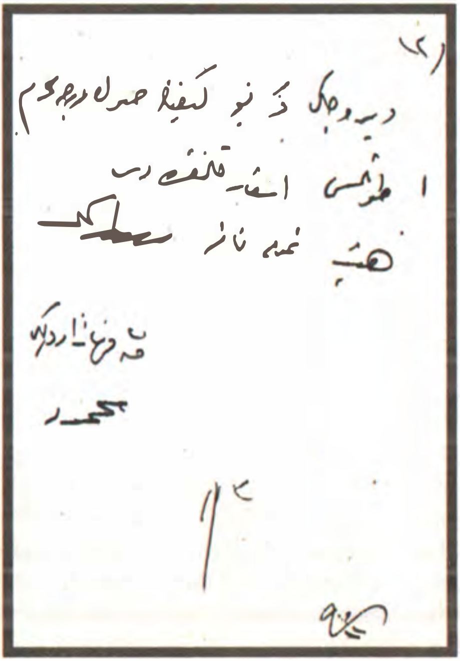

11 Ocak 1920
Belge 111

11 Kânûn-ı Sânî 1336 - Fransızların Adana bölgesinde yaptığı mezalim

ATASE ARŞİVİ
Vesika No.: 422

Heyet-i Temsiliye Riyaseti tarafından Fransızların Maraş bölgesinde yaptıkları mezalime dair Harbiye Nezaretine verdiği raporu göstermektedir.

Vesika No.: 422

Şifre Müsta'celdir

Ankara 11/1/36

Harbiye Nazırı Cemal Paşa Hazretlerine

Ba'dehû Hakkı Behiç Beye
gösterilecek
Propaganda

Maraş Müdafaa-i Hukuk Heyet-i Merkeziyesi'nden varid olan raporlarda; Fransızların Maraş-İslahiye yolu üzerindeki Şerefoğlu, Gölpınar, İloğlu, Ceceli, Sanlar, Şekerobası köylerini topla bombardıman ederek ihrâk eyledikleri, İloğlu köyünü üç yüz mevcutlu bir müfreze ile basarak yağma ve fecâyi' ve şenâate başladıkları Maraş'ta yerli Ermenilerden sekiz yüz mevcutlu bir kıtanın kışlada talimler ihzâr edildiği bütün Ermeni gençlerinin teslîhine başlandığı müteferrik Ermeni hanelerinin boşaltılarak tekmîl Ermenilerin kilisede toplandığı, Çukuroba mahallesindeki Camii şerif içine bomba atmak üzere saklanmış olan üç Ermeni derdest edildiği, bu esnada oradan çeçen üç Fransız süvari neferinin ezan-ı Muhammedi

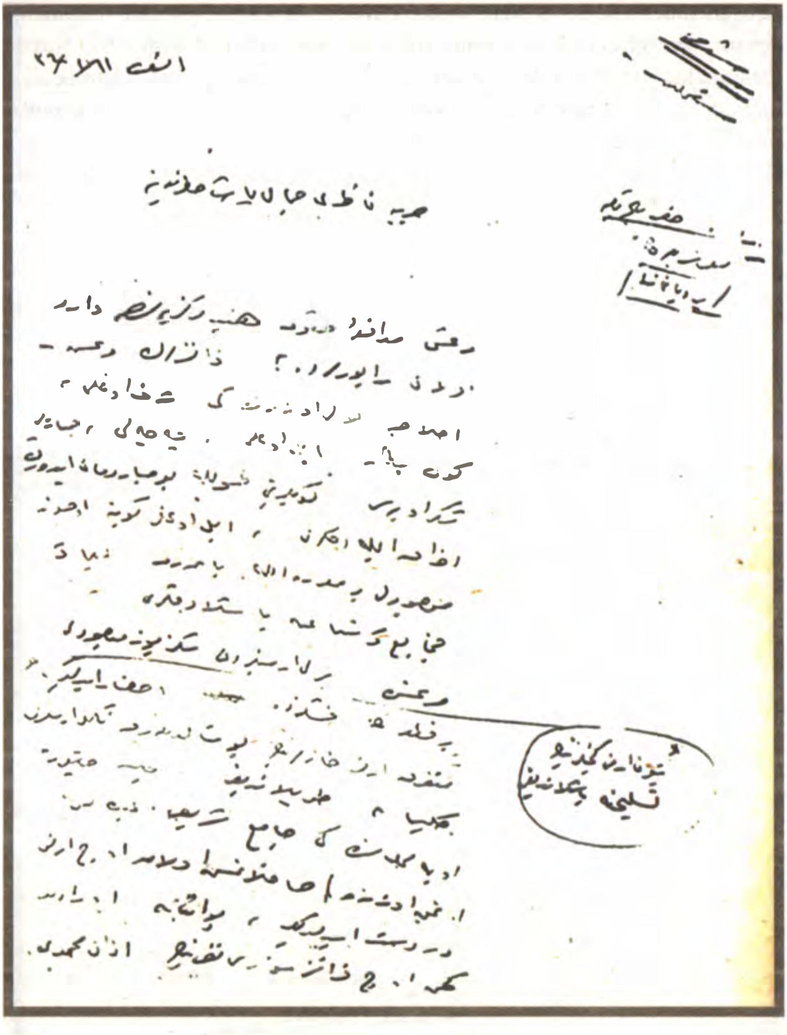

okuyan müezzine iki el silah attığı, Bababurnu'nda ~~iki gündür müsâdeme devam eylediği~~ Fransızların sekiz yüz kadar kuvvetleriyle ahaliyi feci surette katletmekte oldukları bildirilmektedir. Ermenileri geri çekerek Islamlar aleyhindeki mezalime nihayet vereceklerini söyleyen Fransızların ~~şimdi kendilerini~~ de bu defa müştereken İslam halkı katliam eyledikleri son derece şâyân-ı dikkattir. Bu hal böyle devam eylediği takdirde ~~Harekât~~ Kuva-yi Milliye'nin şedîd ve katl müdahalesi zaruri olacak, tevessü'nden hasıl olacak mesuliyet tamamen Fransızlara ait kalacaktır. Hükümet-i Seniyye'nin de kat'i ve şedîd bir surette Harekât-ı vakıayı protesto eylemesi ve Urfa, Maraş, Anteb'in tahliyesini talep eylemesi lazımdır. Heyet-i Temsiliye Namına Mustafa Kemal.

M. Kemal
Kapadım 11/Minh
Bedri

[**Harb Tarihi Vesikaları Dergisi** No:16 (Haziran 1956) vesika 422 (sayfa numarası yok)]

[illegible]

11 Ocak 1920
Belge 112

11 Kânûn-ı Sânî 1336- Adana'da Milli teşkilatın genişletilmesi ve Ermenilere tecavüz edilmemesi

ATASE ARŞİVİ
Vesika No.: 423

Heyet-i Temsiliye Riyaseti tarafından Adana Valiliğine verilen talimatı göstermektedir.

Vesika No.: 423
Şifre
Ankara 11/1/36

Konya'da XII nci Kor. Fahrettin Beyefendiye

Mahrem ve hususi vasıta ile Adana Valisi Celal Beyefendiye ber-vech-i âtî cevabın isali müsterhamdır.

8/1/36 tarihli tahriratları cevabıdır.

~~Burada~~ Tecavüzatta bulunulmaması hakkında icab edenlere talimat-ı muktaziye ita edildi. Teşkilat-ı Milliyemizin Adana havalisinde teşmîl ve tevessülüne ihtimam buyurmaları hamiyet-i müsellimelerinden intizar olunur. Fransızlar -~~evvelce kendileri vesair~~- kendileri veya Ermeniler tarafından sebebiyet verilmedikçe tarafımızdan tecavüzat-ı müsellâhada bulunulmamasını evvelce istida eylediklerinden muvafakat edilmiş ve o zaman talimat-ı lazime de verilmişti. Buna mukabil muvakkaten taht-ı işgallerinde bulunan Kilikya havalisinde de Teşkilat-ı Milliyemizin serbestçe taazzuv ve teşmîline mümânaat etmeyecekleri kendi taraflarından taahhüt edilmişti Buna nazaran memurin-i Osmaniyenin müdahale ve muâveneti mümkündür Arz-ı hürmet ve tazimat eyleriz. Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Heyet-i Temsiliyesi Namına

Mustafa Kemal.

XX nci Kor. K. Vekili Mahmut

M. Kemal

H/11 Minh

[**Harb Tarihi Vesikaları Dergisi** No:16 (Haziran 1956) vesika 423 (sayfa numarası yok)]

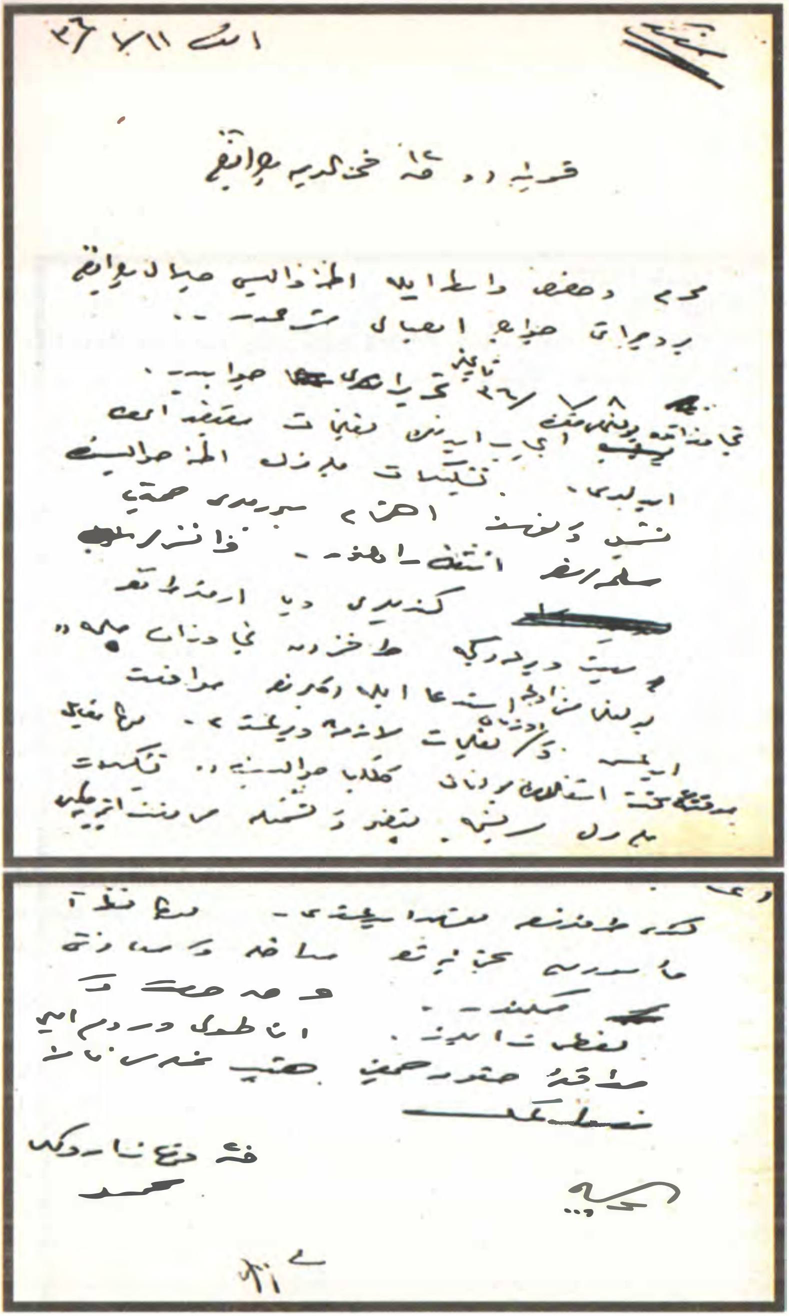

15 Ocak 1920
Belge 113

15 Kânûn-ı Evvel 1336 - Adana hadiselerine dair Heyet-i Merkeziyenin raporu

ATASE ARŞİVİ
Vesika No.: 425

Adana olayları hakkında Adana Heyet-i Merkeziyesi tarafından Heyet-i Temsiliye Riyasetine gönderilen iki raporu göstermektedir.

Vesika No. 425
Hakkı Behiç Beye gösterilecek

1. — Mevkiin müsaadesizliği pek had bir dereceye geldiğinden tebligat-ı alilerinin ba'de-mâ her vakit Konya'ya gidip gelen mutemet saileri - Şükrü Efendiye tevdî ve zarfın üzerine "Adana'da Nur" adresinin tahriri lüzumu ve Şükrü Efendiye tenbîhât-ı lazime îfâ kılındığını. Ancak pek mühim ve bir satırı tecavüz etmeyecek emirlerinin meh-mâ-emken telden almağa gayret edileceğini beyan ediyorlar.

Bazı Ermeni mütenef fizânı Suphi Paşaya müracaat ederek millet arasındaki Bremond ve münâferetin izaresine müştereken sarf-ı mesai edilmesini ve ba'de-mâ güzel geçinilmesini rica ettiklerinden bu baptaki iradelerinin muhtasaran ve telgrafiyen tebliğini ehemmiyetle istirham ediyorlar.

2. — General Guro Suphi Paşaya Siz Türkler bizlere ne derece hüsnükabul gösterirseniz biz de Türkiye Hükümetine o derece yardım edeceğiz. Rütbe ve mevki-i ilmisini asla nazar-ı dikkate almayarak bayağı anlara secde eden Vali Vekili Kadı'ya da ba'de-mâ General Domino ve Miralay Bremon'la tevhid-i mesai edeceksiniz demiştir.

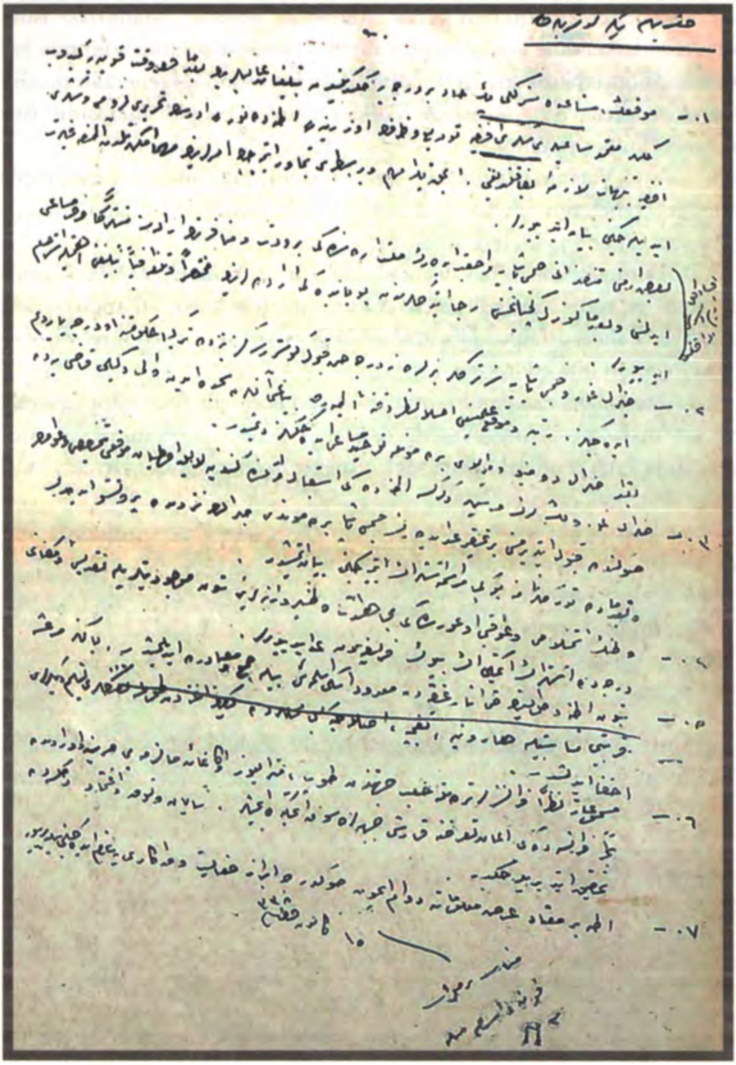

3. — General Guro'nun gerek Mersin ve gerekse Adana'daki istikbal merasiminde kendine layık olmayan mevkii tahsis ve avamın sonunda kabul ettirmesini bir tahkir addederek Suphi Paşa Bremond'u Generalin nezdinde protesto ederek ve ba'de-mâ da Türkler namına bu gibi merasime iştirak etmeyeceğini beyan etmiştir.

4. — Vatanın istihlası ve avâkıbi uğrundaki mücâhedât-ı vatanperveranelerini bütün mevcudiyetleriyle takdis ve imkânı derecede iştirak etmeği en büyük farizadan addediyorlar.

5. — Bütün Adana ve havalisinin hatta asar-ı atikadan ma'dûd eski eslihası bile cem' ve müsadere edilmiştir. Yalnız Maraş'a kurbiyeti münasebetiyle Haruniye, Bahçe, İslahiye gibi mahallerde yalnız ağızdan dolma tüfengleri teslim diğerleri ihfa edilmiştir.

6. — Mesmûâta nazaran Fransızlar trenle Halep cihetinden top, mitralyöz ona ait malzemeyi Mersin'e ve oradan da bahren Fransa'daki Alman taarruzuna karşı cephelere karşı sevk etmekte imişler. şâyân-ı vüsuk ve itimat değilse de tahkik ettirilecektir.

7. — Adana ber-mû'tâd arz-ı malumata devam için son derece ibraz-ı faaliyet ve fedakâriye azmedeceğini bildiriyor.

15 Kânûn-ı Evvel 335
Münasip Bir Cevap
Konya Vasıtasıyla
M. Kemal

[**Harb Tarihi Vesikaları Dergisi** No:17 (Eylül 1956) vesika 425 (sayfa numarası yok)]

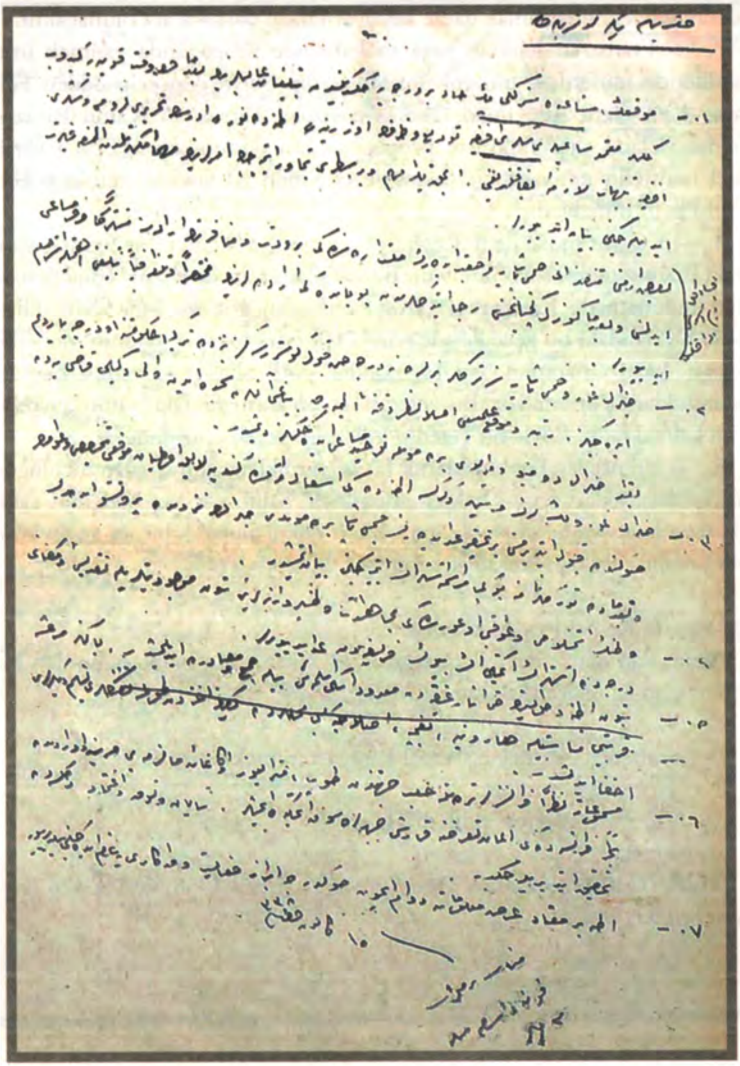

Hakiki Behiç Beye gösterilecek 18 Aralık 1919 tarihli rapor.
18/12/35

1. — Cebren Fransız bandırasının ta'lîk ettirilmesi esbabı Dahiliyeden Vali Vekili Kadı'ya vukubulan suale aslı yoktur cevabı verildi.

2. — Hükümet Konağının Fransız bandırası ile donatılmış fotoğrafı ve bandıra ta'lîk etmeyenlerden alınan ceza-yi nakdiye mukabil belediye makbuzları elde edilmiştir. Bunlar Konya'ya gönderileceğinden taraf-ı alilerinden celp buyrulmak üzere keyfiyet-ı irsali başkaca arz olunacaktır.

3. — Fransızlar lehinde para mukabilinde propaganda yapmak üzere kendilerine müfettiş-i, umumi unvanı verilip Suriye'den celp edilen Ferid Paşa, Şeyh Garibzade Fuad, Tarsus müftüsü Tarsus'tan Kamil Paşazade Kemal, Selami vasi' mikyâsta propagandaları devamdadırlar. Bu kasir-ül-emel heriflerin münasip bir vasıta ile tahvîfleri iyi faydalar temin edeceği varid-i hatır olmaktadır.

4. — Üç gün mukaddem Ceyhan Kazasında ava giden bir Fransız zabiti ile iki Fransız neferi kaybolmuştur. Bunlar ehemmiyetle taharrî edildiği halde izleri bulunamadı. Karahasan çetesi tarafından götürüldüğü zannediliyor. Hatta bu babdaki bu gece keşide edilen telgrafta mezkûr çetenin methaldar olduğu bazı emarattan istidlâl edildiği ve eşhas-ı gaibenin berhayat bulundukları iş'âr ediliyor. Bu çetenin istisali husundaki bütün gayretleri akim kalmaktadır. Böyle bir çetenin milli olması temennisindeyiz.

5. — Fransızlar bir müddettir fasıla verdikleri ağniyâ soygunculuğuna yine başlayacakları reviş-i halden anlaşılıyor. Sahib-i servet bildikleri eşhası şaki diye hapis ve üç dört yüz lira ceza-yi nakdi alınarak bir iki ay tevkiften sonra tahliye ettikleri emsaliyle sabittir.

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

Adana'dan nam-ı devletlerine gelen ve fakat yolda bulunduğundan bize verilen işbu iki telgrafı takdim ediyoruz.

Not:

1 — icabeden maddeleri Cemal Paşaya verilmek üzere Salih Beye.

2 — Konya'dan soralım

3 — Konya vasıtasiyle aldık diyelim.

M. Kemal

[**Harb Tarihi Vesikaları Dergisi** No:17 (Eylül 1956) vesika 426 (sayfa numarası yok)]

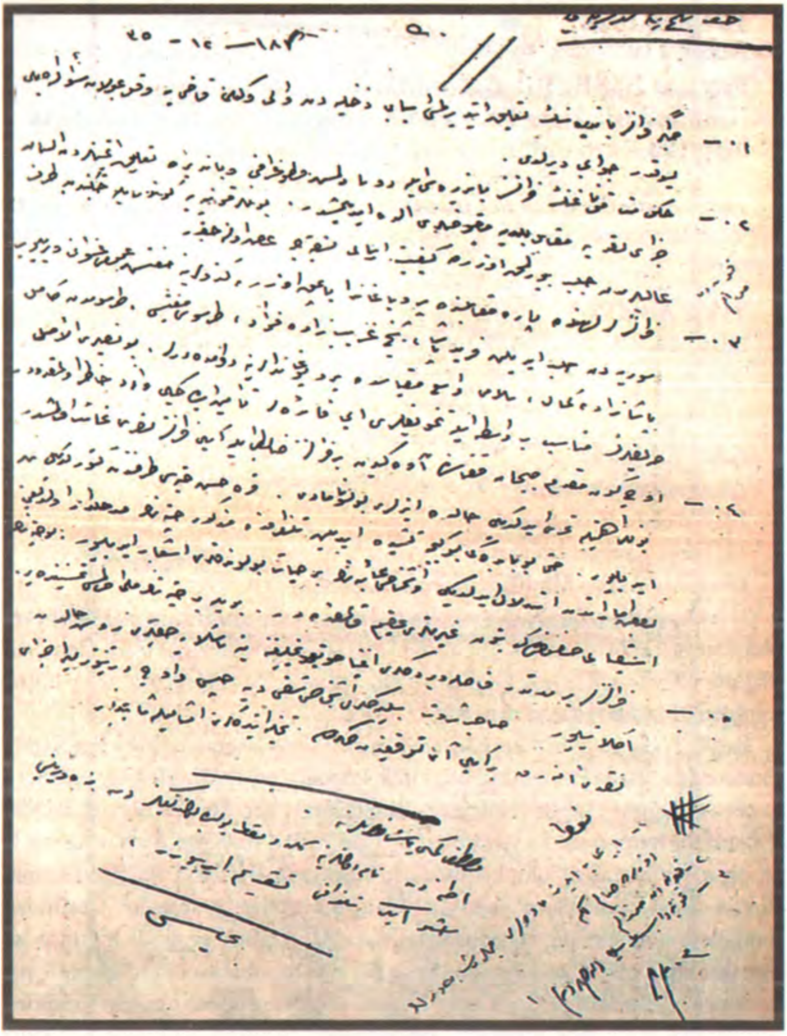

15 Ocak 1920
Belge 114

Fransız-İngiliz İtilafı Konularında, 20. Kolordu Kumandanlığı ile 11. Fırka Kumandanlığı, Develi Asayiş Mıntıka Kumandanlığı Arasındaki Yazışma

Fransız-İngiliz itilafı konularında, 20. Kolordu Kumandanlığı ile 11. Fırka Kumandanlığı, Develi Asayiş Mıntıka Kumandanlığı arasındaki yazışma

TİTE ARŞİVİ
Belge No: K320G57B57-1001, B57-2001, B57-2a001

Ankara
5/1/1336
Adet: 104 hususi
Zata mahsustur.
12. Kolordu Kumandanlığına
11. Fırka Kumandanlığına
Develi'de Asayiş Mıntıkası Kumandanlığına

1-Avrupa gazeteleri Şark mesâilinde Fransa ile İngiltere'nin ittifak etmekte olduklarını bildirmektedir. Bu ittifak şâyıası doğru ise gayesi öteden beri malum, Devlet-i Aliyye-i Osmaniye'nin taksimini intaç edecek olan nüfuz mıntıkalarına ayırmaktan ibarettir.

Bu ittifakın sıhhati tebeyyün eder etmez her vasıtaya müracaatla Şarkta Fransızlarla İngilizler arasına bir nifak koymak en mukaddes bir hizmet-i vazife olduğuna şüphe edilemez. İngilizlerin her şeyden evvel Bağdat şimendifer hattına vaz'-ı yed etmekteki isti'calleri bunların bu hat üzerinde en ziyade mütehassis olduklarını göstermektedir. Halbuki Bağdat hattının Fransa işgal-i askerisine tesadüf eden mıntıkalar Fransızlar tarafından muhafaza edilmektedir. Binaenaleyh Fransızların taht-ı işgalinde bulunan bu hat aksamında tahribat icrası şüphesiz bir nifaka sebebiyet verdiğine, Toros ve Amanos tünelleriyle Ceyhan ve Seyhan köprülerinin tahribi için şimdiden istihzârâtta bulunmak elzemdir. Binaenaleyh kurbiyeti hasebiyle Onikinci Kolordunun Toros ve Amanos tünelleri için iki istihkâm müfrezesini süratle ihzâr eylemesi ve Ulukışla'da 11. Fırka emrine gönderilmesi rica olunur.

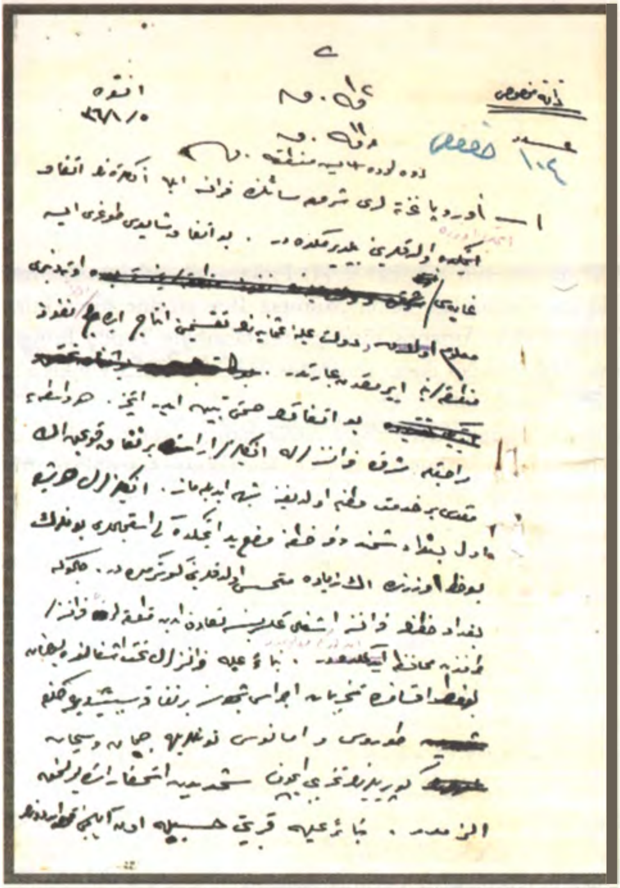

2-Toros tünellerinin tahribi ve 11. Fırkaya ait olduğundan müfrezenin biri 11. Fırka Kumandan Vekili Mümtaz Bey emrine girecektir. Seyhan, Ceyhan köprüleriyle Amanos tünellerinin tahribine Topçu Binbaşı Kemal Bey memur olduğundan ikinci müfrezesini ve 11. Fırka Ulukışla'da Kemal Bey'in emrine amade kılınacaktır.

3-Müfrezelerin mümkün olduğu kadar hafi bir surette tahrip edecekleri mahaller civarına gönderilmesi ve kendilerine miktar-ı kâfi milli müfrezelerden muhafız terfiki ve tahribatın zamanında icrası için mezkûr müfrezelerle sıkı ve seri bir irtibat tesisi gayet mühimdir.

4-İşbu icraatın Suriye ve Halep havalisinde teşkilat-ı milliye ile müttehiden harekete meyyal olan Arap dindaşlarımıza hüsn-i tesir icra edeceği de nazar-ı dikkate alınarak ona göre istihzârât ve icraatta muvaffakiyetin nazar-ı itibara alınmasını rica ederim.

5-Netice-i istihzârâtın alakadar makamât ve zevatın peyderpey malumat vermesini rica ederim.

6-İşbu tebligat 12. Kolordu Kumandanlığına, 11. Fırka Kumandanlığına, Develi Asayiş Mıntıka Kumandanlığına ifâ kılınmıştır.

Mirliva Ali Fuad

20. Kolordu Kumandan Vekili

5/1/1336 tarih ve 104 hususi numaralıdır.
Şifre edilmiştir. 5/1/1336
Ahmet Cevdet

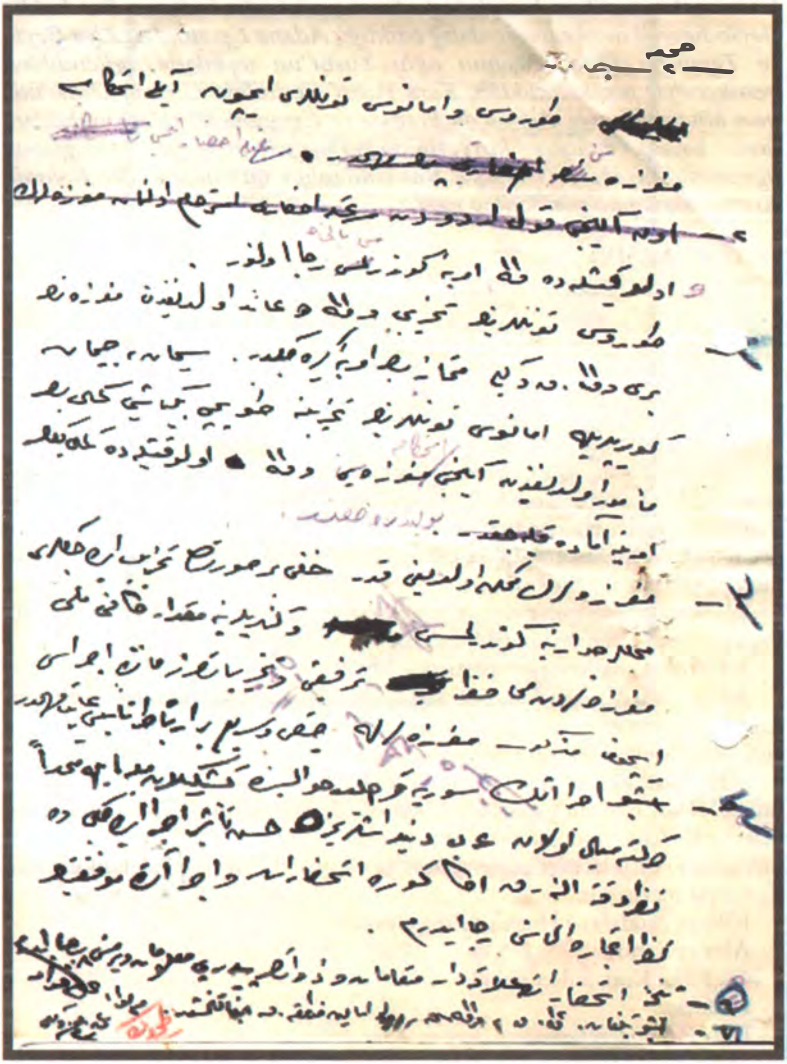

15 Ocak 1920
Belge 115

Adana'da Gelişmeler: Saadettin Bey, Adana Eşrafından Ziya Bey, Tarsus'ta Sadık Paşa'nın oğlu Yusuf, Adana'da Fransız ve Ermenilerin Telaşı ve Fazla Sayıda Fransız Kuvvetinin Adana'ya Gelmekte Olduğu

Kilikya'nın işgali esnasında Adana, Karaisalı, Ceyhan ve havalisinde lazım gelen tertibatı hazırlamış olan ve güvenilir bulunan Saadeddin Beyin heyet-i merkeziyeye dahil edildiği; Adana Eşrafından Ziya Beyin ve Tarsus'ta Sadık Paşanın oğlu Yusuf'un teşkilatla ilgilendikleri gerekçesiyle tutuklandıkları, Kara Yusuf Çetesi'nin Ceyhan Ovası'nda bazı köyleri bastığı, Adana'da Fransız ve Ermenilerin telaşlı oldukları, fazla sayıda Fransız kuvvetinin Adana'ya gelmekte olduğunun öğrenildiğine dair, 11. Fırka Kumandanlığı tarafından, 20. Kolordu Kumandanlığına gönderilen yazı

TİTE ARŞİVİ
Belge No: K320G43B43001

Niğde
15/1/1336
Şifre halli
20. Kolordu Kumandanlığı Vekâletine
Heyet-i Temsiliye'ye takdimi mercûdur:

1-Yüzbaşılıktan müsta'fifen 319 birçok memuriyet-i mahsusa ile diyar-ı ecnebiyede bulunmuş Kilikya işgali dolayısıyla muhtelif zamanlarda müteaddit yollardan Adana, bilhassa Karaisalı, Ceyhan havalisine lazım gelen tertibatı ihzâr etmiş bizce malum ve mutemet olan Sadettin Bey heyet-i merkeziyeye ithal edilmiştir.

2-Teşkilat ile alakadar diye Adana eşrafından Ziya Bey ve Tarsus'ta Sadık Paşa'nın mahdumu tevkif edilmişlerdir.

3-Pikonun vaatlerini hatırlatmak isterim.

4-Kara Yusuf Çetesi yüz elli kişi ile icra-yı faaliyete başlamış. (ğ l r d n) dağlardan Ceyhan ovasına inerek birkaç köyü basmıştır. Bugünlerde Adana civarına vürûduna intizar ediliyor.

5-Kuva-yı Milliye'den Adana'da Fransız ve Ermenilerin fazla telaşta bulundukları Ermeni papazlarının kiliselerde her tarafın düşman tarafından ihâta edilmekte olduğunu müşir vaazda bulundukları bugünlerde fazla miktarda Fransız kuvvetlerinin Adana'ya vürûd etmekte olduğu muhbirimizin ifadesiyle maruzdur.

Kilikya Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti namına:
Ahmet Remzi
11. Fırka Kumandan Vekili
Mümtaz
Fuat Paşa hazretlerine
Saim, 21/1/1336
Hıfzı, 22/1/1336

20 Ocak 1920
Belge 116
Millet Meclisi'nde Adana'nın temsil edilmesi.

GNKUR ATASE ARŞİVİ
İSH-Kutu No.272 Gömlek No.43- Belge No.43

Ankara Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Heyet-i Temsiliyesine

Niğde

Bugünde zîrdeki telgraf keşide edilmiştir.

Sadaret-i uzmâya bir sureti Yenigün, İkdam, Vakit, Tasvîr-i Efkâr, ileri gazetelerine;

Bu kere içtima eden Millet Meclisi'nde Anavatanın öz evlatları bulunan Adanalılar temsil edilmeyecektir, liva-yı Osmani altında bulunan bir memlekette yapılan bu kadar haksızlıklara hükümet ve matbuat hâle sükût edecek midir işte burasının aks-ül-amel hâsıl etmeden sabırsızlıkla izah edilmesine intizâr ediyoruz.

20.1.1336

Niğde'de Kilikya Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti
Heyet-i Merkeziyesi namına Ahmet Remzi

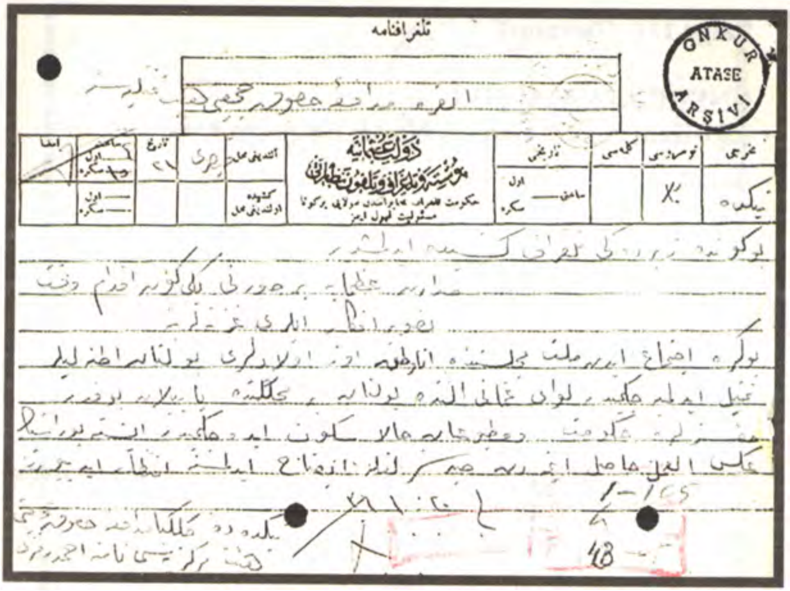
تلغرافنامه
ONKUR
ATASE
ARŞIVI
دولت عثمانیه
پوسته و تلغراف و تلفون نظارتی

Belge 116 (Devamı)

GNKUR ATASE ARŞİVİ
İSH-Kutu No.272 Gömlek No.43- Belge No.43aa

Ankara
23/1/1336
Telgraf

Niğde'de Kilikya Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Heyet-i Merkeziyesine
C. 21/1/1336
Teşebbüsünüz pek muvafıktır. İstihsâl-i hukuk-ı milliye üzere maruf mesaiye teşekkür ederiz.

Heyet-i Temsiliye namına
Mustafa Kemal

Yazıldı.
23/24. 1. 1336

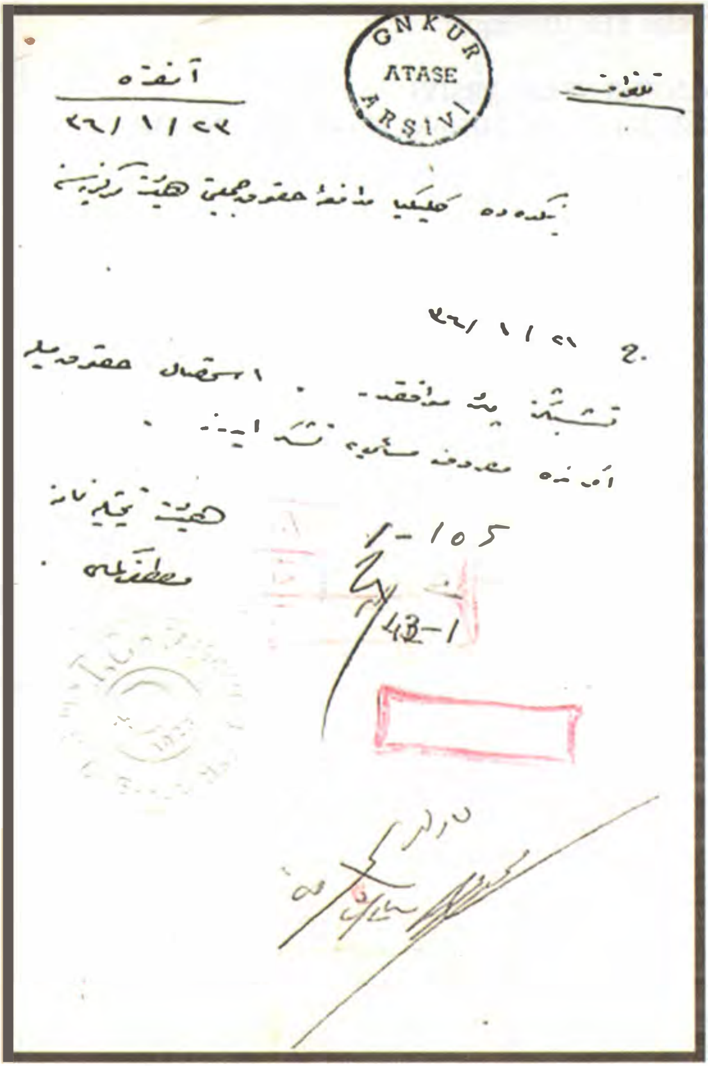
GNKUR
ATASE
ARŞIVI
آنقره
٢٦/١/٢٧
٢٦/١/٢١
2.
1-105
43-1

Belge 116 (Devamı)

GNKUR ATASE ARŞİVİ
İSH-Kutu No.272 Gömlek No.43- Belge No.43ab

Ankara
22/1/1336
Şifre

Develi'de Asayiş Mıntıka Kumandanı Kemal Bey'e
C. 16/1/1336
Mezkûr Ermeni cemiyeti hakkındaki tedâbîr ve icraatınız muvafıktır.
Heyet-i Temsiliye namına
Mustafa Kemal

20. Kolordu Kumandan Vekili

Kapadım, 22/1/1336

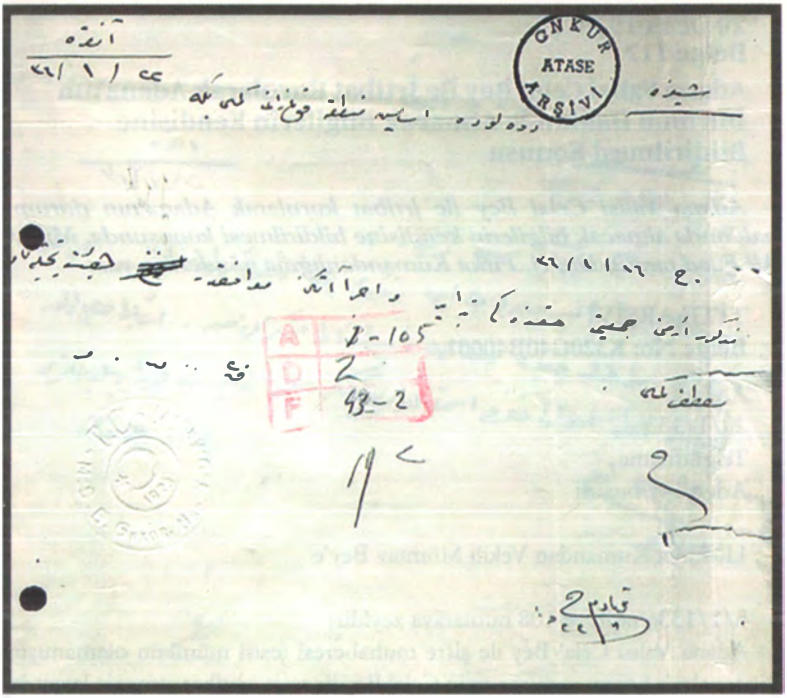
GNKUR
ATASE
ARŞİVİ
A
D
F
8-105
2
43-2

20 Ocak 1920
Belge 117

Adana Valisi Celal Bey ile İrtibat Kurularak Adana'nın Durumu Hakkında Alınacak Bilgilerin Kendisine Bildirilmesi Konusu

Adana Valisi Celal Bey ile irtibat kurularak Adana'nın durumu hakkında alınacak bilgilerin kendisine bildirilmesi konusunda, Mirliva Ali Fuad tarafından, 11. Fırka Kumandanlığına gönderilen yazı

TİTE ARŞİVİ
Belge No: K320G40B40001

Ankara
20/1/1336
Telgrafname
Adet: 147 hususi

11. Fırka Kumandan Vekili Mümtaz Bey'e

5/1/1336 tarih ve 108 numaraya zeyldir:
Adana Valisi Celal Bey ile şifre muhaberesi tesisi mümkün olamamıştır. Binaenaleyh benim namıma sizin Celal Bey ile tesis-i irtibat etmeniz lazımdır. İrtibat hâsıl olur olmaz Adana ahvali hakkında istihsâl edeceğiniz malumatı peyderpey buraya bildirmenizi rica ederim efendim.
Mirliva
Ali Fuad

Şifre edilmiştir.
Ahmet Cevdet

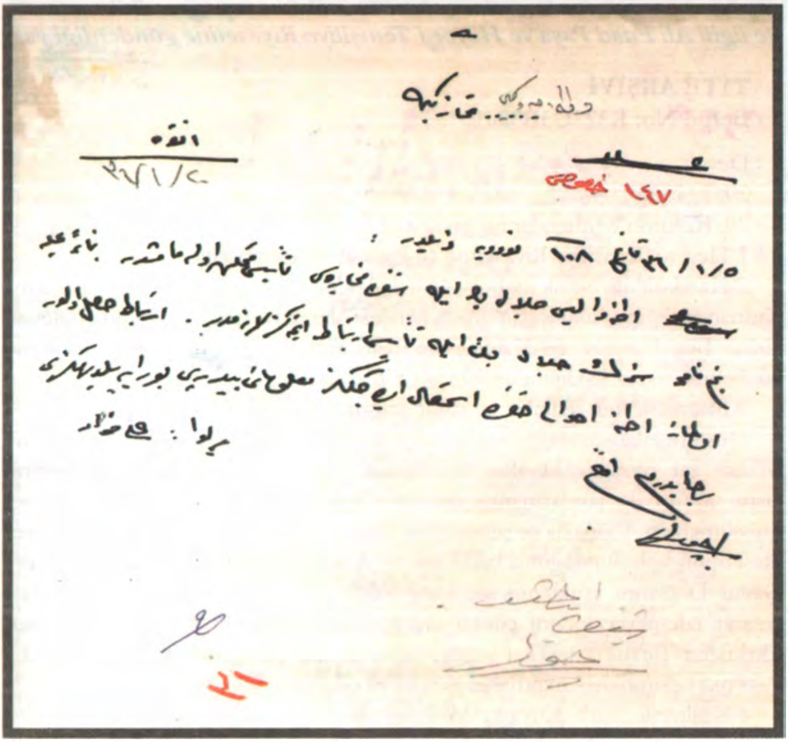

20 Ocak 1920
Belge 118

Adana'daki Durumla İlgili Sinan Beyin, Yaptığı Tedkikat Sonucu ile İlgili Ali Fuad Paşa ve Heyet-i Temsiliye Riyasetine Gönderdiği Yazı

Develi Asayiş Mıntıka Kumandanı Kemal Beyin; Karaisalı'dan Eski Mebus Müftü Abdullah Efendi'nin, Adana Jandarma Kumandanlığına yaptığı ihbar üzerine Everek'e gelen Sinan Beyin, yaptığı tedkikat sonucu ile ilgili Ali Fuad Paşa ve Heyet-i Temsiliye Riyasetine gönderdiği yazı

TİTE ARŞİVİ
Belge No: K322G3B3001

Develi
20/1/1336
20. Kolordu Kumandanlığına
1-Heyet-i Temsiliye Riyasetine ve Fuat Paşa hazretlerine:

2-Karaisalı'nın esbak mebusu Müftü Abdullah Efendi'nin Adana Jandarma Kumandanlığına vuku bulan ihbarı neticesi olarak Karaisalı kazasında bulunan Sinan Bey Pozantı ve Kamışlı ve Karsantı ve Karaisalı jandarmalarının takibatına maruz kaldığından 19/1/1336 akşamı Everek'e geldi.

3-Mûmâ-ileyhin tedkikat ve istihbaratını ber-vech-i zîr arz ederim.

Müslümanların yekdiğerine emniyetleri olmadığı ve Karaisalı kaymakamı iyi bir zat olmakla beraber teşkilattan çekindiği Müslüman memurların kısmı azamı ile jandarmanın teşkilat aleyhinde oldukları Karaisalı kazası Müslümanları Adana'da ve şimendifer hattı boyunca düşman kuvvetinin lâ-şey mesabesinde bulunduğunu bildikleri ve Arapların Fransızları mağlup ederek Gavur Dağlarını aştıklarını işittikleri halde dahi talimat mûcibince teşkilata cesaret edemeyeceklerini çünkü ele geçeceklerine kâni bulunduklarını ileri sürdükleri Tarsus'ta teşkilat yaptığı ihbar edilen sabık Mersin Mebusu Sadık Paşa'nın beş refikiyle mahfuzen Adana'ya celp olundukları.

4-Külliyetli Türk Kuva-yı Milliyesi'nin Arapların muzafferen Kilikya'ya girdiklerini gördüklerinde ve silah cephane birlikte getirildiği takdirde iltihak edeceklerini beyan eyledikleri.

5-Birinci Tali mıntıkası dâhilinde kalmak suretiyle teşkilatın oradan icrasına şimdilik mahal ve imkân bulamayan Sinan Bey'in istihsâl-i maksada çalışmak için Bereketli Madene i'zâm kılınacağı maruzdur.

Develi Asayiş Mıntıkası Kumandanı
Binbaşı Kemal

Fuat Paşa hazretlerine
Açıla, 21/1/1336
Mehmet

24 Ocak 1920
Belge 119

Adana İşgal Mıntıkası Hakkında Heyet-i Temsiliye Tarafından Tebliğ Olunan Talimata Göre Hemen Hazırlıklara Başlanılması (24 Ocak 1920)

Adana işgal mıntıkası hakkında Heyet-i Temsiliye tarafından tebliğ olunan talimata göre hemen hazırlıklara başlanılması, himayesiz teşkilat yapamayacaklarını bildiren Karaisalı ve diğer gereken kazalara milli müfrezeler gönderilmesi konusunda, Mirliva Ali Fuad tarafından, 11. Fırka Kumandanlığı, 15. Fırka Kalem Riyaseti ve Develi Asayiş Mıntıka Kumandanlığı'na gönderilen yazı

TİTE ARŞİVİ
Belge No: K320G37B37001, B37a001

Ankara
24/1/1336
Telgrafname
Numara: 162

Develi'de Asayiş Mıntıkası Kumandanı Kemal Bey'e
Berây-ı Malumat 11. Fırka Kumandanı Mümtaz Bey'e
Berây-ı Malumat 15. Fırka Kalem Reisi Emrullah Bey'e

Son vekâyi üzerine Adana işgal mıntıkası hakkında Heyet-i Temsiliye tarafından tebliğ olunan talimat sureti ber-vech-i zîrdir.

Buna nazaran ihzarâtta bulunulması ve neticeden malumat verilmesini rica ederim.

Himayesiz teşkilat yapamayacaklarını bildiren Karaisalı ve diğer icap edecek kazalara şimdiden milli müfrezeler i'zâmıyla oralarda teşkilatın taazzuv ettirilmesini ve harekete hazır bulunulmasının temini lazımdır.

Mirliva
Ali Fuad

24/1/1336 tarih ve 162 hususi numaralıdır.
Şifre edilmiştir, 26/1/1336

Ahmet Cevdet

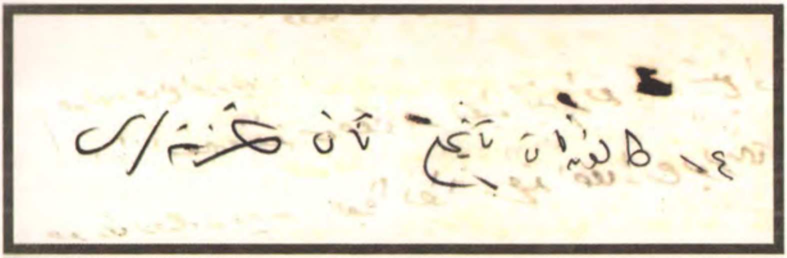

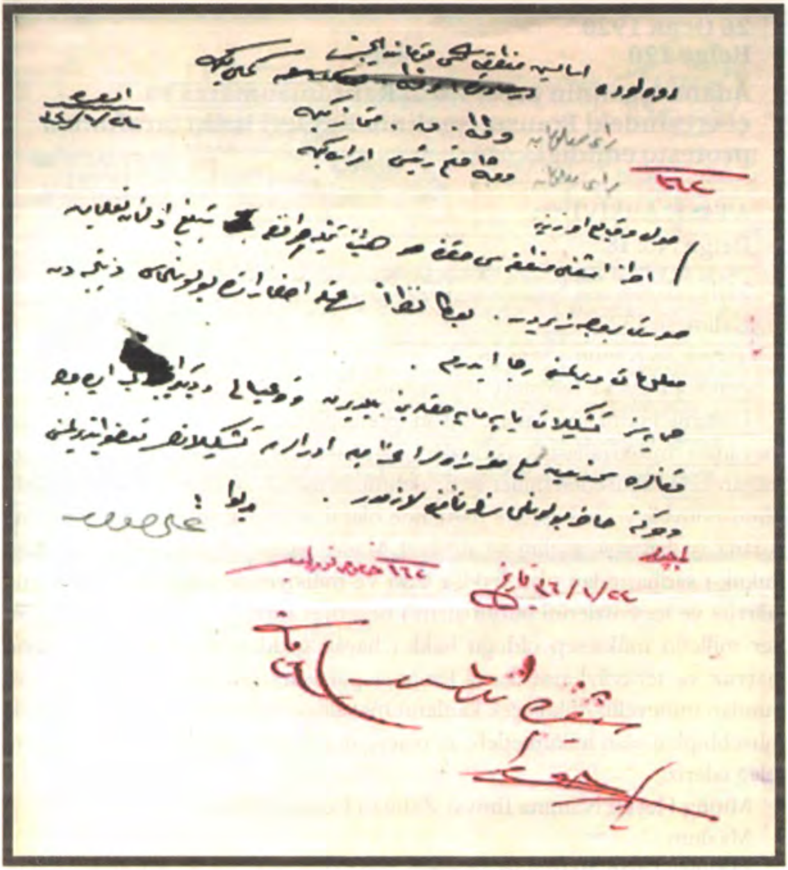

26 Ocak 1920
Belge 120

Adana İşgalinin protestosu Kahramanmaraş ve çevresindeki Fransız işgalinin Kayseri halkı tarafından protesto edildiği.

ATASE ARŞİVİ
Belge No: 18

Mahreci: Kayseri Numrosu: 1979
Kelimesi: 132
Tarihi: 26 Kânûn-ı Sânî 36
Ankara Heyet-i Temsiliye Riyasetine

Umumi Harbi müteakip Vilson prensiplerinin hak ve adalet vadeden mevâdd-ı musarrahasına istinaden namuskârâne ve merdane bir surette mütarekeyi kabul eden millet ve devletimizin mütareke anından beri her türlü uhud-ı düveliyye ve beşeriye haricinde olarak maruz kaldığı İzmir, İstanbul, Adana ve havalisi işgalini ve nihayet Maraş fecâyi' ve devletin ve milletin hukuk-ı sarîhasından olan hakk-ı kaza ve mülkiyetine karşı vaki' olan şeni' taarruz ve tecavüzlerini bütün alem-i beşeriyet huzurunda protesto eder ve her milletin müktesep olduğu hakk-ı hayatı gaddar ve alçak düşmanların taarruz ve tecavüzlerine karşı kanımız pahasına müdafaa edeceğimizi ve bundan mütevellit dökülecek kanların mesuliyet-i vicdaniyyesinin tamamıyla müsebbipleri olan hükümetlere ait olacağını son sözümüz ve kararımız üzere iblağ ederiz.

Miting Heyeti Namına İhtiyat Zabitan Cemiyeti Reisi
Mazlum
[**Askeri Tarih Belgeleri Dergisi** No:128 (Ocak 2012) s.53-54]

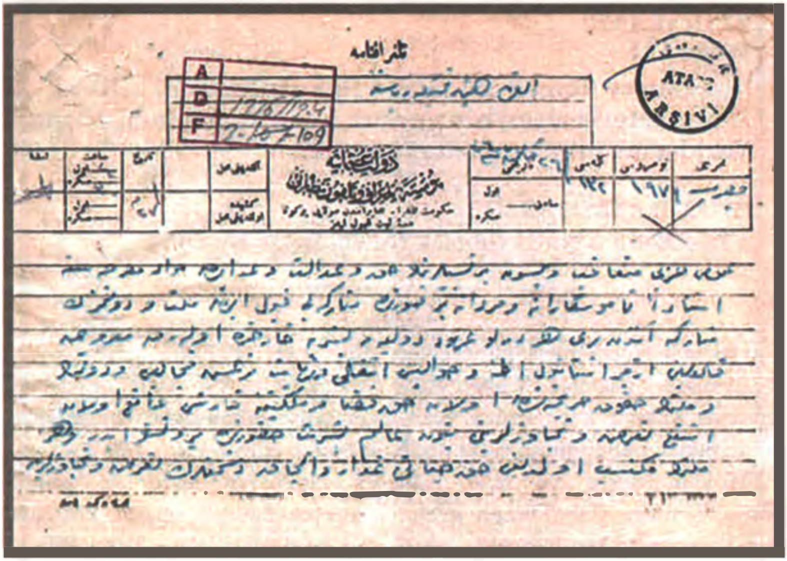
تلغرافنامه
A
D
F
ATA
ARŞİVİ

27 Ocak 1920
Belge 121

Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Kilikya Heyet-i Merkeziyesi'nin yurdun işgali konusunda Adana Türklerine hitaben yazdığı tahrirat.

GNKUR ATASE ARŞİVİ
ATA-ZB-Kutu Nu-15 Gömlek Nu-60- Belge Nu-60-1

Kilikya "Adana" Türklerine Hitabe:
Numara 7

Hakka hürmet etmeyi bilmeyenleri, kuvvete serfürû ettirelim

Ey maşer-i İslâm!.... Ey bağrı yanık Türk yiğitleri!.. Vay evladının felaket-i feciasına ağlayan Türk anaları! Size, sizin yanık zulüm-dîde yüreklerinize, hunharlıktan nefret duyan ruh-ı necibinize hitap ediyoruz:

Türkün meşru ve milli haklarını tanımayan anûd ve gaddar düşmanlarımızı, yine Türkün iman ve kuvveti önünde serfürû ettirelim. (Hak) diyegelmişken haksızlığa pîşvâ olan, elimizdeki silah-ı harbi Wilson Prensipleri gibi birçok mevâid ile mütarekeye tahvil etmişken insafsız ve nihayetsiz hırslarla "yurdumuza", "yuvamıza" hatta "din ve imanımıza" kasda başlayan ecnebilerin hakkımızda verecekleri karara budalaca intizar etmenin pey beyhude bir teselli olduğu gün gibi aşikâr oldu. Hani, Türk illerine dokunulmayacaktı?... Hani Türklerle meskûn vilayetlerimizde hâkimiyetimiz ibka' edilecekti?...

D	1931/72
F	65

GNKUR ATASE ARŞİVİ

کیلیکیا ، آطنه ، تورکلرینه خطابه :

نومرو ۷

حقه حرمت ایتمکی بیلمه‌ینلری ، قوته سرفرو ایتدیره‌لم

ای‌معشر اسلام ! .. ای باغری یانیق تورك بکیتلری ! .. وای اولادینك فلاكت نخیمه‌سنه آغلایان تورك آنه‌لری ! سزه ، سزك یانیق ظلمدیده یوركلریکزه ، خونخوارلقدن نفرت دویان روح نجیبیکزه خطاب ایدیبورز :

تورکك مشروع وملی حقلرینی طانیمایان عنود وغدار دشمنلریمزی ، ینه تورکك ایمان وقوتی اوکنده سرفرو ایتدیره‌لم . (حق) دییه کلنکن حقمزله بیشوا اولان ، الزده‌کی سلاح حربی و ملسون پرنسیبلری کبی بر چوق مواعید ایله متارکه‌یه تحویل ایتمشکن انصافسز و نهایتسز حرصلرله « یوردیمزه » ، « یووامزه » حتی « دین وایمانمزه » قصد باشلایان اجنبیلرك حقمزده ویره‌جکلری قراره بدلاجه انتظار ایتمه‌نك نه بیهوده بر تسلی اولدیغی کون کبی آشکار اولدی . هانی ، تورك ایللرینه دوقونولمیه جقدی ؟ ... هانی ، تورکلرله مسکون ولایتلرمزده حاکمیتمز ابقا ایدیله جکدی ؟ ...

بز مسلمانلر ، هله بالخاصه تورکلر ، الهه ایناندیغمز قدر ویردیکمز سوزك جدیتنه‌ده اعتقاد ایدر ، هر کسی‌ده بویله صانیرز . متارکه‌دن صکره غربك بزی حقوق مایه‌مزدن محروم ایتمیه‌جکنه قانع ساکن و متوکل بکلمه‌کلکمزایتنه بر اعتقادله بر تمایلدر . ازمیرك جانیانه بر [illegible] ، اطنه اشغالیك صحنات فجیعه‌ی انقلابی بو سکون متوکلانه‌مزك بیهوده لکی اثبات ایتدیکی ایچوندرکه تورکك منور اولادلری مهیب ومعظم بر حرکت ملیه‌یه باشلامغه مجبور اولدیلر .

« اناطولی وروم ایلی مدافعهٔ حقوق جمعیتی » تأسیس ایلدی . ایلك ضربه‌یی ازمیرده قحبه یونانلیلره ووروركن ایکنجی ضربه‌یی ماورای طوروسده‌كی ارمنی قصابلرینه اسویلات ونشوه‌تاقی [illegible] کندی منفعت حسیسه‌لریله مزج ایدرك تورکلکی هر کون بیکی بر حقارتله رنجیده ایدنلره حاضرلایور .. أوت ! ای ، طوروسك آرقه‌سنده آیلردنبری سکون وسعادتدن محروم یاشایان همشهریلر امین اولیکز ؛ یقین بر آتیده اوقارا بلالر صیبریله‌جق و نور هلال طوروسك آفاق احتشامنده پارلایه‌جقدر . ...

[illegible]

بنه کیلیکیانك اوز اولادلرندن متشکل بر کتله و رعیت بوتون آرام حضوریی ترك ایدرك [illegible] ترکه شو خطابه‌یی اوقویان هر تورك ، هر مسلمان قلبنده‌کی ایمان قدر قوتلی بر اعتقاد ایله امین ومطمئن [illegible] باحقمزی ، غرب ، کندی کندینه طانیه‌جق ؛ یاخود بر کندی عزمرله بوتی [illegible]

ای معشر اسلام ! ای مسلمان تورکلر !

سزه خطاب ایدیبورز :

اذانکن بوسسلر اویان ! قورقارم

وطن بر طنین کاه ناقوس اولور ..

— ۲۷ کانون ثانی ۳۳۶ —

اناطولی وروم ایلی مدافعهٔ حقوق جمعیتی

« کیلیکیا » هیئت مرکزیه‌سی

Biz Müslümanlar, hele bilhassa Türkler, Allaha inandığımız kadar verdiğimiz sözün ciddiyetine de itikat eder, herkesi de böyle sanırız. Mütarekeden sonra garbın bizi hukuk-ı milliyemizden mahrum etmeyeceğine kâil sakin ve mütevekkil beklemekliğimiz işte bu itikadın bir misalidir. İzmir'in caniyane bir kasde uğraması, Adana işgalinin safahat-ı feciaya inkılabı bu sükun-ı mütevekkilânemizin beyhudeliğini ispat ettiği içindir ki Türkün münevver evlatları mehîb ve muazzam bir hareket-i milliyeye başlamaya mecbur oldular.

"Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti" teessüs eyledi, ilk darbeyi İzmir'de kahpe Yunanlılara vururken ikinci darbeyi mâverâ-i Toros'daki Ermeni kasaplarının tesvîlât ve teşvîkâtını kendi menfaat-i hasiseleriyle mezc ederek Türklüğü her gün yeni bir hakaretle rencide edenlere hazırlıyor... Evet! Ey, Toros'un arkasında aylardan beri sükun ve saadetten mahrum yaşayan hemşehriler emin olunuz: Yakın bir âtîde o kara belalar sıyrılacak ve nur-ı hilal Toros'un afaki ihtişamında parlayacaktır...

Binlerce hemşehrilerimiz, bizzat Adana'dan emr-i celil için ilk işarete müheyyâ dururken haricinde ve sizlerin takviyesine yine Kilikya'nın öz evlatlarından müteşekkil bir kitle ve bir heyet bütün ârâm-ı huzurunu terk ederek bu işe hasr-ı nefs ediyorlar. Yeter ki şu hitabeyi okuyan her Türk, her Müslüman kalbindeki iman kadar kuvvetli bir itikat ile emin ve mutmain hazır bulunsun!.. Ya hakkımızı, garp kendi kendine tanıyacak yahut biz kendi azmimizle bunu bütün âleme tanıtacağız.

Ey maşer-i İslâm! Ey Müslüman Türkler!

Size hitap ediyoruz:

Ezanken bu sesler uyan! Korkarım
Vatan bir tanîn-gâh-ı nâkus olur...

27 Kânûn-ı Sânî 1336 (27/1/1920)

Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti
"Kilikya" Heyet-i Merkeziyesi

30 Ocak 1920
Belge 122

Mustafa Kemal Paşa'nın, 20. Kolordu Kumandan Vekili Mahmud Beye gönderdiği; Adana'da Fransızların Takibat ve Mezalimi Tahammül Olunamaz Bir Dereceye Geldiği Hakkında Yazısı

Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Heyet-i Temsiliyesi Namına Mustafa Kemal Paşa'nın, 20. Kolordu Kumandan Vekili Mahmud Beye gönderdiği; 5-Adana'da Fransızların takibat ve mezalimi tahammül olunamaz bir dereceye geldiğini

TİTE ARŞİVİ
Belge No: K315G65B65001

Ankara
30/1/1336
Müstahberât

Yirminci Kolordu Kumandan Vekili Mahmut Beyefendi'ye

5-Adana'da Fransızların takibat ve mezalimi tahammül olunamaz bir dereceye gelmiştir. Adana Telgraf Merkez müdürünü de kovmuş ve tahkir etmişlerdir.

Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukukiye
Cemiyeti Heyet-i Temsiliyesi namına
İmza
Mustafa Kemal

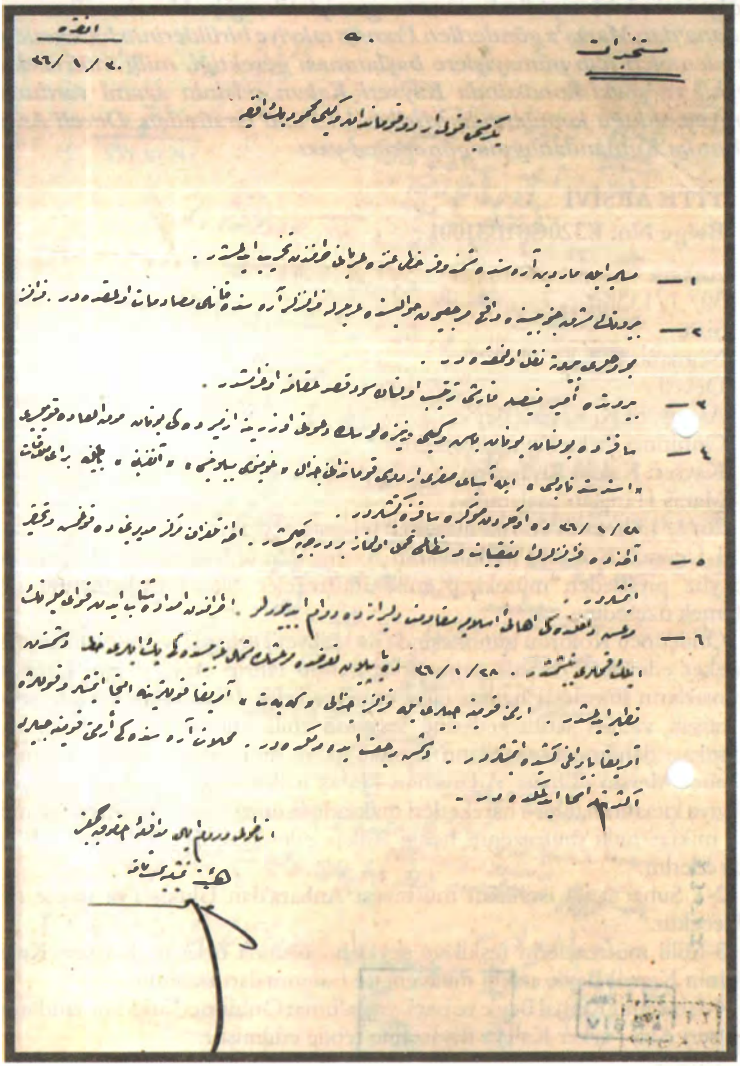

30 Ocak 1920
Belge 123
Adana'dan Maraş'a gönderilen Fransız Takviye Birliklerinin Hareketlerini Ertelemeleri İçin Nümayişlere Başlanması Gerektiği

3. Kolordu bölgesi Aziziye'den ve Darende'den Maraş istikametine milli müfrezeler sevk edilmek üzere olduğu, Sis ve Karaisali bölgelerindeki teşkilatlanmanın genişletileceği; Mersin, Tarsus ve Adana'dan Maraş'a gönderilen Fransız takviye birliklerinin hareketlerini ertelemeleri için nümayişlere başlanması gerektiği, milli müfrezelerin teşkil ve şevki konusunda Kayseri Kalem reisinin azami yardımına ihtiyaç olduğu konularında Mirliva Ali Fuad tarafından, Develi Asayiş Mıntıka Kumandanlığına gönderilen yazı

TİTE ARŞİVİ
Belge No: K320G31B31001

Ankara
30/ 1/1336
Şifre
Numara: 177
Develi
Asayiş. M.K. Kemal Bey'e:
Onbirinci Fırka Kumandanlığına
Kayseri Kalem Riyasetine
Maraş Harekâtı başlamış.
26/1/1336 tarih ve 162 numaralı telgrafa zeyldir:

1-Üçüncü Kolordu mıntıkasının Aziziye'den üç yüz elli ve Darende'den üç yüz piyadeden mürekkep milli müfrezeler Maraş istikametine sevk edilmek üzeredir.

Onüçüncü Kolordu mıntıkasında da külliyetli urban Telebyat istikametine hareket ederek o civarda şimendifer hattını tahrip ettikleri gibi Urfa'daki Fransızların muvasala hattını taciz etmektedirler. İşâr-ı sâbık veçhile serîan Karaisalı ve Sis istikametlerine kuvvetli milli müfrezeler sevkiyle işgal mıntıkası dâhilindeki teşkilatın tevessü'na ve himayesine gayret olunmakla beraber Mersin, Tarsus, Adana'dan Maraş istikametine gönderilen Fransız takviye kıtaatının tehir-i hareketleri maksadıyla nümayişler yapılması lazımdır. Ne miktar milli müfrezenin hangi istikametlere tahrik edildiğinin inbâsını rica ederim.

2-1 Şubat'ta iki istihkâm müfrezesi Ankara'dan Ulukışla'ya trenle sevk edilecektir.

3-Milli müfrezelerin teşkil ve sevki hususunda fırka ile Kayseri Kalem reisinin Kemal Bey'e azami muâvenette bulunmaları lazımdır.

4-İşbu emir Kemal Bey'e ve berâ-yı malumat Onbirinci Fırka kumandanıyla Kayseri Ahz-ı asker Kalem Riyasetine tebliğ edilmiştir.

Mirliva
Ali Fuad

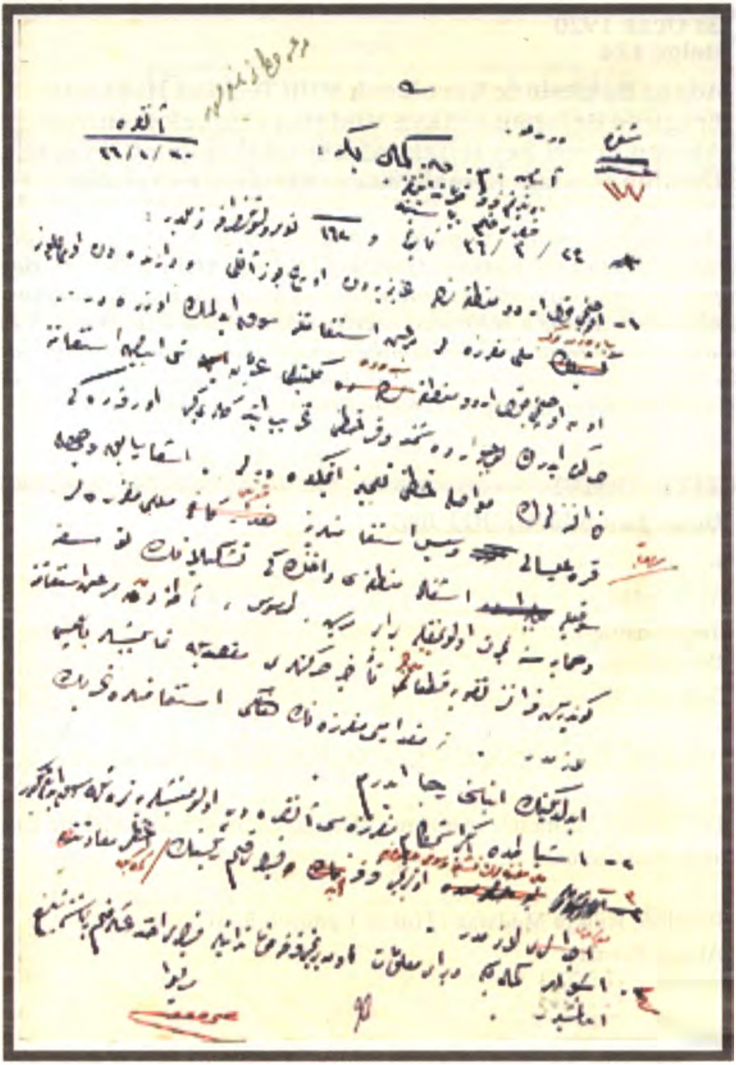

31 Ocak 1920
Belge 124

Adana Bölgesinde Kurulacak Milli Teşkilat Hakkında Ereğli'de Bulunan Kilikya Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Ahmed Remzi Bey'le Telgraf Başında Yapılan Görüşme... Üzerine Mustafa Kemal Paşa'ya Gönderilen Yazılar

Adana bölgesinde kurulacak milli teşkilat hakkında Ereğli'de bulunan Kilikya Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Ahmed Remzi Bey'le telgraf başında yapılan görüşme ve Maraş olayı üzerine, Adana kuva-yı işgaliyesinin Maraş'a serbestçe takviye göndermesi için, Adana'ya bir müfreze gönderilmesi kararı alındığı, durumun gizli tutulmasına dair, Mirliva Ali Fuad tarafından, 11. Fırka Kumandanlığı, Kayseri Kalem Riyaseti ve Develi'de Mustafa Kemal Paşa'ya gönderilen yazı.

TİTE ARŞİVİ
Belge No: K320G13B13-1001

Ereğli
31/1/1336
Telgrafname
Pek mühim
Numara: 82

Ankara'da Heyet-i Temsiliye Reisi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Pek mühim bir mesele için nam-ı âlilerine bir zatın şimdi makine başına i'zâmını rica ederim.

Ereğli'de Kilikya Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Reisi
Ahmet Remzi

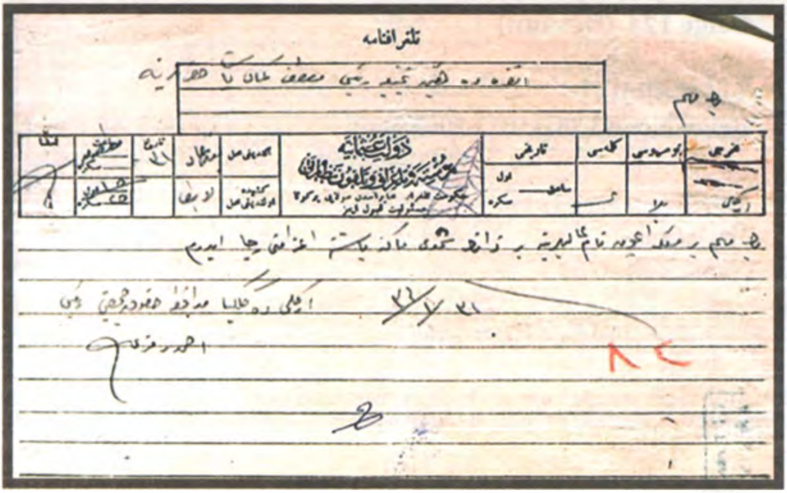
تلغرافنامه

Belge 124 (Devamı)

TİTE ARŞİVİ
Belge No: K320G13B13-2001

Ereğli
31/Kânûn-ı Sânî/1336
Telgrafname
Numara: 80

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Muhabere memurumuz Kilikya Müdafaa-i Hukuk Cemiyetindendir efendimiz.

Avni

[Ereğli'de Kilikya Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Reisi]
Ahmet Remzi

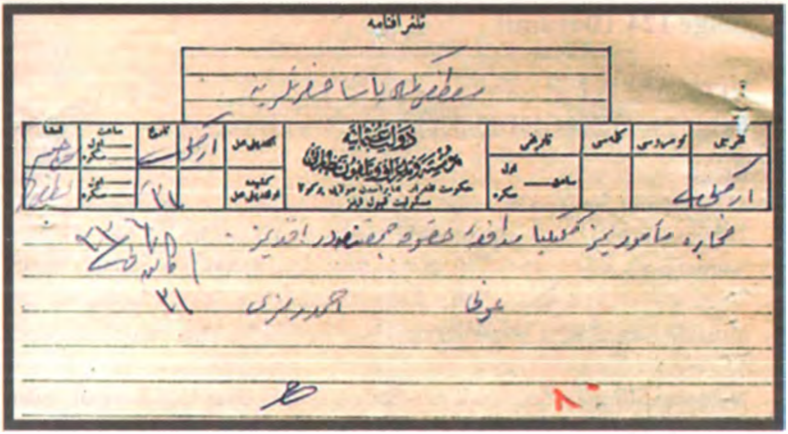
تلغرافنامه

دولت عثمانیه

Belge 124 (Devamı)

TİTE ARŞİVİ
Belge No: K320G13B13-3001

Ereğli
31/ Kânûn-ı Sânî/1336
Telgrafname
Numara: 83

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Niğde'de Mümtaz Beyefendi'nin riyaseti altında civar kaza kaymakamları ve el-yevm Niğde'de bulunan Kayseri Mutasarrıfı Asaf Bey de vasıl olduğu halde bir içtima akdederek suret-i taksimat ve tertibat ikmal edilmeksizin harekât yapılmasına müsaade verilmemesi ve bu hususa ait 28 Kânûn-ı Sânî 1336 tarihli bir rapor takdim kılındığı arz olunur efendim.

31 Kânûn-ı Sânî 1336

Avni, Ahmet Remzi

Belge 124 (Devamı)

TİTE ARŞİVİ
Belge No: K320G13B13-4001, 13-4a001

Ereğli
1/2/1336
Telgrafname
Numara:

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

1-Everek ve Niğde kuva-yı milliyesinden aldığımız telgraflarda Adana için kat'i bir hareket yapılmak arzu edildiği anlaşılmaktadır, bu hususta heyet-i temsiliyeden emir alınmış mıdır?

2-Adana Valisi Celal Bey temas için bizden adam istedi, Rumca ve Ermenice ve Arapçaya vakıf ve şâyân-ı itimat olmak üzere Ereğli Mal Müdürü Hulusi Bey'in Adana'ya gönderilmesini pek muvafık olacak zira her cihetle kendisinden beklenilen vazifeyi ifâya amadedir. Bunun için mûmâ-ileyhe bir hafta mezuniyet istihsâli icap etmektedir. Onikinci Kolordu Kumandanlığına bu hususta malumat i'tâsıyla Konya Defterdarlığı vasıtasıyla mezuniyet istihsâli istirham olunur. Birinci maddedeki tasrîhi hassaten istirham olunur, zira bu hususta ehemmiyetli bazı izahat ve maruzatta bulunacağız efendim.

Ereğli Kaymakamı Avni

Kilikya Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti namına
Ahmet Remzi
C. Bu babda açık muhabere caiz değildir efendim.
Heyet-i Temsiliye Reisi Mustafa Kemal

Bu hususta Mümtaz Bey'den malumat-ı kâfiye alırsınız.
31/1 - 1/2 1336

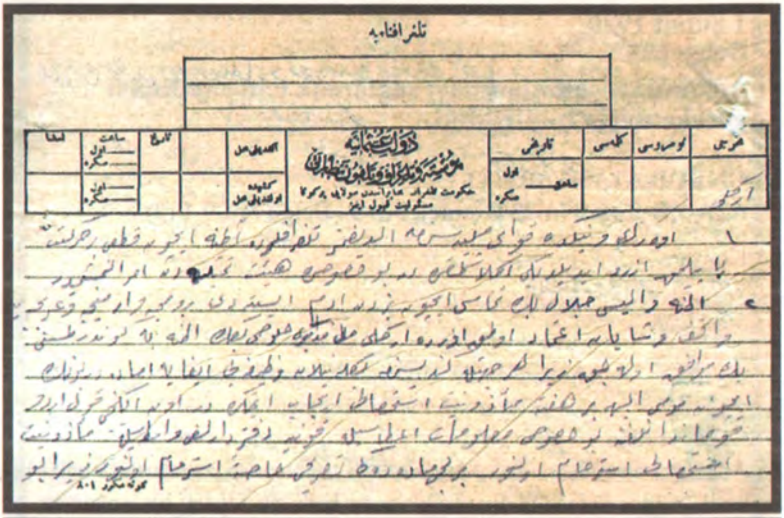
تلغرافنامه

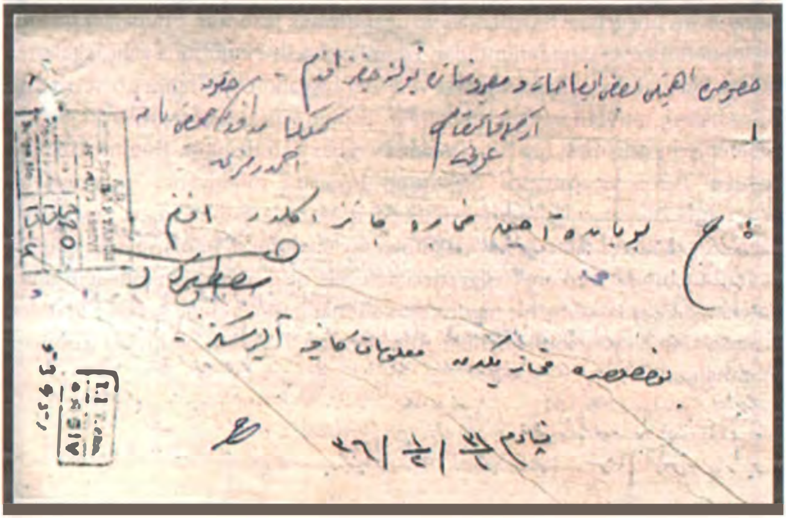

1 Şubat 1920
Belge 125

Adana'da teşkilâtlanmayı sağlamak için yapılması gerekenlerin bildirildiği.

GNKUR ATASE ARŞİVİ
ATA-ZB-Kutu Nu-25 Gömlek Nu-9- Belge Nu-9-1 (2)

Konya
1/2/1336 (1/2/1920)
Şifre halli

Ankara'da 20. Kolordu Kumandanlığı
Heyet-i Temsiliye Riyasetine

C. 25/1/1336

Adana'ya en müessir harekât Adana'yı muhit olan kazalardaki halkı bir maksatla canlandırmaktır. Bu dağlık arazi halkı en faydalı bir unsurdur. O kadar ki bu unsuru iyi hazırlamak ve uyandırmak lazımdır. Fransızlar gafletle bizim nefimize icraatta bulundular. İslamların celb-i kulûbuna çalışacaklarına onlara fikr-i intikam ilka' ediyorlar ve ecnebi işgalinin açıldığını gösteriyorlar. Binaenaleyh bundan istifade olunabilir. Bunun için de yalnız askerlik ve güç geçinenlerin çalışması faydalı olmakla beraber kâfi değildir. Bugün Adana'yı çeviren Toros ve Amanos dağlarının teşkilat-ı mülkiyenin de esaslı bir programla çalışması lâ-büddür. Silifke'den Maraş'a kadar Adana etrafındaki kazalarda cidden muktedir kaymakamlar tayin edilmesi, bunların maiyetlerine değerli memurlar verilerek vilayetleri ayrı bile olsa Adana'yı tahlis için tarz-ı hareket hakkında yalnız bir menba'dan talimat itası suretiyle sevk ve idareleri tavsiye edilmeli ve tekmîl köylüler Adana'ya karşı umumi bir kıyam için ihzar olunmalıdır.

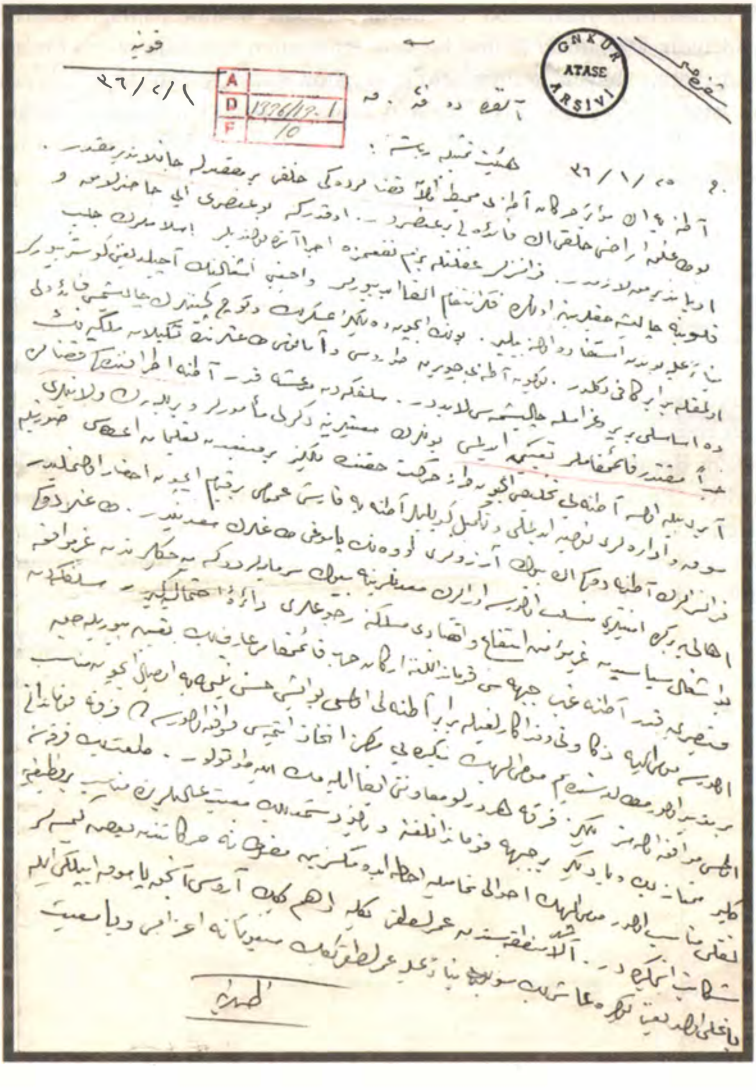
قونیه
GNKUR
ATASE
ARŞİVİ
A
D 1336/19-1
F 10
٢٦/١/١
هیئت تمثیلیه ریاستنه
٢٦/١/٣٦

Fransızların Adana'daki en büyük arzuları ovanın pamuğu dağların madenidir. Dağlardaki ahaliye bir kere emniyetleri münselib olursa oraların madenlerine büyük sermayelerdir ki gitmeyeceklerinden gayri muvafık bu işgal-i siyasiyeden gayri mü'min intifâ ve iktisadi mesleğine rucûları daire-i ihtimale girer. Silifke'den Kayseri'ye kadar Adana Garp Cephesi Kumandanlığına erkân-ı harp kaymakamı Arif Bey tayin buyurulacak olursa mûmâ-ileyh zekâveti ve fedakârlığıyla beraber Adanalı olması bu işi hüsn-i neticeye isâl için münasip bir tedbir olur mütalaasındayım. Mûmâ-ileyhin Niğde'yi merkez ittihâz etmesi muvafık olursa da fırka kumandanı olması muvafık olamaz, yalnız fırka her türlü muaveneti ifâ eylemek ile tutulur. Talat Bey fırkasına gelir Mümtaz Bey veya diğer bir cephe kumandanlığına veyahut şimdilik maiyet-i âlilerinde münasip bir vazifeye nakli münasip olur. Mûmâ-ileyhin ahvali tamamıyla ihata edemeksizin müfritâne harekâtından bazı kimseler şikâyet etmektedir. Alaşehir mıntıkasından Ömer Lütfi Bey'le Ede'm Bey'in arası ancak pamuk ipliği ile bağlı olduğunu bu kere Aşir Bey söyledi. Binaenaleyh Ömer Lütfi Bey'in mebûsana izâmı veya maiyet-i âlilerine celb ile Mümtaz Bey'in Alaşehir Milli Fırka Kumandanlığına nakli de münasip olur. Fakat bu hususta evvel emirde Refet Bey'in mütalâası alınmak iktizâ' eder efendim.

12. Kolordu Kumandanı
Fahreddin

Müzakere
2/2/1336

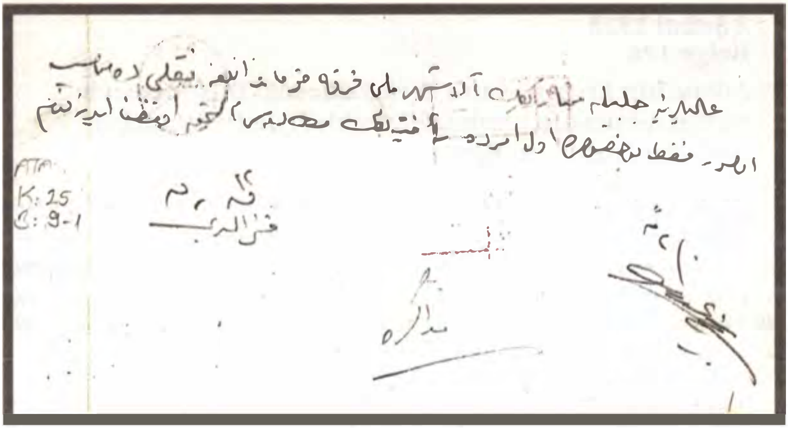
ATA
K: 25
G: 9-1

2 Şubat 1920
Belge 126

Adana'nın Ermenistan'a Terk Edileceği Düşüncesiyle Bütün Adana'nın Fransız Bayraklarıyla Donandığını Bildiren İstihbarat Raporu

11. Fırka Kumandanı Mümtaz Beyin, 20. Kolordu Kumandanlığına gönderdiği; Adana Jandarma Kumandanı Norman'ın Kuva-yı Milliye tarafından tevkif edilerek öldürüldüğü, 200 kadar Fransız efrâdının Kuva-yı Milliye'ye iltihak ettiğini, Adana'nın Ermenistan'a terk edileceği düşüncesiyle bütün Adana'nın Fransız bayraklarıyla donandığını bildiren istihbarat raporu

TİTE ARŞİVİ
Belge No: K318G19B19001

Niğde
2/2/1336
Şifre halli
Adet: 122/21

20. Kolordu Kumandanlığına

Ereğli Mevki' Kumandanlığının istihsâl ettiği malumat ber-vech-i âtîdir.

Adana Jandarma Kumandanı Norman evvelisi gün (axhxhl) altı istasyon cenûbundaki mevkide kuva-yı milliye tarafından tevkif edilerek itlaf edildiği kara (byykly) kara bıyıklı Fransız efrâdından iki yüz kişilik bir müfreze kuva-yı milliyeye iltihak ettiği Adana'nın Ermenistan'a terk edileceğinden Adana'nın umum mesâkini bugün Fransız bayraklarıyla donattırıldığı berâl-ı malumat tahkik edilmekte.

11. Fırka Kumandanı
Mümtaz

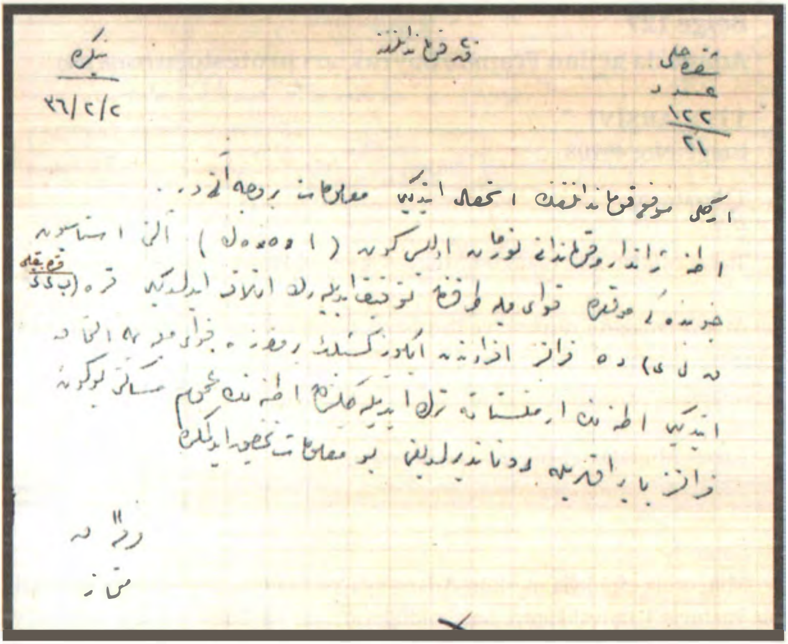

Belge 127

Adana'da açılan Fransız bayrakları protestosu (Tarih Yok)

TİTE ARŞİVİ
Belge No: 48708

Telgrafname
Erbaa
Tokat Müdafaa-i Hukuku-ı Milliye Cemiyeti Heyet-i Merkeziyesine

Adana emâkin-i resmiye ve hususiyesine arzu-yı milli hilafına gadr-şekâ'-nâne bir surette keşide olunan Fransız bayraklarından dolayı düvel-i itilafiye mümessil-i siyasilerine yazılan protesto telgraf sureti zirde naklen arz olunur.

Erbaa Müdafaa-i Milliye Reisi Mustafa
12/1

Suret
Milletimiz efrâdıyla meskûn Adana vilayetimizdeki Fransız işgal askerinin bir mahiyet-i muvakkateyi haiz olduğunu zan ve bunu efkâr-ı umûmiyye kuvvetiyle adl ve buğzundan beklerken Fransız kuvve-i işgaliyesinin emrine Adana'daki emâkin-i resmiye ve hususiyeye arzu-yı milli hilafında hiçbir hakka müstenid olmayarak Fransız bayrakları keşide ettirildiğini teessür ve nefretle istihbâr eyledik. Asrın desâtir-i insaniyesine bir adem olarak cidâl-i akvama iştirak ettiğini beyan eden bî-taraf ve düvel-i itilafiyenin makasıd-ı testeresiyle efâl-i vakıa arasındaki bizlere bu vesile ile de iblâğ-ı iştikâya mecbur etmiştir. Bizler de bir millet olmak itibariyle hak ve haysiyetimizin sayılmasını ve Türk milletinin el-yevm intihâbâta mecbur edilmemesini rica eyleriz.

Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i
Hukuk-ı Milliye Heyeti
Erbaa Şubesi Mustafa

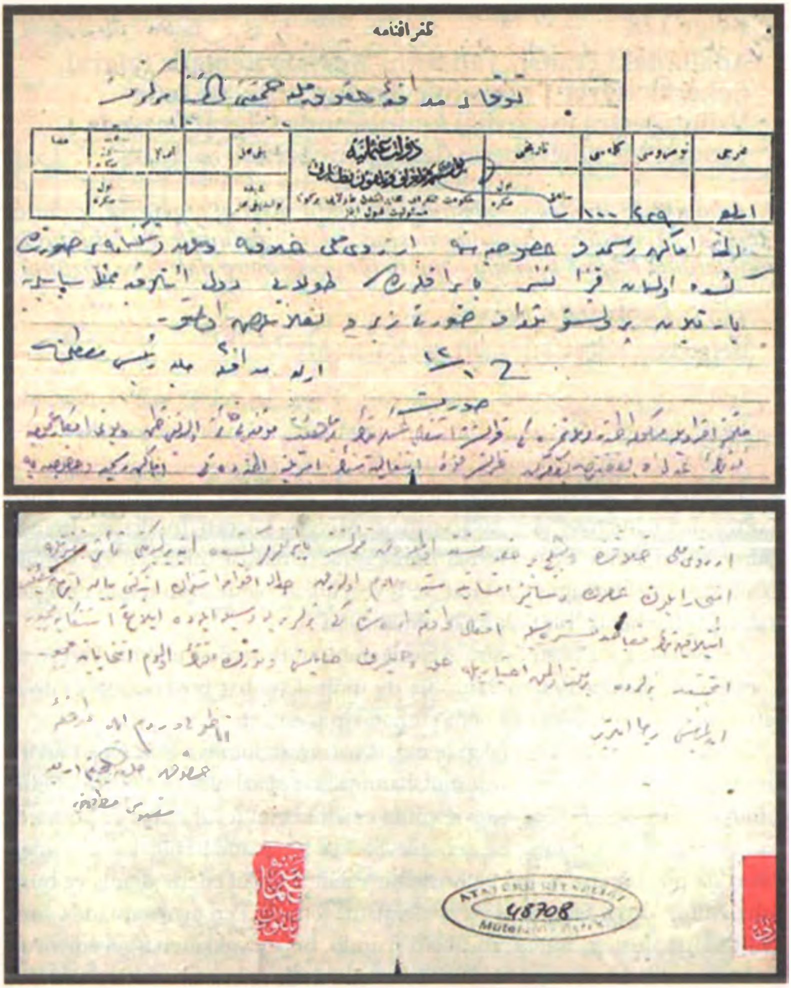
تلغرافنامه

دولت عثمانیه

48708

Belge 128

Adana'daki Fransız Valisi'nin Mustafa Kemal'e Telgraf Çekerek Heyet-i Temsiliye Beyannamesi'ne Dair Üzüntülerini Bildirdiği konularında telgraf başında yapılan bir görüşmeye dair şifre çözümü (Tarih Yok)

Adana'daki Fransız valisinin Mustafa Kemal'e telgraf çekerek Heyet-i Temsiliye beyannamesine dair üzüntülerini bildirdiği konularında telgraf başında yapılan bir görüşmeye dair şifre çözümü

TİTE ARŞİVİ

Belge No: K308G3B3-1001-3001-3-1a001

1-Dün makine başında Abdülkerim Paşa ile sekiz saat konuşuldu, kabinenin sukûtundan başka bir çare-i itilaf olmadığında ısrar edildi.

2-Adapazarı dehşetli harekâta başladı.

3-Konya'ya Miralay Refet Bey büyük istikballer nümayişlerle girdi. Konya ilan-ı hürriyet tarihini yaşatıyor. Mühim hücceti İngiliz ve Fransız mümessilleri Refet Bey'e derhal müracaatla harekât-ı milliyeye ve Umûr-ı dâhiliyeye karşı tamamen bî-taraf ve teveccühkâr olduklarını temin etmişler. İtalyanlardan henüz bir müracaat olmamıştır.

4-Konya telgraf başmüdürü Afyonkarahisar'da derdest edilmiş Vali Artin Cemal'in de derdesti memuldür. Siz de mülhakata hat boylarına bir tamim yaparsanız iyi olur, hem vali hem kumandan paşa için.

5-İngiliz miralayı olup Halep'te müşavir-i siyasi bulunan Perl Diyarbakır'a gitmişti. Kolordu kumandanı ile mülakatında bize olan hulus ve meveddetlerini temin ve harekât-ı milliyeye teveccühkâr olduklarını teyid etmiş ve sonra da Amerikalılar sizi tanımaz bu sebeple Şarkta bir mandaterlik kabul etmez. Fakat siz bizi biz sizi tanırız ve böyle bir vazifeyi kabul ederiz demiş ve bunu daha zımni olarak Harput'ta da söylemiştir. Miralay Perl aynı zamanda şunu demiş; Urfa, Antep, Maraş sancakları sizindir, biz muvakkaten işgal ediyoruz. Sulh olunca iade edeceğiz. Eğer Türkiye'de ihtilal çıkmazsa netice size pek hayırlı olacaktır. Mister Tovul'un hareketi çok yanlış ve aleyhinizde telakki edilmiş, halbuki değil yanlış anlaşılmış. O hep Türklerin lehine raporlar vermiş Ermeniler aleyhinde bulunmuştur. Atıf Bey Bekir Ağa Bölüğündedir karîben kurtaracağımızı zannediyorum, Şevket hapisten tahliye olundu.

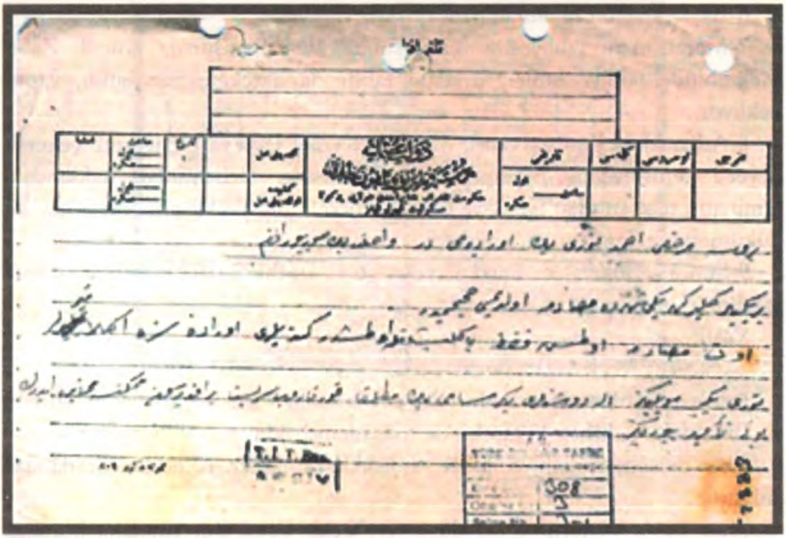

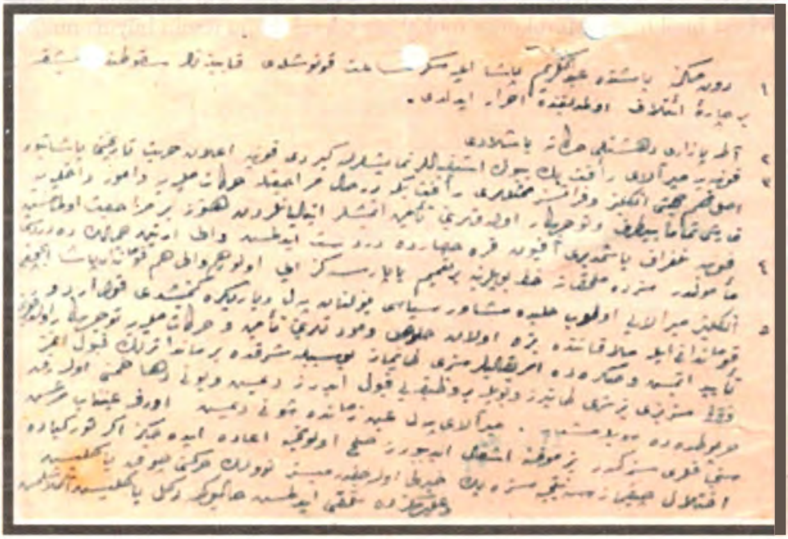

6-Başka size bir malumat ister misiniz vereyim.

7-Merzifon'un tahliyesini biliyorsunuz, dün Samsun'da Küçük Zabit Mektebinde tahliye ettiler, oradaki tabur da harekete hazırlandı, vapur bekliyor.

8-Adana'daki Fransız valisi, Mustafa Kemal Paşa'ya bir telgraf çekerek heyet-i temsiliyenin beyannamenin hususiyle Hristiyanlar hakkındaki teminatın te'sîrâtından bahis ve kemâl-i memnuniyetle beyannameyi hemen hükümetine telgraf ettiğini bildirdi.

9-Şimdi tebriken Ali Fuad Paşa'ya ve Eskişehir'e dair malumat veriniz azizim.

Vasıf

Bursa murahhası Ahmet Nuri Bey orada mıdır Vasıf Bey soruyor efendim.

Bizimkiler gelirken Yenişehir'de müsâdeme oldu mu sahih midir?

Evet müsâdeme olmuş, fakat yanlışlıkla olmuştur. Kendileri orada size anlatırlar.

Nuri Bey'e söyleyiniz, ele düşenleri Bekir Sami Bey mutlaka kurtarıp serbest bıraktırsın. Mümkünse muhabere ederek bunu temin buyurunuz.

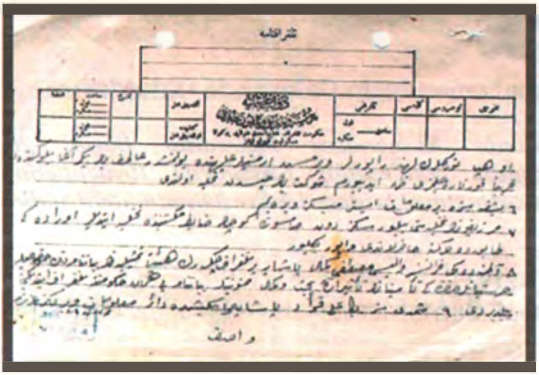

2 Şubat 1920
Belge 129
Adana'da Ermenilerin Galeyanda Olduklarını

12. Kolordu Kumandanı Fahreddin Beyin, 20. Kolordu Kumandanlığına gönderdiği; 1-Adana'da Ermenilerin galeyanda olduklarını, 2-Almanya'da idare-i örfiye ilan edildiğini bildiren istihbarat raporu

TİTE ARŞİVİ
Belge No: K318G18B18001

Konya
2/2/1336
Şifre halli
Adet: 369
Yevmî İstihbarat Raporudur:

20. Kolordu Kumandanlığına

1-Bugün Adana muhbirimizden alınan haber sureti ber-vech-i zîrdir:
Üç günden beri Ermeniler pek dehşetli galeyandadır. Çarşı pazar kâmilen kapalıdır. İçtimalar, nutuklar, intikam naraları devam ediyor. Kilise ve mekteplerde fevkalade faaliyet var. Ermeniler kenarda bucakta yalnız buldukları Müslümanları katl ve ifna ediyorlar. Bütün Ermeni gençlerine silah tevzi edileceği söyleniyor.
2-Almanya'da umumi idare-i örfiye ilan edildiği Burdur'daki İtalyan zabitinin ifadesine atfen Burdur Mıntıka Kumandanlığından bildirilmiştir.

12. Kolordu Kumandanı
Muhyiddin

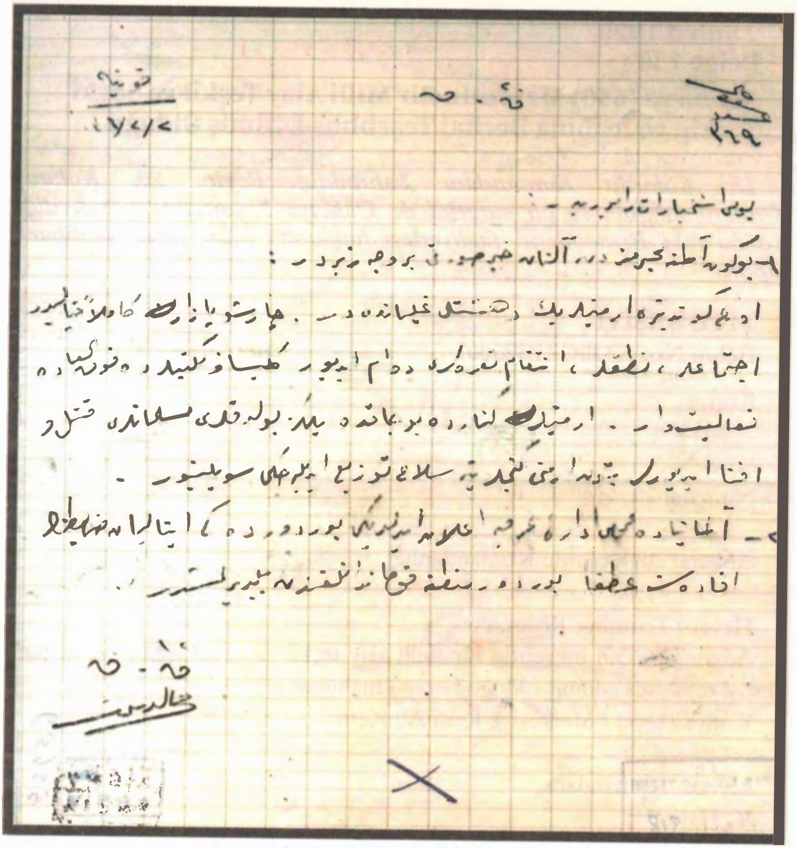

قونیه
۱۷/۲/۲

فی ۲ - ۲

عدد ۲۶۹

پولیس استخبارات دائره‌سنه :

۱- بولوده آطه‌نه جبرمنده آلنان خبر خصوصی بر وجه زیردر :

اوده‌کلر تدبیره ارمنیلرک [illegible] مشغولیتنده‌در . [illegible]

اجتماعلر ، نطقلر ، انتقام نعره‌لری دوام ایدیور . [illegible]

فعالیتده‌در . ارمنیلرک [illegible] بولدقلری مسلمانلری قتل

افنا ایدیورلر [illegible] سلاح توزیع ایدیلدیکی سویلنیور .

۲- آلمانیاده [illegible] اعلان ایدلدیکی [illegible] ایتالیا [illegible]

افاده‌سی عطفا [illegible] منطقه فوق العاده [illegible] بیلدیرلمشدر .

۲ - ۲ - ۱۰

خالد [illegible]

2 Şubat 1920
Belge 130

Adana'ya (650) Mevcutlu Bir Milli Alay Teşkil ve Sevki Tensip ve İcabına Derhal Teşebbüs Edilmiş Olduğu

12. Kolordu Kumandanı Fahreddin Beyin, 20. Kolordu Kumandanlığına ve bir suretini de Dâhiliye Nezaretine gönderdiği; Adana'daki Ermenilerin faaliyetleri hakkında bilgi veren istihbarat raporu

TİTE ARŞİVİ
Belge No: K320G23B23001

Konya
2/2/1336
Şifre
Numara: 79

Ankara: 20. Kolordu Kumandanlığı

Heyet-i Temsiliye Riyasetine
Adana'ya (650) mevcutlu bir milli alay teşkil ve sevki tensip ve icabına derhal teşebbüs edilmiş olduğu berây-ı malumat maruzdur.
Konya Heyet-i Merkeziye Reisi Ali Kemal

Merkez Kumandanı
K. Hamdi

Hurrem, 4/2/1336
Şifre edilmiştir.
Hıfzı, 7/2/1336

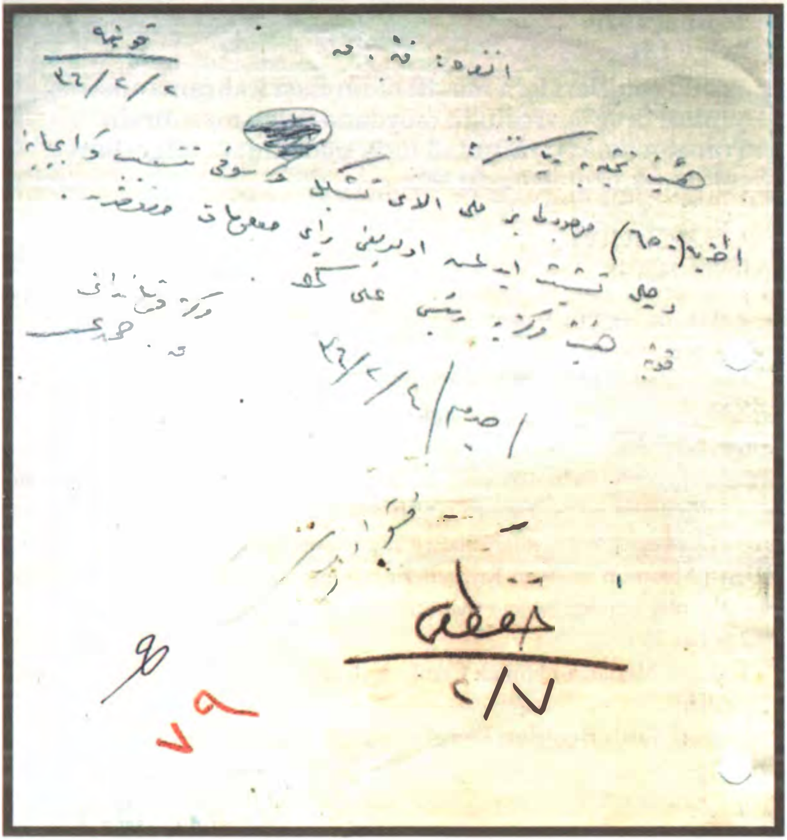

2 Şubat 1920
Belge 131

Adana şehitleri için mevlit okunması Kahramanmaraş, Şanlıurfa ve çevresinde meydana gelen mezalimin Trabzon halkı tarafından ilgili makamlara telgraflar çekilerek protesto edildiği.

ATASE ARŞİVİ
Belge No. 48

Ankara'da Heyet-i Temsiliye'ye

Teşebbüsümüzle bugün İzmir, Adana ve havalisi şühedâ'-yı mazlumini ruhlarına ithaf edilmek üzere okunan Mevlit münasebetiyle Çarşı Camii Şerifi'ne toplanan Müslüman kitlesi muhterem hoca efendinin müessir ve mev'ize-i dîniyeleri kemal-i hürmetle dinledikten sonra Maraş, Urfa ve havalisinde cereyan etmekte olan vakayi'-i bâgî-yâne ve hunharanın protesto edilmesini tekrar edilir. Tanzim edilen şedîd-ül-meal protestonamenin birer sureti Dersaadet'te Düvel-i İtilafiye mümessillerine Sadâret- i Uzmâya ve Meclis-i Mebusan ve Ayan Riyasetlerine ve bir suret de matbuat cemiyetine telgrafla iblağ edildiği berây-i malumat.

2 Şubat 36

Trabzon Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Reisi

Ahmed

[**Askeri Tarih Belgeleri Dergisi** No:128 (Ocak 2012) s.146-148]

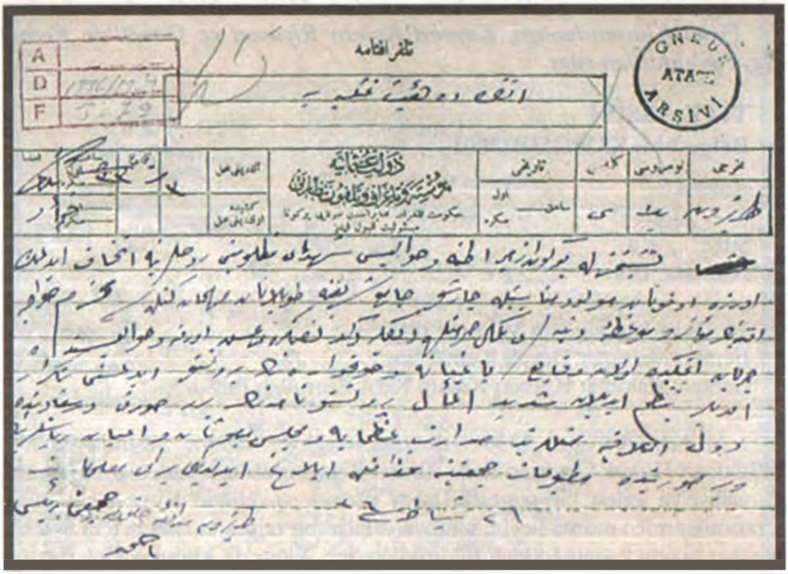

3 Şubat 1920
Belge 132

Kayseri Maraş Olayı Üzerine, Adana'ya Bir Müfreze Gönderilmesi Kararı Alındığı ve Durumun Gizli Tutulmasına Dair

Maraş olayı üzerine, Adana kuva-yı işgaliyesinin Maraş'a serbestçe takviye göndermesi için, Adana'ya bir müfreze gönderilmesi kararı alındığı, durumun gizli tutulmasına dair, Mirliva Ali Fuad tarafından, 11. Fırka Kumandanlığı, Kayseri Kalem Riyaseti ve Develi'de Kemal Beye gönderilen yazı

TİTE ARŞİVİ
Belge No: K320G13B13001

Ankara
3/2/1336
Şifre
Numara: 188

11. Fırka Kumandanı Mümtaz Bey'e
Berây-ı Malumat Develi Kemal Bey'e
Berây-ı Malumat Kayseri Kalem Reisi Emrullah Bey'e

1-31 Kânûn-ı Sânî 1336 tarihinde Ereğli'de makine başında Kilikya Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Reisi Ahmet Remzi imzasıyla açık olarak Heyet-i Temsiliye'ye gelen bir telgrafta güya Everek ve Niğde Kuva-yı Milliyesi tarafından mîr-i mûmâ-ileyhe hitaben yazılan bir telgrafta Adana için kati bir hareket yapmak arzu edildiği bildirildiğinden Niğde'de Mümtaz Bey riyaseti altında civar kaza kaymakamları ve Kayseri Mutasarrıfı Asaf Bey de dâhil olduğu halde bir içtima akdedilerek tertibat ikmal edilmeksizin Adana'da bir hareket yapılmaması bildirilmektedir.

2-Esasen Adana mıntıkasında ciddi bir harekete başlanılmamıştır. Yalnız oralarda himâyesiz teşkilat-ı milliye vücuda getirilemeyeceğinden bir miktar milli müfrezelerin Karaisalı kazasına sevki kararlaştırılmış ve Maraş vukuatı üzerine Adana kuva-yı işgaliyesinin Maraş'a serbestçe takviye göndermemesi için ve bu suretle Maraş'taki kardeşlerimize yardım edebilmek maksadıyla Adana dâhilinde nümayiş yapılmasına karar verilmişti. Binaenaleyh meselenin fî-mâbad yanlış anlaşılmamasına alakadar kumandanlar gayret etmelidirler.

3-Harekât her ne mahiyette olursa olsun daima hafi kalmalıdır. Bunun için alakadar memurin-i mülkiye ile teşkilat-ı milliyeye memur olanların hiçbir veçhile bu gibi havadisi işâ'a etmemeleri lazım geldiğinden keyfiyetinin bilhassa Ahmet Remzi Bey'e tebliğini rica ederim.

4-3/2/1336 tarih ve 188 numaralıdır.
Mirliva
Ali Fuad
Şifre edilmiştir, 3/2/1336
Ahmet

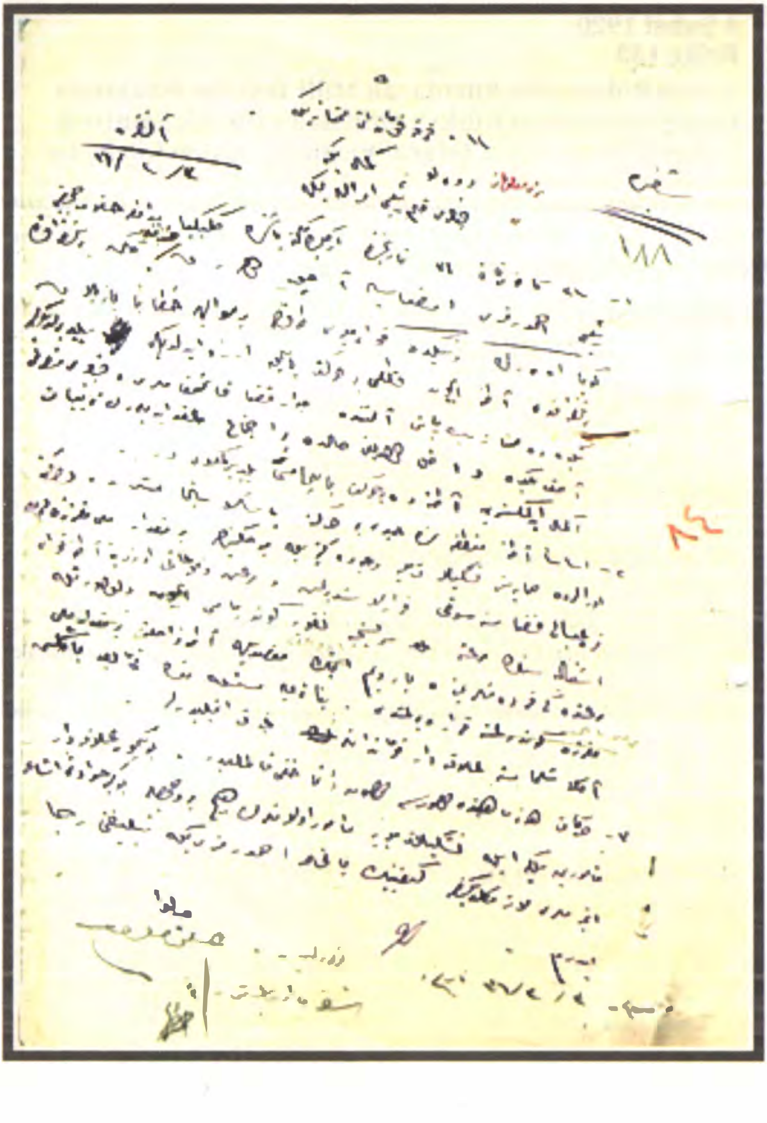

4 Şubat 1920
Belge 133
Adana Bölgesinde Kurulacak Milli Teşkilat Hakkında Ereğli'de Bulunan Kilikya Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Ahmed Remzi Beyle Telgraf Başında Yapılan Görüşme

Adana bölgesinde kurulacak milli teşkilat hakkında Ereğli'de bulunan Kilikya Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Ahmed Remzi Beyle telgraf başında yapılan görüşme

TİTE ARŞİVİ
Belge No: K320G13B13-5001

Ankara
4/2/1336
Şifre
Numara: 192

Develi A. M. Kumandanı Kemal Bey'e

C. 2/2/1336 [tarih] ve 160 numaralı şifre, madde: 3:
1-Umumi bir hareket esnasında mütalaanız nazar-ı dikkate alınacaktır efendim.
2-4/2/1336 tarih ve 192 hususi numaralıdır.

Mirliva
Ali Fuad

Şifre edilmiştir. 4/2/1336
Ahmet

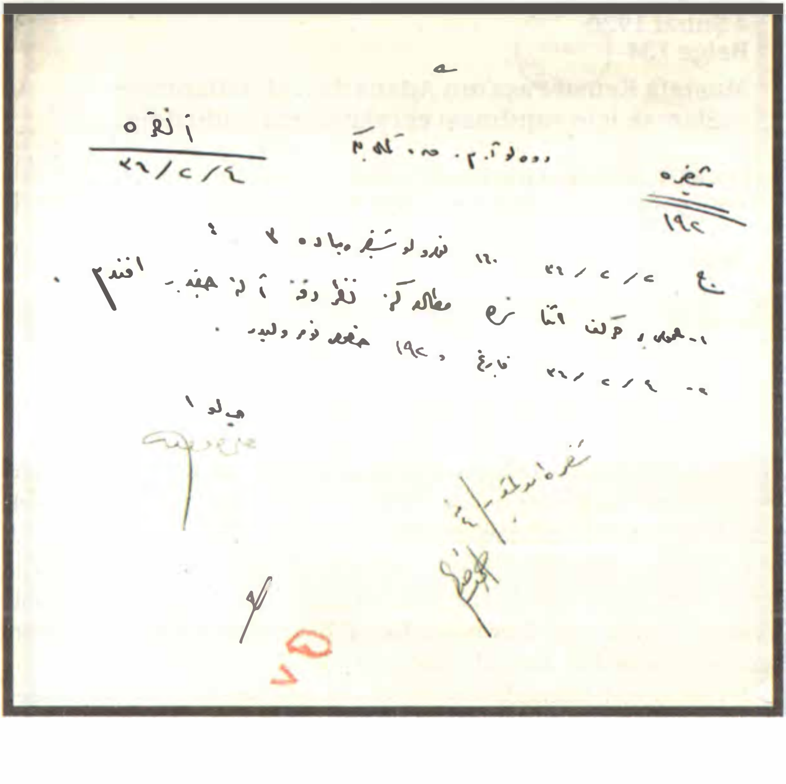

4 Şubat 1920
Belge 134

Mustafa Kemal Paşa'nın Adana'da teşkilâtlanmayı sağlamak için yapılması gerekenlerin bildirildiği.

GNKUR ATASE ARŞİVİ
ATA-ZB-Kutu No.25 Gömlek No.9- Belge No.9aa_9aaa

Ankara
4/2/1336
Şifre
Zata mahsustur.

12. Kolordu Kumandanlığına

C. 1/2/1336

Adana hakkındaki mütâlaanıza arz-ı teşekkür ederim. Bundan üç ay evvel Heyet-i Temsiliyece tertip edilen planın bir sureti Şemsettin Bey vasıtasıyla zatıalilerine takdim etmiş idik. Bu plan mütâlaanıza tetâbuk etmektedir. El-yevm yirminci, üçüncü ve onüçüncü kolordular bu planı tatbik etmektedirler. Adana Garp Cephesi Kumandanlığına merkezi Everek'te olmak üzere sabık Üçüncü Kolordu topçu kumandanı Kemal Bey memur edilmiş ve vazifesini arzu ettiğimiz veçhile îfâya çalışmaktadır.

Bu gibi ahvalde kumandanların sık sık tebdilini muvafık görmediğimizden Arif Bey'in Ankara'ya muvâsalatında diğer bir vazifeye tayini düşünülmektedir. Talat Bey kolordusu tarafından Ankara'ya celp edilmiş ve icra edilen uzun müzâkerât neticesinde On birinci Fırkanın der-uhde etmiş olduğu vazife-i milliyeyi îfâ edeceğini suret-i katiyede beyan etmesi üzerine arzusuyla mezunen Dersaadet'e gönderilmiştir. Mümtaz Bey esasen On birinci Fırkanın piyade kumandanıdır. Henüz fırka kumandanlığına tayin edilmemiştir. Şimdilik bu vazifeyi vekâleten îfâ eylemektedir. Buyurduğunuz gibi bazı müfritâne hareketi vâki ise de tashihine çalışmaktadır. Mamafih bu gibi ahvalde atıl kalmaktan ise müfritâne hareketinin müreccah olacağını takdir buyuracağınızdan şüphemiz yoktur.

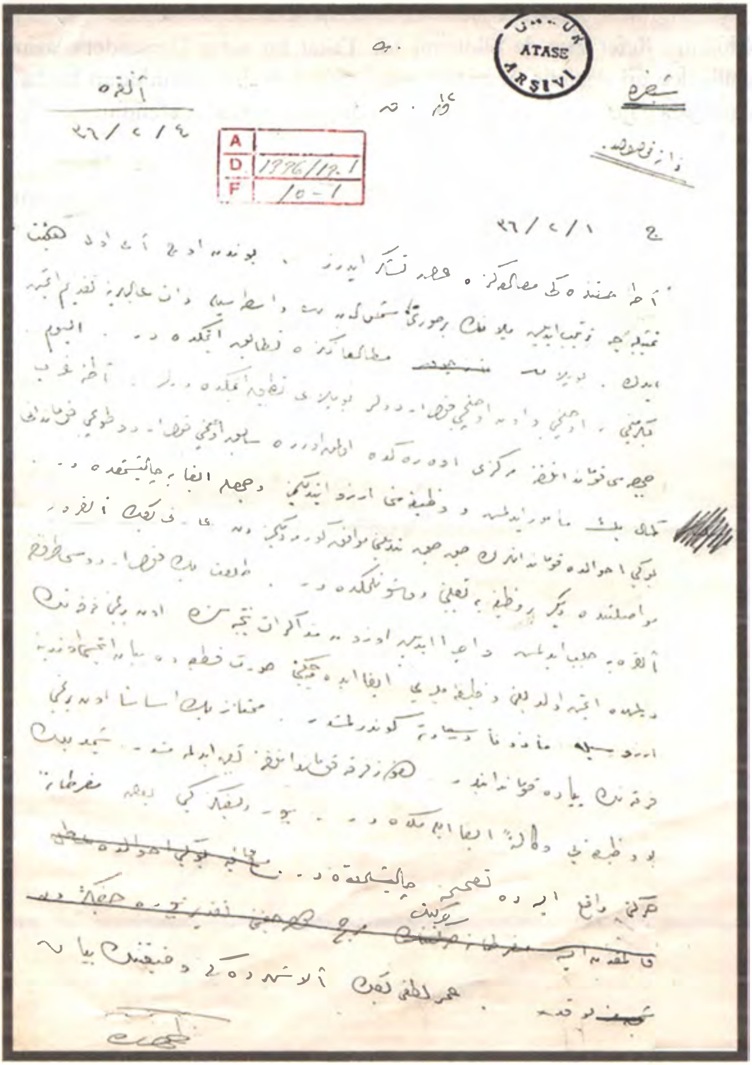
ATASE
ARŞIVI
A
D 1996/19.1
F 10-1
٢٦/٢/١

Ömer Lütfü Bey'in Alaşehir'deki vaziyetinin beyan buyurduğunuz gibi olduğunu Refet Bey de bildirmiş idi. Fakat bu zatın Dersaadet'e azimeti tehlikeden ârî değildir. Mamafih mir-i mûmâ-ileyhin vücudunun başka bir mıntıkada daha ziyade menfaat temini düşünülmektedir, efendim.

Açık.

Heyet-i Temsiliye namına
Mustafa Kemal

20. Kolordu Kumandan Vekili

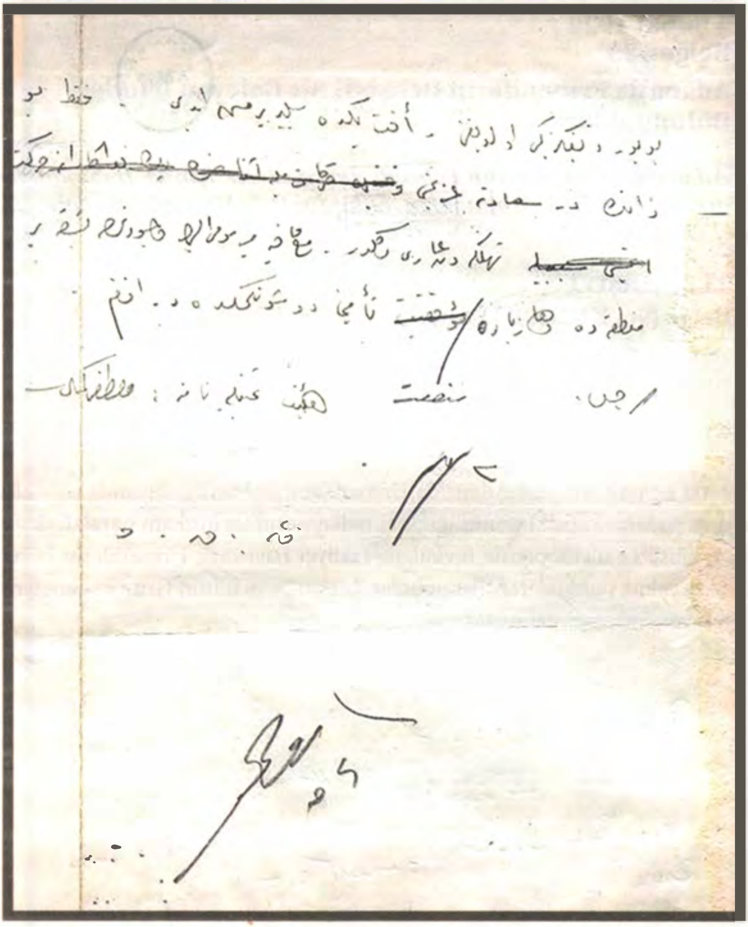

4 Şubat 1920
Belge 135

Adana'da Ermenilerin Dehşetli Bir Galeyan İçinde Bulundukları

Adana'da Ermenilerin dehşetli bir galeyan içinde bulundukları, yalnız buldukları Müslümanları öldürdükleri, Ermeni gençlere silah verdikleri

TİTE ARŞİVİ
Belge No: K18G39B39_a001

423
İstihbarat: 814-815
Sivas, 4/2/1336

1-İki üç günden beri Adana'da Ermenilerin dehşetli galeyanda oldukları, çarşı ve pazarın kapalı bulunduğu, içtimalar, nutuklar intikam naraları devam ettiği, kilise ve mekteplerde fevkalade faaliyet başladığı, Ermenilerin köşede bucakta yalnız buldukları Müslümanları katlettiği ve bütün Ermeni gençlerine silah tevzi edileceği haber alınmıştır.

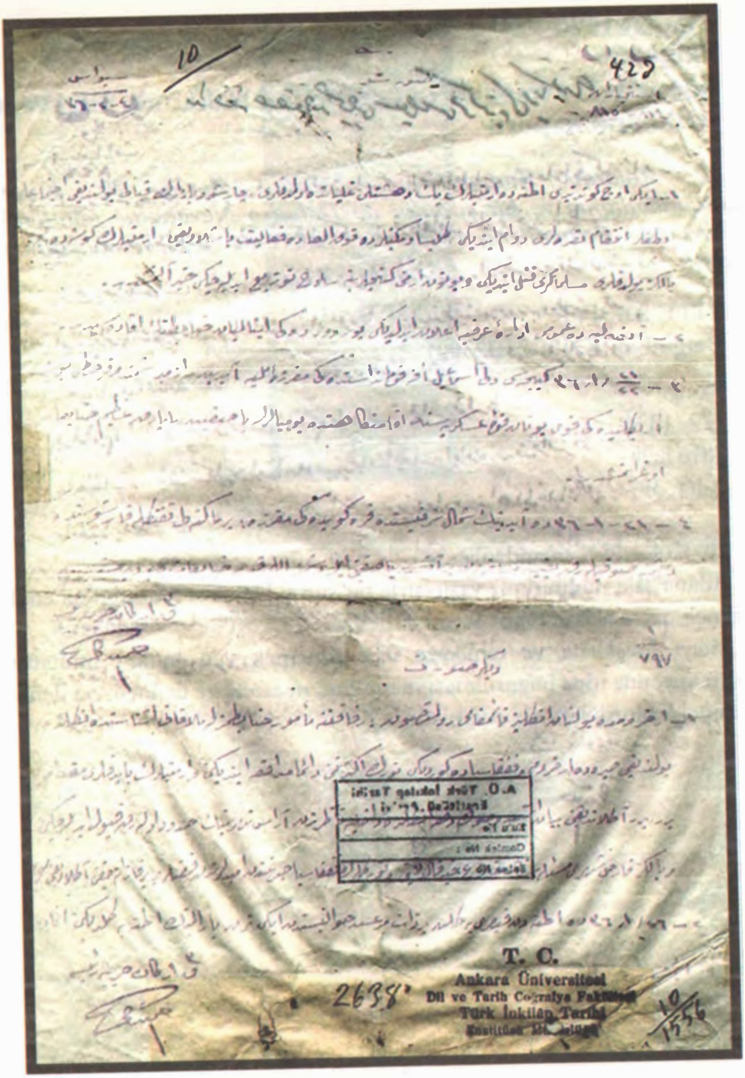
T. C.
Ankara Üniversitesi
Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi
Türk İnkılâp Tarihi
Enstitüsü Müdürlüğü
2638

4 Şubat 1920
Belge 136

Adana'daki Ermenilerin Faaliyetleri Hakkında Bilgi Veren İstihbarat Raporu

12. Kolordu Kumandanı Fahreddin Beyin, 20. Kolordu Kumandanlığına ve bir suretini de Dâhiliye Nezaretine gönderdiği; Adana'daki Ermenilerin faaliyetleri hakkında bilgi veren istihbarat raporu

TİTE ARŞİVİ
Belge No: K318G23B23001

Konya
4/2/1336
Şifre halli
Adet: 397

20. Kolordu Kumandanlığına
Adana'daki muhbirimiz vasıtasıyla bir sureti Dâhiliye Nezareti'ne takdim edilmek üzere alınan rapor sureti zirdedir.

Valiyi müşkilâta ve tehlikeye ilkâ etmemek için bunun muhafaza-i mahremiyetine itina buyurulması mercûdur, nezarete ve üçüncü, on üçüncü, yirminci Kolordulara arz edilmiştir.

12. Fırka Kumandanı
Muhyiddin
Suret

Dâhiliye Nezaretine: Cumartesi günü öğleden sonra Ermeni bayrağıyla donatıldı, kiliselerde muâdeler icra olundu, ahval fevkalade vahimdir. Fransızlar Pazar sabahı saat bir raddelerinde Borsa önünde kasdi bir galeyan ile ahali tehyic ve Bağ Camiinden Pamuk Pazarına ve Eski İstasyona kadar bütün dükkânları kapatarak ahali firara başladı. Derhal araba ile bütün şehri gezdim. Ve hali çok vahim gördüm, şayet o sırada bir tek tüfek patlasa idi müthiş katliam muhakkak idi. Derhal hükümete avdetle Ermeni murahhasını celp bu halin vahim neticeler tevlit edeceğini ihtar ve ba‘dehû Ermeni komitelerinden iki zat celp ederek nazar-ı dikkatlerini celp ettim, onlar da Maraş ve civarında Ermenilerin katliama maruz kaldıklarından bura Ermenilerinin dahi galeyanını mûcib olduğunu ve mamafih efkârı teskine çalışmakta olduklarını ifade ettiler ki katiyen şâyân-ı itimat değildir. Binaenaleyh Fransızlar Ermenilerle meskûn mahallelere Ermeni jandarma efrâdı ve karakol kumandanı ikame ediyorlar.

Hasanbeyli, Haruniye, Bağçe ve sair mahaller Ermenilerine silah tevzi etmekte ve burada da gönüllü jandarma namı altında mahfi surette Ermeniler teslîh olunmaktadır. Binaenaleyh benim bu babda işârâtta bulunduğumu ihsas ettirilmeksizin bana ve buradaki fırka kumandanı General (Dofiyon'a) ve (Berhemut'a) ve Goro'ya telgrafla işârâtta bulunulması ve bana olan telgraf da şedidü'l-meâl olmalıdır.

Ve telgrafta şayet Adana Müslümanlarının hayat ve mevcudiyetlerine tecavüz vaki olursa derhal vilayet hudutunun tecavüz edileceği bütün Anadolu dâhilinde Ermenilerin hayatlarından katiyen mesuliyet kabul edilemeyeceği şedîden ve musarrahan yazılmalıdır. Buradaki 75 milimetrelik dört batarya topundan bir bataryası sevk olunmuştur.

Adana Valisi
Celal
Görülmüştür, 7/2/1336
Hıfzı
A.H

4 Şubat 1920
Belge 137

Tokat'taki Müslümanların Kararları 4 Şubat 1920 günü Tokat'ta yapılan miting ve alınan kararlara dair Miting Heyetinin Temsil Heyetine gönderdiği telgraf.

ATASE ARŞİVİ

Belge No. 58

Mahreci: Tokad
Numrosu: Bila
Kelimesi:
Tarihi: 4

Heyet-i Temsiliye'ye
Suret

Bugün Tokat'ta içtima eden binlerce Müslümaan vahdâniyyet-i ilahiye üzerine kasem ederek ber-vech-i âtî mukarrerât ittihâz etmiştir.

1. Mütarekeyi müteakip geçen on dört ay zarfında Türkiye sulhunun hâlâ bir netice-i haseneye îsâl edilememesi pek feci vakayi'n hudû'suna sebeb-i yegâne telakki olunmaktadır. Sönmeye yüz tutmuş gibi görünen nâle-i cidâlin yeniden işgaline (...) olmamaları için bir müddet temin edilen sulhumuzun esasen adilanede ve Vilson prensiplerine tatbikan Düvel-i İtilafiyyece bir an evvel takriri.

2. Adana ve anı takiben İzmir işgali ve bu havalide icra edilen fecâyi' ve mezalim Vilson prensipleri gibi asrî bir siyaseti ve esasat-ı adileyi ihtiva eden düstur-ı siyasi Düvel-i İtilafiyece rehber-i harekât ittihâz olunacağı ilan olunduğu sırada altı yüz küsur seneden beri müstakilen yaşayan ve yasamak isteyen biz Osmanlılarda derin ve müheyyic aks-ül-amel yapmakta iken Avrupa kürsî-i ihtişamına da alem-i insaniyete ders-i medeniyet veren Fransız milletinin bayrağı altındaki hunharlık bugünlerde Maraş'ta hadd-ül-gayeye vardıkları katliam politikası bütün Osmanlıların kin ve nefretini mucip oldu.

3. Hâlâ devam eden bu silsile-i taaddîyata nihayet verdirilmesini beyan ve mebuslarımızın tevkifi yalnız memleketimizin hukuk-ı esasiyyesine değil bütün cihan-ı medeniyetin vesair hukukiyesine bir darbe telakki ederiz. Aksi takdirde yasamak için azmeden bir milletin ve yalnız kendi varlığına ve fedakârlığına isnadı icap eylediğini idrak eden biz Müslümanların merdane ve kahramanane bir ölümü zelîlane, muhakkirane yasamağa tercih edeceğimizi arz eyleriz.

Miting Heyeti Namına Rifat

[**Askeri Tarih Belgeleri Dergisi** No:128 (Ocak 2012) s.168-171]

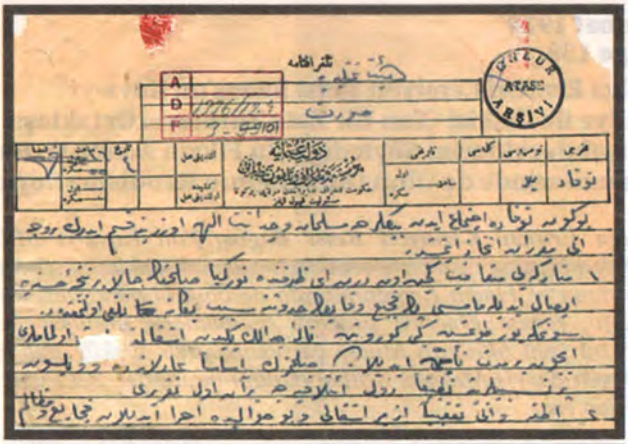
تلغرافنامه
دولت عثمانیه
ATASE
ARŞIVI

تلغرافنامه
دولت عثمانیه
ATASE
ARŞIVI

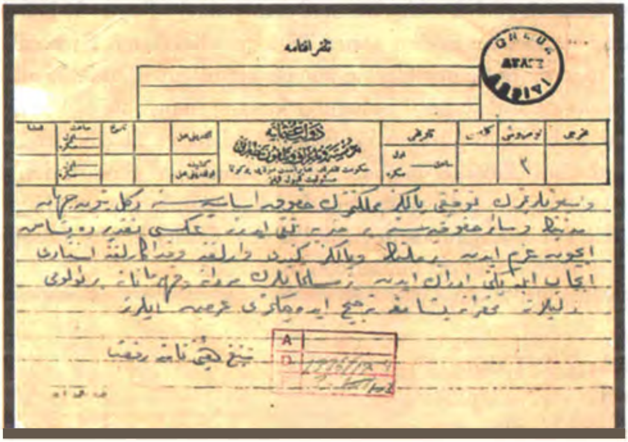
تلغرافنامه
دولت عثمانیه
ATASE
ARŞIVI

6 Şubat 1920
Belge 138
Mülga Ermeni Cemiyeti Reisi Bagos'un Kuva-yı Milliye ile İlişkisi Olan Bir Zata Türklerle Ortaklaşa Çalışabileceklerini Söylediği, Bu Fikrin Adana ve Haçin Ermenilerinde de Olup Olmadığının Kendisine Sorulduğu

Mülga Ermeni Cemiyeti Reisi Bagos(?)'un Kuva-yı Milliye ile ilişkisi olan bir zata Türklerle ortaklaşa çalışabileceklerini söylediği, bu fikrin Adana ve Haçin Ermenilerinde de olup olmadığının kendisine sorulduğu, bizzat Haçin'e giderek oradakilerle konuşacağına söz verdiği, bu yeni fikirlerin Maraş çarpışmalarıyla ilişkili olabileceğine dair, Develi Asayiş Mıntıka Kumandanlığı tarafından Ali Fuad Paşaya gönderilen yazı

TİTE ARŞİVİ
Belge No: K320G12B12001

Develi
6/2/1336
Şifre halli
Adet: 173
Gayet aceledir.
20. Kolordu Kumandanlığına
1-Ali Fuad Paşa hazretlerine:

Bundan takriben bir buçuk ay mukaddem Haçin Ermenilerinin bazılarının Fransızları Kilikya'dan çıkarmak için Türklerle müttefikan çalışmak zamanının geldiğini söyledikleri haber verilmişti. Bu haber arîz ve amîk tahkik edildi. Aslı çıkmadı. O günlerde yeni Ermeni cemiyetinin Everek'te teşkiline başlandığı meydana çıktı. Maa-hâzâ mülga Ermeni cemiyeti reisi Bogos 31 Kânûn-ı Sânî 1336 günü yapılan mitingden sonra Türklerin hakikaten Ermenilere karşı bir fikr-i tecavüz beslemediklerine kanaat getirdiğini Türklerle müştereken çalışabilmelerine imkân hâsıl olduğunu kuva-yı milliye ile alakadar bir zata söylemişti, pek musîb görülen bu fikrinin Adana ve Haçin Ermenilerinde de mevcut olup olmadığı bilahare ve bi'l-münasebe kendisinden soruldu. Mektup yazacağını ve havanın müsait bir gününde bizzat Haçin'e gidip oradakilerle konuşacağını vaat eyledi. Bu yeni fikirler Maraş müsâdemâtıyla alakadar olmasının melhûz bulunduğu maruzdur.

Asayiş Mıntıka Kumandanı
Galip
Vürûdu, 7/2/1336
Ahmet
Hıfzı, 12/2/1336

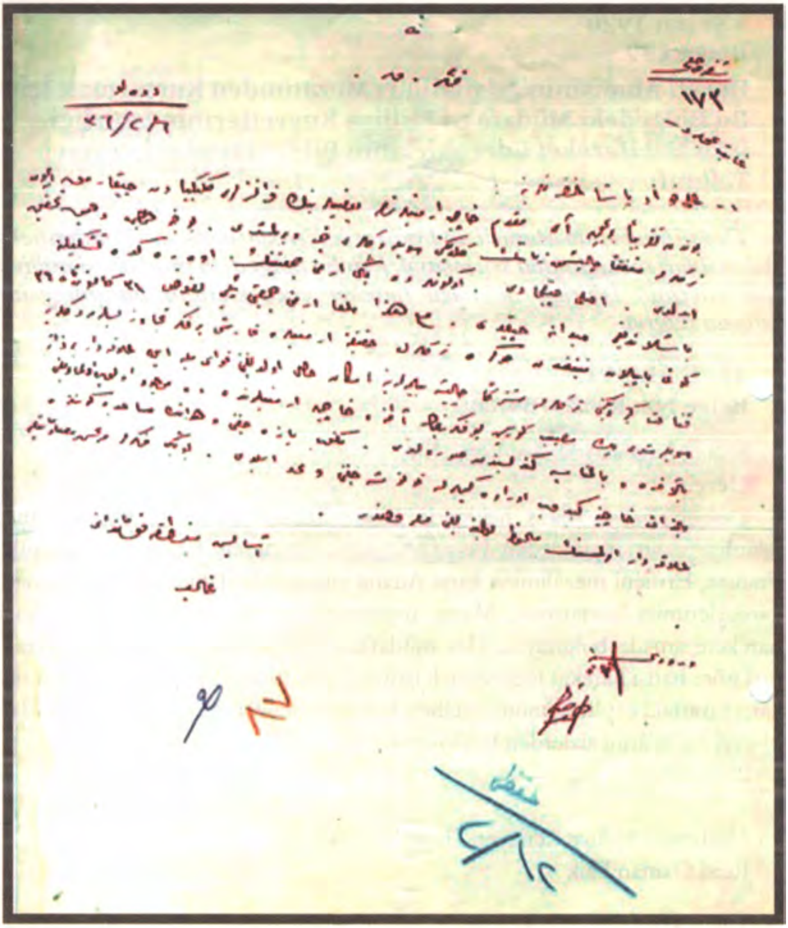

8 Şubat 1920
Belge 139

Develi Ahalisinin Adanalıları Mezalimden Kurtarmak İçin Bu Bölgedeki Müdafaa-i Milliye Kuvvetlerinin İşbirliği ile Nasıl Hareket Edeceklerinin Bildirilmesini İsteyen Telgraf

Develi ahalisinin Maraş'taki Fransız ve Ermeni baskısını hafifletmek, Adanalıları mezalimden kurtarmak için bu bölgedeki müdafaa-i milliye kuvvetlerinin işbirliği ile nasıl hareket edeceklerinin bildirilmesini isteyen telgraf.

TİTE ARŞİVİ
Belge No: K20G97B97001

Sivas Müdafaa-i Milliye Riyâsetine
Develi
Develi ahalisi Maraş hakkında Elbistan'dan varit muhteviyatı âlem-i İslâmiyeye ait şu ifadeden be-gayet müteessir olmuş Kuva-yı Milliyemiz Fransız, Ermeni mezalimine karşı Adana vilayetimiz dâhilindeki Müslüman kardeşlerimizi kurtarmak, Maraş üzerindeki tazyiki tahfif ettirmek için harekete amade bulunuyor. Ora müdafaa-i milliyesinin iştirâkini anlayarak ona göre hatt-ı hareket tayin etmek istiyor bu hususta ne kadar milli kuvvetin karşı taraftaki cepheye müteveccihen hareket edebileceğinizin iki güne kadar bi-eyyi hal iş'ârını sizlerden bekliyoruz.
29/1/1336

Müdafaa-i Milliye Cemiyeti Heyet-i İdaresi
Reisi Osman Faik

8/2/1336, cevap yazılmıştır.

تلغرافنامه

10 Şubat 1920
Belge 140

Adana Valisi Celâl Bey'in İslâmlara yapılan mezalimin önlenmesi için Fransızlar nezdinde lâzım gelen teşebbüsatta bulunduğunu ancak bir netice alınamadığını bildirdiği.

GNKUR ATASE ARŞİVİ
İSH-Kutu No.205 Gömlek No.160- Belge No.160-1

Harbiye Nezareti
Takdim edildi
Müsvedde
Erkân-ı Harbiye-i Umûmiye
11 Şubat 1336, (10/02/1920)

Konya'dan
Harbiye Nezaret-i Celîlesine
Mevrûd şifre

Dâhiliye Nezaretine takdim edilmek üzere Adana valisi Celal Bey'den mevrûd malumat suretleri ber-vech-i âtî maruzdur.

10 Şubat 1336
Numara, 472
12.Kolordu Kumandan Vekili
Hayri

Birinci suret: matlup telgrafın vürûduyla Fransızlar nezdinde lazım gelen teşebbüsâtta bulunmuş ise de katiyen icraatlarında tebeddül eseri bile görülmedi, merkez jandarma taburu yeni sistem mavzerlerinden tecrittir, Eski Martini ayarında esliha ile teçhiz olunuyor. Bu hal Müslüman bilhassa Türklerin maneviyatı üzerinde sû-i tesir ikâ ediyor. Bu esliha Ermenilere tevzi olunuyor. Islahiye ciheti Müslüman köylerine karşı mezalim fevka'l-tahammüldür, yağmakârlık, garet, katl müthiş olduğunu işitmekteyim, bu Müslümanları tecavüze maruz kalmadıkça tecavüzâtta bulunmayacaklarını katiyen temin ederim efendim.

İkinci suret: Çukurova Çiftliğinin evvelce mün'akid mukavelenin dördüncü maddesi mucibince haritalarının meclis-i idarece tasdiki teklifi ve tazyîkten de bulunuyorum, bir aydır muvafakat etmemekte ısrar ettim şayet buraca bu tasdikte mahzur var ise bu muamelenin Dersaadetçe yapılması için beş güne kadar açık bir telgrafla emir buyurulması aksi takdirde tasdike mecbur kalınacağı arz olunur.

Celal

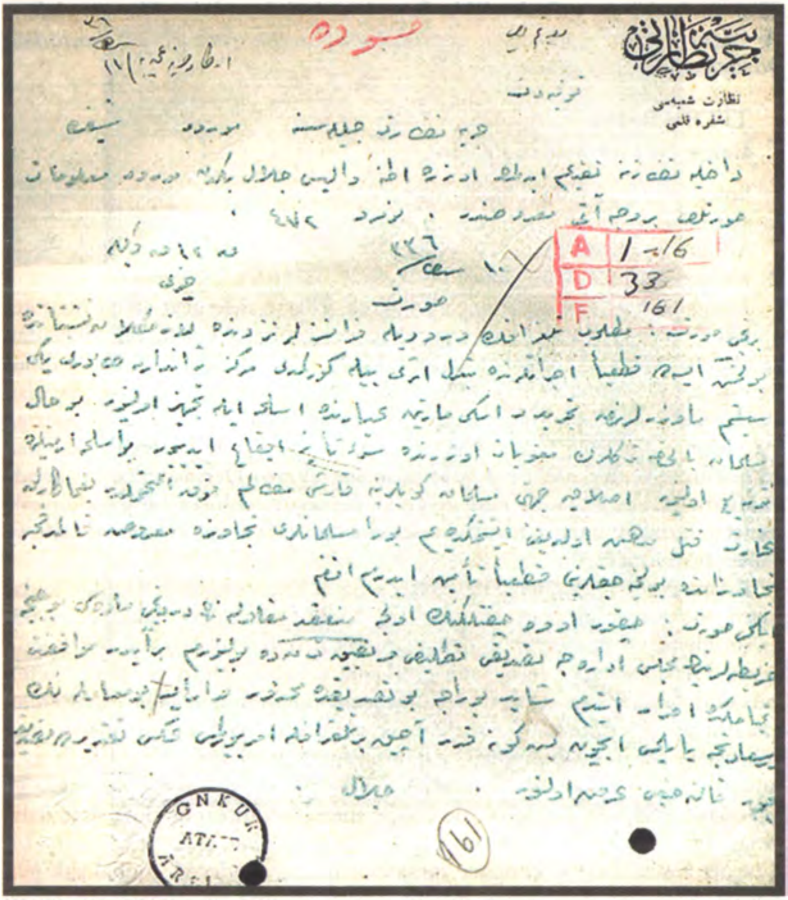
نظارت شعبه‌سی
شفره قلمی

A	1-16
D	33
F	161

10 Şubat 1920
Belge 141

3. Kolordu Kumandanı Selahaddin Beyin, 20. Kolordu Kumandanlığı'na Gönderdiği; İstanbul Hükümeti'nin Maraş, Adana ve Diğer Olaylar Karşısında Sessiz Kaldığını Belirten ve Bu Konudaki Görüşlerini İçeren Yazısı

3. Kolordu Kumandanı Selahaddin Beyin, 20. Kolordu Kumandanlığına gönderdiği; İstanbul hükümetinin Maraş, Adana ve diğer olaylar karşısında sessiz kaldığını belirten ve bu konudaki görüşlerini içeren yazısı

TİTE ARŞİVİ
Belge No: K318G43B43001

Sivas
Şifre halli
Mühim ve müsta'celdir
Kolordu Kumandanlığına

Maraş hadisatı hakkında her gün yürek sızlatan taarruzat ve tahribat arz olunduğu halde hükümet-i seniyyece müsmir bir hatve atılamadığı fiiliyattan kemâl-i teessürle anlaşılmaktadır. Maraş halkı hükümetimizin efrâd-ı hâlisası (b, r, c, a,a y) olduğu ve hâkimiyet-i fi'liye-i Osmaniye bütün eşkâli ile elan livada bâki bulunduğu mütarekeden beri de evvelkisi gibi sükûn ve asayiş-i memlekette müstekar kaldığı halde bir takım müstevlilerin bünyan-ı saltanat ve hükümet önünde bilâ perva kundakçılık etmeyi Dersaadet'çe bu babda muhtemelen tazyikat-ı matlube gösterilememesi ve daha hiçbir gazetemizde fecâyi'den milleti tenvîre tesadüf olunamaması gibi ahval-i elime ve zaife ve hâileyi büyültmektedir.

Adana Ermenilerinden Diyarbakır'a hatta Sivas garbında Hafik'e kadar varan mektuplardan karîben buralara kadar gelecekleri hakkında işârât tevâli ediyor ve devletimiz küfrü ya nimet-i mütareke ile asayişten bugün yalnız Dersaadet gibi bazı şehirlerde bilâ sebeb-i lüzum ve muvakketen müstefid bulunurken felaket eserli bir yangın içinde istedikleri taraflardan tutuşturulmuş yanmakta bulunuyor. Ve bir emr-i vâki' olan mağlubiyetten dolayısıyla acz ve ıstırabımızdan bahis olunarak eşkâl-i hâliye ile (b a, l, lamelif, k, t a t) teba-i mutî'a ve ahali-i sâdıka başıboş ve hatta yardımsız ve millettaşları hayırsız bırakıyor, bu hal ile memleketimizin üç dört sene daha yangından istiladan kurtulamayacağı ve belde takattan, azası yekdiğerine bi-z-zarure muhabbetten kesilince tamamen inkıraza gideceği muhakkak gibi geliyor. Vaziyetin kendilerine müsait geldiği anlarda ise vakıalardan tahaşi etmeyen medeniyet teessürleriyle hükümet-i seniyyenin açık ve mutî'ini taleb-i hesaptan mücanebet etmemesi ve hiç olmazsa vakıaya veya vâkıâta mebde ve intiha tayini kısa ve herhalde hayırlı olacağı bi-hasebi'l-hal vârid-i hatır olmakta bulunuyorsa da bu babda irade-i mahsussa-i devletlerine arz-ı intizar eylerim.

3 Kolordu Kumandanı
Selahattin
Görülmüştür, 10/2/1336
H. I

10 Şubat 1920
Belge 142

Kahramanmaraş ve çevresinde Fransız askerleri ve Ermeni çetelerinin Müslüman halka yaptıkları katliamı protesto için 6 Şubat 1920 günü Kütahya'da büyük bir miting yapıldığı ve alınan kararların İstanbul'da Sadâret makamı ve yabancı temsilciliklere gönderildiği.

ATASE ARŞİVİ
Belge No. 72

Ankara'da Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Heyet-i Temsiliyesi Riyaset-i Celîlesine

Ber-mûcib-i emr ü iş'âr-ı samileri şehr-i hal-i Rumi'nin altıncı günü Kütahya'da Camii Kebir'de binlerce Müslümandan ibaret bir miting akd ile sureti melfûfen arz ve takdim kılınan mukarrerâtı telgrafla makam-ı sami-i Sadâretle Dersaadet'te Amerika, İngiltere, Fransa, İtalya düvel-i müttefikası mümessilliklerine arz ve iblağ eylediğimiz berây-i malumat maruzdur. Ol babda emr ü ferman hazret-i men leh-ül-emrindir.

10 Şubat 36

210

Kütahya- Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Heyet-i Merkeziye Reisi

(İmza)

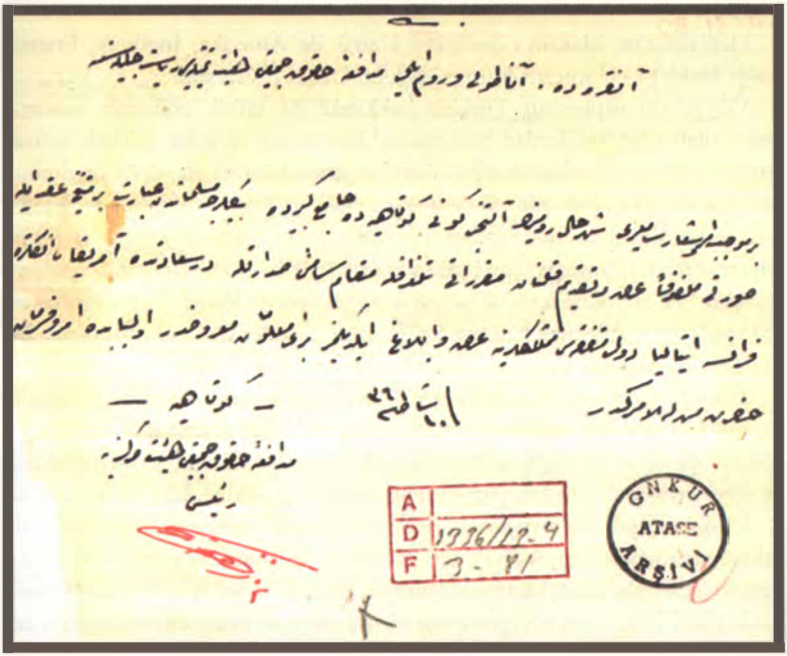
A
D 1336/12-4
F 3-41
GNKUR
ATASE
ARŞIVI

EK 1

Dersaadet'te: Makam-ı Sadâret-i Uzmâ İle Amerika, İngiltere, Fransa, İtalya Devlet-i Fehimeleri Mümessillikleri Canib-i Aliyesine

Vilson prensiplerinin Türkler hakkında da tatbik edileceği vaadiyle terk-i silah ederek aylardan beri mukadderatımızın tayinine şiddetle intizar ettiğimiz bir sırada mütarekenin ahkam ve şeraiti hilafına olarak öz yurdumuz olmakla beraber ahalisinin yüzde doksan dokuzu Türk ve Müslüman Adana, Ayntab ve Maraş havalisi Fransız askerleri tarafından işgal olunmakla iktifâ' edilmeyerek şu günlerde yine Fransa askerleriyle Ermeni çetelerinin Kurun-ı Vustada bile emsaline tesadüf olunmayan bir surette Maraş ahali-i İslamiyesi hakkında reva görülen katliam ve hakaret ve mezalim tahammülsüz bir dereceyi bulmuştur.

Türk ve Müslüman olmaktan başka bir günahı olmayan Maraş'ta süngüden geçirilen masumları silahsız müdafaasız öldürülen zavallıların göklere çıkan ah ve figanı karşısında hak ve adalet namına feryat etmemek ve isyan etmemek için kalpten vicdandan mahrum olmak icap eder.

Yirminci asr-ı medeniye ve bâ-husûs Fransız terbiye ve milletine asla yakıştıramadığımız şu fecâyi', biz Kütahya Müslümanları Samedâniyyet-i aliyeye sığınarak olanca mevcudiyetimizle protesto eyler, bu ve buna mümasil katliamlara artık nihayet verilmesini zat-ı asilane ve Fehimelerinden kat'i bir lisanla istirham eyleriz.

7 Şubat 36

Aza Cemal Gültekin

Miting Heyet-i Temsiliyesi Kütahya Müdafaa-i Hukuk Heyet-i Merkeziye Reisi

Nüzhet

Aza Belediye Reisi

Mehmed Hafız Hasan

[**Askeri Tarih Belgeleri Dergisi** No:128 (Ocak 2012) s.208-213]

ATASE
ARŞIVI
A
D 1336/18-4
F 3-82

11 Şubat 1920
Belge 143

Adana Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nden, Adana ve havalisinin işgalden sonraki durumu ve mücadele hareketleri ile ilgili alman bilginin Heyet-i Temsiliye'ye takdim kılındığı.

GNKUR ATASE ARŞİVİ
ATA-ZB-Kutu Nu-25 Gömlek Nu-16- Belge Nu-16-1

Konya
11/2/1336,

Ankara'da 20. Kolordu Kumandanlığı
Numara: 485

Heyet-i Temsiliye'ye,

Adana heyet-i merkeziyesinden alınan malumat zîrdedir. Cevaben verilecek talimatın dört gün sonra gidecek olan sâimizle gönderilmek üzere işârını rica ederim.
12. Kolordu Kumandan
Vekili Hayri

Suret

Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Heyet-i Aliyyesine:
Mevâdd-ı âtîyeyi görünen lüzum üzerine arz eyliyoruz ki:
1) Adana'da bulunan bilcümle anasır-ı gayrimüslime ve yerli Araplardan bir kısmı hükümet-i hâzırânın bekasına şiddetle taraftar oldukları cihetle Türkler ile hiçbir vakit teşrik-i mesai etmeleri mümkün değildir. Bu hususta Fransızların sarf ettikleri (e m k r d y k m) ve arzu ve mesaiye galebe çalmaktadır.

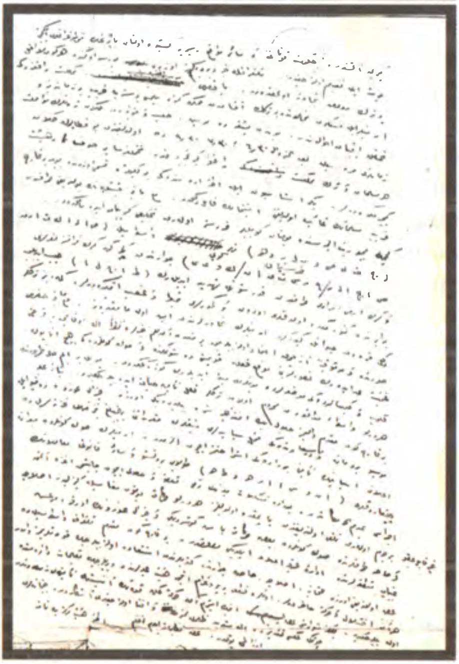

2) Adana'yı işgal eden Fransızların harekâtında hiçbir vakit işgali muvakkat olduğu ifhâm eden bir hareket ve bir vaziyet almaktadırlar. Bugün vaz-ı yed edilmeyen hiçbir daire-i hükümet kalmamıştır. Bilcümle (d c devair z a h a r) rüesâsı Orman, Evkaf, Posta ve Telgraf müdürleri müstesnadır. Çünkü Buriyeli olduklarından daima müzâheret-i teshîlât olmaktadırlar. Her türlü hususatta (e m e d k, ümidin) fevkinde müşkülat ve takibata düçar olunmaktadır. Bâ-husus nâfia dairesinin (k y d a r n d h) hiçbir şey bulunmadığı ve her türlü masarif doğrudan doğruya Fransız ve Ermenilerden müteşekkil memurin tarafından idare olunmaktadır. Jandarma resen makam-ı vilayet tarafından verilen evâmir ısga' olunmaz. Cebanetiyle bila tefrik Müslümanın mazhar-ı nefreti olan gazi-i vilayet Nazif Efendi'ye Adana'da ifa etmekte olduğu vazife-i vataniyesinden dolayı teşekkür ve idare etmekte olduğu hususatın ne kadar müşkül olduğunu malum bulunduğunu yine muhtelif mümessillerden bir teşekkür irsali suretiyle oradaki mevki' iskâta vesile olacağına katiyen kani olduğumuzdan bu hususun ehemmiyete alınmaması bilhassa istirham olunur. Çünkü posta ile gelen her türlü mekâtîb posta idaresinden mevzu sansür idaresince muayene olunduktan sonra sevk ve tevzi olunduktan [başka] kuvve-i işgaliyenin nazar-ı tecessüsüne maruz bir halde kalacaktır.

3) Fransız bayrağını keşide etmemekten dolayı ceza-yı nakdiye maruz olanların paraları valimiz Celal Beyefendi'nin Fransız Generali Dofiyo'ya vuku bulan şikâyet ve ihtarı üzerine derhal paraları iade olunarak makbuzlar geriye alınmıştır. Hükümet konağına ve sair mevâki'-i resmiyeye keşide olunan bayrağın fotoğrafları ikinci posta ile takdim olunacaktır. Telgrafla haber verdiğim üzere borsa önünde her gün lâ-ekal bir Türk maruz-ı tecavüz olunmaktadır. Bâ-husus memleket dâhilindeki Ermeniler ile meskûn mahallatta bir Türkün akşamdan sonra gezebilmesi bir seneye karîb bir zamandan beri tahakkuk etmeyen ahvaldendir. Bundan başka da Mersin, Halep ve Konya'dan gelen trenlerin muvasalat zamanları ba'de-z-zevâl 6,30, 7,30, 9,30'da olduğundan bu katarlarla gelen her Müslüman ve Türk memleket dâhiline girinceye kadar tahammülfersâ bir havf ve dehşet geçirmektedirler. Yeni istasyon ile Adana arasındaki bir kilometre kısmı üzerinde yevmiye birkaç garip Müslümanın kaybolduğunu işitmemek kâbil değildir. Mamafih kışlanın bulunduğu taraftan geçmek mecburiyet-i elimesinde bulunan köylüler zararsız olarak tahlis-i girîbân edememektedir.

(c t y sat v n l r d h) nehir vasıtasıyla (sat a l a k t a r n sat a c a l r/h r s t y a n; Hristiyan/ k v a y/köy) civarından geçerken gerek Fransız neferleri ve gerek Ermeni efradı tarafından kurşunla tehdit edilerek (t a c l a) celp edilip beraberinde götürmekte oldukları odun ve kömürleri zapt ve gasp etmektedirler. Ki, biz Türkler değil karadan hayvanla giderken Ermenilerin tecavüzlerinden emin olamamaktayız. Mamafih hususi surette ve mevsûkıyyeten az çok itimat olunabilecek bir menba'dan aldığım haberlere nazaran en ufacık bir fırsatı ganimet addederek tasavvurlarını mevki' fiile koymasını düşünmekten ve son günlerdeki hiç anayola gelip ve kiliselerdeki mevzilerde bunların mebde edilerek gözükmektedir. Böyle bir elim hal zuhurunda her türlü vasıta-i müdafaadan mahrum olan Türkler nasıl temin-i hayat edebileceklerdir. Binaenaleyh birkaç gün mukaddem valimiz Celal Beyefendi'nin size bildirdiği üzere General Goro ve Dofiyo ile Mösyö Birdman'a Dersaadet'teki mümessil-i siyasiyeleri mitinglerin mukarreratını bi-t-tebliğ neticesini gazetelerde de ilanı esbabının temini buradaki istirahatimiz için elzemdir. Ermenilerin son günlerde meydana çıkardıkları (a n v s a a r h d tı he) dolayı protesto ve sair kanuni muamelatın icrası adimü'l-imkândır. Burada teşkilat-ı milliyenin değil taazzuv ve husulü için çalışmak ağıza alınmak gayri kâbil-i af bir cürüm olarak telakki olunduğundan yapmakta olduğumuz her türlü harekât bütün manasıyla gizlidir. Islahiye ve Hassa taraflarında son günlerde bazı harekât baş gösterdiği ve General Goro'nun Urfa, Maraş Antep mıntıkalarında idare-i örfiye ilan eylediği maruzdur. Birkaç gün mukaddem telgraf vasıtasıyla da arz olunduğu üzere Osmaniye, Islahiye, Hassa civarında kendilerinden istifade olunabilecek kuvvetlerimiz vardır, her an ihtilal ve harekete hazırdırlar. Onlara kati bir program ancak heyet-i aliyyelerinden verilecek talimat dairesinde olabilecektir. Yalnız şurasını arz etmek isterim ki harekete gelen kuvvetin ünsiyete temini lazımedendir. Çünkü aksi takdirde en şedit zulümle mahv ve ifnâ olunacakları aşikârdır. Cephaneleri erzakı yoktur. Arz-ı tazimat eylerim efendim.

Adana Heyet-i Merkeziye
Namına

11 Şubat 1920
Belge 144

Mustafa Kemal Paşa'nın Adana Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nden, Adana ve havalisinin işgalden sonraki durumu ve mücadele hareketleri ile ilgili alman bilginin Heyet-i Temsiliye'ye takdim kılınan yazılara cevaba

GNKUR ATASE ARŞİVİ
ATA-ZB-Kutu Nu-25 Gömlek Nu-16- Belge Nu-16aa_16ab

Zata mahsustur.

12. Kolordu Kumandanlığına

C. 11/2/1336 tarih ve 485 numaralı şifre

Adana heyet-i merkeziyesine hitaben yazılan âtîdeki mektubumuzun sâi ile gönderilmesini rica ederiz.

Adana'da Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Heyet-i Merkeziyesine

Urfa'da ve Birecik'teki Fransız müfrezelerinin kuva-yı milliye tarafından taht-ı muhâsaraya alınması tel alınamadığı, Osmaniye taraflarından şimendifer imalat-ı sınaiyesinin tahribi, Islahiye, Kilis ve Antep'te Fransız kafilelerine muvaffakiyetle baskın yapılması ve on sekiz günden beri Maraşlı kardeşlerimizin dilîrâne müdafaaları neticesinde Fransız ve Ermeniler Maraş'ı tahliye ederek Islahiye'ye kaçmışlardır.

Mersin'e çıktığı haber verilen Fransız kuvvetleri yeni gelmiş kuvvetler olmayıp nümayiş maksadıyla İskenderun'dan Mersin'e ve tekrar Mersin'den İskenderun'a nakledilmiş kuvvetlerin görülmesinden ibarettir.

Kayseri, Niğde, Mut ve Silifke taraflarından kuvvetli kuva-yı milliye Adana istikamet-i umumiyesinde harekete başlamışlardır. Bunlar işgal mıntıkası dâhilinde bulunan İslâm kardeşlerimizi himaye etmekle beraber bunlara silah tevzi etmek suretiyle kuvvetlerini tezyit edecekler ve pek yakın bir zamanda Adana etrafında tehditkâr bir vaziyet alarak sizlerin hukukunuzu müdafaa edeceklerdir ve eski vaziyeti iade etmeye çalışacaklardır.

Görüyorsunuz ki sizi her vakit düşünen diğer vatandaşlarımız imdadınıza koşmak üzeredirler. Sizler de daha ziyade metin bulunarak Adana dâhilinde vuku bulacak her nevi taarruza karşı müttehiden hukukunuzu müdafaaya çalışınız. Hemen Cenabı Hak muvaffakiyetler ihsan buyursun, âmin.

Heyet-i Temsiliye namına
Mustafa Kemal

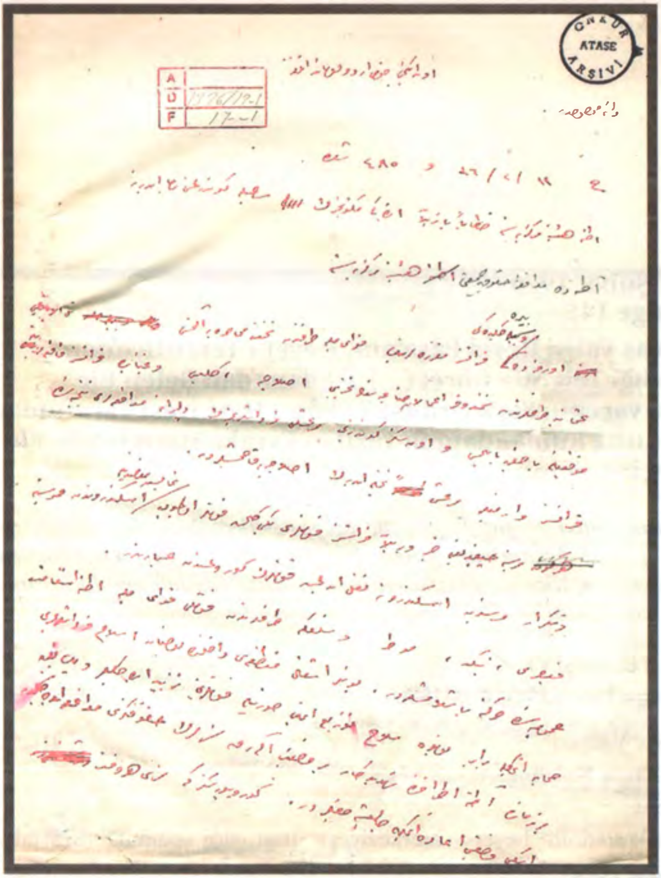
A
D 1976/17-1
F 17-1
ATASE
ARŞİVİ

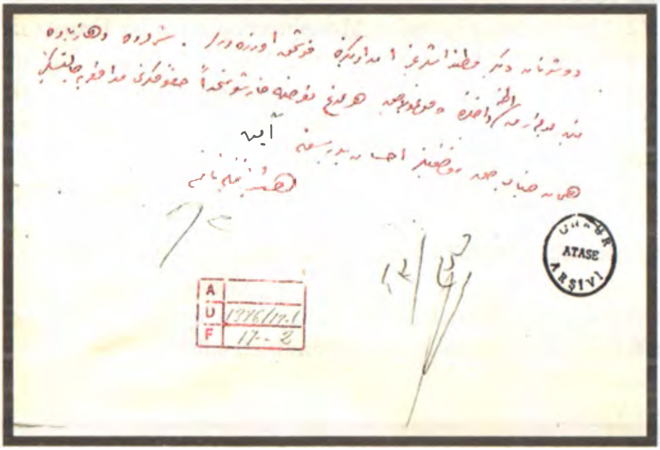
A
D 1976/17-1
F 17-2
ATASE
ARŞİVİ

11 Şubat 1920
Belge 145

Sivas Valisi Reşid Paşa'nın, Heyet-i Temsiliye'den Aldığı Telgrafa Göre; (...) 3-Adana'dan Gelen Bir Tayyarenin Şark Ordusu Erkân-ı Harbiyesi Tarafından Fransız Kumandanına Yazılan Evrakı Atmış ise de Ele Geçirildiğini

Sivas Valisi Reşid Paşa'nın, Heyet-i Temsiliye'den aldığı telgrafa göre; (...) 3-Adana'dan gelen bir tayyarenin Şark Ordusu Erkân-ı Harbiyesi tarafından Fransız kumandanına yazılan evrakı atmış ise de ele geçirildiğini

TİTE ARŞİVİ
Belge No: K19G115B115001

Sivas Vilayeti
Mektubi Kalemi
Suret

Bir suretinin heyet-i merkeziyeye itası rica olunur. (Müstahberât-ı Dâhiliye)

3-6/2/1336 Adana cihetinden Maraş üzerine gelen bir Fransız tayyaresi Şark Ordusu Erkân-ı Harbiyesi tarafından Maraş'taki Fransız kumandanına hitaben işârât-ı havaiye ve zayiatın bildirilmesi hakkında yazılan evrakı atmış ise de ele geçmiştir. Mahsur Fransızlar Amerika Koleji misyonerleri vasıtasıyla harekâtın tevkifi için müracaatta bulunacaklarını mutasarrıfa bildirmişlerdir. 7/2/1336'da bir Fransız tayyaresi daha şehrin üzerinde dolaşmıştır.

Sivas Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti Heyet-i Merkeziyesine

Heyet-i temsiliyeden alınan 10 Şubat 1336 tarihli telgrafname sureti bâlâya naklen berây-ı malumat tebliğ olunur efendim.

11 Şubat 1336
Sivas Valisi
Şükrü

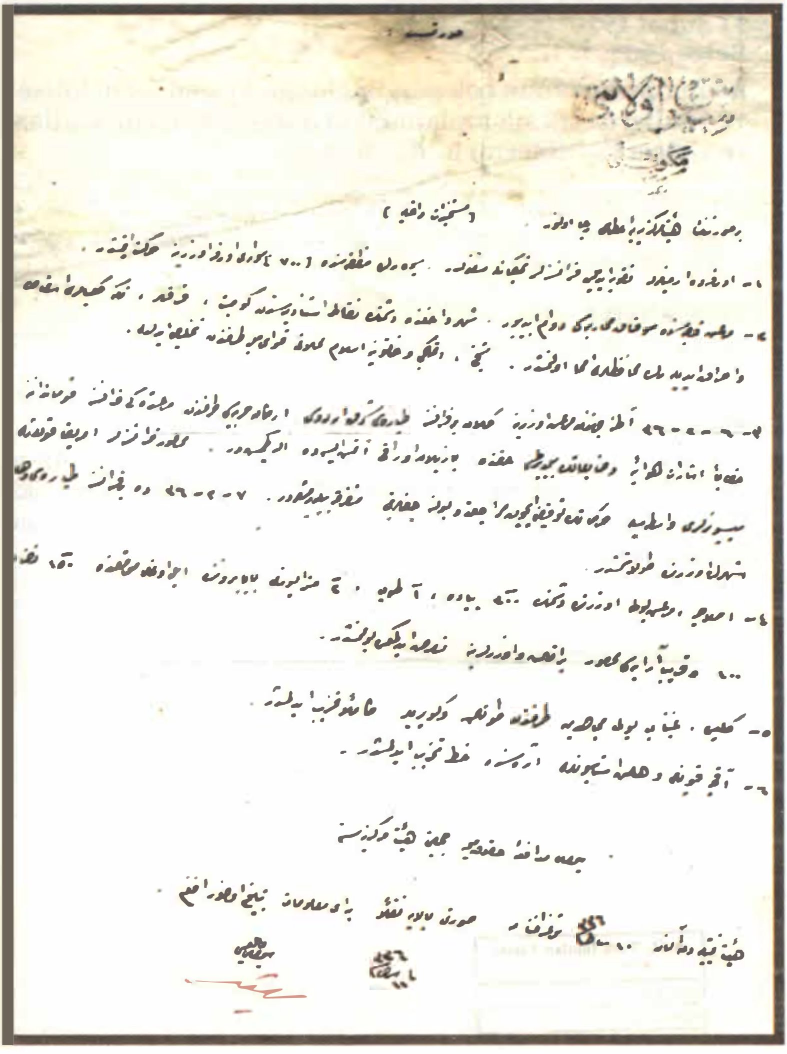

11 Şubat 1920
Belge 146

Adana'da durumun çok gergin olduğu Ermenilerin kilise ve okullarda sık sık toplanmakta olduğu, bölgede katliam ve yağma yaptıklarını bildiren yazısı

Adana'da durumun çok gergin olduğu Ermenilerin kilise ve okullarda sık sık toplanmakta olduğu, bölgede katliam ve yağma yaptıklarını bildiren yazı

TİTE ARŞİVİ
Belge No: K19G113B113001

Bir suretinin heyet-i merkeziyeye i'tâsı rica olunur. Müstahberât-ı Dâhiliye:

4-Adana'da heyecan ve asabiyet ziyadeleşmiştir. Ermeniler kilise ve mekteplerde sık sık içtima etmektedirler. Esnikler ve Bağçe Ermenileri Gülleler ve Zincirli İslâm karyelerini nehb ü garet ve ahalisini pek vahşiyane katliam etmişlerdir.

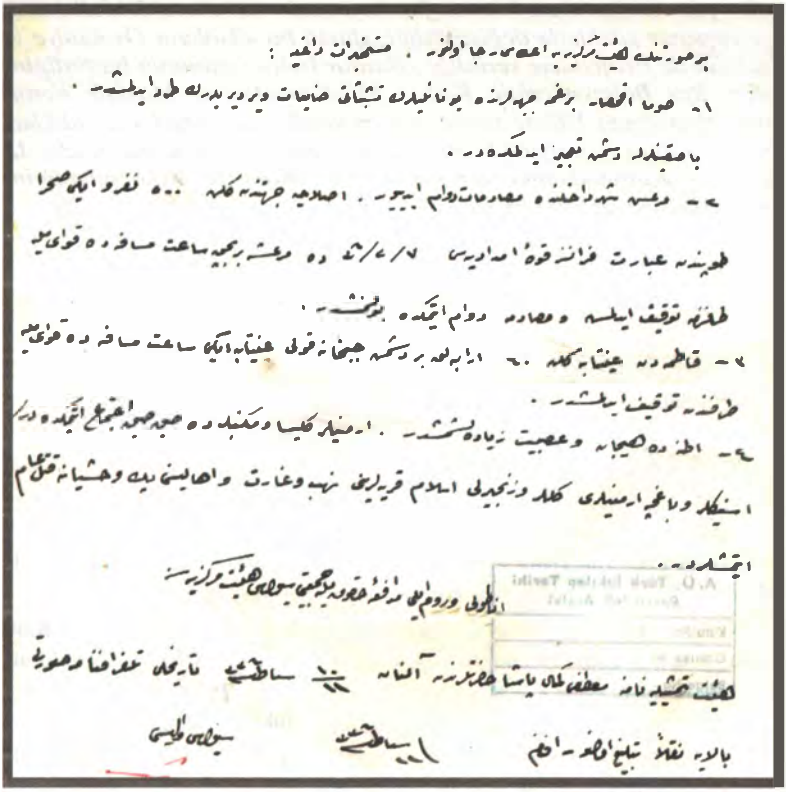

برهفته ظرفنده هیئت مرکزیه‌یه اعطاسی جا اولنور . استخبارات داخلیه :

١- صوما اقضاسی برغمه جهتلرنده یونانیلر تشبثات جنائیات ویرویر بدرلو طرد ایدلمشدر .

باعقیلر دشمنه تجهیز ایدلمکده‌در .

٢- مرعش شهر داخلنده مصادمات دوام ایدیور . اصلاحیه جهتنده کلن ٥٠٠ نفر و ایکی طوپ

طوپندن عبارت فرانسز قوه امدادیه‌سی ٧/٢/٣٦ ده مرعشه بر بچق ساعت مسافه‌ده قوای ملیه

طرفندن توقیف ایدلمش و مصادمه دوام ایتمکده بولنمشدر .

٣- قاطمه‌ده عینتابه کلن ٦٠ ارابه‌لق بر دشمن جبخانه قولی عینتابه ایکی ساعت مسافه‌ده قوای ملیه

طرفندن توقیف ایدلمشدر .

٤- اطنه‌ده هیجان و عصبیت زیاده‌لشمشدر . ارمنیلر کلیسا و مکتبلرده جمعیت جمعیت اجتماع ایتمکده‌در

اسنکلر و باغچه ارمنیلری کلز و زنجیرلی اسلام قریه‌لرینی نهب و غارت و اهالیسنی بیک وحشیانه قتل عام

ایتمشلردر .

آناطولی و روم ایلی مدافعه حقوق جمعیتی سیواس هیئت مرکزیه‌سی

هیئت تمثیلیه نامنه مصطفی کمال پاشا حضرتلرینه آنقره ... ساعت ... تاریخلی تلغرافنامه‌در

بالا‌یه نقلاً تبلیغ اولنور ... سیواس ... سیواس پوسته‌سی

A.Ü. Türk İnkılap Tarihi
Enstitü Arşivi
Kutu No:
Gömlek No:

12 Şubat 1920
Belge 147

Adana'dan Alınan Haberlere Göre: (...) Adana Merkez Jandarma Erlerinin Ellerindeki Silahların İşe Yaramaz Silahlarla Değiştirildiği, Alınan Bu Silahların Osmaniye ve İslahiye'de Ermenilere Verildiği

Adana'dan alınan haberlere göre; Beyrut'tan İskenderun ve Mersin'e asker çıkarıldığı, Adana Merkez Jandarma erlerinin ellerindeki silahların işe yaramaz silahlarla değiştirildiği, alınan bu silahların Osmaniye ve İslâhiye'de Ermenilere verildiği /Burdur İtalyan zabitinin bildirdiğine göre; Rus Bolşeviklerinin Kafkas Müslümanları ve Mustafa Kemal murahhaslarının Tifüste akdedecekleri konferansa karşı karar aldıkları, Nuri Paşanın karargahıyla Bakü'den hareket ettiği konularında, 12. Kolordu Kumandanlığı tarafından, 20. Kolordu Kumandanlığına gönderilen istihbarat raporu

TİTE ARŞİVİ
Belge No: K317G64B64001

Konya
12/2/1336
Şifre halli
İstihbarat raporudur.
20. Kolordu Kumandanlığına

1-Atideki malumat Adana vilayetinden bildirilmiştir.

Kânûn-ı Sânînin yirmi yedisinden Şubatın dördüne kadar Beyrut'tan iki tabur Mersin'e dört tabur İskenderun'a ihraç olunmuştur.

Mersin'e gelen derhal sevk olunmuş ise de halen Mersin'de iki tabur kadar asker vardır. İskenderun'da el-yevm ne kadar bulunduğu henüz öğrenilememiştir.

Adana merkez jandarma efrâdının ellerindeki Mavzer silahları alınarak yerine işe yaramaz muadil Martini verilerek sekiz Şubatta beş yüzü tebdil edilerek diğerleri de tebdil edilmek üzeredir.

Bu toplanan silahlar İslâhiye ve Osmaniye cihetlerindeki Ermenilere tevzi olunacaktır.

3-Nezaret-i Celîleye ve kolordulara arz edilmiştir.

12. Kolordu Kumandan Vekili
Hayri

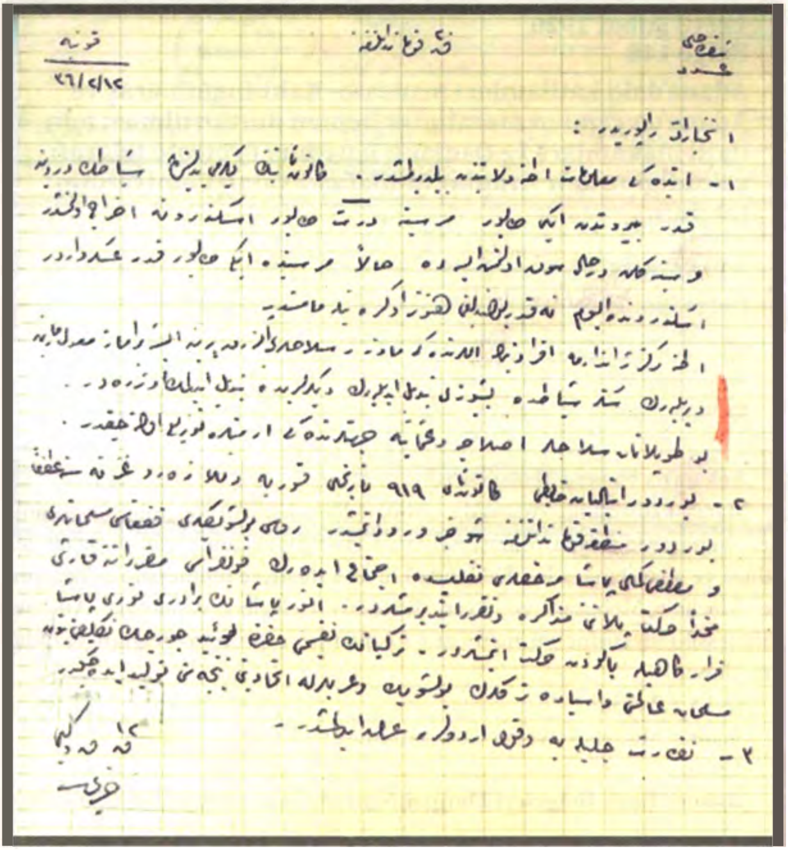

12/13 Şubat 1920
Belge 148

Adana'daki katliamları protesto- Kahramanmaraş ve Adana'da yapılan mezalimin hemen durdurulması için ilgili makamlara ve Osmanlı basınına protesto telgrafı çekildiğine dair Arapkir Müdafaa-i Vatan Cemiyetinin telgrafı.

ATASE ARŞİVİ
Belge No: 79

Mahreci: Arabgir
Numrosu: Bila
Kelimesi: 50

Ankara'da Heyet-i Temsiliye'ye

Maraş katliamının Adana'da tatbik edilen katliam ve imha siyasetinin hemen meniyle Adana, Maraş, Ayntab, Urfa mülhakatının Fransız işgalinden tahlisi ve anavatana iadesi hakkında Düvel-i İtilafiyye mümessil-i siyasilerine ve Meclis-i Mebusan ve Ayan Riyaset-i Celîleleri vasıtasıyla Amerika mümessil-i siyasisine ve matbuat-ı Osmaniye'ye protesto telgrafı yazıldığı arz olunur.

12-13 / 2 / 36
Arabkir Müdafaa-i Vatan Cemiyeti Reisi
Ali Rıza
[**Askeri Tarih Belgeleri Dergisi** No:128 (Ocak 2012) s.229-230]

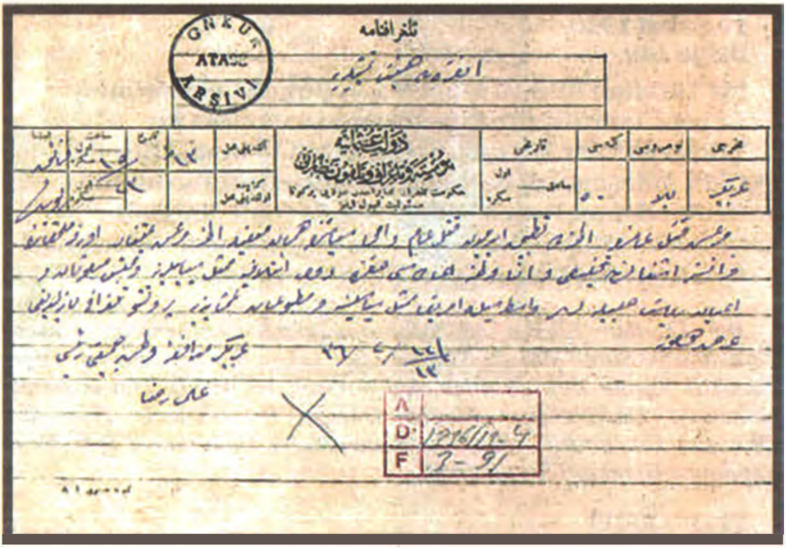
تلغرافنامه

GNKUR ATASE ARŞİVİ

دولت عثمانیه

A
D 1336/11-4
F 3-91

13 Şubat 1920
Belge 149

Bir Taraftan Kilikya Müdafaa-yı Hukuk Cemiyetinin, Heyet-i Temsiliye'ye Şifreli Şifresiz Manasız Bir Takım Sorular Sonrası, Diğer Taraftan Kemal Bey ile Olan Anlaşmazlık ve Niğde Havalisindeki Durumun Dedikodulara Neden Olduğu Bu Nedenle Harekâtın Olumsuz Etkilendiği Böyle Olumsuzlukların Giderilmesi İçin Neler Yapılması Gerektiği Konusunda...

Bir Taraftan Kilikya Müdafaa-yı Hukuk Cemiyetinin, Heyet-i Temsiliye'ye Şifreli Şifresiz Manasız Bir Takım Sorular Sonrası, Diğer Taraftan Kemal Bey ile Olan Anlaşmazlık ve Niğde Havalisindeki Durumun Dedikodulara Neden Olduğu Bu Nedenle Harekâtın Olumsuz Etkilendiği Böyle Olumsuzlukların Giderilmesi İçin Neler Yapılması Gerektiği Konusunda...

TİTE ARŞİVİ
Belge No: K319G38B38001

Ankara
13/2/1336
Adet: 210

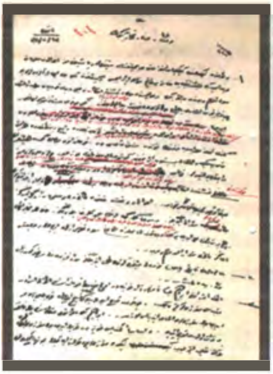

11. Fırka Kumandanı Mümtaz Bey'e

1-Bir taraftan Kilikya Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinin şifreli veya şifresiz ahvalden malumatı yok imiş gibi Heyet-i Temsiliye'ye manasız birtakım sualler irat eylemesi diğer taraftan Kemal Bey ile aranızda olan sû-i tefehhüm ve bundan başka Niğde ve havalisinde mevcut teşne-i efkâr bir hayli dedikoduları mucip olmuştur. Bunun neticesi olarak bi-t-tabi harekâtımıza da zafiyet hâsıl olmuştur. Tekmîl bunların menşeini şu yolda tasavvur ediyorum. Sizin harekâta ait husûsâtı teferruata varıncaya kadar asker olmayanlarla istişare ederek bir karar ittihâz eylemeniz ve ahvalden mücâvir kumandanların birbirini haberdar etmemesi Kemal Bey'in de vâsi bir mıntıkada her işi kendi şahsına hasredip fırkanın kuvvetinden müstağni kalmasıdır. Kumandanları bu halde gören heyetler ile memurin-i mülkiye ve ahali büsbütün eser-i zaaf göstererek maneviyatları bozuluyor, lüzumlu ve lüzumsuz müracaatta bulunuyorlar. Fî-mâ-ba'd hareket hakkında benimle ve asker rüfekanızla istişare etmelisiniz, hareket zamanında teşettüt-i efkâr süratle tarafınızdan halledilmelidir. Ve mücâvir arkadaşlarınızın bazen tasavvurlarına bakmamanız lazımdır. Ahval ve vaziyet hakkında kâfi derecede malumattar değil iseniz bana ve Kemal Bey'e sual ediniz. Ve siz de Kemal Bey'e onun bilmediklerini bildiriniz. Hülasa muhaberatla hiçbir şeyin halledilemeyeceğini ve benim de mesafenin bu'diyeti hasebiyle süratle oraya gelemeyeceğimi düşünerek mahallinde her nevi sû-i tefehhümü izâle edecek bir vaziyet almanız bilhassa şu aralık mühim ve mer'idir.

2-11/2/1336 tarih ve (150) numaralı şifrenizde talep ettiğiniz mevâdd-ı tahribiyenin süratle gönderilmesi 12. Kolordu'ya yazılmıştır.

3- Adana eşrafından İbrahim Bey namında bir zat Konya'dan üç zabit kumandasında Adanalı üserâ'dan münasip milli müfrezeler getirecektir. Bunlardan teslîh edilmeyenleri Niğde'de teslîh edilerek Karaisalı'ya sevk edilecek müfrezelere ilhak ettirilmesi lazımdır. İbrahim Bey'i Adana şimal mıntıkasında pek nâfiz bir zat olarak tavsiye ettiler. Ve esasen kendisi Konya'dan tahrik edilecek müfrezelere hareketini talik etmeyip Niğde müfrezeleriyle hareket edeceğine bu nihai tekliflerin (sonu eksik)

13 Şubat 1920
Belge 150

Adana Eşrafından İbrahim Bey'in, Getireceği Milli Müfrezelerin Karaisalı'ya Sevk Edilecek Müfrezelere Katılacağı, Karaisalı'ya Gönderilecek Müfrezelerin Hazırlanması Konusunda Ali Fuad Paşanın, 11. Fırka Kumandanı Mümtaz Bey'e, Develi Asayiş Mıntıka Kumandanı Kemal Beye ve Kayseri Kalem Reisi Emrullah Beye Gönderdiği Talimatlar

Adana Eşrafından İbrahim Bey'in, Getireceği Milli Müfrezelerin Karaisalı'ya Sevk Edilecek Müfrezelere Katılacağı, Karaisalı'ya Gönderilecek Müfrezelerin Hazırlanması Konusunda Ali Fuad Paşanın, 11. Fırka Kumandanı Mümtaz Bey'e, Develi Asayiş Mıntıka Kumandanı Kemal Beye ve Kayseri Kalem Reisi Emrullah Beye Gönderdiği Talimatlar

TİTE ARŞİVİ
Belge No: K319G38B38-1001

Ankara
13/2/1336
Adet: 208
11. Fırka Kumandanı Mümtaz Bey'e
Develi Asayiş Mıntıka Kumandanı Kemal Bey'e
Kayseri Kalemi Reisi Emrullah Bey'e
12/2/1336 tarih ve 205 numaralı şifreye zeyldir:

1-Niğde'den Karaisalı'ya sevk edilecek müfrezelerin ihzarına 11. Fırka Kumandanı Mümtaz Bey memur edilmiş olduğundan mezkûr müfrezeler sevk olununcaya kadar Sinan Bey Mümtaz Bey emrinde çalışacaktır.

2-Konya'ya muvaâsalat etmiş olan 400 kadar Adanalı üserâ'mız Konya heyet-i merkeziyesi ile 12. Kolordu tarafından ilbâs edilerek ve mebzulen yevmiye verilerek Yüzbaşı Tevfik Bey ve diğer iki rüfekası ile Niğde'ye gönderilecek ve Niğde'de teslîh edildikten sonra Niğde müfrezelerine Mümtaz Bey tarafından ilhak edilecektir.

3-Adana eşrafından İbrahim Bey el-yevm Konya'da bulunup Karaisalı'ya geçecek olan müfrezeler ile hareket edecektir. Mûmâ-ileyh Adana şimalindeki aşayir nezdinde fevkalade nüfuz sahibi olduğundan hareket esnasında Topçu Binbaşı Kemal Bey nezdinde müşavir gibi istihdam olunacaktır.

4-Mersin'e müteaddit defa çıktığı bildirilen Fransız kuvvetleri yeniden gelen kuvvetleri olmayıp nümayiş maksadıyla İskenderun'daki kuvvetlerin Mersin'e getirilip tekrar İskenderun'a gönderilen kuvvetlerden ibarettir.

5-Kahramanmaraşlı kardeşlerimizin müdafaa-i dilîrânesi karşısında Fransız Maraş'ı tahliyeye mecbur olarak Islahiye'ye çekilmiştir.

Ali Fuad Şifre edilmiştir. 13/2/1336 Ahmet

16 Şubat 1920
Belge 151

Amasya'da Bir Miting Düzenlenerek Fransız ve Ermeniler Tarafından Maraş, Urfa, Antep Ve Adana'da Müslümanlara Yapılanların Protesto Edildiğine Dair

Amasya'da bir miting düzenlenerek Fransız ve Ermeniler tarafından Maraş, Urfa, Antep ve Adana'da Müslümanlara yapılanların protesto edildiğine dair, 3. Kolordu Kumandanı Selahaddin Bey tarafından, 20. Kolordu Kumandanlığına gönderilen istihbarat raporu

TİTE ARŞİVİ
Belge No: K317G56B56001

Sivas
16/2/1336
Numara: 532
16/2/1336, Rapordur.

20. Kolordu Kumandanlığına
3-Maraş'taki Amerikalılar muhafazasına kuvve-i kâfiye tahsis edilmiştir. Amasya'da on beş bin kişi oturup daire-i hükümet önünde büyük bir miting akdedildiği, Maraş'taki şühedanın kanları kurumadan Adana, Urfa, Antep ve havalisinde Fransızlarla Ermenilerin ahali-i İslâmiyeye yaptıklarını istihbâr ettikleri katliam ve işkencelerden bahisle protesto edildiği ve makamat-ı âli ile düvel-i itilaf mümessillerine ve bîtaraf devletler süferasına telgraflar keşide olunduğu fırkadan bildirilmiştir.
4-Nezarete ve kolordulara arz edilmiştir.
20.Kolordu Kumandanı
Selahattin

Görülmüştür, 18/2/1336
Hıfzı
İmza

16 Şubat 1920
Belge 152

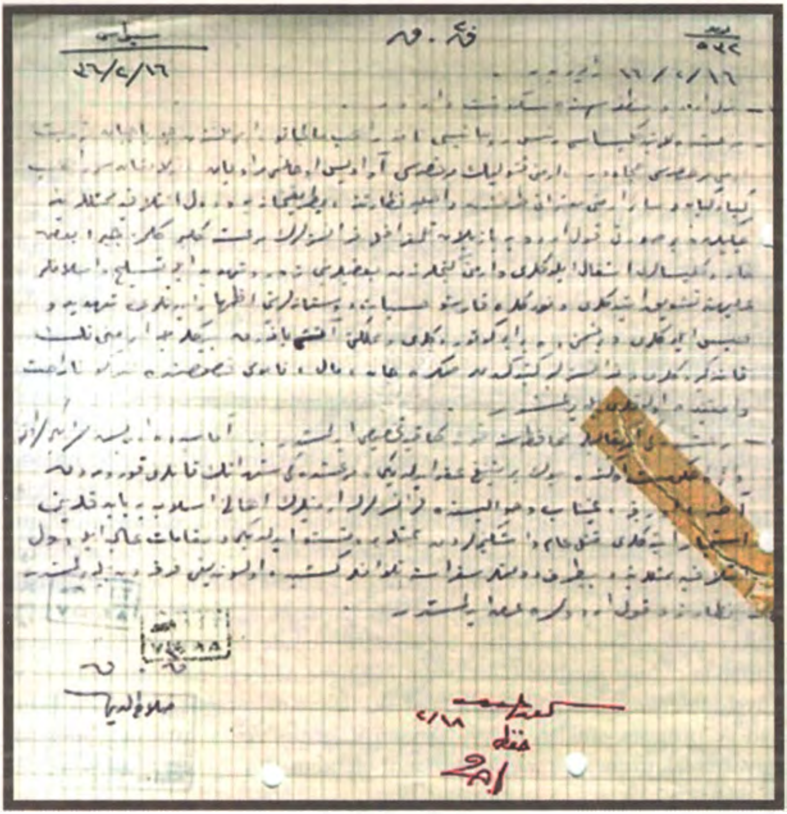

16 Şubat 1920
Belge 152

Sivas Valisi Reşid Paşa'nın, Amasya'da Binlerce Kişinin Katıldığı Bir Mitingde Maraş, Urfa, Ayıntab Ve Adana'da Fransızlarla Ermenilerin Yaptıkları Katliamların Durdurulması İstendiği, Bundan Sonra Bu Olaylara Seyirci Kalınamayacağını, Tarafsız Devletlere Ve Osmanlı Hükümetine De Kesin Bir Dille İfade Edilerek Durumu Protesto Ettiklerini Bildiren Yazısı

TİTE ARŞİVİ
Belge No: K20G21B21001

Sivas Vilayeti
Mektubi Kalemi

Numara seksen üç, bugün Amasya'da binlerce halk bir miting akd ve kemâl-i heyecanla daire-i hükümet önüne gelerek hükümet-i merkeziye teşebbüsât-ı müessiresine rağmen Maraş'taki şühedamızın henüz kanları kurumadan Antep, Urfa, Adana ve havalisinde Fransızlarla Ermenilerin ahali-i İslâmiyeyi katliam etmekte olduklarını haber aldıklarından artık bu hale mütevekkilâne bir surette sükûn edemeyeceklerinden teşebbüsât-ı siyasiye-i cedideye tevessül edilerek bu vahşetin önünün alınması ve olmadığı takdirde bütün millet artık kendi hareketlerinde serbest ve mazur kalacaklarını beyan eylemişlerdir. Teşebbüsâtın müsmir bir neticeye kadar günler bile geçse hükümet kapısından bir tarafa ayrılmayacaklarını bir lisan-ı kati ile bildirmişlerdir. Keyfiyet makam-ı aidine arz ve lazım gelen teşebbüsât îfâ olunacağını ve teşebbüsâtın müsmir netayic vereceğini ümit ettiğimi mukni bir lisanla ifhâm ile teskin mümkün olabilmiştir. Adana, Maraş, Antep ve Urfa havalisindeki fecâyi' devam ve tevali ettikçe millet-i İslâmiyede dahi bir azm-i fevkalade ile günden güne galeyan artmakta olduğu meşhûd olmaktadır. Mitingce neticeyi makamât-ı âliyeye ve düvel-i itilafiye mümessillerine bitaraf devletlere müracaatla bu hali bir lisan-ı kati ile protesto ettikleri anlaşıldığından îfâ-yı muktezası hususuna müsaade buyurulmak üzere arz-ı malumat olunur efendim.
118345/117
Sivas Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Heyet-i Merkeziyesine

Amasya mutasarrıflığından bu kere de alınan 15 Şubat 1336 tarihli telgrafname sureti bâlâya naklen tebliğ olunur efendim.
16 Şubat 1336
Sivas Valisi
Mehmed Reşid

17 Şubat 1920
Belge 153

Adana İşgal Bölgesinde Alınan Tertibat Hakkında Bilgi Veren ve Sadâret Makamının Tebligatı Üzerine Birçok Kişi Tarafından Kuva-yı Milliye'nin Reddedildiği, Bu Durum Karşısında Mustafa Kemal Paşa Tarafından Gerekli Teşebbüslerde Bulunulması İstirhamını Belirten ... Yazı

Adana işgal bölgesinde alınan tertibat hakkında bilgi veren ve Sadâret makamının tebligatı üzerine birçok kişi tarafından Kuva-yı Milliye'nin reddedildiği, bu durum karşısında Mustafa Kemal Paşa tarafından gerekli teşebbüslerde bulunulması istirhamını belirten, 11. Fırka Kumandanı Mümtaz Beyin, 20. Kolordu Kumandanlığına gönderdiği cevabi yazı

TİTE ARŞİVİ
Belge No: K319G30B30001, B30a001

Niğde
17/2/1336
Şifre halli
Adet: 185

Zata mahsustur,
Mühim ve müsta'celdir
Dakika tehiri mûcib-i mesuliyettir.

20. Kolordu Kumandanlığına
C. 15/2/1336 tarihli şifreye:

1-Hatt-ı işgal üzerinde tahribi muktezi tüneller keşfettirilmekte olup Bereketli Madeninin şarkında Çardaklı ve mezkûr köyün cenûbunda Kamışlı Boğazları müfrezelerimiz tarafından muhafaza ve taht-ı işgale alınmıştır. Hatt-ı işgalin takriben iki kilometre murabbaında bir tünelin ve beş kilometre murabbaında da bir köprünün tahribi için keşfiyat icra edilmiş ve bu işe bakmak üzere bir müfreze Koçaklı'da ikame edilmiştir. İşbu tahrip ameliyesi azami iki saatte yapılabilir.

2-Mülazım Mustafa ve Sabri Efendiler muvaâsalat etmişlerdir. Karların fazla düşmesi hasebiyle mıntıkada mürûr ve ubûr hemen kâmilen kapanmış olduğundan 13 Şubat 1336 tarihinde Niğde'den Ulukışla'ya hareket eden Mustafa Efendi'nin halen Ulukışla'ya varamadığı anlaşılmıştır. Bu sebeple mıntıkanın şarkında Çiftehan ve Gülek arasında bulunan tünel tahribatı keşfi icra edilememiştir.

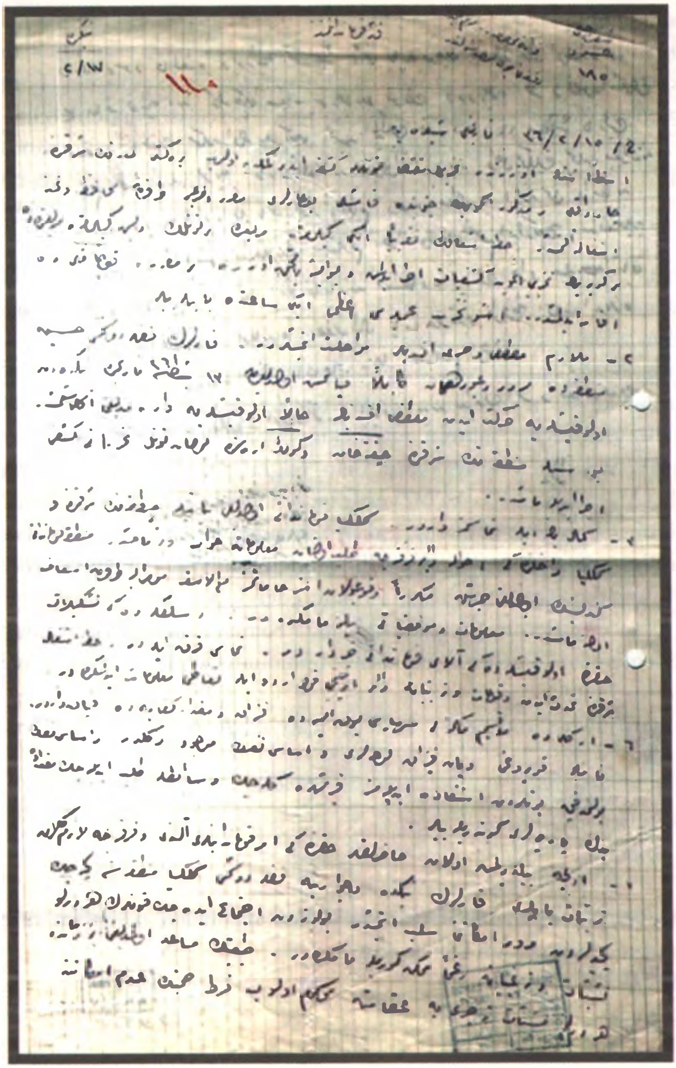

3-Kemal Bey ile temasımız vardır. Kilikya kumandanı olduğu beyanıyla mıntıkanın ve Kilikya dâhilindeki ahvale dair fırkaca talep olunan malumata cevap vermemiştir. Mıntıka kumandanı kendisinin olduğu cihetle mükerreren vuku bulan istirhamatımız maalesef mûmâ-ileyh tarafından isâf olunamamıştır. Malumat ve muvaffakıyatı bilinememektedir. Ve Silifke'deki teşkilat hakkında Ulukışla'daki alay kumandanı haberdardır. Temas fırka iledir. Hatt-ı işgal şarkında tahaddüs eden vukuât ve tertibata dair Üçüncü Kolordu ile taâti-i malumat edilmektedir.

6-Ereğli'de Maksim makineli sehpası yok ise de kızak ve miktar-ı kifâyede kapak vardır. Namlu kuyruğu ve yan kızak levhaları ve esas tüfek mevcut değildir ve esas tüfek bulunmadıkça bunlardan istifade edilemez. Kırşehir'e gelecek vesaitle talep edilecek miktarda yedek parçaları gönderilebilir.

7-Evvelce bildirilmiş olan hazırlıklar hakkındaki emr-i kumandanileri alındı ve fırkaca lazım gelen tertibat yapıldı. Karların Niğde ve civarına fazla düşmesi Kilikya mıntıkasına geçecek geçitlerden mürûr imkânını selb etmiştir. Bu yüzden içtima edecek kuvvetlerin her türlü teşebbüsât ve tergibâta rağmen mümkün görülememektedir. Tabiatın müsait olmadığı bir zamanda her türlü teşebbüsât-ı zecriye akamete mahkûm olup fart-ı hüccetin adem-i imkânına karşı bî-sûd kalmakta ve buraca şimdilik bir şey yapılamayacağı kanaati hâsıl olmaktadır. Maa-hâzâ Konya'dan geleceği işâr buyurulan kuvvetin vürûduyla cebr ve tazyîk istimalinde makasada nâiliyetin mümkün olabileceği tahmin edilmekte ise de 14 Şubat 1336 tarihinde makam-ı Sadâretten livaya varit olan telgrafnamede dâhil-i memlekette Meclis-i Mebusan'dan başka bir yerde irade-i milliye namına idare-i kelam ve serd-i mütalaaya artık mahal ve imkân kalmadığı beyanıyla işbu müdahalâtın müstelzim-i ceza olduğu tamim edildiğinden müdafaa-i milliyeye dâhil olan birçok kesânın işbu tebligattan istifade ederek Kuva-yı Milliye tertibatını zîr ü zeber etmişlerdir. Bu babda Mustafa Kemal Paşa hazretleri tarafından icap edenlere lazım gelen teşebbüsâtta bulunulması bilhassa rica ve istirham olunur.

8-Maruzat ve mutalaat-ı ânifeye icap eden tedarikin emir ve iş'ârı maruzdur.

11. Fırka Kumandanı
Mümtaz

Paşa hazretleri görmüş üçüncü ve yedinci maddelere cevap yazmıştır.
Yazılan cevap takdim kılınacaktır.
18/2/1336
A.Cevdet

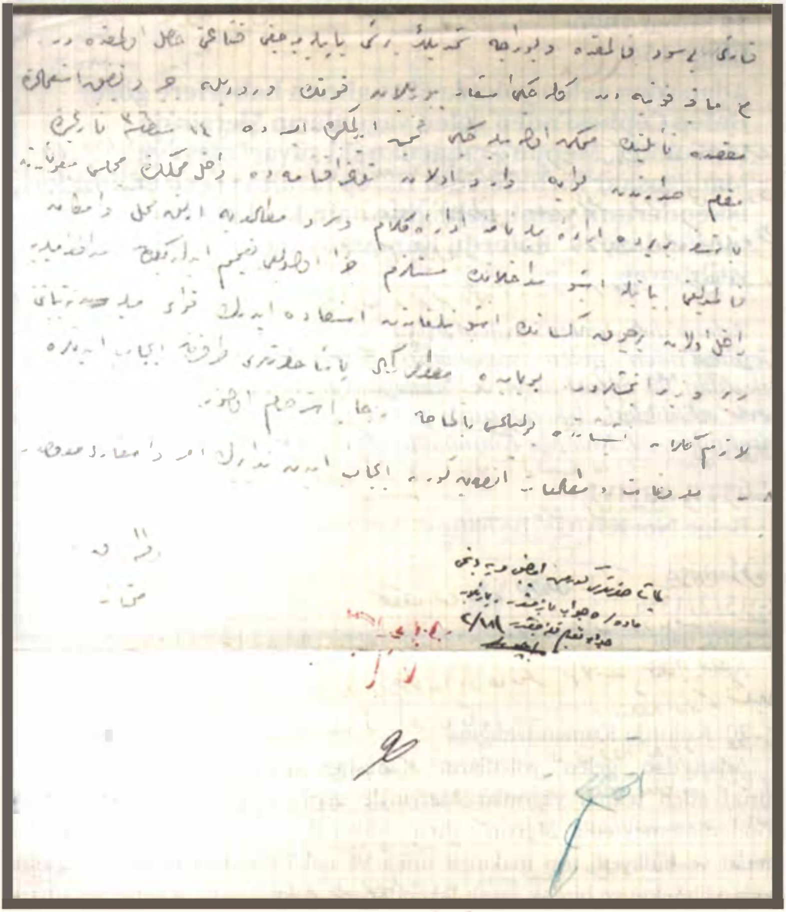

18 Şubat 1920
Belge 154

Adana'dan gelen yolculardan alınan haberlere göre; Halep Cephesi'nden gelen vagonların Mersin'de toplandığı, Mersin'e çıkarılan iki süvari alayı ve Madagaskar birliklerinin Halep tarafına sevk edildikleri, İskenderun'a yaralı geldiğine dair, Harbiye Nazırı tarafından, 20. Kolordu Kumandanlığına gönderilen istihbarat

Adana'dan gelen yolculardan alınan haberlere göre; Halep Cephesi'nden gelen vagonların Mersin'de toplandığı, Mersin'e çıkarılan iki süvari alayı ve Madagaskar birliklerinin Halep tarafına sevk edildikleri, İskenderun'a yaralı geldiğine dair, Harbiye Nazırı tarafından, 20. Kolordu Kumandanlığına gönderilen istihbarat

TİTE ARŞİVİ
Belge No: K317G57B57001

Harbiye
15/2/1336
Şifre halli
Adet: 708

20. Kolordu Kumandanlığına
Adana'dan gelen yolcuların ifadesine nazaran Halep cihetinden vürûd eden tekmîl vagonlar Mersin'de cem edilmekte ve hiçbir tarafa gönderilmemektedir. Mersin'e ihraç edilen iki süvari alayıyla Madagaskar kıtaatı ve külliyetli top makineli tüfek ve nakliye arabaları Halep tarafına sevk edilmekte ve birçok yaralı İskenderun'a gelmektedir. Keyfiyetin süratle tahkik ve inbâsını rica ederim.
Harbiye Nazırı
Fevzi
Görülmüştür, 18/2/1336
Hıfzı
İmza

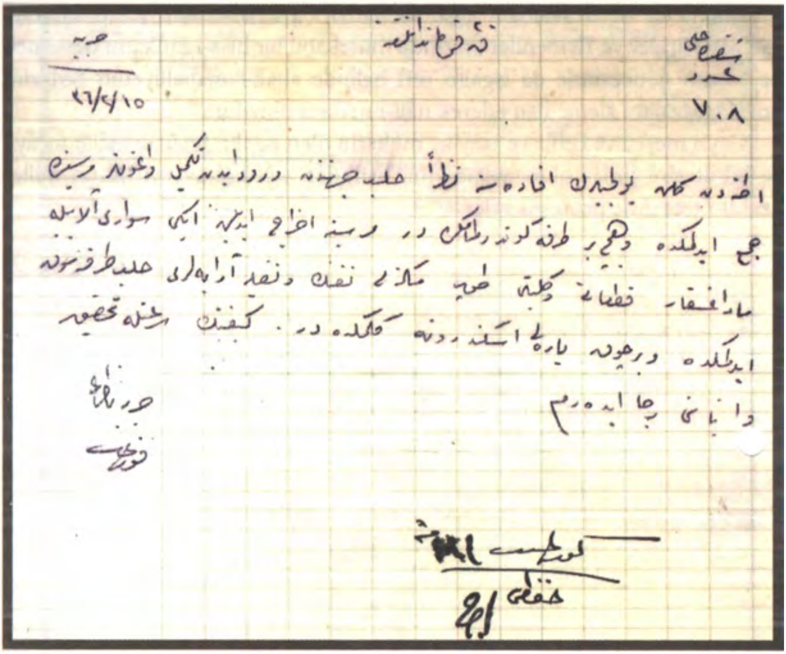

Kilikya'da ve civarındaki işgal menâtıkında Fransızların ihdâs eylediği vaziyet Türkler ve Ermeniler arasında mütekabil bir hiss-i intikamı beslemek ve bunun neticesinde de işgalin refi halinde ahali-i mahalliyenin birbirini boğazlayacağını âleme ilan ederek nâil-i maksat olmaktır.

Gayri meşru ve cebir ve tazyîke mukarin olan işgalin tevlit eylediği fecâyi' ve bil-iltizâm ihdâs olunan vekayinin istihdâf eylediği gayeyi bütün millet kemâl-i teessürle protesto eyler.

Yazdım
H
31/3/1336

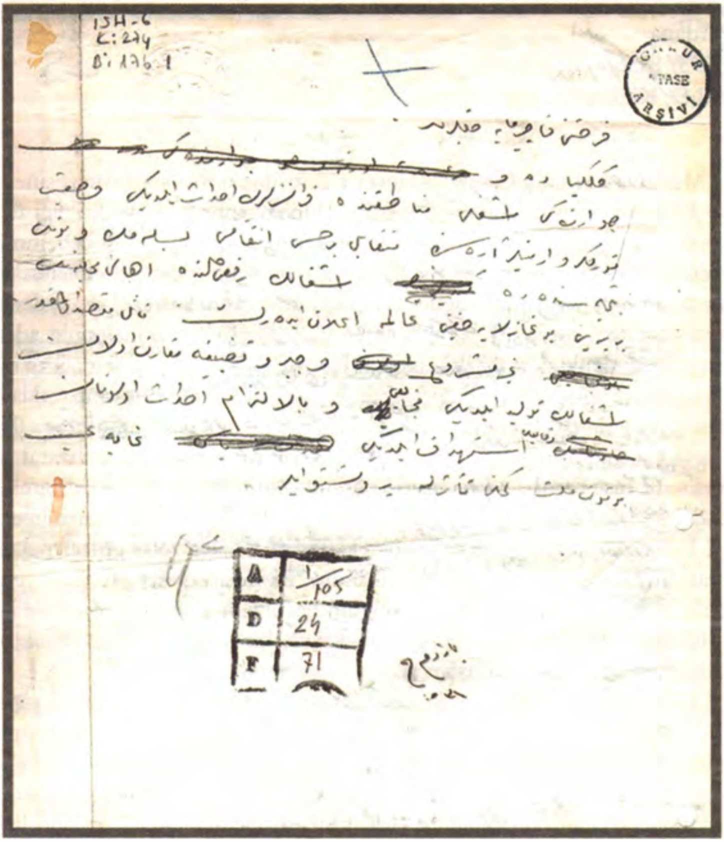
İSH-6
K: 274
D: 176-1
ATASE ARŞİVİ
A 1/105
D 24
F 71

3 Mart 1920
Belge 155

Adana, Mersin ve havalisindeki faaliyetler hakkında Adana Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Heyet-i Merkeziyesi'nden verilen rapor.

GNKUR ATASE ARŞİVİ
ATA-ZB-Kutu Nu-25 Gömlek Nu-98- Belge Nu-98-1(2-4)

Adana
3/3/1336,
Hıfz, Kilikya'ya

Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Heyet-i Temsiliyesi Riyaset-i Aliyyesine

1-Makam-ı vilayet vasıtasıyla takdim olunan raporda da bildirildiği üzere Mersin'e çıkan asker miktarı son iki üç gün zarfında oldukça şâyân-ı ehemmiyet bir şekil aldığı tebeyyün etmektedir. Bugün öğrenildiğine göre ihraç edilen askerin miktarı altı yedi bin raddesindedir. Bunlara yardım etmek üzere beraberlerinde getirdikleri dört adet tank vapur dâhilinde Koklaroviç makinelerinin adem-i mevcudiyetinden dolayı mezkûr tanklar Beyrut'a gönderilerek orada icap eden tertibatı havi vapurlara bi'l-irkap Mersin'e çıkarılmak üzere iade olunacaklardır. Gelen askerlerin Beyrut'tan gelmekte olduğu tahakkuk etmiştir. Maraş'a ikinci bir sevkiyatın icra edileceğini bu suretle yapılan ihracat ve sair istihzarat teyit etmektedir. bazı Fransız zabitanından öğrenildiğine göre bu husustaki hareketin mebdei 5 Mart 1336 tarihi olduğu kaviyyen memuldür. Birecik'e yürüdüler.

2-Fransızlar kuva-yı milliyenin harekâtından o kadar telaş göstermektedir ki bu husususun tarifi adîmü'l-imkândır. Bâ-husus gerek Ceyhan gerek Mersin'e yaptığım seyahatlerde gördüğüm bazı hadisat şâyân-ı hayret ve kayıt bir haldedir. Ahalinin kendilerinden fevkalade bir surette bezmiş olduklarını bildikleri için bu babtaki telaşları tezâuf etmektedir.

3-El-yevm Adana, Mersin, Osmaniye taraflarında hududu civarında yapılan istihkâmlar âtîde vuku bulacak bir muharebenin memleket dâhiline teşmîlini temin içindir ki bu suretle bîçare Türklerin hayatı ne kadar tehlikede olduğunu ikinci bir defa daha nazar-ı dikkat-i âlilerine arz etmeyi münasip gördüm. Çünkü gerek Hristiyanlara gerek Hristiyanların merkez-i idareleri olan kulüp ve kiliselere tevzi' edilen silahların miktarı takriben bir hafta evvel makam-ı vilayet tarafından sahih bir surette bildirilmiş idi ki bu da Türkler hakkındaki fikrin neden ibaret olduğunu ayan bir surette irâe eder.

Son on günden beri Fransızlar tarafından evvelce işgal olunan hanelerin çatıları üzerine yerleştirilen mitralyözler ile hükümet konağına vaz edilen esliha ve bombayı duvarların refiyle bu kalan yerlere toprak vazı suretiyle siper

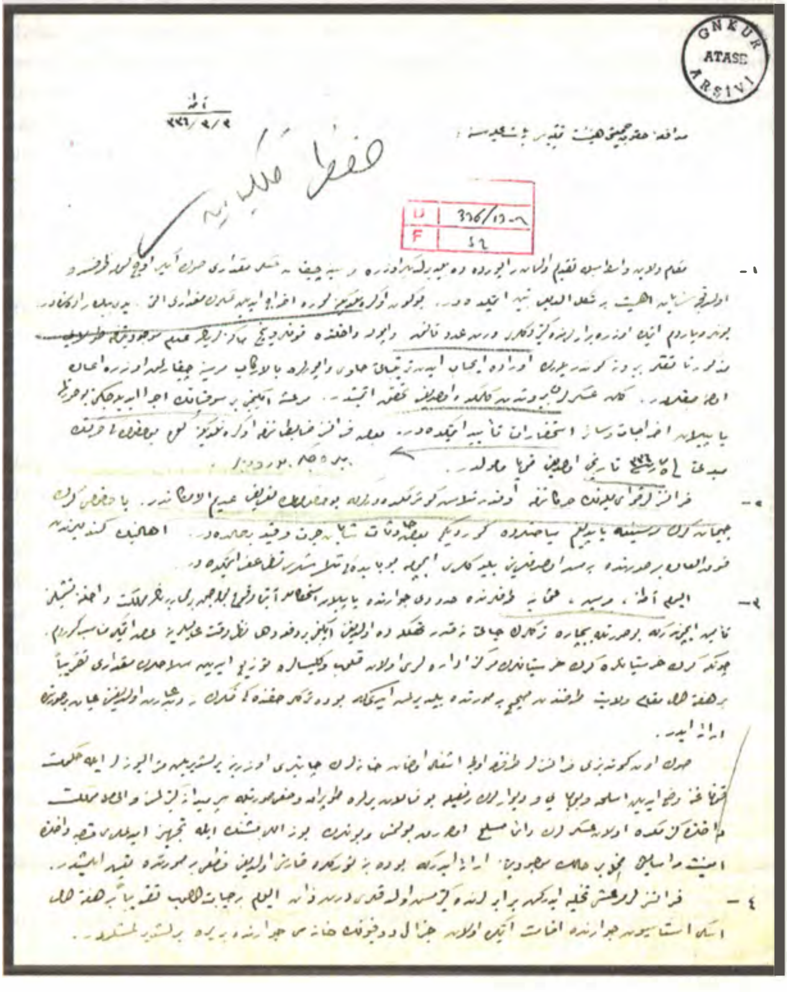
GNKUR
ATASE
ARŞİVİ
U 336/13-7
F 42

meydana getirilmesini velhasıl memleket dâhilinde gezmekte olan askerlerin daima müsellah olarak bulunması ve bunların yüz elli fişek ile teçhiz edilmeleri kasaba dâhilinde emniyet ve asayişi muhil bir halin mevcudiyetini irâe eder ki bu da biz Türklere karşı olduğu kati bir surette taayyün eylemiştir.

4-Fransızlar Maraş'ı tahliye ederken beraberlerinde getirmiş oldukları dört zat el-yevm ber-hayat olup takriben bir hafta evvel eski istasyon civarında ikamet etmekte olan General Dofiyo'nun hanesi civarında bir yere yerleştirilmişlerdir.

5-Son günlerde memleketimiz dâhilinde bazı zevat kuva-yı milliyeden aldıklarını beyan ettikleri beyanname ve sair hususatı hislerine mağlup olarak duvarlara yapıştırmak gibi bazı hâlâta cüret etmişlerdir. Bu babda yapılan [teşebbüsler] semere-dâr olmuş ve bu ise bu hususa talikten evvel malumat bilinmesinden ileri gelmiştir. Hâlbuki memleket dâhilinde yapılacak her türlü teşebbüsatın yapacağı tesiratı her veçhile büyüğümüz olan vali-i muhteremimizden ba'de-l-istizân icra edilmekte bulunulmuş olduğu cihetle bilahare her türlü harekâtımıza karşı bir mânia vücuda getirmesi melhûz olan harekâta meydan vermemek için vuku bulacak tebligat-ı âlilerinin kolordu vasıtasıyla bildirilmesi için muktezi evâmirin lazım gelenlere tamimi görülen lüzum üzerine hassaten istirham olunur.

6-Maraş'ta yapılan yağma ve nehb ü gâretten istifade eden Fransız askerleri beraber getirdikleri huliyyât ve mücevheratı ve eslihayı kasaba hududu civarında yerli Araplar arasında satmakta bulunmuştur ki bu hususta yapılan kimler tarafından icra edildiğini pek açık bir surette anlatır.

7-Bugün devrana başlayan bir şayia da valimiz beyefendinin buradan kaldırılmak üzere olduğunu işittik, hâlbuki müşârün-ileyhi burada bir halaskâr vaziyetinde görmekte olduğumuz cihetle bir hikmeti varsa sarf-ı nazar olunması için muktezi teşebbüsatın icrasını istirham ederiz. Mamafih şunu da zamîmeten arz etmek isterim ki müşârün-ileyh buradan kat-ı alaka eylediği halde birçok bîçaregân ve zavallının hayatını tehlikede görecekleri cihetle derhal [terk-i] diyar edecekleri şüphesizdir. Bu hususta herkese takaddüm edecek birçok rüesâ-yı memurin bulunmaktadır. Bu hususta bize emniyet bahş bir cevap [vermek] mümkün ise hususi vasıta ile olmak şartıyla telgrafla işârını rica ederim. Çünkü açık göndermiş olduğunuz bilcümle telgraflarınız Colonel Premium tarafından tevkif edilmektedir.

8-Muhaberat-ı telgrafiye tamamıyla korkudan salim olarak temin-i devamı Konya'da bu vazifeyi ifâ etmekte olan Hacı Kasım Efendi'nin burada memurdan alacağı hatt-ı hareket dâhilinde gitmesi elzemdir. Çünkü derhal tutulmasını intaç edecektir. Binaenaleyh Kasım Efendi'nin bilhassa yemek zamanlarında makine başından ayrılmaması bizce elzem umurdandır.

9-Memleketimiz hakkında mevsuk bir malumat varsa lütfen işâr buyurulması müsterhamdir.

3 Mart 1334 [1336 olmalı!]

Adana Heyet-i Merkeziyesi
Namına

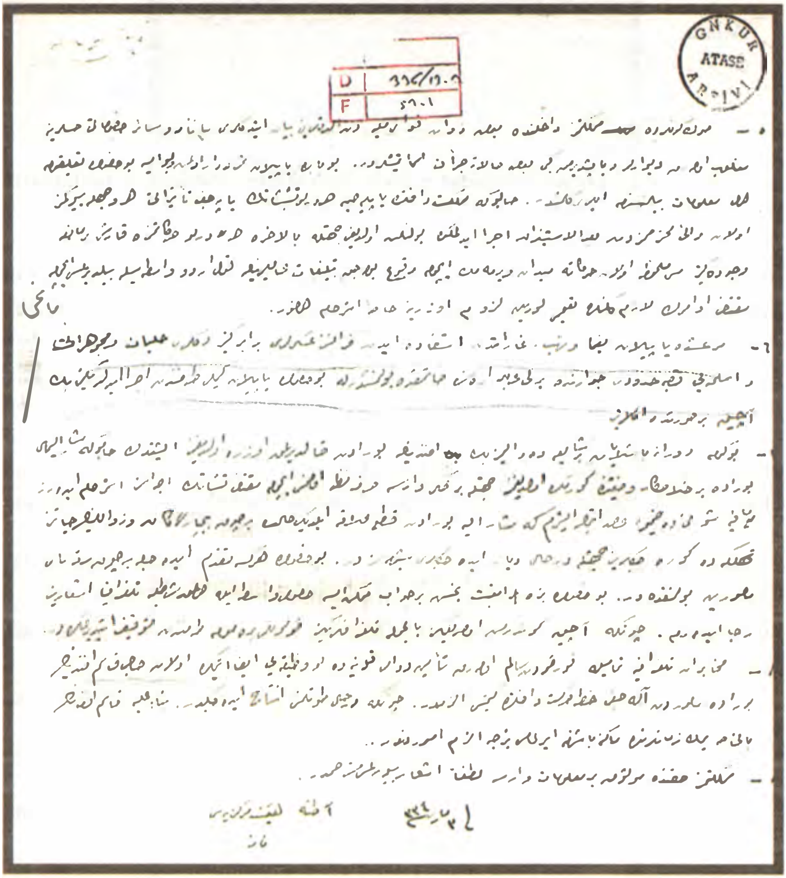
GNKUR ATASE ARŞİVİ
D 336/17-?
F 5?01

3 Mart 1920
Belge 156

İstihbarat: Adana, Mersin ve havalisindeki faaliyetler hakkında Adana Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Heyet-i Merkeziyesi'nden verilen rapor.

GNKUR ATASE ARŞİVİ
ATA-ZB-Kutu Nu-25 Gömlek Nu-98- Belge Nu-98-(3-4)

Adana
3/3/1336,

Muhterem Beyefendi,

Konya'daki Fransız istihbârat şubesi Adana'dan gönderilen malumatın muhbirini elde etmek için her türlü teşebbüsâtı icra etmesi için emir aldığını işittim. Binaenaleyh bu hususta edilecek takayyüdâtın ona göre ittihâz buyurulmasını istirham eylerim. Bâ-husus şu son defa olarak takdim eylediğim rapora evvelkileri gibi vaz-ı imzadan sarf-ı nazar etmekteyim. Esasen Colonel Premium'un bir hafta mukaddem vali beyefendiye gönderdiği mektubunda "Adana'da gayet mükemmel bir istihbârat şubesinin mevcudiyetini his eylediğini binaenaleyh casusluk demek olan şu hareketin idam ile cezalandırılacağını bildirmekte idi" her ne kadar bu yazıda o kadar ehemmiyet de verilmemiş ise de şahsımızın Fransızlar tarafından taayyün etmesi gerek telgrafiyen gerek tahriren takdim olunan raporların inkıtaını mucip olacaktır.

Bize seyyarlık etmekte olan Şükrü Efendi kardeşimizin Ulukışla'da müfettiş sıfatıyla bulunan Posta Muamelat Müfettişi İsmail Hakkı Efendi tarafından ilişilmemesi için icap eden tedâbîrin ittihâzını da ayrıca istirham eylerim.

Bâki arz-ı tazimat ile memleketimizi bir an evvel tahlîs buyurmanızı rica ederim.

Adana Heyet-i Temsiliye namına
Ser Mühendis Hilmi

Hıfz
Halil Bey'e

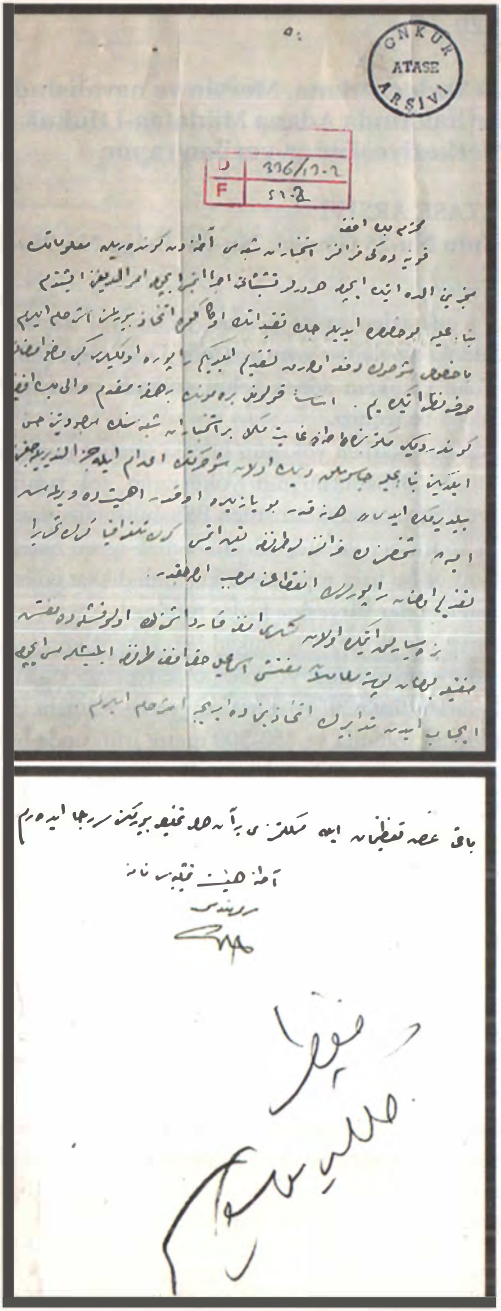
GNKUR
ATASE
ARŞIVI

3 Mart 1920
Belge 157

Tutulacak Yerler: Adana, Mersin ve havalisindeki faaliyetler hakkında Adana Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Heyet-i Merkeziyesi'nden verilen rapor.

GNKUR ATASE ARŞİVİ
ATA-ZB-Kutu Nu-25 Gömlek Nu-98- Belge Nu-98ac_98aca

Tutulacak Yerler:

1) Yelpınar'a gelmeden evvel Kazan Ali'nin yol üzerinde bulunan ve yokuş imtidâdındaki tepeler ve aynı zamanda Değirmen önü.

2) Yelpınar'dan çıktıktan sonra yolun solunda bulunan Sarılar karyesi tepelerini mitralyöz ile teçhizi.

3) Bababurnu'nu çıkarken yokuşun her iki tarafını muhkemce tutulması ve mitralyöz varsa Bababurnu'nun yokuşunun sol tarafındaki tepelere yerleştirilmesi ve Fransız askeri tamamen Bababurnu üzerine çıktıktan sonra ve görüldükten sonra her iki ateş arasına almak (gece harekât-ı askeriyede bizzat bulundum) ve bu hata yapılmıştır ki şimdi dikkat edilsin.

4) Bababurnu Ceceler karyesine kadar tutulmalı.

5) Eloğlu karyesine girmezden mukaddem ki tepelerin tutulması.

6) Maraş yolu imtidâdında ve Eloğlu karyesine yakın bulunan ufak boğazın her iki tarafı tutulmalı ve mitralyöz yerleştirilmeli. Eloğlu karyesine girerken ve caddenin solunda ve 450-500 metre irtifasında bulunan tepelere de bir mitralyöz yerleştirilmesi ve tahkimi. Bu pek mühim.

7) Aksu Köprüsünün ber-hevâ edilmesi ve Eloğlu'ndan Aksu Köprüsüne kadar tedâbîr-i tahkimiyenin nazar-ı itibara alınması.

8) Dalyan Köprüsünün tahribi ile Aksu nehrinin sağında bulunan tepelerde Yakıçakalı karyesinin sağ ve solundaki tepelerde miktar-ı kâfi kuvvetin bulundurulması.

Fransızların geçen defaki harekât-ı askeriyelerini tetkik ve tahkik etmek için Fransız muhibbi sıfatıyla iştirak eden bir Osmanlı zabitinin müşâhedâtına dair hatt-ı destiyle verdiği rapor takdim-i huzur-ı âlileri kılınmıştır. Geçen defa Maraş kuva-yı milliyesi kumandanı olan zat şerait-i muharrereyeye riâyet etmedikleri için Fransız askerlerinden bakiyyetü's-süyûf olmuştur. Binaenaleyh bunlar yine aynı hatt-ı hareketi yapacakları melhûz olduğundan ve bu da kaviyyen rivayet edilmekte bulunduğundan malumat husulü zımnında takdim-i huzur-ı âlileri kılınmıştır.

5 Mart 1920
Belge 158

Adana bölgesinde Milli kuvvetlerin telgraf hatlarını tahrip ettikleri

ATASE ARŞİVİ
Vesika No.: 487

Adana Valisi Celal Beye zorla imzalattıkları bir telgraf üzerine Heyet-i Temsiliye Reisi Mustafa Kemal Paşanın Vali Celal Beyin bunu tamir etmesi hakkında XII. Kolordu Kumandanlığına verdikleri emirlerine aittir.

Vesika No.: 487
Ankara'dan
XII nci Kor. K. Fahrettin Beyefendiye

Adana Valisi Celal Bey kerhen ve mecburen kaydıyla Dâhiliye Nezaretine bir telgraf yazmış ve bu telgraflarda Maraş'la Adana arasındaki Milli çetelerin telgraf hattı tahrip ettikleri ve tamire giden telgraf çavuşlarını tehdit eylediklerini ve Adana'da hiç heyecan tevlîd ettiklerini ve bunun neticesinden fenalık çıkacağı ve çetelerin vilayet hudutundan uzaklaştırılması için Maraş Mutasarrıflığına emir itası lazım geldiğini bildirmiştir. Bu telgrafı her ne kadar Fransızların icbarıyla yazdığını söylüyor ise de bu valinin düşmanlarca da vesile ittihâz olunarak hükümet-i merkeziyeyi müşkül bir mevkide bırakmalarını esas olabilecek hakikate muvafık şeylere resmi ifade ile yazması pek müellim hadisat tevlit eder ve Kuva-yi Milliyenin Harekâtı nazar-ı ecanipte pek fena telakkilere duçar eyler. Bu esasın seri bir vasıta ile Vali Celal Beye iblağıyla yapılan bu mühim hatanın tamir ettirilmesi için himmet ve delalet-i aliyyelerini rica ederim Efendim Heyet-i Temsiliye Namına Mustafa Kemal 5/3/36

XX nci Kor. K. Vekili

Mahmud

Açılmıştır/7 Minh Adet Fevzi

Yazıldı/8 Minh

Adet Fevzi

[**Harb Tarihi Vesikaları Dergisi** No:18 (Aralık 1956) Vesika:467(sayfa numarası yok)]

[Belgenin Görseli Yoktur]

7 Mart 1920
Belge 159

Fransızlar tarafından Adana ve havalisinin işgal edildiği.

GNKUR ATASE ARŞİVİ
İSH-Kutu No.565 Gömlek No.64- Belge No.64

Erkân-ı Harbiye-i Umûmiye Dairesi
4. Şube
Numara: 1021

Fransız kıtaatı tarafından intikal edilen Adana ve havalisinden geçmeye mecbur olanların hâmil olduğu seyahat varakalarının Pozantı'da suret-i teftiş ve muayenesine dair Suriye'deki Fransız Fevkalade Komiserliğince tanzîm olunup Hariciye Nezaret-i Celîlesinden mevrûd mevâdd-ı kuyûdiye sureti lef edilmiştir. Her ne kadar mensubîn-i askeriyenin vücutlarından istifade edebilmeleri için teşebbüsâtta bulunulmuş ise de cevap vürûd edinceye değin bir müşkülata maruz kalınmaması için mebhûs-ün-anh mevâdd-ı kuyûdiyeye Tevfik hareket olunması mercûdur.

Harbiye Nazırı
Ferid

Vürûdu, 7/3/1336
4. Şube, numara 607

I, II, III, IV, 8/3/1336 hıfz
Mehmet Vehbi

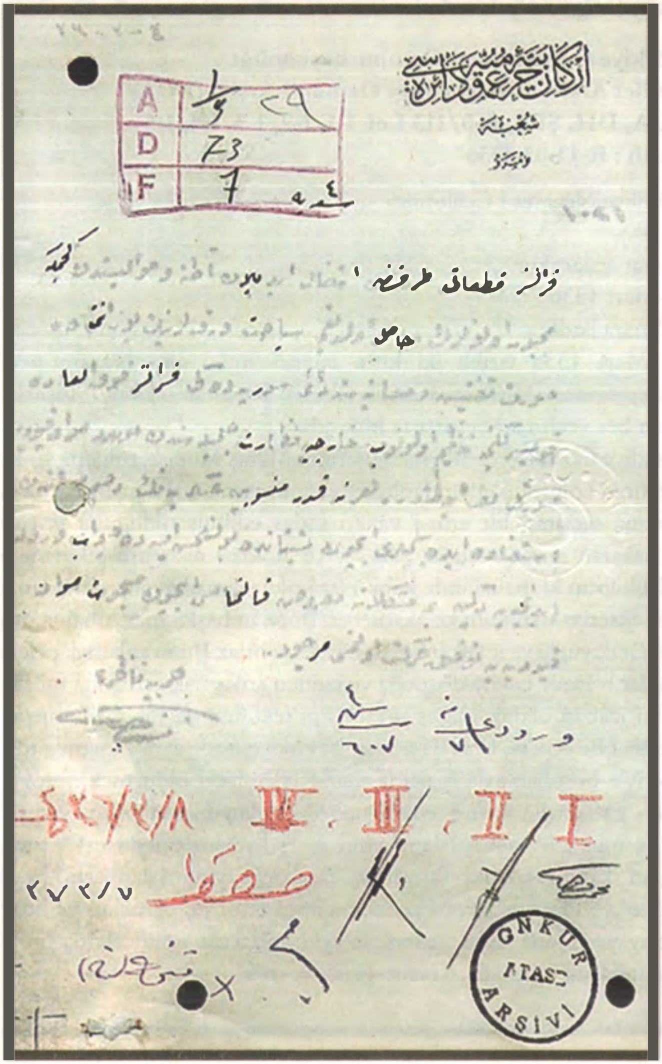
ارکان حربیهٔ عمومیه دائره‌سی
A
D
F
GNKUR ATASE ARŞİVİ

14 Mart 1920
Belge 160

Mustafa Kemal Paşa'nın Fransızlarla ilgili görüşleri ve Adana'da Fransızlar tarafından yayınlanan gazetede yer alan valinin Ermeni olaylarıyla ilgili düşünceleri.

Mustafa Kemal Paşa'nın Fransızlarla ilgili görüşleri ve Adana'da Fransızlar tarafından yayınlanan gazetede yer alan valinin Ermeni olaylarıyla ilgili düşünceleri.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı
Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)
BOA, DH. ŞFR, 660/113 Lef 1-1, 1-2, 1-3, 1-4, 1-5
Tarih : R-13-03-1336

Dâhiliye Nezaret-i Celîlesine
345
Bizzat açılacaktır.
14 Mart 1336
Numara ikidir.

11 Mart 1336 tarihli iki kıt'a telgrafname-i âli-i Nezaret-penâhîleri muhteviyatından Mustafa Kemal Paşa'yı haberdar ettim. Müşârün-ileyh cevaben ber-vech-i âtî beyanatta bulundu:

Dâhiliye nazırı beyefendi hazretlerinin Maraş Mutasarrıflığına ve Harbiye Nezaretinin kolordu kumandanlığına evâmir ve talimat-ı mahsusa itâ eylemiş olmalarına nazaran bir emr-i vâkî'n ihdas edilmiş olduğunu görüyorum. Buna nazaran serd-i mütalaa zait ese de nokta-i nazarımı bildirmiş olmak için diyebilirim ki mahallinde kâbil-i icra olup olmadığı anlaşılmadan verilen emirler ekseriya mahkûm ve akamettir. Bundan başka mevzubahis meselede Fransızlar ikiyüzlü ve iğfâlkâr bir siyaset yapıyorlar. Bunu anlamak pek basittir. Fransızlar bizimle hakiki dostluğa ve cidden anlaşmak arzusuna müstenit bir siyasetin icâbâtı olarak Maraş meselesini teklifleri veçhile halletmeyi tensip ediyorlarsa Birecik'te, Urfa'da ve sair birçok yerlerde aynı zamanda toplarıyla tüfekleriyle bombalarıyla masum ahali-i İslâmiyeyi öldürmek, meskenlerini yakmak, gafil halkı tedhiş etmek tazyikâtından bir an olsun vaz geçmesi ve buna mukâbil ahali-i İslâmiyenin güya katliam eyledikleri Ermenilerin aç kalan kadın, çocuk, ihtiyarları iaşe için yine İslamların peyderpey tecemmu' ve Fransız ulüvv-i cenabına iltica etmekte oldukları ve hükümet-i merkeziyeye Adana valisi vasıtasıyla ayni müracaat ve ilticalarda bulunduğu propagandasını yapmaması lazım gelir.

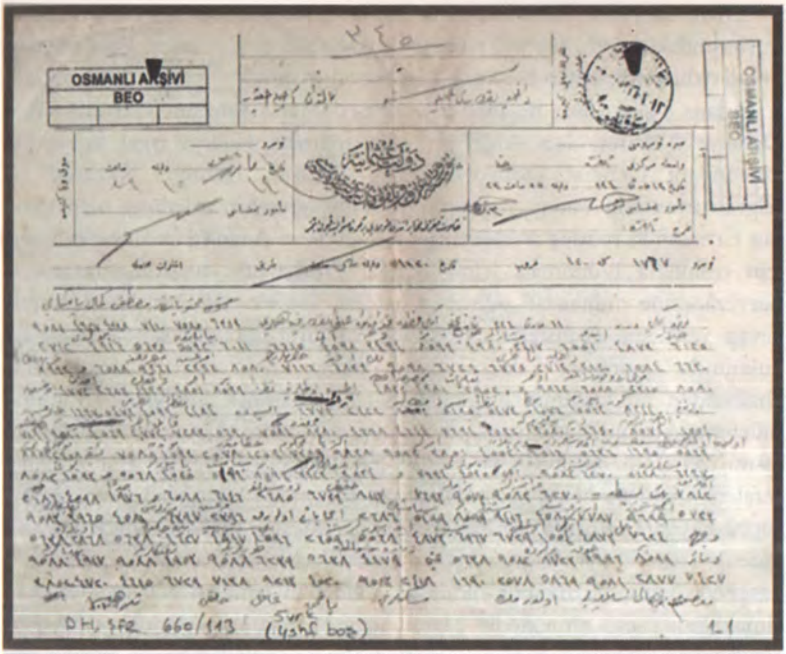
OSMANLI ARŞİVİ
BEO
DH. ŞFR 660/113
1-1

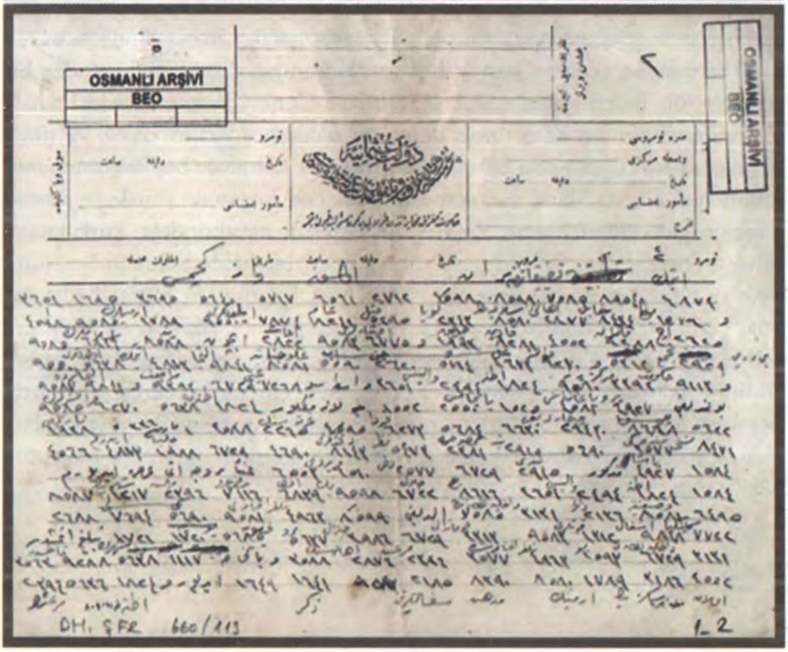
OSMANLI ARŞİVİ
BEO
DH. ŞFR 660/113
1-2

Adana'da Fransızların çıkardığı Ferda gazetesinin 1 Mart 1336 tarihli nüshasındaki bend-i mahsusa nazar-ı dikkatinizi celp ederim. Paşa mezkûr bendi dahi verdi, aynen ber-vech-i âtî arz ediyorum.

Adana Valisi Celal Beyefendi hazretleri Maraş şehrinin vaziyetine dair Dâhiliye Nezaretinden aldığı bir telgrafnameyi Kilikya işgal kuvvetleri kumandanı General Dofiyo'ya tebliğ etmiştir. Dâhiliye Nezareti bu telgrafnamesinde Maraş ahalisinin ve bilhassa şehirde kalmış olan sekiz bin Ermeninin müthiş sefaletlerini zikrediyor ve Adana'dan Maraş'ın iaşesi için teshîlâtta bulunması için General Dofiyo'nun hissiyat-ı insaniyet-perverânesine müracaat ediyor. General Dofiyo da âtideki mektupla cevap vermiştir. Fransızların hissiyat-ı insaniyet-perverânelerine müracaat vukuunda semeresiz kalmaz, bunu şifahen dahi söylemiştim. Maraş ahalisinden bir kısmının harekât-ı mefsedet-kârânelerine kısmı azamının müctemian îkâ ettikleri kıyamlara ve şahsi cinayetlere ve bu şehir Türklerinin kısmı azamının müşevvik ve şerîk-i fâil olmalarına rağmen işâr ettiğiniz sefaleti müddet-i kalile zarfında tehvîn için muâvenette bulunmaklığımız şüpheden vârestedir. Ancak Maraşlıların ve sancağın ve müteaddit köylülerin harekât-ı cinayet-kârâneleri neticesi olarak pek çok hayat-ı beşer feda edilmesi hasebiyle teminine memur olduğum menâfi'in istilzam eylediği teminatı almaklığımız icap etmektedir. Maraş ahalisini bilâ tefrik-i cins ve mezhep şerait-i âtiye derecesinde iaşe edeceğim. Bir an evvel Kilikya'ya hemen yüz elli vagon buğday, elli vagon arpa, elli vagon patates imrâr olunacaktır. 20 Mart tarihinden akdem Garp Mıntıkası Andırın havalisinde içtima eden bir çete ve gönüllüleri esliha olarak Andırın ve Genç yolu mevkiinde Fransız memurlarına iki bin harp tüfeği ve iyi bir halde beş yüz av tüfeği ve tüfek başına bin adet fişek ve on bir şerit ile yirmi adet mitralyöz beş bin bombanın teslim ve 5 Martta Maraş sancağındaki Türk çete kıtaatının şimale ve sancak hâricine gidecekleri Maraş, Zeytun ve Göksun havalisindeki Türk kıtaatı çetelerinin eski olan üç bin harp tüfeği ve iyi bir halde bulunan her türlü silah ve tüfek başına yüz fişek, otuz mitralyöz, bin fişek ve mitralyöz başına onar şerit, on bin bomba, dört top ve aynı çapta beş yüz mermi iki Marta kadar lede't-teslim aynı şerait dairesinde ric'atleri ve iaşenin bilâ hadise temini için Maraş eşrafından on zatla Pazarcık'tan altı kimsenin iki Martta Belpınar'a teslimi ve bunlardan mâ-adâ Maraş sancağındaki vatandaşlara kefil olmak üzere Adana Türk eşrafından dört kişinin Adana'da bu eşrafa hüsn-i muamele edilecektir.

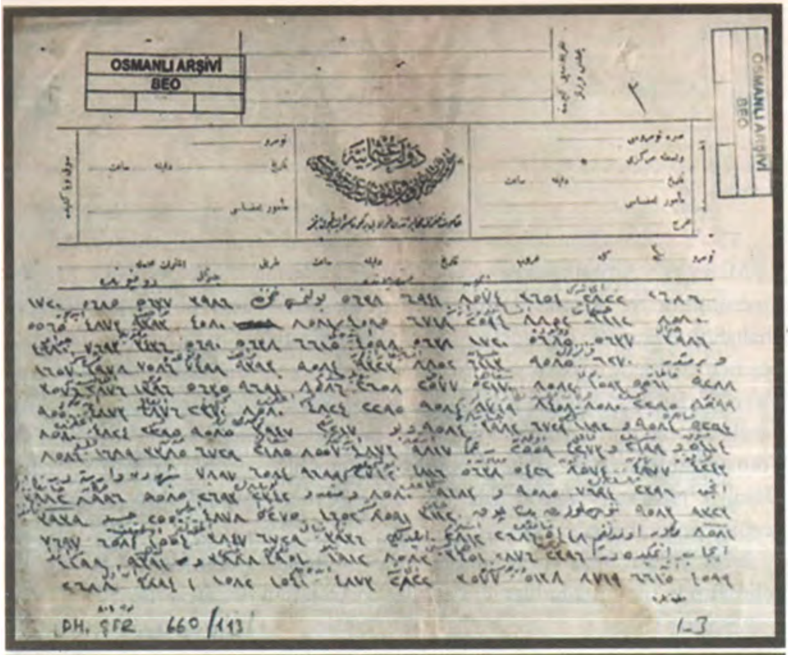
OSMANLI ARŞİVİ
BEO
DH. ŞFR 660/113
1-3

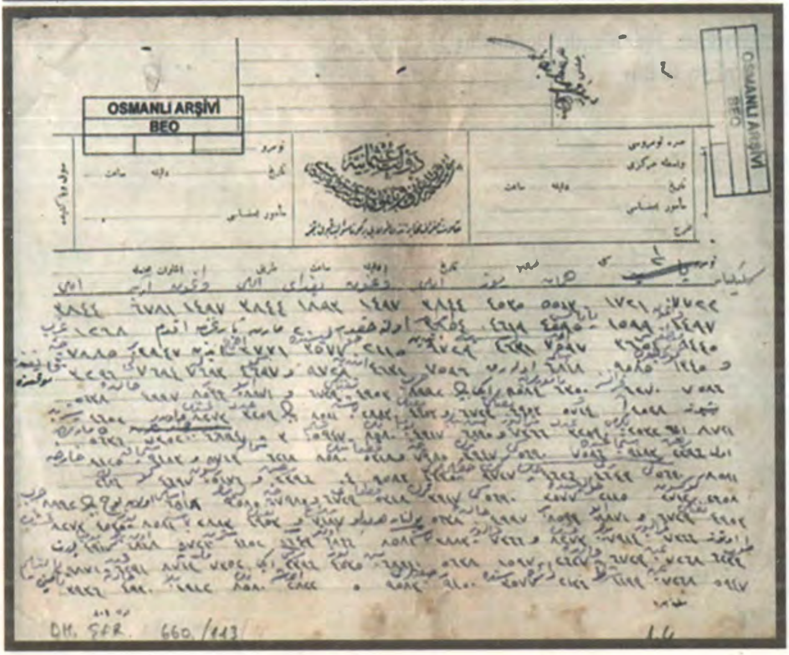
OSMANLI ARŞİVİ
BEO
DH. ŞFR. 660/113

Maraş'ta Amerikalılara kendi ihtimamlarına terk edilen Fransız mecrûhînine ve Kânûn-ı Sânî 1920 iptidasında yirmi bin nüfus Ermeni ahalisinin bakayası olan sekiz bin Ermeninin temin-i hayatları için bâlâdaki beşinci maddede zikr olunan işbu maddedeki şerait mal ve canları üzerine mesuldürler. İaşe kafilesi bir Fransız kıtası refakatiyle 4 Martta Islahiye'den hareket edecektir. Me'kûlâtın tevzi' için bu kafileye bir Fransız zabiti, diğer bir Fransız zabiti ve Kilikya'dan bir Türk memur bir Anadolu memur Osmanlı Dâhiliye Nezareti'nden bir memur ve üç Ermeni eşrafından mürekkep bir komisyon refakat edecektir.

İşbu cevap nezaretten tamamen ne mevâdd-ı münderice ve ne de kelimâtında bir günâ tadilat icra edilmeksizin tebliğ olunacaktır.

13 Mart 1336

Ankara Vali Vekili Defterdar
Yahya Galip

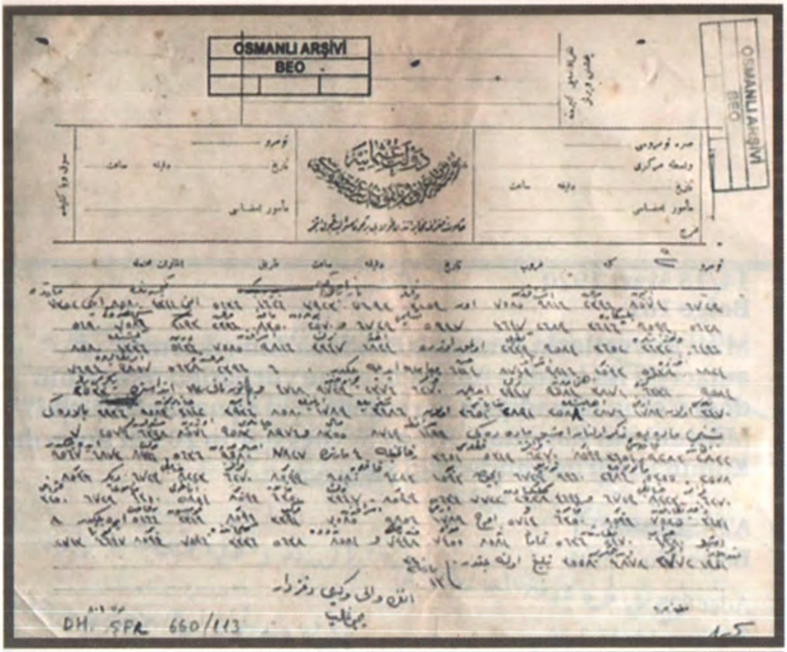
OSMANLI ARŞİVİ
BEO
DH. ŞFR 660/113

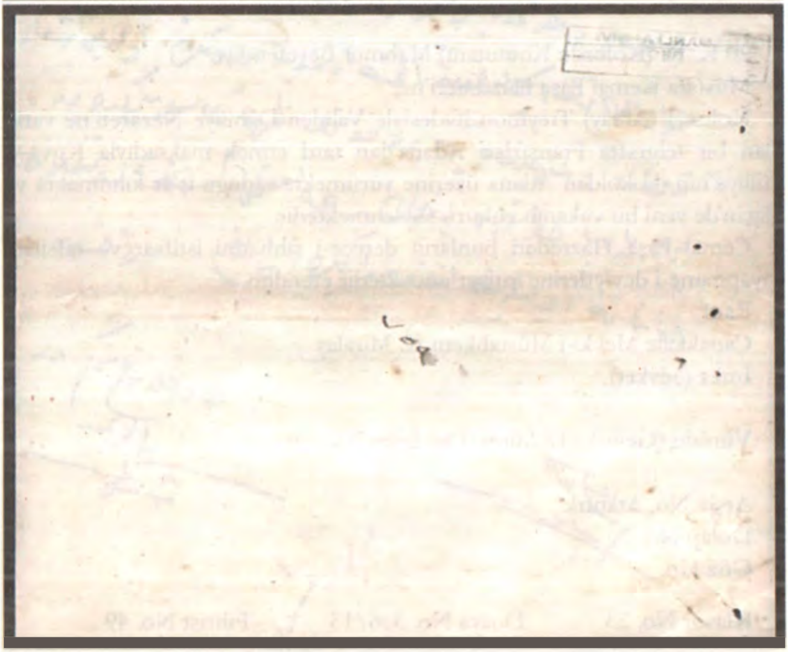

14/15 Mart 1920
Belge 161

Milli Kuvvetlerin Fransızları Adana'dan çıkarmak amacıyla iki koldan Adana üzerine yürüdüğü haberinin doğru olup olmadığını öğrenmek için Çanakkale Mevki' Müstahkem Komutanı Albay Şevket Bey'in 20 nci Kolordu Komutanlığı'na gönderdiği yazı.

ATASE ARŞİVİ
Belge No. : 2105

Adet 825
Beşiktaş 14/15.3.36

20 K. K. (Kolordu Komutanı) Mahmut Beyefendiye
Mustafa Kemal Paşa Hazretleri'ne,

Kolonel (Albay) Treymon ifadesiyle Validen Dâhiliye Nezareti'ne varid olan bir telgrafta Fransızları Adana'dan tard etmek maksadıyla Kuva-yı Milliye'nin iki koldan Adana üzerine yürümekte olduğu iş'âr kılınmakta ve Haçin'de yeni bir vakanın zuhuru söylenmektedir.

Cemal Paşa Hazretleri bunların derece-i sıhhatini istifsar ve tafsilatlı cevapname-i devletlerine intizar etmektedir efendim.

Rauf
Çanakkale Mevki-i Müstahkem K. Miralay
İmza (Şevket)

Vürûdu (Gelişi) /17 Minh (De) İmza (Cevat)

Arşiv No. Atatürk
Dolap No.
Göz No.

Klasör No. 23 Dosya No. 336/13 Fihrist No. 49

[**Askeri Tarih Belgeler Dergisi** No:87 (Şubat 1989) s.65-66]

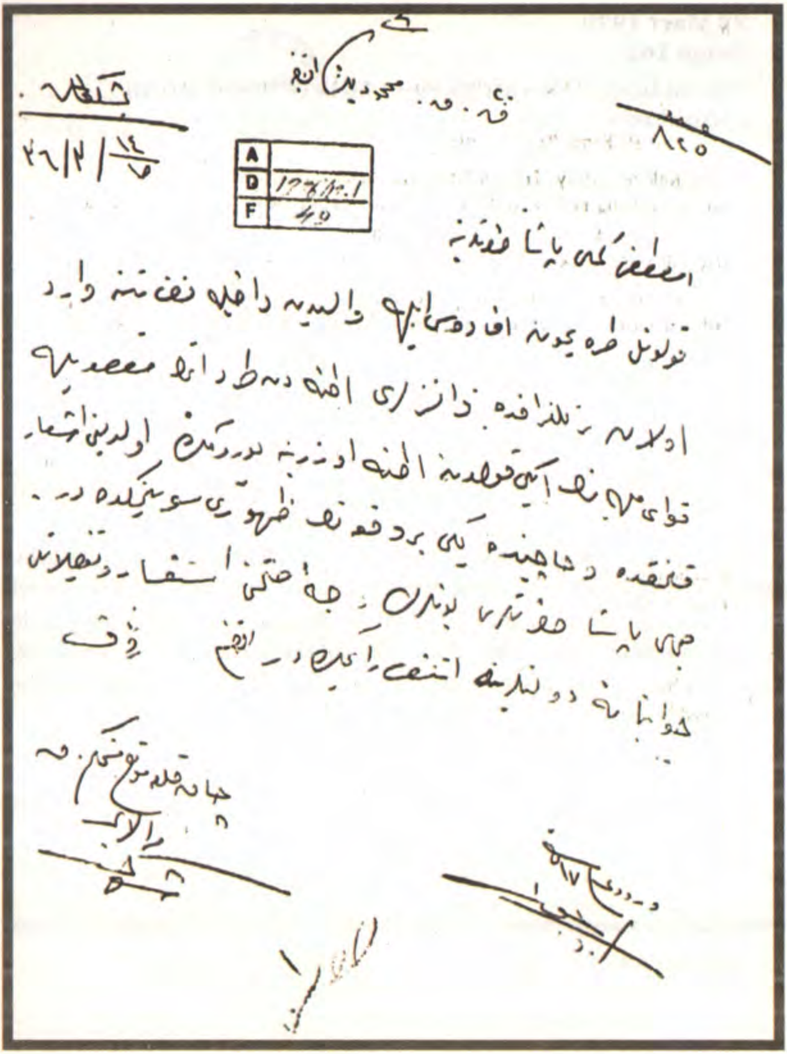
A
D
F
49

23 Mart 1920
Belge 162

Adana bölgesindeki, Kuva-yı Milliye harekâtının çabuklaştırılması.

GNKUR ATASE ARŞİVİ
İSH-Kutu No.273 Gömlek No.155- Belge No.155

Konya
23-24 / 3 / 1336
Gayet acele dakika tehir edilemez

20. Kolordu Kumandanlığına

Adana Valisi Celal Bey'den bugün alınan telgrafname sureti ehemmiyetine binaen zîrde arz olunur:

Suret

Kuva-yı Milliyenin harekâtı vilayette sükûn bırakmadı. Memurin-i işgaliye tamamıyla itidallerini kaybettiler. Harekâtı pek batî görüyorum. Ya tamamıyla sarf-ı nazar ve yahut süratli olmalı. Aksi hal bura Müslümanlarının bâdi-i felaketi olacaktır. (400) Ermeni gönüllüsü Haçin'e gitti. Maksadı Finike kumandanıyla görüşüp Ermeniler bi-taraf kalırsa taarruza uğramalarının temini imiş. Bunu temin eden de Gökderelidir. Serian Finike'ye malumat verilsin ve harekât gayet tesri olunsun yoksa uzadıkça vahim olur efendim.

Vali Celal

12. Kolordu Kumandanı
Fahreddin

Vürûdu, 24 / 3 / 1336
Ahmed Ziya

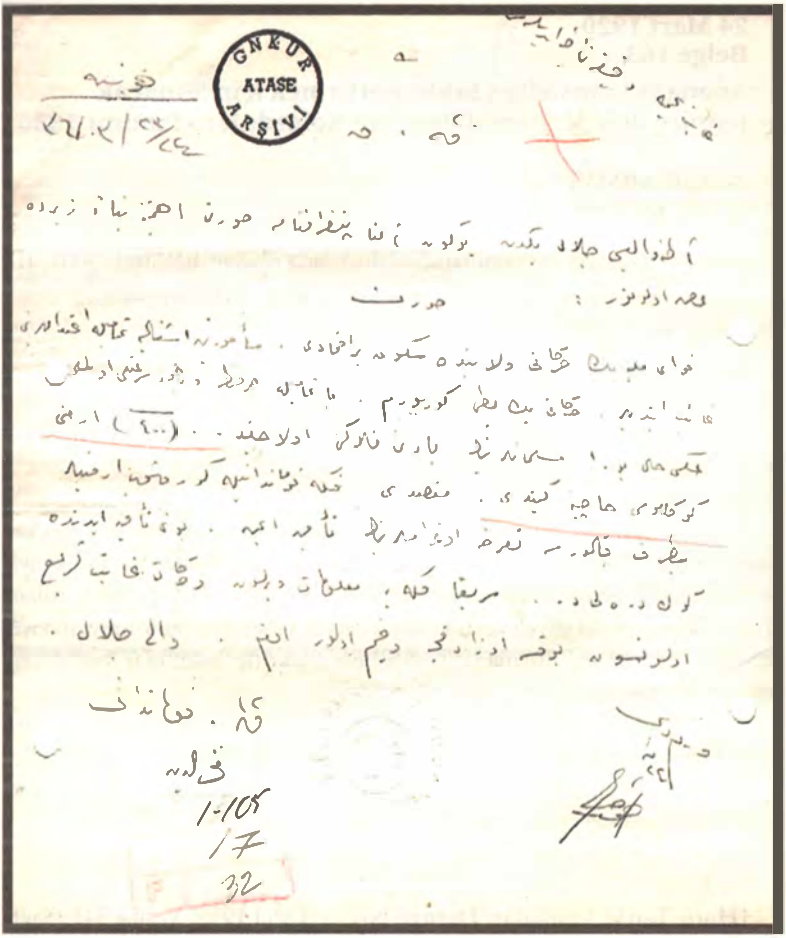
GNKUR
ATASE
ARŞIVI
1-105
17
32

24 Mart 1920
Belge 163

Adana'yı Fransızlara tahliye ettirmek için alınacak tedbire dair M. Kemal Paşa'nın Kolordulara tamimi-1336

ATASE ARŞİVİ
Vesika No.: 341

Heyet-i Temsiliye Riyaseti tarafından Adana olayları hakkında XIII, III' ve XX nci Kolordulara gönderilen şifrenin aslını göstermektedir.

Vesika No: 341
Şifre/Harekât
24/Mart/36

I
Harekât

1 — Adana valisinden alınan malumatta vilayet dahilinde her taraftan başlamış olan Harekât-ı Milliyenin Fransız memurin-i işgaliyesine tamamiyle itidallerini kaybettirdiği ve Harekât daha ziyade tesri' edildiği takdirde Adana ahali-i İslamiyesinin ahvali kesb-i salâh edeceği ~~ve siyaseten bir muvaffakiyet istihsâli~~, Fransızlara Adana'yı tahliye ettirmek de mümkün olabileceği ~~hülasaten~~ bildirilmektedir.

2 — Ahval ve vaziyet-i hazıraya nazaran 11/2/36 tarihli Adana Harekât-ı Milliyesi planlarının teşrîine himmet buyrulması rica olunur.

3 — X III ncü Kor., -XII no. Koy.) III ncü Kor., XX nci Kor. Kumandanlıklarına arz edilmiştir.

Heyet-i Temsiliye Namına
M. Kemal

[Harb Tarihi Vesikaları Dergisi No:13 (Eylül 1955) Vesika 341 (Sayfa numarası yok)]

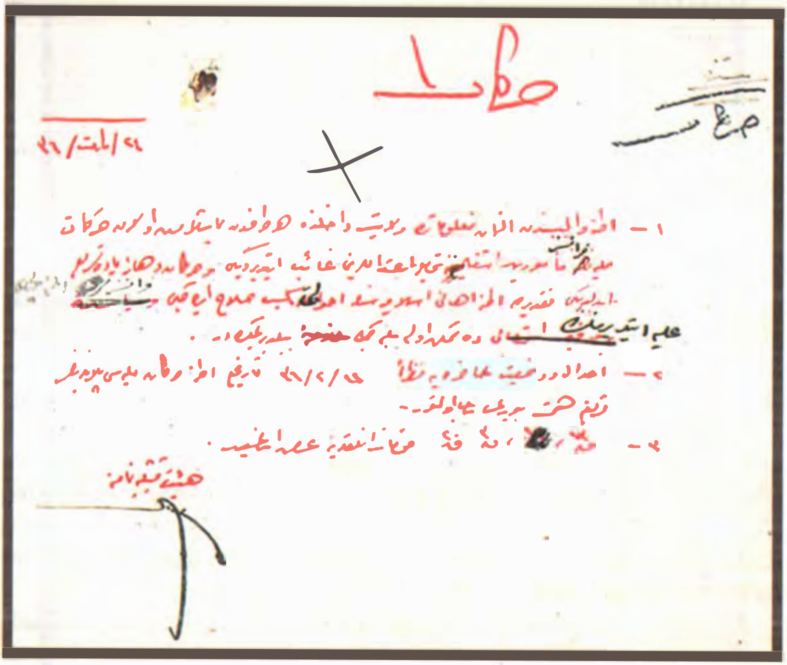

31 Mart 1920
Belge 164
Adana'nın ahval-ı umumisi.

GNKUR ATASE ARŞİVİ
İSH-Kutu No.274 Gömlek No.176- Belge No.176_1

Ankara
31/3/1336
Telgraf

Refet Beyefendi'ye

Y, Âtîdeki tebliğin İtalyan Ajansı vasıtasıyla neşrine delalet buyurulması mercûdur.

Suret

Adana'nın ahval-i Umûmiyesi günden güne fenalaşıyor. Fransızlar Maraş ve Urfa'da yaptıklarını aynen Adana'da da tatbik ederek Ermenileri silahlandırıyorlar. Bunlar ahali-i İslamiyeye saldırıyor. Kozan civarında İslam ahaliden toplanan silahlar ve hatta hayvanat mütecaviz Ermenilere veriliyor.

Kozan civarında Haham Kurtoğlu Çiftliği, Toklu'nun Çiftliği, Çolak Hasan, Yassı, Cani, Mehmet Ağa ve Kabasakal köyleri Ermeni jandarma ve gönüllüleri tarafından tamamen ihrâk edilmiştir. Bu köylerden firar ederek kurtulabilen ahaliden bin yedi yüz elli nüfusu Ceyhan ve beş yüz nüfusu Karsantı taraflarına hicret etmişlerdir. Bucak civarında diğer birkaç köyün yakıldığı haber alınmıştır.

Yaşları müsait Ermeniler peyderpey teslîh edilmekte iken bir tek İslam jandarma bile kaydedilmiyor. Bilhassa Kozan taraflarında bulunan Fransız Binbaşısı Tayarde'nin ikâ eylediği veya vukuuna müsâmaha ettiği fecâyi' nâ-kabil-i tasvirdir. Adana'daki Türk memurları bir feci vaziyet içinde vazifelerine devama imkân görmediklerinden peyderpey istifa ederek çekiliyorlar. İstanbul işgal altında bulunduğundan yeni memurlar tayin olunamayacak veya tayin olunsa bile vazifelerine devama imkân bulamayacaklardır. Bunun neticesinde Kilikya kuva-yı işgaliyesi zaten tamamen taht-ı tazyîk ve nüfuzlarında bulunan (kesik) adem-i vücudundan istifade etmek fırsatını kaçırmayacaklardır.

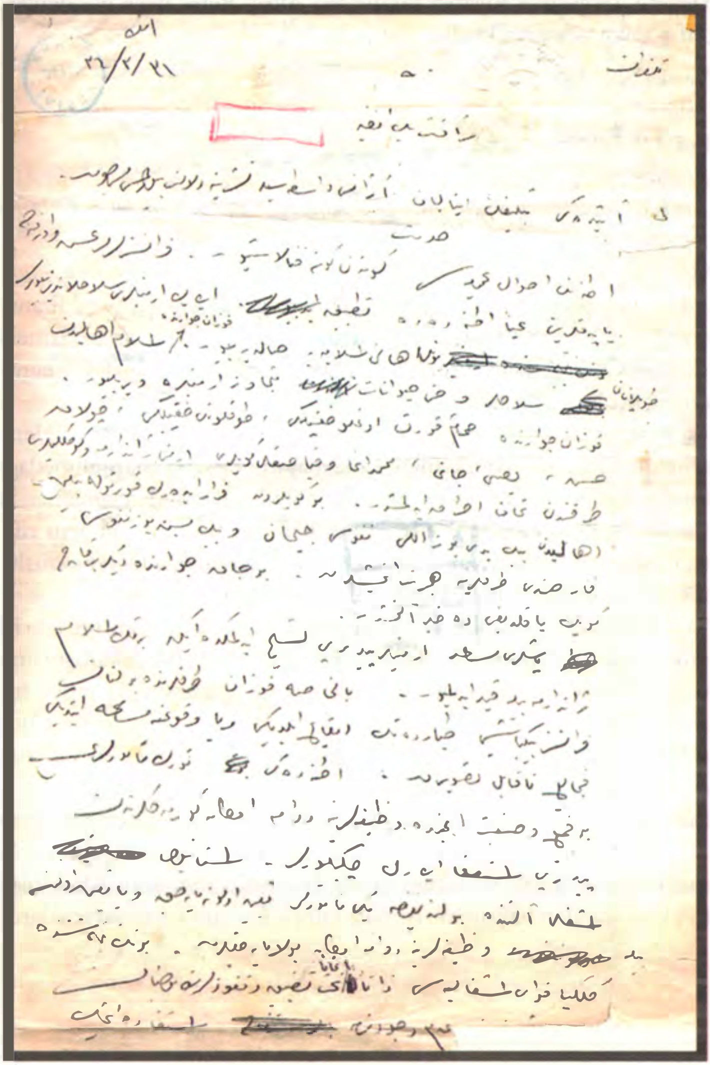

31 Mart 1920
Belge 165

Adana'da Fransızların, Ermenileri silahlandırarak Müslümanlara saldırttıkları

ATASE ARŞİVİ
Vesika No.: 350

Heyet-i Temsiliyye Riyaseti tarafından Albay Refet Beye gönderilen bir telgrafın aslını göstermektedir.

Vesika No: 350
Telgraf
Refet Beyefendiye
Ankara 31/3/36
Âtîdeki tebliğin İtalyan Ajansı vasıtasıyla neşrine delalet buyrulması mercûdur.
SURET

Adana'nın ahval-i umûmiyyesi günden güne fenalaşıyor. Fransızlar Maraş ve Urfa'da yaptıklarını aynen Adana'da da tatbik ediyorlar, Ermenileri silahlandırıyorlar. ~~Bunun neticesinde Ermeniler~~ Bunlar ahali-i İslamiyeye saldırıyor. Kozan civarında İslam ahaliden toplanan ~~bilakis~~ silahlar ve hatta hayvanat ~~alınarak~~ mütecaviz Ermenilere veriliyor. Kozan civarında Hamam, Kurdoğlu çiftliği, Toklunlu çiftliği, Çolakhasan, Yassı, Canı, Mehmedağa ve Kabasakal köyleri Ermeni jandarma ve gönüllüleri tarafından tamamen ihrâk edilmiştir. Bu köylerden firar ederek kurtulabilen ahaliden bin yedi yüz elli nüfus Ceyhan ve bin beş yüz nüfusu, Karsındı taraflarına hicret etmişlerdir. Bucak civarında diğer birkaç köyün yakıldığı da haber alınmıştır.

Yaşları müsait Ermeniler peyderpey teslîh edilmekte iken bir tek İslam jandarma bile kaydedilmiyor. Bilhassa Kozan taraflarında bulunan Fransız Binbaşısı Tyarden'in ika' eylediği veya vukuuna müsamaha ettiği fecâyi' nakabil-i tasvirdir. Adana'daki Türk memurları bu feci vaziyet içinde vazifelerine devama imkân görmediklerinden peyderpey istifa ederek çekiliyorlar. İstanbul ~~sulh~~ işgal altında bulunduğundan yeni memurlar tayin olunamayacak veya tayin olunsa bile ~~olunanların~~ da vazifelerine devama imkân bulamayacaklardır. Bunun neticesinde Kilikya Kuva-yi İşgaliyesi zaten tamamen taht-ı tazyîk ve nüfuzlarında bulunan memurin-i Osmaniyenin adem-i vücudundan ~~bil'istifade~~ istifade etmek fırsatını kaçırmayacaklardır.

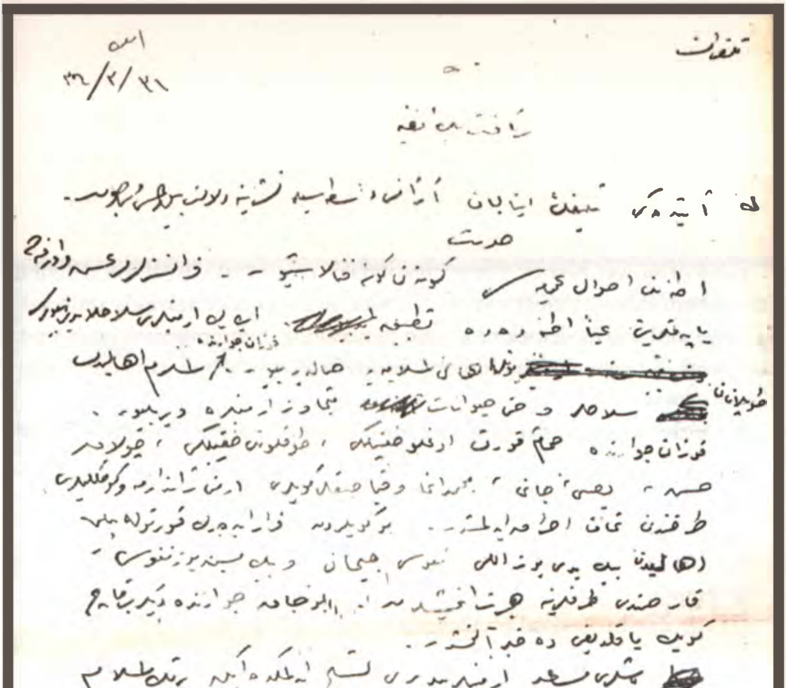

Kiilikya'da ve ~~Maraş, Urfa civarındaki~~ civarındaki işgal menâtıkında Fransızların ihdas eylediği vaziyet Türkler ve Ermeniler arasında mütekabil bir hiss-i intikamı beslemek ve bunun neticesinde de ~~kendilerinin~~ işgalin ref'i halinde ahali-i mahalliyenin birbirini boğazlayacağını aleme ilan ederek nail-i maksat olmaktadır.

~~Bu fecâyi~~ Gayrimeşru ~~olan~~ ve cebr ü tazyika mukarin olan işgalin tevlîd eylediği fecâyi' ve bil'iltizam ihdas olunan ~~hadisatın~~ vekayiin istihdaf eylediği ~~hedef-i -siyasi~~ gaye-yi bütün millet kemal-i teessürle protesto eyler.

M. Kemal

Yazdım H.

31 minh

[**Harb Tarihi Vesikaları Dergisi** No:13 (Eylül 1955) Vesika 350 (Sayfa numarası yok)]

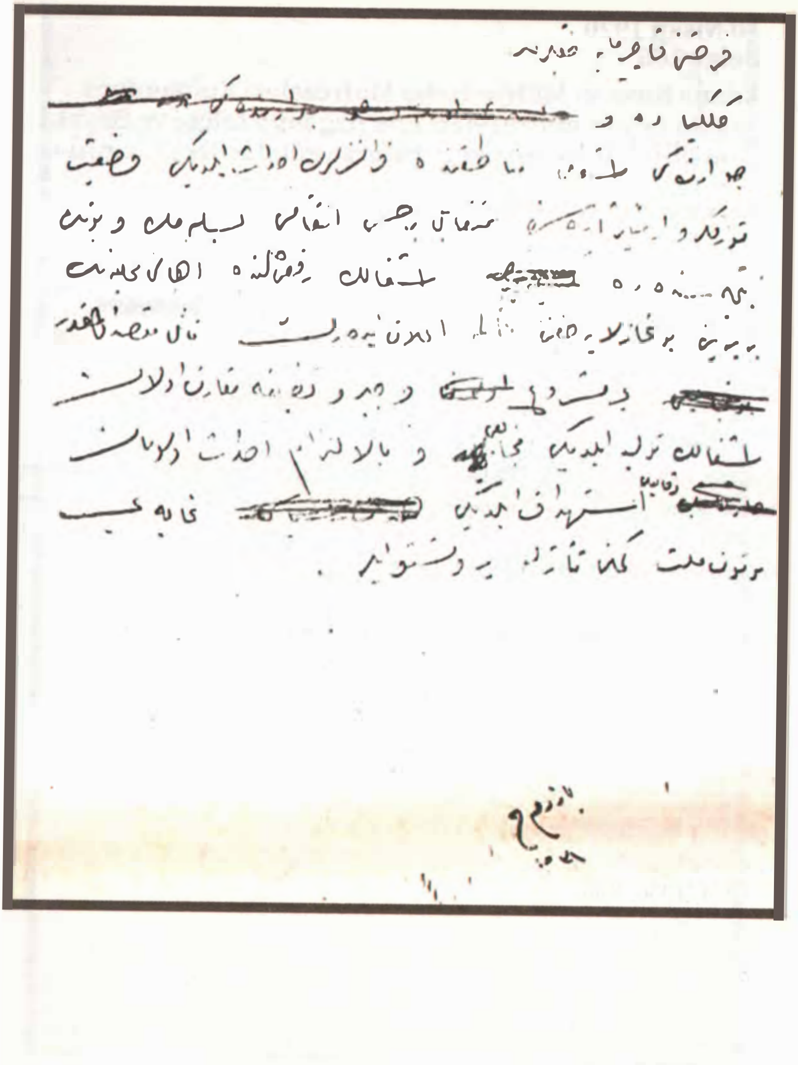

10 Nisan 1920
Belge 166

Adana Kuva-yı Milliye Fedai Müfrezeleri Kumandanı Arslan Bey'in müfrezeleri için dağ topu talebi ve Heyet-i Temsiliye'nin de lüzum görülürse gönderileceği cevabı.

GNKUR ATASE ARŞİVİ
İSH-Kutu No.272 Gömlek No.199- Belge No.199-1(2)

Silifke
10/4/1336

Heyet-i Temsiliye Riyasetine

1-Ahalinin (r v s n h, hevesine) ve silahın mevcuduna binaen lütfen hiç olmazsa beş yüz kadar eslihanın kabilse sahilden ne bir bombardımana maruz kalındığında mukabele edilmek üzere yedi buçukluk seri cebel topunun müfrezelere sürat-i sevki hususunda lazım gelenlere emir ve irade buyurulmasını istirham eylerim ferman.

Adana'ya mürettep Mersin ve Tarsus Havalisi
Kuva-yı Milliye Fedai Müfrezeleri Kumandanı
Emin Arslan

Mutasarrıf Esad Rauf
Ragıp
Safvet Beyefendi'ye irsali

12/4/1336, Ruhi

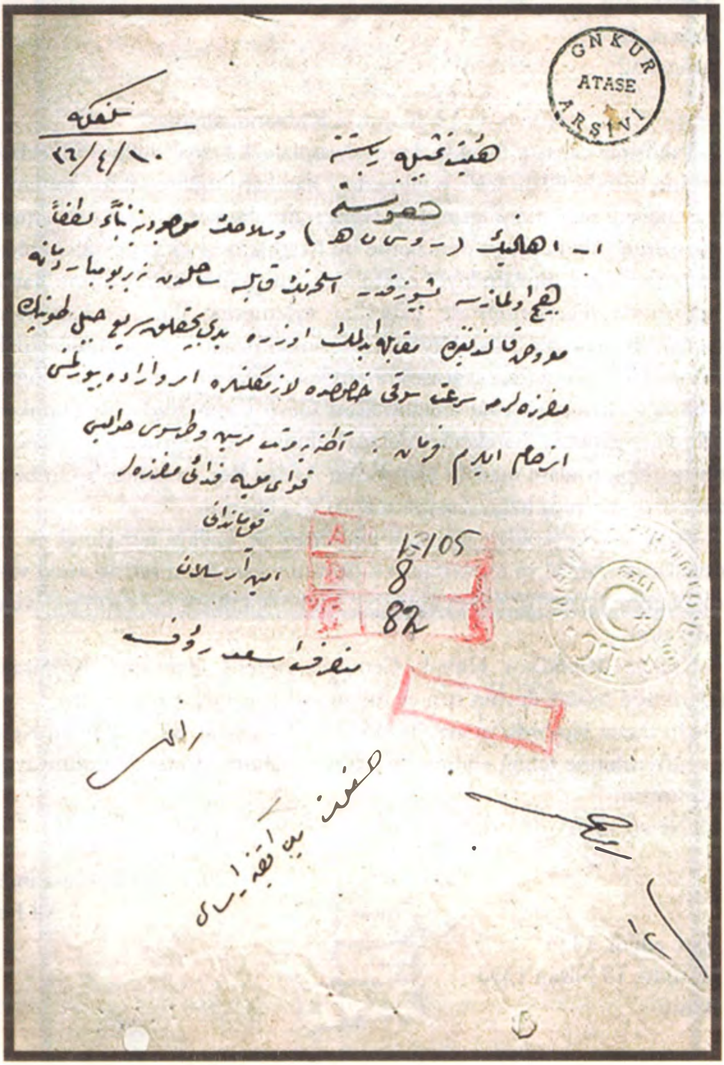
GNKUR
ATASE
ARŞİVİ
A 1-105
D 8
G 82

12 Nisan 1920
Belge 167

Kuva-yı Milliye harekâtının Adana bölgesinde lehimize sonuçlandığı.

GNKUR ATASE ARŞİVİ
İSH-Kutu No.335 Gömlek No.191- Belge No.191_1 (2)

Ankara'dan
Adana, B
Adet: 852

Konya'da 12. Kolordu Kumandanlığına

1-Tahlîsine çalışan fedakâr kardeşlerimizle kuva-yı milliyenin celâdeti sayesinde hamdü lillâhi teâlâ Kilikya'daki harekât-ı milliye lehine mühim ve muvaffakiyetli bir safhaya girmiştir. Neticenin tahassür edeceği bir zamanda ve düşmanın yakın olduğu denizlerde bu harekâtın tanzîmi ile daha müessir bir surette ibraz-ı muvaffakiyet edebilmek için müfrezelerin birine harekât ve icraatında diğerlerinin de haberdar eylemesine ihtiyaç-ı kati vardır. Binaenaleyh ba'de-mâ Sinan Bey müfrezesinin Pozantı Tarsus caddesi (dâhil) ile Adana Sis caddesi (hâriç) arasında hareketine devam etmek üzere doğruca On birinci Fırkaya merbût bulunmasını Garp Cephesinde bu mıntıkanın cenûb ve şimalinde hareket etmekte bulunan ve doğruca On ikinci ve Yirminci Kolordulara merbût olan Emin Arslan Bey icraatından On birinci Fırkayı dahi doğruca haberdar eylemenizi rica ederim.

2-Fırka her üç koldan alınacak malumatı ve Kilikya'nın şimal ve şark mıntıkalarında ahval ve muvaffakiyeti da muntazaman en seri ve emin vasıta ile diğerlerine de isâl ve iblâğ edecek ve icabında kollara her türlü muaveneti ifâ edecektir.

3-Kilikya Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti heyet-i idaresinin Karaisalı'ya gönderilmesi mûmâ-ileyhin rıza ve müracaatlarına talik edilmelidir.

4-On ikinci Kolordu'ya arz ve On birinci Fırka ile Sinan Bey ve Kemal Bey müfrezelerine tebliğ edilmiş ve berây-ı malumat Üçüncü Kolorduya da arz edilmiştir.

12 Nisan 1336

20. Kolordu Kumandanı
Ali Fuad

Şifre edildi. 1433
Vürûdu, 13 Nisan 1336
Behiç

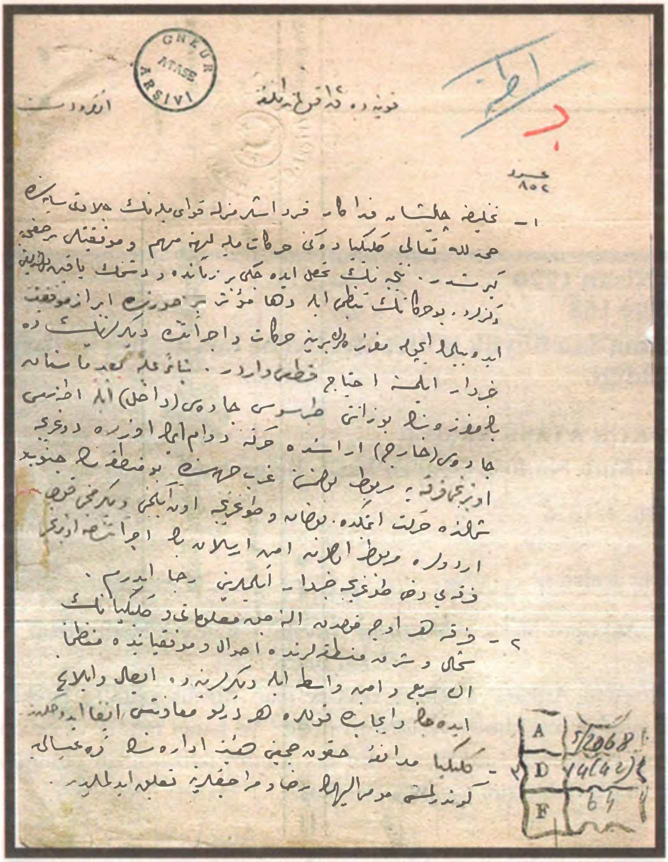
GNKUR ATASE ARŞIVI
A 5/2068
D 14(42)
F 64

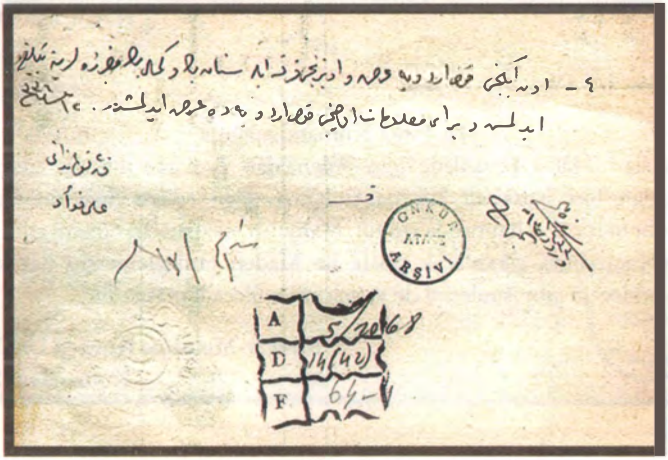
GNKUR ATASE ARŞIVI
A 5/2068
D 14(42)
F 64

15 Nisan 1920
Belge 168

Adana'dan Büyük Millet Meclisi'ne beş azanın intihap edildiği.

GNKUR ATASE ARŞİVİ
İSH-Kutu No.1052 Gömlek No.2- Belge No.2

15-16/4/1336
323
Gayet aceledir.

Akköprü Merkezi Mıntıkası Kuvve-i Umûmiye Kumandanı
Sinan Bey'e

Adana'dan Ankara'ya içtima edecek olan Meclis-i Milli-i Fevkaladeye intihâb olunan aza kimler ve isimleri nedir? Ve hangi tarihte ve ne tarik ile hareket edeceklerdir işârı kumandan beyin emri iktizasından olduğunu arz eyler ve muvaffakiyetini temenni eylerim.

Birinci Fırka Erkân-ı Harbiye
Kaymakamı Cevat

15-16/4/1336

11. Fırka Kumandanlığına

Meclis-i Milli-i Fevkalade için Adana'dan beş aza intihâb edilmiştir. Bunlardan biri Karaisalı Kaymakamlığına tayin edilen Sadettin Bey'dir, diğerlerinin isimleri hatırımda yoktur. Mamafih mazbataları tanzîm edilmiştir. Yarın Karaisalı'ya çıkarılacak posta ile Maden tarikiyle tesri-i hareketleri temin edileceği gibi isimlerini de ayrıca arz edileceği maruzdur.

Merkez Mıntıkası Kuva-yı Umûmiye
Kumandanı Sinan

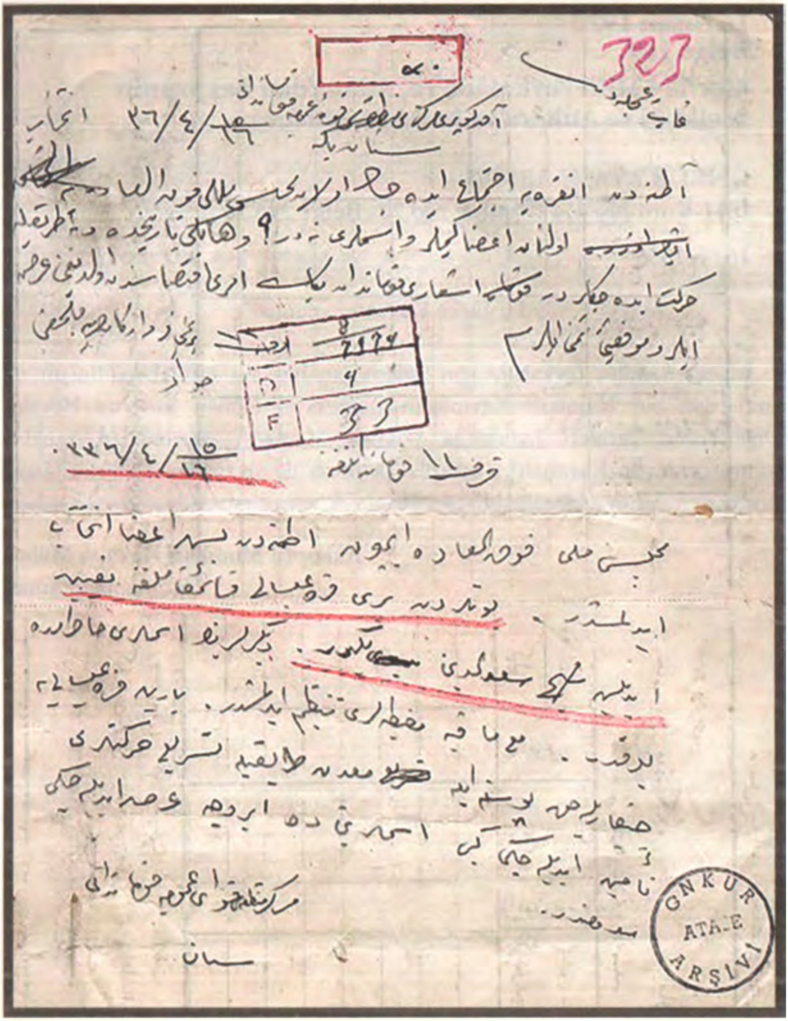
323

GNKUR
ATASE
ARŞİVİ

16 Nisan 1920
Belge 169

Meclis-i Millî Fevkalâde'ye, Adana'dan beş azanın seçildiği ve Ankara'ya hareket edileceği.

GNKUR ATASE ARŞİVİ
İSH-Kutu No.414 Gömlek No.70- Belge No.70_1

16/4/1336

11. Fırka Kumandanlığına

Meclis-i Milli-i fevkalade için Adana'dan beş aza intihâb edilmiştir ve bunlardan biri Karaisalı Kaymakamlığına tayin kılınan Sadettin Bey'dir. Diğerlerinin isimleri hatırımda yoktur. Mamafih mazbataları tanzîm edilmiştir. Yarın Karaisalı'ya çıkarılacak posta ile ve maden tarikiyle tesri-i hareketleri temin edileceği gibi isimlerinin de ayrıca arz edileceği maruzdur.

Akköprü Mıntıkası Kuva-yı Milliye
Kumandanı Sinan

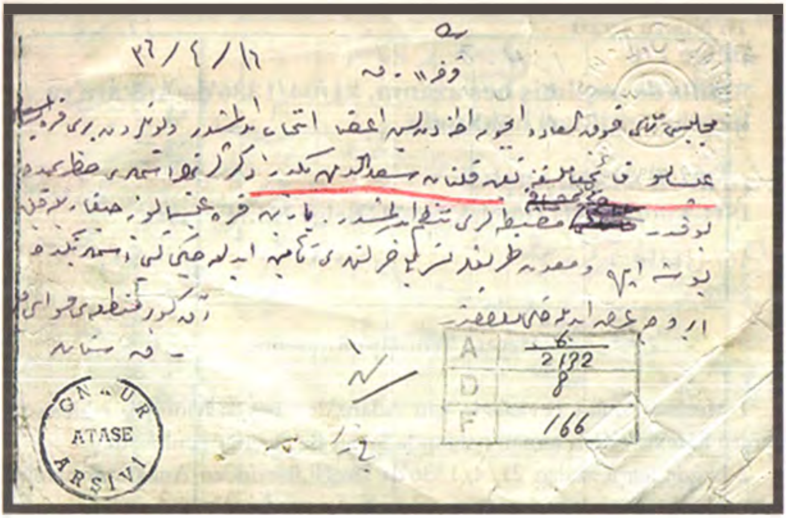
٢٦/٤/١٦
GN. KUR
ATASE
ARŞIVI
A 6/2132
D 8
F 166

16 Nisan 1920
Belge 170

Adana'da seçilmiş beş azanın, 21/04/1336'da Ankara'ya hareket ettikleri hakkında.

GNKUR ATASE ARŞİVİ
İSH-Kutu No.414 Gömlek No.71- Belge No.71

16/4/1336
Şifre

Heyet-i Temsiliye Riyasetine

1-Meclis-i Milli-i Fevkalade için Adana'dan beş aza intihâb edilmiş ve suret-i hareketlerinin temini hakkında Sinan Bey'e emir verilmiştir.

2-Niğde livası azaları 21/4/1336'da Ereğli üzerinden Ankara'ya hareket edeceklerdir. Berây-ı malumat arz olunur.

On birinci fırka Kumandanı
Kaymakam [Kemal]

Kapadım
H.

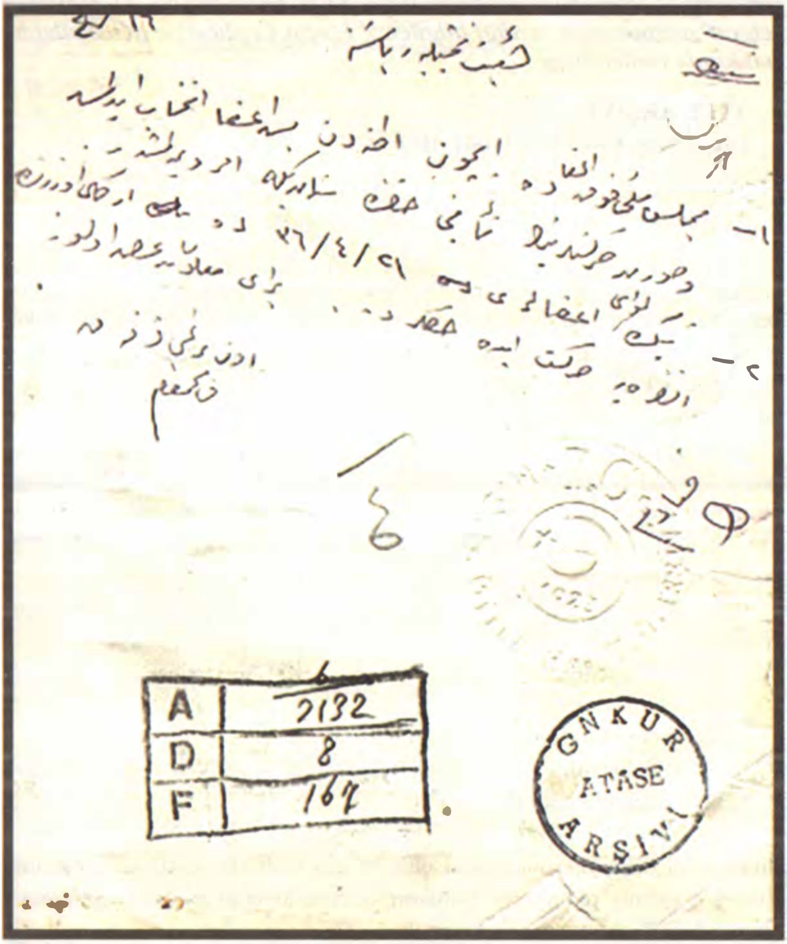

A	2132
D	8
F	167

GNKUR ATASE ARŞİVİ

5 Mayıs 1920
Belge 171

Adana-Mersin Yolunun İslam Kuvvetleri Tarafından Kesildiği

Tarsus İslamları tarafından Kuva-yı Milliye teşkil edilmek suretiyle Tarsus'un geri alındığı, Adana-Mersin yolunun İslam kuvvetleri tarafından kesildiği, Silifke'deki Kuva-yı Milliye'nin Mersin'e yaklaştığı, Adana'nın etrafının kuşatıldığı konularında Akdeğirmen telgraf memurunun verdiği bilgiler. / Haçin Cephesi'ne gelen silahlar hakkında verilen bilgi

TİTE ARŞİVİ
Belge No: K106G17B17001, B17_1001

Telgrafname
Akdeniz'in Telgrafhane Memurunun İşittiği Rivâyâta nazaran

Andırın üzeri 800 süvari, 3000 piyadeden müteşekkil İslâm kuvveti cephelerimize gelmektedir. İslâhiye sükût etmiştir ve Osmaniye'nin sükût ettiği söyleniyor. Tarsus kasabası Tarsus İslâmları tarafından Kuva-yı Milliye teşkil edilmek suretiyle işgal edilmiş. Adana ile Mersin arası İslâm kuvvetleri tarafından kat' edilmiştir.

Silifke'deki Kuva-yı Milliye Mersin'e takarrüp etmiştir. Adana'nın etrafı İslâm kuvvetleri tarafından kısmen kuşatılmıştır. Kozan Cephesi sükûneti muhafaza ediyor. Günde Sıraalga ve Kars yoluna düşman tarafından bir iki top mermisi atılıyor. Lehül-hamd hiçbir tesiri olmuyor. Deverân eden şâyiât bunlardır efendim.

(İşbu malumat Hacı'ya da telgrafçı Sıdkı Efendi'ye de söylenmiştir efendim)

Hüseyin Bedreddin

Hacı Hasan bin Hayri Efendi'nin ifadesi:
85 fişek ile bir tüfek Beylan köylü Çapkınoğlu Halil ile yola çıkarılmıştır.
Sıdkı Efendi'nin ifadesi:
Büyük top geldi, Gosun (?) mevkiine yani eski mevziini aldı, 400 mermisi şimdi geldi diğer mermiler ufak olduğu için külliyetli miktarda merminin Everek'e gelmiş olduğu ve bunların buraya lüzumu olmayıp Sis'e sevk olunacaktır. Taarruz emri henüz malum değildir efendim.
5/5/1336

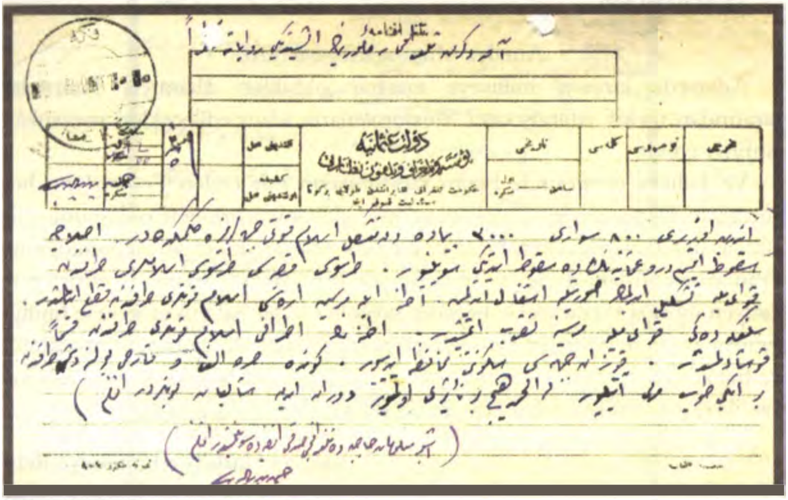

دولت عثمانیه

تلغرافنامه

دولت عثمانیه

14 Mayıs 1920
Belge 172

Adana'da Fransızların Kuva-yı Milliyecileri tevkif ettikleri.

GNKUR ATASE ARŞİVİ
İSH-Kutu No.621 Gömlek No.63- Belge No.63-63aa

14 Mayıs 1336

Antalya Mutasarrıflığına-Şifre

Adana'da kuva-yı milliyeye taraftar oldukları ithamıyla Fransızlar tarafından tevkif edilmiş olan Müslümanların idam edilecekleri mevsukân istihbâr edildi.

Ve Kilikya cephesinde bizim tarafımızdan esir edilen Fransızların her suretle terfîh ve tehvîn-i ahvali için esaslı takibat icra etmekte olduğumuz bir sırada elimizdeki Fransız zabitan ve efradını bilâ-tereddüt serbest bıraktığımız Fransızların Adana'da böyle bi-rahimâne bir harekete müsaade etmelerine katiyen ihtimal vermemekle beraber şayet böyle bir hal vukua gelirse bunun Fransız ve Türk milletleri arasında gayri kabil-i ıslah ve tazmin bir münâferet ve fiili adâvet tevlîd edeceği tarafımızdan Mösyö Savda'nın nazar-ı dikkatine vaz ile alacağınız cevabın işârını rica ederim.

Erkân-ı Harbiye-i Umûmiye Reisi
Miralay İsmet

Kapadım, 15 Mayıs 1336

Antalya
15/5/1336
Vürûdu, 17/5/1336

Erkân-ı Harbiye-i Umûmiye Riyasetine

C. 15 Mayıs 1336

(a b y s v t d t a), gelerek henüz vürûd etmemektedir. Muvâsalat ve hareketlerinde arz edileceği.

Mutasarrıf Kemal

17 Mayıs 1336

Mösyö Savda olacak
Dosyasında hıfz, 17 Mayıs 1336

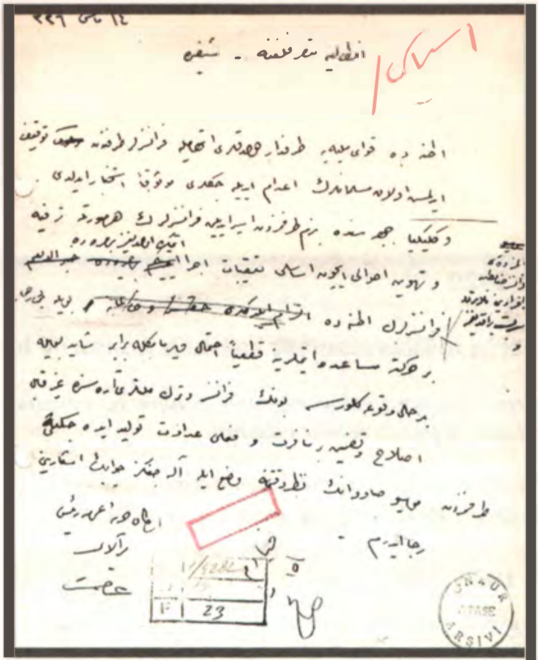
١٤ مايس ٣٢٦

انطاليه متصرفلغنه - شفره

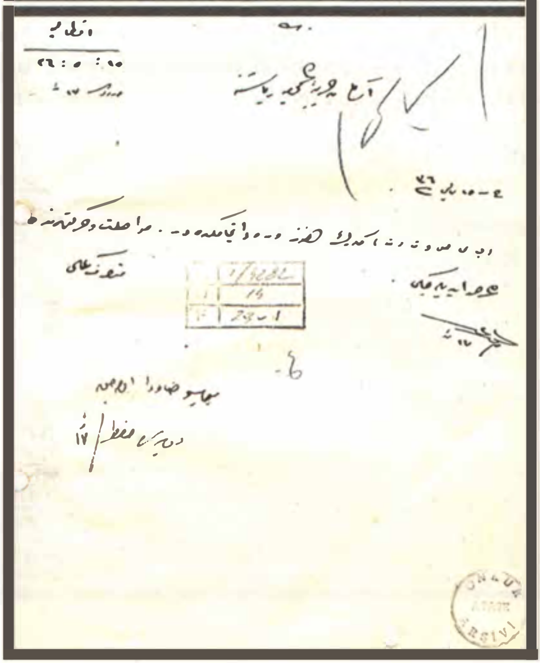

29 Mayıs 1920
Belge 173

Fransızlarin mukavemetine rağmen Adana ve havalisi

Fransızların mukavemetine rağmen Adana ve havalisinin Kuva-yı Milliyece her gün toplarla tehdit edildiği.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı
Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)
Belge No: BOA, DH. EUM. SSM, 42/45
Tarih: H- 11-09-1338

İstanbul Emniyet Müfettişliği Cânib-i Vâlâsına

Adana ve havalisinde Fransızların mukavemetine rağmen havali-i mezbûrenin kuva-yı milliye tarafından hemen külle yevm toplarla tehdit edilmekte olduğu bu kere şehr-i mezbûrdan gelen bir zatın ifadesine atfen ma'ruzdur.
29 Mayıs 1336

İstıtlâât Başmemuru
Bende Ali Rıza

Müdüriyet-i umûmiyyeye arz ve takdim.
29 Mayıs 1336
Mustafa

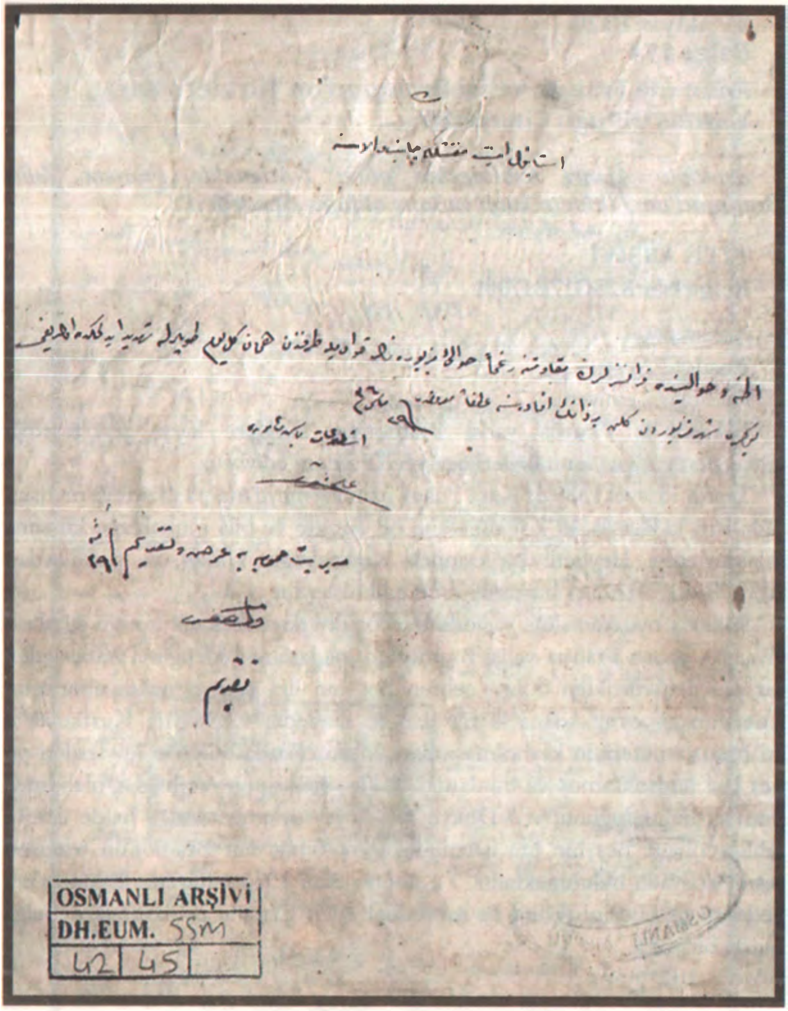
OSMANLI ARŞİVİ
DH.EUM. 5Şm
42 45

31 Mayıs 1920
Belge 174

Adana'da Fransız Valisi Bramund'un Türklere Karşı Yapmış Olduğu Cinayetler

Anadolu Ajansı haberlerine göre; 1-Adana'da Fransız Valisi Bramund'un Türklere karşı yapmış olduğu cinayetleri...

TİTE ARŞİVİ
Belge No:K28G17B17001

Ankara, 60
Anadolu Ajansı
Kadınlar Cemiyeti

1-Adana'da Fransız valisi Bramot'un Türklere karşı ikâ ettirdiği cinayetlerden bazı numuneleri ber-vech-i zîr arz ediyoruz.

Teşrîn-i Evvel 1335'de Kara Yusuf namıyla meydana çıkan çeteye mensup oldukları iddiasıyla 39 kişi zalimane bir surette ve bila muhakeme kurşuna dizilmişlerdir. Heybetli karyesinden Kaymakoğlu Hasan, ve Ceyhan'dan Abdülkadir Efendiler bu arada şehit edilmişlerdir.

Sokakta oynayan dört yaşında bir çocuk arkadaşına tükürdüğü sırada o civardan geçen Fransız valisi Bramot'un madamının çocuğuna isabet eden bir parça tükürükten dolayı cebren beş bin lira ceza-yı nakdi alınmıştır. Çocuğun el-yevm Adana'da bir dar nezdindedir. Ceyhan'da Kurtkulak'ta iki Fransız neferinin kaybolmasından dolayı civarda bulunan köylerden on beş kişi hapsolunmuş ve bunlardan yalnız bir kişinin methaldar olabilmek ihtimali bulunduğunu (...) Dokyo vali beye söylemiş olduğu halde ücret-i tahliye olarak beş bin lira istenilmekte ve buna dair Bramot'un tezkiresi resmi dosyada bulunmaktadır. 7 Kânûn-ı Sânî 1336 nihayetinde Maraş'tan getirilen mahbusini teslim ile meveddet eden Ermeni jandarmaları (Belge burda bitiyor.)

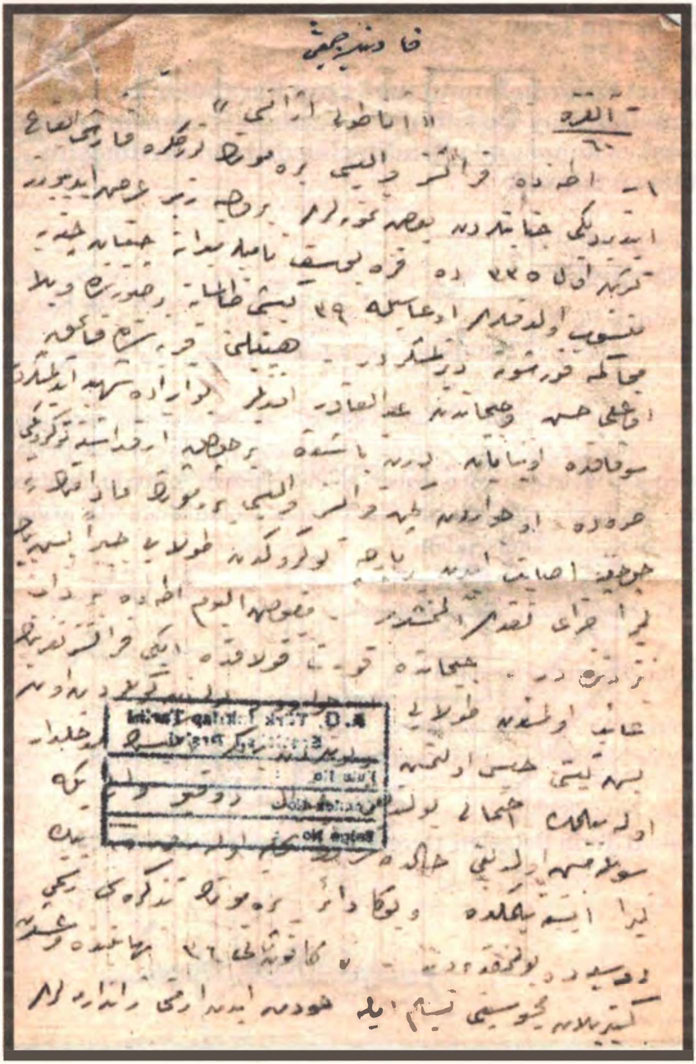

1 Haziran 1920
Belge 175

15 nci Kolordu Komutanı Kazım Karabekir'in, Genelkurmay Başkanlığı'na yazdığı, Fransızlarla yapılan ateşkes konusunda kendilerine de bilgi verilmesini isteyen telgrafı.

ATASE ARŞİVİ
Belge No:2899

Erzurum 1.6.36
Erkân-ı Harbiye-i Umûmiyye Riyasetine

Fransızların Ceyhun şarkını kâmilen tahliye etmek üzere bizimle yirmi günlük bir mütareke yapmış olduklarım Hariciye Vekili Bekir Sami Beyefendi'ye gelen şifreden haber aldım. Mücâvir kolordu mıntıkasında bomba hadisenin tafsilatından On Beşinci Kolordu'nun da malumattar edilmesini rica ederim efendim.

15 K. Kumandanı Kazım Karabekir

Açtım 9 minh 9 Haziran 336

Koleksiyon Adı: İstiklal Harbi
Klasör No. 593 Dosya No. 138 Fihrist No.8

Belge No : 2899
[**Askeri Tarih Belgeleri Dergisi** No:104 (Haziran 1997) s.4-6]

صح

آنقره ده حربیه وکالتی ریاستنه

ارضروم
۸/۶/۳۶

1520
593
139
8

قوزلوق مجوه شرقی تماماً تخلیه ایتمک اوزره برله یازگی کوندرش
بولنانکه باپسه اولدقلری خارجه کچیله‌ن تکدر ساملی بك افندیده کلمه و شولودن
خبر آلدم . بجاوه خوک اردو منطقه سنه بوبه حادثه‌لرك تقصیدنت
اولدیشچی خوک اردونك ده معلوماتداره ایدلسنی رجا ایدرم اتم .

مش
آقسام ۹

قول قوماندانی
کاظم قره بکر

۳	۸/۶/۳۶
۱۵	۱۶
۱۰	8

۲۱۲ صفحه ۹ | دوسیه ۲

2 Haziran 1920
Belge 176

Kozan Kilikya Doğu Bölgesi Kuva-yı Milliye Komutanı Tufan'ın BMM Başkanı Mustafa Kemal'e yazdığı, Kozan'ın tahliyesi konusunu görüşmek üzere Fransız Albay Mösyö Grasi'nin geldiği hakkındaki raporu.

ATASE ARŞİVİ
Belge No : 2900

Fevkalade Süratle Ankara'da Büyük Millet Meclisi Reisi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri'ne

Sunûf-u muhtelifeden mürekkep bir kuvvetle Misis'e gelen Fransız Miralayı Mösyö Grasi Kozan'ı tahliye ve şerait-i tahliyeyi müzakere için geldiğini bildiriyor. Tahliye şeraiti hakkında emir-i devletlerinin vürûduna kadar hareket etmemelerini tebliğ ettiysem de istîcâl ettikleri maruzdur.

Kozan Kilikya Şark Mıntıkası
Kuva-yı Milliye K. Tufan

Erkân-ı Harbiye-i Umûmiyye'ye
2.6.36

Koleksiyon Adı: İstiklal Harbi
Klasör No. 593 Dosya No. 138 Fihrist No. 10-1

İvedi

[**Askeri Tarih Belgeleri Dergisi** No:104 (Haziran 1997) s.7-9]

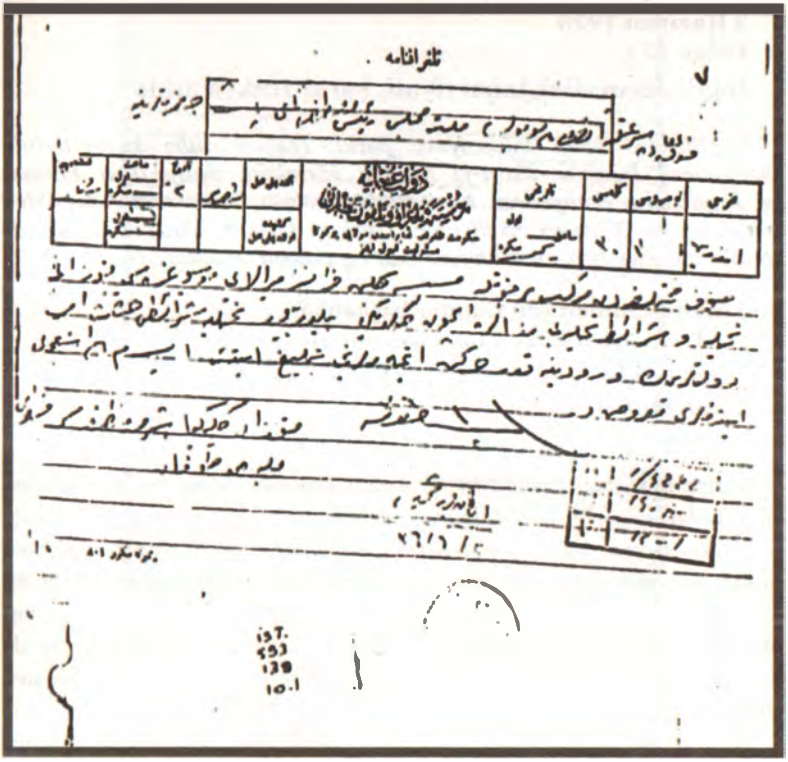

تلغرافنامه

3 Haziran 1920
Belge 177
İngilizlerin silah taharrîyati, Şarki Trakya milis

İngilizlerin silah taharrîyatı, Şarki Trakya milis kuvvetlerinin faaliyetleri, İzmit'te Kuva-yı Milliye Harekâtı, Suriye'deki Fransız ve İngilizlerin faaliyetleri, Kuva-yı Milliye'nin Fransızları Adana'dan çıkarttığı ve Kuva-yı Milliye'den birkaç kişinin Yarımca sahilinde demiryolu raylarını söktüklerine dair raporların takdimi.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı
Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)
Belge No: BOA, DH. EUM. SSM, 43/8 Lef 2.
Tarih: H-16-09-1338

İstanbul Emniyet Müfettişliği Canib-i Vâlâsına

Suriye hükümeti Fransız ve İngilizleri Dımaşku'ş-Şam ve havalisinden çıkarmışlar ve mezbûr hükümetlere karşı resmen hal-i harp ilan eylemişlerdir.

Yalnız Beyrut ve civarında henüz Fransızlar mevcut olmakla beraber oraları da tamamıyla iğtişâş içinde bulunuyor. Beyrut'ta henüz keşf edilemeyen hafi eller vasıtasıyla hemen her gün sabahleyin öldürülmüş beş altı kişi hükümet konağı pîşgâhında görülüyormuş. Bu ölülerin alâyim-i recüliyeti de imha edildiğinden bunların hangi millete mensup olabileceği hemen hemen keşfedilemiyormuş.

Ahiren Beyrut'a müteveccihen hareket eden üserâ'-yı harbiye, sahile vapurun kabul edilmemesi dolayısıyla avdet etmişler ve el-yevm Selimiye Üserâ' Karargâhında bulunmaktadırlar.

Mersin'e deniş postası inkıta etmiştir. Kuva-yı Milliye'nin Adana ve havalisinden Fransızları ihraç etmiş olduklarını istihbâr ettim.

Rumeli'de Bulgarlarla Yunaniler arasında kanlı müsâdemeler cereyan etmektedir.

3 Haziran 1336
İstanbul İstıtlaât Başmemuru
Bende Ali Hayri

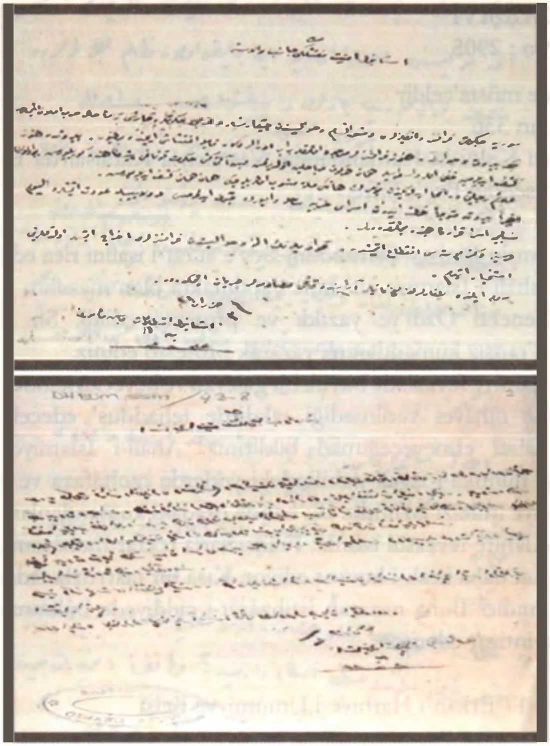

22 Haziran 1920
Belge 178

Genelkurmay Başkanı İsmet'in, Kurmay Binbaşı Şemseddin Bey'e gönderdiği, Adana bölgesinde Müslümanlara yapılan mezalimin devam ettiği, durumun General Özdi'ye bildirildiği, o bölgede gereken tedbirlerin alınması gerektiği hakkındaki emri

ATASE ARŞİVİ
Belge No : 2905

Fevkalade müsta'celdir
22 Haziran 336
On İkinci Kolordu Kumandanlığı Vasıtasıyla Karaisalı'da Erkân-ı Harb Binbaşı Şemseddin Bey'e Şifre.

Atideki emrin Binbaşı Şemseddin Bey'e sürat-i isalini rica ederim. Adana havalisinde ahali-i İslamiye aleyhine yapılmakta olan mezalim tarafımızdan ber-tafsil General Özdi'ye yazıldı ve protesto edildi. Siz de keyfiyeti Adana'daki Fransız kumandanına yazarak protesto ediniz.

Ahali-i İslamiye fevkalade büyük bir galeyan ve heyecan içinde olduğundan bu mezalime nihayet verilmediği takdirde tehaddus' edecek vekayi'den mesuliyet kabul etmeyeceğimizi bildiriniz. Ahali-i Islamiyenin kuva-yı milliyemizin mıntıka-i işgali dahilindeki yerlerde muhafaza ve siyaneti için tedâbîr-i katiye ittihâzı lazımdır. Bu babda oradaki kumandanlarla görüşerek icap eden tedâbîre tevessül ediniz. Fransızlarla tekrar muhâsamât başlaması ihtimali bir kat daha kesb-i kuvvet ediyor. Kısa bir taarruzla Adana'nın zaptı imkânı var mıdır? Buna nazaran istihzârât-ı ciddiyede bulunması lazımdır. Mütalaanıza intizar ederim.

Kapadım 17 Erkân-ı Harbiye-i Umûmiyye Reisi
İsmet

Koleksiyon Adı: İstiklal Harbi
Klasör No. 593 Dosya No. 139 Fihrist No. 48

[**Askeri Tarih Belgeleri Dergisi** No:104 (Haziran 1997) s.22-24]

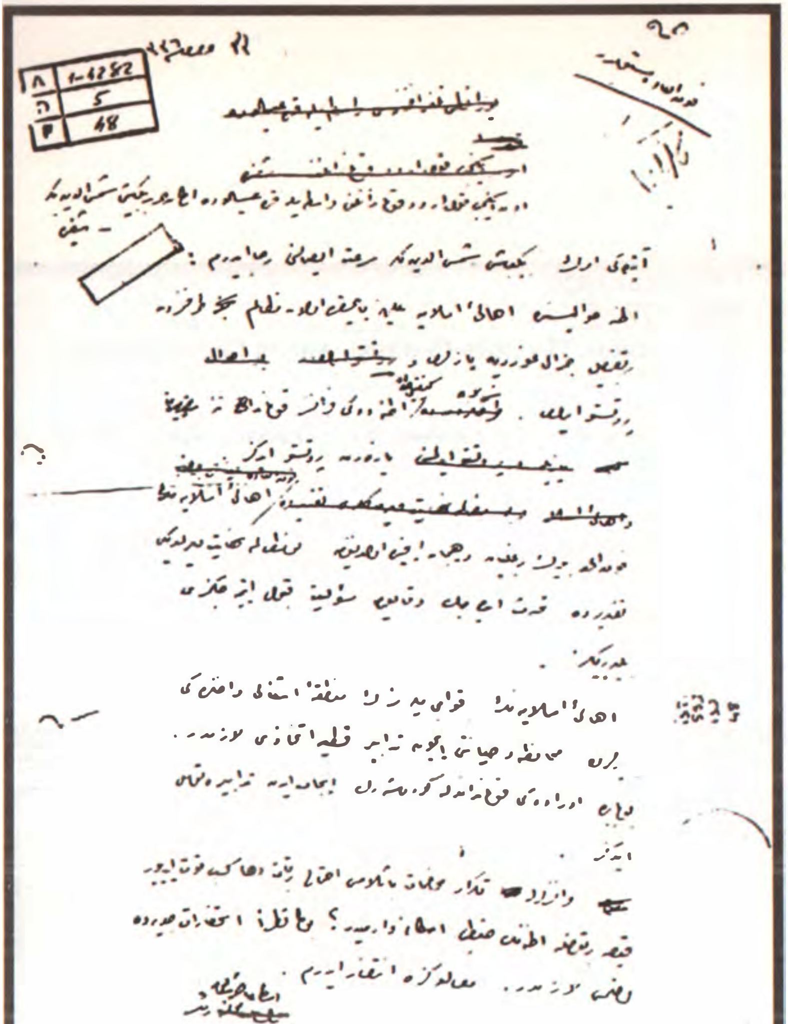

1 Temmuz 1920
Belge 179

Batı Cephesi, El-cezire Cephesi, Adana Cephesi'ndeki Durum

Batı Cephesi, El-cezire Cephesi, Adana Cephesi'ndeki durum

TİTE ARŞİVİ
Belge No:K24G77B77001

Ajans, Vilayet-i Celîle'ye
Ankara

30 Hazirana ait resmi tebliğdir.

1-Garp Cephesinin şimali kısmındaki kıtaatımız Bigadiç-Giresun hattının şimaline çekilmiştir. Merkezde Kundaklar civarında cereyan eden muharebe neticesinde bu kısma mahsus kıtaat kule şarkındaki şalhan damarıyla meğer şarkı işgal etmektedir. b-Şark Cephesi, 2. Adana Cephesi Adana civarında şimendifer boyunda mevzii ateş teâtî edilmiştir.

تلغرافنامه

مرجع	نومرەسی	کلمەسی	تاريخی

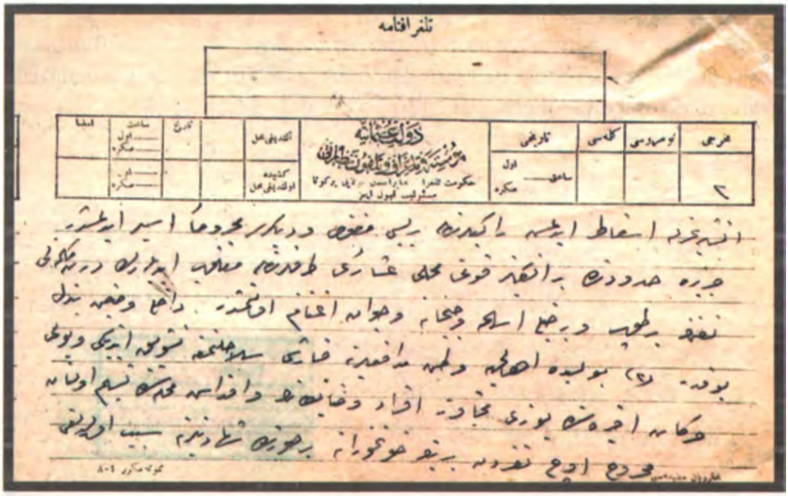
تلغرافنامه

مرجع	نومرەسی	کلمەسی	تاريخی

4 Temmuz 1920
Belge 180

Adana ve El-cezire Cephelerinde şâyân-ı Ehemmiyet Bir Hadise olmadığı TBMM Toplantısı

Batı, Doğu, Adana, El-cezire Cephelerindeki durum hakkında bilgi/ Ermenilerin Nahçıvan civarında Müslüman ahaliye eziyet ettikleri, 2-Büyük Millet Meclisi'nde toplantı yapıldığı, İsmet Bey'in askeri durum hakkında açıklamalarda bulunduğu

C. Adana ve El-cezire Cephelerinde şâyân-ı ehemmiyet bir hadise olmadığı bugün cülus-ı Hümâyûn-ı hilâfet-penâhîye müsadif olmakla merasim-i mahsusa icra edilmiş ve resmi hususa mübayenetle dükkânlar bayraklarla donatılmıştır.

3 Büyük Millet Meclisi dün geç vakitlere kadar mühim bir içtima akdetmiştir, müzâkerât hafi olmuş, Erkân-ı Harbiye-i umûmiyye reisi İsmet Bey vaziyet-i askeriye hakkında izahat vermiştir. Müzâkerât hafi tutulmakta ise de mecliste hâkim olan fikir ve ruh ve sarsılmayan bir icabetten gelen kuvvetli bir azim ve sebat istikrarından ibaretti. Yakın zamanda Adana'daki Fransızların akıbetine [uğrayacaklardır.]

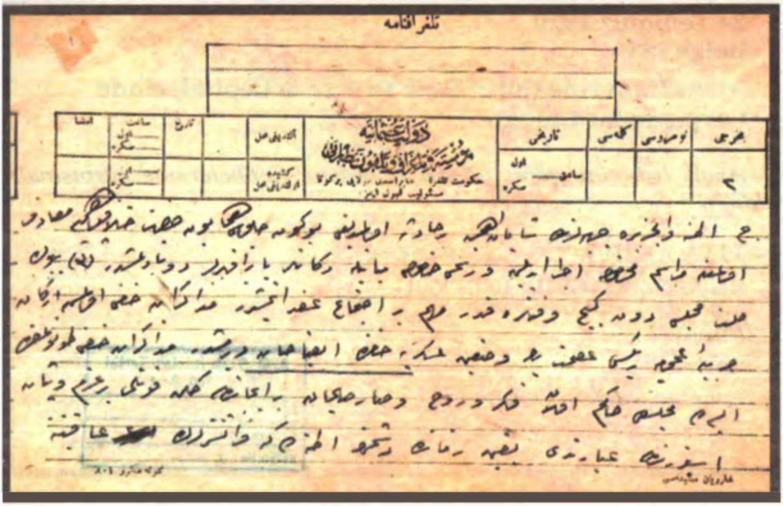
تلغرافنامه

تلغرافنامه

24 Temmuz 1920
Belge 181

Ajans Haberine Göre; Garb ve Adana Cephelerinde Çarpışmalar Olduğu

Ajans haberine göre; 1-Garb ve Adana Cephelerinde çarpışmalar olduğu

TİTE ARŞİVİ
Belge No:K24G94B94001, 1001

Ajans
Ankara
Erzurum Vilayet-i Celîlesine
Telgrafname

Garp cephemizden Bursa şarkında keşif kolları kavgaları olmuştur, kuvvetlerimiz mukavemete tesadüf etmeksizin Sındırgı kasabasına girilmiştir. Bir keşif kolumuz Gördus civarında düşmanın pususunu ve üç maktul verdirerek tard etmiş ve düşman Kozlu köyünü tahliye etmiştir. Adana Cephemizden düşman Tarsus-Adana Şimendifer hattının cenûbuna çekilmiş Tarsus'un Musalla mahallesine ve Adana'nın kenar mahallelerine kuvvetlerimiz girmiştir. Milli kuvvetlerimiz Fırat garbındaki Akçakoyunlu İstasyonuna muvaffakiyetli taarruz yapmışlardır. Akçakoyunlu garbında on metre tulünde bir köprüyü tahrip eylemiştir. Nusaybin civarına gelen bir İngiliz tayyaresi Cezire kasabasının köylerine bomba atmış ve keyfiyet İngilizlere protesto edilmiştir. İtalyanca ajans İstefani Nilikati 15 Temmuz İtalyan mebusanında Türk galeyanının en [mühim] sebeplerinden birisinin muâhede-i sulhiye olduğu ve bunun tadil edilerek bu galeyanın teskini hükümetten talep edilmiş ve hükümet Türk milli cereyanlarının İngiliz, Fransız ve Yunan aleyhinde olup İtalyanlar aleyhinde olmadığı cevabını vermiştir.

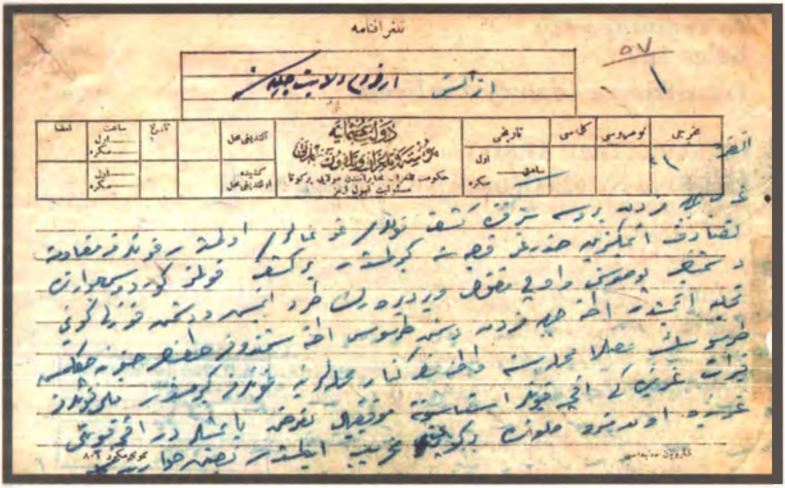
تلغرافنامه
دولت عثمانیه

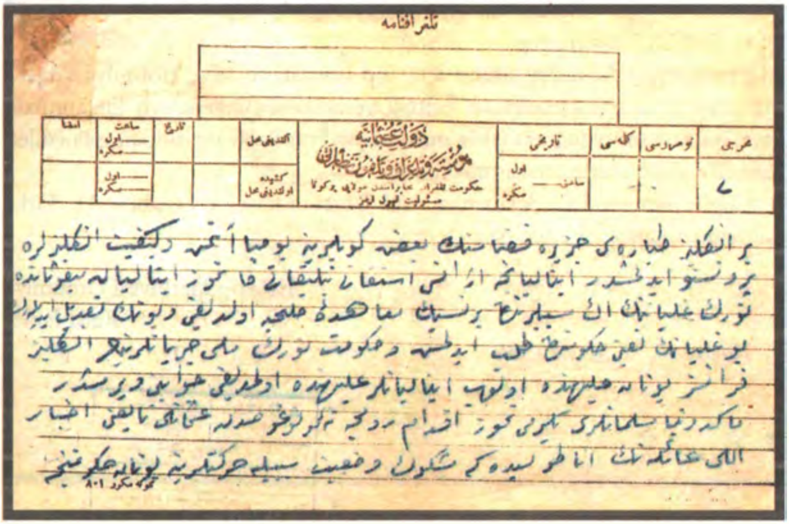
تلغرافنامه
دولت عثمانیه

28 Temmuz 1920
Belge 182
Fransızların Adana'yı tahliyesi.

GNKUR ATASE ARŞİVİ
İSH-Kutu No.623 Gömlek No.68- Belge No.68

28/7/1336

Adana
Şam'da

Şifre

Adana Cephesi Kumandanı Selahattin Adil Beyefendi'ye
41. Fırkanın

Pozantı'da 41. Fırka Kumandanlığına
C. 25/7/1336 şifresine

Fransızların Adana'yı tahliye için top istimâli ve saire gibi güya kıtaat-ı muntazama intizâr etmelerine ihtimal verilemez. Binaenaleyh kıtaatımızın gayri muntazam olduğunu izhâr maksadıyla Fransızlar tarafından işâa edilen havadise iltifat olunmaması muvafıktır.

Cephe Kumandanı Selahattin Adil Beyefendi'ye ve cevaben 41. Fırka Kumandanlığına arz edilmiştir.

Erkân-ı Harbiye-i Umûmiye
Reisi İsmet

Kapadım, 28 Mayıs 1336

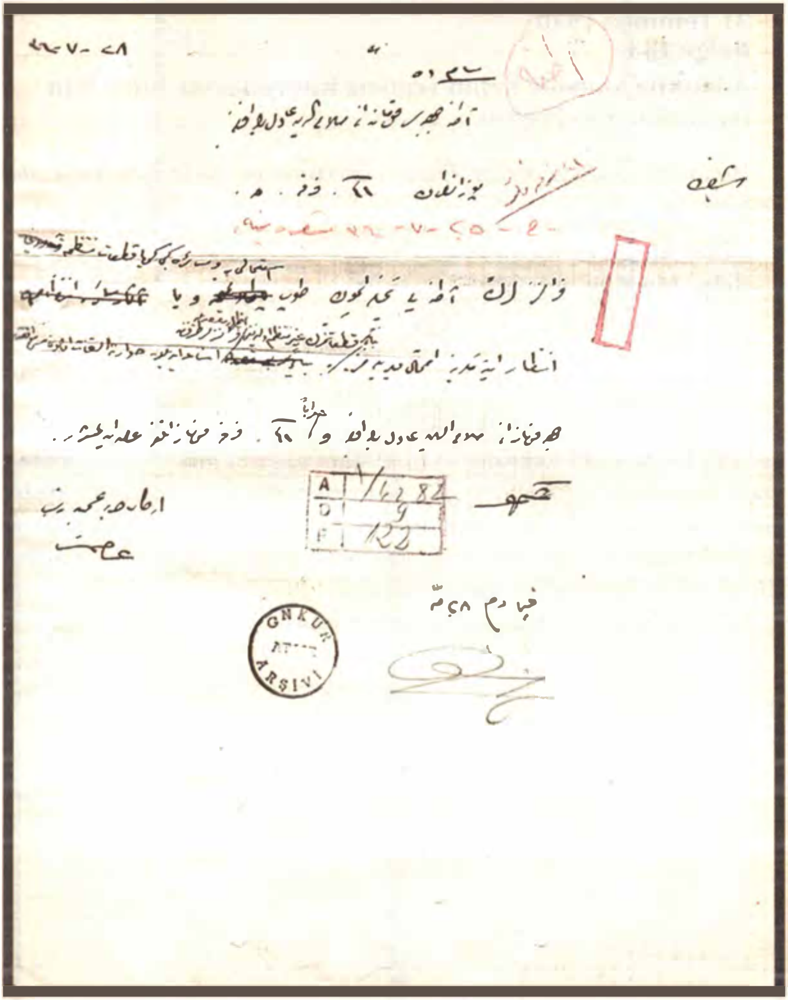
A 1/4282
D 9
F 122
GNKUR ARŞIVI

31 Temmuz 1920
Belge 183

Adana'da Mahsur Kalan Fransız Kuvvetlerini Taciz İçin Baskınlar Yapıldığını

Adana'da mahsur kalan Fransız kuvvetlerini taciz için baskınlar yapıldığını

TİTE ARŞİVİ
Belge No:K28G46B46001

Ankara, 31
Ajans
Kadınlar Cemiyetine

3-Adana Cephesi, Akçakoyunlu'da mahsur bulunan Fransız kıtaatı baskınlarla taciz edilmektedir. Adana, Tarsus, Sis'te müteferrik bulunan Fransız kıtaatının mütekabil harekât ve muvaâsalatları akim bırakılmaktadır. Garp Cephesinden daima ve Ferit Paşa Kabinesinden Maliye, Adliye, Ziraat ve Ticaret nazırlarıyla Şura-yı Devlet reisi ve Şeyhülislâm Dürrizâde Abdullah Efendi'nin istifa eyledikleri haber alınmıştır.

İstanbul'da teşvikat her gün tezâyüd etmektedir.

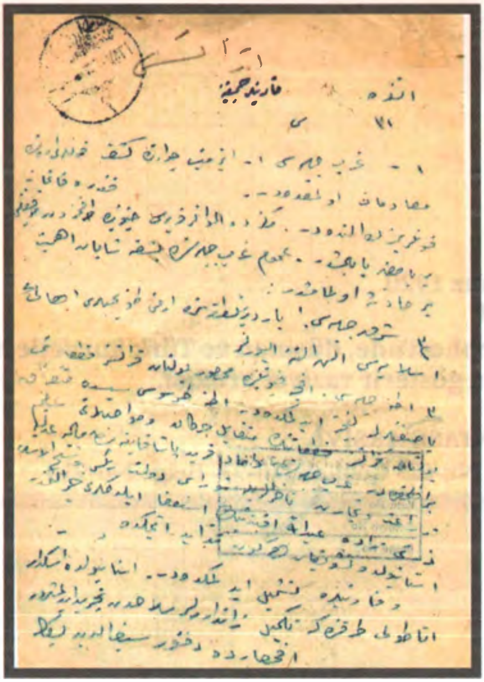

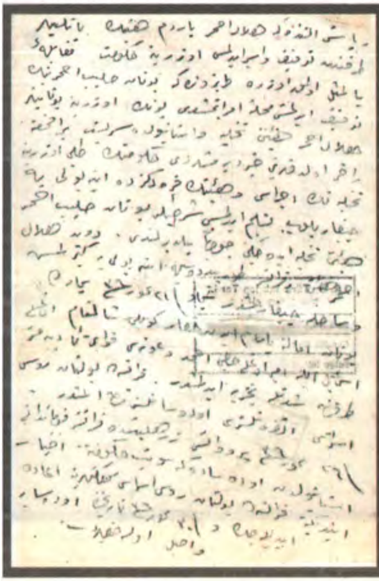

31 Temmuz 1920
Belge 184

Adana Cephesi'nde, düşman ve Türk kuvvetlerinin konuşunu gösterir vaziyet krokisi.

GNKUR ATASE ARŞİVİ
İSH-Kutu Nu-625 Gömlek Nu-93- Belge Nu-93-1

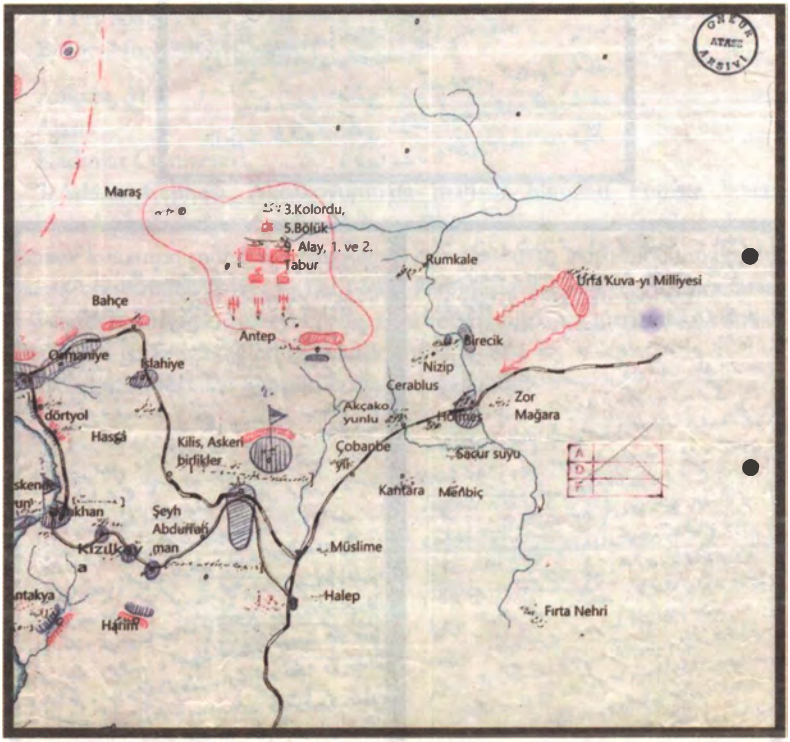

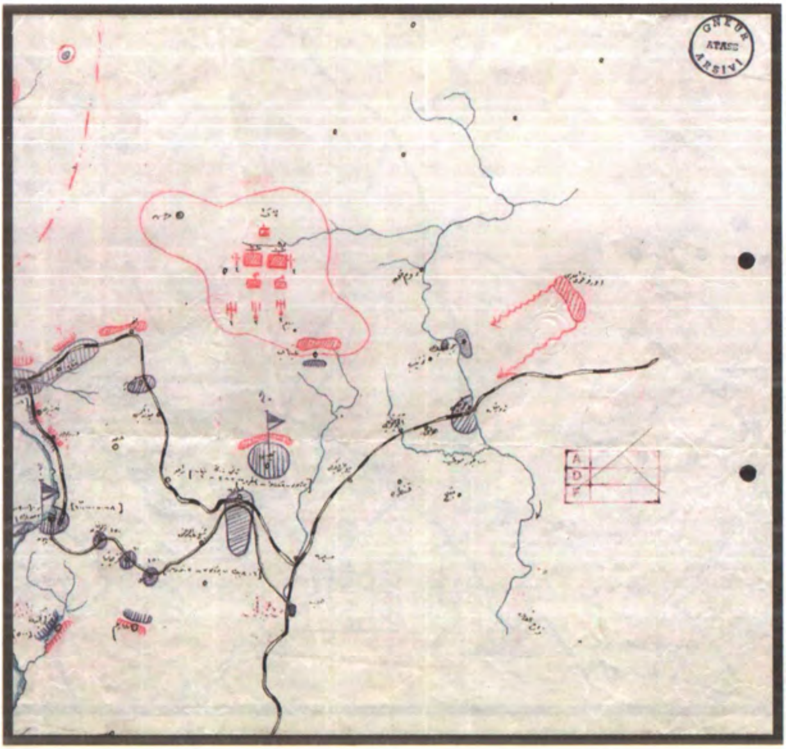
A
D
F

31 Temmuz 1920
Belge 185

Adana Cephesi'nde, düşman ve Türk kuvvetlerinin konuşunu gösterir vaziyet krokisi.

GNKUR ATASE ARŞİVİ
İSH-Kutu Nu-625 Gömlek Nu-93- Belge Nu-93a

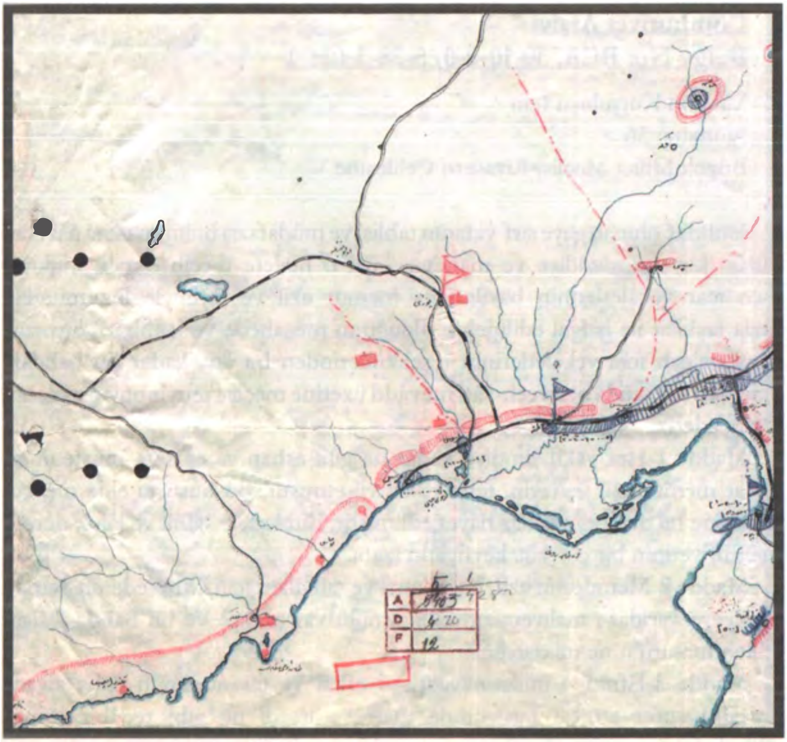

1 Ağustos 1920
Belge 186

Vatanın kurtuluşu için çalışmamız gerekirken bazı bakanlıkların gereksiz yere memur tayin ve nakli ile uğraştıklarına dair Adana, Isparta ve İçel milletvekillerinin soru önergeleri.

Vatanın kurtuluşu için çalışmamız gerekirken bazı bakanlıkların gereksiz yere memur tayin ve nakli ile uğraştıklarına dair Adana, Isparta ve İçel milletvekillerinin soru önergeleri.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı
Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA)
Belge No: BCA, 30-10-0-0/5-28-3 Lef 1, 2
Tarih: 01.08.1920

Cumhuriyet Arşivi
Belge No: BCA, 30-10-0-0/5-28-3 Lef 1

Vatanın Kurtuluşu İçin
Numara: 36
Büyük Millet Meclisi Riyaset-i Celîlesine

İstihdaf olunan gaye sırf vatanın tahlisi ve müdafaası bulunmasına nazaran bütün kuva-yı maddiye ve maneviyemizi o hedefe tevcih etmek muktezi iken icar vekâletlerinin bazılarınca memur azil ve tayiniyle lüzumundan fazla teşkilat ile iştigal edilmekte olduğunu müşahede ve istihbâr ediyoruz. Binaenaleyh icra vekâletlerinin teşekküllerinden bu ana kadar bu babdaki icraatları hakkında ber-vech-i âtî mevâdd üzerine meclisi tenvîr buyurmalarını teklif ederiz.

Madde 1-Her vekil şimdiye kadar ne gibi esbap ve esasata müstenit ne kadar memur azil ve tayin, terfi ve tahvil etmiştir. Bu hususta elde mevcut kavânîne ne dereceye kadar riâyet edilmiştir, isimleriyle sâbık ve lâhık derece memuriyetinin bir cetvelle keyfiyetin izahı.

Madde 2-Memurinin azil, tayin, terfi ve tahvilleri için iktizâ eden harcırahı tesviyeye varidat-ı maliyemizin tahammülü var mıdır? Ve bu babda ihtiyar edilen masarıfat ne miktardır?

Madde 3-Efrâd -ı milletin vahdet-i efkâr ve tesanüdünün daha ziyade iktisâb-ı suret etmesi hususunda idari ve irşadî ne gibi tedâbîr ittihâz edilmiştir?

19 Haziran 1336

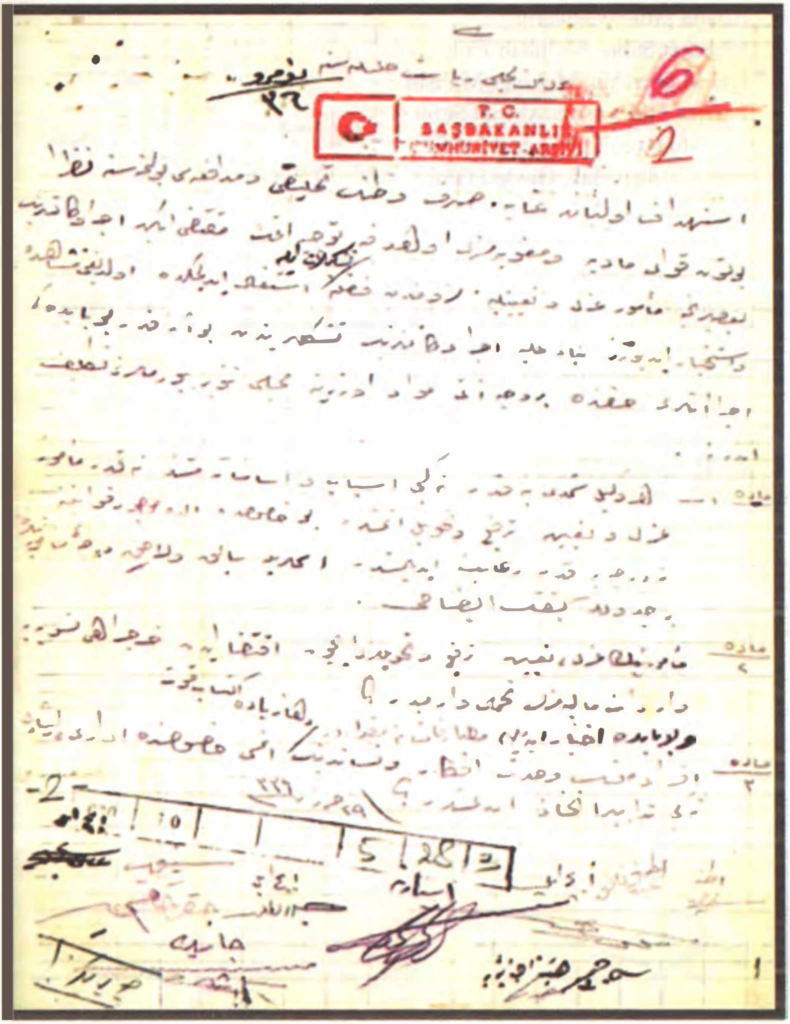
T.C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

Adana [Milletvekilleri]:
Mehmet Sıdkı, Abdullah Faik
İçel Milletvekili, Mehmet Muhsin
Isparta Milletvekili, Ahmet Şefik
İçel Milletvekili, Hüseyin Lütfü
Sinop Milletvekili, Hakkı Hami
İçel Milletvekili, Osman Sırrı

Heyet-i İcraiyeye
Kayıt: 309

Mecliste izahat verilmek üzere,
Dâhiliye Vekili Hakkı Besim ve Maliye Vekili Ferit Beyefendi'ye tevdî olunacaktır.
27 Temmuz 1336

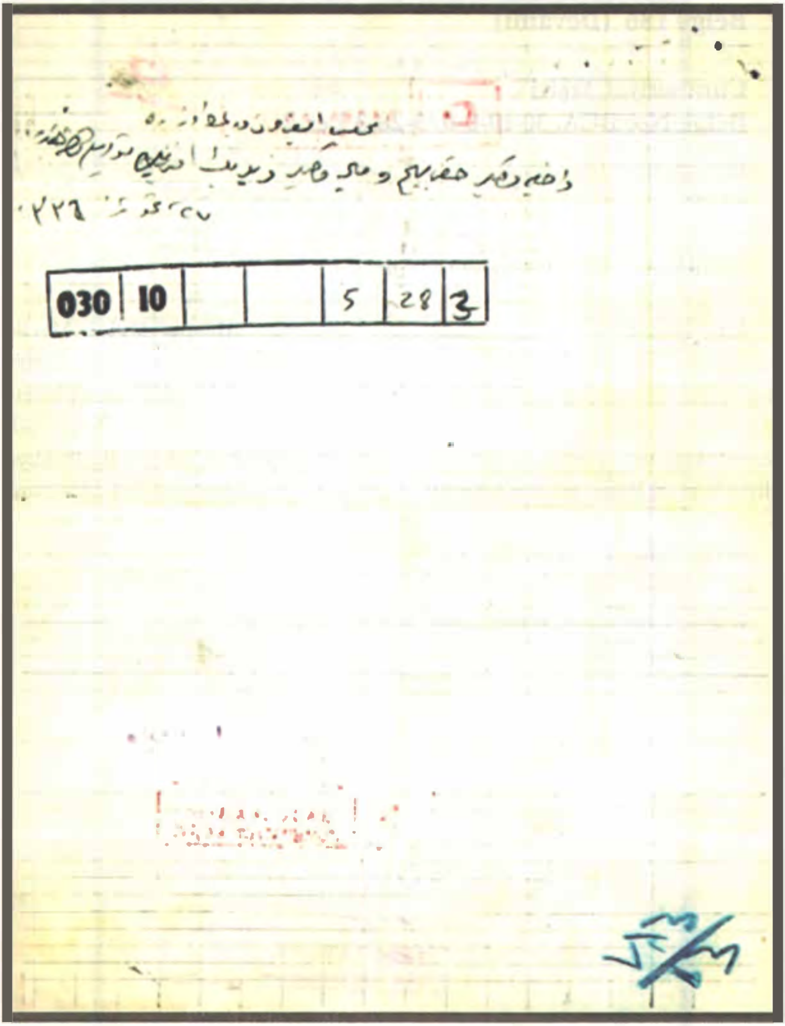

030	10			5	28	3

Belge 186 (Devamı)

Cumhuriyet Arşivi
Belge No: BCA, 30-10-0-0/5-28-3 Lef 2

Riyaset, kayıt no
4/438
6/2
Dâhiliye ve Maliye Vekâletine

İçel, Adana ve Isparta mebusları tarafından Büyük Millet Meclisi Riyasetine 29 Haziran 1336 tarihinde üç maddeden ibaret vuku bulan teklifleri heyet-i icraiye riyasetine tevdî takarrür edilmiş ve mezkûr teklifname Heyet-i Vekilece lede't-tezekkür vekâlet-i aliyyelerince bu yolda Millet Meclisinde izahat verilmek üzere tevdî takarrür etmiş olduğundan ve teklif vâki tezkire-i aliyyelerinize leffen takdim kılınmış olmakla ifâ-yı muktezasını rica ediyorum.

Sureti dahi çıkacaktır.

Dâhiliye ve Maliye vekâletlerine tezkire yazılmıştır.
1 Ağustos 1336
Rafet

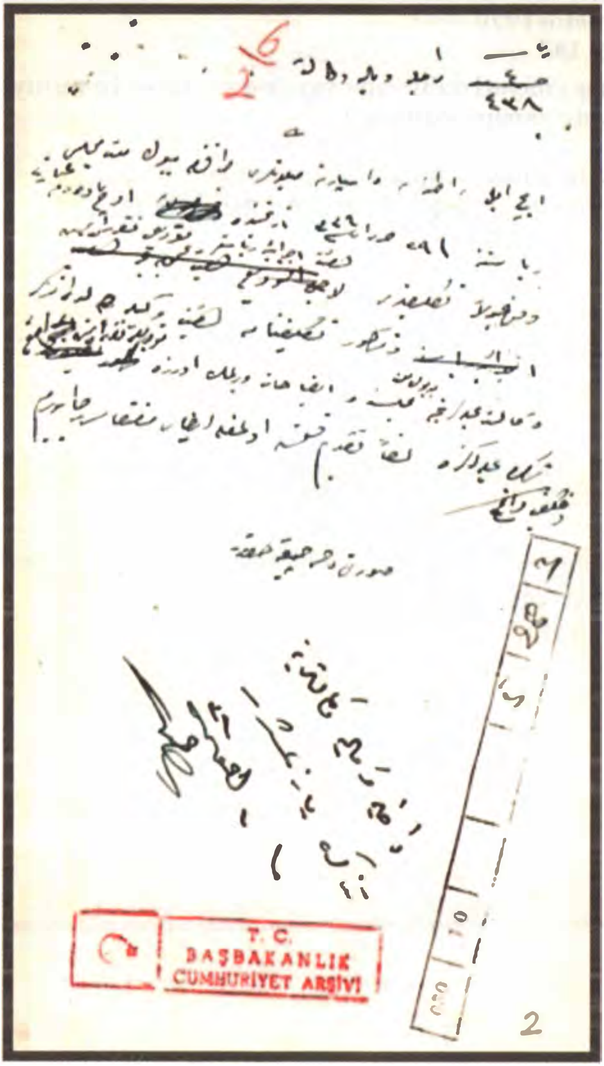
T.C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ
2

5 Ağustos1920
Belge 187

Adana Vilâyeti dahilinde vazife-i vataniye ve milliyede vilâyete yardım edilmesi.

GNKUR ATASE ARŞİVİ
İSH-Kutu No.623 Gömlek No.152- Belge No.152

Pozantı
5 Ağustos1336

Adana
Şam'da

Büyük Millet Meclisi azasından Eşref Beyefendi'ye
Büyük Millet Meclisi azasından Muhtar Beyefendi'ye

Adana vilayeti dâhilinde vezaif-i vataniye ve milliyede vilayete, kumandanlığa muavenet ifâ buyurulmak üzere zatıalilerine mezuniyet ita kılındığını arz ederim.

Büyük Millet Meclisi

Adana-zati

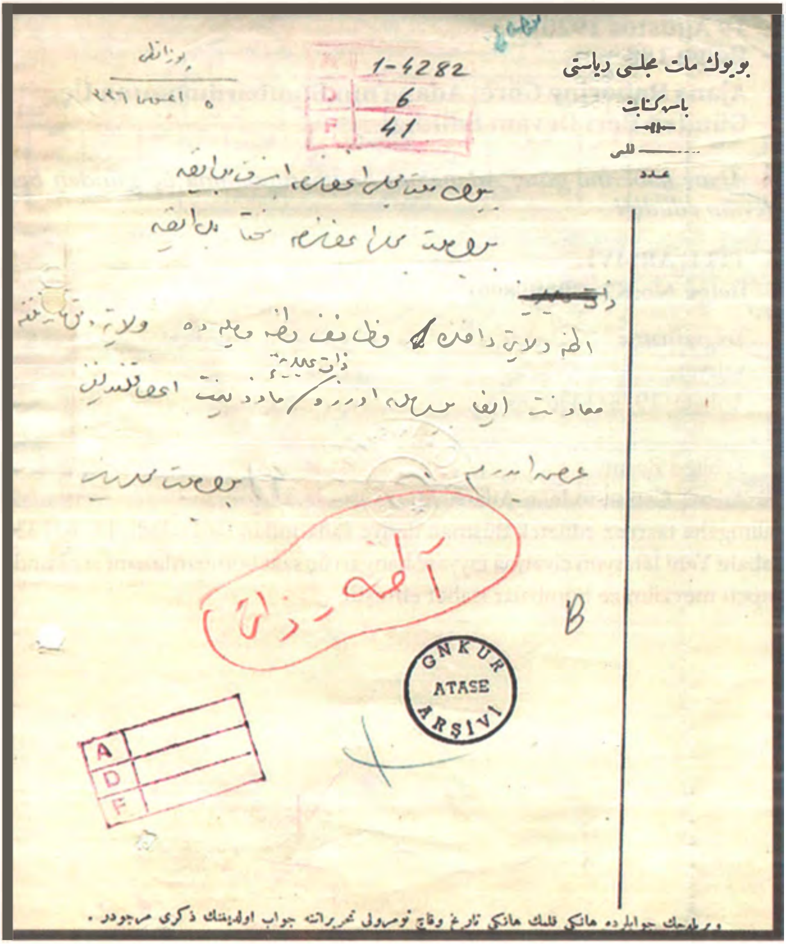

بیوك ملت مجلسی ریاستی
باشکتابت
قلمی
عدد
1-4282
D 6
F 41
GNKUR
ATASE
ARŞIVI
A
D
F
ویره‌جك جوابلرده هانكی قلمك هانكی تاریخ وقاچ نومرولی تحریراته جواب اولدیغنك ذکری مرجودر .

19 Ağustos 1920
Belge 188

Ajans Haberine Göre; Adana'nın Bombardımanına Üç Günden Beri Devam Edildiği

Ajans haberine göre; Adana'nın bombardımanına üç günden beri devam edildiği

TİTE ARŞİVİ
Belge No:K24G98B98001

Telgrafname
Vilayete
Ankara, 19/8/1336

Tebliğ-i Resmî
Adana Cephesinde, a-Adana Mıntıkasında 13 gecesi Siteler civarındaki talimgâha taarruz edilerek düşman ileriye saflarından tard edildi. 14/8/1336 sabahı Yeni İstasyon civarına tayyare hangarı üç saat bombardımanı esnasında topçu mevziimize bombalar isabet etmiştir.

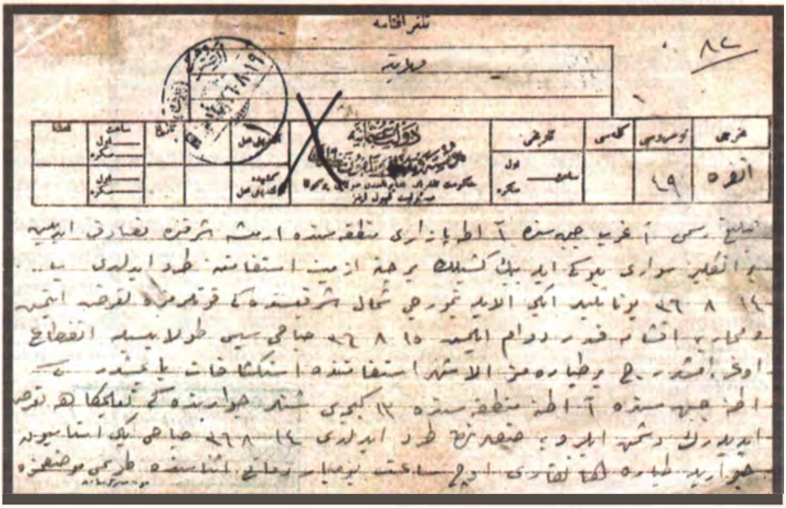

19 Ağustos 1920
Belge 189

Adana'nın bombardımanına üç günden beri devam olunmakta ve hatt-ı muhasara sıkıştırılmaktadır.

TİTE ARŞİVİ

Belge No:K24G98B98001, B98-1001, B98-2001, B98-3001, B98-4001

Telgrafname
Vilayete
Ankara, 19/8/1336

Tebliğ-i Resmî

Adana Cephesinde, a-Adana Mıntıkasında 13.gecesi Siteler civarındaki talimgâha taarruz edilerek düşman ileriye saflarından tard edildi. 14/8/1336 sabahı Yeni İstasyon civarına tayyare hangarı üç saat bombardımanı esnasında topçu mevziimize gelen iki tayyareden birisini iskât eyledik. Adana'nın bombardımanına üç günden beri devam olunmakta ve hatt-ı muhasara sıkıştırılmaktadır. b-10/8/1336'da İnce Koyundan gelen ve beraberinde üç tank bulunan kuvvetli bir düşman müfrezesi Antep cenûbundaki milli kuvvetlerimize taarruz etmişlerdir. Düşmana birçok zayiat verildikten sonra bir kısım kuvvetlerimiz Antep şimal sırtlarına çekilmiş ve kısmı diğeri Antep'i müdafaa etmek vazifesiyle şehirde kalmıştı. Müteakip günlerde düşman taarruzuna devam etmişse de beylerbeyliği düellosunun Sam mezraası hattını ileri geçememişler, Raintap şehri muhafaza eden Fransız ahaliye hitaben bir beyanname neşrederek Antep'in Hükümet-i Osmaniye tarafından imza edilen muâhede mûcebince Suriye'ye geçerek Fransız mandırasında terk edildiği binaenaleyh teslim olmadıkları takdirde iki saat sonra kasabayı bombardıman eyleyeceklerini bildirmişlerse de mahsur bulunan ahali-i belde ile kuva-yı milliye Osmanlılığa layık bir cevab-ı red ile mukabele etmişlerdir. Bunun üzerine Fransızlar gece ve gündüz devam etmek üzere şehri İslâm mahallâtını bombardımana başlamışlardır. Esasen vatanlarını böyle bir düşman taarruzuna karşı müdafaa için hazırlanmış olan ahali-i belde ile kuva-yı milliye şehri kahramanane bir surette müdafaa etmektedirler. Maraş, Pazarcık, Kilis'ten tertip edilen kuva-yı milliyeler Mardin'den tahrîk edilen kuva-yı milliye 12/8/1336'da muharebe meydanında yetişmiş ve Antep'in hatt-ı muhasarasına karşı harekete başlamışlardır.

3-Şark Cephesinde a-Nahcivan Dorus caddesi üzerindeki Atke Lataki Rusla gelen kırmızı müfreze tarafından istirdâd ve Ermenilerden bir topla bir makineli tüfek iğtinam olunmuştur.

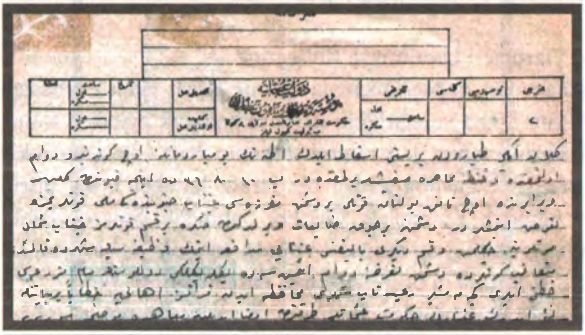

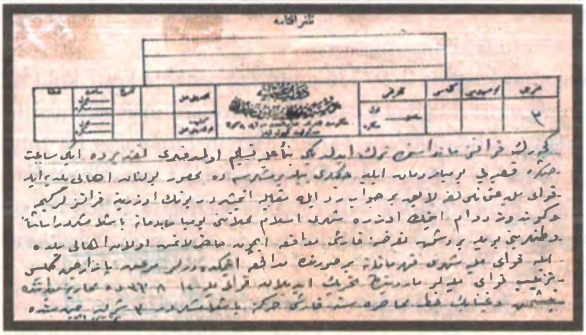

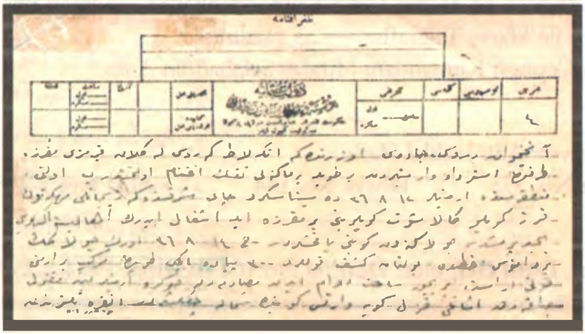

3 Eylül 1920
Belge 190

Adana Cephesi Komutanı Albay Selahattin Adil'in, Genelkurmay Başkanlığı'n yazdığı, Adana bölgesinde yapılan muharebeler ve genel durum hakkındaki raporu.

ATASE ARŞİVİ
Belge No : 2906

Maraş
3.9.336 Vürûdu/5 minh

Erkân-ı Harbiye-i Umûmiyye Riyasetine

1. Düşman dün huruç kıtaatıyla Gavur Köyü cihat-ı erbaasına tertibat almış ve bütün araba ve ağırlığını karyeye sokarak öğleden sonra bir tabur kuvvetindeki düşmanın 976 rakımlı tepenin hatt-ı balasını takiben Sinan Köyü'ne inmiş ve guruba kadar bir tarafa hareket ettiği görülmemiştir. Düşmanın uğradığı Rumevlek, Çağdın, Şahmelik, Sinan, Gavurköy, Urul köylerinin mevâşîsini gasp ettiği gibi bütün erzakını da almıştır. Düşman bu gün Ayıntab Kasabası'nı bombardıman etmemiştir.

2. İslahiye mıntıkasında düşmanın Racu istikametinde hareket eden takviye kıtaatıyla müfrezelerimiz arasında müsâdemât olmuş ise de netice hakkında kat'i rapor alınmamıştır.

3. Adana mıntıkasında 2/9/336 günü sağ cenahta keşif kolu müsâdemâtı olmuş ve mevâzimiz düşman tarafından bombardıman edilmiştir. Mersin'de Fransız askeri arasında hastalık vardır. Mersin Limanı'na bir büyük nakliye gemisi gelmiştir. İki güne kadar Dersaadet'ten Osmanlı askeri geleceğini Fellahlar ifade etmektedirler. Sol cenahta vaziyette tebeddül olmadığı ve sükunet ber-devam olduğu bildirildi ise de son vaziyet hakkında istizada bulunulmuştur.

4. İşbu rapor Erkân-ı Harbiye-i Umûmiyye Riyaseti'ne El-cezire Cephesi Kumandanlığı'na ve 41 nci Fırka Kumandanlığı'na yazılmak üzere 3.9.36, 424 numro ile Maraş Telgrafhanesi'ne yazılmıştır.

Adana Cephesi Kumandanı Miralay Selahaddin Adil

Koleksiyon Adı: İstiklal Harbi
Klasör No. 595 Dosya No. 144 Fihrist No. 3-2, 3-3, 3-4

[**Askeri Tarih Belgeleri Dergisi** No:104 (Haziran 1997) s.25-29]

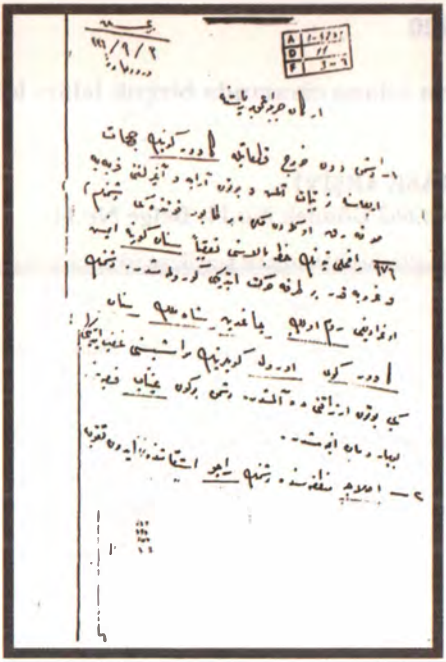

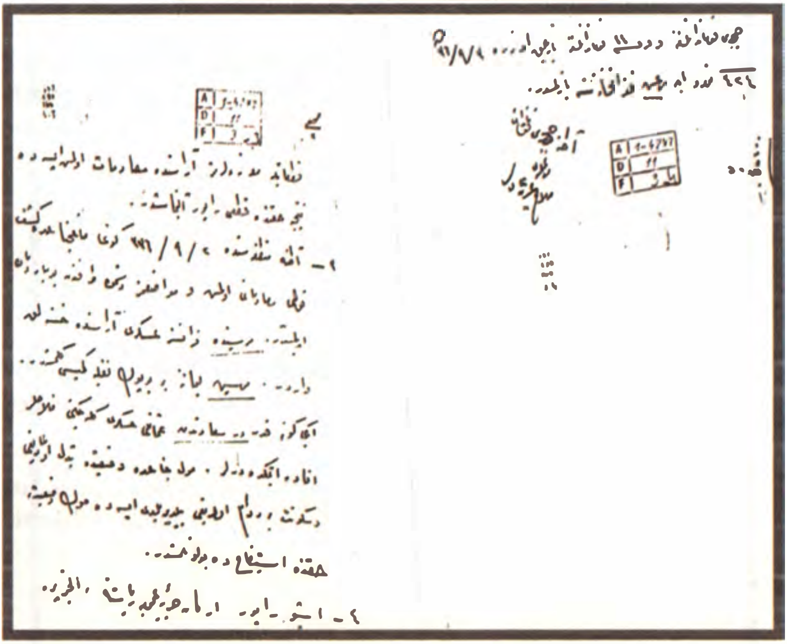

21 Eylül 1920
Belge 191

Fransızların Adana civarında birçok İslâm köylerini yaktığı.

GNKUR ATASE ARŞİVİ
İSH-Kutu No.660 Gömlek No.14- Belge No.14

Talîki suretiyle ailesine hakaret ve tazyîk ve işkence icra ettikleri arz olunur efendim.

Adana Cephesi Kumandanı
Miralay Selahattin

Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti Erkân-ı Harbiye-i Umûmiye Riyasetine

15 Eylül 1336
Telgraf
3411

12 Eylül 1336 tarihinde Fransız müfrezeleri Çıldırım karyesinde beş kadın, üç erkek masumun burun ve kulaklarını kat etmek suretiyle şenâat icra ettikleri.

Adana Cephesi Kumandanı
Miralay Selahattin

Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti Erkân-ı Harbiye-i Umûmiye Riyasetine

21 Eylül 1336
Telgraf
3521

19 Eylül 1336 tarihinde bir Fransız müfrezesi Adana'nın garp ve cenûb-i garbisindeki Kestel, Çıldırım namındaki İslâm yaktıktan sonra avdet ettikleri maruzdur.

Adana Cephesi Kumandanı
Miralay Selahattin

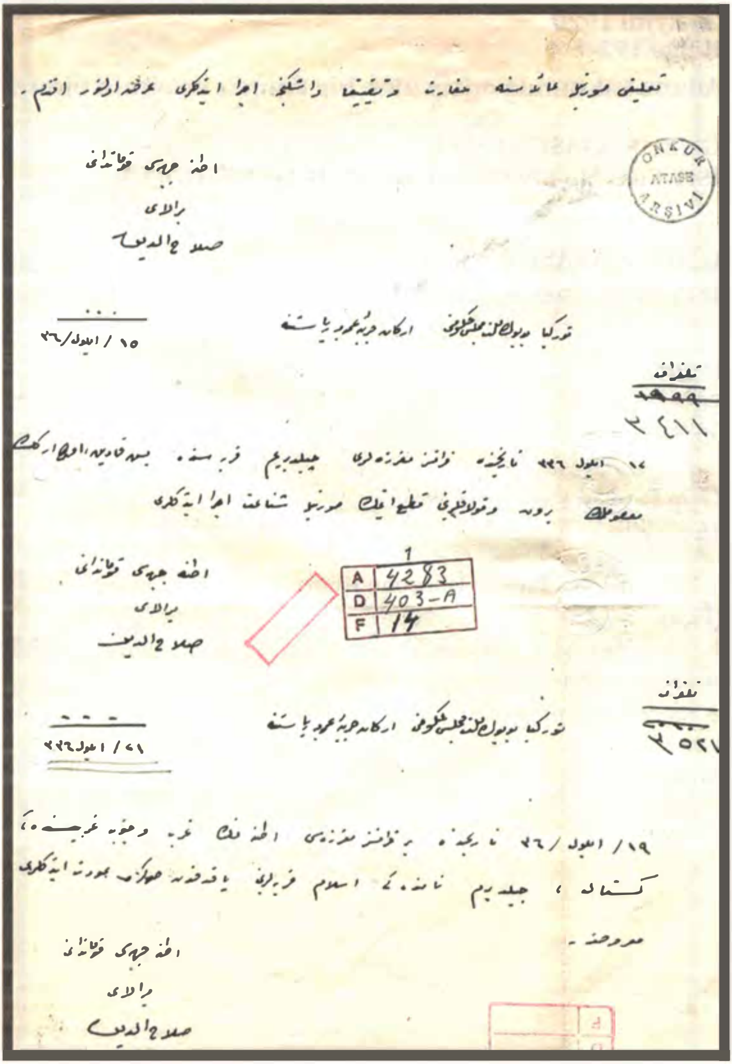

تعلیقی موجب عائله‌سنه مفارقت وتیقنا واشکیز اجرا ایدلکری عرض اولنور افندم.

اطنه جبهه‌سی قوماندانی
میرالای
صلاح الدین

ONKUR ATAŞE ARŞİVİ

۱۵ / ایلول / ۳٦

تورکیا بویوك ملت مجلسی حکومتی ارکان حربیه عمومیه ریاستنه

تلغراف
۲۴۱۱

۱۷ ایلول ۳۳٦ تاریخنده فرانسز مفرزه‌لری جیلدیریم قریه‌سنده بسنه قادیه‌لو اولدیرارك
معلوماً بروجه وقوعاتلری تعقیب ایدلك موزیو شناعت اجرا ایدکلری

1
A 4283
D 403-A
F 14

اطنه جبهه‌سی قوماندانی
میرالای
صلاح الدین

تلغراف
۲۵۲۷

تورکیا بویوك ملت مجلسی حکومتی ارکان حربیه عمومیه ریاستنه

۲۱ / ایلول / ۳۳٦

۱۹ / ایلول / ۳٦ تاریخنده بر فرانسز مفرزه‌سی اطنه‌نك غرب وجنوب غربیسنده،
کستاله، جیلدیریم نامنده‌کی اسلام قریه‌لری یاقدقدن صوکره عودت ایتدکلری
معروضدر.

اطنه جبهه‌سی قوماندانی
میرالای
صلاح الدین

26 Eylül 1920
Belge 192

Adana yakınında düşürülen bir Fransız uçağının tamiri.

GNKUR ATASE ARŞİVİ
İSH-Kutu Nu-679 Gömlek Nu-37- Belge Nu-37-1(2-3)

GNKUR ATASE ARŞİVİ
İSH-Kutu No.679 Gömlek No.37- Belge No.37

Eskişehir
26/9/1336
45/133

Garp Cephesi Kumandan Vekili
15 Ş

Konya Tayyare İstasyonu Kumandanlığı Vekâletine

(Paşa)

1-Adana'dan gelen tayyarenin oraca tamiri mümkün müdür. Mümkünse ve ne kadar zamanda tamiri hitâm bulur.

2-Niğde'den getirilecek İtalyan tayyaresi geldi mi?

İşârı
Muzaffer

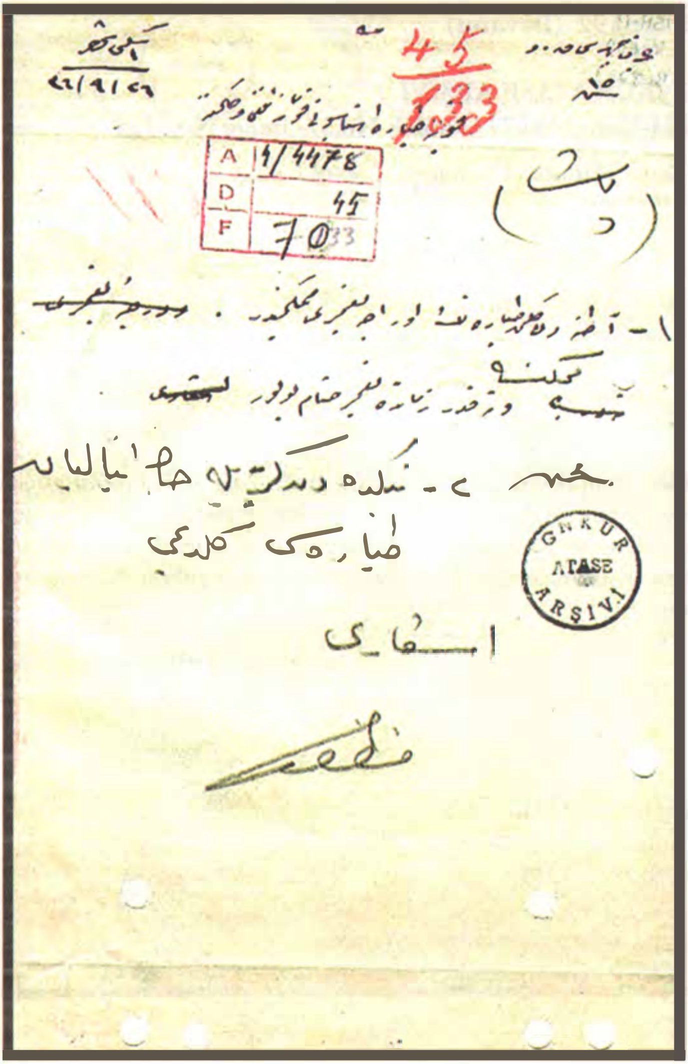

45
133

A	4/4478
D	45
F	70

GNKUR
ATASE
ARŞIVI

Belge 192 (Devamı)

GNKUR ATASE ARŞİVİ
İSH-Kutu No.679 Gömlek No.37- Belge No.37aa

Erkân-ı Harbiye-i Umûmiye
21/9/1336
45/125

456-Ş
204

Garp Cephesi Kumandanlığı Vekâletine

Adana mıntıkasında sükût ettirilip berây-ı tamir Konya'ya gönderilen tayyarenin hitâm-ı tamirinde mükâfaten bir tayyareci ve bir radar lüzumu kadar neferat ile Kırbirinci Fırka emrine gönderilmesini rica ederim. Garp Cephesi Kumandanlığı Vekâletine ve Adana Cephesi Kumandanlığına yazılmıştır.

Erkân-ı Harbiye-i Umûmiye Reisi
İsmet

Açtım, 21/9/1336
Vürûdu, 22/9/1336
15/Ş, 22/9/1336

Garp Cephesi Kumandanlığı Vekâleti
13/4219

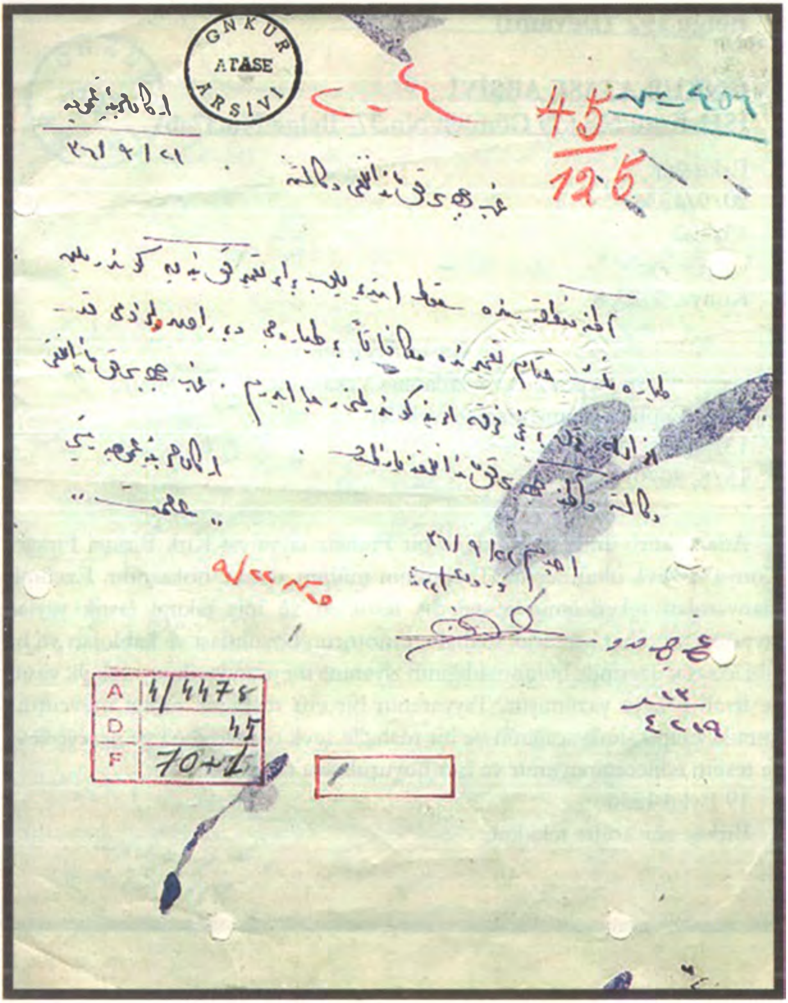
GNKUR
ATASE
ARŞIVI
45
125
A 4/4478
D 45
F 70+1

Belge 192 (Devamı)

GNKUR ATASE ARŞİVİ
İSH-Kutu No.679 Gömlek No.37- Belge No.37ab

Eskişehir
20/9/1336
45/122

Konya, 3339, 8

Gayet Aceledir
Garp Cephesi Kumandanlığı Vekâletine, Konya Memiş
Garp Cephesi Kumandanlığı Vekâleti
13/3981
15/Ş, 20/9/1336

Adana kurb-ünde iskât edilen bir Fransız tayyaresi Kırk Birinci Fırkaca Konya'ya sevk olunmuştur. Tayyarenin mühim aksamı noksandır. Ezcümle manyatoları tekerleğinin iç ve dış lastikleri ve iniş takımı lastik yayları tayyareci ve rahat oturacak mahalleri motorun bozulması ve kabloları ve bu gibi aksamı üzerinde bulunmadığının ziyanına meydan verilmeyerek ilk vasıta ile irsali fırkaya yazılmıştır. Tayyarenin bir çift makineli tüfeği mevcuttur, burada kalıp kalmayacağının ve bir mahalle sevk olunacağına ve nereye sevk ve teslim edileceğinin emir ve işâr buyurulması maruzdur.

19 Eylül 1336
Birkaç gün sonra tekidine

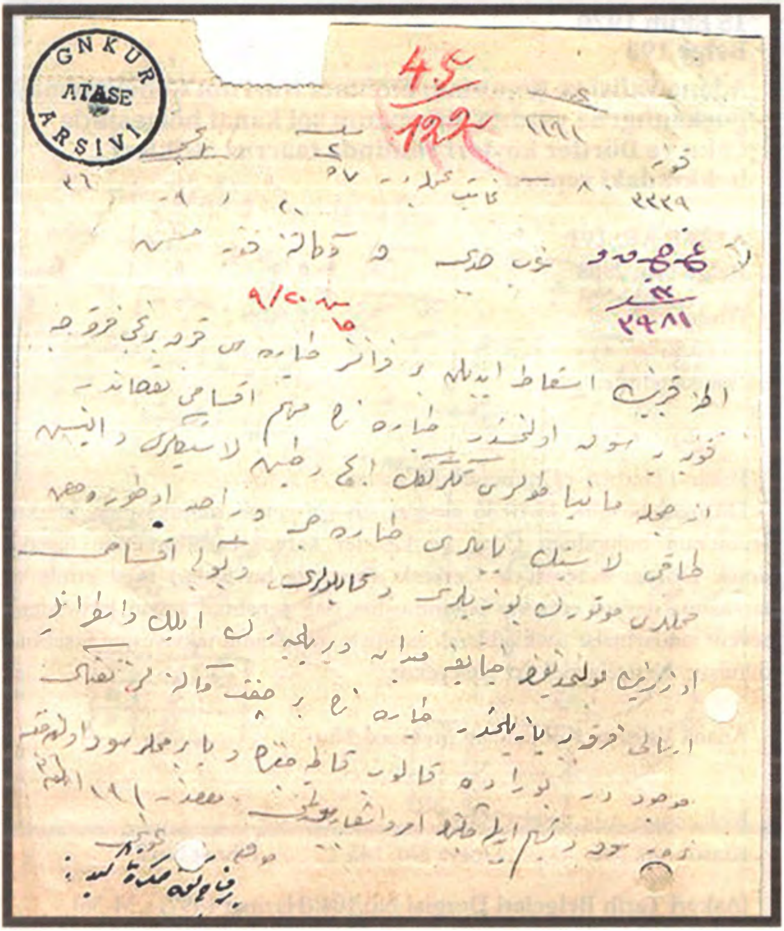

GNKUR ATASE ARSIVI

45
122

15 Ekim 1920
Belge 193

Adana Valisi ve Komutanı Mehmet Nuri'nin Genelkurmay Başkanlığı'na yazdığı, düşmanın sol kanat bölgesinde Çakıt ve Dörtler köyleri yönünde taarruz ettikleri hakkındaki raporu.

ATASE ARŞİVİ
Belge No: 2908

Pozantı
15.10.36
Dakika tehir edilemez.

Erkân-ı Harbiye-i Umûmiyye Riyasetine

Düşman bu gün 15.10.36 ale-s-sabah sol cenah mıntıkasında Merkez Grubu'nun bulunduğu Çatık ve Dörtler karyeleri istikametine taarruz ederek Dörtler Karyesi'yle Çerkeski (haritada bu kadar) işgal etmiş ve taarruzuna devam etmekte bulunmuştur. Sağ cenahtan alınan kuvvetlerle mevcut jandarmalar sevk edilerek suretiyle mıntıkanın takviyesine teşebbüs edilmiştir. Netice ayrıca arz edilecektir.

Adana Valisi ve Kumandanı Mehmed Nuri

Koleksiyon Adı: İstiklal Harbi
Klasör No. 596 Dosya No. 145 Fihrist No.2

[**Askeri Tarih Belgeleri Dergisi** No:104 (Haziran 1997) s.34-36]

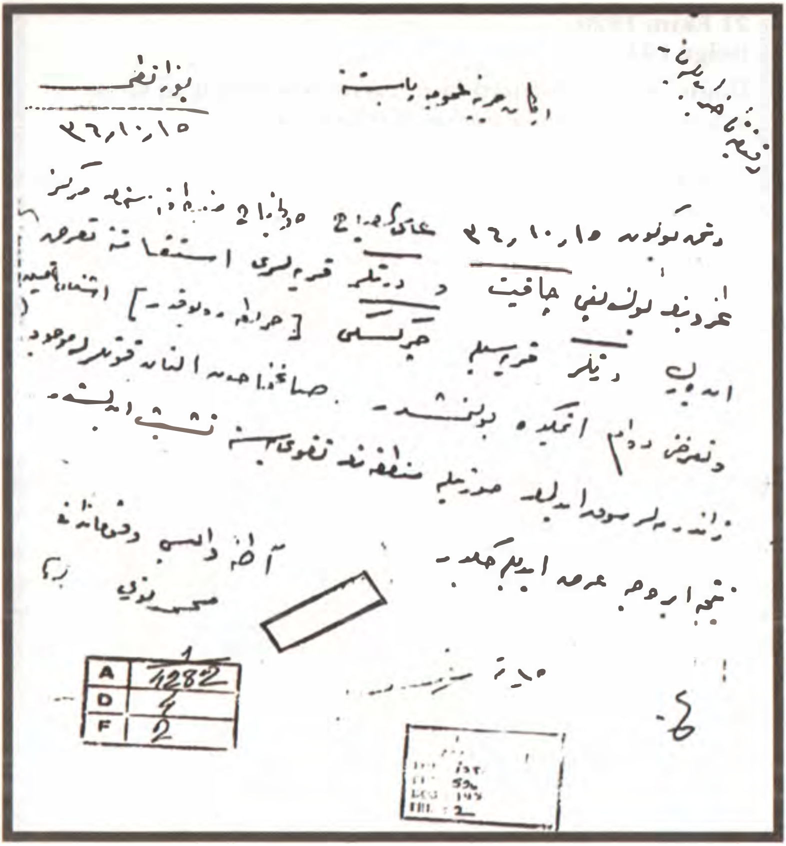
A 1282
D 7
F 2

21 Ekim 1920
Belge 194

Doğu Cephesi Kumandanı Kazım Karabekir'in silah arkadaşlarına yayınladığı beyanname.

ATASE ARŞİVİ
Belge No: 4081

9 F. 12 F. S.C.G.K. 15 K. Vekaletine
Karargah 21.10.36
Kahraman Arkadaşlarım,

Şimdiye kadar güzel memleketlerimizin, aziz milletimizin istiklal ve namusunu kanlı ve katil ellerle parçalamaya yürüyen düşmanlarımıza karşı kahramanca mukabelede büyük bir azim ve iman gösterdiniz.

İlim ve irfan sahibi olmakla, hür ve müstakil yaşamakla vatanımızın abad olacağını, milletimizin büyük bir istidat ve kudretle yükseleceğini kestiren düşmanlarımız, bizim memleketlerimizde refah ve sükunet içinde serbest çalışmamıza daima mani olacak surette enva' müşkülat çıkarıyorlar. İçimizde, hudutlarımızda görünen bu müşkülat ve tehlikeleri kaldırmak, memleketin namus ve akıbetini kurtarmak için uzun zamanlardan beri mahrumiyetler içinde hudut boylarında bulunuyorsunuz.

٢٦/١٠/٢٦

قهرمان آرقداشلرم

شجيع قاداش گوزه‌ل مملكتمزك، عزيز ملتمزك استقلال و ناموسنى

قانلى و قانلى الاى يارى جانلايه يوروين دشمنلريمزه قارشى قارشى‌يه

مقابله‌ده بولونوب برغم قايايه گوستردیکز...

علم و عرفان صاحبى اولمغله، حر و مستقل ياشامقله ملتمزك

آباد اولمه حقى ملتمزك بولوب، بر استعداد و قدرتله يوكسله‌جك

بر كيدیه‌ده دشمنلريمز، بزم، مملكتمزده رفاه و سكونت

ایچنده سربست ياشامه‌ده دائما مانع اولمجه صورتده

انواع تشكلات چيقارتمق.. ايچمزده، حدودلريمزده گورونن

بو تشكلات و تهلكه‌لرى قالديرمقه، مملكتك ناموس و عاقبتى

قورتارمه ايچون اوزون زمانلر دنبرى محروميتلر ايچنده

حدود بويلرنده بولونيورسكز..

فقط شبهه يوقدركه؟ بوتون دنيانك حيرت و تقديرلرينى قازانان

و سزه خصوصيله اجدادكزدن ميراث اولان جلادت و فداكارلقكزله

حدود بويلرنده، دشمن قارشيسنده كيم بو زمانلر بزلرده

ملت و تاريخمزده الك قيمتلى و شرفلى آناريدر..

GNKUR. ATASE ARŞİVİ
... KUTU : 151 GÖM. : 48 BEL. : 48

Fakat şüphesiz ki; bütün dünyanın hayret ve takdirlerini kazanan ve size kahraman ecdadınızdan miras olan celadet ve fedakârlıklarınızla hudut boylarında, düşman karşısında geçen bu zamanlar, sizin de millet ve tarihimizin de en kıymetli ve hayırlı anlarıdır. Garbi Anadolu'da Yunanlılara, Adana civarlarında Fransızlara karşı vatanı müdafaaya savaşan kahraman arkadaşlarımız da her gün yeni bir zaferle düşmanlarımızı mağlubiyetlere duçar ediyor. Hele son harekâtınızla Taşnak Ermenilerine karşı kazandığınız yeni muvaffakiyet vatanımızın kurtuluş yolunu büsbütün aydınlattı.

Arkadaşlarım ! Hepiniz biliyorsunuz ki: İngiltere ve müttefikleri memleketimizi kendi idareleri altına alacak ve milletimizi kendilerine esir yapacak bir muâhede yaptılar ve bu muâhede de Şarki Anadolu'dan Trabzon, Erzurum, Van ve Bitlis vilayetlerini de İslam kanlı olan Taşnak Ermenilere vermek istediler. O Taşnaklar ki kahramanca savletleriniz önünde kaçmaktan ve silahsız masum halka zulüm yapmaktan başka bir şey bilmezler. Allah'ın inayeti ve milletimizin her türlü muâvenet ve kuvveti sayesinde cephenizi düşmanın her tecavüzüne karşı kahramanca tutacağınıza ve alacağınız vazifeleri din gayreti vatan aşkı ve millet muhabbeti ile tamamen ve muzafferen yapacağınıza, hepinizden ayrı ayrı eminim.

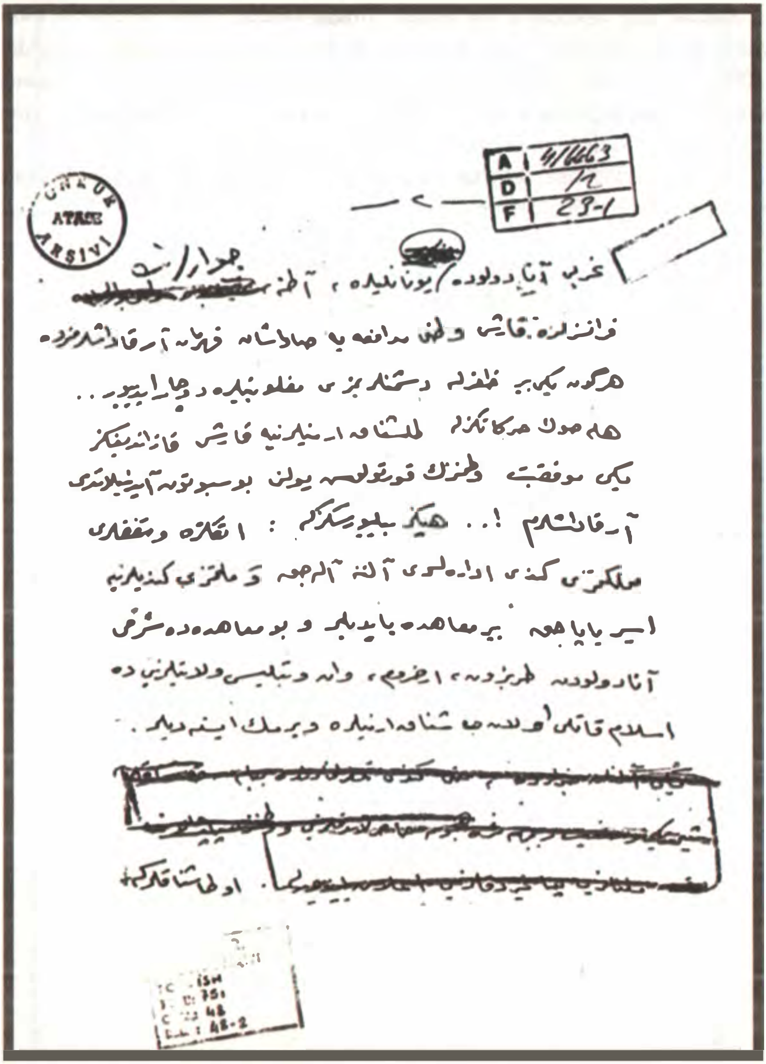
A 4/6663
D 12
F 23-1

ATASE ARŞİVİ

غرب آناطولیده / یونانیلره ، آطه [illegible]

قانلره قارشی وطنی مدافعه یه صاواشان فدائی آرقاداشلرمزده
هرگون بیکلر مظلوم دستلرمزی مغلوبیتلره دوچار ایدییور..
هله صوڭ حرکاتکزله ملتشاه ارمنیلرینه قارشی قازاندیغکز
بیوك موفقیت وطنمزك قورتولوشه یولنی بوسبوتون آچیلاندیردی
آرقاداشلر!.. هپکز بیلیورسکز: انگلتره و متفقلری
مملکتمزی کندی ادارهلری آلتنه آلهجق و ملتمزی کندیلرینه
اسیر یاپاجق بر معاهده یاپدیلر و بو معاهدهده شرقی
آناطولیده طرابزون، ارضروم، وان و بتلیس ولایتلرینی ده
اسلام قاتلی اولان جناشاه ارمنیلره ویرمك ایستدیلر.

[illegible]

Ancak yine askerlikçe bir tedbir ihtiyatı olmak üzere [Erzurum, Van vilayetleriyle, Erzincan ve Bayezid livaları] mıntıkalarındaki (305)'den (300)'e kadar olan esnan erbabını da silah arkadaşlığınıza, vatan ve namus mücahedesine çağırdım. Daha kuvvetli ve daha emniyetli olarak îfâ edeceğiniz vezâif de cenab-ı hakkın tevfik ve inayeti rehberiniz olsun.

2. 15 K. Vekaletine, 9 Fırka, 12 Fırka, Sağ Cenah Grubuna, 15. İstihkam T., Mürettep Nakliye Taburu, Tayyare istasyonu, Şark Cephesi Karargahı Telgraf Bölüğü kumandanlıklarına.

15 T. İstihkama yazılmıştır.
İbrahim
Suretleri verildi. 23 minh
Üç bala Erzurum'da Salih
Fırka 9'da Abdullah
Fırka 12'da Ahmed Sureti alınmıştır.
Mürettep Nakliye Taburu Evrak Onbaşısı
[**Askeri Tarih Belgeleri Dergisi** No:111 (Ocak 2001) s.49-57]

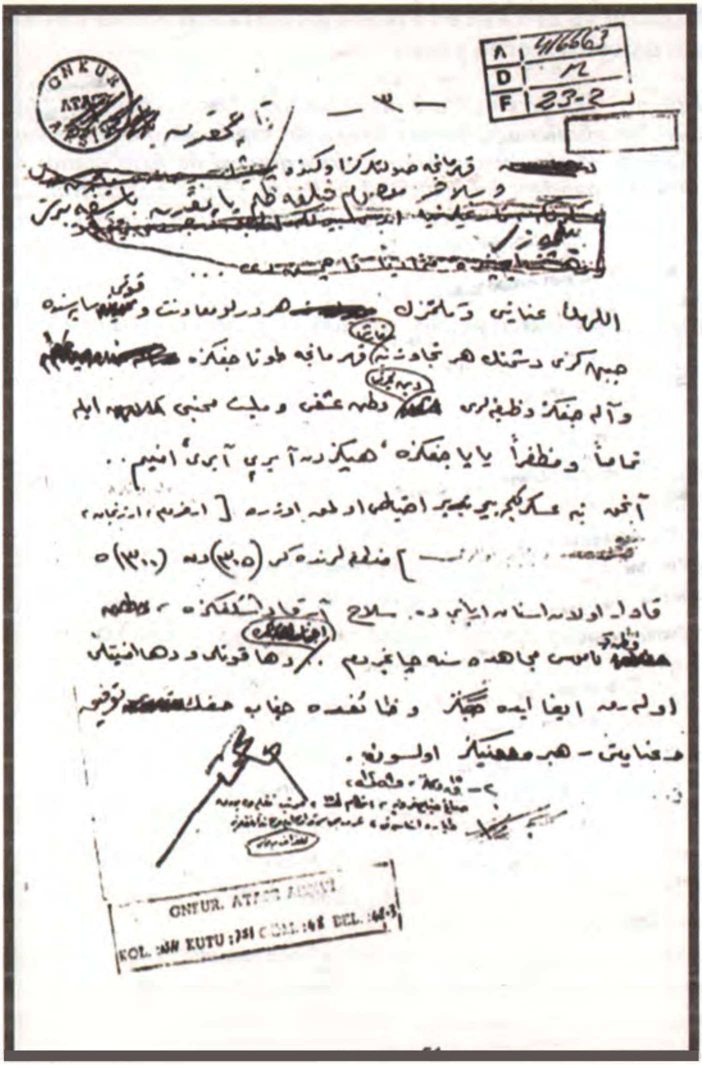
A 4/6663
D 12
F 23-2
ONKUR. ATATÜRK ARŞİVİ
KOL. KUTU: 351

23 Ekim 1920
Belge 195

Erkân-ı Harbiye-i Umûmiyye Reisi İsmet Bey'in, Hariciye Vekâlet'ine gönderdiği; Sovyet Rusya ile yapılacak dostluk anlaşması ve Tiflis ile Van'ın Ermenistan'a terk edilmesi ile ilgili olarak Adana Cephesi Kumandanı Selahaddin Adil Beyin, Garp Cephesi Kumandanı Ali Fuad Paşanın, Şark Cephesi Kumandanı Kazım Karabekir Paşanın ve El-Cezire Cephesi Kumandanı Nihad Beyin görüşlerini içeren yazısı

Erkân-ı Harbiye-i Umûmiyye Reisi İsmet Bey'in, Hariciye Vekaleti'ne gönderdiği; Sovyet Rusya ile yapılacak dostluk anlaşması ve Tiflis ile Van'ın Ermenistan'a terk edilmesi ile ilgili olarak Adana Cephesi Kumandanı Selahaddin Adil Beyin, Garp Cephesi Kumandanı Ali Fuad Paşanın, Şark Cephesi Kumandanı Kazım Karabekir Paşanın ve El-Cezire Cephesi Kumandanı Nihad Beyin görüşlerini içeren yazısı

TİTE ARŞİVİ
Belge No: K324G11B11001, B11a001, B11-1001, B11-1a001

Ankara
23/10/1336
Zata mahsustur
Hariciye Vekâletine
Hülasa:

Bitlis ve Van'ın Ermenistan'a terki hakkında Sovyet teklifinin şâyân-ı kabul olup olmadığı hakkında ordu kumandanlarının mütalaaları.

Sovyet Rusya ile akdedilecek dostluk muâhedenamesi hakkında cephe kumandanlarından mevrûd mütalaât suretleri aynen takdim kılındı.

Erkân-ı Harbiye Umûmiyye Reisi
İsmet
Vürûdu, 17/10/1336
Suret
Erkân-ı Harbiye-i Umûmiyye Riyasetine
C. 14/10/1336 ve yâver beyin 65 numaralı şifresine

1-Ahitname esasatı suret-i umûmiyyede şâyân-ı memnuniyettir.

2-Ruslar muâvenet-i mevdû'ası, şerait-i hazıraya nazaran mevzubahis edilecek bir bahis bile değildir.

3-Muhtaç olduğumuz askeri ve iktisadi muâvenetin mücâvir memâlikten de temini için serbesti-i münakalat ve bilumum Kafkas şimendiferleri hutut ve şuabâtına teşmil edilmeli ve yalnız iki memleket muamelatına inhisar etmeyecektir.

4-Van ve Bitlis vilayetlerinden bir kıt'a ifrazı hususu ahitnameye merbût ayrı bir mukavelename ile şerait-i âtiye tahtında kabul olunabilir.

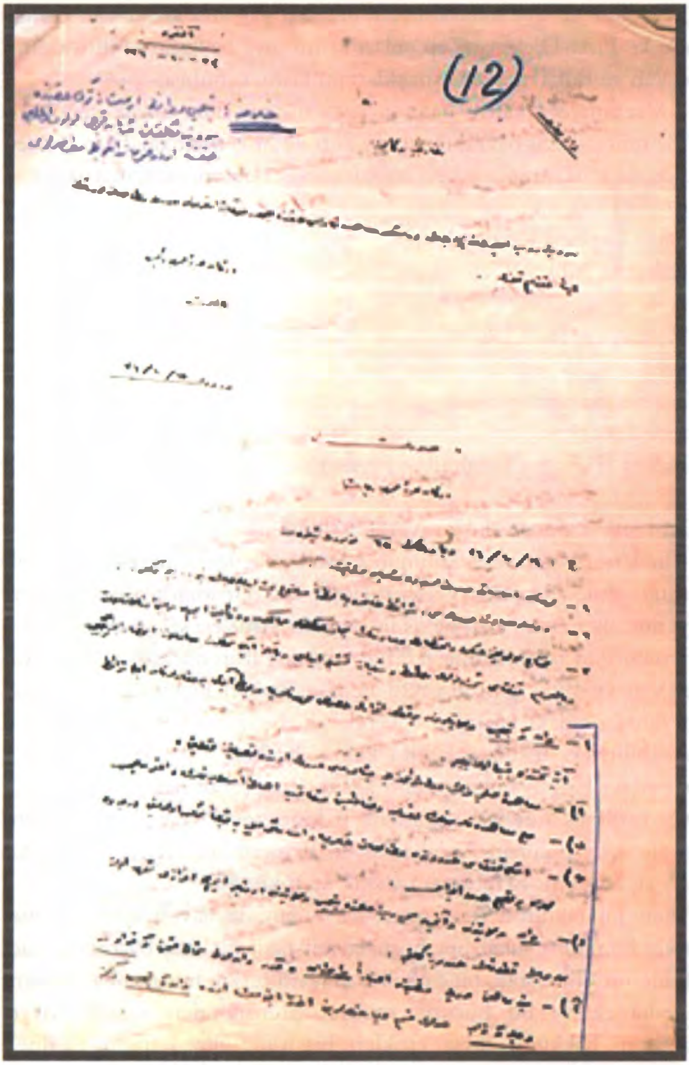

a) Muâhede-i sulhiyemizin düvel-i mü'telifece Misak-ı Milli hudutu üzere tasdikine ta'likan,

b) Sulh muâhedenamesinin tasdik ve teâtisini müteakip ahali-i İslâmiyenin dâhile celbi

c) Eski Kafkas hudutunda mütâlaât-ı askeriye ve esâsât-ı milliyeye tebe'an mümkün olduğu derecede lehimize bir taksim-i hudut icrası

d) Van vilayetinden ve ancak mecburiyet halinde Bitlis vilayetinden Ermeniler için ifrazı taahhüt olunabilecek kıt'anın hudutuna gelince:

a) Bendimahi suyu munsabından itibaren Tatvan'a kadar Van Gölü şimali kısmını ve Fırat-Dicle ve Zap suları kısmı ulyâ havzalarını ihtiva etmemek üzere Van ve Bitlis merkez sancaklarının kısmı cenûbisi;

b) Mecburiyet-i katiye halinde ifraz mıntıkasının ancak cenûba doğru tevsî'ne müsaadekâr davranılması ve Siirt ve Muş mıntıkalarının Ermenistan mıntıkasına idhâl ettirilmemesi mütalaasında bulunduğum maruzdur.

16/10/1336
Adana Cephesi Kumandanı
Selahattin Adil

Vürûdu, 19/10/1336
Suret
Zata mahsustur.
Adet: 286
Erkân-ı Harbiye-i Umûmiyye Riyasetine

C. 14/10/1336 tarihli ve yâverlik 65 numaralı zata mahsus şifredir.

1-Bir Ermenistan teşekkülünün tekmîl milletlerce taahhüt altına alınmış olmasına rağmen Rusların evvelce mevzu bahis olmadığı halde tam ahitnameyi esnayı imzada Ermenistan bahis ile istinkâf etmeleri şâyân-ı dikkattir. Vâkıa bir Ermenistan teşekkülüne taraftar olmak zaruretindeyiz. Yalnız Rusların böyle Van ve Bitlis gibi el-yevm hemen hemen hiçbir Ermeni kalmayan bir muhitte oradaki İslamları çekerek sıkı bir Ermenistan yetiştirmek gibi gayri kâbil-i icra teklifleri kâbil-i kabul değildir. Zaruret-i kat'iye halinde hâlihazırdaki Erivan hükümetinin ancak Rize şarkındaki limanlardan birisi mahrec verilmek suretiyle Karadeniz'e doğru tevsî' ve belki bu meyanda el-yevm elimizde bulunan Ardahan'ın da Ermenistan'a ilavesi suretiyle daha adilane ve esaslı bir Ermenistan teşkili mümkündür.

Fakat; bu takdirde İran Azarbaycanı'nın da ilavesi suretiyle mefkure itibariyle komünist fakat her hususta müstakil bir Azarbaycan'ın hudutları dâhilinde bir Gürcistan, bir Şimali Kafkasya teşkili hususunda tarafımızdan ısrar edilmek ve bu hususta milliyet prensibinden ziyade Sovyetlerin Ermenistan hakkında ibraz ettikleri hissiyat-ı âliye-i insaniyelerine isnat

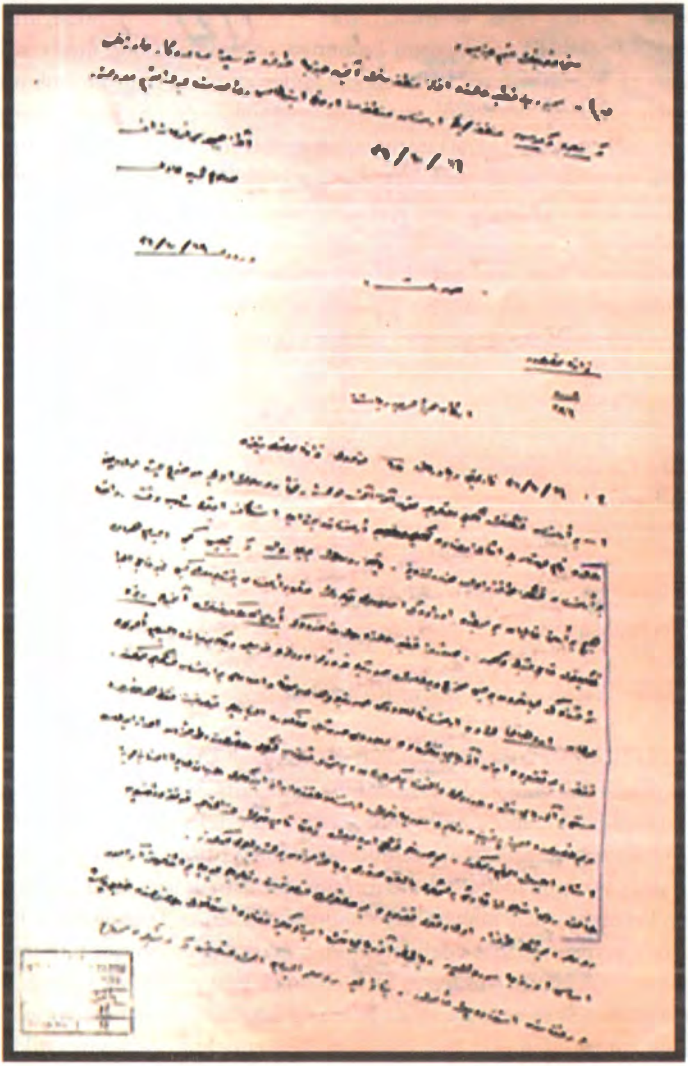

eylemek elzem ve mümkündür. Bu suretle teşekkül edecek ete tamponların indelhace konkordansiyon halinde Rus istilasına karşı birleşmeleri zaruri veya tarafımızdan birleştirilmeleri mümkündür.

Ruslar, bu şekle taraftar olmadıkları takdirde bu milletlerin komünist rütbeleriyle böyle bir itilaf aramak esas ortaya sürülmelidir. Bilhassa Azarbaycan'ın istediğimiz manada istiklali hususunda Halil Paşa ve rüfekasından istifade pek memuldür. Binaenaleyh Ruslar el-yevm en hakiki ve desteklere muhtaç vaziyette olduklarından münasebeti inkıtâ'a uğratmamak üzere tekliflerinin reddi ve mukavemet esasının kabulü fikrindeyim. Zira Sovyetlerin sâbık Rusya arazisini komünist esasını dâhilinde ihya emelinde olmaları ve bunun için de İslâm memleketler arasına Hristiyan hükümetler sokmaları fikrine ve Şark siyasetinde İngilizlerle hafiyyen uyuşmuş bulunmaları ihtimaline karşı tarafımızdan mukavemet siyaseti takip olunduğu takdirde ya maşaları düşecek veyahut Şark âlemine karşı istifade ettikleri zevat dahi nokta-i nazarımızda iştirak ettirilmek şartıyla bi-z-zarure inkıyad edeceklerdir.

2-Maruzat-ı ânifenin sırf bir mütlaadan ibaret olmak üzere telakki buyurulmasını rica ederim. Bu hususta re'y-i kat'î bittabi öteden beri bu mesâilin teferruatıyla uğraşmış ve sahib-i salâhiyyet ve mesuliyet zevata aittir efendim.

17/10/1336

Garp Cephesi Kumandanı
Ali Fuad

Vürûdu, 18/10/1336
Zata mahsustur
Suret
Erkân-ı Harbiye-i Umûmiyye Riyasetine

C. 14/10/1336 tarih ve yâverliğin 65 numaralı şifresine:

Aleyhimizdeki hükümlerinde daim olan Garp devletleriyle itilaf etmek gayri mümkün olduğu cihetle muhafaza-i mevcudiyet için mümkün olan şerait-i müsaade ile anlaşmaya teşebbüs ettiğimiz Rusya Sovyet hükümetinin dahi yalnız bir muhâdenet-i ahitnamesini imzalamak için koyduğu şart pek ağırdır. Bu teklifin açık manası hükümetimizin İslâm ve Türk âlemi ile bir gün birleşmek arzusunu izhâr edebileceğinden endişe eden Sovyet hükümetinin Bolşevizm teşkilatıyla Türkiye ve Şark arasına bizzat yerleşerek aşılmaz bir set vücuda getirmek ve aynı zamanda Basra ve İskenderun mahreclerine inmek gayesine istinat eden eski Rus siyasetini ihya etmektir. Tasavvur ettikleri iki

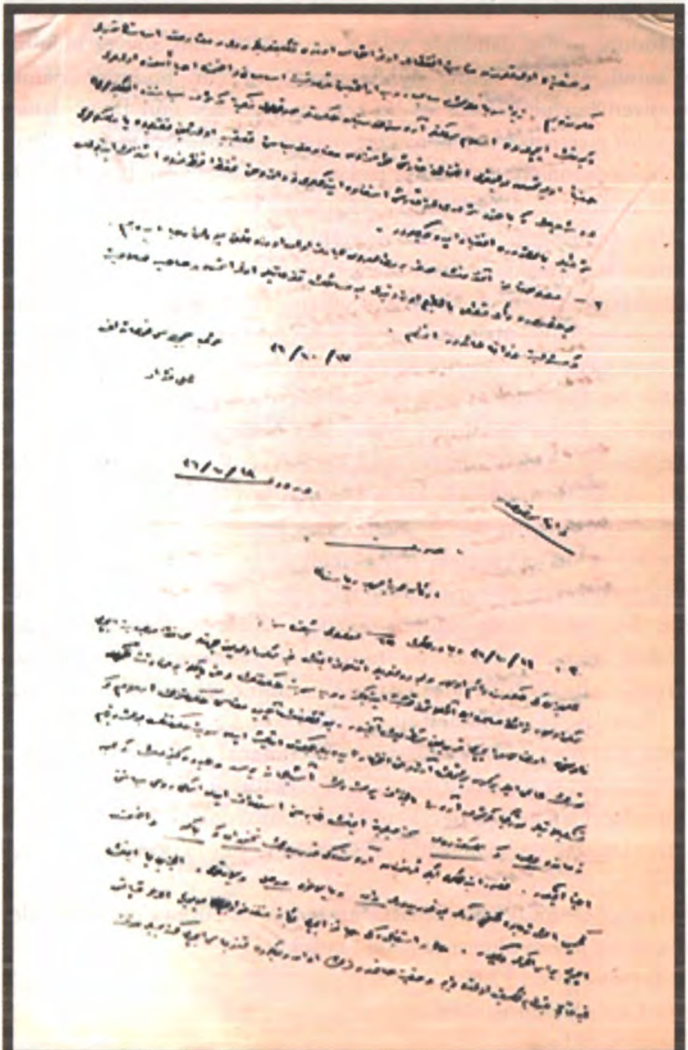

Ermenistan arasındaki koridorun Nahcivan ve Bakü dâhilinden geçmesi en ziyade muhtemel direk bu koridorla Van ve bilahare Musul vilayetleri, el-Cezire'ye inmek için bir üssül-hareke demektir. Hal ve istikbaldeki hayatımız için yegâne menfezimiz olan bu yolu elimizle kapatmak gayri kâbil-i kabul bir teklif olmakla beraber vaziyet-i hâzıramızın idame ve belki de takviyesi için kendisiyle muvakkat münasebette bulunmaya mecbur olduğumuz Rusya hükümetini de idare etmek lazımdır. Bu sebeple hükümet-i mezkûrenin teklif eylediği şerait-i mukabeleye şerait-i âtiyenin der-miyânı muvafık-ı mütalaa kılınmaktadır.

1-Hudut-ı millisi dâhilinde şeklini ve istiklâliyetini Sovyet hükümetinin dahi kabul eylediği Türk hükümetinin mezkûr hudutlar dâhilindeki mevcudiyeti kurtulmadıkça ve bu mevcudiyeti her gün biraz daha giren emperyalist taarruzları tamamıyla ret ve tard olunmadıkça ve payitahta mâlik bulunmadıkça milletin galeyanını teskin edemeyecek olan hükümet-i hazıra, Şarktaki aksam-ı memâlikini de ilaveten terke muktedir değildir.

2-Hain İngilizlerin en faal bir müttefiki olan taşmaklar, hudutu dâhilinde hükümran bulunmakta ve hâlâ Sovyet hükümeti ile arasındaki yolu harben kapatmakta iken Van ve Bitlis gibi en mühim vilayetimizin Ermenistan'a verilmesinden bahsetmek dahi doğru değildir. Bugün Garp devletlerinin tatbik etmek istedikleri muâhede-i sulhiyeyi imzalayarak tatbikatına yeltenen kapitalist bir Ermenistan'ın insani gayeler düşünmesine itimat olunamaz. Binaenaleyh Rusya hükümeti böyle şart teklifinden evvel hal ve hazır Ermenistan'ını kendi esaslarına sadık bir Sovyet Ermenistan'ı yapmalarının.

3-Herhangi bir mıntıkada sâkin ahalinin kendilerini idare için istedikleri hükümetlere re'y vermeleri siyasetini esas ittihâz eden Rusya hükümetinin Van ve Bitlis vilayetlerindeki İslâm ahalinin bulundukları yerlerden dâhile celp eylemesi kendi düstur-ı hareketiyle kâbil-i telif değildir. Hükümetimiz, evvelce bu vilayetlerde oturan Ermeni ahalinin yerlerine avdetlerine muvafakat edebilir. Ancak bu muvafakat yalnız mezkûr iki vilayetten Ermenistan'a hicret eden ahali kısmına ait olup Kafkas-Ermenistan halkının da bu vilayetlere geçirilmesine ait olamaz.

Buna göre Van ve Bitlis vilayetlerinde bulunacak Ermeni ahali ile İslâm ahalisinin nispet ve mevcudu müsavi add veya Rusya-Ermenistan hükümetleri murahhaslarından terkip edecek muhtalit komisyonlar ile mahallerinde tetkik ve teftiş olunarak ve bu ahalinin verecekleri re'yler neticesine göre bir karar verilebilir.

Bu madde de ancak birinci maddenin tatbiki ve Türkiye'nin mukadderatına filen sahip ve hâkim olmasıyla kâbil-i tatbiktir.

16 Teşrîn-i Evvel 1336
Şark Cephesi Kumandanı
Kazım Karabekir.

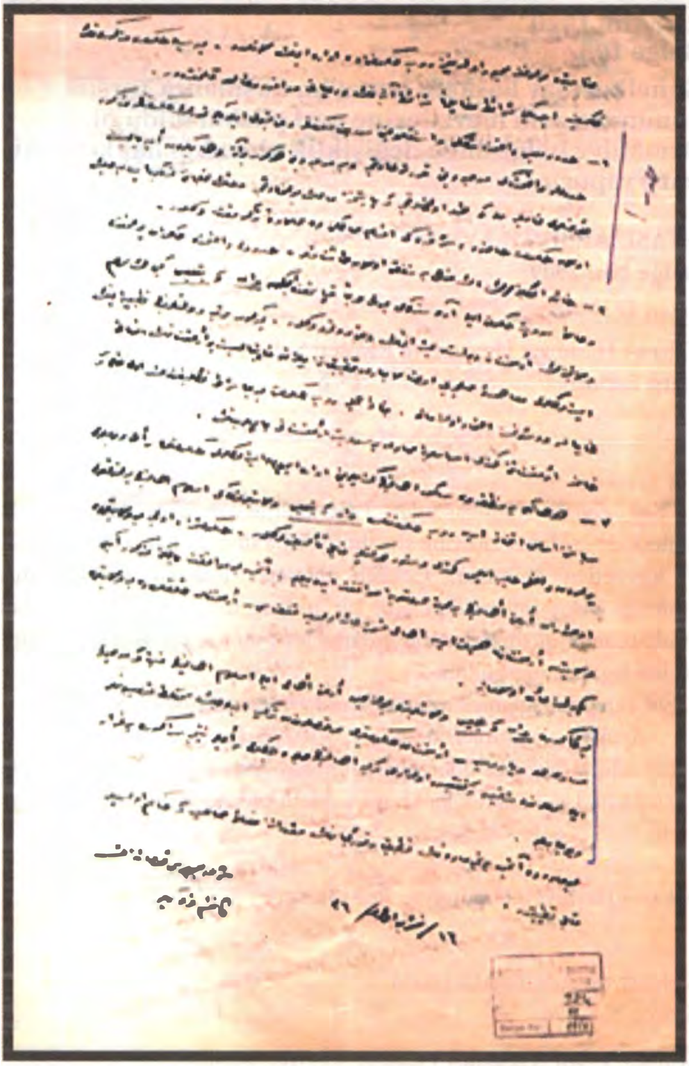

25 Ekim 1920
Belge 196

Genelkurmay Başkanı İsmet'in, düşmanın Tarsus yönünden eski mevzilerine geri püskürtüldüğü, Osmaniye bölgesinde değişiklik olmadığı hakkındaki harp raporu.

ATASE ARŞİVİ
Belge No: 2909

25.10.36
Erkân-ı Harbiye-i Umûmiyye Riyaseti Şube 1
Harp Raporu
91

1. Sağ cenah mıntıkasında: Taarruzumuz neticesi düşman Tarsus istikametinde eski mevziilerine sürülmüştür. Yalnız Eshab-ı Kehf sırtlarında hafif kuvvetleri kalmıştır. Çekilen düşman Kavaklı'daki ambarcımıza dokunmağa vakit bulamadığı gibi bir miktar topçu mermisi bırakmıştır. Bu muharebede düşmandan bir Fransız esir alınmıştır. Kuvvetlerimiz eski mevâziini işgal ile meşguldür.
2. Sol cenah, Osmaniye mıntıkalarında tebeddülât yoktur.
3. Ayıntab mıntıkasında: 23/10/36'da düşman Ayıntab'dan Akçakoyunlu'ya hareket eden kafilenin himayesi maksadıyla Remevlek ve şimal sırtlarını işgal ederek kasabaya şiddetli piyade ve makineli tüfeng ateşi açmıştır.

Erkân-ı Harbiye-i Umûmiyye Reisi İsmet

Koleksiyon Adı: İstiklal Harbi
Klasör No. 596 Dosya No. 145 Fihrist No. 34

[**Askeri Tarih Belgeleri Dergisi** No:104 (Haziran 1997) s.37-39]

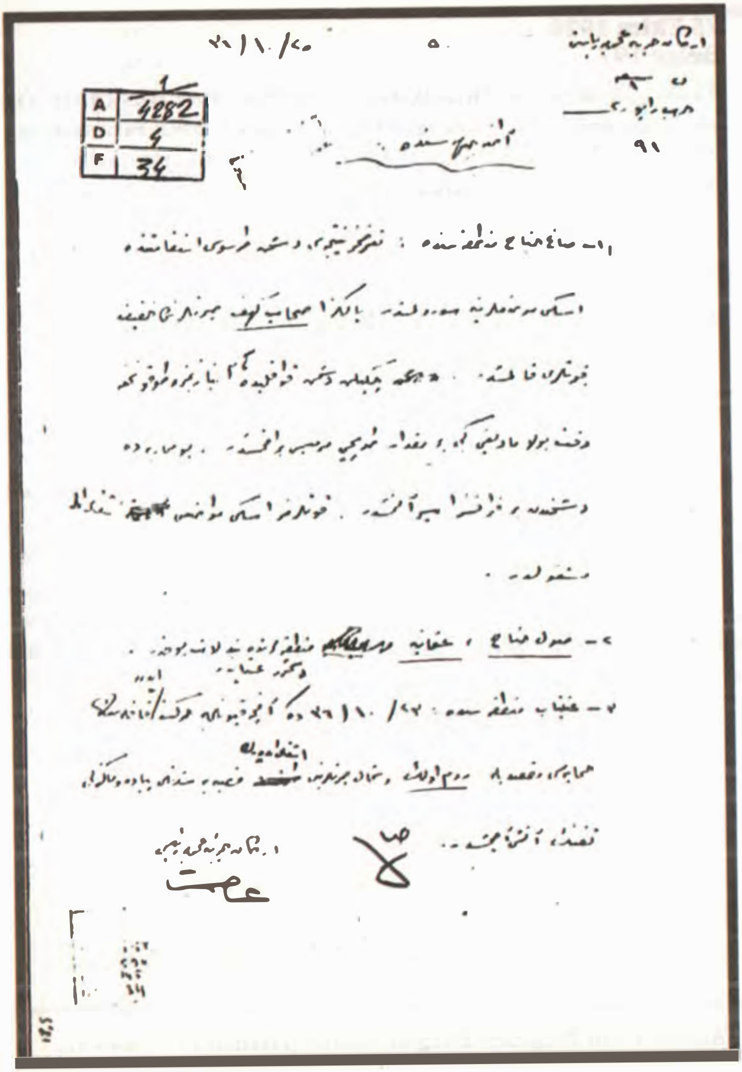

٢٦/١٠/٤٠
٥
A 4282
D 4
F 34
٩١

25 Ekim 1920
Belge 197

41 nci Tümen Komutanı'nın, Genelkurmay Başkanlığı'na yazdığı, sağ kanatta düşmanın Tarsus-Gülek İstasyonu arasında 100 kadar konik çadırdan ibaret bir çadırlı ordugahı olduğu hakkındaki raporu.

ATASE ARŞİVİ
Belge No : 2910

Pozantı
25 Teşrîn-i Evvel 36
Erkân-ı Harbiye-i Umûmiyye Riyasetine
25.10.36 tarih ve 2273 numrolu harp raporudur.
1. Silifke mıntıkasında bir vukuat yoktur.
2. Sağ cenah mıntıkasında düşman 24/25.10.36 tarihli raporda zikredilen hatta bulunmaktadır. Gülek İstasyonu şimalindeki Kavaklı mıntıkasında düşman yoktur. Yalnız Tarsus ile Gülek İstasyonu arasında 100 kadar mahruti çadırlardan ibaret bir çadırlı ordugahı vardır. Mezkûr çadırlarda bulunan kuvvetinden bir kısmının Tarsus'a gittiği istikşâf neticesinde anlaşılmıştır. Melmez, Yanpar köyleriyle civarındaki birkaç köy düşman tarafından yakılmıştır.
3. Düşmanın 3 tayyaresi Sinan ve Salbaş üzerinde dolaşmıştır.
İşbu rapor öğleden sonra saat 2'de yazılarak Erkân-ı Harbiye-i Umûmiyye Riyaseti'ne Adana Cephesi K. arz olunmuştur.
41.Fırka K.
Mehmed Nuri

Koleksiyon Adı: İstiklal Harbi
Klasör No. 596 Dosya No. 145 Fihrist No. 36

[**Askeri Tarih Belgeleri Dergisi** No:104 (Haziran 1997) s.40-42]

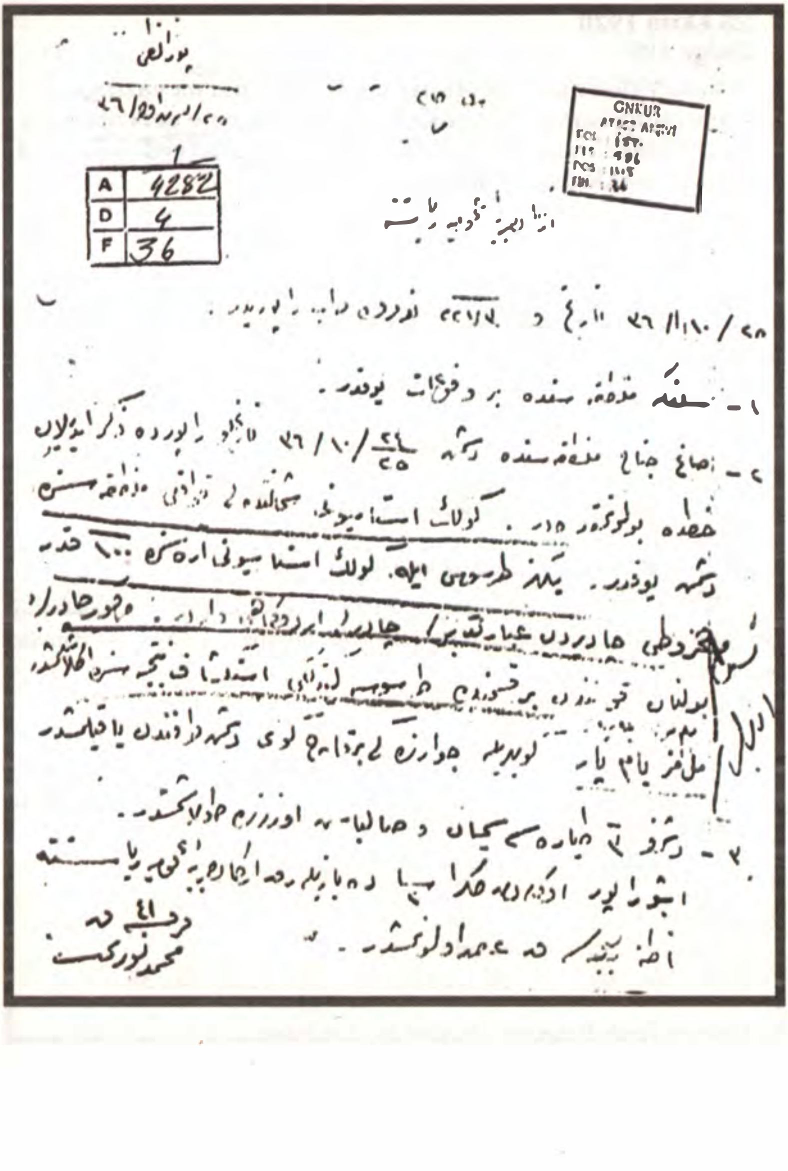
GNKUR
ATASE ARŞİVİ
KOL.: 1520
KLS.: 496
DOS.: 1103
FİH.: 36

A	4282
D	4
F	36

25 Ekim 1920
Belge 198

Adana Valisi'nin, Genelkurmay Başkanlığı'na yazdığı, düşmanın Tarsus yönünde eski mevzilerine geri atıldığı, Fransızlardan bir esir alındığı, diğer cephelerde sükunet olduğu hakkındaki raporu.

ATASE ARŞİVİ
Belge No : 2911

Pozantı
1420 5 adet
80 K. 2277

Harp Raporu

Erkân-ı Harbiye-i Umûmiyye Riyasetine

1. Düşman avn-i Hak'la Tarsus/Cerablus istikametine doğru sürülmüştür. Eshab-ı Keyf sırtlarında hafif kuvvetleri kalmıştır.

2. Düşman Kavaklı'daki erzak ambarımıza dokunmaya vakit bulamadığı gibi kendisinin 6/5 santimetrelik cebel mermiyatından yirmi iki danesini orada bırakmıştır.

3. Dün düşmandan bir esir alınmıştır.

4. Diğer cephelerde sükunet ber-devamdır. Kuvvetlerimiz eski mevzilerini almak ve toplanmakla meşguldür. İşbu rapor 25.10.36 tarih 2277 numroludur. Saat 10 sonrada yazılarak Erkân-ı Harbiye-i Umûmiyye Riyaseti'ne ve Adana Cephesi K. arz olunmuştur. 25 Teşrîn-i Evvel 336

Adana Cephesi ve 41. Fırka K. Mehmed Nuri

Koleksiyon Adı: İstiklal Harbi
Klasör No. 596 Dosya No. 145 Fihrist No. 35

[**Askeri Tarih Belgeleri Dergisi** No:104 (Haziran 1997) s.43-45]

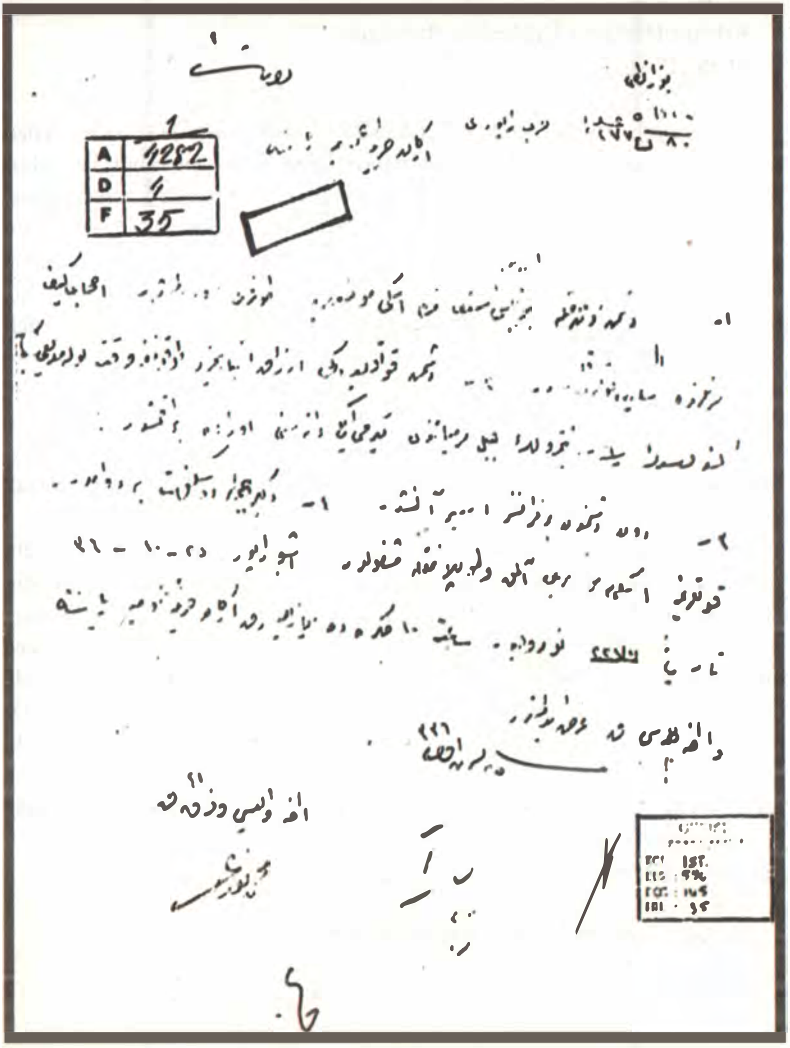
A 4282
D 4
F 35

28 Ekim 1920
Belge 199

Adana Cephesi Komutanı Selahaddin Adil'in Genelkurmay Başkanlığı'na gönderdiği Antep, Adana ve Osmaniye bölgesinde meydana gelen olaylar ile ilgili raporu.

ATASE ARŞİVİ
Belge No : 2912

Erkân-ı Harbiye-i Umûmiyye Riyasetine
Maraş 28.10.36

1. Ayıntab mıntıkasında 27.10.36'da Akçakoyunlu'dan avdet eden kafilesini himaye maksadıyla düşmanın Ayıntab'dan çıkardığı iki tabur piyade 100 süvari müfret makinalı tüfekden ibaret kuvvetiyle Kilisecik şimal ve cenup sırtlarını işgal eden kıtaatımıza taarruz etmiştir. Beş saat devam eden muharebe neticesinde düşmana ağır zayiat verdirilmiş ve Kilisecik cenup sırtlarında 200 metre mesafeden süngü takarak hücum teşebbüsünde bulunmuş ve akim bıraktırılmıştır. Bu esnada Akçakoyunlu'dan avdet eden kolundan ifraz ettiği bir tabur kadar kuvvet Kızılhisar cihetinden cenahımıza ilerletmek istemiş ise de tart edilmiştir. İki şehit 10 mecrûhumuza mukabil düşmanın pek ziyade zayiatı vardır. Düşman yaralılarını toplamak için iki saatten fazla bir zaman sarf etmiştir. Kahta-Hasan Mansur Kuva-yı Muvenesi Kumandanı Hacıbedri Ağa mecrûhin miyânındadır. Hafif olmak üzere birkaç yerden mecrûhtur.

2. Osmaniye mıntıkasında, Osmaniye ve İslahiye gruplarında tebeddül yoktur. Bir düşman treni Toprak Kale'den Osmaniye tstasyonu'na gelmiştir. Düşman topçusu kasabaya ve mevâzimize tesirsiz topçu ateşi icra etmiştir.

Adana mıntıkasında: Sağ cenahta Mersin'deki düşmana dünkü gece tarafımızdan ateş baskını yapılmış düşman sürekli top ateşiyle mukabele etmiştir. Sol cenah mıntıkasında (Kefreb) höyüğündeki (50) çadırdan mâ-adâ Yenice garbında Arıklı'da (100) çadırı görülmüştür. Düşman Yenice'deki zuafâyı Adana'ya nakletmektedir. Piyade ve süvariden mürekkep (100) kişilik bir düşman müfrezesi ve birçok sığırı sürüp Adana'ya götürmüştür. İngiliz ve Fransızlardan mürekkep bir heyet otomobillerle ova köylerini dolaşarak telkînât-ı hazırada bulunmuştur.

[**Askeri Tarih Belgeleri Dergisi** No:104 (Haziran 1997) s.46-49]

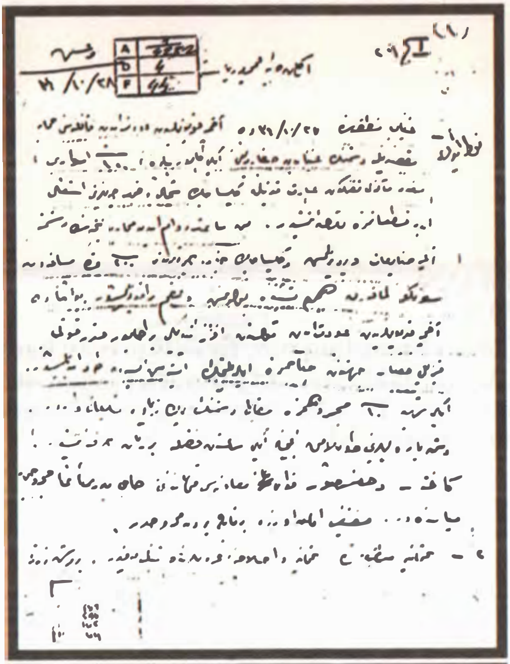

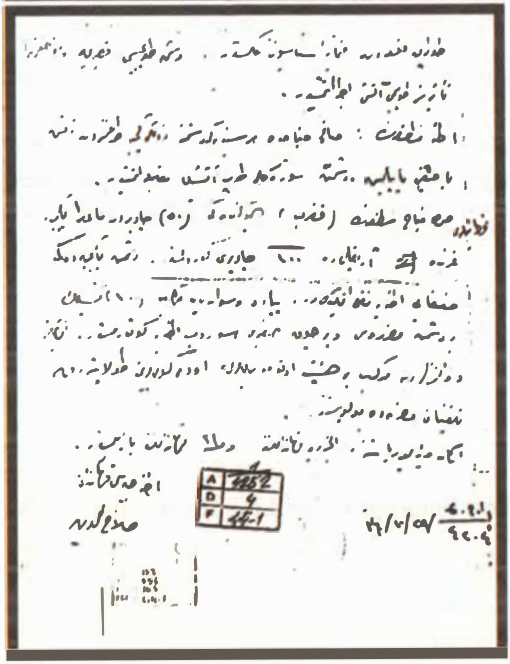

2/3 Kasım 1920
Belge 200

41 nci Tümen Komutanı'nın, Genelkurmay Başkanlığı'na yazdığı, Adana'daki düşman kuvvetlerinden 400 piyade ile 7 topun 28.10.1920'de Adana'dan Misis'e getirildiği hakkında harp telgrafı.

ATASE ARŞİVİ
Belge No : 2914

Pozantı
2/3 Teşrîn-i Sânî 36

Erkân-ı Harbiye-i Umûmiyye Riyasetine

Harp Telgrafı
Adana'daki düşman kuvvetlerinden dört yüz piyade ile yedi topun 28.10.36'da Adana'dan Misis'e gittiği ve Karataş'tan da tahminen bin kadar haki sarıklı Fransız askerinin Adana'ya geldiği haber alınmıştır.

Erkân-ı Harbiye-i Umûmiyye Riyaseti'ne Adana Cephesi Kumandanlığı'na arz edilmiştir.

41.Fırka Kumandanı Mehmed Nuri

Koleksiyon Adı: İstiklal Harbi
Klasör No. 596 Dosya No. 145 Fihrist No. 57-4

[**Askeri Tarih Belgeleri Dergisi** No:104 (Haziran 1997) s.53-55

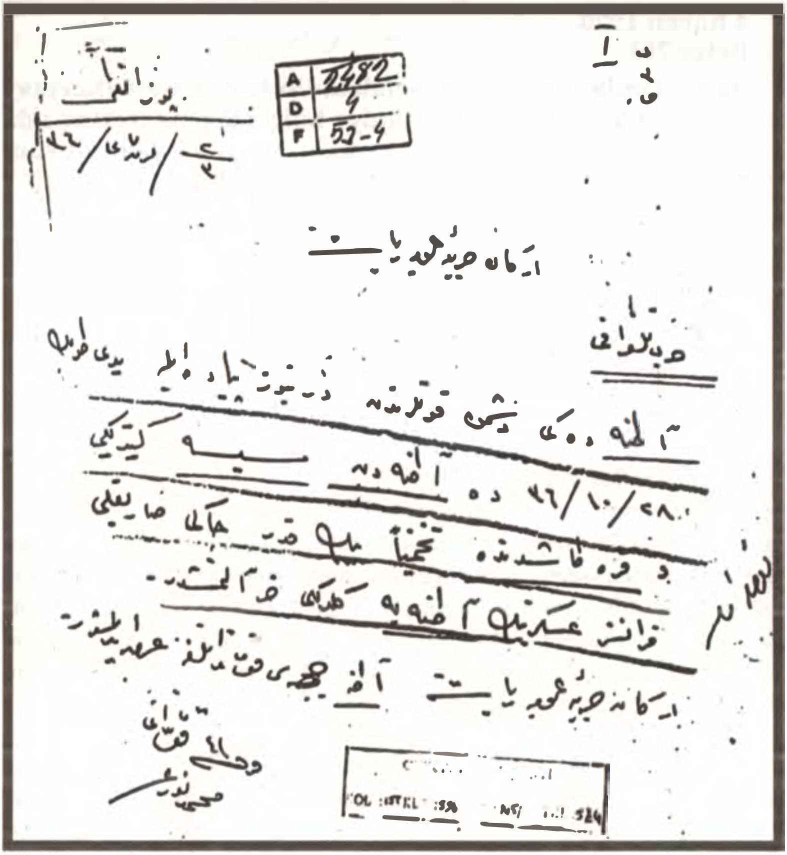

A	2482
D	6
F	57-6

4 Kasım 1920
Belge 201

Adana Cephesi Komutanı Selahaddin Adil'in, Genelkurmay Başkanlığı'na yazdığı, Osmaniye bölgesine 3000 civarında bir kuvvetin saldırması ve diğer cephelerdeki durum hakkındaki 4.11.1920 tarihli harp raporu.

ATASE ARŞİVİ
Belge No : 2915

Maraş
4.11.36

Harp raporudur.
Erkân-ı Harbiye-i Umûmiyye Riyasetine
4/11/36 tarihli harp raporudur.

Osmaniye mıntıkasında taarruz eden düşmanın bir kolu şimendifer hattını tahrip diğeri Arablı, Kireçocağı, üçüncü bir kolu da (daha) şimalinde ve Yarbaşı Geçidi istikametinde taarruzuna devam etmiş, kıtaatımızın yan ve gerilerini tehdit ve pek faik (kuvvetler) karşısında iki günlük cesurane ve sebât-kârâne mukavemet içerisinde bu gün civar Kuva-yı Milliyesi'nin dağılmış bir kısım kuvvetimiz Yarbaşı'na çekilen şarkındaki hakim sırtlara çekilmiş buraları tutmuştur. İslahiye' deki kuvvetimizin Hasan Bey üzerinden Yarbaşı'na ve sol cenaha ve Kozan Mıntıka Kumandanlığı'ndan bir müfrezemiz de Kars-Haruniye istikametiyle sağ cenaha gitmek üzere hareket ettirilmiştir. Kozan Müfrezesi, Yenihan'dan şimale geçmiş olan düşman müfrezesin takibe ve Endel Geçidi'nden kayıkla pek telaşlı geçmeye mecbur bir kısım efrâdı da suda boğulduğu bildirilmiştir. Osmaniye'ye taarruz eden bir kuvvetin üç bir olduğu tahmin edilmektedir.

2. Ayıntab mıntıkasında Teşrîn-i Sânî 36'da düşmanın iki tabur piyade bir batarya sahra ve bir batarya top ile beş yüz araba ve beş yüz deveden ibaret bir kuvvetin İkizkuyu'ya vasıl olmuş bir müfrezemiz bunun tacizine memur edilmiştir.

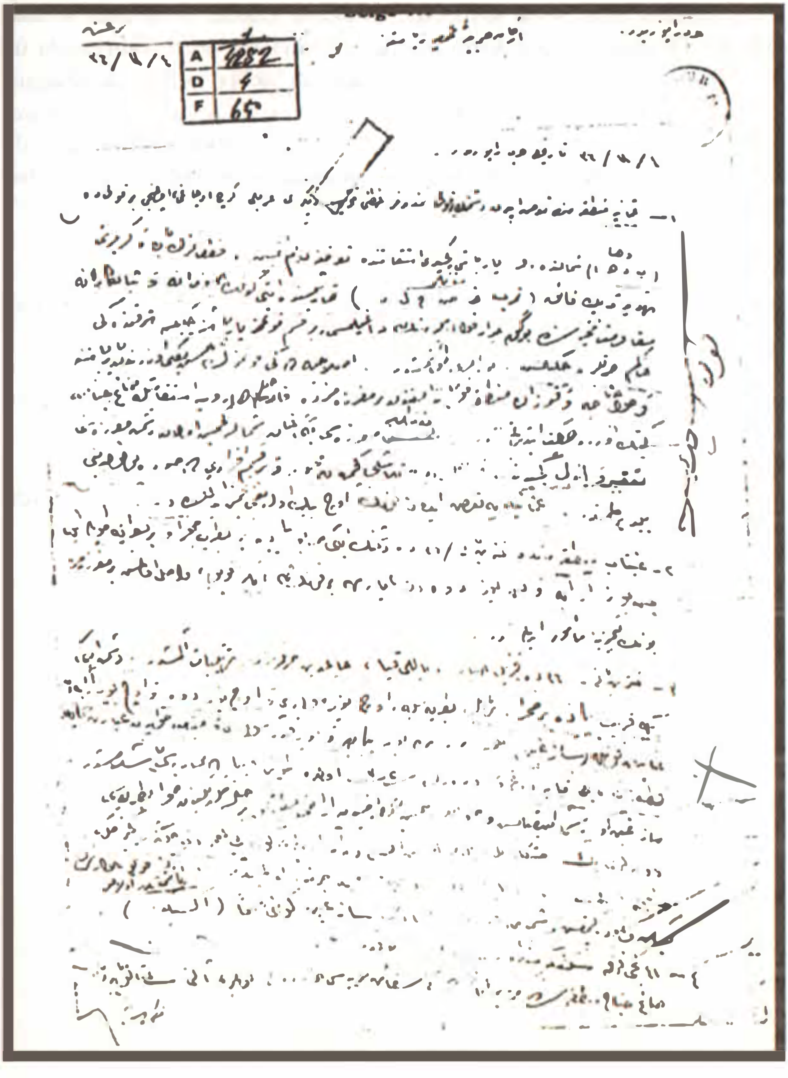

3. Teşrîn-i Sânî 36'da Kızılçınar, Ballıkaya, Çağdın sırtlarında tertibat almıştır. Düşman iki bine karîb piyade bir sahra bir cebel bataryasıyla üç yüz süvari üç yüz deve ve üç yüz arabadan ibaret kuvvetiyle (Sazgın) gelmiş birer tabur piyade ve yüz kadar süvari ve müteaddit toptan ibaret sahaya kıtasını Ballıkaya'ya doğru sürerek saat 7 evvelde topçu ve piyade muharebesi başlamıştır. Sazgın Köprüsü tıkanmış ve su verilmiş olduğundan arazi bataklık bir hale geldiğinden sahra bataryası develeri pek müşkülatla çekilebilmiş ise de arabaları köprüyü tamirden sonra geçirmeğe muvaffak olmuştur ve pek çok topçu mermisi sarf edilmiştir. İkizkuyu civarında tekmilen vücuda getirmiş ve şimdiye kadar iş yapmadığını Sazgın Köyü'nü kısmen (eksiktir)

4. 41 nci Fırka Silifke mıntıkasında vukuat yoktur. Sağ cenah mıntıkasında Mersin Limanı'ndaki Sefâin-i harbiyesi civarındaki köyleri altı saat bombardıman etmiş ve Yenihan istikametinde avdet ve bir tayyaresi Gülebek'e iki bomba atmıştır. Sol cenah mıntıkasında sükunet vardır.

5. Bu rapor Erkân-ı Harbiye-i Umûmiyye'ye El-cezire ve Üçüncü Kolordu ve 41 Fırka K. yazılmıştır.

Adana Cephesi
K. Selahaddin Adil

Açtım 5 Minh

Koleksiyon Adı: İstiklal Harbi
Klasör No. 596 Dosya No. 145 Fihrist No. 64

[**Askeri Tarih Belgeleri Dergisi** No:104 (Haziran 1997) s.56-61]

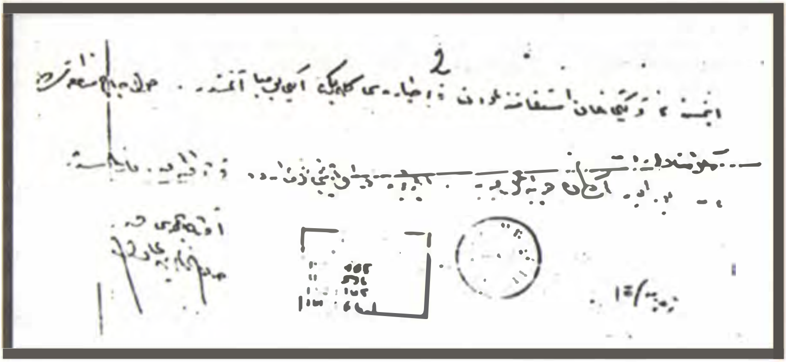

8 Kasım 1920
Belge 202

6/8 Kasım 1920 tarihleri arasında sağ kanat, sol kanat, Osmaniye ve Antep bölgelerinde meydana gelen çarpışmalarla ilgili Genelkurmay Başkanı'nın yazısı.

ATASE ARŞİVİ
Belge No:2916

8.11.36
Erkân-ı Harbiye-i Umûmiyye 1 Şube
Harb Raporu
102
Adana Cephesi

1. Sağ cenah mıntıkasında: Düşman topçusu bazı mevâzi' tesirsiz surette bombardıman etmiştir.

2. Merkez mıntıkasında: 6/11'de dört düşman tayyaresi Çamalan karyesine bombalar atmış ve ikisi çocuk, ikisi kadın olmak üzere beş kişi mecrûh ve bir kişi şehit olmuştur. Düşman tayyareleri 8/11'de yine Çamalan'da bomba atmış ise de zayiatımız yoktur.

Sol cenah mıntıkasında 6/11/36'da Adana'dan Şambayati istikametinde yürüyerek 6/7 gecesi Avadan karyesinde geçiren düşman taburuna sol cenah kuvvetlerimiz tarafından taarruz edilerek ric'ate mecbur edilmiş ve süvarimiz tarafından Adana' ya kadar takip edilmiştir.

3. Osmaniye mıntıkasında: Hassa'nın 45 km kadar cenûbundaki Kırıkhan'dan Hassa istikametine hareket eden ve kuvveti iki tabur tahmin edilen bir düşman kuvveti 7/11 akşamı da Merek karyesini işgal etmiştir.

Osmaniye grubunda: Mamure civarındaki düşman ordugahı bir miktar tezâyüd etmiştir. Düşman topçusu Yarbaşı'ndaki mevâzi'mizi ateş altına almakta ve tarafeynden piyade ateşi teâtî edilmektedir. Kayatepe'ye gönderilen bir müfrezemiz bir düşman keşif kolunu pusuya düşürerek 6 neferini itlaf etmiştir. 6/7'de bir baskın müfrezemiz Kanlıgeçit civarındaki düşmanın ileri karakolunda muvaffakiyetli bir baskın yapmıştır.

4. Ayıntab mıntıkasında düşman kasabayı fasılalı surette bombardıman etmiştir. 6.11.36'da düşmanın Akçakoyunlu'ya hareket eden kafilenin kuvvetli himaye kıtaatı ile Kısacık ve Rumevlek sırtlarında müsâdeme edilmiş ve kafilenin hareketi iki saat kadar tehir edilmiştir.

Koleksiyon Adı:
Klasör No. 596 Dosya No. 145 Fihrist No. 76, 76-1

[**Askeri Tarih Belgeleri Dergisi** No:104 (Haziran 1997) s.62-64]

٢٦/١١/٨

A	2482
D	4
F	76

76

١٠٢

١ـ [illegible] : [illegible]

٢ـ [illegible] : ٦/١١ [illegible]

٨/١١ [illegible]

[illegible] ٦/١١/٢٦ [illegible]

[illegible]

[illegible]

٣ـ [illegible] : [illegible]

[illegible] ٧/١١ [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

6 Aralık 1920
Belge 203

2 nci Kolordu Komutanı Selahaddin Adil'in, Genelkurmay Başkanlığı'na gönderdiği, Kozan bölgesinde değişiklik olmadığı, Osmaniye bölgesinde sükunet olduğu hakkındaki raporu.

ATASE ARŞİVİ
Belge No: 2917

Erkân-ı Harbiye-i Umûmiyye Riyasetine
6.12.36 tarihli akşam harp raporudur.
Maraş

6.12.1920 tarihli akşam harp raporudur.

1. Kozan mıntıkasında tebeddül yoktur. 4.12.36 günü düşmanın sunûf-u muhtelifeden mürekkep bir kuvvetiyle Buruk üzerine yaptığı baskın neticesinde Kırk Birinci Fırka'ya geri çekilmiştir. Aynı günde düşmanın 150 kişilik bir kuvveti Dedelere gelerek avdet etmiştir. Hulusi Efendi kumandasındaki süvarilerle henüz irtibat tesis olunmamış ve irtibat müfrezeleri idame olunmuştur. Bir düşman tayyaresi Adana-Kozan şosesi üzerinde Hakkı Beyler Karyesi'ne bomba atarak bir kadının mecrûhuna sebebiyet vermiştir.

2. Osmaniye mıntıkasında sükunet vardır.

Erkân-ı Harbiye-i Umûmiyye Riyaseti'ne, 3.K. 41. Fırka yazılmıştır.
6.12.36
2.K.K.
Selahaddin Adil

Koleksiyon Adı: İstiklal Harbi
Klasör No. 597 Dosya No. 148 Fihrist No. 28-1

[**Askeri Tarih Belgeleri Dergisi** No:104 (Haziran 1997) s.65-67]

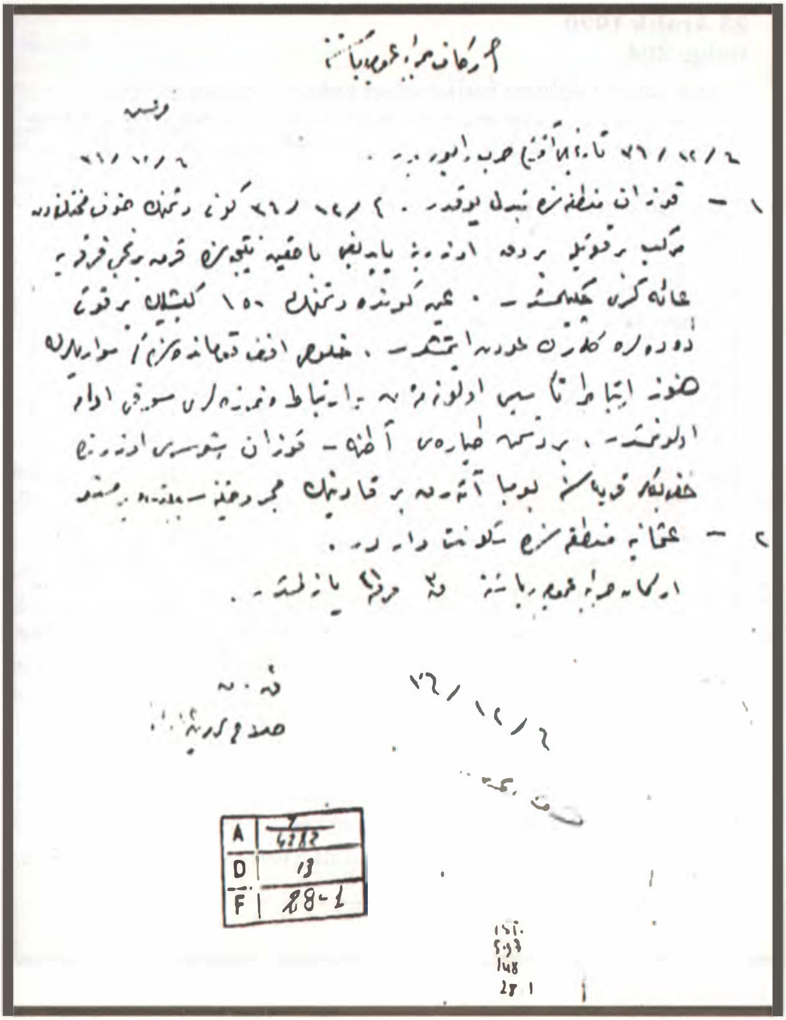
ارکان حربیه عمومیه ریاستنه

٦/١٢/٣٦ [illegible]

١ – قوزان منطقه‌سنده تبدل یوقدر. [illegible]

[illegible]

٢ – عثمانیه منطقه‌سنده سکونت واردر.

ارکان حربیه عمومیه ریاستنه [illegible] یازلمشدر.

٦/١٢/٣٦

A	7/4282
D	13
F	28-1

148

23 Aralık 1920
Belge 204

Fransızların Adana halkından asker toplamak için beyanname yayınlaması ve Vali Abdurrahman'ın Kilikya Cumhuriyeti teşkiline ait teklifi.

GNKUR ATASE ARŞİVİ
İSH-Kutu No.885 Gömlek No.7- Belge No.7

23-24/12/1336
İstihbarat raporudur.

Menderes Grubu Kumandanlığına

1-Adana'da Fransızların Adana vilayeti halkından asker toplamak için bir beyanname neşretmişlerse de Müslüman, Ermeni ve Rumlar tarafından şiddetle protestoya başlandığından governor müessesine (silik) yalnız (silik) olan yalanlara ilan mecburiyetinde kalmıştır.

2-Vali Vekili Abdurrahman Fransızların Adana'dan çekileceklerinden dolayı endişe ederek Türk, Arap, Ermeni, Rum milletlerinden bir Kilikya Cumhuriyeti namıyla hükümet teşkilini teklif etmiş ise de bilumum anasırın muhalefetinden mâ-adâ kendi arkadaşlarından Hâfız Mahmut'un da tehdidine maruz kalmış ve her ne kadar Abdurrahman bizim için kuva-yı milliyede ipi kopan ağa derdine akılsızlık ediyor. Hâfız Mahmut'u iğfâle çalışmış ise de merkûm böyle bir ihaneti yapmaktan ise milletimin hakkımda reva göreceği her türlü cezaya razıyım cevabında bulunmuştur. Adana'daki Ermeniler hemen kâmilen Haçin'e gitmişlerdir. Ermeni cumhuriyetinin Türk milliyetçileri tarafından tasdikinden dolayı ilan-ı şâd-mânî etmişlerdir.

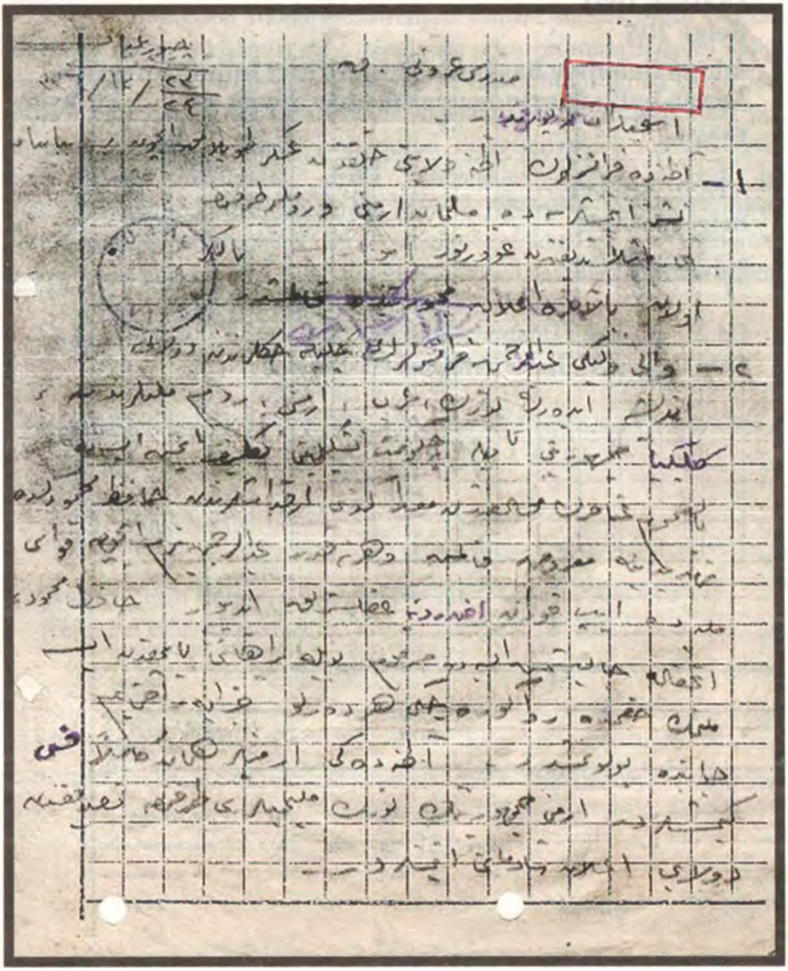

14 Ocak 1921
Belge 205

Adana Belediye Başkanlığının Birinci İnönü Zaferi'nin Adana halkı üzerinde uyandırdığı büyük sevinci bildiren yazısı.

ATASE ARŞİVİ
Belge No: 4282

Pozantı 14/1/37

Erkân-ı Harbiye-i Umûmiye Reisi ve
Garp Cephesi K. İsmet Beyefendi Hazretlerine

Sevgili ordumuzun İnönü muzafferiyeti kemal-i sürurla istişar olundu. Dava-yı hak ve istiklalimizi daha ziyade ala eden bu muzafferiyet-i katiye zaten azmin derece-i ulviyetini gösteren ve daima Muhammed davası için müttehiden hareketi bir tarik-i necat addeden kuva-yı maneviyemizi pek ziyade yükseltmiştir. Sevgili ordumuzun muzafferiyat ve muvaffakiyet-i müteaddideye mazhariyeti eltaf-ı sübhaneden tazarru' ederek bu muzafferiyatın âmili bulunan Büyük Millet Meclisine ve Erkân-ı Harbiye-i Umûmiyemize ve ordunun ümera ve zabitan ve efrâdına takdim-i teşekkürat ibraz olunan asar-ı besalet ve hemasetinden dolayı da izhâr-ı takdirat eyleriz.

Umum Adana Ahalisi Namına Belediye Reisi
Mehmed Fuad

Koleksiyon İSH
Kutu 695
Gömlek 99
Belge : 99-1

[**Askeri Tarih Belgeleri Dergisi** No:116 (Haziran 2003) s.15-17,
[Belgenin Görseli Yoktur]

14 Mart 1921
Belge 206

Fransız Birlikleri Komutanı'nın, Osmaniye Bölge Komutanı'na, Fransa Hükümeti'nin ateşkes istediklerini ve bugünden itibaren buna uyacaklarını bildiren yazısı

ATASE ARŞİVİ
Belge No : 2936

Maraş

Erkân-ı Harbiye-i Umûmiyye Riyasetine

Bugün ale-s-sabah Yarbaşı'ndaki Fransız Kıtaatı Kumandanı Osmaniye Mıntıka Kumandanlığına atideki tahriratı göndermiştir.

Suret

Umum Şark Fransız Orduları Kumandanı General Cenapları Dördüncü Fırka Kumandanlığına atideki telgrafnameyi keşide etmiştir.

Lâ-akall iki gün zarfında muhâsamâtın derhal ve katiyen tatili Fransa hükümeti tarafından 12 Mart 1337 tarihinde bildirilmektedir. Muhâsamâtın bir an evvel tatili için gerek Fransız gerek Türk kuvveti kumandanları baladaki evâmiri yek diğerine tebliğe mecburdur. Fransız Kıtaatı Kumandanı baladaki tebliğnameyi Haruniye Mıntıkası Türk Nizamiye Kıtaatı Kumandanlığına tebliğ eder. Meşkur tebliğnamenin vusulünün iş'ârı veyahut tahkik ve mufassal malumat istihsâli için lüzum görüldüğü takdirde Yarbaşı'nda bulunan Fransız Kıtaatı Kumandanlığına müracaatı rica olunur. Fransız kıtaatı el-yevm işgal ettikleri hattın şimalini tecavüz etmeyecektir. Türk Nizamiye Kıtaatı tarafından bir muhâsamât vuku bulmayınca tarafımızdan hiçbir muhâsamât vuku bulmayacaktır. Bir muhâsamât zuhuru tebeyyün ettiği takdirde kendilerine derhal o suretle cevap verilecektir. Hudutumuz dahilinde eşkıya çeteleri tarafından bir muhâsamât vuku bulduğu takdirde şediden tenkil edilecektir. Haruniye Mıntıkası Türk Kıtaatı Kumandanlığına Umum Şark Fransız Orduları Kumandanlığı General Cenaplarının Dördüncü Fırka Kumandanlığına keşide eyleyeceği baladaki telgrafname aynen tebliğ olmuştur.

Koleksiyon Adı: İstiklal Harbi
Klasör No: 599 Dosya No: 153 Fihrist No: 34

[**Askeri Tarih Belgeleri Dergisi** No:105 (Haziran 1998) s.1-3

ONKUR
ATATÜRK ARŞİVİ

13 Nisan 1921
Belge 207
Büyük Millet Meclisi Reisi Mustafa Kemal Paşa'ya gazi unvanı tevcih olunmasını

ATASE ARŞİVİ
Belge No : 2459

Erkân-ı Harbiye-i Umûmiyye Riyasetine

Aslıhanlar Meydan Muharebesi'nin de ordumuz tarafından kazanılmasıyla Yunan ordusu kısmı küllisi mağlup edilmiş ve Anadolu'nun Yunanlılar tarafından istilası inayet-i hak ile kabil olmayacağı tekrar isbat olunmuştur. Şarkta ve El-cezire ve Suriye ve Adana cephelerindeki muzafferiyat ve müdafaat-ı milliyemize zamîmeten Garp Cephesi'nde dahi mücahede-i milliyemizin gayr-i kabil agrâz bir surette ısrar-ı zafer etmiş milletimizin istiklal davasını bütün cihana karşı en evvel feryat etmiş olan mücahitlere en derin şükran ve minnetlerimizi bir daha tahrik etti. Bu muhterem mücahitlerin rehberi ve bizim aşk-ı istiklalimizin dahil ve hariçte timsal-i zaferi olan Büyük Millet Meclisi Reisi Mustafa Kemal Paşa'ya gazi unvanı tevcih olunmasını heyet-i vekilede ve Büyük Millet Meclisi'nde teklif ve teyit buyurmalarını ordu namına arz ve istirham eylerim. 13 Nisan 337 (13 Nisan 1921)

Büyük Millet meclisi Azasından
Garp Cephesi Kumandanı
İsmet

Arşiv No 4/4478

Koleksiyon Adı: İstiklal Harbi
Klasör No.672 Dosya No.91 (125) Fihrist No.138

[**Askeri Tarih Belgeleri Dergisi** No:94 (Mayıs 1992) s.104-105]

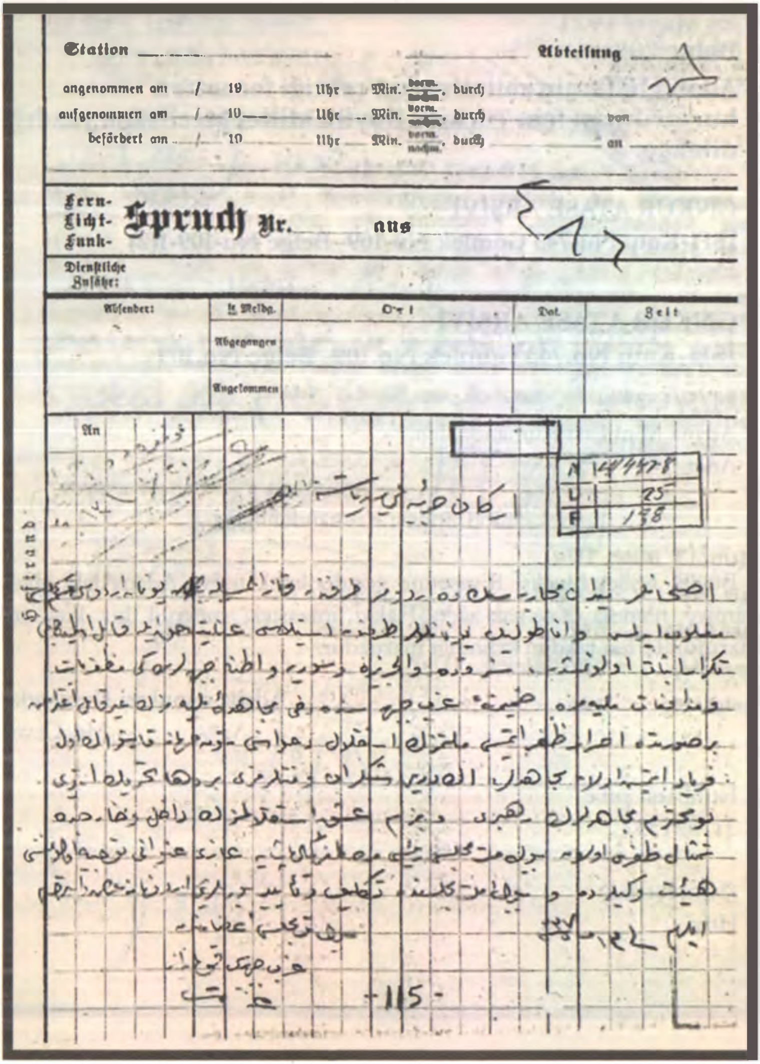
Station
Abteilung
angenommen am / 19 Uhr Min. vorm. nachm. durch
aufgenommen am / 19 Uhr Min. vorm. nachm. durch von
befördert am / 19 Uhr Min. vorm. nachm. durch an
Fern- Licht- Funk- Spruch Nr. aus
Dienstliche Zusätze:
Absender: lt. Meldg. Ort Dat. Zeit
Abgegangen
Angekommen
An
N 144478
L 25
F 138
Faltrand
-115-

24 Mayıs 1921
Belge 208

Adana halkının zalimlerden çektiği fecaatten kurtarılması için Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne yazdığı dilekçe.

GNKUR ATASE ARŞİVİ
İSH-Kutu Nu-743 Gömlek Nu-109- Belge Nu-109-1(2)

GNKUR ATASE ARŞİVİ
İSH-Kutu No.743 Gömlek No.109- Belge No.109

24/5/1337
Adana Mıntıkası Kumandanlığı
Adet, 341

Cenûb Cephesi Kumandanlığına

Büyük Millet Meclisi Riyasetine gönderilmek üzere Adana'daki ahali-i İslâmiye namına Kaymak-zâde Hakkı imzasıyla mevrûd bir kıta açık mazrufun leffen takdim kalındığı maruzdur.

Adana mıntıkası Kumandanı
Me. Cevdet

İstihbarat şube
31/5/1337

(Müteferrika)
Hıfz

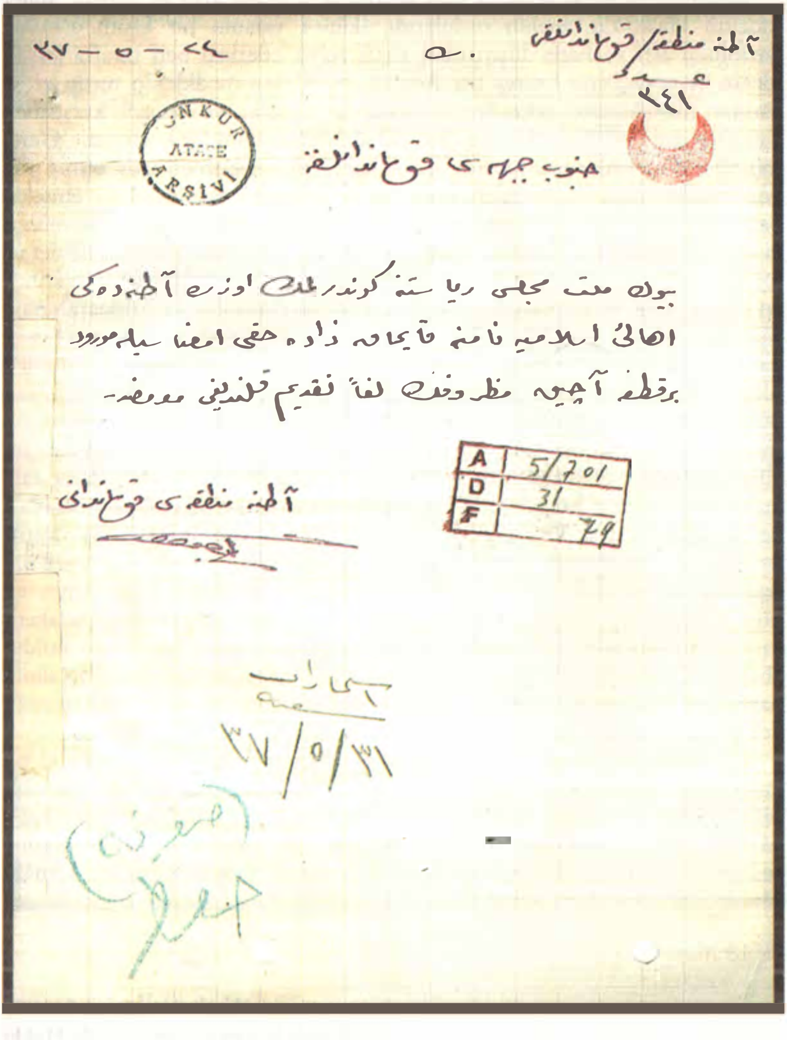

آطنه منطقه‌سی قوماندانلغی
عدد
۲۴۱

ص.

۲۷-۵-۲۴

İNKUR ATATÜRK ARŞİVİ

جنوب جبهه‌سی قوماندانلغنه

بیوك ملت مجلسی ریاستنه کوندرلمك اوزره آطنه‌ده‌کی اهالئ اسلامیه نامنه قاچاقجی‌زاده حقی امضاسیله مورود برقطعه آچیق مظروفاً لفاً تقدیم قلندیغی معروضدر.

آطنه منطقه‌سی قوماندانی

A	5/701
D	31
F	79

۳۷/۵/۳۱

Belge 208 (Devamı)

GNKUR ATASE ARŞİVİ
İSH-Kutu No.743 Gömlek No.109- Belge No.109aa

Ankara'da Büyük Millet Meclisi Huzur-ı Alisine

El-maruz,

Millet-i İslâmiyeyi sertâser zîr-i şehbâl ve âtıfetini alan ey Büyük Millet Meclisi! Halâs-kâr, mehîb ordularını, iklîm-i vatanın bir kısım a'mâk-ı hazininde asri ve harîs düşmanları zîr ü zeber ederken beri tarafta kûşe-i hicran ve mezellette kalmış biz Adanalılar. A'sâr-ı medîdenin tertip ettiği gaddar düşmanların takat-fersâ, vicdansız cinayat ve fecayi' karşısında zamanlardan beri can çekiştirmekte olduğumuz malum bir keyfiyettir. Gerçi müstevli düşmanlar hali hazırda hatt-ı hareketlerini kısmen tadil etmiş gibi görünmekte iseler de, bunlara mine'l-esas kaptanlık vazifesini ifâ etmekle beraber, mahza unsur-ı İslâmdan olduklarını iddia edegelen bir darb-ı mühîn ki el-yevm müntesib oldukları idare-i ecnebiyeyi, velî nimetleri olan devlet ve milletten ziyade seven hatta milletine devletine ihanet ve hıyaneti kendilerince en büyük şeref ve sermaye bilen eşhas-ı malumeden bilhassa Abdurrahman, Mahmut, Zihni gibi nâdâniler elinden çekmediğimiz zulüm ve i'tisaf kalmıyor. Hürriyet ve itilaf namıyla âşiyane-i millete müstevli ve musallat olmuş bu kara beladan halâsımızı meclis-i zîr-ihtişam ve muallanızdan bülend-âvâz ile istimdât eyleriz. Kahhar düşmanlarımızın el-hâletü hâzihî mübeddel-i itidal olagelen vaziyetleri karşısında meşbû'u't-tehevvür bu zümre-i bağiye el-yevm hırs ve tama'sını daha ziyade teşdîd, daha faik kuvvetlerle savlete başladılar ki bu ahval-i elime karşısında ne yapacağımızı ne edeceğimizi şaşırdık kaldık. Hatta Anadolu ahalisini ittihatçı diye küfür ile itham eylediklerinden teşebbüs eylediğimiz Hilal-i Ahmer Cemiyeti'nin teşkiline de şiddetle mümânaatta bulunuyorlar ki ahali-i İslâmiyenin en büyük hüzün ve elemini mûcib olmuştur. Temâdî edegelen bu felaket-i mücessemenin tehvînine medar olmak üzere mahza bu heyet-i sanâdîdin ahali-i İslâmiye namına işgal ettikleri makam ve mevakiin uhdelerinden alınıp hatta esas düşmanlar tarafından işgal ve idaresindeki rüçhan ve muhassenâtı der-pîş etmek kadar kendimizde bir cüret-i kahr ve inkisâr görüyoruz....

Ey muhteşem meclis-i millet! Sizden tazarru' ve istimdât eyleriz ki bu kıta-i vatanın terk-i idare-i hâkimesine intikaline kadar velev bir saat için olsa bile Fransız hükümet-i işgaliyesiyle bil-muhabere ve'l-müzakere bu eşhas-ı nâ-layıkanın bulundukları mahâl-i resmiye ve nâfizeden kaldırılmasına şedaid-i seria ile imale-i teveccüh ve atf-ı himmet buyurulmasını kemâl-i sûzişle istirham eyleriz ol babda.

18 Mayıs 1337

Ahali-i İslâmiye namına
Adanalı Kaymak-zâde bende Hakkı

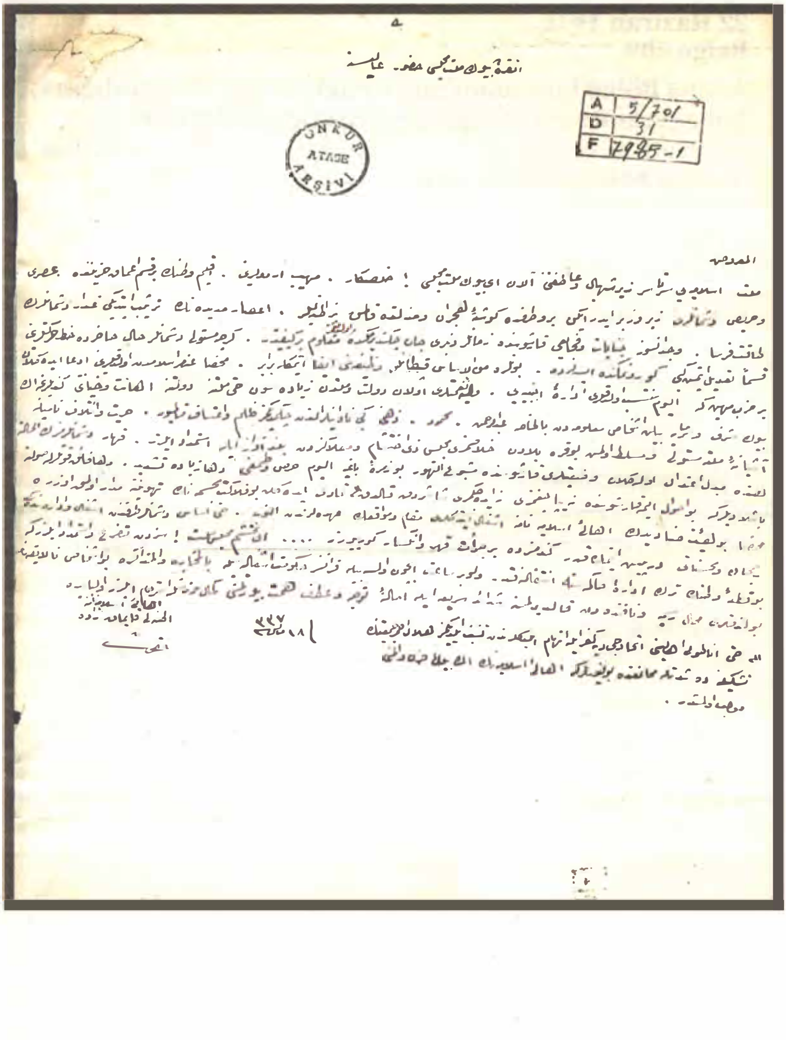
A 5/701
D 31
F 7985-1
ATASE
ARŞİVİ

22 Haziran 1921
Belge 209

Adana Bölge Komutanı'nın, Genelkurmay Başkanlığına, bölgede sükunet olduğu, Fransız tayyarelerinin faaliyetleri ve Mersin Limanı'nda bir nakliye gemisinin olduğu hakkındaki raporu

ATASE ARŞİVİ
Belge No: 2963

Erkân-ı Harbiye-i Umûmiyye Riyasetine

22.6.1921 tarih ve 755 numaralı aksam raporu.

1. Mıntıkada sükunet vardır.

2. Düşman tayyaresi Ziyarettepe ve Karayayla üzerinde dolaştıktan sonra Mersin'e avdet etmiştir.

3. Fransızlar Mersin'de İngiliz fabrikası civarındaki toplarıyla denize doğru 50 mermi endâht etmiştir.

4. Mersin Limanı'nda bir nakliye gemisi mevcuttur. 22 Haziran 37

Koleksiyon Adı: İstiklal Harbi
Klasör No. 1032 Dosya No. 88 Fihrist No. 1-61

[**Askeri Tarih Belgeleri Dergisi** No:105 (Ocak 1998) s.95-97]

ATASE ARŞİVİ
KOL.: İst.H.
A 4282
U 23
F 1-61
ONKUR ATASE ARŞİVİ
ONKUK
ATASE ARŞİVİ
KOL.: İst.H.
KLS.: 1062
DOS.: 87
FHR.: 1-61

30 Haziran 1921
Belge 210

Adana'da Ramazan Bayramı münasebetiyle icra kılınan merasim

Adana'da Ramazan Bayramı münasebetiyle icra kılınan merasim.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı
Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)
Belge No: BOA, DH. İ. UM, 19-17/1-32 Lef 1, 2
Tarih: H-23-10-1339

Osmanlı Arşivi
Belge No: BOA, DH. İ. UM, 19-17/1-32 Lef 1

İdare-i Umûmiyye-i Dâhiliye Müdüriyeti
28 Haziran 1337
Evveliyat numarası
Adana, 34
Nazır Ali Rıza Paşa Hazretlerinden
Huzur-ı Sami-i Cenabı Sadâret-Penâhîye
Hülasa-i Meal,
Îyd-i Saîd-i Fıtr münasebetiyle icra kılınan merasime dair.

Daire-i hükümette cidden emsaline faik bir resm-i kabul icra edildiği ve mürettep olan program mûcebince sabahleyin saat sekizde îyd-i said-i fıtr münasebetiyle Şark Birinci Fırka Kumandanı ve Fevkalade Komiserliğin Kilikya murahhası General Dofiyo daire-i hükümete gelerek nam-ı hazreti padişahiye arz-ı tazimat eylediği gibi müteâkıben de sırasıyla erkân-ı vilayet ve sair rüesâ-yı memurin ve memleketin bütün tabakat-ı içtimaiye ve anasır-ı muhtelifesini temsil eden ulema, meşâyih, rüesâ-yı ruhaniye, eşraf ve mütehayyizân-ı belde, mutebaran-ı ecanib ve ale-l-husûs Sis ve Kilikya Katogikosu Sahak Efendi'nin nam-ı hümâyûn-ı cenabı hilâfet-penâhîye olarak arz-ı tehniyet ve rıkkiyet ve bu vesile ile de da'avât-ı seniyye-i cenâbı mülûkâneyi ber-âverde-i lisan-ı ubudiyet eyledikleri ve bütün ahalinin bilâ tefrik-i cins ve mezhep zât-ı akdes-i hazreti şehr-yârî hakk-ı âlisindeki kemal-i mutâvaat ve merbûtiyeti şâyân-ı kayd ve tezkâr bulunduğu Adana Vilayeti Vekâlet-i aliyyesinden işâr kılınmakla arz-ı malumat olunur ol babda.

Mahmud Bey
Tebyiz, 28 Haziran 1337
Madde: Sadâret
Kayıt numarası: 234 Dosya numarası: 25094 30 Haziran 1337
K, 19 C, 1 Evrak numarası: 34/18, Adana

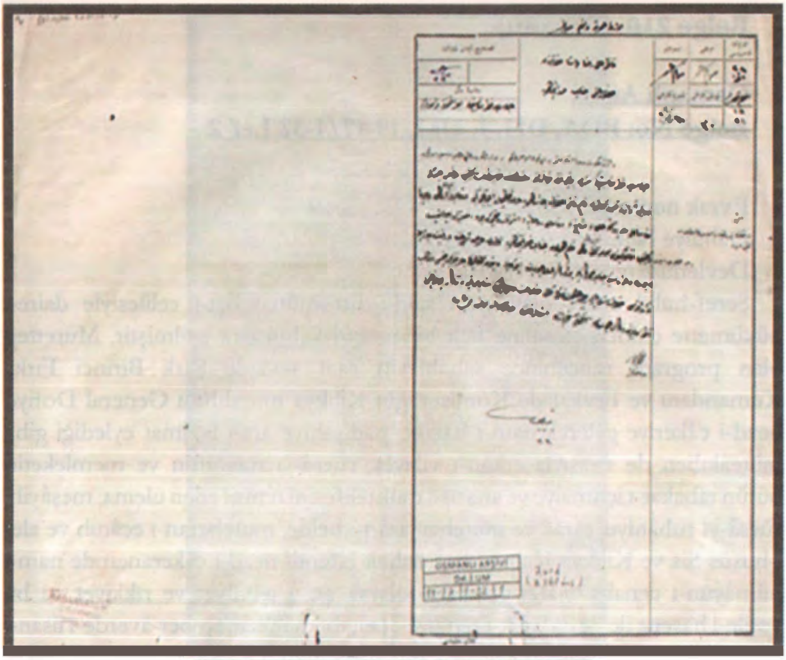
OSMANLI ARŞİVİ

Belge 210 (Devamı)

Osmanlı Arşivi
Belge No: BOA, DH. İ. UM, 19-17/1-32 Lef 2

Evrak numarası: 3562/37
Dâhiliye Nezaret-i Celîlesine
Devletlü Efendim Hazretleri,

Şeref-hulul etmiş olan îyd-i said-i fıtr münasebet-i celîlesiyle daire-i hükümette cidden emsaline faik bir resm-i kabul icra edilmiştir. Mürettep olan program mûcebince sabahleyin saat sekizde Şark Birinci Fırka Kumandanı ve Fevkalade Komiserliğin Kilikya murahhası General Dofiyo nezd-i çâkeriye gelerek nam-ı hazreti padişahiye arz-ı tazimat eylediği gibi, müteâkıben de sırasıyla erkân-ı vilayet, rüesâ-yı memurin ve memleketin bütün tabakat-ı içtimaiye ve anasır-ı muhtelifesini temsil eden ulema, meşâyih, rüesâ-yı ruhaniye, eşraf ve mütehayyizân-ı belde, muteberan-ı ecânib ve ale-l-husûs Sis ve Kilikya Katogikosu Sahak Efendi nezd-i çâkeranemde nam-ı hümâyûn-ı cenabı hilâfet-penâhîye olarak arz-ı tehniyet ve rıkkiyet ve bu vesile-i hasene ile de da'avât-ı seniyye-i cenabı mülûkâneyi ber-âverde-i lisan-ı ubudiyet eylemişlerdir. Bu resm-i kabulde en ziyade şâyân-ı kayd ve tezkâr olan nokta, bütün ahalinin bila tefrik-i cins ve mezhep zat-ı akdes-i hazreti şehr-yârî hakk-ı âlisindeki kemâl-i mutavaat ve merbûtiyetin tezahürat-ı râsiha ile in'ikâsı ve irtisamı olmakla bu ciheti bilhassa arz ve tespit ile ve leyl ü nehar mevâzıbı bulunduğumuz izdiyâd-ı ömr ve âfiyet ve tevâfür-i şan ve şevket-i hazreti zıllullâhi ed'iye-i hayriyesinin umum namına olarak tekrar ve tertibine de ni'me'l-vesile ittihâz ederim, ol babda emr u fermân hazret-i men lehü›l-emrindir.

Fî 7 Şevvâl sene 1339 ve 13 Haziran sene 1337
Adana Vali Vekili
Abdurrahman

Makam-ı sâmi-i Sadâret-i Uzmâya tezkire, 27 Haziran 1337
İdare-i Umûmiyye
Kaleme, 28 Haziran 1337

Dâhiliye Nezareti Evrak Müdüriyeti
Kayıt numarası: 34, Adana,
Tarihi, 26 Haziran 1337

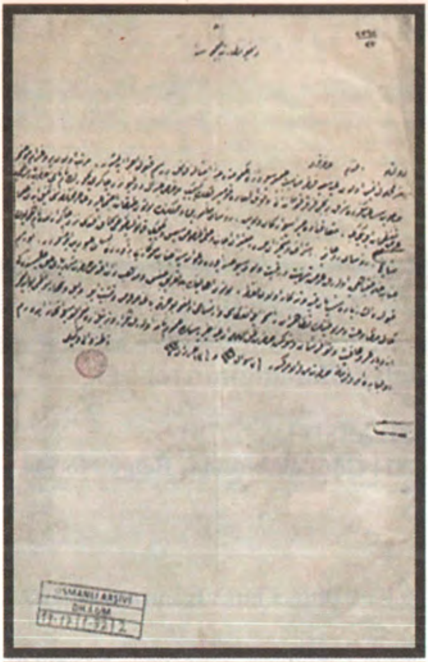
OSMANLI ARŞİVİ
DH.EUM

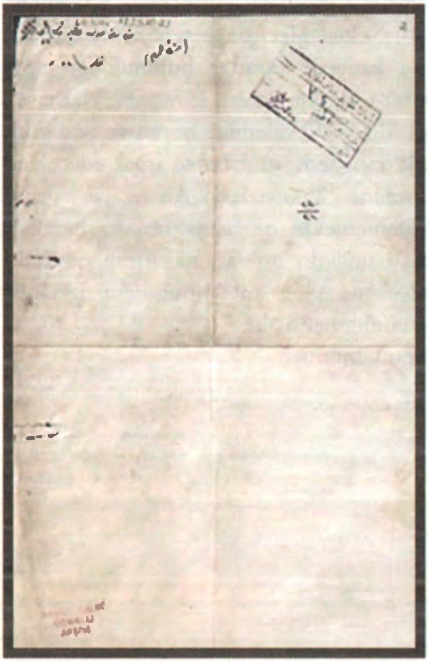

18 Temmuz 1921
Belge 211

Fransızların Adana ve havalisinde kalmalarının milli meclisce kabul edilmediğinin tebliği.

GNKUR ATASE ARŞİVİ
İSH-Kutu No.814 Gömlek No.144- Belge No.144

Şifre, 1. Şube
Şifre edilmiştir.

Kırk Birinci Fırka Kumandanlığına

Erkân-ı Harbiye-i Umûmiye riyasetine Pozantı'dan keşide edilen telgrafname Heyet-i Vekile Meclisince tetkik neticesinde Fransızlarla kat-ı münasebete suret-i katiyede taraftar bulunulduğu ve bu babda takib-i keyfiyetle teşebbüsât-ı lazıme icrası kararının Hariciye Vekâletine tebliğ kılındığı Müdafaa-i Milliye Vekâletince beyan ve ona göre icra-yı icabı emir edilmiş bulunmakla muâhede mûcibince işgal edecekleri şark mıntıkasını tahliye niyetinde bulunan Fransızların Adana ve havalisinde de kalmaları pek de tabii görülememekte olmasına binaen harekâtın idaresine halel vermeksizin meclis-i millinin nokta-i nazarının münasip veçhile ihsasıyla memleket dâhilindeki mevakiin suret-i müsâlemede tahliyesinin hususunda da teşebbüsât icrası mütemennâdır.

Erkân-ı Harbiye-i Umûmiye
Vekaleti

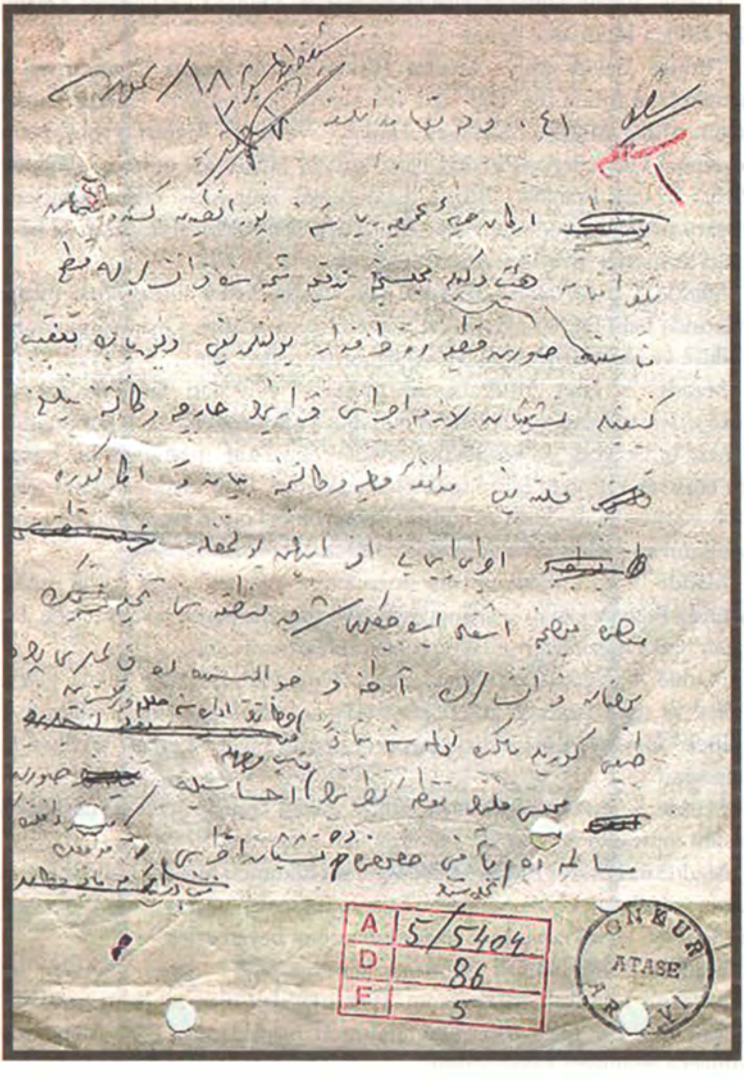
A 5/5404
D 86
F 5
GNKUR
ATASE
ARŞIVI

20 Ekim 1921
Belge 212
Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti ile Fransa Cumhuriyeti Arasında Akd Edilen İtilafname Sureti

ATASE ARŞİVİ
Belge No: 2937

Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti ile Fransa Cumhuriyeti Arasında Akd Edilen İtilafname Sureti

Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti ile Fransa Cumhuriyeti iki memleket arasında bir itilaf akd arzusunda bulundukları cihetle: Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti Hariciye Vekili ve Mebus Yusuf Kemal Beyefendi Hazretleri ve Fransa Cumhuriyeti Hükümeti nuzzâr-ı sabıkadan Mösyö Hanri Franklen Buyon hazretlerini murahhas tayin etmişlerdir. Müşârün-ileyh usulüne muvafık olduğu görülen salâhiyyetnamelerini ba'de-l-teâtî husûsât-ı âtîyeyi kararlaştırmışlardır.

Madde 1 : Tarafeyn-i âkideyn işbu itilafnamenin imzasından itibaren aralarında hal-i harbin nihayet bulacağını beyan ederler. Ordular, memurîn-i mülkiye ve ahalî keyfiyetten derhal haberdar edilecektir.

Madde 2: İşbu itilafnamenin imzasını müteakip tarafeyn üserâ'-yı harbiyesiyle mevkuf veya mahpus bulunan Türk veya Fransız bilumum eşhas serbest bırakılacak ve kendilerini tevkif eden taraf masrafıyla bu hususta irâe edilecek en yakın şehre sevk olunacaklardır. İşbu madde hükmü tevkif, hapis veya üserâ'nın tarih ve mahalli her ne olursa olsun tarafeynin bil-umum mevkufîn ve mahbusînine şamildir.

Madde 3: İşbu itilafnamenin imzasından itibaren azami iki ay müddet zarfında Fransız kıtaatı sekizinci maddede mezkûr hattın cenûbuna ve Türk kıtaatı hatt-ı mezkûrun şimaline çekileceklerdir.

Madde 4: Üçüncü maddede mezkûr müddet zarfında vukua gelecek tahliye ve işgal tarafeyn askerî kumandanları tarafından tayin edilecek bir muhtelif komisyon marifetiyle tespit olunacak suver ve eşkale tevfîkan icra edilecektir.

Madde 5: Tarafeyn-i âkideyn tahliye edilen arazide arazi-yi mezkûrenin işgalini müteakip tam bir afv-ı umumî ilan edeceklerdir.

Madde 6: Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti Misak-ı Milli'de resmen tanınan ekalliyetler hukukunun bu hususu müteakip mukavelatın aynı esasına müsteniden kendi tarafından teyit olunacağını beyan eyler.

Madde 7: İskenderun mıntıkası için bir usûl-i idare-i mahsusa tesis olunacaktır. Mıntıka-i mezkûrenin Türk ırkından olan sekenesi harslarının inkişafı için her türlü teshîlâttan müttefid olacaklardır. Türk lisanı orada mahiyet-i resmiyeyi kazanacaktır.

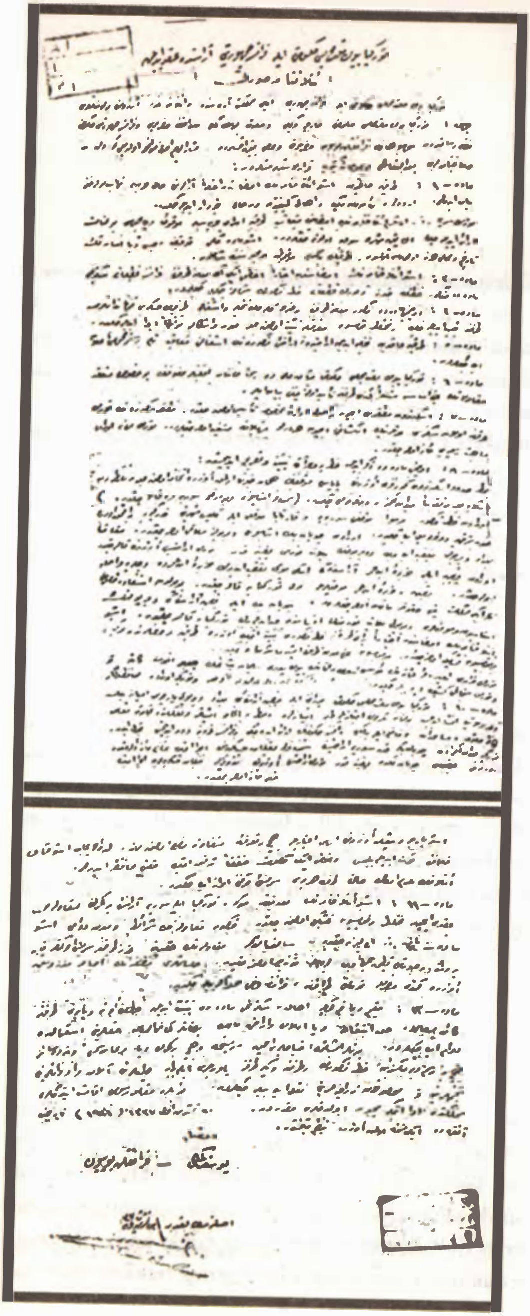

Madde 8: Üçüncü maddede zikredilen hat ber-vech-i âtî tespit ve tasrîh edilmiştir.

Hatt-ı hudut İskenderun Körfezi üzerinde Payas mevkiinin hemen cenûbunda olmak üzere intihap olunacak bir noktadan başlayacak ve takriben Meydan-ı Ekbez'e doğru gidecektir. (Şimendifer istasyonu ve bu mevki' Suriye'de kalacaktır.) Oradan hatt-ı mezkûr Marsuva mevkii Suriye'ye ve Karnaba mevkii ile Kilis şehrini Türkiye'ye bırakmak üzere Cenûb-i Şarkiye doğru meyledecektir. Oradan Çobanbey İstasyonu'nda demir yoluna mülakî olacaktır. Müteâkıben Bağdat demiryolunu takip edecek demiryolunun platformu Nusaybin'e kadar Türk arazisi üzerinde kalacaktır. Oradan Nusaybin ile Cezire-i İbn-i Ömer arasındaki eski yolu takip ederek Cezire-i İbn-i Ömer'de Dicle'ye vasıl olacaktır. Nusaybin ve Cezire-i İbn Ömer mevkileriyle yol Türkiye'ye kalacaktır. Bu yoldan istifade hususunda her iki memleket aynı hukuka malik olacaklardır. Çobanbey ile Nusaybin arasındaki demiryolunun istasyon ve mevkileri demiryolu platformunun akşamından addedilerek Türkiye'ye kalacaktır. İşbu itilafnamenin imzasından itibaren bir ay zarfında hatt-ı mezkûru tespit etmek üzere tarafeyn murahhaslarından mürekkep bir komisyon teşkil olunacaktır. Bu komisyon aynı müddet zarfında işe mübâşeret edecektir.

Madde 9: Sülale-i Osmaniye'nin müessisi Sultan Osman'ın büyük pederi Süleyman Şah'ın Caber Kalesinde kâin ve Türk mezarı namıyla maruf merkaddi müştemilatıyla beraber Türkiye'nin malı olarak kalacak ve Türkiye orada muhafızlar ikame ve Türk sancağı keşide edebilecektir.

Madde 10: Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti Pozantı ile Nusaybin arasındaki Bağdat demiryolu parçası imtiyazının Adana vilayetinde inşa edilmiş bulunan şubelerin imtiyazıyla beraber imtiyazlara merbût ve bilhassa işletme ve nakliyat, ticarete müteallik kâffe-i hukuk, müsaidat ve menâfi' ile birlikte Fransa Hükümeti'nin irâe edeceği bir Fransız grubuna devredilmesini kabul eder. Türkiye Meydan-ı Ekbez'den Çobanbey'e kadar Suriye arazisinde şimendiferle nakliyat-ı askeriyesini icra etmek hakkına haiz olacaktır. Suriye'de Çobanbey'den Nusaybin'e kadar Türk arazisi üzerinde şimendiferle nakliyat-ı askeriyeleri icra etmek hakkını haiz olacaktır.

İşbu parça ve şuabât üzerinde esas itibariyle hiçbir tarif e-i mütefâvite mani olunamaz. Lede-l-icab işbu kaide hilafına hareket edilebilmesi hususunu iki hükümet müttefikan tetkik etmek hakkını muhafaza ederler. İtilafın adem-i imkân halinde taraf eynden her biri serbesti-i hareketini ihraz edecektir.

Madde 11: İşbu itilafnamenin tasdikinden sonra Türkiye ile Suriye arasında bir gümrük mukavelesinin akdi için muhtelit bir komisyon teşkil olunacaktır. Mezkûr mukavelenin şerait ve müddet-i devamı işbu komisyon tarafından tayin olunacaktır. Sâlif-üz-zikr mukavelenin akdine kadar taraf eyn serbesti-i hareketlerini muhafaza edeceklerdir.

Madde 12: Kırıksuyu, Halep şehri ile şimalde Türk kalan mıntıka arasında her iki taraf hakkaniyet-perverâne bir surette tatmin edecek bir cihetle tevzi olunacaktır. Halep şehri mıntıkanın ihtiyacına medar olmak üzere kendi masrafıyla Türk tarafından Fırat'tan dahi su alabilecektir.

Madde 13: Mukim veya nim göçebe ahaliden sekizinci maddede tespit edilen hattın öte veya beri tarafında kaim meralarda hakk-ı intifa'a veya emlak ve araziye malik bulunanlar kafi-i esabık haklarını istimalde devem edeceklerdir. Bunlar işletme ihtiyaçları için serbestçe ve hiçbir gümrük veya mer'a-yı resmi ve ne de sair hiçbir resim vermeksizin hatt-ı mezkûrun bir tarafından diğer tarafına yavruları ile beraber hayvanlarını, alat ve edevatlarını, tohumlarını ve mahsulat-ı ziraiyelerini nakledebileceklerdir. Bunlara müteallik rüsumu ikamet ettikleri mahallatda eda etmeye mecbur oldukları mukarrerdir.

20 Teşrîn-i Evvel 1337 tarihinde Ankara'da iki nüsha olmak üzere tanzim kılınmıştır.

İmza: Yusuf Kemal-Franklin Buyon Aslına mutabıktır/23 Teşrîn-i Sânî 37.

Koleksiyon Adı: İstiklal Harbi
Klasör No. 600 Dosya No. 156 Fihrist No.1

[**Askeri Tarih Belgeleri Dergisi** No:105 (Ocak 1998) s.4-11]

1 Kasım 1921
Belge 213

Mustafa Kemal'in, Ankara Antlaşması gereğince Fransızlar tarafından boşaltılan yerlerde yapılan yeni düzenlemeler ve kolordu yetkisiyle kurulan Adana ve Çevresi Komutanlığı hakkındaki yazısı

ATASE ARŞİVİ
Belge No: 2938

Ankara
1.11.37
Tezkire: Adana Havalisi Kumandanı Muhiddin Paşa Hazretlerine
Şifre: Adana ve Ayıntab Mıntıkaları Kumandanlıklarına El-cezire, Garp, Şark Cepheleri, Merkez Ordusu Kumandanlıklarına
Tezkire: Müdafaa-i Milliye Vekaletine, Ankara Kumandanlığına

1. Akd olunan itilafname mûcibince Fransızlar tarafından tahliye edilecek olan Adana havalisinde, Adana vilayetiyle, İçel, Mersin, Kozan, Maraş Cebel-i bereket sancaklarını ve Urfa Sancağı'nın Fırat garbındaki Halep vilayetinin Suriye hudutu şimalinde kalan aksamını ihtiva etmek üzere Mirliva Muhiddin Paşa Hazretlerinin emri altında kolordu salâhiyyetiyle bir Adana Havalisi Kumandanlığı teşkil edilmiş ve bu mıntıka dahilindeki kuvvetler kâmilen mezkûr kumandanlık emrine verilmiştir.

2. Adana Havalisi Kumandanlığı emrinde, Ayıntab Mıntıkası Kumandanlığından başka ayrıca fırka salâhiyyetinde ve merkezi Osmaniye ve Mersin olmak üzere Cebel-i bereket ve Mersin Mıntıka Kumandanlıkları da teşkil edilecek ve el-yevm Pozantı'da bulunan Adana Mıntıka Kumandanlığı lağvedilecektir.

Ayıntab Mıntıka Kumandanlığının merkezi de bilahare Ayıntab'a naklolacaktır.

3. Adana Havalisi Kumandanı, mıntıkasına muvaâsalatından sonra mezkûr mıntıka kumandanlıklarının hudutunu yeniden tayin edecek ve neticeyi Erkân-ı Harbiye-i Umûmiyyeye bildirecektir.

4. Adana Havalisi Kumandanı Muhiddin Paşa Hazretlerine, Müdafaa-i Milliye Vekaletine, Garp Cephesi'ne, Adana ve Ayıntab Mıntıkaları Kumandanlıklarına tebliğ ve berây-i malumat El-cezire, Şark Cepheleri Merkez Ordusu ve Ankara Kumandanlıklarına yazılmıştır.

Fevzi
Mustafa Kemal

Koleksiyon Adı: İstiklal Harbi
Klasör No: 600 Dosya No: 156 Fihrist No: 3

[**Askeri Tarih Belgeleri Dergisi** No:105 (Ocak 1998) s.12-14]

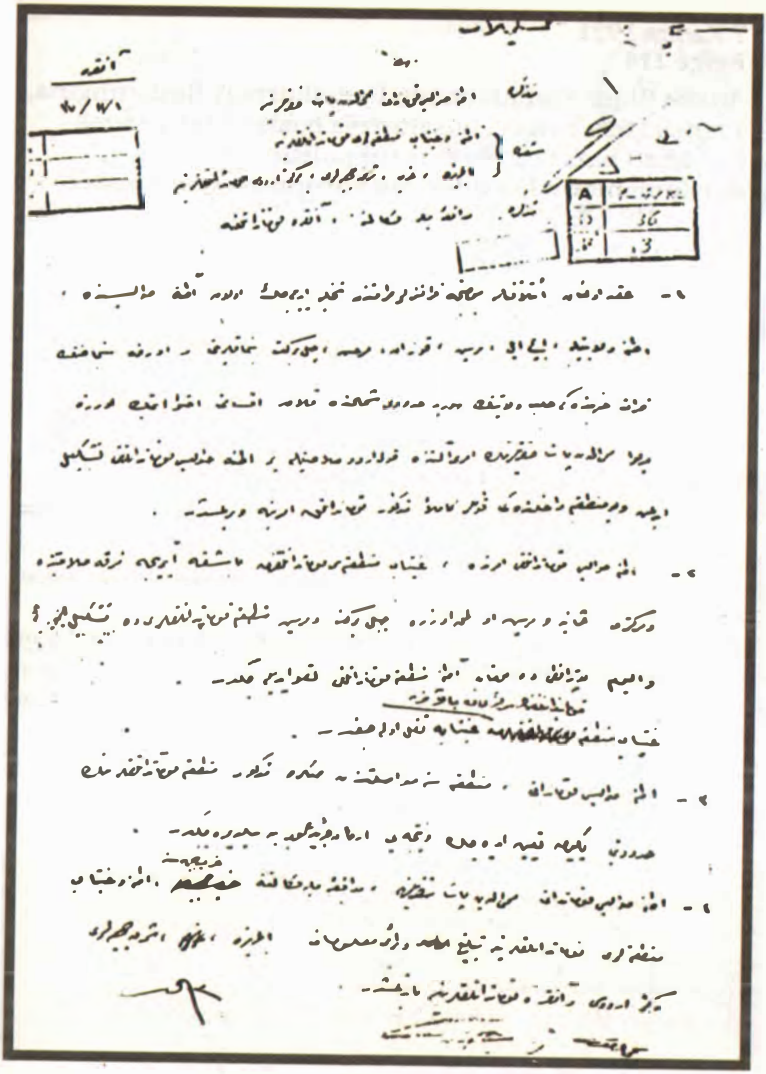

7 Kasım 1921
Belge 214

Adana Bölge Komutanı'nın, Genelkurmay Başkanlığına, Fransızların bölgeyi boşaltmaya başladıkları, ancak buradaki bazı Rum ve Ermeni polisleri ile bazı Müslümanların kendilerinin korunması için Fransız generaline, İngiltere ve Amerika'ya başvurdukları, daha sonra Fransızlar tarafından dağıtıldıkları hakkındaki raporu

ATASE ARŞİVİ
Belge No : 2965

Pozantı
7.11.37
Erkân-ı Harbiye-i Umûmiyye Riyasetine

1. 4.11.37'de Fransızların talimgahında bulunan top ve mühimmatlarını yeni istasyona nakil ve Taşköprü ve civarındaki siperlerini tahrip etmekte ve telefon hatlarını toplatmakta ve Ermenilerin birçoğunun dükkanlarını satmakta oldukları.

2. Rum ve Ermeni polisleri ile kendilerinden korkan bazı İslamlar muhafazaları için General Dö Kebu'ya müracaat etmişlerse de şerait-i sulhiyye de biz sizin muhafazanızı temin ettik ve 5.11.37'de tekrar Ermeni kilisesinde içtima ederek muhafazaları için İngiltere ve Amerika'ya telgraf çektikleri ve içtimalarının uzun süreceği anlaşılmakla Fransızlar tarafından dağıtıldıkları berây-i malumat maruzdur.

Aslına mutabıktır.
8 minh
Adana Mıntıkası K.
Salim Cevad

Koleksiyon Adı: İstiklal Harbi
Klasör No. 600 Dosya No. 156 Fihrist No 14

[**Askeri Tarih Belgeleri Dergisi** No:105 (Ocak 1998) s.101-103]

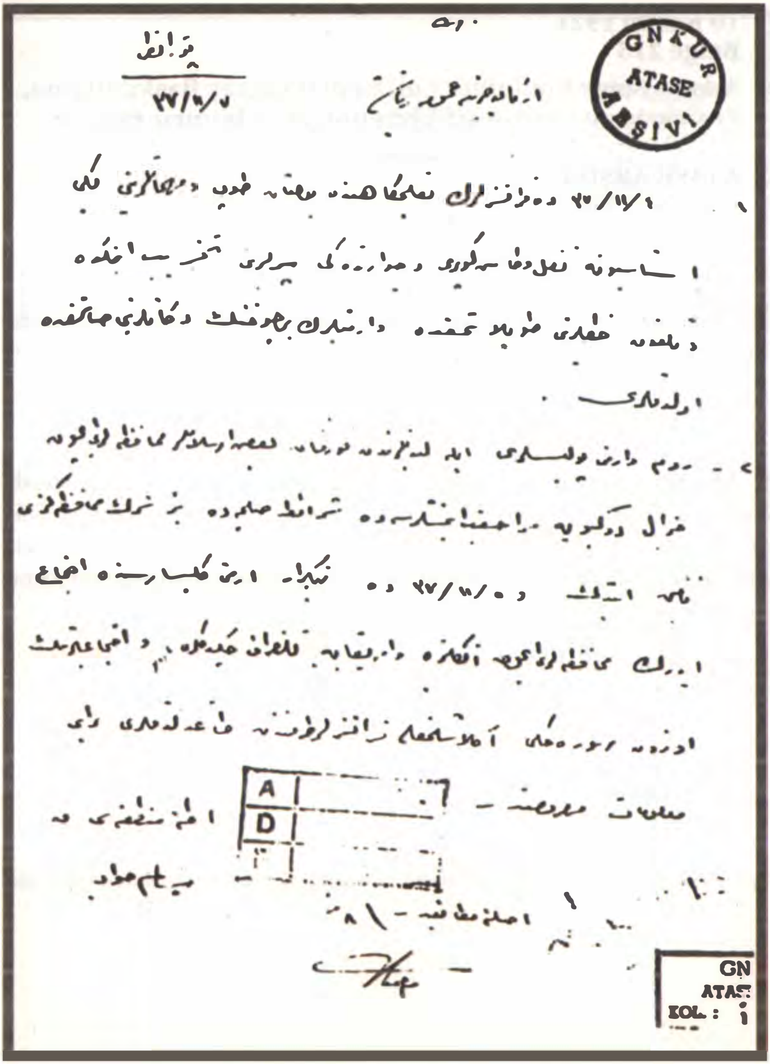
GNKUR
ATASE
ARŞİVİ
A
D
GN
ATAS
KOL : 1

10 Kasım 1921
Belge 215

Adana Bölge Komutanı'nın, Genelkurmay Başkanlığına, Fransızların tahliye ettikleri bölgeleri bildirir raporu

ATASE ARŞİVİ
Belge No: 2966

Erkân-ı Harbiye-i Umûmiyye Riyasetine
Madde

1. Fransızlar Kireçocağı civarındaki tel örgülerini toplamış Nail harbinde bulunan ağırlıklarını Yenice'ye naklederek ahaliye yirmi güne kadar gideceklerini söylemişlerdir.

2. Ziyarettepe'de bulunan ağırlıklarını elli altmış araba ile nakletmişler ve toplarını çekmişlerdir.

3.Bugün Kahyaoğlu ve Kilecikocağı civarında bomba ve top endâhtı yapılmıştır. Kurdtepe'deki mahal-i mahfuzlardan bir kısmını tahrip ettikleri ve dört Ermeni eşkıyanın bağlar arasında otuz yolcuyu soyarak üçünü şehit ettikleri ve Yunan tebaalı Rumların Mersin'den gitmekte oldukları istihbarata atfen maruzdur.

Koleksiyon Adı: İstiklal Harbi
Klasör No. 600 Dosya No. 156 Fihrist No.16

[**Askeri Tarih Belgeleri Dergisi** No:105 (Ocak 1998) s.104-106]

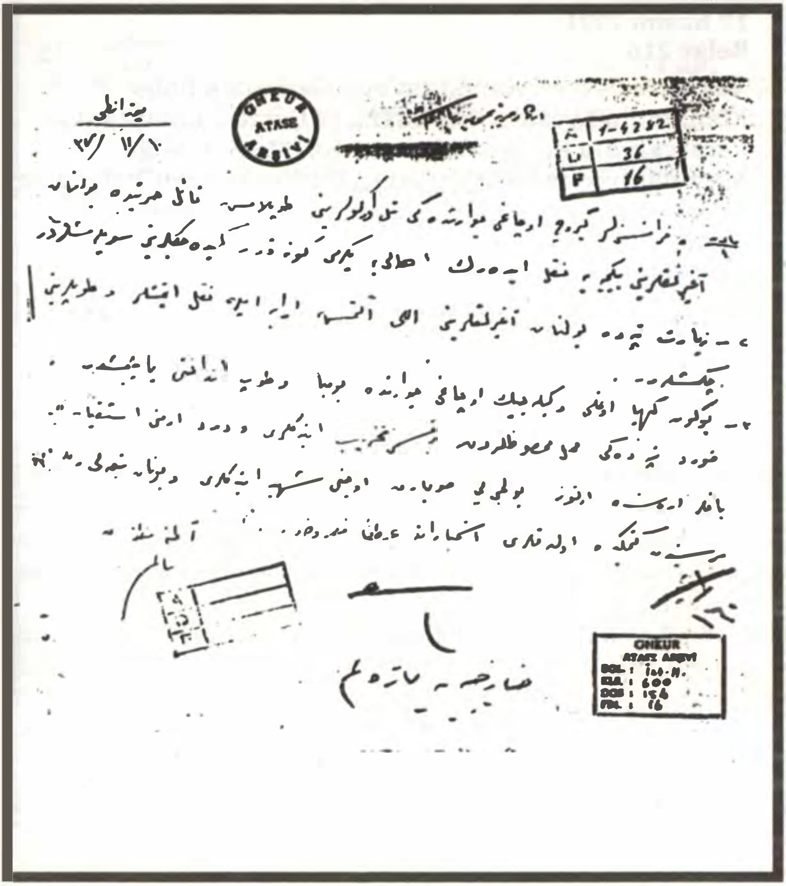

ONKUR ATASE ARŞİVİ

[illegible]	1-4282
[illegible]	36
F	16

ONKUR ATASE ARŞİVİ

[illegible]

17 Kasım 1921
Belge 216

Adana ve Çevresi Komutanı'nın, Gaziantep Bölge Komutanlığı Vekaletine, Adana ve Çevresi Komutanlığı karargahının Kelebek'e hareketini, Mersin Bölge Komutanlığının kurulduğunu, Tahliye ve Sınır Belirleme Komisyonunun görevinin bitimine kadar Mersin ve Gaziantep Bölge Komutanlarının görevine devam edeceklerine dair raporu.

ATASE ARŞİVİ
Belge No: 2967

Maraş'da Ayıntab Mıntıkası K. Vekaletine

1. Adana havalisi karargahı 17.11.37 sabahı Pozantı'dan Kelebek'e hareket edecek ve iş'ar-ı ahire kadar Kelebek'te kalacaktır.

2. Adana Mıntıka Kumandanlığı lağvedilerek Karargah-ı Mersin Mıntıka Kumandanlığı teşekkül etmiş ve kumandanlık vekaletine Topçu Kaymakamı İsmail Bey tayin edilmiştir. Mersin Mıntıka Kumandanlığı Karargahı şimdilik Pozantı'da bulunacaktır.

3. Tahliye ve tahdîd-i hudûd mesaisi hitâm buluncaya kadar Mersin ve Ayıntab Mıntıka Kumandanlıkları Vekaletinde bulunan İsmail ve Talat Beyler vazifeye devam edeceklerdir.

4. Her günkü harp raporları ve muhaberatı saire Kelebek'te Havâlî Kumandanlığına gönderilecektir.

5. Mersin ve Ayıntab Mıntıka Kumandanlığına yazılmıştır.

17 Kasım 192 17 Teşrîn-i Sânî 37

Adana ve Havalisi K. Mirliva Muhiddin

Koleksiyon Adı: İstiklal Harbi
Klasör No. 1569 Dosya No. 3 Fihrist No. 4-1
[**Askeri Tarih Belgeleri Dergisi** No:105 (Ocak 1998) s.107-109]

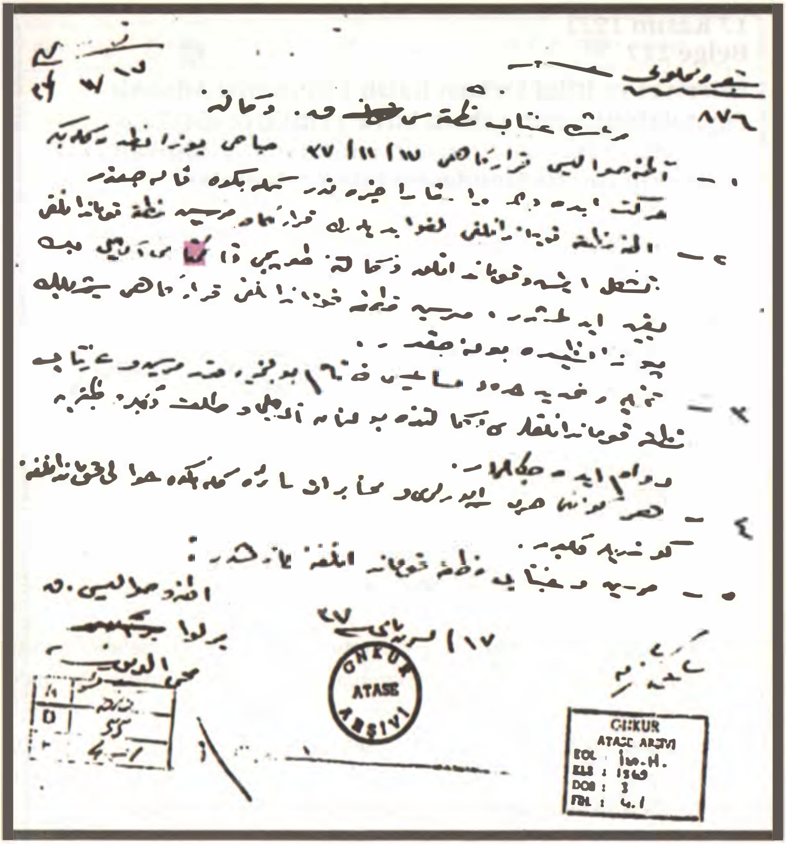
٨٧٦
ATASE
ARŞIVI
GNKUR
ATASE ARŞİVİ
KOL : İsn.-H.
KLS : 1569
DOS : 3
FHR : 4-1

17 Kasım 1921
Belge 217

Hürriyet ve İtilaf Fırkası Kâtib-i Umumisi Adanalı Zeynelabidin nam şahsın kuva-yı milliye aleyhine tefevvühâtı hâvi ve Fransızların Adana'yı tahliyelerini müteakip İngiliz Mandasını talep eylemeleri

GNKUR ATASE ARŞİVİ
İSH-Kutu Nu-1706 Gömlek Nu-72- Belge Nu-72-1(2)

GNKUR ATASE ARŞİVİ
İSH-Kutu No.1706 Gömlek No.72- Belge No.72aa

17 Teşrîn-i Sânî 1335
Şifre
Adet, 1303
48

H

Hürriyet ve İtilaf Fırkası Kâtib-i Umumisi Adanalı Zeynelabidin nam şahsın kuva-yı milliye aleyhine tefevvühâtı hâvi ve Fransızların Adana'yı tahliyelerini müteakip İngiliz Mandasını talep eylemelerini nâtık Adana'da adresleri henüz tespit edilemeyen üç kişiye mektup yazdığı ve mektupların ahiren istasyonda ele geçirildiği istihbâr edilmiştir. Bu mektupların Adana'da kimlere hitaben yazıldığı derdest tahkiktir. Netice arz olunacaktır.

17 Teşrîn-i Sânî 1335 ve 1303 numaralıdır.

Kapadım, 17 Teşrîn-i Sânî 1335
İsa

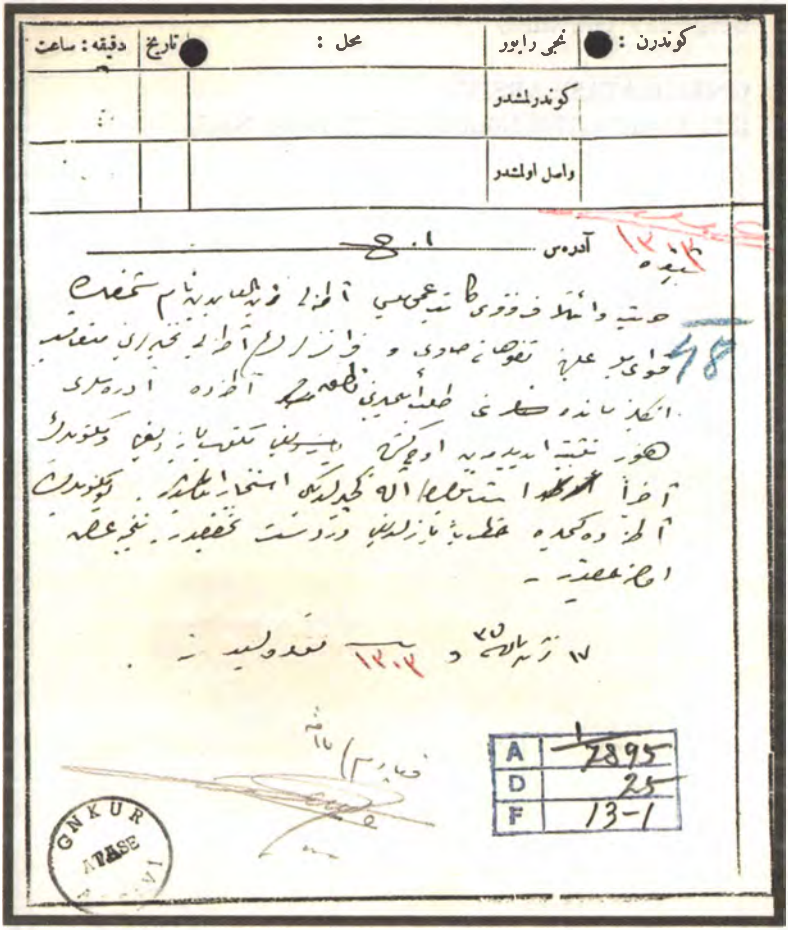

دقيقه : ساعت	تاريخ	محل :	نجى رابور	كوندرن :
			كوندرلمشدر	
			واصل اولمشدر	

آدره‌س

A	1/2895
D	25
F	13-1

GNKUR ATASE

Belge 217 (Devamı)

GNKUR ATASE ARŞİVİ
İSH-Kutu No.1706 Gömlek No.72- Belge No.72

29/11/1337
Telsizle
49

1, 2

17/11/1337 ve 1303 şifreye zeyldir.

Mektupların General Pele'ye verildiği müstahberdir. Keyfiyetin Hamit Bey'e bildirilmesi maruzdur.

29/11/1337 tarih ve 1322 numaralıdır.

Şifrelendi.

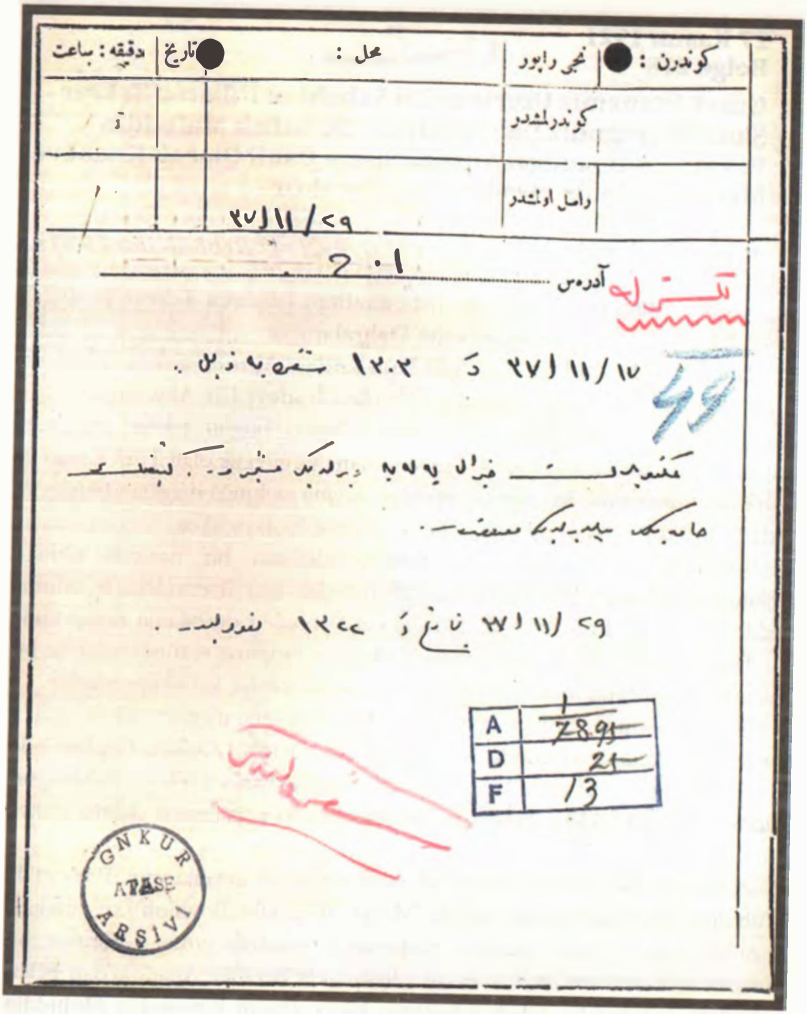
کوندرن :
نجی واپور
محل :
تاریخ
دقیقه : ساعت
کوندرلمشدر
داخل اولمشدر
٢٧/١١/٢٩
٢٠١
آدرس
A 7891
D 21
F 13
GNKUR
ATASE
ARŞIVI

27 Kasım 1921
Belge 218

Güzel Adanamız Üzerinde Bu Sabahtan İtibaren Tekrar Şanlı Bayrağımız Dalgalanıyor - Bu Sabah Muhiddin Paşa'nın Kumandası Altında Şehre Dâhil Olacak Kıtaat ve Memurin Umûr-ı İradeyi Ele Alacaktır

Vakit No:1425 (28 Teşrîn-i Sânî 1337/1921 -27 Rebî-ül-âhır 1340) s.1

Güzel Adanamız Üzerinde Bu Sabahtan İtibaren Tekrar Şanlı Bayrağımız Dalgalanıyor
Bu Sabah Muhiddin Paşa'nın Kumandası Altında Şehre Dâhil Olacak Kıtaat ve Memurin Umûr-ı İradeyi Ele Alacaktır.

Güzel Adana'mız uzun bir iftiraktan sonra bugün tekrar anavatana kavuşmuştur. Bu sabah şafakla beraber Adana'ya girecek olan Türk kıtaatı ve Türk memurini şanlı bayrağımız yeniden Adana afakında dalgalandıracak ve Adana'da Türk idaresi tekrardan ifa-yı vazifeye başlayacaktır.

Adana'mızın tahliyesi Türk-Fransız İtilafı'nın bir neticesi olduğu malumdur. Esasen (Sevr) Muâhedesi bile bu kıta üzerindeki hakkımızı reddedememişti. Fransızlar, Ankara'da cereyan eden mezakerat neticesinde bu Türk memleketinin bir an evvel Türkiye'ye iadesine razı olmuşlar ve bu hususta iki tarafı da memnun edecek bir suret-i tesviye kabul etmişlerdir.

Fransa namına Mösyö (Franklin Boullion) tarafından idare edilen mezakerat daha bidâyetinde ilk semeresini vermiş, Kilikya Cephesi'nde muhâsamât tevakkuf ederek beyhude yere akıtılan kanlara nihayet verilmiştir. İtilafın imzası Türklerle Fransızlar arasındaki eski ve an'anevî dostluğu ihya etti; bugün de güzel Adana'mıza tekrar kavuşuyoruz.

Adana'nın ne suretle tahliye ve işgal edileceği evvelki gün Pozantı'da Muhiddin Paşa ve Hamid Bey ile Mösyö (Franklin Boullion) ve rüfekası arasında vuku'a gelen mülakat neticesinde takarrür etmiştir. Henüz bu hususta mufassal malumat mevcut olmamakla beraber Anadolu'dan gelen haberlere nazaran bu sabah kıtaatımız başta umum kumandan Muhiddin Paşa ve Adana erkân-ı memurini bulunduğu halde erkenden Adana'ya dâhil olacak ve Fransızlar tarafından selamlanacaktır. Devâir-i resmiye işgal edildikten ve idare-i hükümet der-uhde olunduktan sonra Fransızlar Adana'dan çekilecekler ve kıtaatımız tarafından resm-i selam ifâ edilecektir.

وقت

یومی غزته

قیمتی ۱۰۰ پاره

کوزل آطنه‌مز اوزرنده بوصباحدن اعتباراً تکرار شانلی بایراغمز دالغه‌لانیور

بوصباح محی الدین پاشانك قوماندامسی آلتنده شهره داخل اولەجق قطعات ومأمورین امور اداره‌یی ار آلەجقدر

پطریقخانه اختلافی

۲۵ تشرین‌ثانی تاریخلی تبلیغ رسمی

آنقره‌یه واصل اولان یونان اسیرلری

İdare-i Hükümetin devri muamelesi esnasında hiçbir yolsuzluğa meydan vermemek için her türlü tedâbîre tevessül edilmiştir. Ankara'dan Adana'ya gönderilen memurların en namuslu ve güzide zevat oldukları için Fransızlar tarafından Adana'nın tahliyesinden sonra da hiçbir münasebetsizliğe meydan verilmeyeceği ve bilcümle anasırın memnun edileceği şüphesizdir. Esasen Adana'dan gelen haberler bir kısım ahali arasında evvelce baş gösteren heyecanın sükun bulduğunu ve bazı teşvikat üzerine Adana'dan müfarakata hazırlanan bir çok kimselerin bundan sarf-ı nazar ettikleri bildirilmektedir. Adana'yı müteakip kıtaatımız Gaziantep ve diğer şehirlerimizi ve Türk-Fransız İtilafı mûcibince işgal edecek takarrur eden Suriye hudutuna kadar olan sahada Türk idaresi tesis eyleyecektir.

Adana'mızın tekrar anavatana avdetinin ehemmiyetinden uzun uzadıya bahsetmeye lüzum görmüyoruz. Bu suretle bir takım mutaassıp kafalı kimselerin ortaya attıkları "Salibin girdiği yere hilal avdet edemez." Düsturunun ne kadar bî-mana olduğu tamamıyla tezahür etmektedir. Bundan mâ-adâ Anadolu takriben 25 bin kilometre murabba-ı vas'atinde pek zengin bir kıta arazinin iltihakıyla bir kat daha kuvvet bulmaktadır. Buranın menâbi-i servetinden edilecek istifade Anadolu'nun hak ve hakikat yolundaki mücahedesini hiç şüphesiz pek ziyade teshil edecektir.

Bu sabah şafakla beraber Adana ufuklarında dalgalanacak olan şanlı bayrağımız istiklal mücahedesinin ilk feyizli semeresidir. Bunu işgal altında bulunan diğer aksam-ı memâlikimizin tahlisi takip etmesini Cenabı Hak'tan temenni ederiz.

Adana Hakkında Coğrafi, Tarihi ve İktisadi Bazı Malumat

Adana şehri, Anadolu kıtasının cenûb-i şarkisinde Seyhan Nehri'nin sağ sahilinde ve sahil-i bahrdan elli kilometre içeride ve (Tarsus) şehrinin otuz sekiz kilometre şarkındadır. Takriben (50.000) nüfusu olup, Anadolu'nun en işlek ticaretgahlarındandır. Ahalisinin ekseriyet-i azimesi İslam olup bir miktar Ermeni ve bir miktar-ı kalîl de Rum vardır. Şehir bir iki saatlik mesafede bağ ve bahçelerle muhât ve Seyhan Nehri boyunca şimalden cenûba doğru uzanmış bir müstatil şeklindedir. Şehrin Seyhan üzerinde yirmi bir gözlü ve üç yüz metreye karîb uzun, güzel bir taşa köprüsü vardır. On camii şerifi olup, en büyükleri Ramazanoğlulları'nın bina etmiş oldukları Camii Kebir ile Camii Atik'tir. Bir eski ve metin bedesteni ve müteaddit un ve pamuk fabrikası vardır. Şuara-yı Osmaniye'den Ziya Paşa merhumun merkadı Camii Kebir'in civarındadır. Romalıların zamanından kalma bir suyoluyla sair bazı harabeler bulunuyor.

Şehir Çukurova denilen basık bir mahalde bulunmakla, yazın ziyadece sıcak olup ahalinin zengin tabakası civar yaylalara gitmeye mecbur olurlarsa da kışın havası mutedil ve sağlamdır. Eski imlası (Adana) olup, evrak-ı resmiyede inşallah yakında kavuşmasını beklediğimiz (Edirne) şehriyle iltibas vuku bulduğundan resmen (Adana) imlası kabul olunmuştur.

Adana şehri, Adana Vilayetinin merkez-i idaresidir. Umum Adana Vilayeti'nin ahalisi dört yüz bini mütecaviz olup bunun humsu (beşte biri) ancak Ermeni ve milel saireyi muhtevadır. Ahalinin İslam olan ekseriyet-i azimesini Türkler teşkil ederler. Adana Vilayeti (Cebel-i Bereket), (Kozan), (Adana), (Mersin) sancaklarına ayrılmış olup merkezlerle beraber on dokuz kazası vardır. Kozan Sancağı dağlık arazide olup merkezi (Sis) kasabası bir müddet evvel Ermeni Katogigosluğunun merkeziydi. Yine Kozan Sancağı'nın bir kazası olan Haçin kazasında mühimce miktarda demir madenleri vardır. Ortada kalan Adana Sancağı Konya Vilayetinden hudutunu ayıran Bulgar Dağı'nın etkileriyle, Çukurova'dan ve Cebel-i Bereket Livası dahi beynel-avam Gavur Dağı denilen ve şimalden cenûba doğru sancağın ortasından geçen Cebel-i Bereketle ovanın eteklerinden ibarettir.

Vilayetin ekser tarafları dağlık olup yalnız cenûb tarafı denize kadar açık, vâsi bir ovadır ki Seyhan, ve Ceyhan Nehirleri bu ovadan geçerler. Çukurova dünyanın en güzel arazisinden olup gayet mümbittir. Fakat sahil tarafları bataklıktır. Oradaki ahali ve amele havası sıtmalı olduğundan dayanamıyor.

Adana, İzmir gibi Anadolu'nun en hasılatlı bir vilayeti olup buğday, arpa, pamuk, pirinç, susam, keten tohumu, şeker kamışı, tütün vesaire ihracatı ehemmiyetli bir yekûn fayda eder. Dağları fevkalade ormanlıktır. Çam, ardıç, meşe, şamşad gibi ağaçları çoktur. Kereste ihracat arasında ehemmiyetli bir mevki' tutar. Cebel-i Bereket taraflarında zeytin ağaçları yabani bir halde uzanır. Adana'nın maden cihetiyle de jeolojik bir talii vardır. Seyhan ve Ceyhan'dan mâ-adâ birçok ırmaklar araziyi bir su şebekesi içine almıştır. Ormanlar da mebzûl av hayvanatı olduğu gibi hatta kaplan dahi görülür. Ahalinin ağnam ve sair hayvanat-ı beytiyesi mebzuldür.

Adana'nın mahalli sanayi kilim ve çuval gibi mensucatla bazı kumaş bazı gümüş mamulatından ve sahtiyandan (işlenmiş deri) ibarettir.

Tren hattı Konya'dan uzanarak (Adana) şehrinden (Mersin)'e bir kol ayırır ve Halep'e doğru devam eder.

(Adana) Vilayeti tabii hudutuyla başlı başına bir kıta tanınmış ve (Kilikya) ta kurûn-ı kadimeden beri Yunan, Roma, İran istilasına uğramıştır. Ahali-i asliye-i kadime Yunanlıların (Beyaz Süryani) dedikleri bir Süryani şubesidir.

Kilikya evvela Halife Hazreti Ömer Faruk zamanında yed-i İslâmiyete geçmiştir. Yavuz Sultan Selim Mısır Seferi'nde o havaliyi Ramazanoğulları Hanedanı'ndan alarak Memâlik-i Osmaniye hudutuna ithal eylemiş ve nim müstakil bir idare bahşedilmiştir. Ba'dehû bu kıta Memâlik-i Osmaniye'ye adâdına dâhil olmuş ve asırlardan beri Türkiye'nin lâ-yenfek bir cüzünü teşkil etmekte bulunmuştur.

(Ferda)'nın Tavsiyeleri

Adana'nın tahliyesine karar verilmesi üzerine (Ferda) Gazetesi Türklere ve Ermenilere hitaben neşrettiği bir fıkrada diyor ki:

"Biz Türkler kadar Ermeni vatandaşlarımızın bu topraklar üzerinde hakk-ı hayatı olduğunu teslim ediyoruz. Eğer şu memleketin saadet ve selametinde müşterek bir emel besliyorsak bugünkü heyecana nihayet vermeliyiz. Hristiyan vatandaşlarımıza sükun ve itidallerini ve temkinlerini kaybetmemelerini ve salâhiyyet-dâr makamattan verilen bunca teminata itimat edilmesini tavsiye ve Müslüman kardeşlerimizin de bilhassa şu noktaları nazar-ı dikkate almalarını rica ederiz:

Gayrimüslimleri incitecek ne ağır bir söz, hatta ne hafif bir ima ve işarette bulunmamaları.

Geçmişten bahsedilmemesi.

Başkasının elinde bulunan bir mala doğrudan doğruya sahip çıkarak münazaaya mahal bırakılmaması.

Memlekette henüz idare-i örfiye câri olduğundan şimdiye kadar gösterilen sükun ve vakarın bundan sonra muhafazasına daha ziyade çalışılması.

Vatanın halâs ve saadeti karşısında bir nişane-i şükran olmak üzere şahsi bütün kin ve inhirâftan sarf-ı nazar edilmesi.

Her ferdin hukuk-i şahsiyesi mahfuz olduğundan hükümetin adaletine intizar olunması.

Memurinden ve ileri gelenlerden sekiz on hanenin beklenilmekte olduğu haber verildiğinden ve bunların buradan müfarakati mukarrer bulunduğundan beyhude yere şunun bunun onun beklenmemesi.

"Güzel Adanamız Üzerinde Bu Sabahtan İtibaren Tekrar Şanlı Bayrağımız Dalgalanıyor - Bu Sabah Muhiddin Paşa'nın Kumandası Altında Şehre Dâhil Olacak Kıtaat ve Memurin Umûr-ı İradeyi Ele Alacaktır" **Vakit** No:1425 (28 Teşrîn-i Sânî [Kasım] 1337/1921 -27 Rebî-ül-âhır 1340) s.1

29 Kasım 1921
Belge 219

Muhalif Şahıslarla İlgili Olarak, İstihbaratta Görevlendirilen Bazı Şahıslar Hakkında ve Fransızların Adana'da İhtilal Çıkarmak Üzere Gruplar Oluşturduklarına Dair Verilen Bilgi

Muhalif şahıslarla ilgili olarak, istihbaratta görevlendirilen bazı şahıslar hakkında ve Fransızların Adana'da ihtilal çıkarmak üzere gruplar oluşturduklarına dair verilen bilgi.

TİTE ARŞİVİ
Belge No: K64G230B230001

7/12/1337

Yemek paydosunda sokağa çıktığım zaman Beyazıt'a kadar gelmiştim. Bayezid Cami-i şerifinin şadırvanın Hakkaklar ciheti kapısı önünde bir takım ahalinin tecemmu ettiğini görmekliğim üzerine usulcacık yanlarına sokuldum, ellerinde kâğıt kalem bir şey yazdıklarını gördüm. Kapıya ta'lik edilmiş ve mavi mürekkep ve müstensih ile yazılmış bir kâğıdı yazıyorlar. Ahval-i ruhilerini tetkik ettim, sızıltıya meydan vermeksizin mezkûr yaftayı çıkardım, mündericâtını câlib-i dikkat gördüğümden derhal müdüriyete gittim. Esad Beyefendi komisyonda olduğundan yâveri Burhan Bey'e mazruf olarak bıraktım. Daha ziyade ehemmiyetli olduğunu görmüş olsaydım aynını çıkarırdım. Müdür-i Umumi Esad Bey'e takdimini muvafık bulduğumdan bâ-rapor müdüriyete takdim ettim, berây-ı malumat arz olunur.

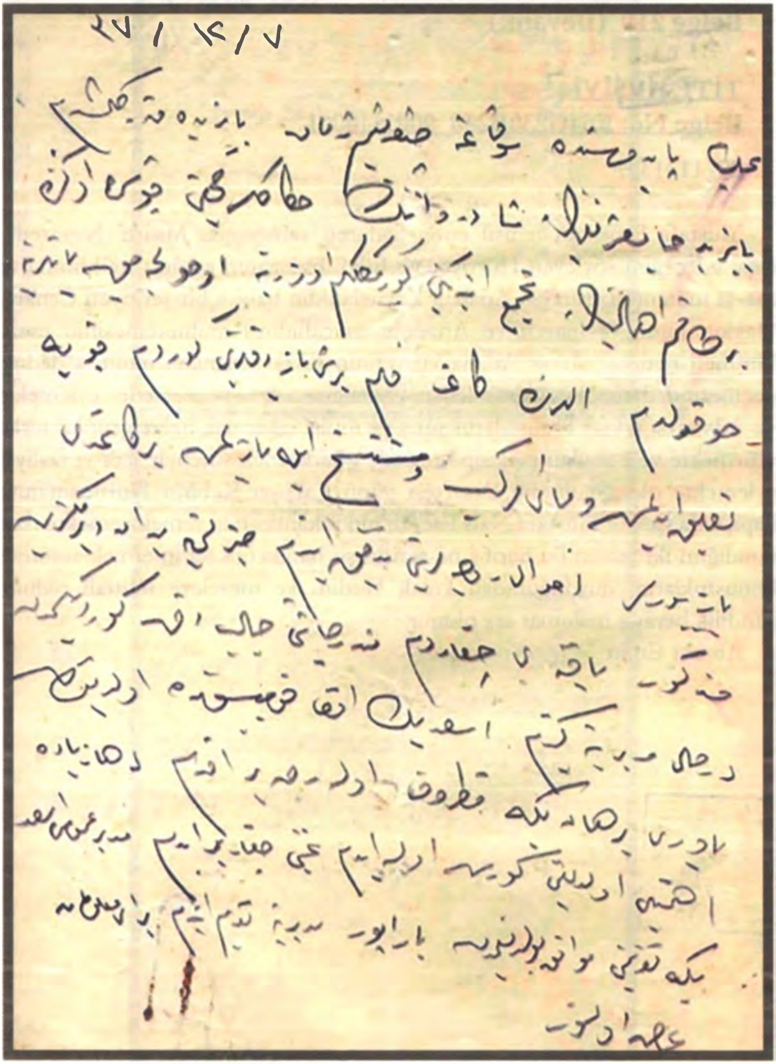

٢٧ / ١٢ / ٧

Belge 219 (Devamı)

TİTE ARŞİVİ
Belge No: K64G230B230_9001, 10001

29/11/1337

Mustafa Sabri'nin temsil ettiği Sadâreti zamanında Maarif Nezaretini işgal edeceğini söyleyen Hürriyet ve İtilaf Fırkasının erkân-ı mühimme ve aza-yı müteneffizesinden Adanalı Zeynelabidin habişe bir şeririyeti Cenab-ı Hakkın lütuf ve inayeti ve Anadolu mücâhidîn-i muhteremesinin eser-i himmeti neticesi olarak Adana vilayetinin tekrar Osmanlı mültü a'dâdına geçmesinden muğbir olarak kâlen ve kalemen icra-yı mefsedet eylemekte ve Adana'da tekrar Fransızların şûriş ve ihtilal çıkarmak üzere gruplar teşkil ettirmekte ve buradan mektup ve risale göndermek suretiyle icra-yı faaliyet eylemekte olduğu dünkü Pazartesi günü Çarşı-yı Kebîrin Nuruosmaniye kapısında Çelebi Mustafa Nafi Efendi'nin lokantasında yemek yemekte iken tanıdığım iki şahsın bu herif-i nâ-şerîfin şu hareketini tel'în etmek suretiyle konuştuklarını duyduğumdan kulak verdim ve meseleye muttali oldum, şimdilik berây-ı malumat arz olunur.

Ahmet Emin

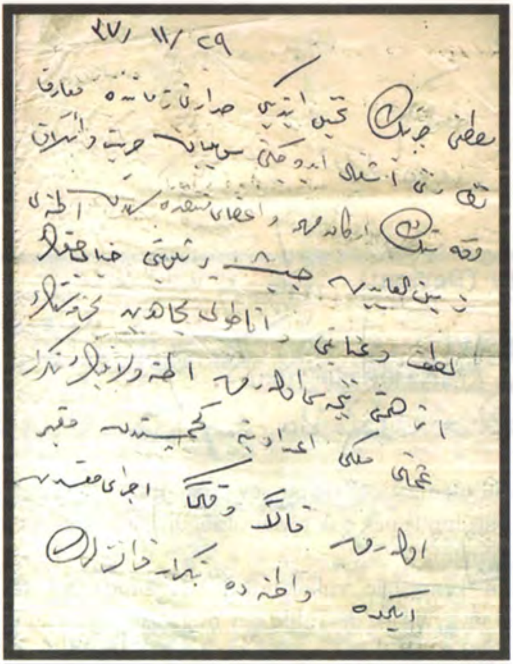
٢٧/ ١١/ ٢٩

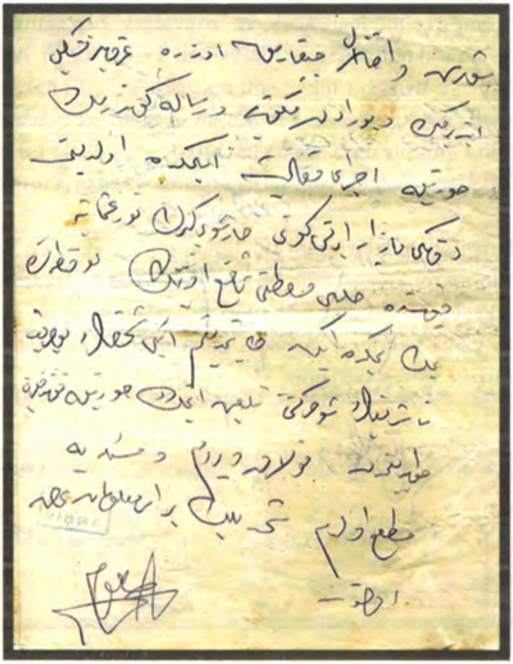

Belge 219 (Devamı)

TİTE ARŞİVİ
Belge No: K64G230B230_11001

7/3/1338

Şeyh Celal'in menfaatten baş bir şey gözü görmediği tahakkuk etmiş ise de bu herifin dili altında pek çok şeyler olduğuna zâhib oluyorum ve belki de aldanıyorum bilmem.

Dün akşam kendisiyle vuku bulan temasımda bir teyze kendisini okşayıcı şeyler söylemiş ise de Tahir Bey doğru söylüyorsunuz, lakin benim şu üfürükçülüğüm, falcılığım ortadan Zeus olmalıyım. Ben hakikaten üzerimden bunun ref'ine çalışacak ve muvaffak olacağım inşallah. İşte bilirsiniz ki tüccârândan Bayram-zâde İsmail Hakkı Bey'i Allah gönderdi, müşkülünü hallettim bana bir tekke için arsa aldı, sened-i hâkâniyi gördünüz ve meseleye muttali oldunuz. İnşallah bugün veyahut yarın bizzat almaklığım için on iki bin lira gibi bir meblağı bana veriyor, tabiidir ki bu benim için bir kâl-i hayırdır, işlerimi görecek ve ferahlatacağım. Ondan sonrası Allah kerim idi.

O sırada hatırıma şu fikir geldi bu Bayram-zâde denilen adam ufak bir memur iken taliinin muktezası yine bu memleket izin fedakârâne çalışanların sayesinde bu servet ve sâmâna nâil oldu. Bu adamın zerre kadar vatan ve millet duygusu varsa bendeniz veyahut daha nüfuzlu bir zat-ı muhteremin tavsiyesi vech üzere lütfen çeviriniz.

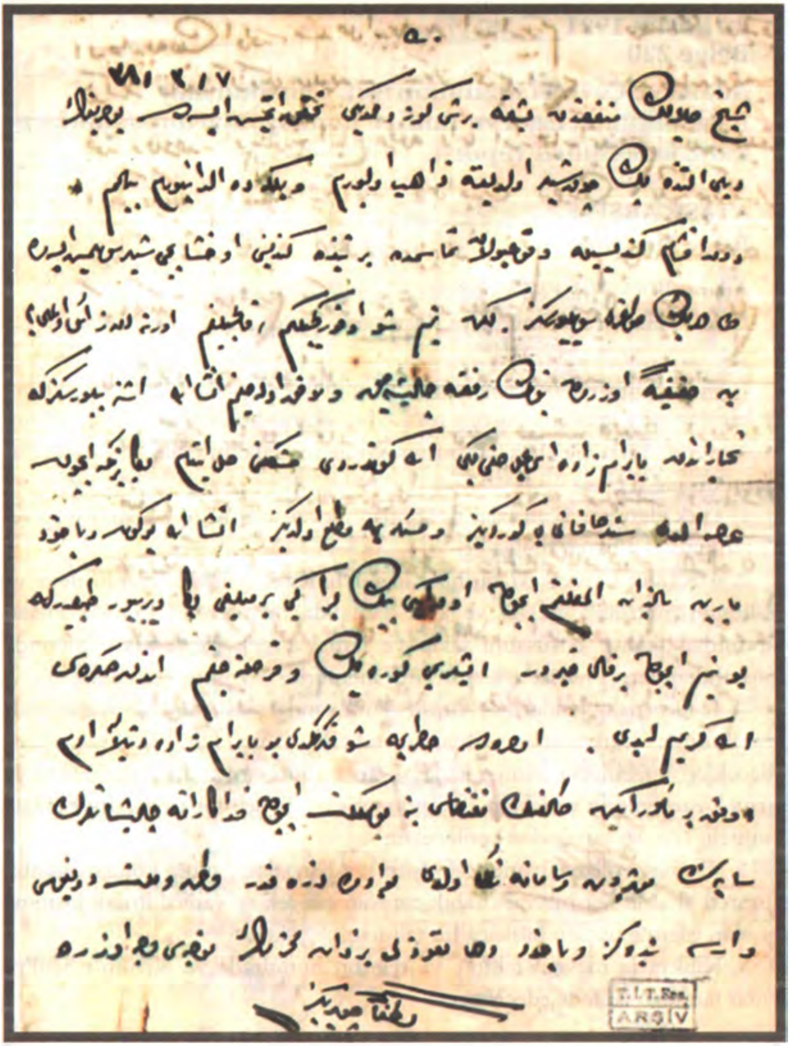

٥٠
T.İ.T.Enst.
ARŞİV

30 Kasım 1921
Belge 220

Adana ve Çevresi Komutanı'nın, Genelkurmay Başkanlığına, İşgal ve Tahliye Komisyonlarının aldıkları kararları bildirir raporu.

ATASE ARŞİVİ
Belge No: 2969

Adana 30.11.37 1.12.37 vürûdu
Erkân-ı Harbiye-i Umûmiyye Riyasetine

İşgal ve Tahliye Komisyonlarının iki günlük içtimalarında karâr-gîr olan ve komisyonlar arasında bil-rıza teatî edilen karar hülasası zirde arz olunur. Mukarrerât sureti Kelebek'ten postaya verilerek takdim edileceği maruzdur efendim.

1. Türk idaresine Fransızlar tarafından mevzû-u kontrol 1 Kânûn-ı Evvel 37 tarihinden itibaren mülgadır.

2. 4 Kânûn-ı Evvel 37 tarihine kadar hidemât-ı umûmiyyenin devr ve teslimine müteallik mesaili ve aynı zamanda memleketin Fransız kıtaatı tarafından tahliye husûsatını takip ve ikmal etmek üzere idare islerinde müstahdem bazı Fransız zabitanı Türk memurini nezdinde kalacaktır.

3. Kilikya'daki Jandarma Kıtaatı Türk jandarması tarafından muhtelit komisyonun mukarrerâtı dahilinde takviye edilecektir. Kilikya'yı terk edecekleri 4 Kânûn-ı Sânîye kadar Fransız büroları tarafından Kilikya'ya girmek isteyenlerin vesikaları 1 Kânûn-ı Evvel 37'den itibaren Türk Fransız muhtelit bürosu tarafından verilecektir.

4. Demir yolları üzerindeki (şifre) Adana'daki şube komisyonunun nezareti altında ber minval-i sabık cereyan edecek ve yenice ittifak kısmına ait olan işletme umûru başkaca bir talimatı olacaktır.

5. Kilikya'da mevcut telgraf ve telefon hututunda ve Kânûn-ı Sânî'ye kadar tarafeyn istifade edecektir.

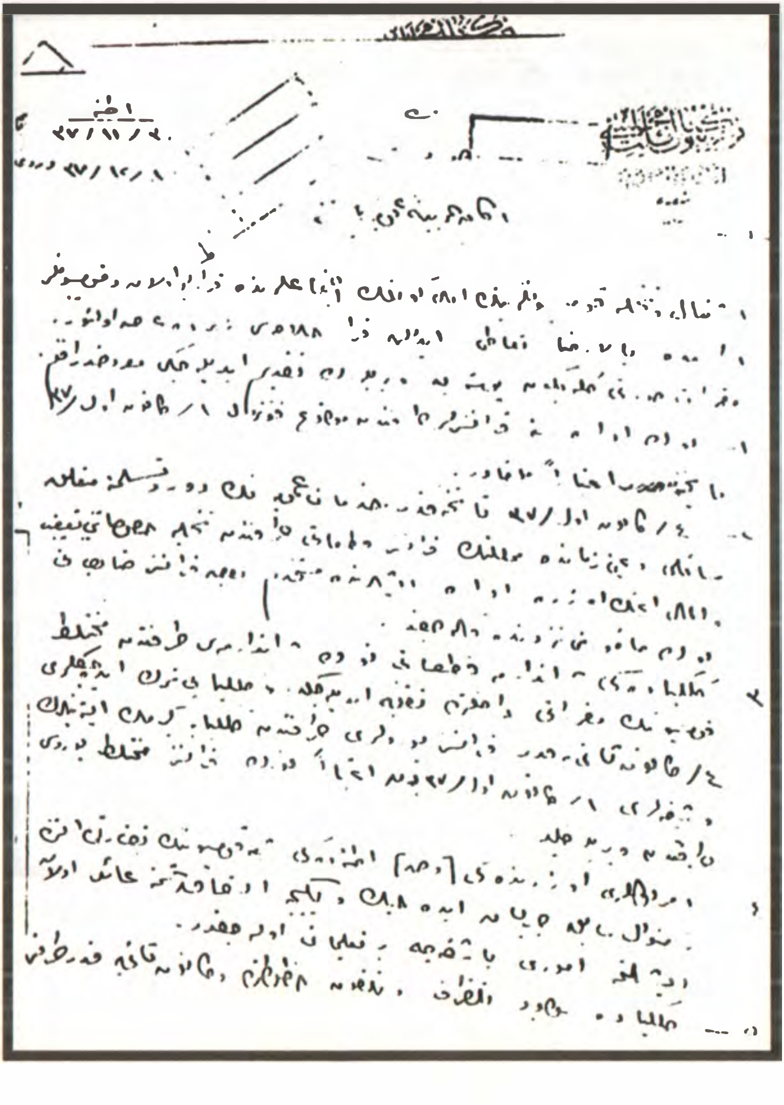

6. Sansür muamelatı 4 Kânûn-ı Sânî 37'ye kadar Türk Fransız muhtelit bürosu tarafından idare olunacaktır.

7. İdare-i örfiyye tahliyeye kadar devam edecektir.

8. 1 Kânûn-ı Evvel 37'den itibaren mesuliyet-i mülkiye Türk memurinine ve mesuliyet-i askeriye yani iğtişaş halinde asayiş ve intizamın muhafazası 4 Kânûn-ı Sânî 37'ye kadar muhtelit komisyona racidir.

Erkân-ı Harbiye-i Umûmiyye Riyasetine

Suret

Belge No : 2969

Adana 30.11.37 1.12.37 vürûdu

9. Emlakin-i hususiye hariç olmak üzere 1 Kânûn-ı Evvel 37'den itibaren Osmanlı Sancağı bilumum vilayetin sancak ve kazalarda hükümet dairelerine ve Hamid Beyefendinin ikametgahlarına ve havâlî kumandanlığı karargahına keşide edilecek ve işgal-i askeriyemiz tarihine kadar emâkin-i husûsiyyeye keşide edilecektir.

10. Fransızların şifahen Kilikya'nın tamamen tahliyesinin 25 Kânûn-ı Evvel 37'ye kadar hitâm bulacağını vadettikleri maruzdur.

Aslına mutabıktır.

Adana 30.11.1921 Gelişi 1.12.1921

Koleksiyon Adı: İstiklal Harbi

Klasör No.600 Dosya No.156 Fihrist No.30, 30-1

[**Askeri Tarih Belgeleri Dergisi** No:105 (Ocak 1998) s.113-118]

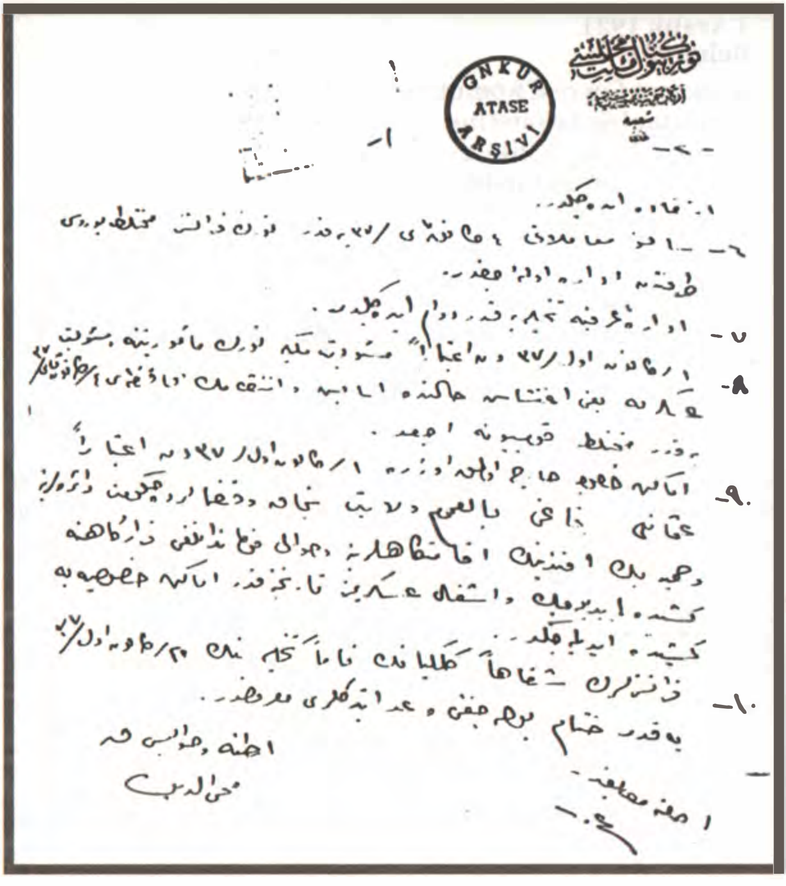
GNKUR
ATASE
ARŞIVI

1 Aralık 1921
Belge 221

Adana ve Çevresi Komutanı'nın, Gaziantep Bölge Komutanlığı Vekaletine, Fransızların 20 Aralık 1921 tarihine kadar Kilikya'yı boşaltacakları ve Türk birliklerinin bu tarihte işgal edilen yerleri teslim alacakları, fakat bu tarihe kadar izinsiz sınırın güneyine geçilmemesini bildiren yazısı.

ATASE ARŞİVİ
Belge No: 2970

G.A.M.K. Vekaletine

1. Fransızlar 20 Kânûn-ı Evvel 37 tarihine kadar Kilikya'yı tahliye edeceklerinden kıtaatımızın bu tarihte memâlik-i meşgûlemizi işgal edeceğinin ve kıtaatın hangi gün ve nerelere hareket edeceğinin ayrıca emredileceğinin askere tebşîri ve fakat şimdilik müsaadesiz hudutun cenûbuna hiçbir ferdin geçmemesinin temini muktezidir.

2. Mıntıka kumandanlıkları vekaletlerine yazılmıştır. 29.11.37

Fihrist No: 21-2

Koleksiyon Adı: İstiklal Harbi

Klasör No: 1569
Dosya No: 3

[**Askeri Tarih Belgeleri Dergisi** No:105 (Ocak 1998) s.119-121]

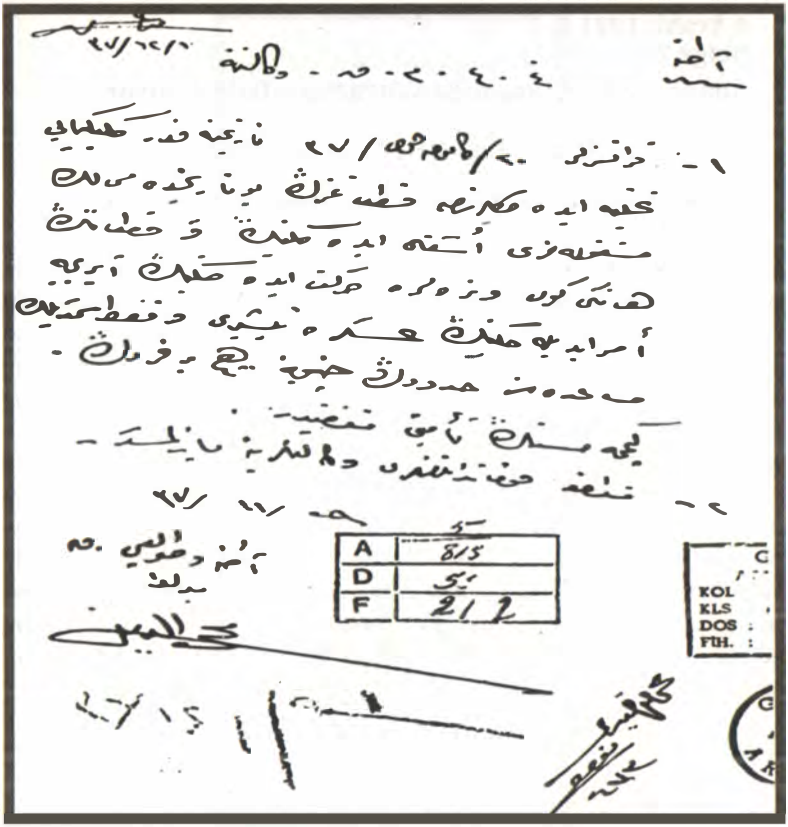
A 8/5
D
F 2/2
KOL
KLS
DOS :
FIH. :

4 Aralık 1921
Belge 222
Adana'nın Her Tarafında Sancağımız Dalgalanıyor

Hakimiyet-i Milliye (4 Kânûn-ı Evvel 1337/1921)

Adana'nın Her Tarafında Sancağımız Dalgalanıyor

İstihbaratımıza göre Adana'da teslim merasimi pek büyük bir sükûn, fakat ahalinin sıcak gözyaşları arasında icra edilmiştir. Adana ile beraber aynı saatte Tarsus ve Mersin teslim alınmış ve hasretzede vatandaşlarımız aynı saat; aynı dakikada bu üç büyük kasabamızda şanlı sancaklarını büyük bir heyecanla salamlamışlardır. Çarşamba günü teslim hakkındaki muamelatı ikmâl için Hamit Bey Mösyö Franklin Boviyon [Franklin-Bouillon] ile beraber Mersin'e gitmiş ve ertesi günü avdet ederek merasim-i teslimiyede bizzat hazır bulunmuşlardır.

Dün de öğleden evvel Osmaniye teslim alınmış ve memurin-i mülkiye, polis ve jandarma derhal vazifelerine başlamışlardır. Adana'nın yalnız Fransız askerleri tarafından tahliyesi keyfiyeti kalmıştır. Bu pek seri bir surette vuku bulmaktadır. Yalnız Fransız idare-i askeriyesi bu tahliye müddetince seri bir surette vakıa' bulmaktadır. Yalnız Fransız idare-i askeriyesi bu tahliye müddetince katiyyen idare-i mülkiyeye müdahale etmeyecekler ve memurlarımız kemal-i istiklal ile vazifelerini icra edeceklerdir.

Birkaç gün evvel, bu muvaffakiyetimize manialar ihdas eylemek ve aleyhimizde bazı fikirler uyandırmak üzere hâriçten bazı tahriklerde bulunulduğunu kayıt eylemiştik, hükümetimizin tedâbîr-i mani'ası karşısında bütün bu ihtimaller ref' edilmiş ve fesat ocağı olması muhtemel olan havalide silahların toplatılmasına teşebbüs edilmiştir.

"Adana'nın Her Tarafında Sancağımız Dalgalanıyor" Hakimiyet-i Milliye (4 Kânûn-ı Evvel 1337/1921)

خصوصی مخبرلریمزدن :

اطنه‌نك هر طرفنده سنجاقلرمز دالغالانیور

استخباراتمزه كوره، تسلیم مراسمی بیوك بر حكومت دائره‌سی‌نك ییلدیز سنجاق كوزیاشلری آراسنده اجرا ایدلمشدر. كنت ایله برابر عین صلاتده طرسوس و مرسین تسلیم آلنمش و مرسین تعمیرات لوندره‌لرینی هیچ صلحت؛ عین دقیقه‌ده بولوج بیروق نصب ایدلمش شانلی سنجاقلرمز بیوك بر هیجان ایله سلاملانمشلردر . چهارشنبه كونی تسلیم خدمه‌لك معاملاتی اكمال ایچون حمید بك موسیو فرانقلن بویون ایله برابر مرسینه كیتمش و ایرتسی كونی عودت ایدمك مراسم تسلیمده‌لت حاضر بولنمشلردر .

مونده، اوكله‌دن اول عینا تسلیم آلنمش و مأمورین ملكیه، پولیس و ژاندارمه درحال وظیفه‌لرینه انتقال اتمشلردر . كنتك بالكز فرانسز عسكرلری طرفندن تخلیه‌سی كلمیش قالمشدر . بونك سریع بر صورتده وقوع بولمشدر . اگر فرانسز اداره عسكریه‌سی بو تخلیه مدتجه قطعیاً اداره ملكیه‌یه مداخله ایتمجكلر و مأمورلرمز كمال استقلال ایله وظیفه‌لرینی اجرا ایده‌جكلردر .

بوكون كونی اول، بو موفقیتمزی مانع اولمق احتمالات ابراز ایدمك ویا بعضاً مزده بعض فكرلر اولوب بو اوزره خارجدن بعض تحریكاته بولنه‌جغی قید ایدلمش ایدك ، حكومتمزك تدابیر حكیمانه‌سی قارشیسنده بوتون بو احتماللر دفع ایدلمش و فضله اوجاقی اولماسی: لواقعه حوالیده سلاحلرك طوپلاندیرلماسی تثبیت ایدلمشدر .

اوقراینا سفارتی هیئتی صامسونده

اوقراینا جمهوریتی طرفندن بیوك ملت مجلسی حكومتی نزدینه سفیر تعیین ایدلن موسیو فرونتسه‌لك معیتی اوكا ایله برابر طرابزونه مواصلت ایتدیكی خبر ویرمش ایدك، دون موسیو فرونتسه و سفارت مأمورلری (قیه اوجطرا) وابوریله صامسونه مواصلت ایتمشلردر . هیئت درحال آنقره‌یه متوجهاً حركت ایده‌جكدر .

طرابزونده بولنان بخارا هیئتی‌ده عین وابورله اینه‌بولی‌یه متوجهاً حركت ایتمشلردر. بخارا هیئتی آنقره‌یه اینه‌بولی طریقی ایله كله‌جكدر .

دوس . فیری موسیو تاجارا كوسده دون صامسونه واصل و مأمورین ملكیه و عسكریه طرفندن استقبال ایدلمشدر .

تفلیس . فیریمز مختار بك باطومه واصل اولدی

تفلیس ۔ دونكی تبلیغ ایدلمش اولان مختار بك باطومه واصل اولمش و حكومت محلیه مأمورینی و اهالی طرفندن حرارتلی بر صورتده استقبال ایدلمشدر . مختار بك باطومده اوچ كون قدر اقامت ایده‌جك صوكره تفلیسه متوجهاً حركت ایده‌جكدر . مختار بك ایله برابر كیدنلر باطوم حكومتی طرفندن طبیعی بر حسن قبول ایله تلقی ایدلمشدر .

نیم رسمی بر انكلیز تبلیغی

نوركا - هاوانس - مدیترانه و آناطولی ایله سیاحت ایدن نیم رسمی بر انكلیز جمعیتنه منسوب مخبر رسمی بر انكلیز هیئتنك آناطولی‌یه كوندرلدیكی و بتون برتانیا مأمورلرینك انكلتره نزدنده آناطولی‌یه كیتمكدن منع ایدلدیكی بیلدیریلیور.

ازمیت: ۱ (عامل خصوصیمزدن المنمشدر) — ۰ ت . ه . د . ۱۰ آغستوس ۲۸ تاریخلی ایله لوندره‌دن شو تلغراف تبلیغ ایدلمكده‌در : لوندره حكومتی دول متفقه‌نك مشترك بر حركت ایله شرقده صلح تأسیس ایده‌جك هر موافق چاره‌لری كمال اهتمام ایله تدقیق ایتمك اوزره بولنیور، فقط بو بابده هنوز قطعی هیچ بر قرار اتخاذ ایدلمشدر. موضوع بحث تلغرافلرك فرانسزلر طرفندن شو صورتده تأویل ایدلمشدر : آنقره حكومتی شرق مسئله‌سنك تسویه‌سی خصوصنده قطعی نظریاتنی بیلدیرمك اوزره رسماً دعوت اولنمشدر . بو طرز افاده تماماً بی اصل و اساسدر .

اهالی فرنسه‌نك بو صورتده نشریاتی كویا اخیراً آنقره‌یه بر برتانیا هیئتی اعزام ایدلدیكی واثر دورانی ایدن شایعات درجه‌سنده بر فكر خصوص ایله وقوع بولمشدر . حقیقتده، نه نیم رسمی هیچ بر انكلیز هیئتی آناطولی‌یه كوندرلمشدر. برتانیا مأمورلری انگلیز تبعه‌سی آسیای صغری‌یه كیتمكدن منع ایدلمشدر . دول متفقه‌نك مشتركاً وقرار موجبنجه مخاصملر قابت سربست بولنه‌جقدن بو حالده انگلیزلرك خصوصی و تجاری ایشلری ایچون آناطولی‌یه كیتمه‌لری طبیعیدر . بو نوع ایشلر ایچون اجرای سیاحت ایدن كیمسه‌لرك برتانیا حكومتی طرفندن بر وظیفه ایله مكلف بولندقلری احتمالی وارد اولمق اجتناب ایتمایدر .

4 Aralık 1921
Belge 223

Adana'da şiddetli pahalılık olduğu, Fransızların tahliyeye hazırlandıkları.

GNKUR ATASE ARŞİVİ
İSH-Kutu No.565 Gömlek No.113- Belge No.113_113aa

Türkiye Büyük Millet Meclisi
Müdafaa-i Milliye Vekâleti
Yaverlik

Adana'dan, 4-5/12/1337
Zata mahsustur, pek aceledir.

İnebolu'da Müdafaa-i Milliye Vekili Refet Paşa Hazretlerine

1-Burada bir yumurta o da nadiren bulunmak üzere yedi buçuk kuruştur. Bunu pahalılığa misal olmak üzere arz edebilirim. Mevcudunun bir otelde barınak bir buçuk liradır. Lokantada karın doyurmak istenilirse akşam sabah üç dört liradır.

2-Bu sebeple burada peynir ve ekmekle yaşayıp vazife gören üniformalı (zuafâ-yı) ümmet hakkında ibzâliye-i refet-i devletlerini ve 30/11/1337 tarihli şifre cevabını rica ederim.

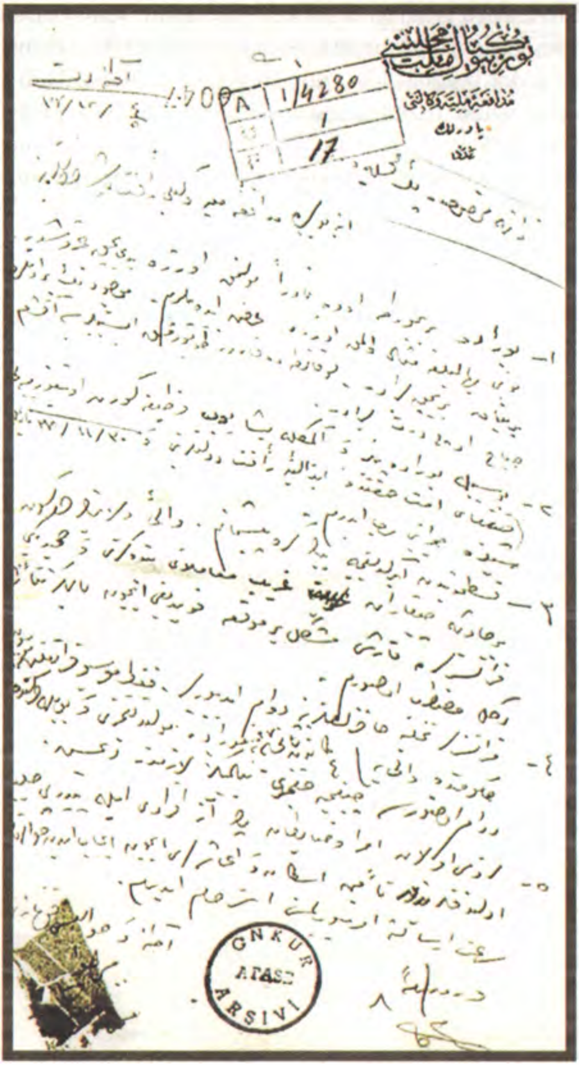
A
1/4280
1
17
GNKUR
ATASE
ARŞİVİ

3-Kastamonu'dan ayrıldığıma bin kere pişmanım. Vali-i vilayetin her gün bir hadise çıkaran garip muamelatı bendenizi ve Hamit Bey'i Fransızlara karşı müşkül bir mevkie koyduğu için yalnız müteessir değil muzdarib oluyorum.

4-Fransızlar tahliye hazırlıklarına devam ediyorlar. Fakat Mösyö Franklin bugün hükümette valiye/4 Kânûn-ı Sânî 1337'de burada bulunduğumuzu ve böyle hareketlere devam olunursa çıkmayacağımızı bilmeniz lazımdır demiş.

5-Lüzumu olan ümera ve zabitan pek az efradı ile peyderpey celp olunduklarından temin-i iskân ve iaşeleri için icab eden havalenâmelerin sürat-i irsaline emir buyurulmasını istirham ederim.

Adana ve Havalisi Kumandanı
Mirliva Muhiddin

Türkiye Büyük Millet Meclisi
Müdafaa-i Milliye Vekâleti
Yaverlik
Makine başında

Adana ve Havalisi Kumandanı Muhiddin Paşa Hazretlerine

4/12/1337 tarihli Adana'nın fevkaladeliliğinden ve anlaşılamayan bazı mevâddan bahis şifreniz pek çok yanlış ve noksanla gelmiştir, sürat-i tekîdini rica ederim.

6/12/1337

Müdafaa-i Milliye Vekili

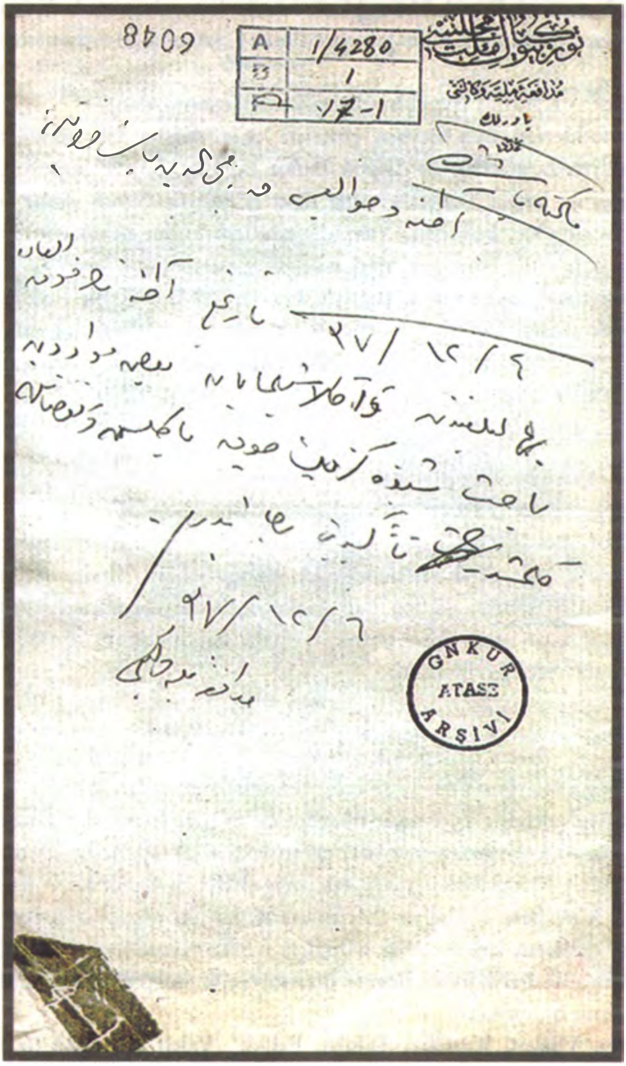
6048
A 1/4280
B 1
GNKUR
ATASE
ARŞIVI

6 Aralık 1921
Belge 224
Adana Vilayeti Kâmilen Tahliye Edildi

Vakit No:1433 (6 Kânûn-ı Evvel 1337/1921-6 Rebî-ül-âhır 1340) s.1

Adana Vilayeti Kâmilen Tahliye Edildi

Tahliye muamelesi Cumartesi günü hitâm bulmuş, bu münasebetle Ankara donanarak Büyük Millet Meclisi önünde tezahüratta bulunmuştur.

(Fotoğrafın altında: Ahiran tahliye edilmiş Gazianteb'in umumi manzarası)

Ankara, 3 Kânûn-ı Evvel (muhabir-i mahsusumuzdan)

Bir müddetten beri devam etmekte olan Adana vilayetinin tahliyesi ve kıtaatımız tarafından tesellümü hitâm bulmuş, Suriye hudutuna kadar olan bilcümle havâlî Türk idaresine devr edilmiştir. Şimdi yalnız hudutun tahdîdi muamelesi kalmıştır. Yakında tahdîd-i hudut komisyonu faaliyete başlayacaktır.

Adanamızın tahlisi münasebetiyle her tarafta büyük bir şevk ve sürur hüküm-fermâdır. Tahliye muamelesinin hitamı üzerine bugün Ankara baştanbaşa donanmış, Büyük Millet Meclisi önünde vatanperverâne tezahüratta bulunulmuştur.

Büyük Millet Meclisi Aff-ı Umumi İlanına Karar verdi:

Ankara, 5 Kânûn-ı Evvel (muhabir-i mahsusumuzdan)

Büyük Millet Meclisi dünkü içtimaında Fransızlar tarafından tahliye dilen Adana vilayetinde işgal esnasında îkâ edilmiş solan cerâim mürtekipleri hakkında aff-ı umumi ilanına dair Heyet-i Vekile tarafından tevdî edilen lâyiha-i kanuniyeyi müzakere etmiş ve lâyiha kabul edilmiştir. Aff-ı umumi ilanı har taraf tebliğ edilecektir.

Gazi Antep'in İmarı İçin 120 bin lira tahsisi

Ankara, 5 Kânûn-ı Evvel (muhabir-i mahsusumuzdan)

Adana havalisindeki Harekât-ı harbiyede düçâr-ı hasar olan Gaziantep'in imarı ve ahalinin terfihi için 120 bin lira tahsisi Gaziantep mebusları tarafından Büyük Millet Meclisi'nden talep edilmiştir. Meclis bu talebi müsta'celiyet kararıyla Muvâzene-i Maliye Encümenine havale etmiş ve encümen bu meblağın tahsisini kabul etmiştir. Maliye Vekili Hasan Bey de 120 bin lira itasına muvafakat ettiğinden heyet-i umûmiyyenin talep edilen tahsisatı kabul edeceği ümit olunuyor.

"Adana Vilayeti Kâmilen Tahliye Edildi" **Vakit** No:1433 (6 Kânûn-ı Evvel [Aralık] 1337/1921-6 Rebî-ül-âhır 1340) s.1

وقت

يومى غزته

نسخه‌سى ١٠٠ پاره

اجرا وكيللرى قانونى انجمنه حواله ايدلدى

غازى مصطفى كمال پاشا حضرتلرينك يكى مهم بر نطقى

انكليز ـ مصر مذاكراتى حقنده

ملى اردومز

تعميرات ومارق

آطنه ولايتى كاملاً تخليه ايدلدى

٣ كانون اول تاريخلى تبليغ رسميمز

بويوك ملت مجلسنده‌كى مذاكره‌لر

7 Aralık 1921
Belge 225

Adana'nın kurtuluşundan sonra dairelerin ve evrakların ilgili adliye memurları tarafından devralınmasıyla ilgili bir kanun teklifinin hazırlanmakta olduğu.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı
Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA)
Belge No: BCA, 30-10-0-0/27-155-2 Lef 1, 2

Cumhuriyet Arşivi
Belge No: BCA, 30-10-0-0/27-155-2 Lef 1

Türkiye Büyük Millet Meclisi
İcar Vekilleri Heyeti Riyaseti
Kalem-i Mahsus Müdüriyeti
Adet: 6/1382

Adliye Vekâletine

Adana'nın istirdâdı münasebetiyle devâir ve evrak-ı adliye memurin-i müteallikası tarafından devir alınmaya başlanmış ise de henüz nâ-tamam ve derdest-i rü'yet-i mevâdd ile esna-yı işgalde sâdır olup icra edilmemiş muamelat ve mukarrerât ve ilâmât ve saire hakkında mahallinin tereddüdü üzerine yapılacak muameleye dair Umûr-ı Hukukiye Müdüriyetine ifadesiyle mevrûd 7 Kenunuevvel 1331 tarihli ve 1091 numaralı tezkire-i aliyyeleri İcra Vekilleri Heyetinin 7/12/1337 tarihli içtimaında kıraat olunarak bu babda bir teklif kanunu yapılmak üzere keyfiyetin vekâlet-i aliyyelerine tebliğen tensip olunmuştur efendim.

Nazar ve yazdım.
7/12/1337

T. C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

تورکیا بیوک ملت مجلسی
اجرا وکیللری هیئتی ریاستی
قلم مخصوص مدیریتی
عدد

١٣٣٧/١٢/٧

030..	10	--		24	155	2

جواباً یازیله‌جق اوراقده جوابك عائد اولدیغی اوراقك تاریخ و نومروسیله درجی رجا اولونور

-2-

Belge 225 (Devamı)

Cumhuriyet Arşivi
Belge No: BCA, 30-10-0-0/27-155-2 Lef 2

Türkiye Cumhuriyeti
Adliye Vekâleti
Umur-ı Hukukiye Müdüriyeti
Adet: 1091

Heyet-i Vekile Riyaset-i Celîlesine

Adana'nın yeniden elimize geçmesi üzerine devâir ve evrak-ı adliye memurin-i müteallikası tarafından devir alınmaya başlanmış ise de henüz nâ-tamam ve derdest-i rü'yet-i mevâdd ile esna-yı işgalde sâdır olup icra edilmemiş muamelat ve mukarrerât ve ilâmâtın meri mi yoksa Dersaadet'le muhaberenin inkıtaından sonraya ait olmak itibariyle umûmiyyetle keen-lem-yekün ademi mi icap edeceğinden mehâkim-i mahalliyenin mütereddit kaldığı işâr-ı vakıadan anlaşılmış ve aff-ı umumi kanununun sudûru hasebiyle yalnız vesâil-i hukukiyeye münhasır kalacak olan şu tereddüdün izâlesini teminen irâe edilecek şekl-i hukukinin tayin ve tespiti Adana ve mülhakatının doğrudan hükümet-i mahalliyenin yedinde iken düşman istila ve işgaline uğramış yerlere mi yoksa Ferit Paşa Hükümetinin havza-i idaresinde bulunduğu sırada işgal olunan mahallere mi kıyas olunması iktizâ edeceğinin halline mütevakkıf görülmüş olduğundan keyfiyetin ve bu meselede tayin ve tatbiki muktezi hatt-ı esasinin evvel emirde Heyet-i Vekilece müzakeresine müsaade buyurulması rica olunur efendim.

7 Kânûn-ı Evvel 1337
Adliye Vekili
Şevket
Vekiller Riyaseti
4/2464
İcra Vekilleri Heyetine, 7 Kânûn-ı Evvel 1337
Teklif-i kanun yapılmak üzere Adliyeye iade kılındı.
Midhat
7 Kânûn-ı Evvel 1337

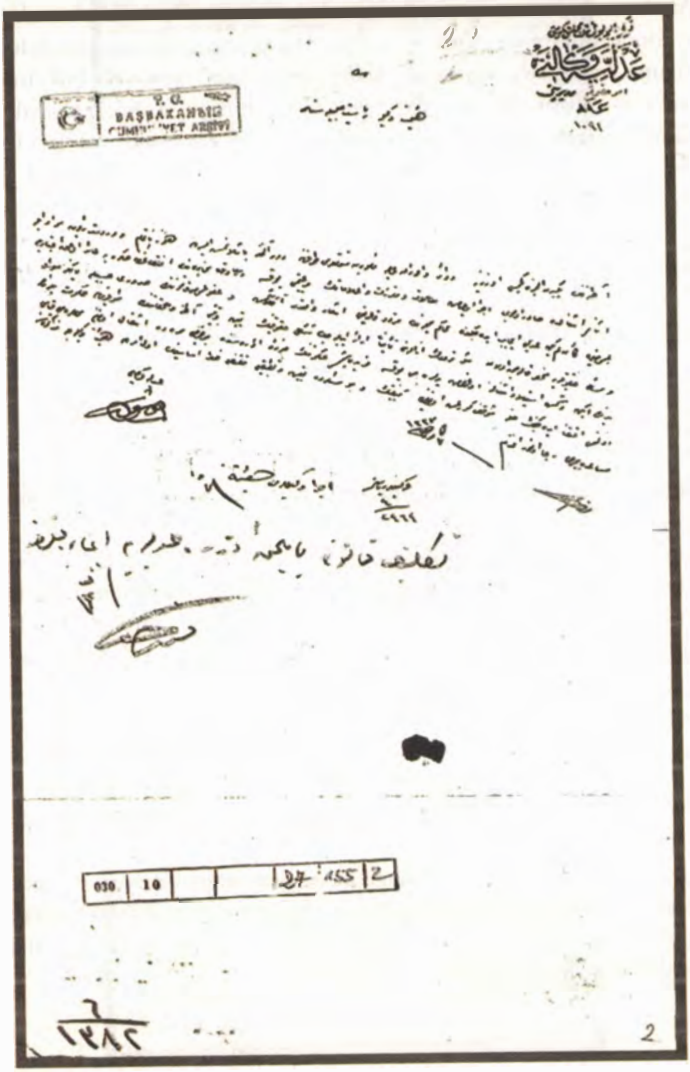
T.C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ
030 10 24 155 2

9 Aralık 1921
Belge 226

TBMM Reisi Mustafa Kemal Paşa'nın 5 Aralık 1921 tarihinde yayınladığı beyanname.

Yeni Adana No:1-185 (9 Kânûn-ı Evvel 1337/ 8 Rebî-ül-âhır 340) s.2

Beyanname

Asırlardan beri ecza-yı mütemmimesinden iken Harb-i Umumi nihayetinde işgal altına girmiş ve bu defa Fransa hükümetiyle akdolunan itilafname mûcibince idaremize avdet etmiş olan Adana'da hükümetimiz tekrar tesis ediyor. Adana vilayetiyle diğer aksam-ı memleketimizden bir kısmının mâder-i vatana iltihakına bizi muvaffak etmesinden dolayı Cenabı Hakka hamd ü sena ederim. Bu aksam-ı memâlikteki halkı, Büyük Millet Meclisi namına anayurtlarında selamlamakla bahtiyarım. Her milletin en tabii ve iptidai hakkı olan hakk-ı hayat ve istiklalinin tanınmasından başka bir emeli olmayan ve sulh ve sükûnun niam ve fuâdını zaten takdir eden milletimizin ve Türkiye Büyük Millet Meclisinin beslemekte olduğu niyat ve hissiyat-ı sulh-perverânenin yakın bir zamanda herkesçe tasdik ve itiraf edileceğinden ümitvarım. Bu ciheti takdir etmiş olan Fransız millet ve hükümetine beyan-ı teşekkür etmeyi bir vazife addederim.

Harb-i Umuminin mesâib ve âlâmına düçar olduktan sonra hal-i sulhun avdetiyle nâil-i huzur ve sükûn olan Adana, Urfa ve Antep havalisi halkının bundan sonra bütün kudretlerini memleketin teâli ve terakkisine hasredecekleri tabiidir.

Ancak Türkiye Büyük Millet Meclisinin bu muvaffakiyetini çekemeyen bazı bed-hâhânın General Goro cenaplarının beyannamelerinde bi-hakkın takdir ve tasvir ettikleri veçhile buralardaki anasır-ı muhtelife hakkında vatandaşlık hissiyatına muhalif harekâtta bulunacağımızı ve hatta belki de bulunduğumuzu ilan ve işâa eyleyen beyne'l-ahali ilkâ-yı nifak ve şekavete sâ'i olacakları bazı ahvalden istidlâl edilmektedir. Bunun için medeniyet ve insaniyet muvacehesinde bu babda birkaç söz söylemek isterim: Türkiye toprağındaki anasır-ı muhtelife asırlardan beri bir vatan evladına has uhuvvet ve muhabbetle yaşamış ve revâbıt-ı içtimaiyenin en kavisi olan iştirak-ı menâfi ile yekdiğerine bağlanmış ve birçok hatırat-ı muazzeze ile bu memlekete merbût bulunmuş olduğu halde memleketin huzuru ve sükûnunu menfaatlerine muvafık bulunmayan müşevviklerin eser-i tahriki olarak bazı sû-i tefehhümlerle son zamanda da bazı ahval-i gayri münasebe tahaddüs etmiş olduğunu ketm ve ihfaya lüzum yoktur.

بیاننامه

عصرلردنبری اجزای متممه‌مزدن اولان حرب عمومی نهایتنده اشغال آلتنه کیرمش و بو دفعه فرانسه حکومتیله عقد اولنان ائتلافنامه موجبنجه اداره‌مزه عودت ایتمش اولان ولایتلرده حکومتمز تکرار تأسس ایدیور. آطنه ولایتیله دیکر اقسام مملکتمزدن بر قسمنك مادر وطنه التحاقنی موجب اولمسندن طولایی جناب حقه حمد و ثنا ایدرم. بو اقسام مملکتده‌کی خلقی، بیوك ملت مجلسی نامنه آنا یوردلرنده سلاملامقله بختیارم. هر ملتك الك طبیعی وابتدائی حقی اولان حق حیات واستقلالك طانینمسندن ایلری کلن اولیان وصلح و سکونك نعم و فوائدینی دائما تقدیر ایدن ملتمزك وترکیا بیوك ملت مجلسنك بنا مکدر اولمیان نیات و حسیات صلحپرورانه‌سنك چوق بر زمانده هرکسجه تصدیق و اعتراف ایدیله‌جکندن امید وارم. بو حقی تقدیر ایتمش اولان فرانسز ملت و حکومتنه بیان تشکر ایتمکی بر وظیفه عد ایدرم.

حرب عمومینك مصائب و آلامنه دوچار اولدقدن صوکره حق صاحبلك عودتیله کلن حضور و سکون اولان آطنه ماوراء موعنتاب ... خلقك بوندن صوکره بتون قدرتلرینی مملکتك تعالی و ترقیسنه حصر ایده‌جکلری طبیعیدر. آنجق ترکیا بیوك ملت مجلسنك بو موفقیتی چکه‌میان بعض بدخواهانك جنرال غورو حضرتلرینك بیاننامه‌لرنده بحق تقدیر و تمجید ایتدکلری وجهله بوراده‌کی عناصر ... حقنده وطنداشلق حسیاتنه مخالف حرکاته بولنه‌جغمزی و حتی بلکه ده بولنه‌جغمزی اعلان واشاعه ایله بین الاهالی اتفاق وسکونی سلب ایتمه‌یه چالیشه‌جقلری بعض احوالدن استدلال ایلمکده‌یدر. بونك ایچون مدنیت و انسانیت مواجهه‌سنده بو بابده بر قاچ سوز سویله‌مك ایسترم: ترکیا طوپراغنده‌کی عناصر مختلفه؛ عصرلردنبری بر وطن اولادینه خاص اخوت و محبته یشامش وروابط اجتماعیه‌نك الك متینی اولان اشتراك منافع ایله یکدیکرینه باغلانمش وبر چوق خطرات مشترکه ایله بو مملکته مربوط بولنمش اولدیغی حالده ... لکن حضور وسکونی منفعتلرینه موافق بولنمیان متوقلرك اثر تحریکی اولدرق بعض سوء تفهملر سوقیله زمانده‌ده بعض احوال غیر مناسبه تحدث ایتمش اولدیغنی کتم واخفایه لزوم یوقدر. بومانه افرادی بتنده وقوع که بیلیرکی موقت احوال ایله مناسبتك ازاله‌سی ایچون بوکون تام بر عفو عمومی اعلان ایتمشدر. حکومت بونکله وطن اولادی آره‌سنده سوء تفهمانك دوامنی موجب اوله بیله‌جك اسبابی اورته‌دن قالدیرمش و وظیفه شفقت واخوتی ایفا ایتمش اولور. شمدی اهالی‌یه ترتب ایدن وظیفه‌لری واردر. بو وظیفه‌لری برقاچ کله ایله خاطرلاتمق ایچون بلا تفریق جنس ومذهب بتون اهالی‌یه خطاب ایدیورم. ترکیا بیوك ملت مجلسی حکومتی بر خلق حکومتیدر. منافع مملکته عائد خصوصاتده افراد ملته حکومت آره‌سنده وظیفه اعتباریله اشتراك واردر. مملکتك سکونت و درجه احتیاجی ایضاحدن وارسته‌در. دشمنلرك اشاعات بدخواهانه‌سنی فعلاً تکذیب لازمدر. حر و متحد بر ملت افرادندن اولدیغمزی انظار یار و اغیارده اثبات و تأیید ایتمك ایجاب ایدر. بوسببله حکومته مظاهرت و منافع مملکتی هر درلو منافع شخصیه‌یه تقدیم ایتمك سزلره مترتب بر وظیفه‌در. شمدی‌یه قدر بر چوق احوال فوق العاده و وقایع مهمه‌نك قارشوسنده وقار و سکونی محافظه قابلیتنی کوسترمش اولان خلقك بو دفعه‌ده بوکا تقدیر ایده‌رك هانکی دین و عنصره منسوب اولورسه اولسون بیلرنده محبت متقابله‌یی تأسیس ایله‌جکنه و مخالف عقل و منطق هیچ بر حال و حرکته بولنمیه‌جغنه قانعم. منافع عالیه وطنیه هر درلو ملاحظه‌نك فوقنده طوتمغه مجبوریتده بولنان ترکیا بیوك ملت مجلسی حکومتنك طرفینه قوتدن اعتراه تصدی ایده‌جکلر حقنده الك شدید تدابیری اتخاذ ایده‌جکنی بوراده اخطار ایتمك مجبوریتنده‌یم.

مأموریتمده شو وصایاده بولنمق ایسترم: ملت و مملکتك بیوك فداکارلقلر ایله وطنه التحاقنی تأمین ایتدیکی بو اقسام مملکتك مقدراتی و خلقك تأمین رفاه و سعادتی سزه امانتکز موجوددر. نظر قانونده بلا تفریق جنس و مذهب هر فرد عینی حقوقه مالك وعینی وظائفله مکلفدر. وظیفه‌کزك علویت واهمیتی نسبتنده مسئولیتکزك ده عظمتنی دائما درپیش ایدیکز. هانکی دین و عرقه منسوب اولورسه اولسون هرکس حقنده مساواتاً تطبیق عدالت و امنیته اساسی تحمل وقوانین موضوعه احکامه مغایر حرکات نامطروفه مرتکب اولورسه اولسون دوجار مجازات قانونیه لسایم ایدیکز. حضور و سکونك لاجرم تأسیسی حکومتك دستور اساسیسی اولان حاکمیت قانونیه‌نك تجلیسنه صرف غیرت ایله مکلف اولدیغکزی بر آن بیله نظر دقتدن دور طوتمایکز. سوزمه ختام ویررکن ملت و مملکتك خیر و موفقیتلر واهالینك سعادتنی تمنی ایدرم.

٥ - ١٢ - ٣٧

ترکیا بیوك ملت مجلسی رئیسی

مصطفی کمال

Bir aile efrâdı yakında vukua gelebilen bu gibi muvakkat ahval ile netâyicin izâlesi için bugün tam bir aff-ı umumi ilan edilmiştir.

Hükümet bununla vatan evladı arasında sû-i tefehhümâtın devamını mucip olabilecek esbabı ortadan kaldırmış ve vazife-i şefkat ve übüvvetini îfâ eylemiş olur. Şimdi ahaliye de terettüp eden vazifeleri vardır. Bu vazifeleri birkaç kelime ile hatırlatmak için bilâ tefrik-i cins ve mezhep bütün ahaliye hitap ediyorum.

Türkiye Büyük Millet Meclisi hükümeti bir halk hükümetidir. Menâfi-i memlekete ait husûsâtta efrâd-ı milletle hükümet arasında vazife itibariyle iştirak vardır. Memleketin sükûnet ve derece-i ihtiyacı izahtan vârestedir. Düşmanların işâʻât-ı bed-hâhânesini fiilen tekzip lazımdır.

Hür ve müttehit bir millet efrâdından olduğumuzu enzâr-ı yar ve ağyarda ispat ve teyit etmek icap eyler. Bu sebeple hükümete müzâheret ve menâfi-i memleketi her türlü menâfi-i şahsiyeye takdim etmek sizlere müterettip bir vazifedir. Şimdiye kadar birçok ahval-i fevkalade ve vekâyi-i mühimmenin karşısında vakar ve sükûneti muhafaza kabiliyetini göstermiş olan halkın bu defa da bu lüzumu takdir ederek hangi din ve unsura mensup olursa olsun beyinlerinde muhabbet-i mütekabile tesis eyleyeceğine ve muhalif-i akıl ve mantık hiçbir hal ve harekette bulunmayacağına kaniyim. Menâfi-i âliye-i vatanı her türlü mülâhazanın fevkinde tutmak mecburiyetinde bulunan Türkiye Büyük Millet Meclisi hükümetinin tarafeyn kanundan inhirâfa tasaddî edecekler hakkında en şedit tedâbîri ittihâz edeceğini burada ihtar etmek mecburiyetindeyim.

Memurine de şu vesâyada bulunmak isterim:

Millet ve memleketin büyük fedakârlıklarla anavatana iltihakını temin ettiği bu aksam-ı memleketin mukadderatını ve halkın temin-i refah ve saadeti yed-i emanetinize mevdudur. Nazar-ı kanunda bilâ tefrik-i cins ve mezhep her fert aynı hukuku malik ve aynı vezâifle mükelleftir. Vazifenizin ulviyet ve ehemmiyeti nispetinde mesuliyetinizin de azametini daima der-pîş ediniz. Hangi din ve ırka mensup olursa olsun herkes hakkında seyyanen tatbik-i adalet ve emniyetle asayişi muhil ve kavânîn-i mevzua ahkâmına mugayir harekât faillerini her kim olursa olsun derhal pençe-i kanuna teslim eyleyiniz. Huzur ve sükûnun layıkıyla teessüsüne ve hükümetin düstur-ı siyasisi olan hâkimiyet-i kanuniyenin tecellisine sarf-ı gayret ile mükellef olduğunuzu bir an bile nazar-ı dikkatten dûr tutmayınız. Sözüme hitâm verirken millet ve memlekete hayır ve muvaffakiyetler ve ahaliye saadetler temenni ederim.

5-12-1337

Türkiye Büyük Millet Meclisi

Reisi Mustafa Kemal

Mustafa Kemal; "Beyanname" **Yeni Adana** No:1-185 (9 Kânûn-ı Evvel 1337/ 8 Rebî-ül-âhır 340) s.2

9 Aralık 1921
Belge 227
Valimiz Hilmi Beyefendi Hazretleriyle Mülakat

Yeni Adana No:1-185 (9 Kânûn-ı Evvel 1337 / 8 Rebî-ül-âhır 340) s.1

Valimiz Hilmi Beyefendi Hazretleriyle Mülakat

Muhterem Valimiz Hilmi Beyefendi hazretleri kendilerini ziyarete giden başmuharririmizi büyük bir nezaketle kabul buyurarak beyanat-ı âtiyede bulunmuşlardır.

-Vilayetimizi ve halkını nasıl buldunuz efendim?

-Memleketimiz emsalsiz bir topraktır. En vâsi terakki ve umrâna müsaittir. Cenabı Hak bu vilayete birçok imtiyâzât bahşetmiştir. Eğer istifade esbabı büyük bir gayretle istikmâl edildiği takdirde dünyanın en mamur ve zengin kıtası olacaktır.

Halk cidden pek mutî, sâkin hükümetin takip ettiği yolları pekiyi görüp hissetmişler. Terbiye-i içtimaiyeleri de memleketleri gibi mümtaziyet arz ediyor.

-Türk ve Fransız dostluğu hakkındaki kanaatlerinizi lütuf buyurur musunuz?

-Şark ve Garbın necip iki milleti olan Türklerle, Fransızlar arasındaki meveddet ve muhâdenet Harb-i Umumi sebebiyle

Muvakkaten sektedâr olmuşsa da esası bittabi haleldâr olmamıştır. Sû-i tali iki hükümeti birbirine muarız bir vaziyete düşürmüş ise de, iki milletin samimiyetine bir noksan ârız olmamıştır. Yekdiğerine müştak olan bu milletin barışmasına Mösyö Franklin Bovion [Franklin-Bouillon] cenaplarının delaleti ve kiyâseti kâfi geldi. Sû-i tefehhüm zâil oldu. Fransızlarla anlaştık ve barıştık.

Şimdi içimizde gezen Fransızlar bizim en samimi dostlarımız ve misafirlerimizdir. Mütarekeden sonra yapılan hatanın son olduğuna tamamen kaniyim. Türk ve Fransız dostluğu şark sulhunun en esaslı bir temeli olacaktır.

-Hiç şüphesiz Fransızlarla aramızda büyük bir dostluk hâsıl oldu. Bidâyet-i işgalden tahliyeye kadar geçen zamanlarda Fransız kuva-yı işgaliyesi tarafından askeri ve sair ihtiyacatı tatmin için Adana ahalisinden alınan zehair, mevaşi ve saireden dolayı halkın matlubatı ne suretle tesviye ve zararları nasıl telafi edilecektir.

والیمز حلمی بك افندی حضرتلریله ملاقات

محترم والیمز حلمی بك افندی حضرتلری گنجلرینی زیارته گیدن بانی محررمزی بیوك بر نزاکتله قبول بیوراوق بیانات آتیه‌ده بولنمشلردر .

— ولایتمزی و خلقنی ناصل بولدیکز افندم ؟

— مملکتکز امثالسز بر طوپراقدر .

اناطولیده بر اقلیت

-Hukuk-ı şahsiyeye riâyeti mukteza-yı nasafet bilen Fransızlar ihtiyacat-ı askeriye ve saire için halktan aldıkları zehâir, mevaşi ve sairenin bedellerini tesviye de katiyen tereddüt etmeyeceklerdir. Vesâik-i delâil-i katiyeye müstenit olarak kimin bu yolda matlubu varsa vilayete müracaat ettiklerinde lazım gelen muameleye tevessül ile alabileceklerdir.

-Son günlerde birçok hayvanatın hârice çıkarıldığı bunlar meyanında da ahalinin gasp olunmuş hayvanları olduğu işitiliyor. Evvel emirde hayvanatın bir çiftçi memleketinden ihracı hiç şüphesiz büyük bir zarardır. Sâniyen bu hayvan davası müselsel bir şikâyet halinde devam ediyor.

-Evet...Müslim ve gayrimüslim efrâd-ı ahaliden bazılarının güya bazı efrâd-ı ahalinin hayvanatını ahz ve gasp eden ve sirkat ettikleri makam-ı şikâyette der-miyân edilerek bunların ne suretle istirdâd edileceği soruluyor.

İskelelerden hârice nakledilip elden çıkarılması ihtimali nazar-ı dikkate alınarak bu hususta tedâbîr-i lazıme ittihâzı rica ediliyor. Hayvanatın Ankara'ya ihracı memnuiyetine dair Fransa Şark Ordusu birinci fırka kumandanlığından vaktiyle ısdâr edilmiş bir kararname var ki: Bunun hükmü 4 Kânûn-ı Sânîye meridir. Bu kararnameye nazaran hârice ihraç-ı hayvan edilemez. Ahval-i istisnaiyeye binaen hârice hayvan ihracına müsaade edilmek icap ettiği takdirde bile sevk edilecek hayvanatın nâkillerine ait olup olmadığı hükümet tarafından tahkik edildikten sonra müsaade edilecektir. Şu halde hayvan kaçırmak imkânı yoktur. Hayvanatı sirkat edilen zevat hayvanlarının bulunduğu yeri haber alırsa istirdâdı için mahkemeye müracaat ederler. İddiaları hükmen sabit olduğu takdirde hayvanlarını istirdâd edebilirler.

-Bir sualime daha müsaade-i âlileri olur mu?

-Buyurun.

-Bazı kimselerin mıntıka-i meşgule hâricine gitmeyeceklerine dair alınan teminat-ı nakdiye iade edilecek mi?

"Valimiz Hilmi Beyefendi Hazretleriyle Mülakat" **Yeni Adana** No:1-185 (9 Kânûn-ı Evvel 1337/ 8 Rebî-ül-âhır 340) s.1

9 Aralık 1921
Belge 228
Vatan Kucağında

Yeni Adana No:1-185 (9 Kânûn-ı Evvel 1337 / 8 Rebî-ül-âhır 340) s.1

Vatan Kucağında

Çok dertli, elemli günlerden sonra öz yurdumuza kavuştuk. Başımızın üzerinde dalgalanan şanlı bayrağımız hürriyet ve istiklalimizin ebediyen avdetini tebşîr ediyor. Artık vatanımızın kucağındayız.

İnsan hayatında her mahrumiyete ve her ıztıraba karşı tahammül edebiliyor. Fakat vatan mahrumiyetine vatanın çektiği ızdıraplara tahammül etmek mümkün olamıyor. Üç senedir çektiğimiz tahassürler, kalplerimizde her gün yeni bir yara açarak geçerken, bizi ne açlık, ne sefalet, ne ölüm korkutamıyordu. Yalnız ruhları ezen, düşünceleri artıran tek bir şey vardı. O da vatan derdi, vatan iştiyâkı.

Her gözde, her sözde bu ızdırabın yorgunluğu, elemi his olunuyor. Günlerce kadın, kız, çocuk, ihtiyar mev'ud bir ses bekliyordu. Biz o sesi işittik vatanımıza döndük.

Şimdi vatanın sürurunu, onun gülen yüzünü seyrediyor, neşeli, munis sesini dinliyoruz. Etrafımızdaki her şey bize kalbinin tahassürünü döküyor. Kendimizi yeniden yaratılmış bir dünya içerisinde buluyoruz.

Bu güzel toprağın güneşi başka bir renkle doğuyor. Yıldızlarında başka bir parlayış, semalarında başka bir renk, insanlarında başka bir yürüyüş var.

Her ocak, her yuva mütemadi bir sevinçle çalkalanıyor.

Vatan... Vatan.... diye senelerden beri telaffuz ettiğimiz bu kelimenin ne olduğunu, bunun uğrunda dökülen kanların kudsiyetini, hiç şüphesiz bizim gibi, vatanını kaybedenler daha ziyade hissederler. Bizler bu acıları çok derinden duyduk. Fakat yükselen sesimizi işittirecek ve hakkımızı isteyebilecek bir varlığa, bir kudrete, bir tarihe malik olduğumuzdan... Vatanın halâs'ını, onun sürurunda gördük. Ve bu sebeple de bir hakikatle karşılaştık.

Yaşamak isteyenleri; ve bu uğurda fedakârlık yapanları kimse mahkum etmiyor. Bilakis tarihe, vatana karşı fedakâr olanlara, herkes hürmet ediyor.

İşte: Biz bugün hürmet ve dostluk görüyor, yanı başımızda çok nazik misafirler buluyoruz. Dünle bugünün farkı ne kadar büyük. Hiç şüphesiz; bunlar hakka riâyet, hisse hürmetin bir neticesidir.

Müteaddit defalar tekrar ettik bizim emelimiz yalnız vatanımızdır. Bunun üzerinde hâkim olduğumuz gün her şey maziden başka bir şey değildir. Bundan sonra yapacağımız iş; Bizi kolları arasına alan vatanımızın derin yaralarını tedavi etmek onu kurtardığımız gibi de yaşatmaktır. Biz saadet içinde bir vatan görmek istiyoruz. Onun dertlerini elemlerini unutturacak bugünkü sürurlarını artırıp mesut edebilecek büyük himmetler lazım... O kadar büyük himmetler lazım ki; Bu toprak ve bunun çocukları bir daha tahassür, ıstırap görmesin, onun gözlerinden, bundan böyle bir damla yaş akmasın.

**

"Vatan Kucağında" **Yeni Adana** No:1-185 (9 Kânûn-ı Evvel 1337 / 8 Rebî-ül-âhır 340) s.1

نسخه‌سی هر یرده ۵ غروشدر

شمدیلك هفته‌ده اوچ دفعه چیقار خلقچی غز

وطن قوجاغنده

جوق دردلی، اَلملی کونلردن صوکره نهایت یوردیمزه قاووشدق. باشمزك اوزرنده ساللانان شانلی بایراغمز حریت واستقلالمزك ابدیاً عودتنی تبشیر ایدیور. آرتق وطنمزك قوجاغنده‌یز.

انسان حیاتنده هر محرومیته، هر اضطرابه قارشی تحمل ایده‌بیلیور. فقط وطن محرومیتی وطنك چكدیكی اضطرابه تحمل ایتمك ممكن اولامیور.. اوچ سنه‌در چكدیكمز محرلر، قالمرضده هر کون بیك بر یارا آچیلارق یکی کن. بزی نه آجلق، نه سفالت، نه اولوم قورقوتامیوردی.. یالکز روحلری ازن، دوشونجه‌لری آزیتان تك بر شی واردی. اوده وطن دردی، وطن اشتیاقی..

هر کوزده، هر وجودده بو اضطرابك بورغونلغی، اَلمی حس اولونیور. کونلرجه قادین، قیز، چوجق، اختیار موجود بر حس بکله‌یوردی.. بز اوحسی ایشتدك وطنمزه دوندك.

شمدی وطنك سروری، اونك کولن یوزی سیر ایدییور. تسلی، موسیقی حس دیکلیوریز. اطرافمزده‌کی هر شی بزه قلبنك محرمی دوکیور.. کاهمزی یکیدن یاراتلمش بر دنیا ایچروسنده بولیورز.

بو کوزل طوپراغك کونشی باشقه بر رنکله دوغیور. ییلدیزلرده باشقه بر پارلاییش... لرنده باشقه بر رنك. انسانلرنده باشقه بر بوروییش وار.

هر اوجاق، هر یووا سعادتی بر سونجله چالقالانیور.

وطن.. وطن.. ده سنه‌لردنبرو تلفظ ایتدیکمز بو کلمه‌نك معناولمقلغی، بونك لوغرنده دوکولن قانلرك قدسیتی، هیچ شبهه‌سزیزم کی بو وطنی غائب ایدنلرده داها زیاده حس ایدرلر. بزلر بو آجیلری چوق دریندن دویدق. فقط بوکه‌ان... سری ایشیدیرجك وحقمزی ایسته‌یه بیله‌جك بر وارلغه، بر قدرته، بر تاریخه مالك اولمامزدن.. وطنك خلاصی، اونك سرورنیده کوردك. و بو سیده‌ده بر حیاته قاووشلاشدق.

یاشاملق ایسته‌ینلری؛ وبو اوغورده فداکارلق یاپانلری کیمسه محکوم ایدمیور. بالعکس تاریخ، وطننه قارشی نه قدر اولانلره هرکس حرمت ایدییور..

ایشته: بز بوکون حرمت ودوستلق کورویور، یانی باشمزده چوق نازك مسافرلر بولویورز. دونه بوکونك فرقی نه‌قدر بیوك. هیچ شبهه‌سز؛ بونلر حقه رعایت، حسه حرمتك بر نتیجه‌سیدر.

متعدد دفعه‌لر تکرار ایتدك بز املمز یالکز وطنمزدر. بونك اوزونده حاکم اولمامز کون هرشیئی ماضیدن باشقه بر شیئی دکلدر. بوندن صوکره یاپاجغمز ایش؛ بزی قوللری آراسنه آلان وطنمزك درینلکلرنی تداوی ایتمك اونی قورتاردیغمز کبی ده یاشاتمقدر. بز سعادت ایچنده بر وطن کورمك ایسته‌یورز. اونك دردلرنی آکلریق اونوتدیره‌جق بو کونك سرورلرنی آرتیرب موجود ایده‌بیله‌جك بیوك همتلر لازم.. اوقدر بیوك همتلر لازم که؛ بو طوپراق دیرنك چوجقلری بر داها تحسر، اضطراب کورمه‌سك، اونك کوزلرندن، یوزندن بویله بر الم یاش آقماسون.

★ ★

11 Aralık 1921
Belge 229

Başkumandanımızın Memleketimize Selam ve Tahassürü - Mustafa Kemal Paşa Hazretleri İlk Fırsatta Memleketimize Gelecek

Yeni Adana No:2-186 (11 Kânûn-ı Evvel 1337 / 10 Rebî-ül-âhır 340) s.1

Başkumandanımızın Memleketimize Selam ve Tahassürü Mustafa Kemal Paşa Hazretleri İlk Fırsatta Memleketimize Gelecek

Adana mebuslarından Eşref ve Muhtar Beyefendilerle Belediye Reisi tarafından halkımız namına Büyük Millet Meclisi Reisi ve Başkumandan Mustafa Kemal Paşa hazretlerine Adana'mızın halâs'ı münasebetiyle keşide edilen telgraflara paşa hazretleri ayrı ayrı cevap vermişlerdir.

Cevabi Telgraf

Telgrafnamenizi aldım teşekkür ederim. İnayet-i sâmâ-daniye ile anavatana kavuşan sevgili Adana'mıza ve Adanalılara tehassürlerimi ve selamlarımı takdim ve ilk fırsatta arzu-yı âlileri veçhile bizzat müşerref olmak üzere geleceğimi arz eylerim.

8-12-1337

Büyük Millet Meclisi Reisi ve Başkumandan

Mustafa Kemal

Memleketimizi Tebrik

Adana'da Dâhiliye Müsteşarı Hamid Beyefendi Hazretlerine

İstanbul:

Sevgili Adana'mızın anavatana avdeti haberi hayatımın son demlerini nura gark etti. Bâislerine şükranlarımı takdim eder tebrikât ve tahiyyâtımın bütün hemşehrilerime belediye vesatetiyle tebliğini lütf-i âlilerinden niyaz ederim efendim.

Ayan Reis-i Esbakı

Menemenli-zâde Rıfat

"Başkumandanımızın Memleketimize Selam ve Tahassürü - Mustafa Kemal Paşa Hazretleri İlk Fırsatta Memleketimize Gelecek" **Yeni Adana** No:2-186 (11 Kânûn-ı Evvel 1337/ 10 Rebî-ül-âhır 340) s.1

باش قوماندانمزك مملكتمزه سلام و تحسرى

مصطفى كمال پاشا حضرتلرى ايلك فرصتده مملكتمزه كله‌جك

آطنه مبعوثلرندن اشرف و عثمانلى بكلرينه جمعيت رئيسى طرفندن مملكتمز نامنه بيوك ملت مجلسى و باش قوماندان مصطفى كمال پاشا حضرتلرينه كوندريلن خلاصه مقامنده كشيده ايديلن تلغرافلره پاشا حضرتلرى آتيده‌كى جوابى ويرمشلردر

ح. ابو لطف اف

تلغرافنامه‌كزى آلدم تشكر ايدرم. عنايت صمدانيه ايله آنا وطنه قاووشان سوكيلى آطنه‌مزه و آطنه‌ليلره تحسرلريمى و سلاملريمى تقديم و ايلك فرصتده آرزوى عاليلرى وجهله بالذات مشرف اولمق اوزره كله‌جكمى عرض ايلرم. ۹/۸ - ۱۳ - ۳۷

بيوك ملت مجلسى رئيسى و باش قوماندان

مصطفى كمال

مملكتمزى تبريك

آطنه‌ده داخليه مستشارى حميد بك افندى حضرتلرينه

استانبول: سوكيلى آطنه‌مزك آنا وطنه عودتى خبرى حياتمك سوك دملرينى نوره غرق ايتدى. آطنه‌ليلره شكرانلريمى تقديم ايدر تبريكات و تحياتمك بتون همشهريلريمه بالذات وساطتيله تبليغنى لطف عاليلرندن نياز ايدرم افندم.

اعيان رئيسى اسبق منه‌منلى زاده

رفعت

15 Aralık 1921
Belge 230
Mustafa Kemal Paşa Adana'ya Gidecek mi?

Vakit No:1442 (15 Kânûn-ı Evvel 1337/1921 s.1

Mustafa Kemal Paşa Adana'ya Gidecek mi?

Büyük Millet Meclisi Reisinin vuku bulan davet üzerine Kânûn-ı Sânî evâsıtına doğru Adana'ya gideceği rivayet ediliyor.

Resmin altında.

Adana'mızda Seyhan Nehri ve Köprüsü

Ahiren Ankara'dan gelen telgraflar Adana Belediye reisi ile mebuslarının Büyük Millet Meclisi Reisi Mustafa Kemal Paşa'ya bir telgrafname çekerek müşârün-ileyhi (Mustafa Kemal Paşa'yı) Adana'yı ziyarete davet ettiklerini bildiriyordu. Karşı gazetelerinin beyanına göre Mustafa Kemal Paşa, Muhiddin Paşa'ya bir telgrafname keşide ederek Adana ahalisinin arzusuna tevfikân Adana'yı ziyaret etmeyi esas itibariyle kabul etmiş olduğunu bildirmiştir. Fakat Ankara Büyük Millet Meclisi'nde el-yevm müzâkerât-ı mühimme cereyan etmekte olduğundan şimdilik Ankara'yı terk etmeyi muvafık bulmamaktadır. Bu itibarla müşârün-ileyh Adana'yı hangi tarihte ziyaret edeceğini şimdiden tayin edememektedir.

Maa-hazâ vekâyi fevkalade tahaddüs etmediği takdirde Mustafa Kemal Paşa Kilikya'yı Kânûn-ı Sânî evâsıtına doğru ziyaret eylemek tasavvurundadır. Müşârün-ileyhe Heyet-i Vekile azasından iki zat Büyük Millet Meclisi'nden dört aza refakat edecek imiş.

"Mustafa Kemal Paşa Adana'ya Gidecek mi?" **Vakit** No:1442 (15 Kânûn-ı Evvel 1337/1921 s.1

وقت
یومی غزته

کرید اختلالی

مهاجرینه اجنبیلرک معاونتی

۱۱ و ۱۲ تاریخلی تبلیغ رسمیلر

مصطفی کمال پاشا آطنه‌یه گیده‌جکمی

جنرال (متاقساس) ده صلح ایستور

اوردومزی مظفریته ایصال ایدن قهرمانلر

یونانلیلر آناطولی‌یی ترکه متمایل

ائتلاف مریم امضا ایدیلیور

اوقرانیا سفیرینک بر نطقی

آناطولینک اقتصادی مناسباتی و استانبول

18 Aralık 1921
Belge 231
Osmaniye'den Tebrik

Yeni Adana No: 5-189 (18 Kânûn-ı Evvel 1337 /18 Rebüyülahır 1340) s.1

Osmaniye'den Adana'yı ve Makam-ı Vilayeti Ziyarete Gelen Heyetin Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine Keşide Ettikleri Telgraf Sureti

Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

Tarih zat-ı devletlerine, bu milletin bani-i sânisi unvanı verecek ve nam-ı bülendinize zerrin hatlarla kaydedilecektir.

Türk Milletinin mevcudiyet-i milliyesi uğrunda gösterdiği fedakârlık cihanı beht-i hayrette bırakmıştır. Türk Milletini esaret boyunduruğundan kurtaran mübeccel ve mübarek şahsiyetinizdir.

İki senedir Adana'mıza hasret idik. Bu vilayetimizi iade ettirdiniz. İki senedir mücahede-i milliye uğrunda cephelerde çalışıyorduk. Bize bugünkü meserret ve sürur-ı milliyi bahşettiren zat-ı devletlerine ve Türkiye Büyük Millet Meclisine arz-ı teşekkür eder ve temadi-i muvaffakiyetinizi bârgâh-ı ilâhiyeden tazarru ederiz.

Hâssa Müderrisi Ali Rıza, Ulemadan Hüseyin, Müfti-i esbak Yusuf, Adana'da Cebel-i Bereket Belediye Reisi Ahmed, Debvem-zâde Hacı

"Osmaniye'den Tebrik" **Yeni Adana** No: 5-189 (18 Kânûn-ı Evvel 1337/18 Rebüyülahır 1340) s.1

آدرس [illegible] (ایکی آیلغه)

عثمانیه‌دن آطنه‌یی ومقام ولایتی زیارته گلن هیئتك مصطفی کمال پاشا حضرتلرینه

کشیده ایتدکلری تلغراف صورتی

غازی مصطفی کمال پاشا حضرتلرینه :

تاریخ ذات دولتلرینه ، بو ملتك بانیسی عنوانی ویره‌جك و نام عالیکزی زرین خطلرله قید ایده‌جکدر .

تورك ملتنك موجودیت ملیه‌سی اوغرنده گوستردیکی فداکارلق جهانی حیرتده براقمشدر . تورك ملتنی اسارت بوندوروغندن قورتاران مبجل ومبارك شخصیتکزدر . ایکی سنه‌در آطنه‌مزه حسرت ایدك . بو ولایتمزی اعاده ایتدیردیکز . ایکی سنه‌در مجاهدهٔ ملیه اوغرنده جبهه‌لرده چالیشوردق . بزه بوکونکی مسعودیت و سروری بخش ایتدیرن ذات دولتلرینه وتورکیا بیوك ملت مجلسنه عرض تشکر ایدر و تمادی موفقیتکزی بارگاه الهیه‌دن تضرع ایدرز .

جامعه مدرسی علمادن مفتی اسبق آطنه‌ده [illegible] رئیسی دبوم‌زاده

علی رضا حسین یوسف احمد حاجی

18 Aralık 1921
Belge 232
Tebrik Telgrafları

Yeni Adana No: 5-189 (18 Kânûn-ı Evvel 1337/18 Rebüyülahır 1340) s.2

Tebrik Telgrafları
Tarsus'un Arap rüesâsından Şakir Efendi tarafından Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine Keşide Olunan Telgraf:

Ankara'da, Müşir Fahametlü Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Fransa devlet-i fahimesiyle olan ananât-ı kadimemizin ihyasına ve sevgili Adana'mızın mahfuziyet ve istiklaline muvaffak buyurdukları itilaf ve tevâli eden ve edecek olan muzafferiyet-i harbiyeleri mücerret, makrûn-ı avn ü inayet-i ilâhi ve imdad-ı ruhâniyet-i hazreti peygamberi olduğuna şüphe yoktur.

Bu muvaffakiyet-i fahimâneleri dünyaya hayret ve düşmanlara dehşet vermiştir. Münci-i devlet ve müsecci-i millet olan namınız zerrîn kalemle tarihe geçecek ve namınız kalb-i millette müebbeden bâki kalacaktır. Bu husustaki muvaffakiyete nâiliyetiniz umum millet-i İslâmiye için bir îyd-i millidir. Bize bugünkü sürurları bahşeden zat-ı devletlerine arz-ı teşekkür ederiz.

Cenabı Hak ömr-i sâmilerini müzdâd buyursun tazarruâtıyla âcizlerine mensup mücâhidîn-i İslâm ibnâ-yı Arap cemaatiyle maan tebrikât ve tazimâtımızı hâkipây-ı sâmilerine takdim etmekle kesb-i şerf ve iftihar eyleriz.

Rüesâ-yı Araptan
Çerkeş-zâde Şakir

۲ — صحیفه

تبریك تلغرافلری

طرابلس غرب رؤساسندن شاكر افندی طرفندن مصطفی كمال پاشا حضرتلرینه چكیلمش اولنان تلغراف :

آنقره‌ده مشیر فخامتلو مصطفی كمال پاشا حضرتلرینه

غزانه دولت علیه‌ء عثمانیه اولاد عنعنات قدیمه‌سنك احیاسنه وسوكیلی ملتنك حریت واستقلالنه موفق بیوردقلری ائتلاف وتوالی ایدن وایده‌جك اولان مظفریت حربیه‌لری بجرده مقرون عون وعنایت الهی وامداد روحانیت حضرت پیغمبری اولدیغنه شبهه یوقدر.

بو موفقیت عظیمه‌لری دنیایه حیرت ودشمنلره دهشت ویرمشدر . منجی دولت ومحیی ملت اولان ذات عالیلری نام نامیلری تاریخه كچه‌جك وذاكر قلب ملتده مؤبداً قالاجقدر. بو خصوصده‌كی موفقیت عالیه‌كز عموم ملت اسلامیه ایچون بر عید ملیدر . بزه بوكونكی سرورلری بخش ایدن ذات موقرلرینه عرض تشكر ایدرز .

جناب حق عمر سامیلرینی مزداد بیورسون تضرعاتیله عاجزلرینه منسوب مجاهدین اسلام ابنای عرب جانبندن معاً تبریكات وتعظیماتمزی خاكپای سامیلرینه تقدیم ایلمكله كسب شرف وافتخار ایلرز .

رؤسای عربدن

چركس زاده شاكر

Müdafaa-i Hukuk Riyaseti'ne

Sevgili Adanamızın Anavatana iltihakı yevm-i mesudunu idrak eden bütün Adanalı kardeşlerimizi tebrik ve bu iyd-i milliye yetişemediğimizden dolayı arz teessürat eyleriz

İçel Mebusu Hacı Galip, İçel Mebusu Şevki, İçel Mebusu Sami, İçel Mebusu Ali, İçel Mebusu Haydar, Adana Mebusu Zekal

---------0--------

Adana Müdafaa-i Hukuk Riyaset-i Âliyesi'ne

Senelerden beri işgal altında bulunan sevgili Adana'nın anavatana avdet ve iltihak ederek hükümet-i milliyenin idare-i adilesi temerküz eylediği ve Türk Bayrağının temevvüce başladığı istibşâr olundu. Muazzam mücahede-i milliyemizin temin eylediği muvaffakiyetler sırasında kıymet-dâr memleketine kavuşan Adanalıları tebrik eyleriz.

Antalya Müdafaa-i Hukuk Reisi Hüseyin Sıdkı, Belediye Reisi Hakkı

---------0--------

Yani Adana Gazetesi'ne

Sevgili Hilale kavuşan muhterem Adanalıları tebrik eder Cenab-ı haktan mesut günler temenni ederim.

Sabık Vilayet Yâveri Cafer

---------0--------

Adana Mebusu Safa Bey'e

Mücahedelerinin mesut neticesini gören hamiyetkâr Adana ahali-i muteremesini tebrik, samimi hürmetlerimi takdim ederim.

Lazistan Mebusu

Esad

"Tebrik Telgrafları" **Yeni Adana** No: 5-189 (18 Kânûn-ı Evvel 1337 [Aralık 1921]/18 Rebüyülahır 1340) s.2

21 Aralık 1921
Belge 233

Adana ve Çevresi Komutanı'nın, Gaziantep Bölge Komutanı Vekaletine, Ankara Antlaşması'na göre oluşturulan Sınır Belirleme Komisyonlarının çalışmaları hakkındaki raporu.

ATASE ARŞİVİ
Belge No : 2972

Maraş 21.12.37
Adana
Gayet dikkatle keşide edilecektir. Dakika tehiri fevkalade mûcib-i mesuliyettir.

Gazi Ayıntab Mıntıka K. Vekaletine

Ş. 1 173 numroludur.

1. Fransız Tahliye Komisyonu Reisi Miralay (Petladin) 16.12.37 tarihiyle gelen tezkirede Ankara itilafnamesi'nin huduta müteallik sekizinci maddesini zikrettikten sonra itilafname mûcibince Tahdit-i Hudut Komisyonlarının 4 Kânûn-ı Evvel 37'ye kadar mesaisini ikmal (edip) icap ettiği halde Türk Hudut Komisyonunun henüz işe başlayamaması yüzünden mezkûr komisyonların mesaisinin hitamına kadar muvakkaten bir hudutun kabulü ve hattın şimalinde Türk cenûbunda Fransız memurinin idareye vaz'ı yed etmesi ve bu hattın Tahdit-i Hudut Komisyonlarının yapacağı itilaf haricinde ve Ankara İtilafnamesi'yle tespit olunan (aynı) bir hat olarak kabul edileceğini ve bunun için Fransız memurinine lazım gelen emirleri verdiğini zikretmiştir. Başkumandan Paşa Hazretleriyle Mösyö Franklin Buyon tarafından Akşehir'de tespit olunduğu veçhile Hassa'nın bize terk olunacağı ve Kilis'in cenûbundan ta'vîzât verileceği Mösyö Franklin Buyon tarafından dün gece dahi temin olunduğundan Fransızların 4 Kânûn-ı Sânî 37'ye kadar memâlik-i meşguleyi tamamen tahliyelerinde bir müşkülata sebebiyet vermemek üzere mezkûr muvakkat hudutun tarafımızdan kabul olunduğu hakkında Fransız komisyonuna cevap verildiğinden alâkadarâne o suretle emir buyrulması müsterhamdır.

2. Muvakkat hudut münhasıran ikinci maddede arz olunmuştur. Muvakkat hudut 1/200.000 haritaya nazaran Payas'ın hemen cenûb kenarındaki dereden başlayarak (Kozdere) yazısının hemen şimalinden (Göktepe, Dar ile Kandaklı yaylası) arasından (Acısu) nun hemen şimalinden (Okdede Gediği) Yaylası yazısının hemen cenûbundan Ba'dehû müstakimen Tih'fn

Belge No: 2972

A	815
D	[illegible]
F	36

ATASE

Karafakılısı ile Söğüt arasından Kabak Tepe'nin hemen cenûbundan Hassa ile (Çalı Banis) arasından (Kilisa Höyüğü) hemen cenûbundan yarım Aktepe üzerinden (İkiz) istasyonu hemen şimalinden (Kaçanlı, Pendirek) arasından (Deli Osman) cenûbundan (Çerçili) şimalinden (Darmak) üzerinden (Çokanlı) nın hemen şimalinden (Mezra şehir ve Hayoğlunun) hemen cenûbundan (Şel- tahan) hemen şimalinden (Tehalı Yazısı) nın hemen cenûbundan (Kilis) in garb-ı cenûbisindeki Evk köşesinden (Oylum) un hemen cenûbundan (Sive) nin hemen şimalinden (Hisse) ile (Milli) arasından ve (Ehvin) ile (Tamire-i Veli) arasından (Küçük Bigar) ve (Çaldırabin'in) hemen cenûbundan (Selan) ve (Ali Han) arasından (Çoban) istasyonunun hemen cenûbundan mülaki olarak (Ço- banbey) (kasaba) istasyonu Türkiye'ye aittir. Ba'dehû Ankara İtilafnamesi'nce tespit edildiği üzere Badad şimendiferini takip eder. (Cezire-i İbn-i Ömer'de)

Dicle'ye mülaki olur.

3. Erkân-ı Harbiye-i Riyasetine, Müdafaa-i Milliye Vekaletine, El-cezire Cephe K., Heyet-i Vekile Mümessili Hamid Beyefendiye arz ve Gazi Ayıntab Mıntıka K. tebliğ olunmuştur.

Belge No : 2972
19/20.12.37 Ş. 1/21 minh
Adana Havalisi K. Muhiddin

Koleksiyon Adı: İstiklal Harbi
Klasör No. 1569 Dosya No.3 Fihrist No. 36, 36-1

[**Askeri Tarih Belgeleri Dergisi** No:105 (Ocak 1998) s.125-130]

A	815
D	55
F	36-1

GNKUR
ATASE ARŞİVİ
KOL: İst-H.
KLS: 1569
DOS: 3
FIH: 36-1

GNKUR ATASE ARŞİVİ

23 Aralık 1921
Belge 234

Adana Merkez Muhalif Taburu'nun Şakirpaşa İstasyonu'nda bekleyen Adana halkı tarafından sevinçle karşılandığı.

GNKUR ATASE ARŞİVİ
İSH-Kutu Nu-1758 Gömlek Nu-177- Belge Nu-177-1(2)

GNKUR ATASE ARŞİVİ
İSH-Kutu No.1758 Gömlek No.177- Belge No.177aa

Adana
1208/85

Maraş'ta Antep Mıntıka Kumandanlığı Vekâletine
Suret

1-20/12/1337'de Şakir Paşa İstasyonuna muvâsalat eden Adana Merkez Muhafaza Taburu taburun istikbali için istasyonda içtima eden bütün Adana halkının tufanı arasında ve saat bir, sonra da girmiş ve kumandanlık dairesine gelinerek sancak keşide merasimi yapılmış ve bu suretle Adana ahalisi sancak ve hürriyeti için kan döken askerine kavuşmuş ve ahali tarafından kurbanlar kesilmiş ve askere sigaralar tevzi edilmiş ve nakîb-ül-eşrâf tarafından dua-yı belîğ kıraat olunduktan sonra merasime nihayet verilmiş olduğunun zabitan ve efrada tebşîren tebliğini rica ederim.

2-Mersin Mıntıka Kumandanlığı ve ve Antep Mıntıka Kumandanlığı Vekâletine Adana Kalemi Riyasetine tebliğ olunmuştur. Şube, 1/21 numaralıdır.

21/12/1337

Havali Kumandanı
Muhittin

1-2/22/12/1337
1.Şube/5, 22/12/1337

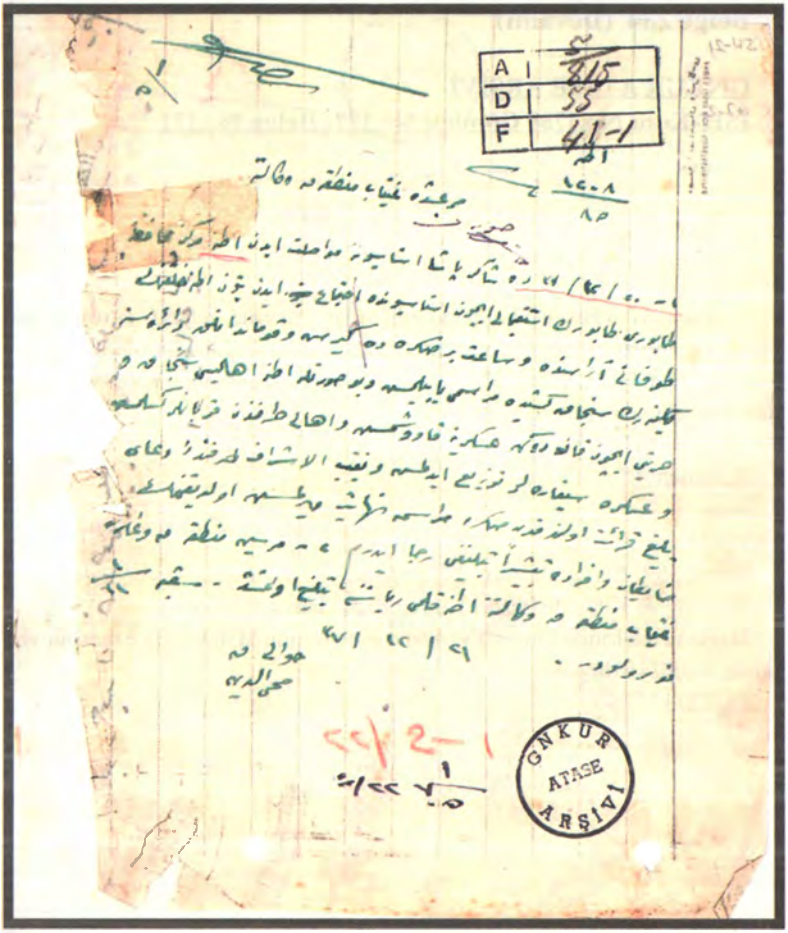
A 815
D 55
F 41-1
GNKUR
ATASE
ARŞİVİ

Belge 234 (Devamı)

GNKUR ATASE ARŞİVİ
İSH-Kutu No.1758 Gömlek No.177- Belge No.177

1.Şube
1630
Telgraf

Suret

1-Adana ve Havalisi Kumandanlığından mevrûd telgraf sureti aynen bâlâya yazılmıştır. Malumat husulü ve icab edenlere tebliği mercûdur.

2-59. Alay Kumandanı, 59. Alay 2. Tabur Kumandanlığı, Kilis Müfrezesi Kumandanlığına yazılmıştır.

23/12/1337
A.Ahmet
Nuri
Talat
Yazıldı, 59. Alaya tahriren
59. Alay ve Kilis Müfrezesi Kumandanlıklarına telgrafla.

Maraş'ta telefoncu Mustafa'ya yazılmıştır, bunun Mahir İzzet'e merbûtiyeti vardır, 1208/15'dir.

24/12/1337

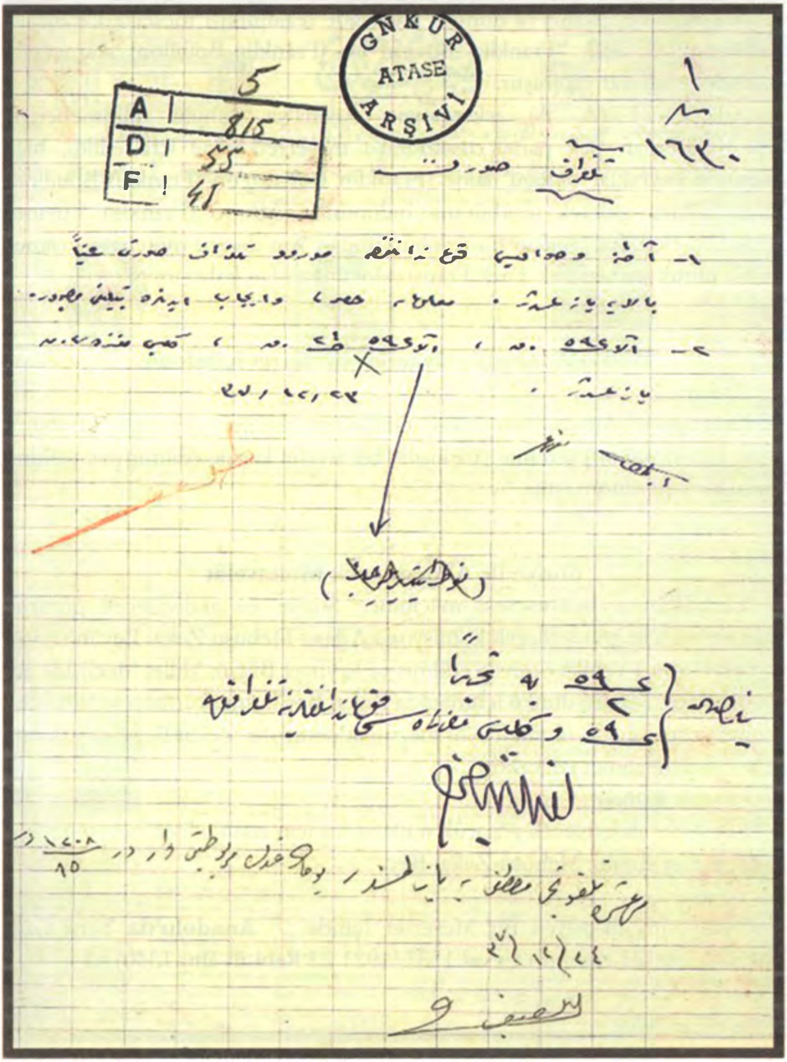
GNKUR
ATASE
ARŞİVİ
5
A 815
D 55
F 41

23 Aralık 1921
Belge 235
Adanamız bâ-pâyen Bir Meserret İçinde...

Anadolu'da Yeni Gün No:372-759 (23 Kânûn-ı Evvel 1337/1921 23 Rebî-ül-âhır 1340) s.1

Adana'mız bâ-pâyen bir meserret içinde…

Askeremizin Adana'ya duhulü fevkalade tezahürat-ı meserretkârâne ile karşılanmıştır, halk "Franklin Bovion"un [Franklin-Bouillon] ikametgâhı önünde tezahürat yapmıştır.

Adana, 21 (A. A) askeremizin Adana'ya duhulü münasebetiyle halk tarafından pek parlak tezahürat-ı meserretkârâne icra edildi, halk ellerinde bayraklar olduğu halde (Franklin Bovion)'un [Franklin-Bouillon] ikametgâhına giderek tezahüratta bulundular. Mösyö (Franklin Bovion) [Franklin-Bouillon] halkın bu tezahüratından son derece mütehassis olmuş ve bir nutuk irâd ederek Türk-Fransız dostluğundan bahsetmiştir.

Bütün Adana bî-pâyân bir meserret içindedir.

Ankara, 21 (A. A)

Dün gece Adana Belediyesi tarafından Mösyö (Franklin Bovion) [Franklin-Bouillon] şerefine yüz kişilik bir ziyafet keşide edilmiş pek samimi nutuklar irâd olunmuştur.

Suriye ile Akdedilecek Mukavelât

Türk-Fransız İtilafnamesi mâcibince Suriye ile akdedilecek gümrük mukavelâtı için gönderilecek komisyona Adana Mebusu Zekai Bey'in riyaset etmesi Heyet-i Vekilece tensip edilmiş ve keyfiyet Büyük Millet Meclisine arz olunmuştur. Meclis, dünkü içtimaında Zekai Bey'in mezkûr heyete riyasetini münasip görmüş ve mûmâ-ileyhi mezun addetmiştir. Zekai Bey pek yakında şehrimizden azimet edecektir.

Resmin altında:

Suriye ile akdedilecek gümrük mukavelâtı için tayin edilen heyete riyaset edecek olan Adana Mebusu Zekai Bey

"Adanamız bâ-pâyen Bir Meserret İçinde…" **Anadolu'da Yeni Gün** No:372-759 (23 Kânûn-ı Evvel 1337/1921 23 Rebî-ül-âhır 1340) s.1

اداره‌خانه : حكومت جاده‌سنده دائره مخصوصه

آنقره‌ده

يكی كون

١٣٣٤

بوكونكی وضع ووضعيتمز آنجق شو مصرعله خلاصه ايديله‌بيلير واوبله اولماليدر: حاضر اول جنكه اكر ايسترسه‌ك صلح وصلاح!.

امپریالیستلك

روس حكومتنك يونان مظالمنی پروتستوسی

آطنه‌مز، بی پايان بر مسرت ايچنده..

صحيه وكالتی

٣٣٨ بودجه‌سی

يكی كون ك خصوصی ومهم استخباراتی

مشغول اراضيمزك تخليه‌سندن صوكره

توركيا – اوقراينا دوستلغی ومناسباتی

23 Aralık 1921
Belge 236
Büyük Millet Meclisi'nin Dünkü Müzâkerâtı

Anadolu'da Yeni Gün No:372-759 (23 Kânûn-ı Evvel 1337/192123 Rebî-ül-âhır 1340) s.2

Büyük Millet Meclisinin Dünkü Müzâkerâtı

Adana ve Gaziantep mektepleri için tahkikat-Rüsumat müfettişlikleri teşkili kabul edildi, Şura-yı Devlet Teşkili hakkında müzâkerât-Adliye vekilinden sual!

Dün Büyük Millet Meclisi Reis-i Sani Adnan Bey'in taht-ı riyasetinde içtima etmiş zapt-ı sâbık hülasası kıraat ve aynı kabul edilmiştir.

Mersin'den mevrûd ve kısmı mahsusumuzda münderiç telgrafnamenin kıraatinden sonra Kars Mebusu Fahrettin Bey'in taşra mekteplerine 1338 bütçesinde para verilmesi hakkındaki teklifi Muvâzene-i Maliye Encümenine, Erzurum Mebusu Nusret Efendi'nin askeri yetkililerin de verem aşısı îfâsına mecbur ve muvazzaf olanları hakkındaki takriri tasviben Heyet-i Vekileye havale edilmiştir.

Müteâkıben Adana ili Sultanisi ile Gaziantep'teki Ticaret İdadisi için Maarif Vekâletinin 1337 bütçesine on altı bin üç yüz yetmiş bir lira tahsisat ilavesine dair kanun layihası okunmuştur.

Bunun üzerine Şura-yı Maliye Encümeni namına mazbata muharriri Tevfik Şadi Bey söz alarak demiştir ki: "Maarif bütçesinin tedkikatı neticesinde tahkikatta tasarruf edildiği, tecavüz edildiği anlaşılıyor ancak usule ircâ' için bu kanunun kabulü lazımdır."

Maarif Vekili Karesi Mebusu Vehbi Bey kanunu müdafaa ve istirdâd edilen işbu mahallerdeki mekteplere tahsisatın itası lüzumunu izah eyledi.

Vehbi Efendi. (Konya),

Maarif bütçesinde bazı yolsuzluklar olmuştur. Yirmi maarif müdürü tasdik edilmiş iken yirmi beşe çıkarılarak bütçede mevcut tahsisat oraya verilmiştir. Encümen de esbab-ı makûle-i zaruriye tabiriyle bunu kabul ediyor. Sarf edenin mesul edilmesini teklif ediyorum. Encümen kabul etmiş ise bile zannetmem ki meclis-i âliniz kabul etsin.

Tevfik Rüşdü Bey (Menteşe),

Encümenin esbab-ı muhaffefe ve makbule dediği şudur: Evvela verilen tahsisat tecavüz edilmiştir. Sâniyen vaktiyle şu lüzumu Muvâzene-i Maliye Encümeninin ne yapmakta olduğu soruluyor. Muvâzene-i Maliye Encümen azaları birkaç defa değişti. Şimdi gece gündüz çalışarak bütçenin tedkikatını ikmal etmekle iştigal ediyor.

Müteâkıben müzakere kâfi görüldü ve kanun madde madde re'ye vaz' edilerek kabul edildi.

Edirne Mebusu Şeref Bey'e elli gün mezuniyet itasına dair divan riyaset kararı kabul edildi.

Geçen içtimada muamelesi nâ-tamam kalan rüsumat müfettişleri hakkındaki kanunun tekrar re'ye konulacağı makam-ı riyasetten tebliğ olundu. Adana ve Gaziantep mekteplerine tahsisat ilavesi hakkındaki kanun için tasnif ârâ neticesinde nisab-ı ekseriyet hâsıl olamadığından tekrar re'ye kaldı. Birince celse berây-ı teneffüs tatil edildi.

"Büyük Millet Meclisi'nin Dünkü Müzâkerâtı" **Anadolu'da Yeni Gün** No:372-759 (23 Kânûn-ı Evvel 1337/192123 Rebî-ül-âhır 1340) s.2

بیوك ملت مجلسنك دونكی مذاكراتی

آطنه و غازی عینتاب مكتبلری ایچون تخصیصات - رسوملت منتشلكری تشكیل قبول

ایدلدی - شورای دولت تشكیلی حقنده مذاكرات - عدلیه وكیلندن سؤال :

بدایت و استیناف مدعی عمومیلكلری

اقتصاد قومیسیونی

اوچ قربان دها

یونانلیلر ازمیرده یه برو سیله ایله اوچ

قرده شمزی دها شهید ایتدیلر

آمریقالی مسافرمز

مطبوعات جمعیتنك ضیافتی

دون آقشامكی ضیافت

یوسف كمال بكك ضیافتی

اورمان مفتش و مدیرلكلری

هلال احمره

اوزاق دیارلردن یاردیم ایدنلر - آوزال

تین، طرابلس غرب و یانه دن كلن اعانات

23 Aralık 1921
Belge 237
Ferit Celal; "Büyük Günler"

Yeni Adana No:7-191 (23 Kânûn-ı Evvel 1337 [Aralık 1921] – 12 Rebî-ül-âhır 1340) s.1

Büyük Günler

İki gün evvel bu güzel ova tarihi ve en mümtaz bir gün daha yaşadı. Bize üç asrın metâ'ib ve tahassürünü yükleten üç yıl evvel Filistin'in, Suriye'nin, kum ve ateş dolu sahnelerinden artan ordunun son kısmı Toroslara doğru çekilirken, kalplerimizin etrafına ateşten bir halka sarılmış, boynumuz omuzlarımıza düşmüş bir öksüz gibi kalmıştık. Son yürü sesleri bir ölüm hıçkırığı gibi, yüreklerimizde acılar bırakmıştı.

Dün asker geliyor.... dedikleri zaman o elim sahnenin içimdeki kırık, dökük acıları gözlerimi yaşarttı. Bir sel gibi akan kitleler ve o halk kitlelerinin omuzlarında dalgalanan bayraklar müşfik, rahim bir el gibi, bizi teselli ediyor. Müfekkiremizi maziye ait şeylerden çeviriyordu.

Her taraftan derin mütevekkil, sakin bir akış vardı. Herkes ruhunun içindeki sürur ve heyecana tutulmuş, yürü sesini işitmeye, gelen kahramanları kucaklamaya gidiyordu. Sanki ova baştan başa yeni bir kudretle canlanmış gibiydi.

Tepesi karlı Toros Dağlarına doğru cephe alan ve o tarafa doğru koşuşan halkın manzarasında, günlerce kurak çöllerde susuz kalmış bir insanın gördüğü bir kaynağa doğru atılmasındaki heyecanlı bedî bir tehâlük vardı. Hiç şüphesiz; Bütün kalplerde nihayetsiz bir tahassürün ateşi o insanları, yürü sesine, kahramanlar kucağına atıyordu. Tunç çehrelerin, esâtîri birer kahraman gibi, ruhumuza akseden varlıkları, onların halâs, istiklal haykıran yürülerinin keskin sesleri işitildiği zaman kalplere sığması imkânı olmayan heyecanlar, her simada aynı kuvvetle okunuyordu.

بو بيوك كونلر

Halk gelen kahramanları bir çift kol gibi sarmış, bağrına basmıştı. Kadınlar, ihtiyarlar, bu mucizeli mehabetli insanların yürüdükleri yerlere yüzlerini sürüp hıçkırdıkça, bu kahramanlar ayaklarının dibine dökülen kadın saçlarını, yerlere sürünen yüzleri gördükçe, dün Sakarya'nın cehennem sahnelerinde niçin dövüştüklerini, niçin günlerce buzlu dağların başında korkunç, ölümlü sahnelerle kucaklaştıklarını daha kuvvetle anlıyorlardı.

Dün Sakarya'nın, yalçın tepelerinde dövüşen bu askerlere; Yarın niçin dövüşeceksin denilse hiç şüphesiz, ayağının üzerine sürünen kadın yüzünü, kadın saçlarını misal göstererek... Bu saçlar, bu yüzler; Düşman çizmelerinin altında kalmasın diye: Cevap verecektir.

Bize bir dost eliyle dostça terk olunan bu güzel emanetin iade edildiği bu kıymetli gün, şüphesiz Fransızları da memnun etmiştir. Halkın terbiye-i siyasiyesine, dost ve misafir olanlara içinde beslediği hürmete, bir arada dalgalanan iki milletin bayrağı ne güzel bir misaldir.

Türk hiçbir zaman şer ve fesat âmili değildir. Dün muhterem Franklin Bovion'un [Franklin-Bouillon] konağı etrafında Fransa için yapılan tezahürattaki mana buna en büyük delil olmuştur. Sevilmeye karşı gösterilen mukabele, bundan daha yüksek olamaz zannederim.

Şehrin baştan başa ayaklandığı bir günde halkımızın gösterdiği terbiyenin büyüklüğünü tekrar zikr edeceğiz. Hiçbir memlekette en tabii zamanlarda yapılan tezahüratta bile ufak tefek vakalar daima görülen şeylerdir.

Fakat bu müstesna günde bir kişinin yere düşmesini bile göremedik. Zannedersek halkımızın terbiye-i içtimaiyesi hakkında herkeste kavi kanaatler husule getirmiştir.

Bizim şu mühim günü, ifade edememek acziyle şuraya kaydederken, bugünü göremeyen fakat bugünleri bize kanlı emekleriyle tevdî eden aziz şehitlerimize binlerce fâtihalar ithaf eder, onları takdis ederiz.

Ferit Celal

Ferit Celal; "Büyük Günler" **Yeni Adana** No:7-191 (23 Kânûn-ı Evvel 1337 [Aralık 1921] – 12 Rebî-ül-âhır 1340) s.1

23 Aralık 1921
Belge 238
Kahraman Askerlerimizin Şehrimizi Tesellümü

Yeni Adana No:7-191 (23 Kânûn-ı Evvel 1337 – 12 Rebî-ül-âhır 1340) s.1

Kahraman Askerlerimizin Şehrimizi Tesellümü

Tarihi Bir Gün

Evvelisi gün askerlerimizin saat birde Yeni İstasyon tarafından şehre gireceği haber alınmıştı. Herkesin kalbi emsalsiz bir heyecan ve sürurla titriyor. Omuzlarında bayraklarını taşıyan kâfileler istasyona doğru koşuyorlardı. Memleketin kadın ve erkeği kahraman askerlerimizi istikbale koşuyorlardı. İstasyon önünde vâsi tarlalar dalgalanan bayraklarla bir lale bahçesi gibi, kıpkırmızı bir manzara irâe ediyordu.

Askerler Geliyor.

Uzaktan bağlar arasından, kahraman askerlerimiz başlarında bir mızraklı süvarı müfrezesi ve müzikaları olduğu halde büyük bir mehabetle ilerliyor. Halk, alkış tufanı arasında senelerden beri mütehassir kaldıkları kahramanları kucaklayarak ağlıyordu. Kolbaşı büyük İstasyon Caddesini takiben kolordu binasına doğru yürüyor. Yolların üzerine dökülen binlerce insan tarafından alkışlanıyordu. Asker tamamen halkın kucaklarında taşınıyor gibiydi. Belki Adana kurulalıdan beri böyle mehabetli, heyecanlı bir manzaraya şahit olmamıştı..!

قهرمان عسكرلريمزك شهر عزيزی تسليمی
بويوك كونلر
تاريخی بر كون
محي الدين پاشا حضرتلرينك نطقی

Askerin Bayrağı:

Sakarya'nın o harikalar ibdâ eden sahnelerinden Çukurova'ya gelen askerlerimizin önünde kendilerinin gazi bayrakları dalgalanıyordu. Dünkü gaza meydanlarında solmuş ve delik deşik olmuş olan bu şanlı sancak, omuzlarında yükselen kahramanların nasıl insanlar olduklarını ilan ediyordu. O buğday renkli heybetli insanlar büyük bir vefa ile bu bayrak altında yürüyorlardı.

Şayan-ı Dikkat Bir Kadın:

Askerin önünde yaşlı bir kadın çarşafını omuzlarından aşağı atmış, elinde küçük bir Türk bayrağı taşıyor. Mütemadiyen milli şarkılar söyleyerek, kahramanları sitayiş ediyor. Onların menâkıbını çağırıyordu. Gözlerinin içinde müstesna bir sahne parlayan bu zavallı ihtiyar kadıncağız bir kardeşini bir damadını harp sahnelerinde kaybetmiş ve kimsesiz kalmıştı. Şimdi gönlünü önüne düştüğü kahramanların menâkıbını okumakla teselli ediyordu.

İfadesi Müşkül Sahneler:

Yolların üzerine toplanan kadınlardan birçokları askerlerin ayaklarına yüzlerini sürerek ağlıyorlar. Bu müncileri takdis ediyorlardı. Zavallı askerler görülmemiş bir manzara karşısında yüzlerini yürüdükleri yerlere süren bu kadınları kaldırarak, ağlayarak yerden kaldırıyordu. Bu sahneyi tarif etmenin imkânı yoktur. Görülen bu manzaranın harikuladeleğine tahammül edemiyordu.

Sancak Keşidesi:

Bu ihtiyatsız mürekkep piyadeyi takiben gayet muntazam bir vaziyetle yolun iki tarafında duran kız ve erkek mektepleri talebelerinin alkışları ve milli neşideleri arasında kolordunun etrafına toplandı. Müteaddit esnaf cemiyetlerinin ihzâr ettikleri mutena bir surette tezyin edilmiş kurbanlar tekbir ve tehlil gulgulesi

Arasında zebh edildikten sonra, bu sırada havâlî Kuvvet Kumandanı Muhiddin Paşa hazretleri sancak direğine doğru yürüdü. Emir zabiti bey tarafından tutulan bayrağı öptükten sonra müzika selam havasını terennüm ederken bayrak merkez kumandanı Ata Bey tarafından çekildi.

Polis efendiler jandarma merkez bölüğü ile bir kıta-i askeriye tarafından selamlandı. Bilahire Muhiddin Paşa hazretleri tarafından askerlere hitaben ber-vech-i zîr kıymet-dâr nutuk irâd edilmişti.

"Kahraman Askerlerimizin Şehrimizi Tesellümü" **Yeni Adana** No:7-191 (23 Kânûn-ı Evvel 1337 [Aralık 1921] – 12 Rebî-ül-âhır 1340) s.1

25 Aralık 1921
Belge 239
Franklin Bovion [Franklin-Bouillon] ve Rüfekası Adana'dan Gittiler

Anadolu'da Yeni Gün No:373-760 (25 Kânûn-ı Evvel 1337(1921-25 Rebî-ül-âhır 1340) s.1

Franklin Bovion [Franklin-Bouillon] ve Rüfekası Adana'dan Gittiler

Mösyö "Franklin Bovion"un [Franklin-Bouillon] refakatinde Kaymakam Saro ve Kolonel Mozar da gidiyorlar, Mahiddin Paşa ve Hamid Bey teşyi için Mersin'e kadar gitmişlerdir.

Ankara, (A. A) 24, Mösyö (Franklin Bovion) [Franklin-Bouillon] refakatinde Kaymakam Saro ve Kolonel Mozar olduğu halde Kânunuevvvelin yirmi birinci günü öğleden sonra üçte Adana'dan mufarakat etmiştir.

Mersin tarikiyle Fransa'ya azimet eden Mösyö (Franklin Bovion) [Franklin-Bouillon] istasyonda bir müfreze-i askeriyemizle mektep talebesi ve halk tarafından selamlanmış ve Adana vali ve kumandanı tarafından Mersin'e kadar teşyi edilmişlerdir.

Adana eşraf ve muteberanının Başkumandanımız Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine Şükranları,

Adana eşraf ve muteberanından on beş zatın imzasıyla Başkumandanımız Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine ber-vech-i âti şükran telgrafnamesi varid olmuştur.

"Tarih, zat-ı devletlerine bu milletin bâni-i salisi unvanı verecek ve nam-ı bülendinizi zerrîn hat ile kaydedecektir. Türk milletinin mevcudiyet-i milliyesi uğrunda gösterdiği fedakârlık cihanı beht ve hayrette bırakmıştır. Türk milletini esaret boyunduruğundan kurtaran mübarek şahsınızdan dest-i rehanız bu milletin her zaman için halaskârı olacaktır. İki senedir Adana'mıza hasret idik. Bu vilayetimizi iade ettirdiniz, iki senedir mücahede-i milliye uğrunda cephelerde çalışıyorduk, sefalet azmi içinde çırpınıyorduk. Bugün her şeyi unuttuk, istihdaf ettiğimiz gaye istihlas-ı vatandır. Bize bugünkü saadeti bu sürur-ı milliyi bahşettiren zat-ı devletlerine ve Türkiye Büyük Millet Meclisine arz-ı teşekkür eder ve temadi-i muvaffakiyetinizi bârgâh-ı Allah'tan tazarru ederiz."

"Franklin Bovion [Franklin-Bouillon] ve Rüfekası Adana'dan Gittiler" **Anadolu'da Yeni Gün** No:373-760 (25 Kânûn-ı Evvel [Aralık] 1337(1921-25 Rebî-ül-âhır 1340) s.1

فرانقلن بويون و رفقاسی آطنه‌دن كيتديلر

موسيو «فرانقلن بويون» نك رفاقتنده قائممقام «سارو» و قونسولوس «موژار» ده كيديورلر، محی الدين پاشا و حميد بك تشييع ايچون مرسينه قدر كيتمشلردر

آطنه، (آ.آ) ۲۴ — موسيو (فرانقلن بويون) ايله قائممقام (سارو) و قونسولوس (موژار) ايلك كانون اولك يكرمی برنجی كونی اوكله‌دن صوكرا آطنه‌دن مفارقت ايتمشلردر. مرسين طريقيله فرانسه‌يه عزيمت ايدن موسيو (فرانقلن بويون) استاسيونده بر بولوك عسكر ... طرفندن سلاملانمش و آطنه والی وكيلی ... طرفندن تشييع ايدلمشلردر.

آطنه اشراف و معتبرانك باش قوماندانمز غازی مصطفی كمال پاشا حضرتلرينه تشكراتلری

آطنه اشراف و معتبراندن اولوب ذاتك امضاسيله باش قوماندانمز غازی مصطفی كمال پاشا حضرتلرينه بروجه آتی تشكرات تلغرافنامه‌سی ويرلمشدر:

« ذات دولتلرينك بو ملتك بابا ثالث عنوانی ... بولندقلری ... ايله ... توركلكك موجوديت ... كوسترديكی اما كارلی جهانی ... بو ملتك اسارت ... ملت ... هرزمان ... اولمشدر. ايكی سنه‌در ... بولنديغمز ... يكی ... استخلاص ... سعادت و سرور ... ملت ... عرض تشكر ايدر و ... موفقيتلرينك ... ادامه‌سنی تمنی ايدرز. »

توركيه فرانسز ائتلافنامه‌سنك دوام تطبيقنده تام بر ائتلاف حاصل اولمشدر.

انكلتره حقوقی و موسيو بريانك يكی تأميناتی

استانبول: ۲۴ (آ.آ) — پاريسدن كلن بر تلغرافنامه‌ده يوسف كمال بك ايله موسيو (فرانقلن بويون) آراسنده وقوع بولان صوك ملاقاتده توركيه‌ فرانسه ائتلافنامه‌سنك كاملاً تطبيقنه دوام خصوصنده ائتلاف تام حاصل اولمش بيلديريليور.

استانبول: ۲۳ كانون اول — [خبر خصوصيمزك تلغرافنامه‌سيدر] فرانسز باش وكيل (بريان) لوندره‌ده ... انكلتره‌يه ... بر جوق ... ايله انكليزلر ... اولان ... حقوقی ... انكليزلرك ... تأمين ايتمشدر.

2 Ocak 1922
Belge 240

Adana ve Çevresi Komutanı'nın, Gaziantep Bölge Komutanı'na, Fransızların 4 Ocak 1921 tarihinde Dörtyol'u terk edecekleri hakkında verdiği rapor.

ATASE ARŞİVİ
Belge No: 2973

Gazi Ayntab Mıntıka K.

1. 4 Kânûn-ı Sânî 38 Dörtyol'u terk edecek olan Fransız kıtaatı saat on evvelde Dörtyol İstasyonu'ndan hareket etmiş olacaktır.

2. İstasyon ile kasaba arasında epeyce mesafe bulunduğundan Dörtyol'u işgal edecek olan kıtaatımızın öğleden evvel saat sekizde hatta mümkünse daha evvel kasabaya girmesi Fransızların iş'ârına atfen temennî olunur.

3. Cebel-i Bereket ve Ayıntab Mıntıkaları Kumandanlıklarına yazılmıştır.

Adana ve Havalisi K. Muhiddin
İşgal Dosyası
Açtım
19.1.38
Miftâhat vürûduna kadar hıfz edilen şifrenin mahlulüdür
Ş-1
19 minh

Koleksiyon Adı: İstiklal Harbi
Klasör No. 1569 Dosya No. 3 Fihrist No. 50

[**Askeri Tarih Belgeleri Dergisi** No:105 (Ocak 1998) s.131-133]

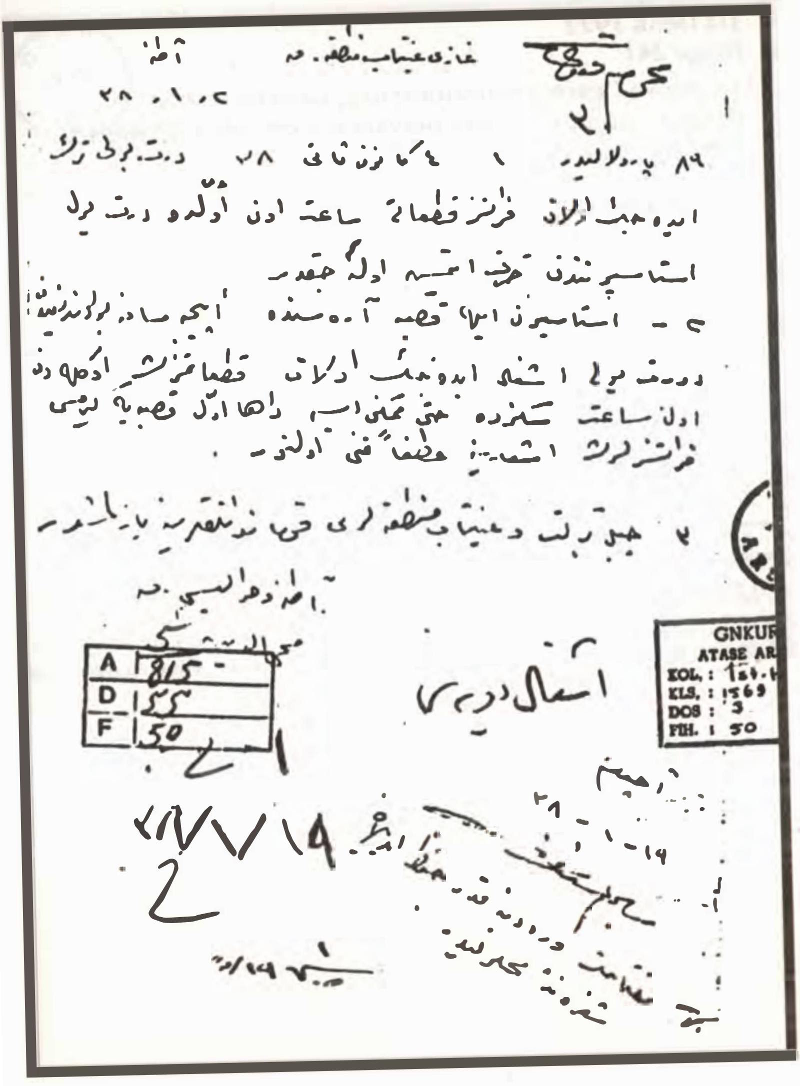

آطنه
غازی عینتاب منطقه سی
A 815
D 55
F 50
GNKUR
ATASE AR
KOL. : 1st.
KLS. : 1569
DOS. : 3
FIH. : 50

3/4 Ocak 1922
Belge 241

Adana ve Çevresi Komutanı'nın, Genelkurmay Başkanlığına, Dörtyol'a olaysız bir şekilde girildiğini bildirir raporu.

ATASE ARŞİVİ
Belge No : 2974

Mersin 3/4.1.38
Erkân-ı Harbiye-i Umûmiyye Riyasetine

1. 1.38'de Dörtyol kasabasının hükümet ve jandarma tarafından bilahadise işgal edilerek kasabada insan namına kimse bulunmadığı cihetle Cebel-i Bereket Mıntıka Kumandanlığının Osmaniye'ye avdet ettiği.

Adana Havalisi K. Muhiddin

Koleksiyon Adı: İstiklal Harbi
Klasör No. 600 Dosya No. 156 Fihrist No. 62

[**Askeri Tarih Belgeleri Dergisi** No:105 (Ocak 1998) s.134-135]

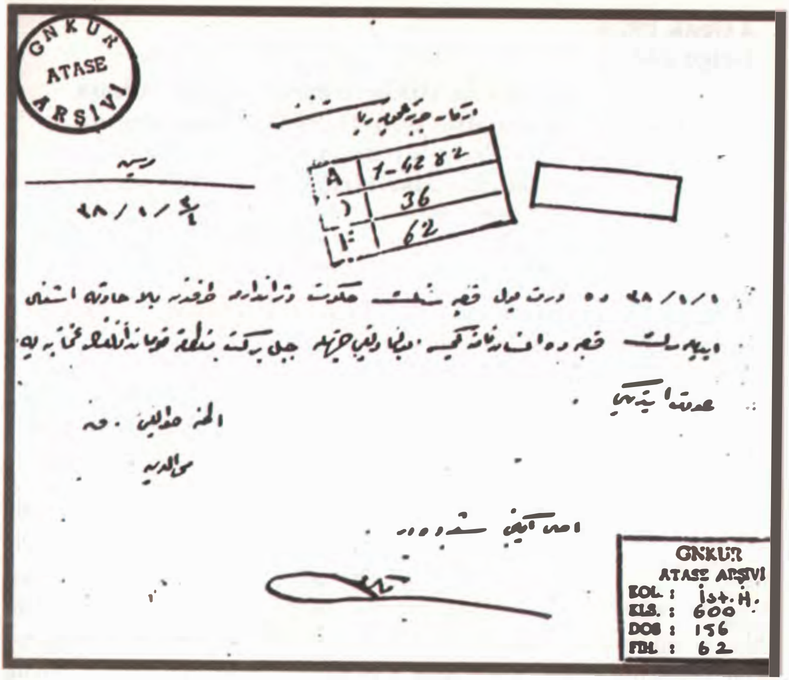

GNKUR ATASE ARŞIVI

A	1-4282
)	36
F	62

GNKUR ATASE ARŞIVI

KOL. : İst. H.
KLS. : 600
DOS : 156
FIH. : 62

4 Ocak 1922
Belge 242

Adana ve havalisinin işgalinin itmam edildiği, Adana ve Çevresi Komutanı'nın, Genelkurmay Başkanlığına, bugün General Guro'nun kurmayı ile Tahliye Komisyon Başkanı'nın emrindeki subaylarla beraber bir savaş gemisine binerek Mersin'i terk ettiklerini bildiren raporu.

ATASE ARŞİVİ
Belge No: 2975

Mersin (Telgraf) 4.1.38
Müsta'celdir
İvedi

Bugün ba'de-z-zevâl saat ikide General Guro'nun erkân-ı Harbiyesi ile Tahliye Komisyon Reisi Miralay Petela'nın amîk bir hiss-i hürmet ve takdir bırakarak maiyeti zabitanıyla Fassar namındaki harp gemisine rakiben Mersin'i terk ettiği ve bu suretle Adana ve havalisinin işgalinin itmam edildiği, tahliye ve işgal arasında tarafeyn münasebat-ı hasenesine su-i tesir icra edecek hiçbir hadisenin vuku bulmadığını şükranla arz eyler ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti'nin salah-ı satvet ve kudreti olan millî ordumuzun istila altında kalan diğer bilâd müfrezelerimize gerek sulhen ve gerek harben istirdâd ve işgale muvaffakiyetini lûtf-i Hüda'dan niyaz eylerim efendim.

Koleksiyon Adı İstiklâl Harbi
Klâsör No 600
Dosya No 156
Fihrist No 63

[**Askeri Tarih Belgeleri Dergisi** No:105 (Ocak 1998) s.138-139]

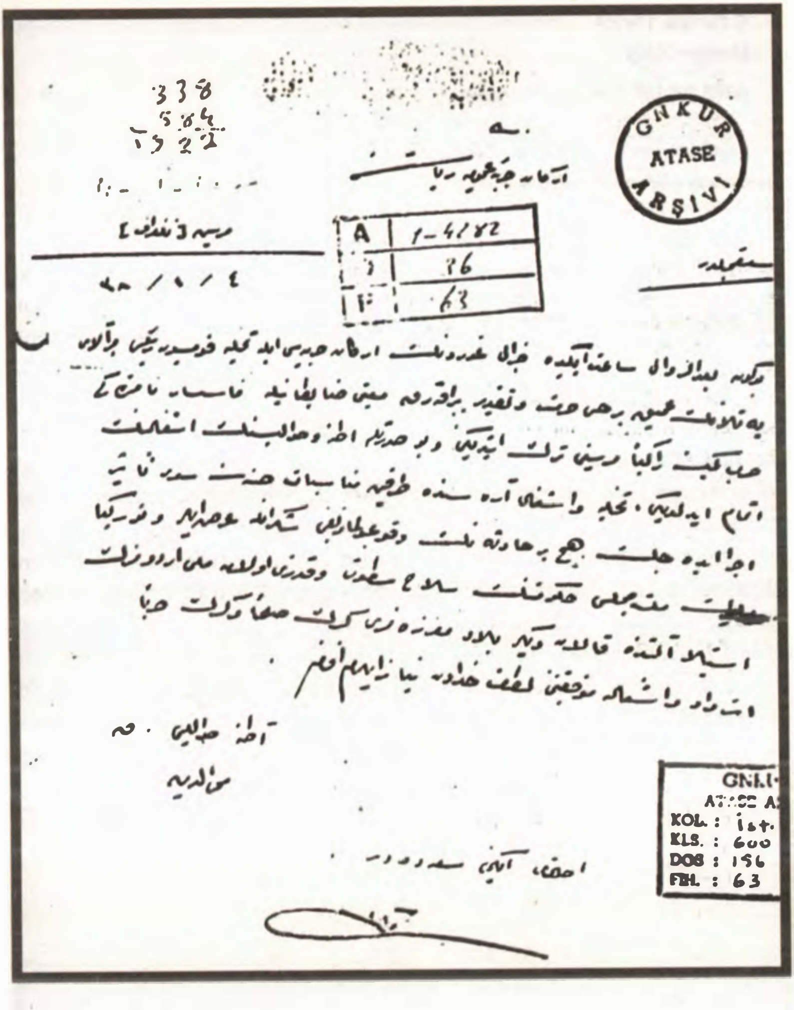

338
384
1922
GNKUR
ATASE
ARŞİVİ
A 1-4282
36
63
GNKUR
ATASE A
KOL. : İst.
KLS. : 600
DOS : 156
FIH. : 63

5 Ocak 1922
Belge 243
Adana ile Gelen Müjde

Hakimiyet-i Milliye No: 97 (5 Kânûn-ı Sânî 1338/1922 - 6 Cemâziyellevvel 1340) s.1

Adana ile Gelen Müjde

Bugün Anadolu pek çetin bir mücadelenin ilk meyvesini idrak etmiş ve senelerce kendisinden ayrılmak için uğraştığı pek mühim uzvunu, kurtartmış bulunuyor. Yirmi dört saattir Adana vilayetimiz fiilen anavatana kavuşmuş ve memleketin hakk-ı hükümranisi için elzem olan bütün şeraiti temin eylemiştir. Türkiye Büyük Millet Meclisi ile Fransa Cumhuriyeti arasında akdedilen mukavelede bu güzel ve koyu Türk olan vilayetimizin iki ay zarfında Fransız ordusu tarafından kâmilen tahliye edilmesi şartı mevcut idi ve bu iki ayın sonuncu günü 4 Kânûn-ı Sânî idi, Salı günü Mersin'de bulunan son Fransız kıta'at-ı askeriyesi, bir gün evvel giren askerlerimizi dostane bir surette karşıladıktan sonra Adana'nın son merhalesini, bu mühim iskelesini ve şirin kasabasını da terk etmişlerdir. 4 Kânûn-ı Sânî Anadolu vatanperverlerinin hatırasında unutulmayacak bir gün olarak yaşayacaktır. Bugün fiilen bize gelen Adana kolay istirdâd edilmiş bir vilayetimiz değildir. Adana için bütün Anadolu bütün Türkiye, bütün vatandaşlarımız en büyük fedakârlığı, en büyük kahramanlığını, en büyük yardımını esirgememiştir.

حاكميت مليه
فرانسز عسكرلرينك مرسيندن مفارقتی
روس اداره سنك مهم بر قراری
استانبول اهاليسنه بياننامه
اطنه ايله كلن مژده
قرال حسينه قارشی محاربه لر
ثلث مدت جزائيه نك عفوی
صميمی بر كون
طالعسز اسيرلرمز

Adana, ilk haksızlığa uğrayan ve bu haksızlığa ilk isyan eden kıymetli bir vilayetimizdi. Sadece bir ifadeyle koyu bir Türk olan bu vilayetimizin ilk feryadına, ilk çırpıntısına, ilk müdafaasına bütün Anadolu koştu dahilde, vilayetin kahraman ve yüksek ruhlu halkı en aciz vasıta-i müdafaa ile uğraşırken, yine yumruktan başka kuvveti olmayan diğer aksam-ı vatan her tehdide, her müşküle rağmen Adana'yı elini uzattı ve senelerce omuz omuza uğraştı ve yorgun hakkımızı teslim eden ve şarkta kendisine bu suretle hakiki bir samimiyet ve dostluk muhiti hazırlayan Fransa'nın en namdar bir generalinin pek takdirkâr bir lisanla bahs eylediği bir kudret-i müdafaa gösterdi. Adana'ya kavuşmakla yalnız cenuptaki cephemizi kaldırmış olmuyoruz. Adana bize kendisiyle beraber büyük müjdeler getirdi. Bu, Türkiye mevcudiyet-i milliyesi ve tammesi ile alâkadar bir müjdeydi. Adana hakkında bundan iki sene evvel verilmiş karar, çok feci' bir karardı. Adana yalnız bizden bir hudut ile ayrılmış olarak bulunmuyordu, bir milyonu mütecaviz Türkün başında onda birini teşkil etmeyen bir ekalliyet için suni bir vatan, suni bir hükümet kurulmak isteniyor ve suni hükümet hudutları ta şark siperlerimize kadar çıkarıyordu. Adana'ya hariçten böyle bir hayali idarenin bulutları düşerken, yalnız hükümran olmak için çabalayan birkaç adamın ihanetine maruz kaldı ve milletten lanetten başka bir söz almamış olan bu adamlar resmi bir konferansta kendilerinde fuzuli bir hakk-ı vekâlet bulmak kadar bir hicabsızlıkla yüz binlerce Türkü geride bırakmak suretiyle Adana'yı Toros'tan biçmeye razı oldular.

İşte o zaman Adana bu hayale, bu ihanete hem dâhildeki evladıyla, hem Anadolu'nun içerilerindeki kardeşleriyle kendisinde daha büyük bir kudret-i müdafaa gördü, on yaşındaki sabileri ak saçlı neneleri, sırtı bükük ihtiyarları ile beraberce uğraştı. Birçok şehirlerinin halkı evlerinin enkazı içine gömülmeye razı oldular ve yine çarpıştılar. Kilisler, Ayıntaplar, Maraşlar Türk istiklali Türk mevcudiyet-i milliyesi için kuvvetli birer borç olarak meydana çıktı ve en nihayet hakkı çabuk anlayan ve çabuk teslim eden bir millet bu kahramanlık karşısında elini uzatan ve Adana'nın ana vatana kavuşması için dostlarıyla bir mukavele yaptı.

"Misak-ı Milli"ye istinat eden bu kahramanlık ve bu kahramanlığa dayanan bu siyasi muvaffakiyet bugün Adana'yı bütün istiklali ile bize getirdi. Adana'da bugün dost olsa da tek bir **[Fransız askeri]** bulunmamaktadır. Adana yirmi dört saattir kendisinin olarak yaşıyor. Adana şen ve mesrûr (sevinçli) kalbimizdeki yerine yerleşirken, kutlu eliyle parçaladığı ölüm sandığı da kendisine ihanet edenlerin yüzüne fırlatıyor.

Sevgili Adana'ya kavuşan milletimiz için bugün; Misak-ı Millisi'nin çizdiği garp hudutlarında kuvvetli ışıklar beliriyor, ve bu ışıklar Türk kahramanlarına **İzmir'in** ve üç Türk payitahtının yollarını aydınlatıyor.

"Adana ile Gelen Müjde" **Hakimiyet-i Milliye** No: 97 (5 Kânûn-ı Sânî 1338/1922 - 6 Cemâziyellevvel 1340) s.1

5 Ocak 1922
Belge 244

Ferid Celal; "5 Kânûn-ı Sânî 1338 Sevgili Adana Mülhakatatının Tamamen Anavatana İltihak Ettiği Bir Gündür"

Yeni Adana No:13-197 (5 Kânûn-ı Sânî 1338 – 3 Cemâziyellevvel 1340) s.1

5 Kânûn-ı Sânî 1338 Sevgili Adana Mülhakatatının Tamamen Anavatana İltihak Ettiği Bir Gündür
Bugün Adana'nın Milli Bayramıdır.
Bu Mesut Günlerin Uğrunda Şehit Olan Kahramanların Ruhuna Binlerce Fatiha, Sağ Kalanlara Binlerce Minnet ve Şükran.

Sağ Kutu: Yeni Adana Bütün Kari'e ve Karilerini (erkek ve kadın okuyucularını) Tebrik Eder.

Sol Kutu: Henüz İşgal Altında Bulunan Memleketlerimizin Tahliyesini Allah'tan Niyaz Ederiz.

İstiklal

1334 Kânûn-ı Evvel'in yirmi birinci günü, Kaymakam Romieu kumandasındaki Ermeni gönüllülerinden mürekkep bir kıta-i askeriye Adana'mızı işgal etmişti.

Bu tarihten sonra asırlardan beri gölgesinde kaygısız, mesut yaşadığımız bayrağımız yavaş, yavaş üful etti. Her gün dert, matem arttıran boğazlarımızı tıkayan binlerce ıztırap ve elem içinde kıvrandık. Bunların günahı kime ait olursa olsun şüphesiz ki bu ıztırabı, bu acıları biz çekiyor, biz tadıyorduk.

Bir gecesi asırlar gibi, uzun devam eden o zamanlarda, bir defa daha anladık ve gördük ki istiklaline malik olmayan milletler ne kadar bedbaht, ne kadar kara talihlidirler.

Bütün şetamet ve levnini tarihe terk ettiğimiz o azap ve ateş dolu mazi; bugün bizden ebediyen uzaklaşmış, arkasında kıskanç, istiklaline son derece sadık bir kitle bırakmıştır.

ساعی ۱۹۷ – ۱۳

صاحب و مسئول مدیری احمد رمزی

محل اداره‌سی : مکتب صنایع الصادره

درج اولنمیان اوراق اعاده ایدلمز

هر خصوص ایچون غزته مدیریته مراجعت ایدیلیر

یکی آطنه

کون آشیری چیقار خلقچی غزته‌در

دردنجی ییل

باش محرری فرید جلال

اعلانلر بهر سطرندن اون غروش آلنیر

اشتراک شرائطی : ییللغی ۱۶۵۰ آلتی آیلغی ۳۵۰ اوچ آیلغی ۲۰۰ غروشدر

نسخه‌سی هر یرده ۵ غروشدر

پنجشنبه ۵ کانون ثانی ۳۳۸ – ۳ جمادی الاول ۱۳۴۰

آدرس : آطنه‌ده (یکی آطنه)

۵ کانون ثانی ۳۳۸ سوکیلی آطنه و ملحقاتنک تماماً آنا وطنه التحاق ایتدیکی بر کوندر

بو کون، آطنه‌نک ملی بایرامیدر

بو مسعود کونلرک اوغرنده شهید اولان قهرمانلرک روحنه بیکلرجه فاتحه، صاغ قالانلره بیکلرجه منت و شکران

استقلال

مصرده اختلال

تورکیا اوقرانیا مذاکراتی

Binlerce evlat, kardeş, kanın üzerinde hayat bulan içimizi daima, tutuşturan istiklal aşkının bize bahşettiği şu cennet topraklarda hiçbir yabancı gölgenin dolaşıp bize sataşmasına artık imkân yoktur.

Çünkü; şu memleket istiklal, hürriyet, bayrak yoksulluğunun ne olduğunu bizzat zehir gibi tatmış bu uğurda ne can acısı ne mal kaygısı gütmemiştir. Buzlu dağların tepesinde, kaya kovuklarında, ıssız, kuş uçmayan yerlerde bıraktığımız şehitcikler bedbbaht sefil kalan anacıklar aç kalan midelerine taş basarak, ölen evladını, kardeşini çalı diplerinde kurdun kuşun ağzına yem bırakarak dolaşırken onların içlerini ısıtan, o çorak ruhlarına teselli veren kutlu bir şebbanı vardır. Evde: bu ölüm yollarının nihayetinde kavuşacağı istiklali...

Asırlardan beri insanlar hep bu emelin bu ümidin uğrunda can vermişlerdir. Dünya hep bu aşkın mecnunu olmuştur. Namuslu, alnı açık milletler istiklal yolunda asırlarca kan dökmüşler ya muvaffak olmuşlar. Veyahut dünya ile alakalarını kesmişlerdir.

Mütarekeden sonra Anadolu onun bedbaht fakat namuslu, kahraman çocuklarında istiklallerine kundak konulduğunu gördü. Henüz kanı dinmeyen yaralarına tuz basarak, dulların, biçarelerin gözyaşlarını akıtarak... Bu maksatlara karşı kin ve nefretle haykırdı... Çünkü; dünya ile beraber yaratılan ve o günden beri efendi yaşayan Türk esir, köle olamazdı.. Bundan sonra dün ölümüne layık bir millet olduğumuz söylenilirken bugün yaşamaya müstahak bir millet olduğumuzu söylüyorlar. Dün kabiliyetsiz, idraksiz, tembel olduğumuzu zannedenler bu kudretli hassas her şeyi yapabilir olduğumuzu öğrendiler. Hep bunlar istiklal ve hürriyetin kıymetini bilir ve bu uğurda her türlü fedakârlığı yapabilir olduğumuzdandır.

Bu sabah güzel zümrüt ovamızın üzerine doğan taze, hür güneş gözlerimizi, parlatıp, ruhumuzu ısıtırken şunu da unutmayalım ki; bu kanlı emekler bir bayram günü ile ödenmesin, doğan bu güneş dünya çöküp yıkılıncaya kadar bize aynı varlığı hissettirsin. Bunun için yapılacak şey maziyi her gün düşünüp istikbale hazırlanmak… Kavuştuğumuz istiklali yaşatmak. Onun harimine hiçbir el uzattırmamak en büyük borcumuz olsun. Şu kırmızı bayraklar, neşeli, şetaretli avazeler, masumların teraneleri davul sesleri sokakları, caddeleri doldurup, insanları güldürürken, zavallı İzmir, İstanbul, Yeşil Bursa, Edirne'nin esir hayali gözlerimize bir diken gibi batıyor. Onun bedbaht çocuklarının zulüm altında derinden derine inleyen feryadını boğulan seslerini, kalplerini kanatan zehirlerin acılarını duyuyoruz… Orada titreyen bakirelerin gölgeleri kalbimize bir yangın dumanı gibi çöküyor. Onların da

-İstiklal.. İstiklal…

Diye çırpındıklarını görüyoruz. Evet Türk'ün cennet yuvaları siz de yakında şu içinde bulunduğumuz günleri idrak edeceksiniz.

Çünkü; Anadolu buna yemin etmiştir. Yâdelinde bir karış toprağını bırakmayacaktır.

Ferid Celal

Ferid Celal; "5 Kânûn-ı Sânî 1338 Sevgili Adana Mülhakatatının Tamamen Anavatana İltihak Ettiği Bir Gündür" **Yeni Adana** No:13-197 (5 Kânûn-ı Sânî 1338 – 3 Cemâziyellevvel 1340) s.1

5 Ocak 1922
Belge 245
Adana ve Malatya Piyasaları

Anadolu'da Yeni Gün No:373-769 (5 Kânûn-ı Sânî 1338/1922 - 6 Cemaziyülaır 130) s.2

Adana ve Malatya Piyasaları

İktisat Vekâletine telgrafla gelen resmi malumata nazaran son Adana piyasası ber-vech-i âtidir:

Buğday okkası (14), arpa (8), susam (27), pamuk (48,5), patates (25), kahve (70-100)), şeker (50-39), gaz sandığı (600-700), zeytinyağı (60-100), sadeyağ (200) kuruştur. 6 ve 8 numaralı dörder okkalık iplik topları (450) kuruşa verilmektedir. Piyasada beheri (250) kilodan yirmi bin balya pamuk, iki yüz bin okka susam müşteri beklemektedir. Altın fiyatları kararsızdır.

"Adana ve Malatya Piyasaları" **Anadolu'da Yeni Gün** No:373-769 (5 Kânûn-ı Sânî 1338/1922-6 Cemaziyülaır 130) s.2

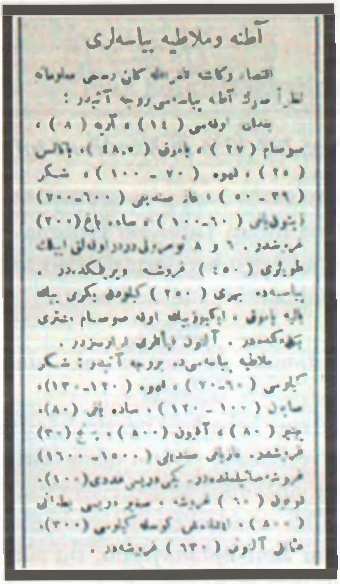

آطنه وملاطیه پیاسه‌لری

اقتصاد وکالتنه کلمش اولان رسمی معلوماته نظراً صوڭ آطنه پیاسه‌سی بروجه آتیدر :

بغدای اوقه‌سی (١٤) ، آرپه (٨) ، سوسام (٢٧) ، پاموق (٤٨,٥) ، باقلا (٢٥) ، قهوه (٧٠ ـ ١٠٠) ، شکر (٣٩ ـ ٥٠) ، طاز صندیغی (٦٠٠ـ٧٠٠) [illegible] (٦٠ـ١٠٠) ، ساده یاغ (٢٠٠) فروخته‌در . ٦ و ٨ نومرولی دوردر اوقه‌لق ایپك طوپلری (٤٥٠) فروخته ویرلمکده‌در . پیاسه‌ده بهری (٢٥٠) کیلوملق یکری بیله بالیه پاموق ، ایکیوزبیلك اوقه سوسام مشتری بکله‌مکده‌در . آلتون فیاتلری قرارسزدر .

ملاطیه پیاسه‌سنده بروجه آتیدر : شکر کیلوسی (٦٠ـ٧٠) ، قهوه (١٢٠ـ١٣٠) ، صابون (١٠٠ ـ ١٢٠) ، ساده یاغ (٨٠) ، پرنج (٨٠) ، آلتون (٥٠٠) ، [illegible] (٣٠) فروخته‌در . [illegible] صندالی (١٥٠٠ ـ ١٦٠٠) فروخته صاتیلمقده‌در . یکی دریسی عددی (١٠٠) ، [illegible] (٦٠) فروخته ، [illegible] دریسی [illegible] (٨٠٠) ، [illegible] کوسفند کیلوسی (٣٠٠) ، عثمانلی آلتونی (٦٣٠) فروخته‌در .

6 Ocak 1922
Belge 246

Adanamızın Tahliyesi Hitama Erdi

Tevhid-i Efkâr No: 208-3236 (6 Kânûn-ı Sânî 1338/1922-7 Rebî-ül-evvel 1340) s.1

Adana'mızın Tahliyesi Hitama Erdi

Mütarekenin ilk günlerinden beri anavatandan ayrılmış olan Adana'mız, üç sene iki aylık bir iftiraktan sonra hilale kavuştu.

Resmin altında:

Fransız kıtaatı tarafından en son olarak tahliye edilen (Mersin)'in manzara-i umûmiyyesi.

Anadolu'dan alınan son haberlere nazaran Adana havalisinin tahliyesi kâmilen hitama ermiş ve Fransa, şâyân-ı takdir bir surette sözünü tutarak günü gününe muâhede ahkâmını tatbik eylemiştir. Malum olduğu üzere Ankara İtilafnamesinin bir maddesi tahliye muamelatının 4 Kânûn-ı Sâniye kadar tamamen ikmâlini amir bulunuyordu. Bu suretle 3 Kânûn-ı Sânîde Muhiddin Paşa'nın kumandasındaki kıtaatımız, Mersin'e dâhil olmuş, Adana ve havalisinin teslim ve tesellüm muamelesi de hitama ermiştir.

Adana'nın işgali, 30 Teşrîn-i Evvel 1334'te akdedilen (Mondoros) Mütarekenamesinin mevki-i tatbike vazından bir müddet sonra tekrar ve müebbeden sevgili hilaline kavuşmuştur. Bu hayırlı neticeyi elde eden muâhede-i milliye rüesâsının, bu vesile ile namlarını şükran ile yad etmek her ferdimiz için bir vazife-i milliyedir.

"Adanamızın Tahliyesi Hitama Erdi" **Tevhid-i Efkâr** No: 208-3236 (6 Kânûn-ı Sânî 1338/1922-7 Rebî-ül-evvel1340) s.1

توحيد افكار
اطنه مزك تخليه سى ختامه ايردى
اناطولى قاچ معاهده عقد ايتدى ؟
هلال احمرمز و مجاهدۀ مليه مز
پارس قونفرانسنك عرفة كشاديده
مصرده بحران دوام ايديبور
(غوناريس) سياسى جبهه ده ده مغلوب!
شيطانك آياغى

8 Ocak 1922
Belge 247
Evvelki Günkü Tezahürat 5 Kânûn-ı Sânî Her Sene Adana ve Havalisinin Milli Bayramıdır

Yeni Adana No:14-198 (8 Kânûn-ı Sânî 1338 - 9 Cemâziyellevvel 1340) s.3

Evvelki Günkü Tezahürat
5 Kânûn-ı Sânî Her Sene Adana ve Havalisinin Milli Bayramıdır

4-5 Kânûn-ı Sânî nısfü'l-leyli mebde-i iltihak-ı Adana ve havalisinin 4-5 günü nısfü'l-leylinde tahliye ve tesellüm hitama ererek sevgili yurdumuz anavatana tamamen iltihak etmiş bulunacağına nazaran, saat on ikinin nihayeti bed'-i iltihak addedilmişti. Mezkûr saatte bilumum maâbid kandillerle tenvîr, temcîd ve tehlîllerle bu mübeccel gün tes'îde başlandı. Elektrik lambalarıyla tenvîr edilmiş olan Camii Kebir ve cevâmi'-i saireden yükselen lâhuti akisler bilcümle kulübü teessür ve heyecanlara gark eylemiştir. Bir taraftan minarelerde nat-ı şerif ve kasideler tilavet edilirken diğer taraftan ibadetgâhlarda ta be-sabah ibadet ve tahmîdâta devam edildi.

Sabahleyin:

Asırlardan beri hür ve hâkim yaşamaya alışmış olan fedakâr ve kahraman milletimizin esaret zinciri altında boğulamayacağını idrak edemeyenlere karşı veciz bir delil arz eden istihzârâtı ve tertibatı cidden meserret bahş idi. Havanın pek şiddetli yağmuruna rağmen haftalardan beri ihzâr edilmiş olan ipek ve yün ve pamuktan mamul binlerce bayraklar, yeşil ağaç dalları pek çok yerlerde kıymet-dâr halılar arasında dalgalanmakta idi.

Hükümet Dairesi önündeki alel-umum gazinolar, dükkânlar pek büyük ihtimamla ihzâr edilen İstikamet Eczahanesinin tak-ı zaferi daha ileride saathane caddesindeki dükkânların bilhassa Osmanlı Matbaasının tertibatı nazara çarpıyordu. Büyük Çarşı içine doğru ilerleyip de Kapalı Çarşıya dalındığı zaman geri ve ileride dalgalanan binlerce bayraklar arasında zapt ü heyecana muvaffak olmak kâbil olmuyordu. Bağ Camiinden sonra gelen ve Kuru Köprüye kadar devam eden milli ecnebi bilumum müessesât Osmanlı Bankası müstesna olmak üzere bu yevm-i şâdumaniye iştirak ettiklerini ispat etmekte idiler.

صحيفه ٣ (يكى اقدام)

سرمحرريمزك خطابهسى

ياشاسون ملت

اوزاقدن سوكرا

اوروپا آناطوليده

يونان مظالمى

اولكى كونكى تظاهرات

٥ كانون ثانى هر سنه آطنه و حواليسنك ملى بايراميدر

Yarbaşı civarında en iyi tezyin edilmiş bina mezkûr mahallin polis karakolu idi.

Bilumum mahallattaki evler ve nehir sahilindeki gazinolar, coşkun hissiyatla mâlâmal olarak bu mübeccel gün şerefine tezyin edilmişti.

Öğleden Sonra:

Şenlik heyet-i tertibiyesince ihzâr edilen program mûcibince saat on ikiden itibaren kız ve erkek mekatip tâlibat ve talebesi, meşayih ve dervişan, esnaf fevc fevc Kumluk Meydanına doğru ilerlemekte idi. Maarif müdürü beyin himmet ve gayretleriyle büyük intizam içinde mektepliler saf saf yerleştirildi. Bu sırada milli merasimde daima önde yürüyen ve memleketimizin en iyi bir sınıf sanatkârı olan debbağ esnafı müzikalarıyla latif ve milli havalar terennüm ediyordu. Bir fasılayı müteakip derin bir gayret-i dindarane ile umum tekâye deflerinin sadası tınnîn endâz oluyordu.

Sermuharririmizin Hitabesi Neşideler:

Talibat ve talebeden müteşekkil müstatîlin ortasında ahz-ı mevki' etmiş olan Belediye reisi ve azası, memleketin eşraf ve münevveratı, rüesâ-yı memurin arasından sermuharririmiz ihzâr edilen mahalle gelerek hitabeye başladı. Evvela bizleri bu güne kavuşturan Cenabı Hakka hamd ve teşekkür lüzumundan, bu uğurda hayatlarını feda eden kahramanlarımızın takdis-i ruhundan bahsetti.

Bu hitabeyi müteakip sureti zîrde münderiç üç telgrafnameyi okudu; Alkış tufanı arasında kabul edilerek nutka hitâm verildi.

Neşide ve Dua:

Nutku müteakip Numune Mektebi talebesinden müteşekkil bir grup tarafından Mehmet Emin Bey'in Türkün Duası inşâd edildi.

Bu neşideyi müteakip Mekteb-i Sultani Arabi muallimi efendi tarafından beliğ bir dua kıraat edilmekte iken yağmur yağmaya başladı. Yağmurun pek şiddetli olması evvelce kararlaştırılan mahallerin dolaşılmasına maalesef mâni oldu. Buna rağmen halk ve mektepliler büyük bir intizam içinde dervişan ve müzika önünde olduğu halde dağıldılar.

Başkumandanlığa,

Bugün Adana'mızın tamamen anavatana iltihak ettiği çok şerefli bir gündür. Memleket büyük sürur ve neşe içinde bayram yapıyor. Şehir binlerce bayraklarla tezyin edilmiştir.

Bu hür mesut günü bize kanlı emekleriyle idrak ettiren kahraman ordumuza onun kumandan, zabitan efrâdına minnettarlıklarımızı takdim eder. Düşmanın kirli çizmeleriyle çiğnenen, esaret altında inleyen diğer aksam-ı vatanın halâs'ı uğrunda fedakârlıklara hazır olan ordumuza canla, başla hizmet etmeye hazır olduğumuzu arz eder. Allahtan büyük zaferler niyaz ederiz.

"Türkiye'nin En Büyük Bayrağını Adana Çekti" **Yeni Adana** No:14-198 (8 Kânûn-ı Sânî 1338- 9 Cemâziyellevvel 1340) s.3

8 Ocak 1922
Belge 248
Ferit Celal; "Bayrak Sevgisi"

Yeni Adana No:14-198 (8 Kânûn-ı Sânî 1338 -9 Cemâziyellevvel 1340) s.1

Bayrak Sevgisi

Adana iki gün evvel büyük bayramını yaparken, en çok ehemmiyet verdiği şey başının üzerinde, omuzunda derin bir iştiyâk ve tahassürle gezdirdiği bayrağı idi.

Dinmek bilmeyen, menbaı ta ruhunun derinliklerinden gelen bir sevgi; üç senelik iftirakın ateşli ve karanlık günlerinde doğmuş, ancak bu mübarek günde bize gelmişti.

Yeşil ovaların ortasında bu koskoca şehir, büyük bir yakut parçası gibi duruyordu.

Bu hiç şüphesiz; bayrağından ayrılan bir milletin duyduğu ızdırabın derecesini gösteriyordu. Halk çok iyi öğrenmiş ki bu sevimli nümûzec başının üzerinden eksildiği gün saadet kapıları yüzüne kapanıyor. Köleler gibi; bedbaht oluyor. Bu al rengin gölgesi gözünden silindiği gün, kara günlere doğuyor. Her şeyin önünde ben varım diyen bir heyula insanların hürriyetini boğuyor.

Bayrak, bayrak diye çırpınanlar onun ifade ettiği mefhuma ne kadar merbût olduklarını gösteriyorlardı.

دردنجى ييل

صايى ۱۹۸ - ۱۴

يكى آطنه

كون آشيرى چيقار سياسى غزته‌در

پازار ۸ كانون ثانى ۳۳۸ - ۹ جمادى الاول ۱۳۴۰

آدرس: آطنه‌ده (يكى آطنه)

نسخه‌سى هريرده ۵ غروشدر

آق دكز كوزلى مرسينك تسليمى

بايراق سوكيسى

Bir arkadaş anlatıyordu:

Elbiseleri parça parça olmuş, bu kışın soğuklarında yalın ayak gezen fakir bir ana ile bir yavrucuğun omuzlarında, çıplak sırtlarına elbise olabilecek kadar büyük bir bayrak görmüş, kendilerine niçin siz çıplak iken bu bayrağı yaptırdınız diye sormuş karnını doyurmak için bile, sadakaya el açan bu kadıncağız.

Fesadı gördük, açlığa tahammül olunuyor ama buna tahammül olunmuyor demiş.

İşte; bir milleti yaşatan kutsi ateş, işte bir milleti yükselten efendi yapan ilâhi ateş. Eğer bu kuvvet bizim göğsümüzün içinde sönüp kalsa idi eğer bu mucizenin sırrını hissetmeseydik şimdi ne olurduk?

Her gölgeye boyun eğen, her emre mutâ, her kuvvetin zebunu bir millet. Böyle bir millet sırasına girmek ne feci bir akıbetti.

Midesini doldurmak için yüz kişiye yüz bin defa yalvararak birkaç kuruş toplayan, ona da bayrak yaptıran bir fakirin şu necip duygusu gösteriyor ki, yaşamak bizim her zaman hakkımızdır. Bu hakkı bizden hiçbir kuvvet nez‘ edemez. Bayrağını sevmeyen bayrağını kıskanmayan onu çok yükseklerde tahayyül etmeyen bir millet; çadırlarda yabancılar eşiğinde, ayakları altında sürünür, mahkum olur.

Adana bundan iki gün evvel, bu hakkına ne kadar hâkim olduğunu şehrinin üzerine gökyüzünü dolduran muazzam bayrağını asmakla gösterdi. Bunlar ne bir şehr-âyîn ne de bir nümayişti. Bunların hepsi bayrağını ve onun mefhumunu, göklerde baş üstünde mübeccel, her türlü tevkîre layık olduğunu göstermek, Türkü temsil eden bu hilalin yerlerde değil çok yükseklerde dalgalanmaya layık olduğunu bilmekti. İstiklali, hürriyeti, efendiliği temsil eden bu kırmızı sancağı bu kadar çok, bu kadar müfrit sevilir görmek bir millet için ne büyük nimettir.

Ferit Celal

Ferit Celal; "Bayrak Sevgisi" **Yeni Adana** No:14-198 (8 Kânûn-ı Sânî 1338 [Ocak 1922]- 9 Cemâziyellevvel 1340) s.1

8 Ocak 1922
Belge 249
Bayramlar Bayramı

Yeni Adana No:14-198 (8 Kânûn-ı Sânî 1338 [Ocak 1922] - 9 Cemâziyellevvel 1340) s.2

Yeni Adana, 8 Ocak 1922

Bayramlar Bayramı

6 Kânûn-ı Sânî 1338

Beş Kânûn-ı Sânî, Bu kutlu gün Adana'nın tarihçe-i hayatında an aziz bir bayramdır. Bu, bayram değil, bayramlar bayramı, bayramlar sultanı kudsi, mübeccel bir kurtuluş günüdür. Onun yanında bayramlar, bütün eyyam-ı îd ve sürur sönük ve renksizdir. Bu kurtuluşun hayat bahşâ mazhariyetleri olmasaydı, şimdi esaretin kâbuslu tazyikleri altında memleket zar zar inleyecek bayramlar birer yevm-i elem ve matem olacaktı. Milletin bütün meserretli heyecanları, bütün şerefli duyguları hıçkırıklar, zulmetler içinde boğulacaktı.

Esaret ve felâket nedir?

Bunu layıkıyla anlayabilmek için onun acı ve yakıcı zehirlerini katre katre içmeli, onun öldürücü, boğucu kâbuslarını binnefs tecrübe etmelidir. Bu temenni edilir bir şey değil, fakat meşûm olmakla beraber mâba'd hayat için tecrübe âmûz bir zehirdir. Of nasıl diyeyim bir zehr-i şifâpâş...

İşte Adanalılar tam üç uzun ve kederli sene pençeleştiler. Onlar vikaye-i şeref ve namus için dağlara çekildiler. Mâl ü menâl, evlad ü iyal ne varsa hepsini Allah'ın ve resulünün saye-i sıyânetine tevdî ederek Anadolu'da inkılap ve halâs bayrağı açan kahraman kuvvetlere iltihak ettiler. Öldüler, öldürdüler, kırdılar, kırıldılar. Hayatı istihfâf ve istihkar eden ne kadar fedakârlıklar varsa hepsini bî-mecal bezlettiler. Ve işte, hakka sahip bütün insanlar gibi muzaffer oldular.

İşte Adanalılar, bugün o elem hatıratı biraz gözleri önüne getirerek kurtuluş ve zafer bayramını tes'id ediyorlar.

Bu nasıl olur, bu ne kadar heyecanlı olur? Evet kârilerim, sizler ki her biriniz başka bir diyarın yabancılarısınız, histe, emelde, elemde müşterek gariplersiniz. Bu ruh-i efzâ hissiyata aşinalarsınız. Lütfen etrafınızda bir İzmirli varsa ona sorunuz, o sevimli o canrubâ memleketler tahlis edilir. O da anasının müşfik koynuna onu kurtarmaya muvaffak olan bir gurur-ı necibâne ile atılırsa ne hisseder, bunu ona sorunuz.

Bir Edirneliye diyiniz: Sultan Selim Camiinin yüksek, sema-karin şerefelerinde halâs ezanları okunurken, bir ketîbe-i şan ve zafer Edirne kapılarından:

بایراملر بایرامی

Tunca, Arda, güzel Meriç
Bu üç kardeş Türkün'dür

Terennümatıyla girerken kendisi de al beyaz bayrağıyla sılasına kavuşacağı an-ı teheyyücde kalbi ne gibi hissiyat-ı nezihe ile çarpıyor, rica ederim ona sorunuz?

Off! Bir Bursalıyı isticvâb ediniz: Keşişin eteklerine şahane ve şairane bir eda ile yaslanan evliya yatağı Yeşil Bursa'nın mebzûl ipek perdeleri arkasında şimdi melül ve mükedder ağlayan sevgilisinin muhabbet ve hasretle titreyen dizleri huzuruna bir elinde bayrak, ötekinde silah-ı zaferle girmiştir, ne duyuyor, bunu sorunuz.

Zengin ve bî-nihaye bir ovanın şimdiki kalb-i mef tûr ve mağdurunda yıllarca bir hayat-ı şehâmet ve celadet yaşayan fedakâr Eskişehirlilere vatanlarının kurtulduğunu tebşîr edin ve sonra da bu aziz kardeşlerin yürekleri ne kadar samimi bir heyecanla çarpıyor, sorunuz. Ve en nihayet bütün dünyanın hırs ve hasedini yedi büyük tepesi etrafında ve Marmara'nın mâi derağuşu içinde saklayan dârülhilafemiz halâs'ına kavuştuğu zaman bütün İslâm'ın aynı hisle çarpan lambaları ne duyuyorsa, işte Adanalılar bunları duydular ve yaşadılar.

Bilmem mazinin o kindar hakaretlerine dünkü bayramlar, gulguledâr kâfile-i şevk ve şadiden daha ruhlu bir misal gösterilebilir mi? Akın akın kavâfil-i şataret, dün geçit vermeyen sokakların genişliklerini doldurarak pür aşk ve heyecan geçiyorlar, geçiyorlar. Evlerin en girdap, en karanlık köşe bucaklarında, bir itina-yı mahsusla saklanan, bugün için hıfz edilen sancaklar ve bayraklar hevâ-yı halaskârın zerratını yaradan yükseklere al, yeşil kavs-ı ferhalar resmederek geçiyorlar. Herkesin eşkaklı omuzları üzerinde bir vatan bayrağı, bütün yüzlerde bir derece-i sürur ve teselli nümayan olur. On binlerce bayrak, kös ve nakkâre, aksakallı dervişler, masum, melek-sîret mektep talebeleri, fakir, zengin, esnaf, hamal hatta ustaları kıymet-dâr halılarla örtülü devler ve bunların mini mini râkibleri bu sevimli zafer bayrağını bugün başlar üstünde cinnet derecesinde bir neşe ile gezdiriyorlar. Halkın tezahüratı, nutuklar, alkışlar, yaşalar üç yıldır bunlara hasret kalmış, hatta iki aydır pek güç zapt ve tevakkuf edilebilmiş felaketzedelerin ruhlarında toplanan hissiyatın cûş u huruşa gelmiş birer makes-i tâbdarı idi.

Adana namına Millet Meclisine teşekküratlarını takrir ve iblağ ederlerken hele Ferit Celal'in genç ruhundan kopan hissiyat-ı iman ve intibah, imanlı ve heyecanlı hitabeler bugünün hatıratını ebediyete îsâl edecek bir şekil ve mertebede idi.

Bunun gecesi de rengin ve şuledâr idi. Her taraf her yer, zümrüt Adana'nın yeşil ve sıcak koynunda tekrar âsude ve sermedi nissiyatına kavuşan her şehir, büyük nümayişlerle bugünü âtinin tarih-i mukadderatına şereflerle kaydediyorlar. Daha bir hafta evvel Tarsuslular, efsanevi denecek

bir coşkunluklarla askerin kudûmünü tebrik etmiş, yüz yirmi kurban kesmiş, kırk elli bin bayrakla bütün o yeşil ovayı kırmızı ve beyazın imtizacıyla latif ve âhengüzar bir levha ile süslemiş muzaffer askerlerimizin silahları dibine çiçekler ve üstlerine tenekelerle gül suları saçmışlardı. Mersin, Bahr-i Sefîd'in teselliyetkâr dalgalarıyla zemzemesâz olan dilnişîn sahillerinde şimdi ne kadar târâblı ve neşeli bir bayram yapıyor. Belki bu dalgalar şifa ve hayat dolu izlerini sevgili İzmir'in, astâne-i İslâm'ın ipekli sahillerine kadar isâl eder.

Ohh, aziz kardeşler, bayramınız kutlu olsun, bu sizin hakk-ı meşruunuzdur. Tarih, cihan şahittir ki şu kırmızı bayraklar sizin temiz kanınızla boyanmıştır. Bu halâs ve istiklal gününü hiçbir kuvvet sizin tecrübe-dîde ve elem-zede ellerinizden alamaz.

Dün bunları büyük bir haz ve memnuniyetle seyrederken, canlı hadisenin, bedî'i tablonun şahidi oldum.

Alay-ı muhteşem terane-perver geçiyor. Hürriyet ve istiklal neşideleri turresaray-ı lem-yezeliye doğru süzülüyor. Neşe ve şetaret bir sel-i revan halinde sokakları dolduruyorken, uzun ve geniş bir örtüye bürünmüş, gözünün yalnız bir tanesiyle bu mevkib-i hürriyeti temaşa eden hicran-zede bir kadın, ihtimal şimdi evladı siperlerde çarpışan müşfik bir ana gözlerinden sevinç yaşları akıyor ve dişleri arasından, evet dudakları değil, keskin ve dalgın olarak, dişleri arasından bu sayha-i kalbi seziyordu.

Ya..şa...sın..Mustafa... Kemal... Paşa... hazret... leri...

İnkılap Tarihinin en asıl timsalini yâd ederken bu halkın kalbinin nasıl çarptığını görmek ve işitmek kabildir. Sonra yedi, sekiz yaşlarında, omuzunda bir vatan bayrağı, belki bir mektep talebesidir, coşkun hissiyatını ifadeye layıkıyla kudretyâb olamayacak kadar mini mini bir yavru tiz ve mihter bir sada ile şenlik alayının neferatı ikmâl etti:

Yaşasın...Mustafa Kemal Paşa... hazretleri, İzmir'i, Edirne'yi de kurtaracak...ben bu nefis levhaya bir kelime ilave edecek değilim. Şu samimi tezahüratı bütün ânât-ı latif esiyle zapt ve kayda çalışırken, hafıza-i ihtiramımda Fikret'in bir şiir-i güzini canlanıyordu, şu bedî parçayı memleketin halâs'ına muntazır bir baba ruhuyla bütün Misak-ı Milli hudutlarını ihtiva eden aksam-ı vatanın kurtuluşuna ithafen ilave ediyorum.

Ey şanlı vatan bayrağı! Bir gün seni oğlum
Bir mevkib-i zî-heybet-i hürriyet önünde
Çekmiş görebilseydim, o pür hande ölürken
Etmezsem eğer şevkini takdis ile secde
Dünyada en alçak baba, elbet ben olurdum...

Yeni Dünya Gazetesi Adana Muhabiri Mustafa Nuri

8 Ocak 1922
Belge 250
Türkiye'nin En Büyük Bayrağını Adana Çekti

Yeni Adana No:14-198 (8 Kânûn-ı Sânî 1338-9 Cemâziyellevvel 1340) s.3

Türkiye'nin En Büyük Bayrağını Adana Çekti

Başlı başına tarih olan bu muazzam bayrak saat kulesi ile Ulu Caminin minaresi arasına keşide edilmişti.

5 Kânûn-ı Sânî Adana büyük bayramını yaparken bugünü en çok yaşatacak bir şey ibdâ etti o da büyük bayrak... Buna nasıl karar verildi:

Mütarekeden sonra memleketimiz işgal altına girmişti. Her gün bilmediğimiz şenlikler, şehr-âyînler devam ediyor, bu bâkir şehirde otuz devletin bayrağı birden çekiliyordu. Biz güzel sancağımıza çoktan veda etmiş onu evlerimizde sandık içlerinde korka korka saklıyorduk.

Onsuz memleketin bedbaht gençlerinden birçokları şafağın bir köşesinde düşünüp, dertleniyordu, içimizden kim olduğunu bilmiyordum, birisi büyük bir bayrak tasavvur etti. Bunun etrafında çok heyecanlı tahassürlü sözler söylendi. Nihayet yekdiğerinden üç yüz metre kadar uzak bulunan saat kulesiyle Ulu Caminin minaresi arasına muazzam bir bayrak çekecektik. Bu kararımızı, cephelerde, bu kuleler içinde dağ başlarında dolaşıp mücadele ederken daima tekrar ettik. Nihayet bu emel doğdu belediyemizin yardımıyla bu bayrak Adana'nın başı üzerinde dalgalandı.

توركيانك اڭ بيوك بايراغى آطنه چكلدى

باشلى ، باشنه تاريخ اولان بو معظم بايراق ساعت قولەسى ايله اولو جامعك منارەسى آراسنه كشيده ايدلشدى

٥ كانون ثانى آطه بيوك بايرامنى بايرلركن بوكون اڭ جوق اشتاناجق برشيئى ابداع ايتدى اوده بيوك بايراق ..

بيوكا ناصل قرار ويرلدى :

منارەدن صوڭره مملكتمز اشغال آلتنه كيرمشدى هر كون بيلەمەمكز شاكر ، شهر آيلر دوام ايديور . بو آكر شهرده اوتوز دولتك بايراغى يردن چكيلبوردى .. بز كوزل سنجاقمزه جوقدن وداع ايتمش اوق اولرمزده صندق ايچلرنده قورقا ، قورقا صاقلايوردق ..

اوكون مملكتك بدبخت كنجلرندن بر جوقلرى شفقك بر كوشەسندە دوشونوب ، دوداه‌ييوردق ، ايچمزدن كيم اولەبلق بيلەمیوردم بر [illegible] بيوك بر بايراق تصور ايتدى . بونك اطرافنده بيوق هيجانلى [illegible] سوزلر سويلەندى . نهايت يكدە يكرندن وجيوز متر قدر اوزاق بولنان ساعت قولەسيله اولو جامعك منارەسى آراسنه معظم بر بايراق چكلجكدك . بو قرارمزى . جمعلرده ، بوقسوللقلر ايچنده داغ باشلرنده دولاشوب مجادله ايدركن دائما تكرار ايتدك . نهايت بو اَمل دوغدى [illegible] بو بايراق آطەنك باشى لوزونده دالغالاندى ..

بايراغك تنظيم و اعمالى :

بايراق يوز قرق آرشون قماشدن [illegible] . الكز ملتك ايچنده دوت [illegible] . حكومت دائرەسنك بيوك صالونى بونه آنجق كافى كلمدر .

بايراغك جداً كوزل بر وزنسز بر صورتده تنظيمه موفق اولان معارف مديرى رأفت بك ايله اعمال ايدن ترزى نورى افنديك مساعيلرى شايان قدردر ..

توركيده ايلك دفعه اولەرق بو قدر بيوك بر بايراغك كشيده ايتمك شرفى آطەليلره نصيب اولشدر . بو بايراق توركيانك ايلك بيوك بايراغيدر ..

بايراق ناصل طاشيندى :

بايراق اولكى صباح تماماً بتندى . مراسمله حكومت قوناغندن ايندرلدى . بيكلرجه خلق طرفندن افقى بر صورتده طوتولەرق جادەلرده كزديرلدى .. بو معظم مستطيل لااقل ايكيوز كشى طوتيوردى . بيوك بر اشتياقله بايراق ، اوكده دباغلرك صنعتى موزيقەسى اولدينى حالده آلقيش طوفانلرى ايچنده كزديرلدى . جادەلره صاچيلان بو غلبەنك باشى اوسته‌ده بوكسلن بو آل سنجاق بلا استثنا هركسك طاتلى كوز ياشلرى دوكديريور .

جانلين بر صورتده اطرافدەكى انسانلرى ووروكايوردى ..

بايراغك كشيدەسى :

بو مراسم پك هيجانلى اولدى . هر شيئى ظهور ايدلمشدى . بو شانلى بيوك سنجاق هر ايكى قولەدن مقاولرله كوكلره دوغرى چكيليركن ، هيچ دالغالره يوكسليوردى . اوراده بولنانلردن هيچ برەسى شعورلى دكلدى .. هركس فرط هيجاندن كوزلرى يشاراوش وهركس كنديسنى باشقه بر عالمه نقل ايتمشدى . دنيادە دها بوندن سوكلى بوندن كوزل برشيئى اولامازدى .. شهرك تپەسنده قيرمزى بر دكز اورتەسندە بياض كوكلى بر دالغەكى موجلر يابان و بيوك هلال سير ايتمكدن هيچ بر كيمسه دوامیوردى ..

بو منظرەنك آلتندە دولوم ايستەيلر :

آلقيش طوفانلرى ايچنده بر اختيار بو بايراغك آلتنده الرينى بوقارى قالدرمش .

— اللهم آرتق بنم كوزلريمى قاپا ..
بو دنياده باشقه برشيئى كورمك ايستەميوروم قلبم بو هيجانله دورسەك دە ماجبورم دى ! ....

Bayrağın Tanzim ve İmali:

Bayrak yüz kırk arşın kumaştan yapıldı. Yalnız hilalin içinde dört dikişçi çalışıyordu. Hükümet dairesinin büyük salonu bu işe ancak kâfi gelmiştir.

Bayrağın cidden özel pürüzsüz bir surette tanzimine muvaffak olan Maarif Müdürü Refet Bey ile imal eden Terzi Nuri Efendi'nin mesaileri şâyân-ı takdirdir.

Türkiye'de ilk defa olarak bu kadar büyük bir bayrağı keşide etmek şerefi Adanalılara nasip olmuştur. Bu bayrak Türkiye'nin ilk büyük bayrağıdır.

Bayrak Nasıl Taşındı:

Bayrak evvelki sabah tamamen bitmişti Merasimle hükümet konağından indirildi. Binlerce halk tarafından ufkî bir surette tutularak caddelerde gezdirildi. Bu muazzam müstatili lâ-ekal iki yüz kişi tutuyordu. Büyük bir iştiyâkla bayrak önde debbağların milli müzikası olduğu halde alkış tufanları içinde gezdirildi. Caddelere sığmayan bu kalabalığın başı üstünde yükselen bu al sancak bila istisna herkese tatlı gözyaşları döktürüyordu.

Çılgın bir surette etraftaki insanları sürüklüyordu.

Bayrağın Keşidesi:

Bu merasim pek heyecanlı oldu. Her şey izhâr edilmişti. Bu şanlı büyük sancak her iki kuleden makaralarla göklere doğru çekilirken, teheyyüc-i dalgalarla yükseliyordu. Orada bulunanlardan hiçbirisi şuurlu değildi. Herkes fart-ı heyecandan gözleri kararmış ve herkes kendisini başka bir âleme nakletmişti. Dünyada daha bundan sevimli bundan güzel bir şey olamazdı. Şehrin tepesinde kırmızı bir deniz ortasında beyaz köpüklü bir dalga gibi mevceler yapan bu büyük hilali seyretmekten hiçbir kimse doyamıyordu.

Bu Manzaranın Altında Ölüm İsteyenler:

Alkış tufanları içinde bir ihtiyar bu bayrağın altında ellerini yukarı kaldırmış.

Allah'ım artık benim gözlerimi kapa... Bu dünyada başka bir şey görmek istemiyorum, kalbim bu heyecanla dursun diye bağırıyordu...

"Türkiye'nin En Büyük Bayrağını Adana Çekti" **Yeni Adana** No:14-198 (8 Kânûn-ı Sânî 1338 [Ocak 1922]-9 Cemâziyellevvel 1340) s.3

10 Ocak 1922
Belge 251
Son Safha ve Ekalliyetler

Yeni Adana No:15-199 (10 Kânûn-ı Sânî [Ocak] 1338 / 11 Cemâziyellevvel 1340) s.1

Son Safha ve Ekalliyetler

Son aylarda kendisinden uzun uzadıya bahsettiren Adana'mız, 5 Kânûn-ı Sânîde gayri tabii olan şeklinin son safhasını ikmâl ederek yeni bir hayata dâhil oldu. Fi'l-hakîka dâhil olduğu hayat yeni denilse de kendisi için bir dönüm noktası olmuştur.

Bidâyet-i işgalde Adana'nın vus'iyet ve ehemmiyeti, üzerinde yaşayan azim bir Türk ekseriyetinin kıymeti, hiçbir kimsenin nazar-ı dikkatini celp etmemişken muttasıfâne bir hareketle sahib-i aslisine terki lüzumu takarrür eder etmez bir dedikodu fırtınası ortalığı tuttu. Bilhassa her zaman bir sebep olarak karşımıza konulan bir ekalliyet meselesi ortaya çıktı. Öteden beri devletimizin bünyesini kemirmek için bin türlü bahaneler icad edenler umumi mütarekeden sonra da bir ekalliyet nakaratıyla karşımıza çıkmışlardı. Halbuki anlayışımıza ve bildiğimize nazaran bu toprak üzerinde yaşayan herkes aynı kanundan, aynı hukuktan istifade ediyordu.

Adana'nın iadesi şâyi olur olmaz her şeyden ziyade söylenen ve nazar-ı dikkate alınan yine ekalliyet meselesi oldu. Bize felaketimizden istifade etmek emelini taşıyanlar, en büyük korkuları Adana'da bulunan Hristiyanların hakaret ve bir felakete maruz kalabilecekleri olduğunu söylediler. Halbuki izhâr edilen bu telaş hakiki değildi. Bunun altında gizli, üzeri daima örtülen bir maksat vardı. Gittikçe gayet tabii bir sükuna doğru yaklaşan Adana bugünkü haliyle, bugünkü şekl-i idaresiyle dün zikredilen bu iftiraları, vukuu tasavvur edilen bu vekâyi' ne kadar kat'i olarak tekzip etti.

Şimdi bizden şüphe edenlere, elini yüzünü karasına sürerek yüzümüzü bulaştırmak isteyenlere sorarız:

صوڭ صفحه
و

Acaba kalbinin üzerinde her çeşit yara taşıyan bir insandan bugün gösterdiği vakar ve ciddiyetten daha fazla bir şeyi beklememek mümkün müdür? Öyle zannediyoruz ki Adana, Anadolu'nun maksat ve mücadelesindeki doğruluğu pek açık bir lisanla âleme anlattı.

Boğazlamak için Türk arayan insanlara hiçbir suretle benzemediğimizi, bizim vicdanımıza hâkim olan insaf, merhamet ve şefkati kendimizden başka her insan için de ibzâl edebileceğimizi bu son safha ile herkese anlattığımızı zannediyoruz.

Adana'da üç ay içinde yalnız sarhoşluk neticesi olarak teyzesini katleden bir İslâmın yaptığı cinayetten başka bir vak'a olmamıştır.

Şu üç ay, her türlü vekâyi'n zuhuruna en müsait bir zamandı. Fakat kimsenin kalbinde fena bir maksat yaşamıyordu. İçimizde lekesiz, hilesiz bir gaye vardı. Hür yaşamak.... Biz buna nâil olduktan sonra başkalarını taklit edecek değildi.

Lord Curzon Adana'dan hicret eden Ermeniler için muâvenet talep eden heyete verdiği cevapta; (Bizim sizi besleyecek paramız yok, Irak'ta Filistin'de tecrübe ettik yaşayamıyorsunuz) diyerek istiskâl ediyor. Demek ki ekalliyetlerin bir insan olduğu yalnız bizim içimizde bulundukları ve bir alet olmaya müsait oldukları zaman düşünülüyor. Ne var servetimizin kısmı azamından istifade ekalliyetler biraz da kendilerine avdet ettikleri zaman düşünülse, hani İngiltere ekalliyetlerin hukukunu düşünüyordu.

Tahliyenin hitamıyla son safhasını da büyük bir sükunetle geçirdiğimiz şu müddet ümit edelim ki, hakikaten bir makes olsun o ekalliyetler de öğrensin ki, müdafaa edilen hukukları kendi huzur ve saadetleri için değil; müdafaa edenlerin o günkü icap eden menfaatleri içindir.

Artık üç senelik buhranlı ömrü bir tarih olan Adana bugün pek yeni bir hayatın başında bulunuyor. İmtihanı muvaffakiyetle ikmâl etmiş, adımlarını ileri atmaya hazır… Son safha ve onun bütün vekâyi', bizim lehimize olarak kapanmıştır.

Gayet dostça ayrıldığımız Fransızlar da çok iyi anladılar ki, burada ekalliyetler denilen şey Türklerden daha mesut daha hür yaşayan insanlardır. Ve bizim kalbimizdeki zenginlik, ruhumuzdaki temizlik, yurdumuza karşı içimizde yaşayan aşk, insanlara fenalık yapmaya hiçbir zaman müsait değildir. Tekrar ümit edelim: Bizde bu meziyetleri gören, gördüklerini söyleyen Fransızları diğerleri de takip etsinler.

Ferit Celal

"Son Safha ve Ekalliyetler" **Yeni Adana** No:15-199 (10 Kânûn-ı Sânî [Ocak] 1338 / 11 Cemâziyellevvel 1340) s.1

12 Ocak 1922
Belge 252
Adana'da Kahraman Kıtaatımıza Yapılan Parlak İstikbal Merasimi

Vakit No:147 (12 Kânûn-ı Sânî 1338/1922 - 13 Cemâziyellevvel 1340) s.1

Adana'da Kahraman Kıtaatımıza Yapılan Parlak İstikbal Merasimi

Kânûn-ı Evvel'in yirminci günü bütün Adana ahalisi istasyonda toplanarak askerlerimizi emsalsiz tezahüratla istikbal etmiş ve kolordu dairesiyle hükümet konağına büyük bir şevk ve meserret içinde bayrak çekilmiştir.

Muharebenin harikalar ibdâ eden sahnelerinden Çukurova'ya gelen askerlerimizin önünde dünkü gaza meydanlarında solmuş ve delik deşik olmuş şanlı sancak dalgalanıyor, o bakır renkli, heybetli insanlar büyük bir vakar ile bu bayrak altında yürüyorlardı.

Kahraman kıtaatımızın Kânûn-ı Evvel'in yirminci Çarşamba günü Adana'ya dâhil olduğunu ve parlak bir surette istikbal edildiğini yazmıştık. Adana muhabirimizden aldığımız mektup ve 22 Kânûn-ı Evvel tarihli Yeni Adana gazetesi bu hususta mufassal malumat vermektedir. Bu malumat Adanalıların askerlerimizi her türlü tahmin ve tasavvurun fevkinde tezahürat ile istikbal ettiklerini bildirmektedir. Yeni Adana refikimiz askerimizin duhulünü şu suretle tasvir ediyor:

"Evvelki gün askerlerimizin saat birde yeni istasyon tarafından şehre gireceği haber alınmıştı. Herkesin kalbi emsalsiz bir heyecan ve sürurla titriyordu. Omuzlarında bayraklarını taşıyan kafileler istasyona doğru koşuyorlardı. Memleketin kadın ve erkeği kahraman askerlerimizi istikbale koşuyorlardı. İstasyon önünde vâsi tarlalar, dalgalanan bayraklarla bir lale bahçesi gibi, kıpkırmızı bir manzara irâe ediyordu.

وقت

يومي غزته

نومرو: ١٤٧٠

نسخه‌سی ١٠٠ پاره

١٣ كانون ثانی ١٣٤٠ پنجشنبه ١٢ كانون ثانی

جريانلرك تصادمی

٩ قانون ثانك تاريخی تبليغ رسمی

رأفت پاشا استعفا ايتدی

٣٣٨ بودجه‌سی

آطنه‌ده قهرمان قطعاتمزه پاپيلان پارلاق استقبال مراسمی

اين اوكنده دشمنی نصل مغلوب ايتدك؟

Uzaktan bağlar arasından kahraman askerlerimiz başlarında bir mızraklı süvari müfrezesi ve müzikaları olduğu halde büyük bir mehabetle ilerliyor, halk alkış tufanı arasında senelerden beri mütehassir kaldıkları kahramanları kucaklayarak ağlıyordu. Kolbaşı büyük istasyon caddesini takiben kolordu binasına doğru yürüyor, yolların üzerine dökülen binlerce insan ... alkışlanıyordu. Asker tamamen halkın kucaklarında taşınıyor gibi idi... Belki Adana kurulalıdan beri böyle mehabetli, heyecanlı bir manzaraya şahit olmamıştı.

Sakarya'nın o harikalar ibdâ eden sahnelerinden Çukurova'ya gelen askerlerimizin önünde kendilerinin gazi bayraklarını dalgalanıyordu. Rengi gaza meydanlarında solmuş ve delik deşik olmuş bu şanlı sancak, omuzlarında yükselen kahramanların nasıl insanlar olduklarını ilan ediyordu. O bakır renkli, heybetli insanlar büyük bir vakar ile bu bayrak altında yürüyorlardı.

Askerin önünde yaşlı bir kadın çarşafını omuzlarından aşağı atmış, elinde küçük bir Türk bayrağı taşıyor, mütemadiyen milli şarkılar söyleyerek, kahramanları sitayiş ediyor, onların menakıbını haykırıyordu. Gözlerinin içinde müstesna bir sahne canlanan bu zavallı ihtiyar kadıncağız kardeşini damadını harp sahnelerinde kaybetmiş ve kimsesiz kalmıştı. Şimdi gönlünü önüne düştüğü kahramanların menakıbını okumakla teselli ediyordu.

Yolların üzerine toplanan kadınlardan birçokları askerlerin ayaklarına yüzlerini sürerek ağlıyorlar, bu müncileri takdis ediyorlardı. Zavallı askerler görülmemiş bir manzara karşısında yüzlerini yürüdükleri yerlere süren bu kadınları yalvararak, ağlayarak yerden kaldırıyorlardı. Bu sahneyi tarif etmenin imkânı yoktur. Göz bile bu manzaranın harikuladeliğine tahammül edemiyordu."

Sancak Keşidesi

Bu emsalsiz mevkip caddeyi takiben gayet muntazam bir vaziyetle yolun iki tarafında duran kız ve erkek mektepleri talebelerinin alkışları ve milli neşideleri arasında kolordunun etrafında toplandı.

Müteaddit esnaf cemiyetlerinin ihzâr ettikleri mutena bir surette tezyin edilmiş kurbanlar tekbir ve tehlîl gulgulesi arasında zebh edildikten sonra, bu sırada havâlî kumandanı Muhiddin Paşa hazretleri sancak direğine doğru yürüdü. Emir zabiti bey tarafından tutulan bayrağı öptükten sonra müzika selam havasını terennüm ederken bayrak merkez kumandanı Ata Bey tarafından çekildi.

Polis efendiler jandarma merkez bölüğü ile bir kıta-i askeriye tarafından selamlandı. Bilahare Muhiddin Paşa hazretleri tarafından askerlere hitaben ber-vech-i zîr kıymet-dâr nutuk irad edildi.

Muhittin Paşa Hazretlerinin Nutku

Merhaba asker, hoş geldiniz. Safa geldiniz. Cenabı Hakka bin kere hamd ü sena ederim ki bu mesut ve şerefli günleri bize idrak ettirdi.

Senelerden beri memleketimizin tamamiyetini, hürriyetini, istiklalini kazanmak için yaptığımız fedakârlıkların, mücahede-i milliyemizin birinci mükâfatı olan bu toprakları ve bu topraklarda şu günleri gördük.

Misak-i Millimize karşı gösterdiğiniz sadakat yurdumuzun halâs'ı için cephelerde döktüğümüz kan, ahalimizin hamiyeti inşallah bu günleri güzel İzmir'de de gösterecektir. (Alkışlar)

"Adana'da Kahraman Kıtaatımıza Yapılan Parlak İstikbal Merasimi" **Vakit** No:147 (12 Kânûn-ı Sânî 1338/1922-13 Cemâziyellevvel 1340) s.1

12 Ocak 1922
Belge 253
Adana'da Bir Ziyafet ve Mühim Nutuklar

Vakit No:147 (12 Kânûn-ı Sânî 1338/1922-13 Cemâziyellevvel 1340) s.2

Adana'da Bir Ziyafet ve Mühim Nutuklar:
Mösyö (Boullion) Ankara İtilafnamesinden Büyük Bir Memnuniyetle Bahsediyor.

"Birçok hatalar oldu, fakat hatalar her zaman tamir edilir, büyük hatalardan istifade etmesini bilmektir."

Kıtaatımızın Adana'ya dâhil olduğu günün akşamı belediye dairesinde Mösyö Franklin Boullion'un şerefine büyük bir ziyafet verilmiştir. Ziyafette erkân-ı vilayet, eşraf, rüesâ-i ruhaniye hazır bulunmuştur. Belediye Reisi tarafından bir nutuk irad edilerek Türk-Fransız dostluğunun yeniden kuvvet bulmasından mütehassıl memnuniyetini zikretmiş ve Mösyö (Franklin Boullion)'u bu husustaki mesaisinden dolayı selamlamıştır.

Mösyö (Franklin Boullion) bilmukabele şu nutku irad etmiştir:

Reis Bey Efendi, Vali Bey Efendi ve Muhterem Efendiler,

Reis Bey'in gerek benim ve gerekse memleketim hakkında izhâr etmiş olduğu hissiyat-ı necibâneden dolayı çok mütehassis ve çok memnun kaldım; bundan dolayı bilhassa arz-ı şükran ederim. Bu şükran ve şedit hissiyatımın asıl menbaı ve bütün asar-ı iltifat ve muhabbetin en parlak timsali bugün oturduğum hanenin o güne kadar Türk ve Fransız bayraklarıyla, şarkılarla gelip bana ve temsil ettiğim Fransız milletine karşı Adanalıların göstermiş olduğu fevkalade iltifattır. Ben eminim, bugün bu tezahüratı büyük bir samimiyetle yapan bu çocuklar bütün bu zevat bize Kilikya'nın değil, fakat bütün Türkiye'nin muhabbet, iltifat ve itimatlarını getirmiştir.

Reis Beyefendi, hakkımda pek mübalağakârane sitayişlerde bulundunuz, fakat bunu ben şahsıma değil bütün mevcudiyetiyle birçok zamandır hak ve adlin tesisine ve Türkiye'nin iade-i hayatına her türlü müşkülat içinde çalışan dostum Mösyö Briban'a ait olması dolayısıyla kabul ediyorum. (Alkışlar)

آطنه‌ده بر ضیافت و مهم نطقلر

فرانسه ـ انکلتره ائتلافنامه‌سی

۱۵ ملیون انکلیز لیراسی

پارس قونفرانسی

شرعیه وکالتنك استانبول اهالیسنه خطابی

تورکیا ـ فرانسه

Reis Beyefendi, Türkiye toprağından ayrılacağım günün arifesinde bana birkaç söz daha söylemekliğime müsaade ediniz:

Seneler değil, fakat asırlar Türk-Fransız dostluğuna şahit olmuşlardı. Fransız ve Türk dostluğu tarih yapraklarında kalmamış, Fransa bunu Kırım Seferi'nde silah-bedest olarak bilfiil kanıyla ispat etmiştir. Fakat araya birçok menâfi', birçok hadisat girdi, neticeyi harb-i umuminin acı safhalarına sürükledi. Hükümetlerin takip ettikleri prensipler, içtihatlar ayrıldı. Fakat Efendiler! Türk-Fransız milleti birbirinden ayrılmadı. Ve belki bir gün yine yan yana aynı saflarda bulunacaktır. (Şiddetli alkışlar)

İçtihatlar ve prensipler ne olursa olsun milletler ya birbirlerini severler, ya birbirlerine kurşun atarlar ve buna hiçbir kanun, hiçbir siyaset mani olamaz. İşte bunun en büyük numunesini yanlış, sakim içtihadatın eseri olarak muharebe meydanında birbirine kurşun atan askerlerin ruhunda görüyoruz. Türk ve Fransız ordusu birbirine tüfek tahribat namına icat ettiği bütün vesaiti isti'mal ederken her iki necip milletin ruhunda askerlik, kalbinde bir hiss-i hükümrandı. O da yekdiğerinin cesaret, mertlik ve insanlığını mütekabilen takdir etmektir. (Alkışlar)

Bu takdir ve tebcilden mütekabil bir eser doğdu. Bu da her iki milletin yekdiğerine muhabbetidir.

Evet efendiler, birçok hatalar oldu, fakat hatalar her zaman tamir edilir. Büyüklük hatalardan istifade etmesini bilmektir. Bu sözlerimi söylerken ben, bugünkü mevcudiyet-i milliyenizi bütün şaşasıyla yaşatan ve beni dostum kelimesiyle tevsîm eden hepinizin reisi muhterem Mustafa Kemal Paşa Hazretleri'ni düşünüyorum. (Şiddetli alkışlar)

Efendiler, memleketini bütün mevcudiyetiyle seven, memleketinin menâfi-i âliyesini bütün parlak zekasıyla düşünen o büyük reisiniz ihya ettiği bu topraklarda bütün Anadolu'da takip edilecek siyaseti en son Kilikya hakkında neşrettiği beyanname ile gayet vâzih bir surette ilan etmişti.

Efendiler, bu beyannamedeki büyük sözler bütün saadet-i atiyeyi temin ve tekeffül edecek büyük prensiplerdir. Bugün efendiler, artık Türk-Fransız, ne de İslam ve Hristiyan lafzı yoktur, bunun hepsinin fevkinde menâfi'-i âliye-i vatan vardır. Türkiye en müşkil zamanlarını yaşarken Fransa, Türklerin istediği ve ekseriyetin Türk olduğu bu Adana vilayetini işgalden sarf-ı nazar etti. Ve onu her türlü hiss-i menâfi'den âzâde olarak ruhunun samimiyetiyle Türklere iade etti. Fransa'nın Kilikya'da başlamış olduğu iş, bugün Türkiye'ye aynen devir ve teslim edildi. Bugün Türk ve Fransız itilafıyla açılan bu tarih bize yarın Türkiye ve umum Avrupa'nın sulh ve müsâlemetini temin etmelidir. Fransa'nın şarkta başlamış olduğu bu iş eğer böyle bir hâdise ile tetevvüc ederse bizim için en büyük bahtiyarlıktır (alkışlar).

Yalnız efendiler, bunu unutmamalıdır ki bir memleket dâhilinde aynı toprak üzerinde yaşayan insanlar arasında ihtilaf ve mücadele devam ettikçe o memleket hâricinde sükun ve emniyeti hiçbir zaman bulamaz. Bunun için buradaki etrafımızda toplanmamış olan ve din farkı gözetilmeksizin aynı ekmeği yiyen bu toprağın evlatlarını yan yana görürken ben bunları yarın da aynısıyla burada başımızın üzerinde gördüğüm ve birbirine dolanmış bu iki sancak gibi [Duvarda birbirine sarılı olduğu halde asılı bulunan Türk-Fransız bayraklarını eliyle göstererek] yekdiğerinden hiçbir zaman ayrılmamalarını temenni eder ve âtisi parlak olan Türkiye'yi selamlarım. (Şiddetli alkışlar)

Vali Hamid Bey'in Nutku

Vali Hamid Bey tarafından Adana'dan müfarakatinden Mösyö (Franklin Boullion)'un şerefine büyük bir ziyafet verilmiş ve mühim bir nutuk irad edilmiştir. Hamid Bey nutkunda kadim Türk -Fransız dostluğundan ve Harb-i Umumi'de Türklerin Fransızlarla harbi arzu etmediklerinden bahsettikten sonra Mösyö (Frankin Boullion)'un mesaisini kemal-i takdir ile yad etmiştir. Mösyö (Franklin Boullion) cevaben itilafın akdinden dolayı hissettiği memnuniyetini izah ettikten sonra Türklerin gösterdiği metanet sayesinde Adana'nın anavatana avdet ettiğini bundan sonra komşu ve dost olarak münasebat idame edileceğini söylemiştir.

"Adana'da Bir Ziyafet ve Mühim Nutuklar" **Vakit** No:147 (12 Kânûn-ı Sânî 1338/1922-13 Cemâziyellevvel 1340) s.2

15 Ocak 1922
Belge 254
Adana'da Şenlikler

Hakimiyet-i Milliye No:405 (15 Kânûn-ı Sânî 1338/1922 - 6 Cemâziyellevvel 1340) s.1

Adana'da Şenlikler

5 Kânûn-ı Sânî yevm-i mahsus addedilmiş ve her tarafta şenlikler yapılmıştır.

Adana vilayetinin tamamen tahliyesine müsadif, olan 5 Kânûn-ı Sânî bütün Adana ahalisince yevm-i mahsus addedilerek her taraf bayraklarla tezyin edilmiş ve gece fener alayları tertip olunarak icra-i şâd-mânî (sevinç) edilmiştir. (A.A)

(A.A)

"Adana'da Şenlikler" **Hakimiyet-i Milliye** No:405 (15 Kânûn-ı Sânî 1338/1922 - 16 Cemâziyellevvel 1340) s.1

حاكميت مليه
بريانك استعفاسى
موسيو (بريان) استعفا ايله‌دى
يكى مدافعهٔ مليه وكيلمز
فيضى بك نافعه وكيلى
جلال بك افنديك استعفاسى
استعفا حادثه‌سندن اول
درت يول
آطنه‌ده شنلكلر

17 Ocak 1922
Belge 255
Adana ve İmtidadındaki Ekalliyetler ve Cemiyet-i Akvam

Anadolu'da Yeni Gün No:392-779 (17 Kânûn-ı Sânî 1338/1922 - 18 Cemâziyellevvel 1340) s.1

Adana ve İmtidadındaki Ekalliyetler ve Cemiyet-i Akvam

Fransız hükümetinin Türk-Fransız itilafnamesi hakkındaki notası üzerine Cemiyet-i Akvam Kilikya'da aklliyetler hakkında teminat alındığına kanaat hâsıl etmiştir.

İstanbul 15 (A. A) Cemiyet-i akvamda Fransa hükümetinin Türkiye-Fransa itilafnamesi hakkındaki notası Mösyö Hanuto tarafından kıraat edilmiş ve bunun üzerine Kilikya'daki ekalliyetlerin mukadderatı kemal-i dikkatle tetkik edilerek bu babda lazım gelen teminatın istihsâl edildiğine kanaat hâsıl olmuştur. Ba'dehû İngiltere mümessili söz alarak Fransa hükümetinin izahatı son derece memnuniyet-bahş olduğunu ve İngiliz devletinin bundan haberdar olmakla mesut olacağını beyan etmiştir. İtalya Mümessili Maki Emperyali dahi İngiliz mümessilinin beyanatına iştirak etmiştir.

General "Goro" İdaremizi Methediyor.

İstanbul: 16 Kânûn-ı Sânî-(Muhabir-i mahsusumuzun telgrafnamesidir),

El-yevm Paris'te bulunan Suriye'deki Fransız Fevkalade Komiseri General Goro Türk-Fransız itilafnamesinin tatbikatının hitâm bulması hasebiyle bazı beyanatta bulunmuş ve Türk idaresini fevkalade beğendiğini söyleyerek demiştir ki:

"Kilikya'da Türk memurlarının gayetle iyi hareket ettiklerini bilhassa söylemek istiyorum."

"Adana ve İmtidadındaki Ekalliyetler ve Cemiyet-i Akvam" **Anadolu'da Yeni Gün** No:392-779 (17 Kânûn-ı Sânî 1338/1922 - 18 Cemâziyellevvel 1340) s.1

يكى كون
١٣٣٤
عمومى بر نظر
-٢-
يكى فرانسز قابينه‌سى تشكل ايتدى باش وكيل وخارجيه ناظرى: موسيو پوانقاره
آطنه وامتداده‌كى اقليتلر وجمعيت اقوام
حريت وائتلاف
قوچكيريدن عودت ايدن هيئت تحقيقيه
لوئيد جورج‌له پوانقاره‌نك ايلك ملاقاتى
يكى قابينه اسكى تعهداته صادق قالاجق
غريب خسته‌لق؟
قيمتدار آثار عتيقه‌مز، زواللى تراكيا

24 Ocak 1922
Belge 256

Adana'da Bir Komisyon - Adanalıların Hükümet-i Milliyemize Hediyeleri - Konyalılar Adana'ya Bir Heyet Gönderiyorlar - Koton İdrofil Fabrikası Bulundu

Anadolu'da Yeni Gün No:398-785 (24 Kânûn-ı Sânî 1338/1922-26 Rebî-ül-evvel 1340) s.2

Adana'da Bir Komisyon

Adana'da Ermenilerin yaptığı tahribatı tespit eylemek üzere mahallinde bir komisyon teşkil edilmiştir.

Adanalıların Hükümet-i Milliyemize Hediyeleri

Anavatana iltihak eden Adanalılar Adana'daki kumandanlık dairesiyle ahz-ı asker alım ve şube dairelerini şeref-i askeriye layık bir surette tefriş ve Devâire muktezi bütün malzemeyi tedarik ve ihda eylemek suretiyle ibraz-ı hamiyet eylemişlerdir.

Konyalılar Adana'ya Bir Heyet Gönderiyorlar

İki yüz kişilik bir seyahat heyeti ve hediyeler

Anavatana iltihak edene sevgili Adana'mızı tekrar yakından görmek, orayı ziyaret etmek tahassürü şüphesiz bugün her Türkün kalbinde kuvvetli bir aşktır. Bunu ilk defa hisseden Konyalılar müstahlas vilayetimize iki yüz kişilik bir seyahat heyeti göndermeyi taht-ı karara almışlardır. Bu heyete yirmi beş hanım da iştirak edecek ve birlikte beş vagon zahire de muhtâcîn-i ahaliye tevzi edilmek üzere götürülecektir. Konyalılar bu hareketlerinden dolayı şâyân-ı tebriktirler.

صوت خبرلر

رسمی تبلیغ : ۲۵ کانون ثانی ۳۳۸

جبهه و شهید ضابطان عائله‌لرینه کومور

هیئت وکلانك وظیفه و مسؤلیتی

داخلی خبرلر

اسکیشهر بازاری

بیوك اسکیشهر بازاری

کوزل ازمیر بازاری

قوطون ایدروفیل فابریقه‌سی بولوندی

آناطولی لوقنطه‌سی

نورول جمال

قطران علی حیدر

ماکنه‌لر و الکتریك مهندسلری

اسکیشهر بازاری سوکلی آنقره‌مزك بردانه جك تجارتخانه‌سیدر. شون لوازماتکزی اورادن تدارك ایدیکز

Koton İdrofil Fabrikası Bulundu

Adana'da Bodosaki ve Taryanı'nin İhanetkârânesi:

Mersin'e kaçıralım derken -ordumuz ve bütün ihtiyacatını tatmin edecek bir müessese- Bodosaki kimdir?

Harb-i umumi esnasında Almanya'dan celp edilerek Adana'ya gönderilen ve mütareke üzerine menzil müfettişi Miralay Bahaddin Bey tarafından muvazaa suretiyle Bodosaki'ye teslim edilen Koton İdrofil Fabrikası, İstanbul Mebusu Rıza Bey'in meclisteki beyanatı hükümetçe nazar-ı dikkate alınarak keyfiyet Adana vilayetine bildirilmiş ve taharrîyat neticesinde mezkûr fabrika meydana çıkarılarak vaz'-ı yed edilmiştir.

İki seneden beri Koton İdrofil mübâyaası için hârice verilen para yekünü calib-i dikkat bir yekün irâe etmektedir. bu fabrika sıhhiye-i askeriye riyasetince işlettirildiği surette hem ordunun ve hem de halkın muhtaç olduğu koton idrofil ihtiyacı bâligan mâ-belağ temin edilmiş olacaktır.

Şam'da tesis edilmek üzere mütarekeden on beş gün evvel İstanbul'dan sevk edilen ve mütareke üzere Kilikya'da kalan mensucat, debâgat, kondura ve araba fabrikalarının taharrî ve meydana ihracı fevkalade hâiz-i ehemmiyettir. Üç milyon kıymetinde olduğu Rıza Bey'in meclisteki beyanatından anlaşılan bu fabrikaların şâyân-ı ihmal bir kemmiyet olmadığı gibi bu fabrikaların buldurularak hal-i faaliyete getirildiği surette ister kalan bir kısım muhacirin ile şuhedâ ailelerinin terfihi ve bin-netice ordu ihtiyacâtının kolaylıkla ve kemâl-i sühûletle temini esbabı istikmâl edilmiş olacaktır.

Adana vilayetimiz gibi pamuğu mebzûl olan bu yerde imalat-ı sınaiyeye germi vermeyerek hâriçten ve mesela Amerika'dan celp etmek ve bu suretle milyonlarca lirayı hârice akıtmak istiklal-i iktisadımızı tehlikeye sürükleyen en başlıca amillerden birisidir. Fransızlarla yaptığımız itilafname üzerine Adana'daki fabrikalarını Mersin'e nakle çalışan Bodosaki ve Taryani'nin bu babdaki tertibat-ı hainanesi hükümet-i milleyemizin azim ve basiretiyle izâle edilmiş ise de halen emval-i metrukeden olan bu fabrikaların hal-i faaliyete ircâ edilemeyerek gazetelerimizin ilan kısmında sık sık nazar-ı dikkatimizi celp eden Amerikan bezi münakasaları gibi ve daima hârice meyli ve rağbet, milli programımızla telif kabul etmeyen basiretsizliklerdendir.

Ordumuzun muhtaç olduğu yazlık, çamaşırlık ve çadırlık bezi maaziyade temine kâfi olan bu fabrikaların Müdafaa-i Milliye Vekâletince derhal çalıştırılması halen derece-i vücuptadır.

Kayseri Mensucat fabrikasını kısa bir zaman zarfında ihya ettiği geçen gün bilmünasebe mevzubahis ettiğiniz Binbaşı Rıza Bey derecesinde ehliyetli bir idare memuru Adana ve imtidadındaki bu fabrikaları ordu ve memleket nam ve hesabına nâfi bir şekle sokabilir. Biz bugünden ithalatımızı tecdit ve memleketimizde çıkan mevâdd-ı iptidaiyeyi dâhilen mevâdd-ı mamule halinde istihlak etmez ve münhasıran hârice müftekır kalırsak bin-netice iktisaden ölüme mahkûm olacağımızı kabul etmemiz icap eder. İstiklal-i iktisadi ile muvaşşah olmayan milli bir istiklalin bize hayat-ı nefh edemeyeceğini hiçbir zaman hatırdan çıkarmamalıyız.

Adana'daki birkaç fabrikasıyla milyonlar kazanan ve harb-i umumi esnasında mücerred bizim ihmal ve teseyyübümüz yüzünden mevcut servetini bir misli arttıran ve akeb-i mütarekede İstanbul'a gelerek beş yüz bin liraya Pera Palas Otelini satın alarak Rum Cemaatine hediye eden ve Anadolu'yu istilaya çalışan Yunan ordusuna milyonlarla drahmi iane veren Bodosaki'yi bu cesim servete malik eden mezkûr fabrikaların ehemmiyetini takdir etmek lazımdır. Şu düsturu unutmayalım: Bir millet fabrikasız yaşayamaz.

Anadolu'da Yeni Gün No:398-785 (24 Kânûn-ı Sânî 1338/1922-26 Rebî-ül-evvel1340) s.2

29 Ocak 1922
Belge 257
Adana'da Çekilen Büyük Sancak

Hakimiyet-i Milliye (29 Kânûn-ı Sânî 1338/1922 -) s.2

Adana'da Çekilen Büyük Sancak

Adana vatanperverleri Pozantı'ya sığındıkları zaman kavuşur kavuşmaz büyük bir sancak çekilmesine karar vermişlerdi, yüz kırk arşınlık bu sancak çekilmiş ve dalgaları arasında Adanalıların kalbine heyecanlar nefh (üflemek) etmişlerdir.

Pozantı'ya sığınan Adana vatanperverleri bu dar muhitte çok heyecanlı ve daimi bir ümitle yaşadılar. Onların orada maddi vesaitsizlik içinde çıkardıkları "Yeni Adana" bu ulvi heyecanın pek çok eserlerini her gün bize okur dururdu. Elimizden alınan topraklarımızın hasretini çekenler arasında en çabuk emellerine muvaffak olanlar Adanalılar oldu ve bugün güzel vilayetimizde iki senelik hasretinin bütün acılarını çıkarıyorlar. "Yeni Adana" bize her gün gösteriyor ki orada yeni doğan bir Türklük var.

Kavuştukları memleketleri için her gün kalplerini sevinçle dolduran bir hadise karşısındalar. Artık gözlerinden her dem tatlı gözyaşları akıyor. Adanalılar bu meserreti burada bizlere de aynı heyecanı yaşatıyor ve bu suretle bütün memleketin halâs zamanının yaklaştığını bu heyecanlar arasında kalplerimiz haber veriyor.

Adana vatanperverleri, Pozantı'da memleketlerinin hasretini çektikleri vakit, kavuşur kavuşmaz güzel tasavvurlardan biri olarak da büyük bir sancak ihzarını düşünmüşler. İşte o zaman yalnız bir ümit olan bu büyük sancak Adana'da Saat Kulesiyle Ulu Cami'nin minaresi arasına çekilmiş ve Adana bütün vatanperverlerine dalgaları arasında çok heyecanlı dakikalar geçirtmiştir. "Yeni Adana" refikimiz bu sancak ve keşide merasimi hakkında şu tafsilatı veriyor:

Bayrak yüz kırk arşın kumaştan yapıldı. Yalnız hilalin içinde dört dikişçi çalışıyordu. Hükümet dairesinin büyük salonu bu işe ancak kâfi gelmişti. Bayrağın cidden güzel ve pürüzsüz bir surette tanzimine muvaffak olan Maarif Müdürü Refet Bey ile imal eden terzi Nuri Efendi'nin mesaileri şâyân-ı takdirdir.

اطنه‌ده چکیلن بیوك سنجاق

آطنه وطنپرورلری یوزانلیه سفینه‌لری زمان قاووشاجق بیوك بر سنجاق چکمه‌سنه قرار ویرمشلردی ، یوزلرجه آوشونلق بر سنجاق چکلیش مراسملری آره‌سنده آطنه‌لیلرك قلبه هیجانلر نفخ ایتمشلردر

[illegible]

Türkiye'de ilk defa olarak bu kadar büyük bir bayrağı keşide etmek şerefi Adanalılara nasip olmuştur. Bu bayrak Türkiye'nin ilk büyük bayrağıdır.

Bayrak evvelki sabah tamamen bitmişti. Merasimle hükümet konağından indirildi. Binlerce halk tarafından ufkî bir surette tutularak caddelerde gezdirildi. Bu muazzam müstatili lâ-ekal iki yüz kişi tutuyordu. Büyük bir iştiyâkla bayrak, önde debbağların milli müzikası olduğu halde, alkış tufanları içinde gezdirildi. Caddelere sığmayan bu kalabalığın başı üstünde yükselen bu al sancak bilâ istisna herkese tatlı gözyaşları döktürüyor ve çılgın bir surette etraftaki insanları sürüklüyordu.

Bu merasim pek heyecanlı oldu. Bu şanlı büyük sancak her iki kuleden makaralarla göklere doğru çekilirken, müheyyic dalgalarla yükseliyordu. Orada bulunanlardan hiç birisi şuurlu değildi. Herkes fart-ı heyecandan gözleri kararmış ve herkes kendisini başka bir aleme nakletmişti. Dünyada daha bundan sevimli bundan güzel bir şey olamazdı. Şehrin tepesinde kırmızı bayrağımızı bir deniz ortasında beyaz köpüklü bir dalga gibi mevceler yapan büyük hilali seyretmekten hiçbir kimse doyamıyordu.

Alkış tufanları içinde bir ihtiyar bu bayrağın altında ellerini yukarı kaldırmış:

Allah'ım artık benim gözlerimi kapa! Bu dünyada başka bir şey görmek istemiyorum, kalbim bu heyecanla dursun! diye haykırıyordu.

"Yeni Adana" refikimizin Mersin muhabiri şehrin suret-i teslimi hakkında şu malumatı vermektedir. 3 Kânûn-ı Sânîde zafer bayrağını hâmilen kahraman kıtaatımız Mersin'e girmiştir.

Askerlerimizin bugün şehre gireceğini haber alan halk şetâretle istikbale hazırlanmış ve güneşten evvel yataklarından kalkan ahali pür neşe akın akın bayraklarını hâmilen istasyon civarına koşuyor ve sabırsızlıkla trene intizar ediyordu. Trenin vürûdu üzerine Fahrettin ve merkez kumandanı Demir Ali ve misafirlerden Biga Mebusu Hamdi, livamız mebusu Yusuf Ziya ve milli kumandanımız Hacı Ömer Bey, müfti-i memleket ve rüesâ-i memurin-i mülkiye ve askeriye ve eşraftan mürekkep heyet, Muhiddin Paşa ve maiyeti erkânı ile ve mebusin-i kiram ve bunlara Tarsus'tan iltica eden eşraftan Sadık Paşa damadı Hakkı Bey karşıladılar. Sevgili askerlerimiz de kemal-i intizam ve satvetle vagonlarından inerek önlerindeki müzika terennüme başladı.

Evvelce ihzâr edilmiş olan otomobil ve arabalara misafirler rakip oldular istasyona beş dakika mesafede Tarsus caddesi üzerinde mektep tâlibat ve talebesi ve Sancak-ı Şerif ile ayet-i kerimeyi menkûş alemleri hâmil meşâyih ve ondan sonra her sınıf ahali ve esnaflar ellerinde ve omuzlarında bayrak olduğu halde dizilmiş idiler. Başta paşanın otomobili olduğu halde karargâh itthâz edilen binaya aheste aheste hareket edildi. Meşâyihin tevhîd ve tehlîlleri ve mektep talebelerinin muharrik manzumeleri ve halkın alkış tufanları arasında giden askerlerimizin celadeti gönlümüze bir hiss-i gurur uyandırıyor ve her köşede kurbanlar kesiliyordu, hele kadınların milli neşideler söyleyerek askerin eteklerini öpmesi ve bastıkları topraklara kapanmaları pek ulvi bir heyecan uyandırıyor.

Şehir kâmilen al bayraklarla donatılmış güya ki bir lalezâra dönüş ve üç seneden beri bir kisve-i mateme bürünmüş ve yabancı bir bayrağı bulunduğundan dolayı esasen haliyle ağlamakta olan zavallı Mersinimiz şu temaşa-yı safayı ve hilalin canlandığını görünce yine lisan-ı hal ile şen ve şatır olmaya başlamıştır.

Bundan sonra Muhiddin Paşa bir nutuk irad eylemiş ve Safa Bey mukabele de bulunmuş, dualar okunmuştur.

Ertesi gün vali vekili Hamid Bey, Madam Gaulis ve bazı Fransız zabitleri Adana'da kalmışlar ve şereflerine otuz beş kişilik bir ziyafet verilmiştir.

Öğleden sonra Madam Gaulis müfârakat etmiştir. Ayın beşinde Mersin Rüsumatı İdaresinde bir ziyafet verilmiş ve sancak çekilmiştir.

"Adana'da Çekilen Büyük Sancak" **Hakimiyet-i Milliye** (29 Kânûn-ı Sânî 1338/1922 -) s.2

31 Ocak 1922
Belge 258

Adana'da Afgan Sefirinin Tebriki

Hakimiyet-i Milliye No:419 (31 Kânûn-ı Sânî 1338/1922 – 2 Cemaziyülahır 1340) s.1

Adana'da
Afgan Sefiri Hazretlerinin Tebriki

Afgan Sefiri Ahmed Han hazretleri "Yeni Adana" refikimize şu mektubu göndermişlerdir:

"Birkaç gün evvel Derli gazetesi sefaretimize karşı pek samimi bir teveccüh ibraz etmişti. Bugünlerde Yeni Adana gazetesi sefaretimize vasıl olarak oradaki havadisten bizi müstefid ediyor. Dindaşınız olan Afgan milletine pek samimi merbûtiyetinizi izhâr eden işbu teveccühe karşı teşekkür etmeyi bir vecibe addederiz. Aramızdaki dini ve hakiki rabıtaların ruz-ı efzun olmasını Cenab-ı Hak'tan temenni ederim. Ve bilvesile Adana memleketinin istihlâsını size ve oradaki bulunan bütün dindaşlarımıza kendim ve sefaret ve milletim namına tebrik ederim.

حاكميت مليه
خارجيه وكيلى روس سفارتخانه سنده
مدافعهٔ مليه بودجه سى حقنده
تجارت سياستى
موسيو ارالوفك اعتمادنامه سى
بالقان احوالى
پطريقخانه رزالتى
اطنه ده

Cevad Paşa Adana'da

Esbak-ı Harbiye Nazırı Cevat Paşa ayın on yedinci günü Mersin tarikiyle Adana'ya gelerek Vali Hamid Bey'in evine misafir edilmiştir. Ve istasyonda bir kıta-i askeriye jandarma ve polis tarafından selamlanmıştır.

Almanya'nın büyüklüğüne mütegayyirane bir mukabelesi

Adana hakiki, işgal esnasında zulme ve gadre karşı mevki' ve nefsini düşünmeyerek kanatlarını gerek kadın, çocuk, bütün Türklere karşı kahramanâne bir himaye gösteren ve en nihayet fecâyi' dayanamayarak halk ile beraberce Adana'yı terk eden Adana İran Konsolosu Asaf Han'a karşı pek minnettarâne tezahüratta bulunmasını ve Asaf Han memleketine girerken müzikalar, bayraklar, bütün esnafın iştirakiyle teşkil edilen büyük bir alayla istikbal edilmiş ve şerefine dükkânlar kapanmıştır.

Sivas'ta:

Vasıf Bey'in Teşekkürü

Sivas Mebusu Vasıf Bey irade-i milliyenin tebrikine karşı şu mektubu göndermiştir:

"Beni hemşeri sıfatıyla selamlayarak beyan-ı hoş-amedi eden mektubunuza pek mütehassis oldum çok teşekkür ederim. Tarihi bir çok şerefler kaydeden sevgili Sivas milli inkılâbın ilk şulesini, vefakâr sinesinde parlatmış olmakla tarihimizde yüksek bir mevki' daha kazanmış ve elbette bu şehirlilere hemşehri olmak bendeniz için mübâhât ve hatta bir derece gururu bile badi olmuştur. Hele milletin iradesini ilk neşreden ve namını ona izafe eden gazetenizin nüshalarını okumak bana inkılap tarihinin safahat-ı iptidaiyesini yeniden yaşattı. Buna da ayrıca teşekkürler ederim. Şimdilik zamanım müsait olmadığından fazla yazmayacağım. Beni mazur görmenizi ihtiramâtımı kabul ve pek samimi ve halis hissiyat-ı ihtiramkâranemi hemşerilerimize iblağ buyurmanızı rica ederim aziz efendim.

"Adana'da Afgan Sefirinin Tebriki" **Hakimiyet-i Milliye** No:419 (31 Kânûn-ı Sânî 1338/1922 – 2 Cemaziyülahır 1340) s.1

7 Şubat 1922
Belge 259
Sevgili Adana Anavatana Kavuşurken

Anadolu'da Yeni Gün No:410-797 (7 Şubat 1338/1922-9 Cemâzi-yel-âhir 1340) s.1

Sevgili Adana Anavatana Kavuşurken

Adana hükümet konağına Osmanlı bayrağı çekilirken halk tarafından fevkalade tezahürat icra edilmiş ve meserret gözyaşlarıyla selamlanmıştır.

Resmin altında:

Sevgili Adana'mız anavatana kavuştuğu esnada mübeccel bayrağımız hükümet konağına çekilirken.

Sevgili Adana'mızın anavatan ne gibi parlak tezahürat ve sürur-ı şetaretle iltihak ettiğini yazmak ve mübeccel bayrağımızın hükümet konağına keşide edilirken fevkalade heyecan ve tehassüs içinde bulunan halk tarafından meserret gözyaşları döküldüğünü Adana Valisi Hamid Bey'le, Kumandanı Muhiddin Paşa'nın vürûdunda kıta-i askeriye tarafından resm-i selam ifâ edilen bando muzika tarafından istiklal marşı terennüm olunduğunu yazmıştık. Bu defa bu mesrûr merasimin bir canlı vesikasını ele geçirdiğimizden kârilerimizin nazargâh-ı tahassürlerine arz ediyoruz. Kısa fakat ihtilâc ve asabiyet içinde geçen bir iftiraktan sonra sevgili Adana anavatana kavuşurken İzmir'i, Edirne'yi hatırlamamak kabil midir? Bu avdet-i mesudu alkışlarken şuna da kuvvetle kani bulunmalıyız ki, İzmir'de de, Edirne'de de pek kısa zamanda böyle tezahürleri re'yü'l-ayn görerek mübahi olacağız. Bedbaht anne kaybettiği ilk evladını sinesine tekrar alırken bu kavuşmanın düşmanın hezeyanını hazırlayacak azim ve şiddet, kuvvet ve metaneti bir kat daha tezyit ettiği şüphesizdir.

"Sevgili Adana Anavatana Kavuşurken" **Anadolu'da Yeni Gün** No:410-797 (7 Şubat 1338/1922-9 Cemâzi-yel-âhir 1340) s.1

یکی گون
حسابجه بوگون طوپلانه‌لری مقرردی فقط عجبا طوپلانه‌بیله‌جکلرمی
بخارا سفیرلکی
ازمیرده بومبا کبی پاطلایان بر خبر استرپادیسک کیزلی ملاقاتلرنده‌کی اسرار
سیاسی بر سیاحت
سوکیلی آطنه آناوطنه قاووشورکن..
مله‌تیوس استانبوله کلیورمش بو وادده‌کی بیاناتی
بونومی قابینه‌سنك استعفاسی اطرافنده
روسیه واوقراینا ایله چك-اسلوواقیا آره‌سنده

18 Nisan 1922
Belge 260
Adana'ya Kuva-yı Miliye'nin Girmesi Üzerine, İzmir'e Geçen Ermeni Komitesi Fedai Reislerinin, Anadolu İçlerine Akın Yapmak Amacıyla Ermeni Gençlerini Topladıkları.

Adana'ya Kuva-yı Miliye'nin girmesi üzerine, İzmir'e geçen Ermeni Komitesi fedai reislerinin, Anadolu içlerine akın yapmak amacıyla Ermeni gençlerini topladıkları

TİTE ARŞİVİ
Belge No: K59G95B95001

Öteden beri komite riyasetinde bulunarak Mütarekeden sonra başlarına topladıkları bir takım çete efrâdıyla Adana, Kilikya cihetlerine gidip birçok mezalim, fecâyi' katliamlar icra ederek Kuva-yı Milliye'nin Adana cihetlerini işgalleri sıralarında savuşarak İzmir'e gelip Yunan ordusuyla müştereken bilfiil çalışan komite fedai reislerinden Murat nam-ı diğer Hamparsum Boyacıyan, Pandokt, Paraman, A. Sıvacıyan, Takovor Haneciyan, Vahakın nam şerirler Ermeni komitesinin bu kere Yunan komitesiyle yapmış oldukları ittifakname üzerine el-yevm İzmir'de bulunan Ermeni generallerinden Torkum'dan telakki eyledikleri emir mûcebince İzmir ve havalisindeki eli silah tutan Ermenileri davetle cümlesini teslîh eyledikleri gibi General Torkum tarafından İstanbul'da ve gerek yerli ve gerek taşradan gelmiş olan Ermenilerden iş yapabileceklerin hemen İzmir'e sevkleri işâr kılınmış ve İstanbul komitesi dahi buraca merkumunun levazımatının ikmâlleriyle meşgul olup peyderpey sevk edilecekleri ve efrâdın İzmir'e vürutlarını müteakip doğruca Anadolu'nun muhtelif mahallerine akınlar icra edecekleri taht-ı karara alındığı istihbâr kılınmıştır.

Ancak bâlâda esamileri münderic eşirradan bazılarının Adana cihetlerinde müsâdeme esnasında katledildikleri evvelce haber alınmıştı. Bu defaki tertibat meyanında isimleri zikredilmekte ise de bunların mukaddemâ Adana'da katilleri işâ'a olunan fedailer olup olmadıkları anlaşılamamış ve maa-hâzâ komitenin diğer fedailerinin yine aynı namlar altında saha-i habâsete atılmaları ihtimali de vârid-i hatır görülmüş olmakla arz olunur.

18 Nisan 1338
Şevki
Yazılmıştır.

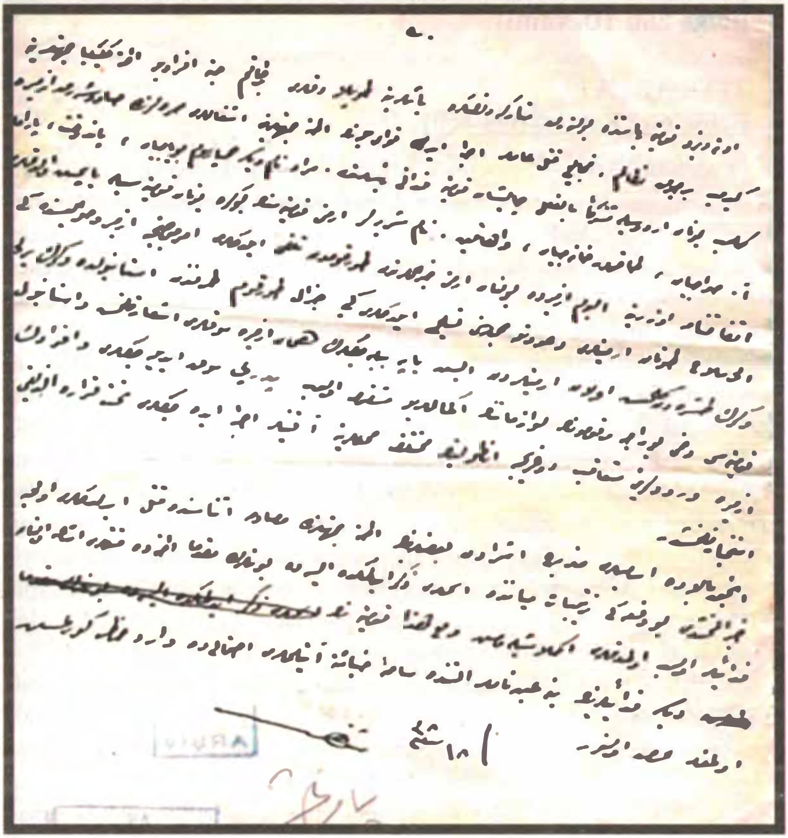

Belge 260 (Devamı)

TİTE ARŞİVİ
Belge No: K59G95B95_1001

Öteden beri komite riyasetinde bulunarak Mütarekeden sonra başlarına topladıkları bir takım çete efrâdıyla Adana, Kilikya cihetlerine gidip birçok mezalim ve fecâyi', katliamlar icra ederek Kuva-yı Milliyenin Adana cihetlerini işgalleri sıralarında savuşarak İzmir'e gelip Yunan ordusuyla müştereken bilfiil çalışan komite fedai reislerinden Murat nam-ı diğer Hamparsum Boyacıyan, Pandokt, Paramat, A. Sıvacıyan, Takovor Haneciyan, Vahakın nam şerîrler Ermeni komitesinin bu kere Yunan komitesiyle yapmış oldukları ittifakname üzerine el-yevm İzmir'de bulunan Ermeni generallerinden Torkum'dan telakki eyledikleri emir mûcebince İzmir ve havalisindeki eli silah tutan Ermenileri davetle cümlesini teslîh eyledikleri gibi General Torkum tarafından İstanbul'da ve gerek yerli ve gerek taşralardan gelmiş olan Ermenilerden iş yapabilecek olanların hemen İzmir'e sevkleri işâr kılınmış ve İstanbul komitesi dahi buraca merkumunun levazımatının ikmâlleriyle meşgul olup peyderpey sevk edilecekleri ve efrâdın İzmir'e vürûdlarını müteakip doğruca Anadolu'nun muhtelif mahallerine akınlar icra edecekleri taht-ı karara alındığı istihbâr kılınmış.

Ancak bâlâda esamileri münderic eşirradan bazılarının Adana cihetlerinde müsâdeme esnasında katledildikleri evvelce haber alınmıştı. Bu defaki tertibat meyânında isimleri tekrar zikredilmekte ise de bunların mukaddemâ Adana'da katlleri işâ'a olunan fedailer olup olmadıkları anlaşılamamış ve maa-hâzâ komitenin diğer fedailerinin yine aynı namlar altında saha-i habâsete atılmaları ihtimali de vârid-i hatır görülmüş olmakla rapor arz ve takdim olunur efendim.

18 Nisan 1338
Şevki, 1.Şube, 1.Zabıt
Bu mealde bir şey evvelce yazmıştık.

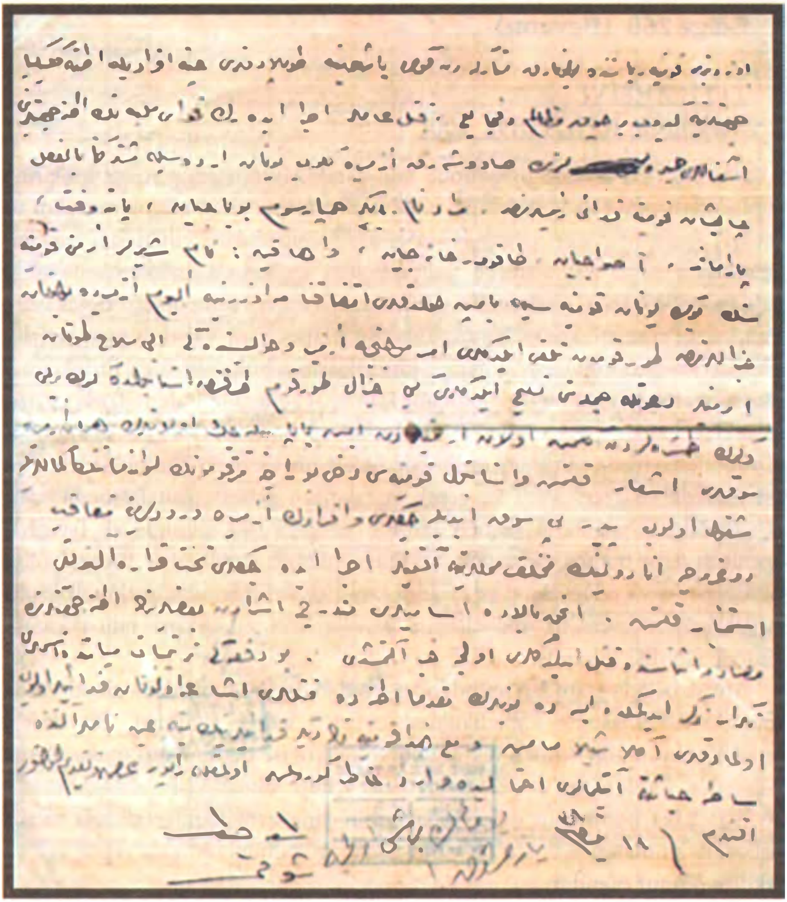

Belge 260 (Devamı)

TİTE ARŞİVİ
Belge No: K59G95B95_2001

Öteden beri komite riyasetinde bulunarak Mütarekeden sonra başlarına topladıkları çete efrâdıyla Adana, Kilikya cihetlerine gidip birçok mezalim ve fecâyi', katliamlar icra ederek Kuva-yı Milliyenin Adana cihetlerini işgalleri sıralarında savuşarak İzmir'e gelip Yunan ordusuyla müştereken bilfiil çalışan komite fedai reislerinden Murat nam-ı diğer Hamparsum Boyacıyan, Pandokt, Paraman, A. Sıvacıyan, Takovor Haneciyan, Vahakın nam şerirler Ermeni komitesinin bu kere Yunan komitesiyle yapmış oldukları ittifakname üzerine el-eyvm İzmir'de bulunan Ermeni generallerinden Torkum'dan telakki eyledikleri emir mûcebince İzmir ve havalisindeki eli silah tutan Ermenileri davetle cümlesini teslîh eyledikleri gibi General Torkum tarafından İstanbul'da ve gerek yerli ve gerek taşralardan gelmiş olan Ermenilerden iş yapabilecek olanların hemen İzmir'e sevkleri işâr kılınmış ve İstanbul komitesi dahi buraca merkumunun levazımatının ikmâlleriyle meşgul olup peyderpey sevk edilecekleri ve efrâdın İzmir'e vürûdlarını müteakip doğruca Anadolu'nun muhtelif mahallerine akınlar icra edecekleri taht-ı karara alındığı istihbâr kılınmış.

Ancak bâlâda esamileri münderiç eşirradan bazılarının Adana cihetlerinde müsâdeme esnasında katledildikleri evvelce haber alınmıştı. Bu defaki tertibat meyânında isimleri tekrar zikredilmekte ise de bunların mukaddemâ Adana'da katlleri işâ'a olunan fedailer olup olmadıkları anlaşılamamış ve maa-hâzâ komitenin diğer fedailerinin yine aynı namlar altında saha-i habâsete atılmaları ihtimali de vârid-i hatır görülmüş olmakla rapor arz ve takdim olunur efendim.

18 Nisan 1338
Şevki, 1.Şube, 1.Zabıt
Müdüriyet-i Umûmiyye-i Aliyye'ye takdim olunur. 18 Nisan 1338
Birinci Şube Müdürü Hasan Hüseyin

20 Nisan 1922
Belge 261

20 Nisan 1922
Belge 261

Adana'da bir haftalık un ve buğdayın kaldığı ve iki un fabrikasının bulunduğu.

GNKUR ATASE ARŞİVİ
İSH-Kutu Nu-1536 Gömlek Nu-63- Belge Nu-63-1(2)

GNKUR ATASE ARŞİVİ
İSH-Kutu No.1536 Gömlek No.63- Belge No.63aa

Adana
19/4/1338
Vüsul, 20/4/1338

Şifre halli
Adet
116
Sureti Heyet-i Vekilededir.

Müdafaa-i Milliye Vekâletine

1-Adana'da ancak bir haftalık buğday ve un olduğu tahakkuk etmiştir. İki un fabrikası durmuş ve yalnız birisi bu bir haftalık buğday işlemekte bulunmuştur. Belediye bu unun şehrin ihtiyacı için muhafazasına ve köylere bile bir şey verilmemesine karar verip icab edenlere tebliğ etmiştir.

2-Üç gün evveli Mersin'e gelen un adeta kapışılmıştır. Dört gün sonra Antalya'dan yine un geleceği rivayet olunuyor.

3-Çuvalı 18 liraya çıkan un için kâfi para alınamaz iken unun yokluğu en mühim bir mesele oldu. Bu sebepledir ki Bilemedik'teki depo 5. Alayı iaşe edemeyeceğini arz etmiştim. Ve bir haftayı müteakip Mersin'e, Adana'ya kifayet miktarı un veya buğday girmezse hal vahim olacaktır.

5-Hariçten ithal edilecek ve müreccahan buğdayın ikinci ve üçüncü nevileri üzerindeki memnuniyetin refi yani gümrük resminin eski tarife mûcibince alınması yegâne ve en iyi seri çare-i hal fikrindeyim efendim.

Aslı Levâzımat-ı Umûmiyededir.

Adana ve Havalisi Kumandanı
Fahrettin

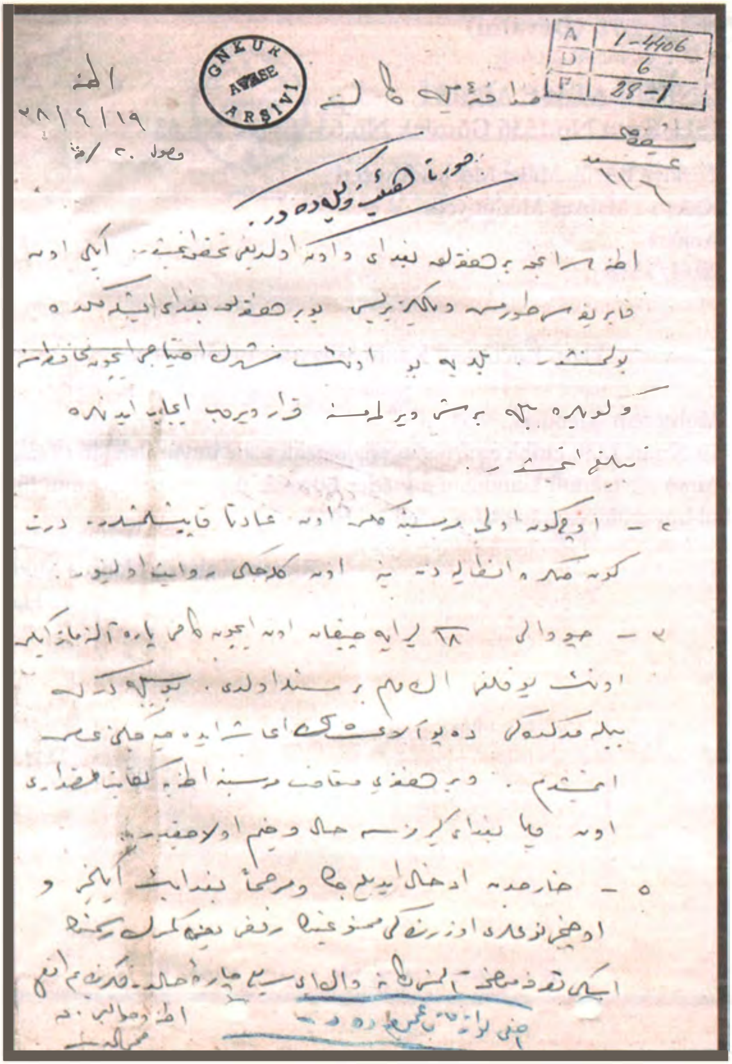

GNKUR ATASE ARŞİVİ
A 1-4406
D 6
F 28-1
اطنه
٢٨/٦/١٩

Belge 261 (Devamı)

GNKUR ATASE ARŞİVİ
İSH-Kutu No.1536 Gömlek No.63- Belge No.63

Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyaseti
Kalem-i Mahsus Müdüriyeti
Ankara
20/4/1338

Harp Encümeni Kâtibi Muzaffer Beyefendi'ye

Muhterem Efendim,

19 Nisan 1338 tarihli emirnameleriyle irsali irade buyurulan şifreli telgraf suretinin ... takdim kılındığını arz eder bilvesile ihtiramât-ı fâikamın lütfen kabul buyurulmasını istirham eylerim efendim.

Riyaset Kalem-i Mahsus Müdürü
Hayati

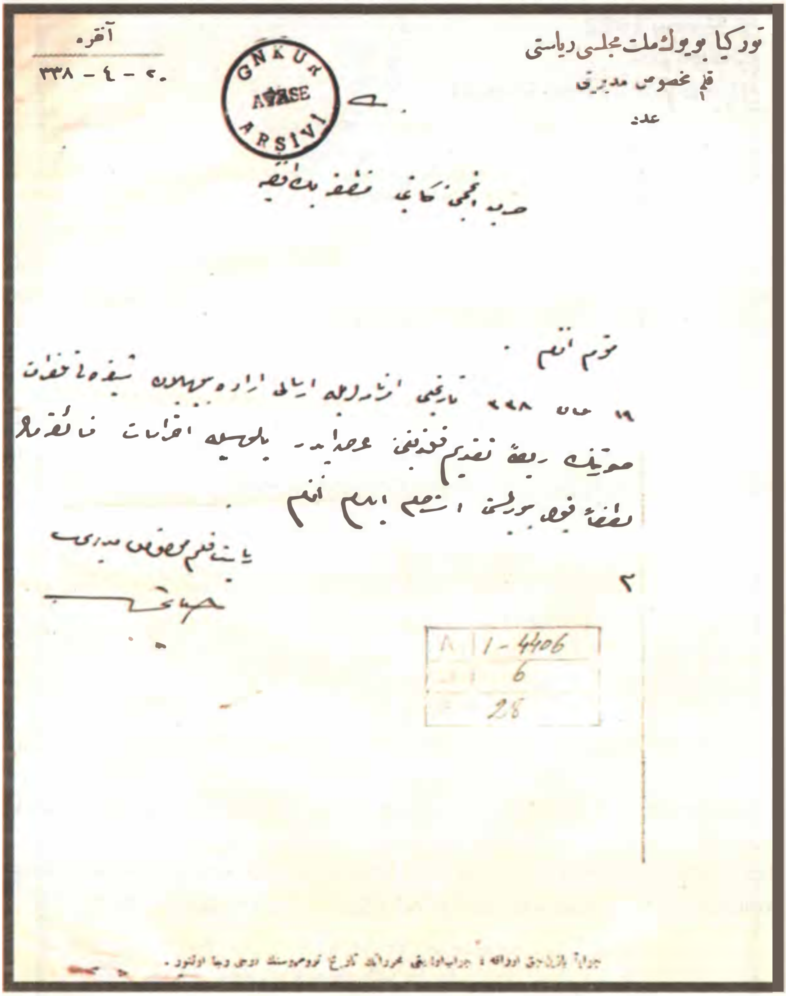
تورکیا بویوک ملت مجلسی ریاستی
قلم مخصوص مدیریتی
عدد:

آنقره
۲۰ - ٤ - ۳۳۸

GNKUR ARASE ARŞIVI

حربیه انجمنی کاتبی نشأت بک افندیه

محترم افندم،
۱۹ نیسان ۳۳۸ تاریخلی اثرلریله ایصال اراده بیوریلان شعبه‌ء عاجزانه
حقیقت ربعه تقدیم قیلندیغی عرض ایدر. بالمناسبه احترامات فائقه‌مک
لطفاً قبولنه بیورلسنی استرحام ایلرم افندم

ریاست قلم مخصوص مدیری
۲

۸	1-4406
	6
	28

جوابلر یازیله‌جق اوراقده جوابلرین تاریخ و نومروسنک ذکری رجا اولنور.

8 Mayıs 1922
Belge 262
Harp Encümeni Raporları

ATASE ARŞİVİ

Harp Encümeni

Bakanlar Kurulunun 14 Ocak 1922 tarihli toplantısında, ordu işlerini düzenlemek ve kolaylaştırmak için Başkomutan Mustafa Kemal başkanlığında bir Harp Encümeni kurulması kararlaştırılmış ve Encümenin kuruluşu aşağıdaki emirle ilgili makamlara tebliğ edilmiştir:

(...)

9. Maliye Bakanlığı kuru sebze alımları için Adana Muhasebeciliği emrine 30.000 lira verecek ve Muhasebeci ile Adana Satın Alma Komisyonunun birlikte alacakları kuru sebze süratle Konya'ya nakledilecektir. (s.9)

26 Şubat 1922 Tarihli Harp Encümeni Toplantısı

Encümene Gelen Evrakların Özeti

(...)

7. Daha önce Adana'da tarım yapamayanlara dağıtılmak üzere Konya bölgesinden 130 vagon miktarında zahirenin Adana'ya ihracına izin verilmişti. Bundan faydalanan Konya tüccarlarının ellerindeki zahirelerini gizleyerek Adana istikametinde ihracat yaptıklarını, bu yüzden Konya bölgesindeki alımların azaldığını ve fiyatların çok yükseldiğini bildiren Konya Valiliği ve Batı Anadolu Menzil Müfettişliği; ihracatın yasaklanmasını, zahireye vergi konulmasını ve alımlar için para gönderilmesini rica ettiler. (s.18)

حرب انجمنی

Encümen Kararları
(...)
7. Ordunun ihtiyaçlarını karşılamak için gerektiğinde erzak, Tekâlif-i Harbiye yoluyla da toplanabilecek ise de şimdilik buna gerek olmadığından peşin para ile alımlara devam edilecek, Konya bölgesinden Adana istikametine zahire ihracı yasaklanacaktır. (s.19)

Seyyar ordunun acil ve zorunlu olan hayvan ihtiyacının 8.630 olduğu, Başkomutanlık emriyle alımlar yapılsa ve Fransızlardan alınacak hayvanlar ile Ruslardan sözü alınmış olan 500 hayvan gelse dahi kayıpların devamlı ikmali için doğudaki kaynaklardan faydalanmak gerekmektedir. Bunun için doğudaki birliklerin elinde hazır olanlardan mükemmel teçhizatıyla beraber ve genel mevcuduna göre katır, mekkare ve binek olarak 2.500 hayvanın gelecek olan 21'inci Tümen ile beraber derhal yola çıkarılması ve ayrıca El-cezire Cephesi'nden 1.000, Merkez Ordusundan 1.000 ve Adana bölgesinden 500 hayvanın teçhizatıyla beraber Batı Cephesi'ne gönderilmeleri hususunun emredilmesi Batı Cephesi'nden Başkomutanlığa yazılmıştı. (s.22)

(...)
Gerektiğinde Cepheyi Birliklerle Takviye:
21'inci Tümen 5 Mart 1922'de Erzincan'dan hareket etti. Bir tümen Adana'da kuruluyor. Bir tümen Merkez Ordusu bölgesinde mevcuttur. Bir karma müfreze Ankara'dan çıkar.
Sağlık Hizmetleri:
80 doktor, 40 eczacı İstanbul'dan isteniyor. Adana'da 5.000 yataklı hastaneler açılıyor. Ankara hastaneleri hazırlanmadadır. Batı Anadolu Menzili geniş sıhhiye teşkilatı yapacaktır. Ankara, Kadınhanı, Kayseri'de frengi hastanelerimiz vardır. Kızılaydan altı otomobil alınmıştır. Benzin gelince cepheye gönderilecektir. Sıhhiye vagonları tamir edilmektedir. (s.25)

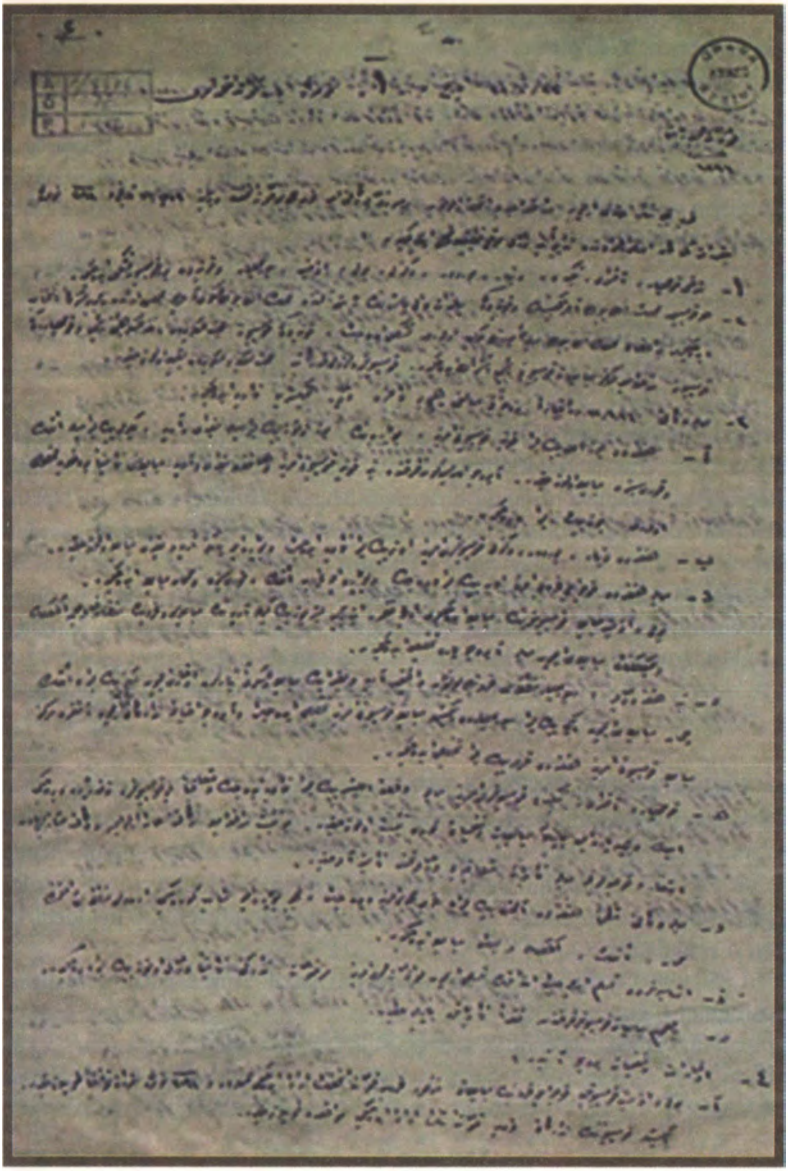

12 Mart 1922 Tarihli Harp Encümeni Toplantısı
Encümene Gelen Evrakların Özeti
(...)

2. Konya istikametinden Adana'ya zahire ihracı yasaklanmıştı. Bu yasağın katıklı tabir edilen buğday ile karışık çavdarla buğday ve arpadan başka hububatı içine alıp almadığı ve kara yollarından bazı yerlerde ihracata devam edildiği Niğde Mutasarrıflığı tarafından bildirildi. (s.28)

Encümen Kararları
(...)
15. Fransızlardan alınan ve nakliye ücretlerinin ödenmemesi sebebiyle Rayak ve Katma taraflarında kalan Batı Cephesi'ne tahsis edilmiş hayvanların naklinin hızlandırılması için Mersin Muhasebeciliğinin Mersin Bankasından 66.550 frangı, Adana Bölgesi Komutanlığı emrine hemen ödemesi Maliye Bakanlığından 14 Şubat 192214 tarih ve 87 sayılı Yazı ile Mersin Muhasebeciliğine, Adana Bölgesi Komutanlığına, Batı Cephesi Komutanlığına, Milli Savunma Bakanlığına ve Maliye Muamelat-ı Nakdiye Müdürlüğüne bildirildi. (s.33-34)

19-20 Mart 1922 Tarihli Harp Encümeni Toplantısı
Gelen Evrakların Özeti
(...)
6. Harbiye Dairesinin silah, cephane, benzin vesair ihtiyacı ve bunlar için gerekli para ile şimdiye kadar yapılan kontratları gösterir 25 maddelik15 listesi aşağıdadır:
1. 50.000 Cephenin benzin ihtiyacının ikmali için Adana ve Havalisi Komutanlığı emrine (s.35)

2 Nisan 1922 Tarihli Harp Encümeni Toplantısı

28 Mart 1922'den sonra Encümen ancak 2 Nisan 1922'de toplanabildi. Birikmiş evrak ile beraber Milli Savunma Bakanlığından Bakanlar Kurulu Başkanlığına yazılan ve sureti aşağıda olan yazı geldi:

Suret

(...)

5. Adana Bölgesi Komutanı, "Havale veriliyor; buna karşılık para yoktur. Olanları da Ankara'ya istiyorlar, bari hiç havale verilmesin." diyor. (s.46)

Encüman Kararları

(...)

5. Emlak, arazi, gelir ve bakaya vergileri bütün memlekette mahalline bırakılmıştır. Kahramanmaraş ve Gaziantep livalarının ayni vergileri de Adana'ya tahsis edilecek ve Adana'nın ihtiyacının bu şekilde teminine çalışılacaktır. Bunlardan başka Gaziantep Gümrük İdaresinden 20.000 lira Adana Bölgesi Komutanlığı emrine verilecektir.

9 Nisan 1922 Tarihli Harp Encümeni Toplantısı

Encümene Gelen Evrakların Özeti

(...)

2. Adana Valiliğince, Adana bölgesinden yüzde yirmi nakliye aracı aliminin ertelenmesi istenilmiştir. Başkomutan Mustafa Kemal Paşa bu hususta ne düşünüldüğünün bildirilmesini emretti. (s.52)

Encümen Kararları

(...)

2. Adana'nın 10 numaralı Tekâlif-i Milliye Emri'nden istisna edilmemesi kararlaştırıldı. (s.54)

(...)

2. Adana vilayetinin yüzde yirmi hayvan alımı hakkındaki 10 numaralı Tekâlif-i Milliye Emri'nden istisnası hakkındaki teklif, Harp Encümeninde görüşülmüştür. Bu istisnai durumun devamına lüzum kalmadığı kararlaştırılmış ve mahalline tebliği Başkomutan Mustafa Kemal Paşa'nın onayına sunulmuştur. Durum, Başkomutan tarafından da uygun görülerek bu doğrultuda ve kendi imzalarıyla tebliği emredilmiş ve 16 Nisan 1922 tarih ve

158 sayılı Yazı ile söz konusu karar Adana Valiliğine tebliğ edilmiştir. (s.55)

29 Nisan 1922 Tarihli Harp Encümeni Toplantısı

Encümene Gelen Evrakların Özeti

(...)

9. Adana Valisi, Maliye Bakanlığına yazdığı bir şifre ile Adana halkının açlığa maruz kalacağından bahsederek ya Konya bölgesinden erzak şevkini ya da Mersin'den vergisiz un ithalini talep ediyor. (s.60)

8 Mayıs 1922 Tarihli Harp Encümeni Toplantısı

Adana vilayetinde yeni yıl mahsulünün ve özellikle arpanın yetişmiş olmasından dolayı o bölgenin erzakından ve yemliğinden cephenin azami derecede faydalanması için Adana'da bir satın alma komisyonu kurulması ve hemen alımlara başlaması Batı Cephesi Komutanlığından teklif edilmişti. Milli Savunma Bakanı, cepheye kadar yaptıkları seyahatte bu meseleyi de görüşmüş ve Adana'da bir komisyon kurulmasının gerekli olduğunu Başkomutan Mustafa Kemal Paşa'ya arz etmiştir. Başkomutan Mustafa Kemal Paşa Adapazarı'ndan aşağıdaki şifre ile Adana'da komisyon kurulmasını emir buyurmuşlardır:

1. Batı Cephesi adına alım yapılmak üzere Adana'da vali başkanlığında defterdar, menzil bölge müfettişi ile idare meclisinden iki kişiden oluşan satın alma komisyonu kurularak hemen alımlara başlanacak ve komisyon bu hususta doğruca Batı Cephesi'yle muhabere edecektir.

2. Milli Savunma, Maliye, içişleri Bakanlıkları ve Batı Cephesi Komutanlığına yazıldı.

15 Haziran 1922

Başkumandan Mustafa Kemal Paşa (s.65)

27 Haziran 1922 Tarihli Harp Encümeni Toplantısı

c) Başkomutan Mustafa Kemal'in 15 Haziran 1922 tarihli Emri ile Adana'da satın alma komisyonu kurulmuştur. Bu komisyona tahsis edilecek para miktarının belirlenmesi gerekmektedir.

(...)

Encümen Kararları

1. Konya iaşesi dahil olmak üzere Batı Cephesi haftalık iaşe parası 300.000 lira olacak ve cephe emrine daha önce verilen 500.000 lira ihtiyat para ile Cephe Komutanlığı Adana Komisyonu vasıtasıyla alım yapacak, Adana'ya ayrıca para verilmeyecektir. Ancak cephenin Adana'da yaptığı alımların büyük miktarda ihtiyat erzak depolanmasını temin etmesi gerekir. Bakayadan Adana'daki 1 milyon erzak da tahsil edilerek cephe emrine verilecektir. (s.66-67)

15 Temmuz 1922 Tarihli Harp Encümeni Toplantısı Encümene Gelen Evrakların Özeti

İaşe

1. Milli Savunma Bakanlığı, 6 Haziran 1922 tarih ve 7.888 sayılı Yazısı'yla Adana'daki zahirelerin tespiti ve askeri ihtiyaçlara tahsisi ile ihracatın yasaklanmasını talep etmiş; ancak önceki oturumlarda bu hususta bir karar verilmemişti. Levazım Dairesi Batı Cephesi'nin talebinden dolayı ısrar ediyor. (s.69)

Encümen Kararları

1. Milli Savunma Bakanlığının 6 Haziran 1922 tarih ve 7.888 sayılı Yazısı üzerine Adana'dan aslında zahire ihraç edilmemektedir. Çünkü ihraç edilecek yerlerdeki fiyatlar bu ihraca müsait değildir. Cepheye haftalık iaşe parası düzenli olarak verildiği gibi stok için de para verilmiştir. Bu parayla Adana bölgesindeki yeni mahsulden alım yapılması mümkündür. Ayrıca özel tedbirler alınmasına gerek yoktur. (s.70)

Levazımat-ı Umûmiyye Riyaseti
Aded 1396

23/1/38 Tarih ve 1 numaralı Başkumandanlık Emri
(...)
9. Maliye Vekaleti kuru sebze mübâyaası için Adana Muhasebeciliği emrine otuz bin lira verecek ve muhasebeci ile Adana Mübâyaa Komisyonunun müştereken alacakları kuru sebze sür'at-i mümkine ile Konya'ya nakl edilecektir. (s.80)

26/2/38 İçtimai
Encümene Vürûd Eden Evrak Hülasası
(...)

7. Evvelce Adana'nın muhtâcîn-i ziraate tevzi' edilmek üzere Konya mıntıkasından yüz otuz vagon miktarında zahirenin Adana'ya ihracına müsaade edilmişti, bu ihracatdan istifade eden Konya tüccaranının mevcut zahirelerini gizledikleri ve Adana istikametinde ihracat yaptıkları ve bu yüzden Konya havalisindeki mübâyaatın tenâkusu ve fiyatların pek terakki ettiğini Konya Vilayeti ve Garbi Menzil Müfettişliği bildirerek ihracatın men'ini, zahireye narh vaz'ını ve mübâyaat için para gönderilmesini rica (s.93)

26/2/38 İçtimai
Encümene Vürûd Eden Evrak Hülasası
(...)
Encümen kararları
(...)
7. Ordunun temin-i ihtiyacı için icabında erzak Tekâlif-i Harbiye tarikiyle de cem olunabilecek ise de şimdilik buna lüzum olmadığından peşin para ile mübâyaata devam edilecek Konya havalisinden Adana istikametinde zahire ihracı men olunacakdır. (s.94)

26/2/38 İçtimai

Encümene Vürûd Eden Evrak Hülasası

(...)

Seyyar ordunun müsta'cel ve mübrem olan hayvan ihtiyacının sekiz bin altı yüz otuz hayvan olduğu ve Başkumandanlık emriyle yapılacak mübâyaat ile ve Fransızlardan alınacak hayvanlar ile Ruslardan mev'ûd olan beş yüz hayvan gelse de zayiat-ı tabiiyyenin ikmal-i mütemadisi için şark menâbiinden istifadeye ihtiyaç olduğu ve bunun için şarkdaki kıtaatın elinde hazır olanlardan mükemmel techizatıyla ve kuvve-i umûmiyyelerine nazaran ester, mekârî ve binek olarak iki bin beş yüz hayvanın gelecek olan Yirmi Birinci Fırka ile beraber derhal yola çıkarılmasını ve ayrıca El-cezire Cephesi'nden bin, Merkez Ordusundan bin ve Adana mıntıkasından beş yüz hayvanın techizatıyla beraber Garb Cephesi'ne gönderilmeleri hususunun emir buyrulması Garb Cephesi'nden Başkumandanlığa yazılmıştı.

Başkumandan Paşa Hazretleri bunun Fevzi ve Kazım Paşalar Hazeratı tarafından tezekkürünü emr buyurmuştu, neticeten verilen karar Başkumandan Paşa Hazretlerine arz olunarak muvafakatları istihsâl olundu ve imza-yı samileriyle zirdeki emr yazıldı. (s.97)

Adana'da [5.000] yataklık hastahaneler açılıyor. (s.103)

12/3/38 İçtimai

Encümene vürûd eden evrak hülasası:

1. Müdafaa-i Milliye Vekaleti: Harb Encümeni kararına tevfîkan Başkumandanlık emri mûcibince yapacağı hayvan mübâyaatı için mevâki'e meb'uslar i'zamını talep ediyor.

2. Konya istikametinden Adana'ya zahire ihracı men' edilmişti. Bu memnuiyyetin katıklı ta'bir olunan buğday ile mahlut çavdarla buğday ve arpadan mâ-adâ olan hububat-ı saireye şamil olup olmadığını ve kara yollarından bazı mahallerde ihracata devam olunduğu Niğde Mutasarrıflığından bildirildi. (s.106)

19 ve 20 Mart 38 İçtimai

1 50.000 Cephenin benzin ihtiyacının ikmali için Adana ve Havalisi Kumandanlığı emrine (s.112)

2/Nîsan/38 Encümen Mukarrerâtı

(...)

5. Emlak, arazi, temettü' ve bakaya vergiler umum memâlikde mahalline terk edilmiştir. Mar'aş, Ayıntab livalarının ayni vergileri de Adana'ya tahsis edilecek ve Adana mahalli ihtiyacının bu suretle teminine çalışılacakdır. Bunlardan başka olarak Ayıntab Rüsumatından yirmi bin lira Adana havâlî emrine verilecektir. (s.125)

(...)

Bu kararlara nazaran tebligat-ı atiye îfâ olundu

(...)

5. Idare-i mahalliyyenin temini için diğer vergilerden başka olarak Ayıntab Rüsumatından yirmi bin liranın Adana Havâlî Kumandanlığı emrine derhal itası Maliye Vekili imzasıyla 3/4/38 tarih ve 140 numara ile Ayıntab Muhasebeciliğine, Rüsumat Müdüriyet-i Umûmiyyesine, Maliye Muamelat-ı Nakdiyye Müdüriyetine yazıldığı gibi bu paranın bir an evvel tahsili de Müdafaa-i Milliye Vekili imzasıyla ve 3/4/38 tarih ve 130 numara ile Adana Havâlî Kumandanlığına tebliğ edildi. (s.127)

9/Nisan/38 İçtimai

(...)

2. Adana havalisinden yüzde yirmi vesait-i nakliyye mübâyaasının te'hirinin Adana vilayetince talep edildiği bildirilerek bu hususta ne teemmül edildiğinin iş'ârını Başkumandan Paşa Hazretleri emr buyurdular (s.130)

9 Nisan 38 Encümen Mukarrerâtı

(...)

2. Adana'nın 10 numaralı Tekâlif-i Milliye Emri'nden istisna edilmemesi karâr-gîr oldu. (s.133)

(...)

Buna nazaran tebligat-ı atiye îfâ olundu:

1.Mukarrer cevab, 9 Nisan 38 tarih ve mükerrer 170 numara ile ve Heyet-i Vekile Reisi Fevzi Paşa Hazretleri imzasıyla Başkumandan Paşa Hazretlerine arz edildi. Ayrıca Müdafaa-i Milliye Vekili imzasıyla Garb Cephesi Kumandanlığına sureti zirde muharrer şifre yazıldı.

(...)

2. Adana vilayetinin yüzde yirmi hayvan mübâyaası hakkındaki On numaralı Tekâlif-i Milliye Emri'nden istisnası hakkındaki teklif Harb Encümeninde tezekkür edilmiş ve bu istisnaiyyetin devam-ı mer'iyyetine lüzum kalmadığı takarrür etmiş ve mahalline tebliği Başkumandan Paşa Hazretlerinin nazar-ı tasvibine arz olunmuş idi. Keyfiyyet Müşârün-ileyh Hazretlerince de muvafık görülerek o yolda ve kendi imzalarıyla tebliği irade buyurulmuş ve 16/4/38 tarih ve 158 numara ile karar-ı mezkûr Adana Vilayetine tebliğ olunmuştur. (s.134)

29/4/38 İçtimai

Encümene Vürûd Eden Evrak Hülasası

(...)

9. Adana Valisi, Maliyeye yazdığı bir şifre ile Adana halkının açlığa maruz kalacağından bahs ile ya Konya mıntıkasından erzak şevkini veyahut Mersin'den bila-resm dakik idhâlini talep ediyor. (s.139)

8/Mayıs/38 Encümen Mukarrerâtı

(...)

Adana vilayetinde yeni sene mahsulünün ve bilhassa arpanın idrak edilmiş olması dolayısıyla o havalinin erzakından ve yemliğinden cephenin azami istifadesini temin için Adana'da bir mübâyaa komisyonu teşkiliyle derhal mübâyaata başlaması Garb Cephesi Kumandanlığından teklif edilmişti. Müdafaa-i Milliye Vekili Paşa Hazretleri cepheye kadar yaptıkları seyahatte bu meseleyi de görüşmüşler ve Adana'da bir komisyon teşkili lüzumunu Başkumandan Paşa Hazretlerine arz eylemişlerdir. Başkumandan Paşa Hazretleri Adapazarı'ndan zirdeki şifre ile Adana'da komisyon teşkilini emr buyurmuşlardır:

1. Garb Cephesi namına mübâyaa olunmak üzere Adana'da vali riyasetinde defterdâr, menzil mıntıka müfettişi ile meclis-i idareden iki zatdan mürekkeb mübâyaat komisyonu teşkil olunarak heman mübâyaata başlanacak ve komisyon bu hususta doğruca Garb Cephesi'yle muhabere edecektir.

2. Müdafaa-i Milliye, Maliye, Dâhiliye Vekaletlerine, Garb Cephesi Kumandanlığına yazıldı.

15 Haziran 38

Başkumandan Mustafa Kemal (s.145)

27/Haziran/38 Encümen Mukarrerâtı

1. Konya iaşesi dahil olmak üzere Garb Cephesi haftalık iaşe parası üç yüz bin lira olacak ve cephe emrine evvelce verilen beş yüz bin lira ihtiyat para ile Cephe Kumandanlığı Adana Komisyonu vasıtasıyla mübâyaa yapacak, Adana'ya ayrıca para verilmeyecektir. Ancak cephenin Adana'da yaptığı mübâyaatın büyük miktarda ihtiyat erzak iddihârım temin etmesi lazımdır. Bakayadan Adana'daki bir milyon erzak dahi tahsil olunarak cephe emrine verilecektir. (s.147)

15/Temmuz/38 Harb Encümeni İçtimai

Encümene Vürûd Eden Evrak Hülasası İaşe

1. Müdafaa-i Milliye 6/6/38 tarih ve 7888 numaralı Tezkiresi'yle Adana'daki zahâirin tesbiti ve ihtiyacat-ı askeriyyeye tahsisi ile ihracatın men'ini talep etmiş, evvelki celselerde bu hususta bir karar verilmemiş idi. Levazımat-ı Umûmiyye Garb Cephesi'nin talebine mebnî te'kîd ediyor. (s.149)

(...)

15/Temmuz/38 Harb Encümeni Mukarrerâtı:

1. Müdafaa-i Milliyenin 6/6/38 tarih ve 7888 numaralı Tezkiresi üzerine:

Adana'dan esasen zahire ihraç olunmamaktadır. Çünkü ihraç olunacak mahallerdeki fiyatlar bu ihraca müsaid değildir. Cepheye haftalık iaşe parası muntazaman verilmekte olduğu gibi ihtiyat iddihârat için de cepheye para verilmiştir. Bu mebaliğle Adana mıntıkasındaki yeni mahsulden faaliyetle mübâyaa yapılması mümkündür. Ayrıca tedâbîr-i hususiyye vaz'ına lüzum yokdur. (s.150)

Levazım Dairesi
İaşe:
(...)
Memlekette, Batı Cephesi'nden başka cephe ve kuvvet olarak sürekli büyüyen Merkez Ordusu, El-cezire Cephesi, Adana bölgesi, Ankara Komutanlığı, Sivas, Kayseri, Çorum, Yozgat, Kırşehir bölgesi, Bolu ve Konya Menzil Müfettişlikleriyle günlük ortalama 100 er ve 10 hayvan iaşe ettiği kabul edilen 256 askerlik şubesi vardır. Ankara Komutanlığı hariç, söz konusu diğer bölgelerdeki iaşe kuvvetlerinin Tekâlif-i Milliye ve aşar ambarlarında ortalama birer ila ikişer aylık, ekmeklik ve yemlikleri mevcut ise de bu, memleketin çeşitli noktalarındadır. ihtiyaçlar ... göre dağıtılmamıştır.

Maliye Bakanlığı ile yapılan muhabere sonucunda El-cezire ve Doğu Cepheleri ile Merkez Ordusu bölgelerinin ekmek ve yem ihtiyacı yoluna konulmak üzeredir.

Adana'da az kuvvet olduğu için sıkıntı yoktur. Yurt içi menziller ve ambarlar mevcutlarıyla bugün mümkün mertebe geçinirler. Fakat memleketteki sınırlı ve dağınık halde bulunan iaşeyi temin etmekle yükümlü olan askerlik şubelerinden ikide birde açlık haberleri gelmektedir. Her ne kadar iaşe kuvvelerine göre havaleleri verilmiş ise de bu havalelerin ödenememesi, düzensizliğin ve feryatların devam etmesine neden olmaktadır. Bununla beraber 256 askerlik şubesinin her birinde günlük ortalama 100'er er ve 10'ar hayvan iaşe olunduğuna göre Maliye Bakanlığı her şubeye aylık 1000 lira ekmeklik ve yemeklik için para verirse az çok bu düzensizlikler de giderilmiş olur. Bütün şubelerin aylık masrafı 256.000 lira tutar.

Bunlardan başka Ankara Komutanlığı iaşe konusunda ayrı bir öneme sahiptir. Civar ambarlarda Tekâlif-i Milliye ve ayni aşardan hiçbir şey kalmamıştır. Yeri gelince Harekâtın ağırlık merkezinin kuzeye intikali halinde hiç olmazsa Batı Cephesi'ni beş on gün geçindirmek zorundadır. Bunun için Ankara'ya yalnız ekmeklik, yemlik, yemeklik ve et olmak üzere ayda 176.640 lira, haftada 44.160 lira gerekir. Doğal olarak Ankara'da yalnız et ve ekmekle geçinmek mümkün olmadığından yıllık burası için de 100 ton şeker, 72 ton sabun, 144 ton sade yağ, 7 ton çay, 116 ton gaz, 3.200 ton oduna ihtiyaç vardır. Bunların toplam değeri, yıllık 365.780, aylık 30.481, haftalık 7.620 liradır.

Bununla beraber bugün az çok kendilerini geçindiren fakat yine para harcamak zorunda olan Adana, El-cezire ve Doğu ordularıyla iç menziller hariç olmak üzere iaşesinin temini son derece önemli olan yerler ve iaşe tutarları şöyledir: Tablo (s.Ek-1)

(...)

8. Maliye Bakanlığı Adana'da mevcut 300 ton fasulyenin alımı için 22 Ocak 1922 günü 30.000 lirayı nakit olarak Adana'da hazırlayacak; Adana Muhasebesicisi ile Adana Satın Alma Komisyonundan oluşan heyet, satın alınan kuru sebzeyi hemen Konya'ya gönderecektir.)

6. Yeni elimize geçen Adana fabrikalarını çalışır hale getirerek günlük 4.000 metre kumaş alabilmek için iki ay içinde 150.000 lira, (Ek 1 devam)

8. Maliye Vekaleti Adana'da mevcut 300 bin kilo fasulyenin mübâyaası için 22/1/38 günü 30 bin lirayı nakden Adana'da ihzâr edecek, Adana Muhasebesicisi ile Adana Mübâyaa Komisyonundan mürekkeb heyet, mübâyaa edilen kuru sebzeyi derhal Konya'ya gönderecektir. (Ek 1 Devam)

6.	Yeni elimize geçen Adana Fabrikalarını hal-i fi'liyye koyarak	Yevmiyye 4.000	Metre kumaş alabilmek için	İki ay zarfında 150:000	lira

31 Mayıs 1922
Belge 263
Adana Havalisi Komutanı Muhiyiddin Paşa ve General Goro ve İngilizler

Lord Curzon'un, Şark Meselesi hakkındaki görüşleri ve Adana ve havalisi Kumandanı Muhyiddin Paşa'nın, General Guro ile görüştüğü hakkında

TİTE ARŞİVİ
Belge No: K50G138B138001, B138_1001

31 / 5 / 1338

1-İngiliz Hariciye Nazırı Lord Curzon'un ahvâl-i sıhhiyesini ileri sürerek Nezaretten çekilmesi keyfiyeti sırf Şark meselesiyle alakadardır.

Avam Kamerasında bu zat tarafından verilen nutukta ve Şarkın anahtarı Türklerdedir. O anahtarı doğrulukla isti'mal edebilmeleri için bağlanmış olan kollarını çözmek lazımdır. Şahsiyetin siyasete tesirleri dolayısıyla Büyük Britanya hükümet-i kraliyemiz zarar-dîdedir. İzmir, Trakya Yunandan alınarak Türke verilmeli demiştir. Fakat Luid Corc'un [Lloyd George] diğer nüzzâr üzerindeki şahsi tesiri dolayısıyla bu söz ekseriyetle karşılanmamış olduğundan Lord Curzon çekilmiş, Türk düşmanı Mister Balsfor vekâlete getirilmiştir.

2-Adana ve havalisi Kumandanı Muhyiddin Paşa'nın General Goro ile temasını fevkalade olarak İngilizler kabul etmektedir. Bu ziyaretin arkasını bir itilaf-ı askeri takip edeceğini ve buna mukabil Suriye'yi de feda edebileceğini Fransızlardan ümit etmektedirler. Ve hususuyla buna mecbur olduklarını tasdik edecek Bolşeviklerin Almanlara hakkıyla yardım etmemeleri için Kafkas cihetinden Türklerden istifadeyi düşünmekte imişler.

31/5/1338

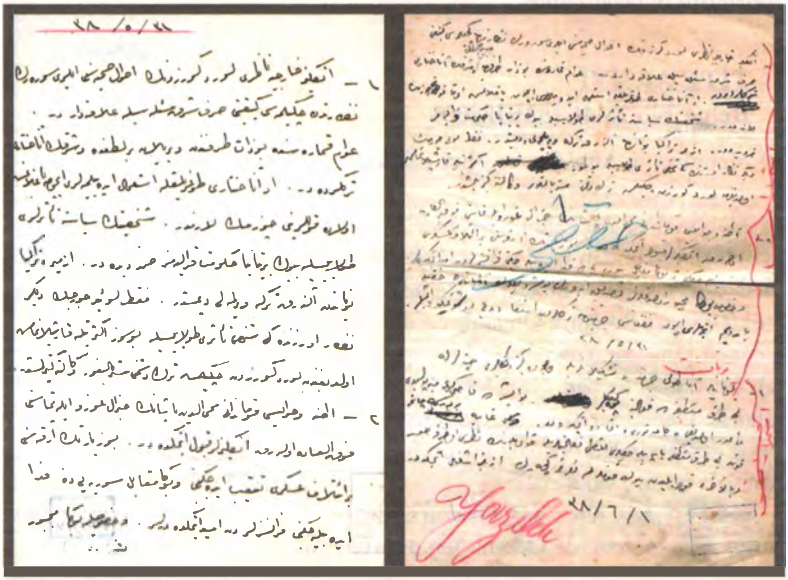

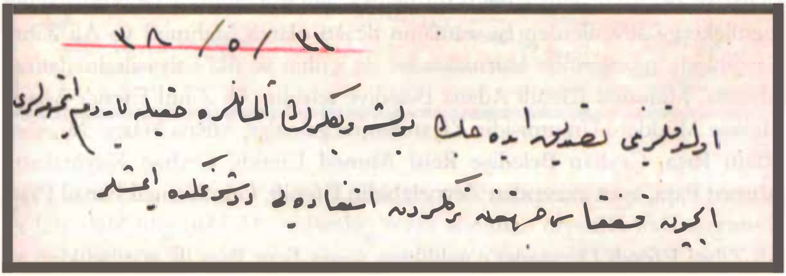

11 Haziran 1922
Belge 264
Adana'dan Gelen Casuslar İstanbul'da Reşadiye Oteli'nde

Mahmud ve Zihni Efendilerin, Adana'nın Kuva-yı Milliye tarafından ele geçirilmesinden sonra Fransız vesikasıyla İstanbul'a firar ettikleri, burada Ferid Paşa ile görüştükleri, Reşadiye Oteli'nde kalmakta olan Nuri Efendi'nin Ödemiş ileri gelenlerinden olup, bunların siyasi fikirlerini paylaşmadığı

TİTE ARŞİVİ
Belge No:K44G182B182001

Mahmud ve Ali Zihni ve Nuri Efendiler hakkında tahkikat

Mahmud ve Ali Zihni Efendiler Adana ahalisindendir. Adana'nın kuva-yı milliye tarafından işgal edileceğini müteakip bu iki zat Fransız vesikasıyla Dersaadet'e geldiler. Sirkeci'de Karadeniz ve Fatih'te Bosna Otelinde ikamet ettikten sonra Reşadiye Otelinde on dokuz numarayı kiralayıp ikamet ederler. Üçüncü şahsı ise Yunanlılar Ödemiş ahalisinin zengin ve eşrafını tevkif ve teb'id edildiği zaman Nuri Efendi İzmir'den firaren Dersaadet'e ve bu iki şahıs ile Dersaadet'e gelerek tanılmış ve otellerde beraberce yatıp kalkmıştır. Fakir düşmesinden odadaki hususi hizmetlerini ve yemek kaplarını yıkamak suretiyle imrâr-ı vakit eder.

Nuri Efendi, hoca değildir, zurrâ'dır ve memleketinde arazi ve emlakı vardır. Ve bu günlerde Ödemiş'ten para geleceği intizar eder. Mamafih Nuri Efendi ve diğer iki zat ve hâriçten gelecek misafirler odada bulundukları sırada siyasiyattan Nuri Efendi işitmemek için görüşülmez ve Nuri Efendi memleketini sevenlerden ise zamanın ilcââtı olarak Mahmud ve Ali Zihni Efendilerin nezdlerinde oturmakta ise de içtihat ve fikr-i siyasilerine iştirak edemez. Mahmud Efendi Adana Belediye reisidir. Ali Zihni Efendi Adana Merkez Müddei-i Umumisidir. Ziyaretlerine gelenler, Adana Maarif Müdürü Hilmi Paşa, Ceyhan Belediye Reisi Ahmed Efendi, Ceyhan Kaymakamı Ahmed Paşa, ayan azasından Zeynelabidin Efendi, Gümülcineli İsmail Paşa, Kadırgalı Deli Hüseyin namında zevat gelmekte oldukları gibi Mahmud ve Ali Zihni Efendi Dersaadet'e geldikten sonra Ferit Paşa ile görüştükleri ve diğer husûsât hakkında malumat alınamadığı ve bu eşhas hakkında ileride diğer bir malumat alındığında arz edileceği takdim.

11 Haziran 1338

Y/M.T

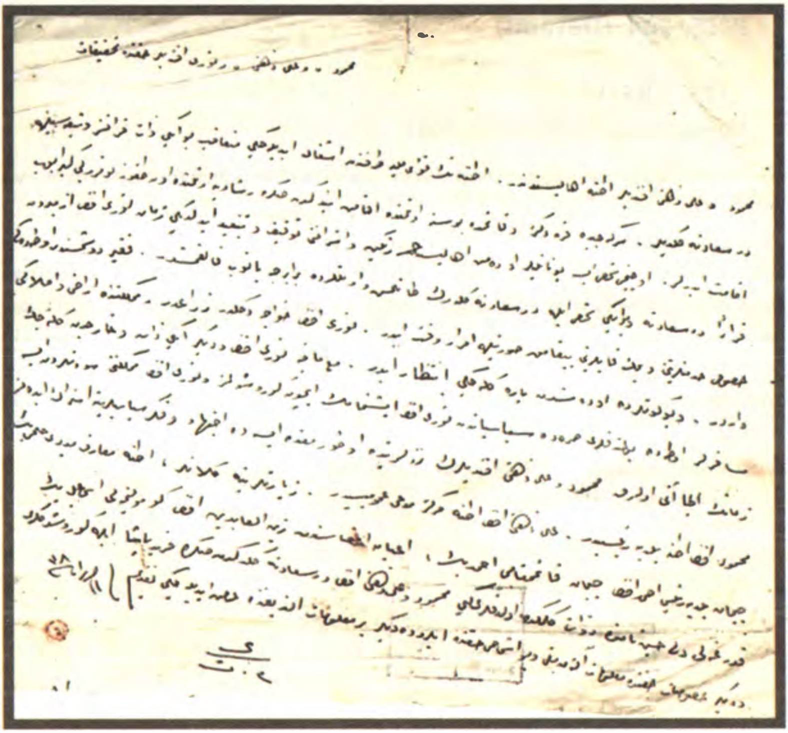

Belge 264 (Devamı)

TİTE ARŞİVİ
Belge No:K44G182B182_1001

Bizzat icra eylediğim tahkikatta dahi mûmâ-ileyhânın hürriyet ve itilaf mensubininden ve Anadolu'nun en ileri gelen muarızlarından olup Adana'nın kuva-yı milliye tarafından işgali esnasında Dersaadet'e firar eyledikleri ve burada daimi surette Hürriyet ve İtilaf Fırkası erkânıyla temas ve icra-yı mefsedetten hâli değil iseler de henüz patrikhane ile temasları tahakkuk etmemiş. Binaenaleyh takibattan geri durulmayarak ileride anlaşıldığı takdirde ayrıca malumat verileceği gibi Ödemişli Nuri Efendi dahi sırf Yunanilerin mahall-i mezkûrdaki mezaliminden firaren gelmiş açlık ve parasızlık saikasıyla mûmâ-ileyhimin nezdlerinde hizmet etmekte olduğu ve diğerlerinin âmâlini tervic eylediği maruzdur.

11 Haziran 1338

M. E

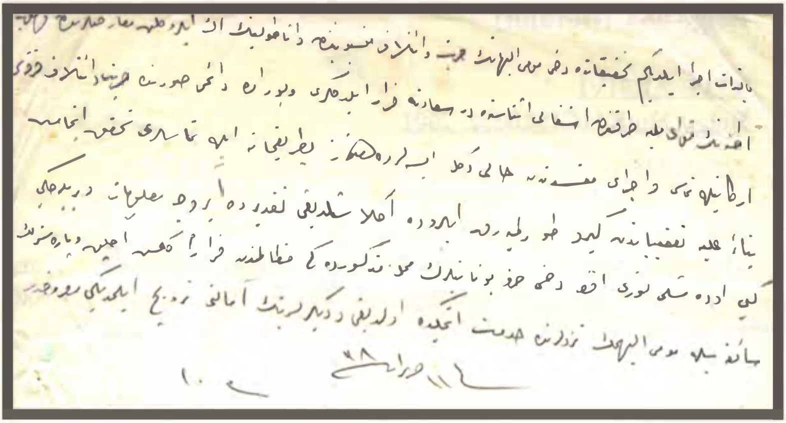

Belge 264 (Devamı)

TİTE ARŞİVİ
Belge No:K44G182B182_2001

22/7/1338

Reşadiye Otelinde 19 numarada ikamet edenler hakkında,

Mûmâ-ileyhânın nezdine ancak birkaç Adanalıdan başka kimse gelmemek ve vaziyet-i hazıraları iflaz etmiş olduğundan eskisi gibi faaliyette bulunmamakta oldukları arz olunur.

Y/M. T

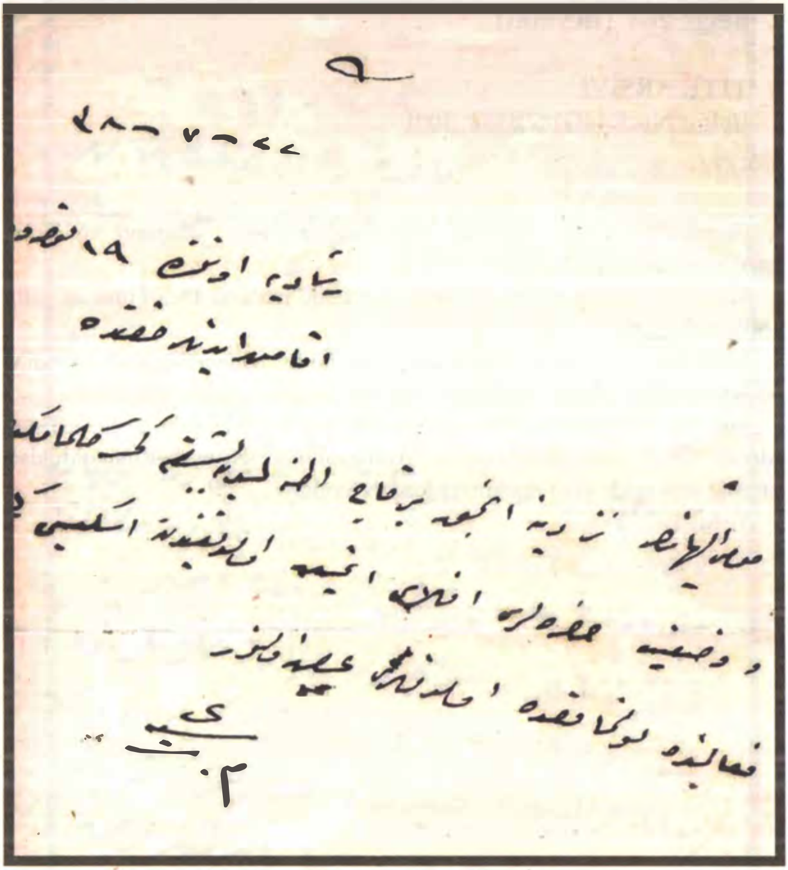

Belge 264 (Devamı)

TİTE ARŞİVİ
Belge No:K44G182B182_3001

9/7/1338

Fatih'de Reşadiye Otelinde 19 numarada Hoca Mahmud ve Zihni Efendiler hakkında;

Mûmâ-ileyhimûnun nezdlerine şu günlerde ma'hud Deli Hüseyin gelip görüşmektedirler.

Merkûm Kadırgalı mülakat edeceği zaman bir bahane ile Nuri Efendi'yi odadan dışarıya çıkarılmakta hatta otelden bile uzaklaştırmakta imişler.

Muhtelif zamanlarda hocaları ziyarete gelenler de şu şahıslardır. Adanalı Alemi, Mesut, Selahattin, Haydar, Abdurrahman, Konyalı Rıfat oldukları istihbâr edilmekle arz-ı malumat olunur efendim.

Y/M. T

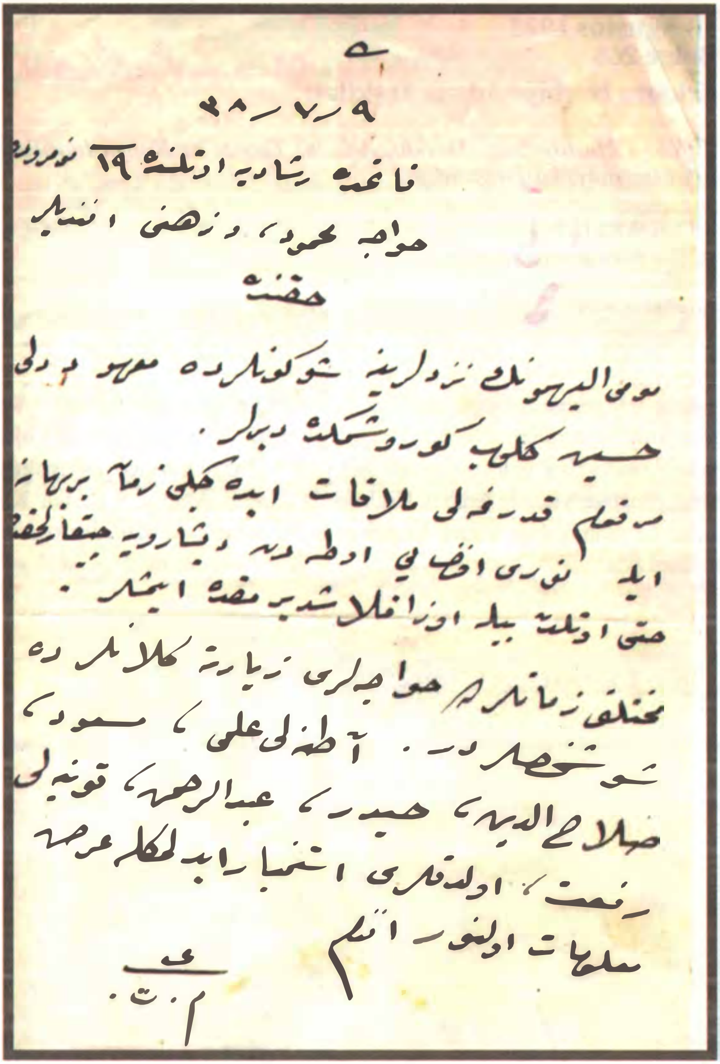

٥

٩ / ٧ / ٢٨

فاتحده رشادیه اوتلنده ١٩ نومرولو

خواجه محمود، و زهنی افندیلر

حقنده

مومی الیهمانك نزدلرینه شو کونلرده معهود دکل

حسینه کلوب کوروشدکلری دنیلر.

سرخلق قدر قولی ملاقات ایده کلی زمان برچوق

ایله نوری افندی اوطه ده رشادیه حیقا رحفظ

حتی اوتلده بیله اوزون ملاقاتلر شدید مقدمه ایتمشلر.

مختلف زمانلرده خواجه لری زیارته کلانلر ده

شو شخصلردر. آطه لی علی، مسعود،

صلاح الدین، حیدر، عبدالرحمن، قونیه لی

رفعت، اولدقلری استخبار ایدلمکله عرض

معلومات اولنور افندم

ع

م. ت.

14 Ağustos 1922
Belge 265
Erkân-ı Harbiye Adana Teşkilatı

Erkân-ı Harbiye'nin, Mersin, Adana, Tarsus ve Konya havalisinde teşkilat kurmayı kararlaştırdığı

TİTE ARŞİVİ
Belge No: K49G60B60001

Numara: 348
14/8/1338

Erkân-ı Harbiye Mersin, Adana, Tarsus ve Konya havalisinde teşkilat icrasını kararlaştırmıştır. Bu husus için çalışacak komisyonun reisi Odiyon Mesete Londra'dan gelecektir. Bu adam o havaliyi güzelce tanımaktadır. Erkân-ı Harbiye'ye celp edilen Uluborlulu Hasan Ahmet, Ispartalı Kadri Ahmet, Adanalı Yahya Ömer Efendilerin bu mesele ile alakadar oldukları zannolunuyor.

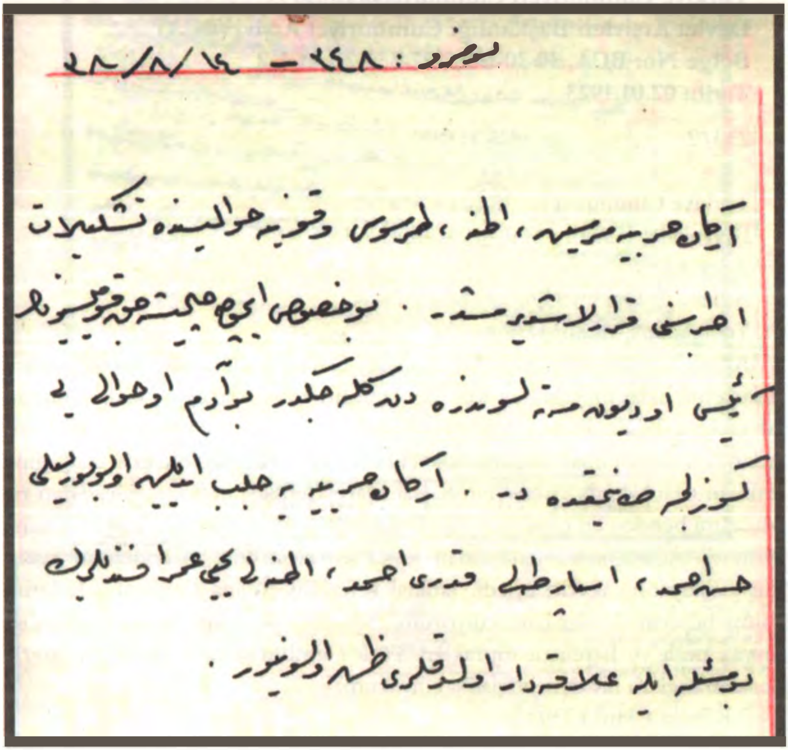

نومرو : ۲۴۸ – ۲۲/۸/۱٤

آیطان حربیه مرسینه، اطنه، طرسوس و قونیه حوالیسنده تشکیلات

اجراسنی قرارلاشدیرمشدر. بو خصوص ایچون هیئت مرکزیه‌دن

رئیسی ادیوه حسنی لسودنده ده گلر گیدر. بو آدم او حوالیده

گوزلجه صوقیقده در. آیطان حربیه حلب ایله اولدوقلری

حسن احمد، اسماعیل طاهر قدری احمد، المنه‌لی یحیی عمر افندیلرک

بونلر ایله علاقه‌دار اولدقلری ظن اولونیور.

2 Ocak 1923
Belge 266

Adana'nın Kurtuluş Yıl Dönümü vesilesiyle Başvekil İsmet Paşa'nın Yeni Adana Gazetesi'ne Çektiği Telgraf

Adana'nın kurtuluşunun yıldönümü münasebetiyle Başbakan'a çekilen telgraf.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı
Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA)
Belge No: BCA, 30-10-0-0/197-351-2 Lef 1-2
Tarih: 02.01.1923

233/2

Türkiye Cumhuriyeti
Başvekâlet Kalem-i Mahsus Müdüriyeti
Adet: 6/33
Ankara, 2 Ocak 1339
Yeni Adana Müdüriyetine

Adana'nın kurtuluşunun ilk bayramını Garp Cephesinde idrak etmiştim. Adana'nın halâs'ını sahilden son ecnebi üniforması ayrılıncaya kadar halecân ile takip eyledik. Ecnebi istilasına karşı dişiyle ve tırnağıyla kıyam eden Adana'nın halâsı bize Adana'nın ilelebet Türk bayrağını muhafaza edeceğine itminan-ı tam verdi. Adana'nın halâsı Garp Cephesi netice-i mücâdelâtı ne olacağını benden en genç neferine kadar bütün Garp Cephesi mensuplarına gösterdi. Adana kendi halâsından sonra mesaisini Garp Cephesinin tesri-i muvaffakıyatına tevcih eyledi. İstiklal seferinin Adana Cephesi şehitlerini daima heyecan ile der-hatır ediyorum. Adana Cephesinin vatana bağışladığı feyyaz nesli ve bereketli toprakları Türk Cumhuriyetinin kanla ve zaferle kurulan sağlam bir temeli telakki ediyorum.

2 Kânûn-ı Sânî 1339
İsmet

Efendimiz Başvekil İsmet Paşa Hazretlerine
Adana, 16

Suretleri Kazım Karabekir, vekâletine, Rauf Bey'e ve Yahya Kemali Bey'e, Yusuf Kadri ve Niyazi Ramazan Beylere gönderilmiştir.

Adana'nın kurtuluşunun yıldönümü bayramı olan 5 Kânûn-ı Sânî hakkındaki ihtisasınızdan neşredilmek üzere telifatınızın lütf buyurulması.

Yeni Adana
Başvekâlet, 3/7

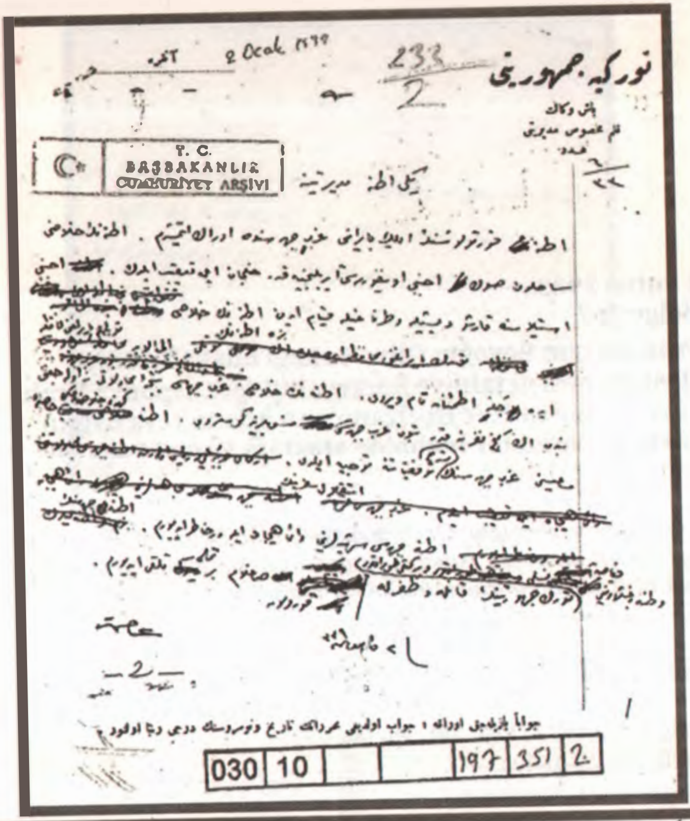
تورکیه جمهوریتی

باش وکالت

قلم مخصوص مدیریتی

عدد

2 Ocak 1339

T. C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

جواباً یازیله جق اوراقده جواب اولونان عددک تاریخ و نومروسنک درجی رجا اولونور

030	10			197	351	2

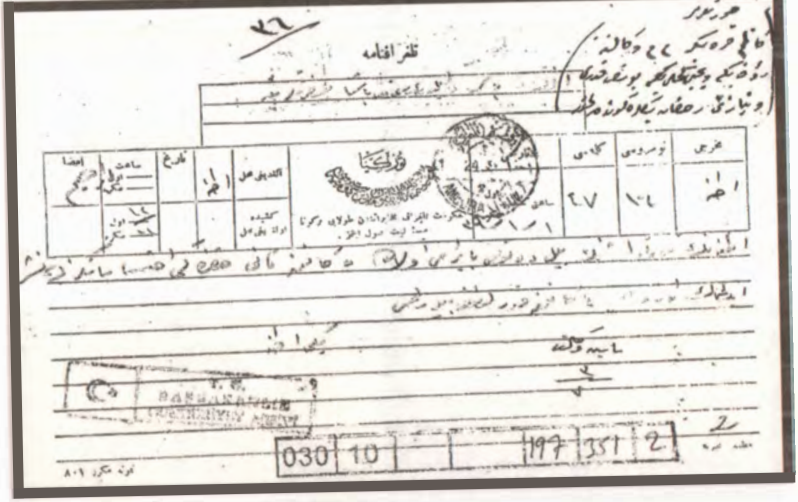
تلغرافنامه

T. C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

030	10			197	351	2

1 Şubat 1923
Belge 267

Fransızların Beyoğlu Olivo Sokağı'ndaki Belediye Hastahanesi'ni tahliye kararı aldıkları. İspanya Kralı yâverlerinden Ezic Oşelyano'nun Adana veya uygun görülen başka bir mahalde Mustafa Kemal Paşa ile görüşme talebi.

Fransızların Beyoğlu Olivo Sokağı'ndaki Belediye Hastahanesi'ni tahliye kararı aldıkları. İspanya Kralı yâverlerinden Ezic Oşelyano'nun Adana veya uygun görülen başka bir mahalde Mustafa Kemal Paşa ile görüşme talebi.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı
Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)
Belge No: BOA, HR. İM, 66/50
Tarih: M-25-01-1923
(Osmanlıca- Fransızca)

OSMANLI ARŞİVİ
HR.İM
66 50 1

OSMANLI ARŞİVİ
HR.İM
66 50 2

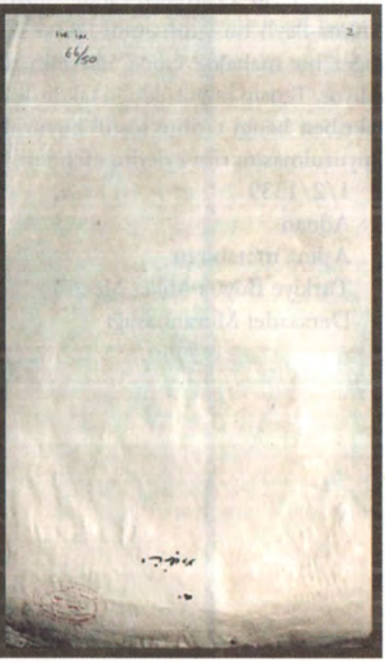
66/50

Belge 267 (Devamı)

Osmanlı Arşivi
Belge No: BOA, HR. İM, 66/50 Lef 1

Numara: 12
Kelime: 45
Saat: 13,30
Telgraf
Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Arz-ı tazimat eylemesine müsaade buyurulan İspanya Kralı yâverlerinden Mösyö Ezig Oşilyano vapur bulamadığından nâşi hareket edememiştir. Mûmâ-ileyh bu istirhamını tekrar ederek Adana'da veya emir buyurulacak diğer bir mahalde emr-i âlilerinin telakkisine müsaade buyurulmasını rica ediyor. Tensip buyurulduğu takdirde Adana'yı veya emir buyurulacak mahalli takriben hangi tarihte teşrif buyurulacağının da emir ve inbâsına müsaade buyurulmasını rica eylerim efendim.

1/2/1339
Adnan
Aslına mutabıktır
Türkiye Büyük Millet Meclisi
Dersaadet Murahhaslığı

Place de Constantinople

Le Général [illegible] Commandant le C.O.F.C. et Commandant d'Armes de la Place de Constantinople

[illegible]

le 1er Février à 10 heures.

OSMANLI ARŞİVİ
HR.İM
66 50 3

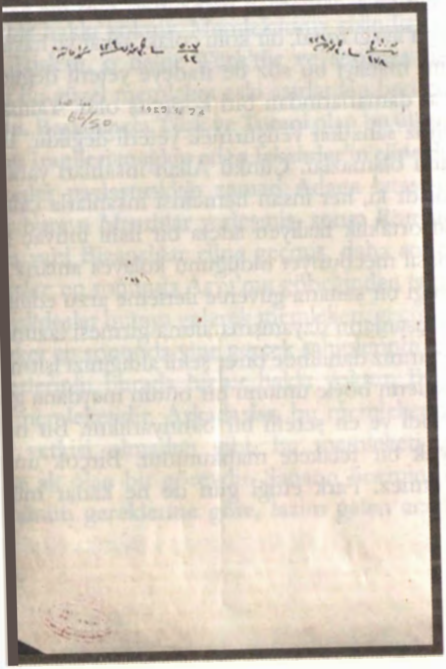

21 Mart 1923
Belge 268
Adana Esnaflarıyla konuşma 16 Mart 1923

MUSTAFA KEMAL PAŞA'NIN ADANA ESNAFINA HİTABI

Türk Ocağında Esnaf Cemiyetinin çayında İdare Heyeti Başkanı Ahmet Remzi (Yüregir)'nin söylevi üzerine:

Adana'nın saygıdeğer sanatkarları!

Hepinizi samimiyetle, takdirle, sevgiyle selamlarım. Arkadaşımızın verdiği açıklamadan son derece memnun oldum. Bir milleti yaşatmak için birtakım temeller lazımdır ve bilirsiniz ki, bu temellerin en önemlilerinden biri sanattır. Bir millet sanattan ve sanatkardan mahrumsa tam bir hayata sahip olamaz. Böyle bir millet bir ayağı topal, bir kolu çolak, sakat ve hasta bir kimse gibidir. Hatta kastettiğim manayı bu söz de ifadeye yeterli değildir. Sanatsız kalan bir milletin hayat damarlarından biri kopmuş olur. Yalnız şunu söyleyeyim ki, milletlere yalnız sanatkar yetiştirmek yeterli değildir. İnsanlar tek başına çalışırlarsa başarılı olamazlar. Çünkü Allah insanları yaratırken onlara öyle bir ihtiyaç vermiştir ki, her insan hemcinsi insanlarla çalışmağa mecbur ve mahkumdur. Bu ortaklık faaliyeti adeta bir ilahi ihtiyaç olunca, maksatları birleştirmenin nasıl mecburiyet olduğunu kolayca anlarız. İlk gerçek olarak anlarız ki, herhangi bir sanatta güvenle ilerleme arzu edilirse aynı meslek ve sanatta bulunan insanların dayanışma altına girmesi lazımdır. Sizlerin bir yıl önce kendi sanatlarınız dahilinde birer şekil aldığınızı işitmek ve kurduğunuz cemiyetle bu şekillerin böyle umumi bir bütün meydana getirdiğini görmek, benim için en ciddi ve en şerefli bir bahtiyarlıktır. Bir millet sanata önem vermedikçe büyük bir felakete mahkumdur. Birçok unsurlar o felaketin derecesini fark etmez. Fark ettiği gün de ne kadar müthiş bir faaliyetle

çalışmak lazım geldiğini tahmin eyleyemez. Artık tarihe karışan Osmanlı hükümeti, yazık ki asırlarca yanlış bir zihniyet sahibi oldu. Çünkü onlar sanatı ve sanatkarları kendi milletlerinden yetişmiş görmekten zevk almazlardı. Hatta en büyük Osmanlı padişahlarından biri, zannedersem Kanuni Sultan Süleyman, askerlerinden bir Türk Müslümanın saraçlık sanatına sahip olduğunu görünce, son derece üzülmüştü. Onların bakışında sanatkarların gayri müslimden olması tercih edilirdi. Onlar sanattaki hayat kaynaklarını başka milletlerin elinde bulundurmanın zararlarını göremiyorlardı. Asil milletimiz sanattan mahrumdu. Sanatkarlar azdı. Var olanlar da sanatta gereken derecede yetenekli değildi. Arkadaşımız söylevinde demişlerdir ki, Adana'mıza hakim olan diğer unsurlar, şunlar, bunlar, Ermeniler sanat ocaklarımızı işgal etmişler ve bu memleketin sahibi gibi bir durum almışlardır. Şüphesiz haksızlık ve küstahlığın bundan fazlası olamaz. Ermenilerin bu verimli ülkede hiçbir hakkı yoktur. Memleketiniz sizindir, Türklerindir. Bu memleket tarihte Türk'tü, o halde Türk'tür ve sonsuza dek Türk olarak yaşayacaktır. Gerçi bu güzel memleket eski asırlardan beri çok kere yabancı istilalarına uğramıştı. Başlangıçta Türk ve Turani olan bu ülkeleri İraniler zapt etmişlerdi. Sonra bu İranileri mağlup eden İskender'in eline düşmüştü. Onun ölümüyle memleketler paylaştırıldığı zaman Adana kıtası da Silifkelilerde kalmıştı. Bir aralık buraya Mısırlılar yerleşmiş, sonra Romalılar istila etmiş, sonra Doğu Roma yani Bizanslılar eline geçmiş, daha sonra Araplar gelip Bizanslıları kovmuşlar; en sonunda Asya'nın göbeğinden tamamen kaynayan Türkler soyundan ırkdaşlar buraya gelerek memleketi, geçmiş ve asli hayatına iade ettiler. Memleket en sonunda yine gerçek sahiplerinin elinde karar kıldı. Ermeniler ve diğerlerinin burada hiçbir hakkı yoktur. Bu bereketli yerler koyu ve öz Türk memleketidir. Arkadaşlar, bu memleketin halkı üzerinde kimsenin hak ve yetkisi olmadığı gibi, bu memleketi dışarıya muhtaç ettirmemek de size ait olan bir görevdir. Sanatın önemini takdir etmeli ve bu takdirin bugününün gereklerine göre, lazım gelen araçlara yönelmekle

olacağını anlamalıyız. Sizler ki çok çalışıyorsunuz. Çok çalışanlar o oranda havaya, sakinliğe, dinlenmeye muhtaçtırlar. Cuma günlerini teneffüs ve tatil günü yapmakla çok mantıklı bir iş yapmış oldunuz. Birer haftada bir günlük tatil hem sıhhatiniz için hem de din gereği olarak lüzumludur. Biliyorsunuz ki, şeriatte Cuma namazından maksat herkesin dükkanlarını kapatarak, işlerini bırakarak bir arada toplanmaları ve İslamların topluma ait meseleler hakkında dertleşmeleri idi. Cuma günü tatil yapmak şeriatın da emri gereğidir. Bu kadarcık bir gerçeği size herhangi bir kişinin milletvekili olsun, ben olayım, hacı olsun, hoca olsun "bu yapılan şey dine aykırıdır" demesi kadar küstahlık, dinsizlik, imansızlık olamaz. Saygıdeğer sanatkarlar, aziz arkadaşlar, bizi yanlış yola sevk eden kötüler bilirsiniz ki, çoğunlukla din perdesine bürünmüşler, saf ve temiz halkımızı hep şeriat sözleriyle aldata gelmişlerdir. Tarihimizi okuyunuz, dinleyiniz... görürsünüz ki, milleti mahveden, esir eden, harap eden kötülükler hep din elbisesi altındaki küfür ve lanetlikten gelmiştir. Onlar her türlü hareketi dinle karıştırırlar. Halbuki, Elhamdülillah hepimiz Müslümanız, hepimiz dindarız, artık bizim dinin gereğini öğrenmek için şundan bundan derse ve akıl hocalığına ihtiyacımız yoktur. Analarımızın, babalarımızın kucaklarında verdikleri dersler bile, bize dinimizin temellerini anlatmaya yeterlidirler. Buna rağmen hafta tatili dine aykırıdır gibi, hayırlı ve akla, dine uygun konular hakkında, sizi aldatmaya ve alçaltmaya çalışan kötü huylulara değer vermeyin. Milletimizin içinde gerçek ve ciddi bilginler vardır. Milletimiz bu gibi bilginleriyle iftihar eder. Onlar milletin ve ümmetin güvenine sahiptirler. Bu gibi bilginlere gidin. "Bu efendi bize böyle diyor, siz ne diyorsunuz?" deyiniz. Fakat genellikle buna da gerek yoktur. Özellikle bizim dinimiz için herkesin elinde bir ölçü vardır. Bu ölçü ile hangi şeyin bu dine uygun olup olmadığını kolayca değerlendirebilirsiniz. Hangi şey ki akla, mantığa, halkın yararına uygundur; biliniz ki o bizim

dinimize de uygundur. Bir şey akıl ve mantığa, milletin yararına, İslam'ın yararına uygunsa kimseye sormayın. O şey dinidir. Eğer bizim dinimiz aklın, mantığın uygun bulduğu bir din olmasaydı eksiksiz olmazdı, son din olmazdı. Arkadaşlar, cemiyetinizi kuralı henüz bir yıl olmuş, bir yıl uzun bir zaman değildir ve düşününüz ki, bu bir yılı da savaş içinde geçirdiniz. Buna rağmen bir yıl içinde elde ettiğiniz sonuçlardan memnun ve rahat olmalısınız. İnşallah savaş başarıyla biter. Barış günleri gelecektir. Çalışmanızın kazançlarını asıl o zaman göreceksiniz. Yalnız gördüklerimizle yetinmeyelim. Bu görgü bugün için yeterli değildir. Babalarımız, babalarımızın babaları sanatla, millete hayat ve mutluluk verecek alanlarla lüzumu kadar uğraştırılmamış, kendi evlerini ve kendi işlerini bırakmışlar; yabancıların bekçiliğini yapmışlar. Halbuki bizi yok etmek isteyenler, sanatın her şubesinde ilerlemişlerdir. Bugünkü tezgahla Amerika ve Avrupa'ya karşı mücadelenin payı yenilgidir. Kendi derecemizi bilelim. İnsaflı olalım. Neyi öğrenmek gerekliyse onu öğrenelim. Bize din de Allah da bunu emrediyor.

Büyük dinimiz çalışmayanın insanlıkla ilgisi olmadığını bildiriyor. Bazı kimseler zamana uygun olmayı kafir olmak sanıyorlar. Asıl küfür onların bu zannıdır. Bu yanlış yorumu yapanlarının amacı, İslamların kafirlere esir olmasını istemek değil de nedir? Her sarıklıyı hoca sanmayın, hoca olmak sarıkla değil, akılladır. Bu gece milletin gerçek tabakasından olan siz esnaf ve sanatkarlarla bir sofrada bulunmakla çok memnun ve mutluyum. Bu memnuniyet ve mutluluğum asıl siz sanatkarların ufak dükkanlarınız yerine muhteşem fabrikalar yapıldığını gördüğüm gün, en gerçek ve en yüksek derecesini bulacaktır. Bir yıllık faaliyetiniz, yaptığınız teşkilat bana bu sonuca varacağımız güvenini verdi. Şimdiden memnuniyetlerimi gösteririm.

"Adana Esnaflarıyla Konuşma" Hakimiyet-i Milliye (21 Mart 1923) **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II** (1906-1938) 5. Baskı (Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu-Atatürk Araştırma Merkezi, 2006)) (Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Yayınları) s.117-119

17 Nisan 1923
Belge 269

Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın Adana seyahati

Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın Adana seyahati.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı
Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)
Belge No: BOA, HR. İM, 71/28 Lef 2
Tarih: M-09-04-1923
(Osmanlıca - Fransızca)

Umumi numara: 1498
Hususi numara: 478
17 Nisan 1339
Hariciye Vekâlet-i Celîlesine

Büyük Millet Meclisi Reisi Başkumandan Gazi Mustafa Kemal Paşa hazretlerinin Adana'ya seyahatleri dolayısıyla Fransa Hariciye Nezaretinden Paris Türkiye Mümessilliğine tevdî olunan iki kıt'a notanın suretlerinin irsâl olunduğuna dair Dersaâdet Fransa Fevkalade Komiserliğinden vürûd eden takrir ile mezkûr notaların suretleri leffen takdim kılındı efendim.

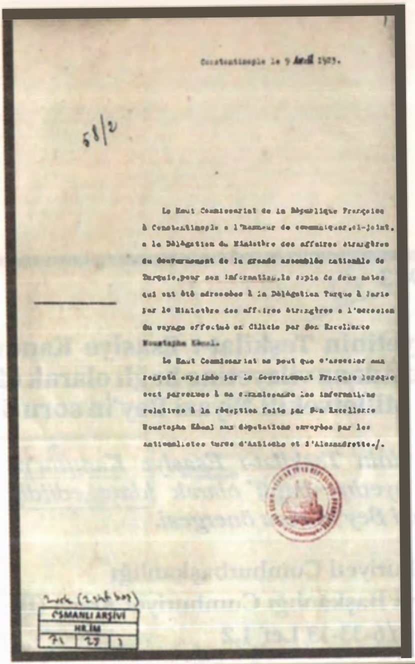

Constantinople le 9 Avril 1923.

58/2

Le Haut Commissariat de la République Française à Constantinople a l'honneur de communiquer, ci-joint, à la Délégation du Ministère des affaires étrangères du Gouvernement de la grande assemblée nationale de Turquie, pour son information, la copie de deux notes qui ont été adressées à la Délégation Turque à Paris par le Ministère des affaires étrangères à l'occasion du voyage effectué en Cilicie par Son Excellence Moustapha Kémal.

Le Haut Commissariat ne peut que s'associer aux regrets exprimés par le Gouvernement Français lorsque sont parvenues à sa connaissance les informations relatives à la réception faite par Son Excellence Moustapha Kémal aux députations envoyées par les nationalistes turcs d'Antioche et d'Alexandrette./.

OSMANLI ARŞİVİ
HR.İM
71 | 27 | 1

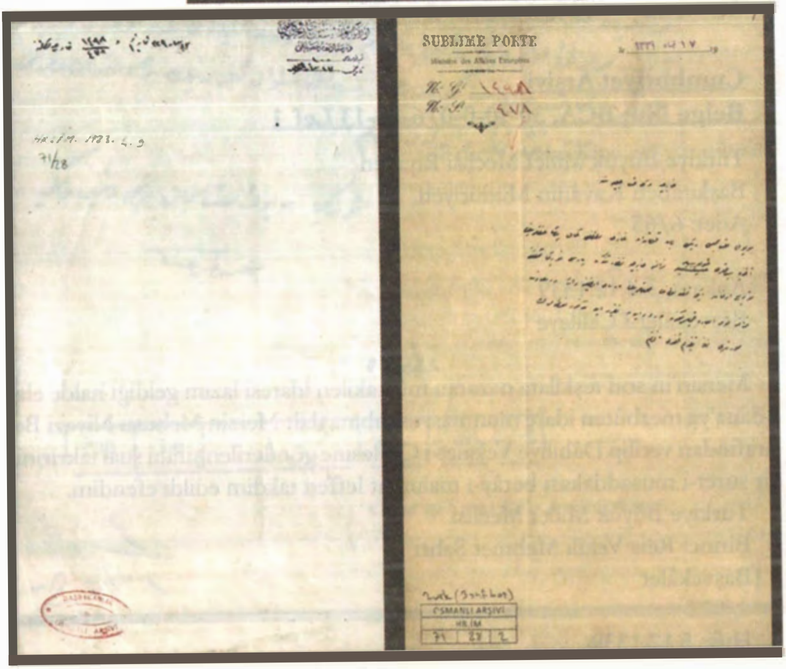

SUBLIME PORTE

Ministère des Affaires Étrangères

OSMANLI ARŞİVİ
HR.İM
71 | 27 | 2

30 Aralık 1923
Belge 270

Mersin vilayetinin Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'na muhalif olarak halen Adana vilayetine bağlı olarak idare edildiğine dair Mersin Milletvekili Niyazi Bey'in soru önergesi

Mersin vilayetinin Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'na muhalif olarak halen Adana vilayetine bağlı olarak idare edildiğine dair Mersin Milletvekili Niyazi Bey'in soru önergesi.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı
Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA)
BCA, 30-10-0-0/6-33-13 Lef 1,2
Tarih: 04.12.1923

Cumhuriyet Arşivi
Belge No: BCA, 30-10-0-0/6-33-13 Lef 1

Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyaseti
Başkitâbeti Kavânin Müdüriyeti
Adet: 6/65

Ankara, 3-4.12.1339
Başvekâlet-i Celîleye

Mersin'in son teşkilata nazaran müstakilen idaresi lazım geldiği halde elan Adana'ya merbûten idare olunması esbabına dair Mersin Mebusu Niyazi Bey tarafından verilip Dâhiliye Vekâlet-i Celîlesine gönderilen şifâhi sual takririnin bir suret-i musaddakası berây-ı malumat leffen takdim edildi efendim.

Türkiye Büyük Millet Meclisi
Birinci Reis Vekili Mehmet Sabri
Başvekâlet
4/972
Hıfz, 5.12.1339

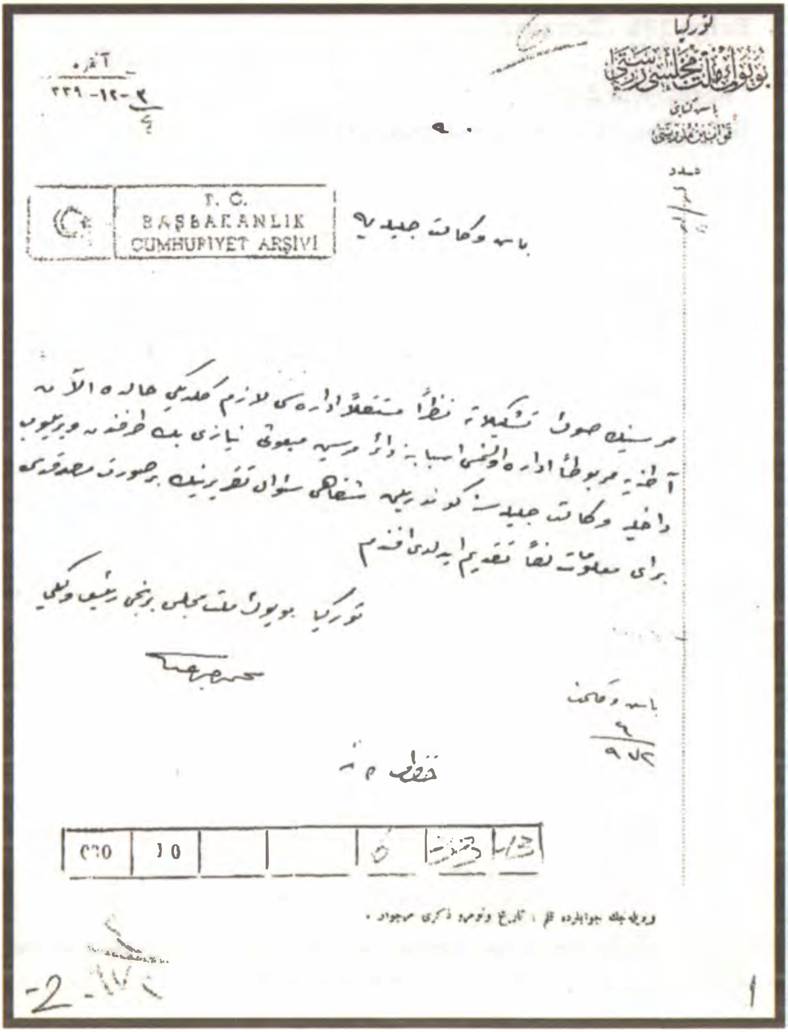
تورکیا بیوک ملت مجلسی ریاستی
باش کتابت
قوانین مقررات

آنقره
۲-۱۲-۳۳۹

۹۰

T. C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

باش وکالت جلیله‌یه

مرسینده صوك تشکیلات نظراً مستقلاً اداره‌سی لازم گلدیکی حالده الآن آطنه‌یه مربوطاً اداره اولنمسی اسبابنه دائر مرسین مبعوثی نیازی بك طرفندن ویریلوب داخلیه وکالت جلیله‌سنه گوندریلن شفاهی سؤال تقریرینك بر صورت مصدقه‌سی برای معلومات نظراً تقدیم ایلدی افندم

تورکیا بیوک ملت مجلسی رئیس وکیلی

باش وکالت
۹
۹۷۲

030	10					

ویریله‌جك جوابلرده قلم ، تاریخ و نومرو ذکری مرجحدر .

-2-

Belge 270 (Devamı)

Cumhuriyet Arşivi
Belge No: BCA, 30-10-0-0/6-33-13 Lef 2

4/972
Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyaseti
Başkitâbeti Kavânin Müdüriyeti

Ankara, 30.12.1339
Riyâset-i Celîleye

Mersin vilayeti teşkilât-ı esasiye kanununa muhalif olarak halen Adana vilayetine merbûten idare edilmektedir. Mersin'in ehemmiyet-i mevkiiye ve iktisadiyesi müstağni-i arz ve izahtır.

Beş milyon liraya bâliğ olan gümrük ve istihlak rüsumu hâriç olmak üzere bir buçuk milyon liraya karîb vâridât-ı umûmiyyesi, ihtiyâcât ve hidemât-ı mahalliyesine tamamen kâfi vâridât-ı hususiyesi bulunan bu vilayetin Adana'ya merbûten idaresi, muamelât-ı hükümeti iğlâk ve Umûr-ı mahalliyeyi işkâl etmektedir.

Hemen bütün livalar vilayet nâmı altında doğrudan doğruya Dâhiliye Vekâleti tarafından idare edilmekte olduğu halde Mersin'de bu gayri kanuni ve gayri tabii şeklin idamesi esbabının Dâhiliye Vekâletince şifahen izah edilmesini arz ederek sual takrîri takdim ediyorum.

Mersin Mebusu
Niyazi

Aslına mutabıktır, 3.12.1339
Mübeyyizin imzası, Cemal
Mukabele edenlerin imzası, Cemal, Talat
Kalem Müdürü veya mümeyyizinin imzası, Niyazi

T.C
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ
030 | 10 | | 16
2

31 Aralık 1923
Belge 271
Adana'nın kurtuluş yıldönümü münasebetiyle yapılacak törene Meclis Başkan'ı Fethi'nin başkanlığında 14 kişinin katılacağı

Adana'nın kurtuluş yıldönümü münasebetiyle yapılacak törene Meclis Başkan'ı Fethi'nin başkanlığında 14 kişinin katılacağı.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı
Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA)
Belge No: BCA, 30-10-0-0/197-351-6 Lef 1, 2
Tarih: 31.12.1923

Cumhuriyet Arşivi
Belge No: BCA, 30-10-0-0/197-351-6 Lef 1

Türkiye Cumhuriyeti
Büyük Millet Meclisi Riyaseti
Başkitabeti Kavânîn Müdüriyeti
Adet: 21/864 Ankara, 31/12/1339
Müsta'celdir
Başvekâlet-i Celîleye

Adana'nın Kurtuluş Bayramı olan 5 Kânûn-ı Sânî 1340 şenliklerine Büyük Millet Meclisi namına iştirak etmek üzere Fethi Beyefendi hazretlerinin riyaseti altında on dört zattan mürekkep heyetin yarınki Salı günü Ankara'dan hareket edeceği arz olunur efendim.

Türkiye Büyük Millet Meclisi
Birinci Reis Vekili Mehmet Sabri
Başvekâlet 4/1741

Cumhuriyet Arşivi
Belge No: BCA, 30-10-0-0/197-351-6 Lef 2

Türkiye Cumhuriyeti
Hariciye Vekâleti
Kalem-i Mahsus ve Şifre Müdüriyeti

Adana'nın Kurtuluş Bayramı olan 5 Kânûn-ı Sânî 1340 şenliklerine Büyük Millet Meclisi namına iştirak etmek üzere Fethi Beyefendi hazretlerinin riyaseti altında on dört zattan mürekkep heyetin yarınki Salı günü Ankara'dan hareket edecekleri cihetle meclis namına merasim-i lazımenin ifâ buyurulması tamimen arz olunur efendim.

31/12/1339 Başvekil
Yazılmıştır, 31/12/1339 6/826

T. C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ
030 10 197 351 6

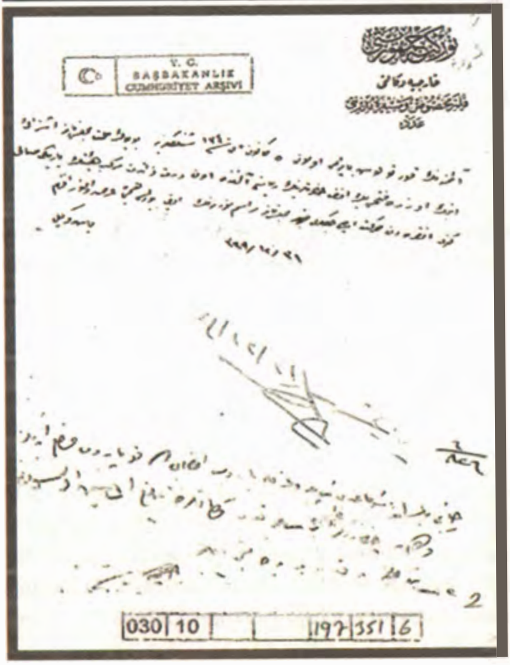
T. C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ
030 10 197 351 6

31 Ocak 1925
Belge 272

Son Telgraf gazetesinde yer alan, Adana'nın kurtuluş günü yaşanan olaylar hakkında tetkilat

Son Telgraf gazetesindeki, Adana'nın kurtuluş gününe katılan milletvekillerinin, şehirde olduğu sırada Fransız Demir Yolları Kumpanyası Başkanının istasyondaki Türk bayraklarını indirttiği haberinin doğru olma.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı
Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA)
Belge No: BCA, 30-10-0-0/199-360-9 Lef 1, 2, 3, 4, 5, 6
Tarih: 24.01.1925

Cumhuriyet Arşivi
Belge No: BCA, 30-10-0-0/199-360-9 Lef 1

Türkiye Cumhuriyeti
Başvekâlet
Kalem-i Mahsus Müdüriyeti
Adet: 6/406
Ankara, 31/1/1341

Büyük Millet Meclisi Riyaset-i Celîlesine

19/1/1341 tarih ve Kavanîn Müdüriyeti 5/507/882 numaralı tezkire-i riyâset-penâhîleri cevabıdır.

Büyük Millet Meclisi Adana kurtuluş merasimine iştirak etmiş olan heyet-i mebusenin şehirde bulunduğu esnada Fransız Şimendifer Kumpanyası mümessilinin istasyondaki Türk bayraklarını indirmeye kıyam eylemiş olduğu hakkında Son Telgraf gazetesinin 16 Kânûn-ı Sânî 1341 tarihli nüshasındaki neşriyatın hilaf-ı hakikat olduğu, yalnız heyetin Mersin'e vürûdu sırasında beraberlerinde bulunan meclis bahçıvanı tarafından belediyeye ve memurin-i saireye haber verilmeksizin ve heyet-i mebusenin de malumatı hâricinde olarak istasyon bahçesinden sekiz on saksı çiçek alınıp trene götürülmüş ve vuku bulan şikâyet üzerine bahçıvanın bu hareketi yolsuz ve mugayir-i edep görülerek mezkûr saksıların kumpanyaya iade edilmiş olduğu ve binaenaleyh mahiyet-i meselenin bundan ibaret olup bayrak indirmek ve saire gibi ahvalin de vâki' olmadığı Mersin valisinin işârından anlaşılmakla neşriyat-ı vakıanın tekzibine tevessül edildiği cevaben Dâhiliye Vekâlet-i Celîlesinden bildirilmiştir efendim.

Başvekil

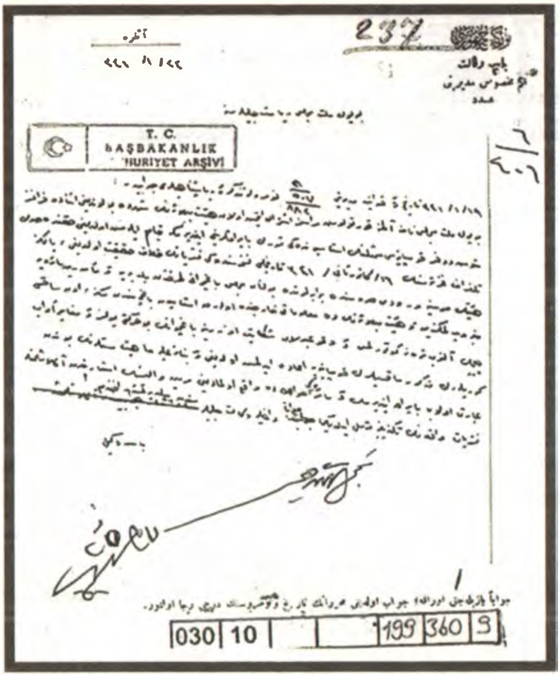
237
T. C.
BAŞBAKANLIK
HURİYET ARŞİVİ
030 10 199 360 9

Belge 272 (Devamı)

Cumhuriyet Arşivi
Belge No: BCA, 30-10-0-0/199-360-9 Lef 2

Türkiye Cumhuriyeti
Dâhiliye Vekâleti
Kalem-i Mahsus Müdüriyeti
Hususi numara: 209
Ankara, 22 Kânûn-ı Sânî 1341

Başvekâlet-i Celîleye
20/1/1341 ve 6/295 tezkire-i devletleri cevabıdır.

Büyük Millet Meclisi namına Adana Kurtuluş merasimine iştirak etmiş olan heyet-i mebusenin şehirde bulunduğu esnada Fransız Şimendifer Kumpanyası mümessilinin istasyondaki Türk bayraklarını indirmeye kıyam eylemiş olduğu hakkındaki Son Telgraf gazetesinin 16 Kânûn-ı Sânî 1341 tarihli nüshasındaki neşriyatın hilaf-ı hakikat olduğu, yalnız heyetin Mersin'e vürûdu sırasında beraberlerinde bulunan Meclis-i Milli bahçıvanın tarafından belediyeye ve memurin-i saireye haber verilmeksizin ve heyet-i mebusenin de malumatı hâricinde olarak istasyon bahçesinden sekiz on saksı çiçek alınıp trene götürülmüş ve vuku bulan şikâyet üzerine bahçıvanın bu hareketi yolsuz ve mugayir-i adap görülerek mezkûr saksıların kumpanyaya iade edilmiş olduğu ve binaenaleyh mahiyet-i meselenin bundan ibaret olup bayrak indirmek ve sair ahvalin da vâki' almadığı Mersin valisinin işârından anlaşılmakla neşriyat-ı vakıanın tekzibine tevessül edildiği arz olunur efendim.

Dâhiliye Vekili
Cemil Ubaydın

Saat, 6
22/23/1341
Başvekâlet, 4/528

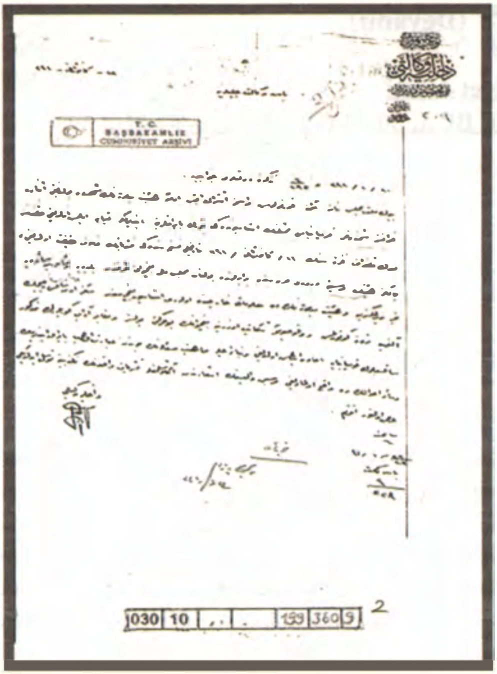
T.C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

030 10 . . 199 360 9 2

Belge 272 (Devamı)

Cumhuriyet Arşivi
Belge No: BCA, 30-10-0-0/199-360-9 Lef 3

Türkiye Cumhuriyeti
Başvekâlet
Kalem-i Mahsus Müdüriyeti
Adet: Tezkire 6/295
Ankara, 19/1/1341

Dâhiliye Nezaret-i Celîlesine

Büyük Millet Meclisi Riyasetinden mevrûd 19/1/1341 tarih ve 21-507/882 numaralı tezkirede Son Telgraf gazetesinin 16 Kânûn-ı Sânî 1341 tarih ve 213 numaralı nüshasında münteşir ve Büyük Millet Meclisi namına Adana Kurtuluş merasimine iştirak etmiş olan heyet-i mebusenin şehirde bulunduğu esnada Fransız Kumpanyası olan, Adana Yenice Şimendiferinin mümessili Miralay Yuvan Covidan'ın istasyondaki Türk bayraklarını indirmeye kıyam eylemiş olduğuna mütedair bir fıkra neşredilip mezkûr bayrakların indirilmesi hakkındaki rivayetin mahallinden tahkik ve icabının icrası bildirilmiştir. Muktezasının îfâ ve neticesinin işâr buyurulmasını rica eylerim efendim.

Başvekil
Cemil Uybadın
Yazılmıştır, 20/1/1341

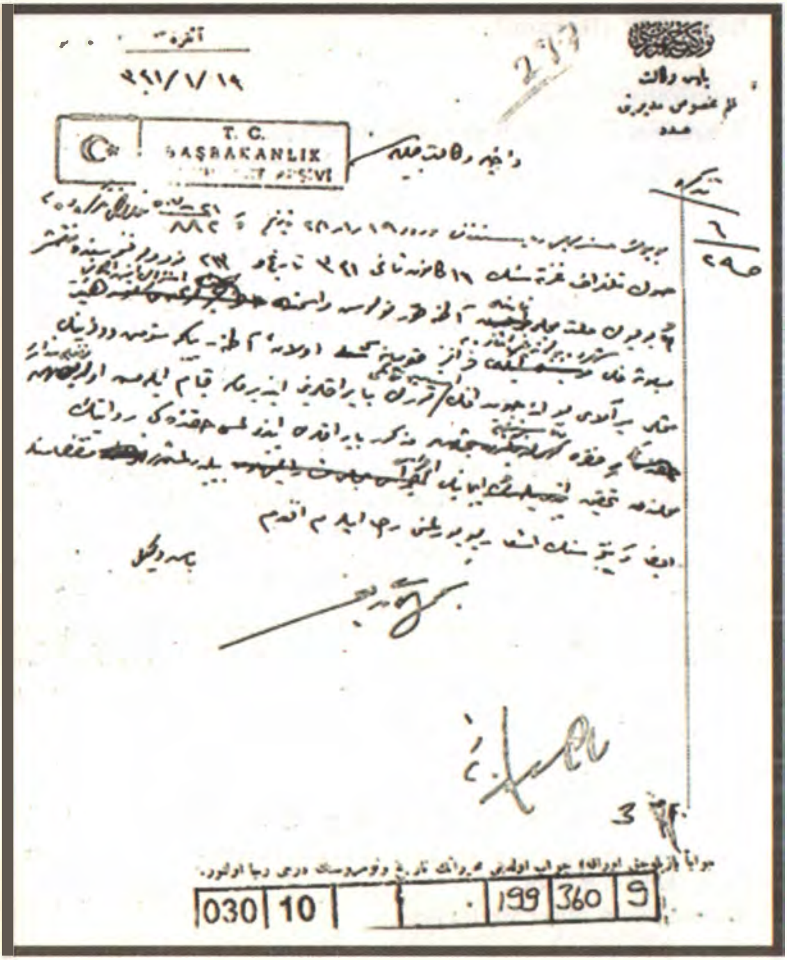
T. C.
BAŞBAKANLIK
[illegible] ARŞİVİ
030 10 . 199 360 9

Belge 272 (Devamı)

Cumhuriyet Arşivi
Belge No: BCA, 30-10-0-0/199-360-9 Lef 4

Büyük Millet Meclisi Riyaseti
Kâtib-i Umumiliği
Kavânîn Müdüriyeti
Adet: 29/507/882
Ankara, 19/1/1341
Beşvekâlet-i Celîleye

Son Telgraf gazetesinin 16 Kânûn-ı Sânî 1341 tarih ve 213 numaralı nüshasında ve sair bazı gazetelerde "Büyük Millet Meclisi tarafından Adana Kurtuluş merasiminde hazır bulunmaya memur heyet-i mebusenin Ankara'da Meclis bahçesine dikilmek üzere Mersin Şimendifer bahçesinden bazı çiçek fideleri aldıkları ve Fransız Kumpanyası olan Adana-Yenice Şimendiferinin Mümessili Miralay Yovan Covida heyet elinden bu çiçekleri istirdâd etmiş ve heyet şehirde iken istasyondaki Türk bayraklarını indirmeye kıyam eylemiş olduğu" hakkında bir fıkra görülmüştür. Heyet-i mebuse Mersin'de iken Mersin İstasyon müdürü tarafından Meclis bahçesine dikilmek üzere istasyon bahçesinden heyet maiyetinde bulunan bahçıvan hademeye verilmiş olan çiçekler iki gün sonra Adana İstasyonunda şirket mümessili Miralay Yovan Covida tarafından verildiği anlaşılan emir üzerine hademeden geri alınmıştır ve işbu çiçeklerin gerek hademeye verildiğinden ve gerek muahharan Adana'da geri alındığından heyet-i mebuse katiyen haberdar değildir. Keyfiyetin ajans vasıtasıyla tekzip ettirilmesi ve bayrakların indirilmesi hakkındaki rivayetin de mahallinden tahkik ettirilerek icabının icrasına emir buyurulması menût-ı re'y-i sâmileridir efendim.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi
Kazım [Özalp]
19/1/1341
Başvekâlet, 4/441
Tahrîrâta,
Dâhiliye Dairesi, 19/1/1341

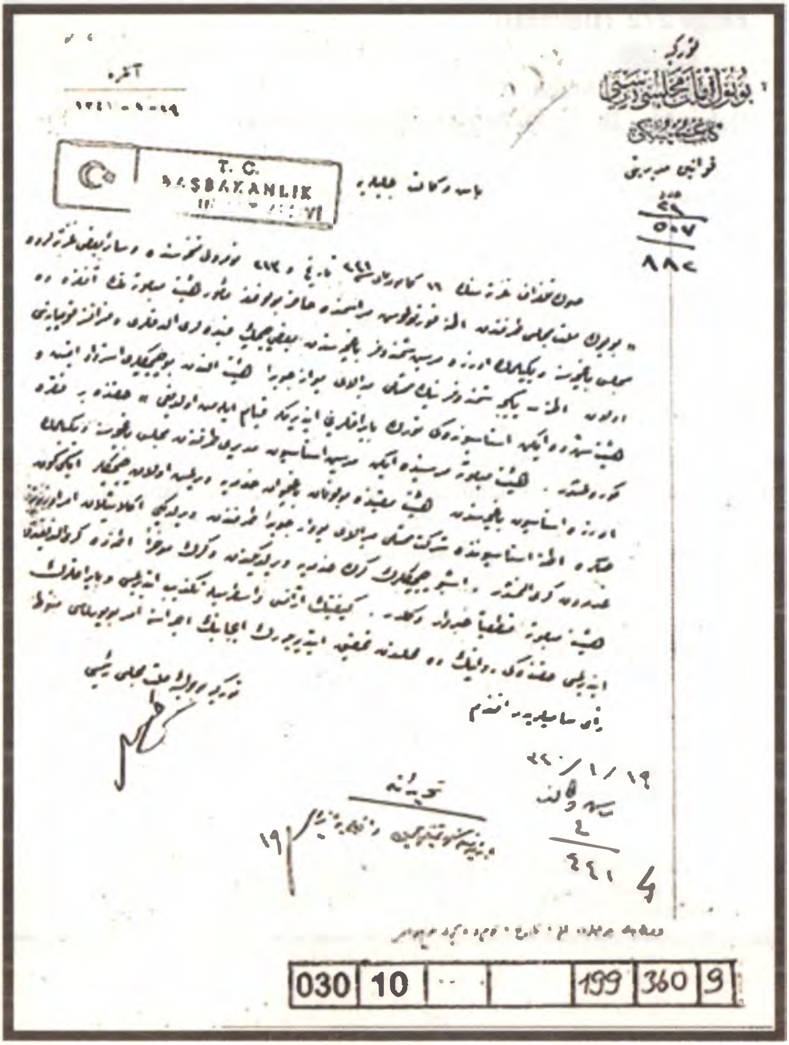

آنقره

١٣٤١ - ٦ - ٢٩

توركيه بويوك ملت مجلسى رياستى

كتابت عموميه

قوانين مديريتى

عدد ٥٠٧ / ٨٨٢

T. C.
BAŞBAKANLIK

باش وكالت جليله‌سنه

030	10	..		199	360	9

Belge 272 (Devamı)

Cumhuriyet Arşivi
Belge No: BCA, 30-10-0-0/199-360-9 Lef 5

Türkiye Cumhuriyeti
Başvekâlet
Kalem-i Mahsus Müdüriyeti
Adet: Tezkire, 6/1
Ankara, 31/12/1340

Dâhiliye Vekâlet-i Celîlesine

Vâki' olan davet üzerine Adana'nın Kurtuluş Bayramına Türkiye Büyük Millet Meclisi namına iştirak etmek üzere Reis Vekîli Ali Süruri Beyefendinin riyasetlerinde meclis aza-yı kirâmından on zatın 2 Kânûn-ı Sânî 1341 tarihine müsadif Cuma günü Adana'ya müteveccihen hareket edecekleri riyâset-i müşârün-ileyhâdan bildirilmiştir efendim.

Başvekil
Cemil Ubaydın
Yazılmıştır.
1/1/1341

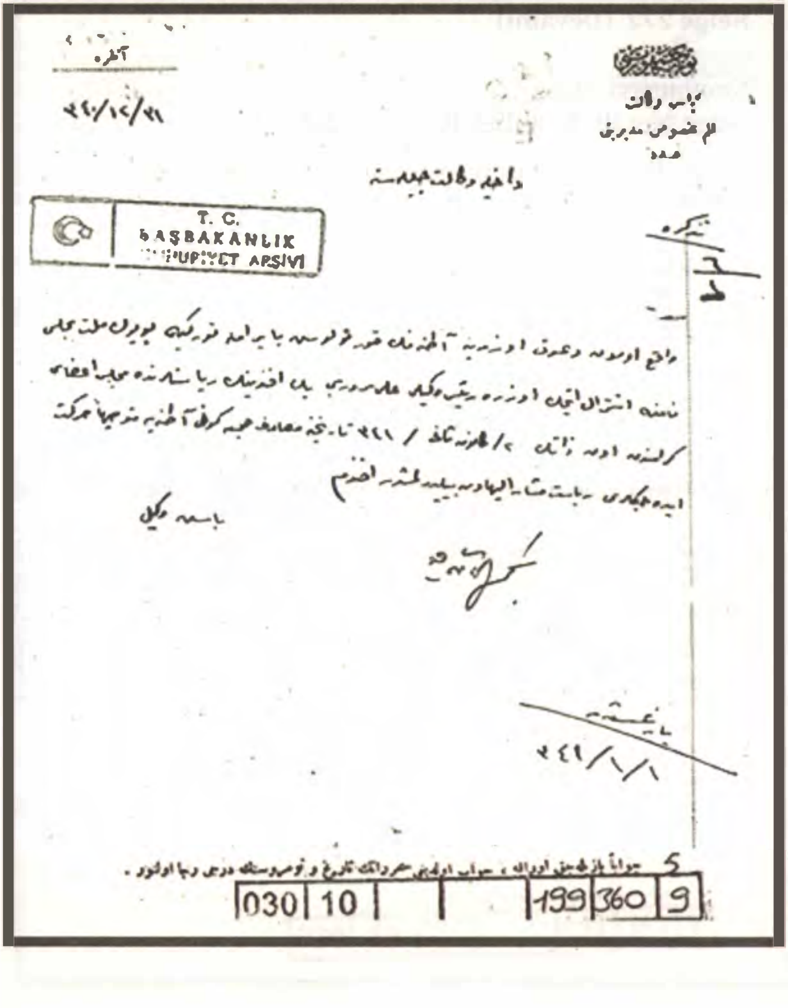

آنقره
ریاست جمهوری
قلم مخصوص مدیریتی
عدد
داخلیه وکالت جلیله سنه
تذکره
T. C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ
030 10 199 360 9

Belge 272 (Devamı)

Cumhuriyet Arşivi
Belge No: BCA, 30-10-0-0/199-360-9 Lef 6

Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyaseti
Başkitâbeti Kavanîn Müdüriyeti
Adet: 21/385
Ankara, 31/12/1340

Başvekâlet-i Celîleye

Vâki' olan davet üzerine Adana'nın Kurtuluş Bayramına Türkiye Büyük Millet Meclisi namına iştirak etmek üzere Reis Vekîli Ali Süruri Beyefendinin riyasetlerinde meclis aza-yı kirâmından on zatın 2 Kânûn-ı Sânî 1341 tarihine müsadif Cuma günü Adana'ya müteveccihen hareket edeceklerdir efendim.

Türkiye Büyük Millet Meclisi
Reisi Kazım
31/12/1340
Başvekâlet
4/8887

Tahrirata-Dâhiliye haber veriniz.
Dâhiliye'ye, 31/12/1340

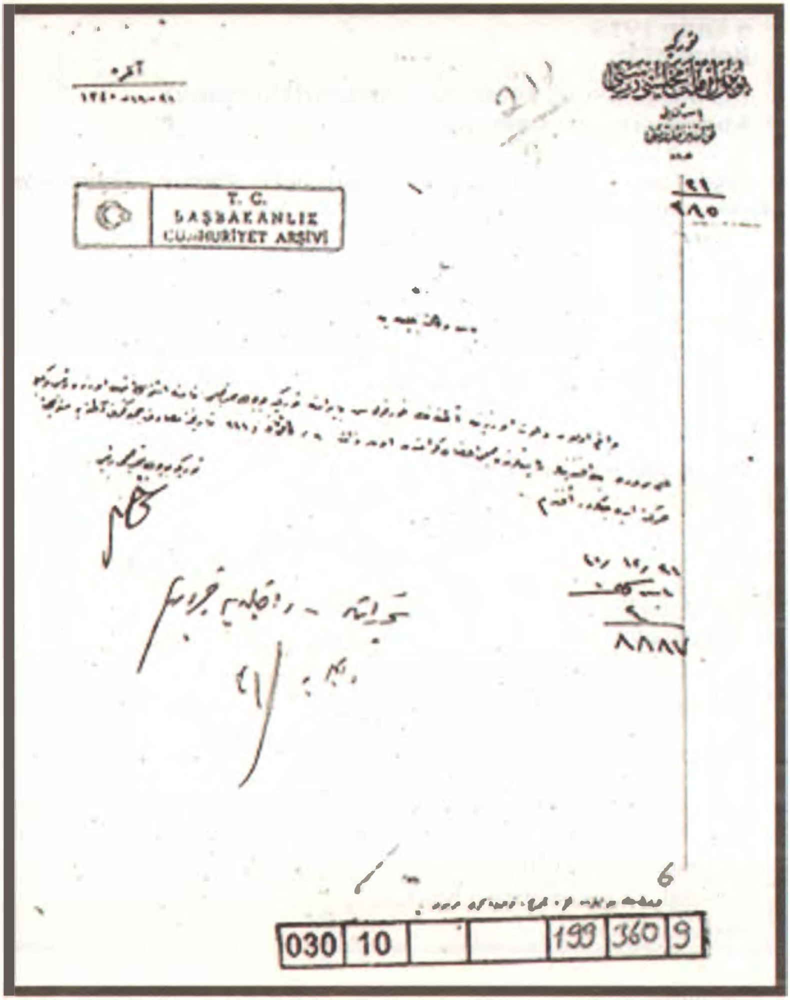

T. C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

030	10			199	360	9

6 Ekim 1925
Belge 273

Basbakan İsmet İnönü'nün Adana'daki Pamuk Kongresi'ne gitmeyeceği

Başbakan İsmet İnönü'nün Adana'daki Pamuk Kongresi'ne gitmeyeceği.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı
Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA)
Belge No: BCA, 30-10-0-0/12-71-7 Lef 1, 2
Tarih: 06.10.1925

Cumhuriyet Arşivi
Belge No: BCA, 30-10-0-0/12-71-7 Lef 1

4/972

Türkiye Cumhuriyeti
Başvekalet Kalem-i Mahsus Müdüriyeti
Adet: 6/4801

Ankara, 6 Teşrîn-i Evvel 1341
Müsta'celdir

Anadolu Bağdat Demiryolları Müdüriyet-i Umumisi Behiç Beyefendimize

İsmet Paşa hazretlerinin pamuk kongresine gitmeyeceklerini hürmetlerimle arz ederim efendim.

Başvekâlet Kalem-i Mahsus Müdürü
Necmettin Sahir

Yazılmıştır.
6 Teşrîn-i Evvel sene 1341

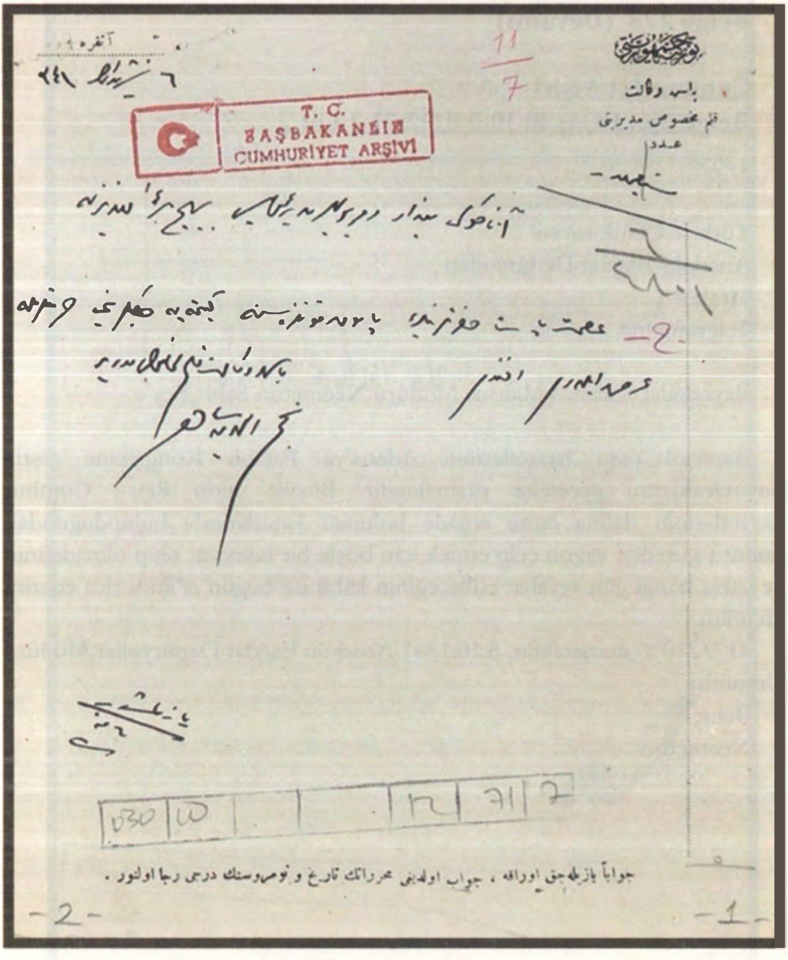

باشوكالت

قلم مخصوص مديريتى

عدد

T. C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

030	10			12	71	7

جواباً يازيله جق اوراقه ، جواب اولديغى محررانك تاريخ و نومروسنك درجى رجا اولونور .

-2- -1-

Belge 273 (Devamı)

Cumhuriyet Arşivi
Belge No: BCA, 30-10-0-0/12-71-7 Lef 2

4/972

Türkiye Cumhuriyeti
Anadolu-Bağdat Demiryolları
Merkez
Telgrafname, aceledir

Başvekâlet Kalem-i Mahsus Müdürü Necmettin Sahir Bey'e

Başvekil paşa hazretlerinin Adana'ya Pamuk Kongresine teşrif buyuracaklarını gazeteler yazmaktadır. Büyük salon Reis-i Cumhur hazretlerinin daima emre amade bulunan katarlarında bulunduğundan hudut-ı saireden vagon celp etmek için böyle bir tasavvur olup olmadığının ve varsa hangi gün seyahat edileceğinin kâbil ise bugün iş'ârını rica ederim efendim.

417/21070 numaralıdır, 5.10.1341 Anadolu Bağdat Demiryollar Müdür-i Umumisi
Behiç
Necmettin

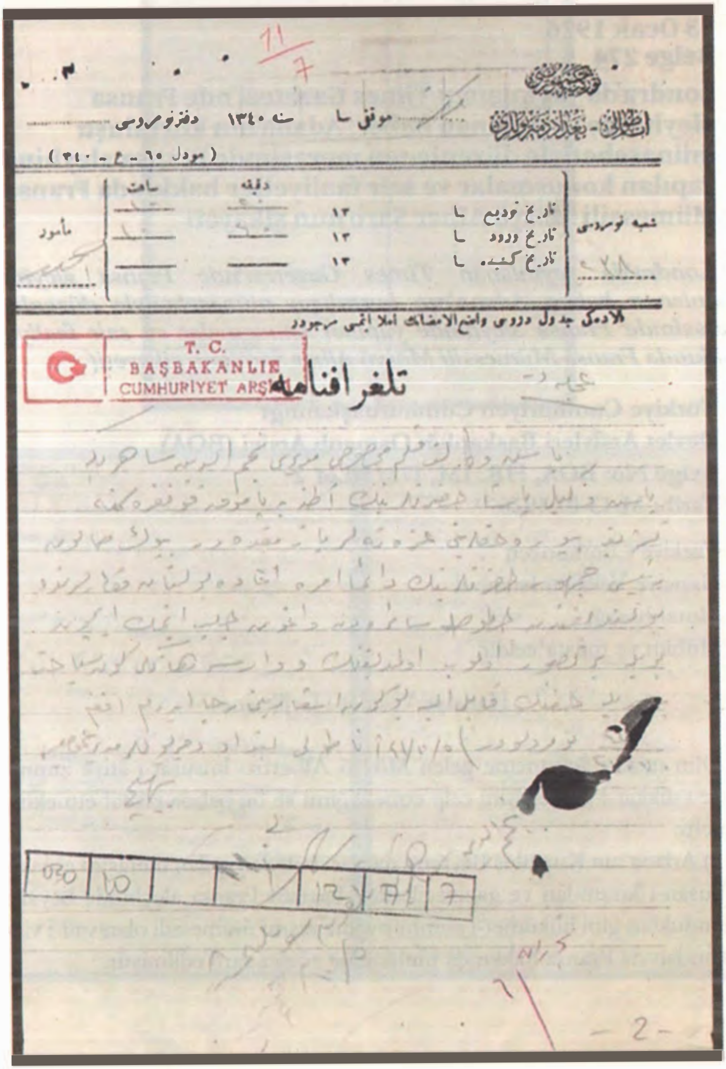
آناطولی - بغداد دمیریوللری
موقف سنه ١٣٤٠ دفتر نومروسی
(مودل ٦٠ - م - ٣١٠)
شعبه نومروسی
تاریخ تودیع ١٣
تاریخ ورود ١٣
تاریخ کشیده ١٣
ساعت
دقیقه
مأمور
T. C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ
تلغرافنامه

13 Ocak 1926
Belge 274
Londra'da yayınlanan Times Gazetesi'nde Fransa aleyhinde yayınlanan haber, Adana'nın kurtuluşu münasebetiyle düzenlenen merasimde Fransa aleyhinde yapılan konuşmalar ve sair faaliyetler hakkında Fransa Mümessili Mösyö Alber Saro'nun şikayeti

Londra'da yayınlanan Times Gazetesi'nde Fransa aleyhinde yayınlanan haber, Adana'nın kurtuluşu münasebetiyle düzenlenen merasimde Fransa aleyhinde yapılan konuşmalar ve sair faaliyetler hakkında Fransa Mümessili Mösyö Alber Saro'nun şikayeti(

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı
Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)
Belge No: BOA, HR. İM, 172/5 Lef 2
Tarih: M-13-01-1926

Türkiye Cumhuriyeti
Hariciye Vekâleti İstanbul
Murahhaslığı
Mühim ve müsta'celdir.

Hariciye Vekâlet-i Celîlesine

Dün nezd-i âcizaneme gelen Mösyö Albertro hususât-ı âtiye zımnında nazar-ı dikkat-i devletlerini celp etmekliğimi ve bu babda izahat etmekliğimi rica etti:

2) Adana'nın Kurtuluş Bayramı münasebetiyle yapılan merasim esnasında mebusan-ı kiramdan ve gazetecilerden bazıları Fransa aleyhinde beyanatta bulundukları gibi hükümet-i cumhuriyeniz resmi mümessili olan vali-i vilayet tarafından da Fransa hakkında muhkırâne sözler sarf edilmiştir.

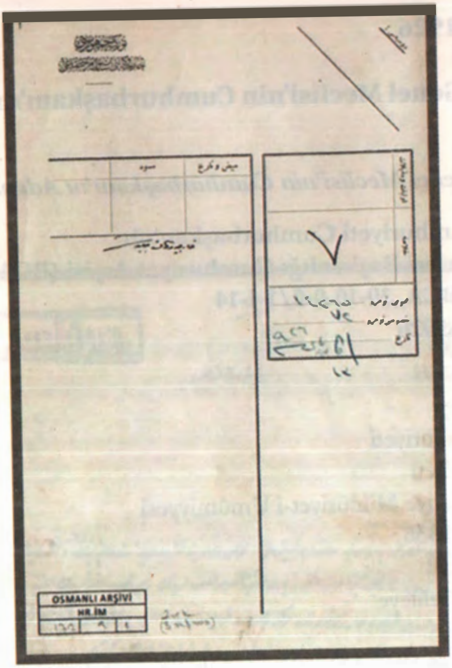
OSMANLI ARŞİVİ
HR.İM
172 9 1

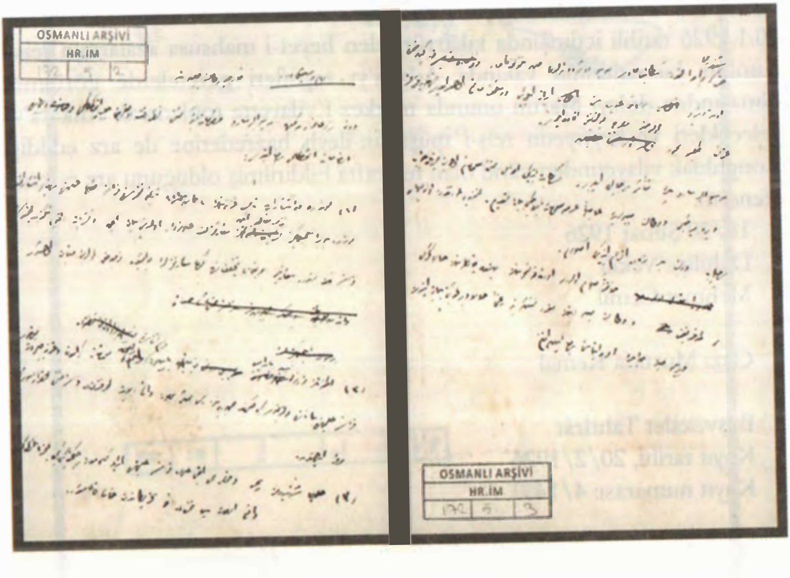
OSMANLI ARŞİVİ
HR.İM
172 9 2
OSMANLI ARŞİVİ
HR.İM
172 9 3

20 Şubat 1926
Belge 275
Adana İl Genel Meclisi'nin Cumhurbaşkanı'nı Adana'ya Daveti

Adana İl Genel Meclisi'nin Cumhurbaşkanı'nı Adana'ya daveti.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı
Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA)
Belge No: BCA, 30-10-0-0/1-1-14
Tarih: 18.02.1926

1/14

Türkiye Cumhuriyeti
Dâhiliye Vekâleti
Umûr-ı Mahalliye Müdüriyet-i Umûmiyyesi
Umumi No: 1836
Hususi No: 101
Başvekâlet-i Celîleye

Reis-i Cumhur hazretlerine vilayet halkının tazimatını arz ve vilayete teşriflerini istirham etmek için Ankara'ya i'zâmı meclis-i umumi-i vilayetin 30.1.1926 tarihli ictimâında takarrür eden heyet-i mahsusa azalarının reis-i cumhur hazretlerinin yakında Adana'yı teşrifleri gazetelerde görülmüş olmasından dolayı Martın onunda merkez-i vilayette toplanarak Ankara'ya gelecekleri ve keyfiyetin reis-i müşârün-ileyh hazretlerine de arz edildiği Zonguldak vilayetinden vârid olan telgrafta bildirilmiş olduğunu arz eylerim efendim.

18/20 Şubat 1926
Dâhiliye Vekili
Mehmet Cemil

Gazi Mustafa Kemal

Başvekâlet Tahrîrât
Kayıt tarihi, 20/2/1926
Kayıt numarası: 4/1491

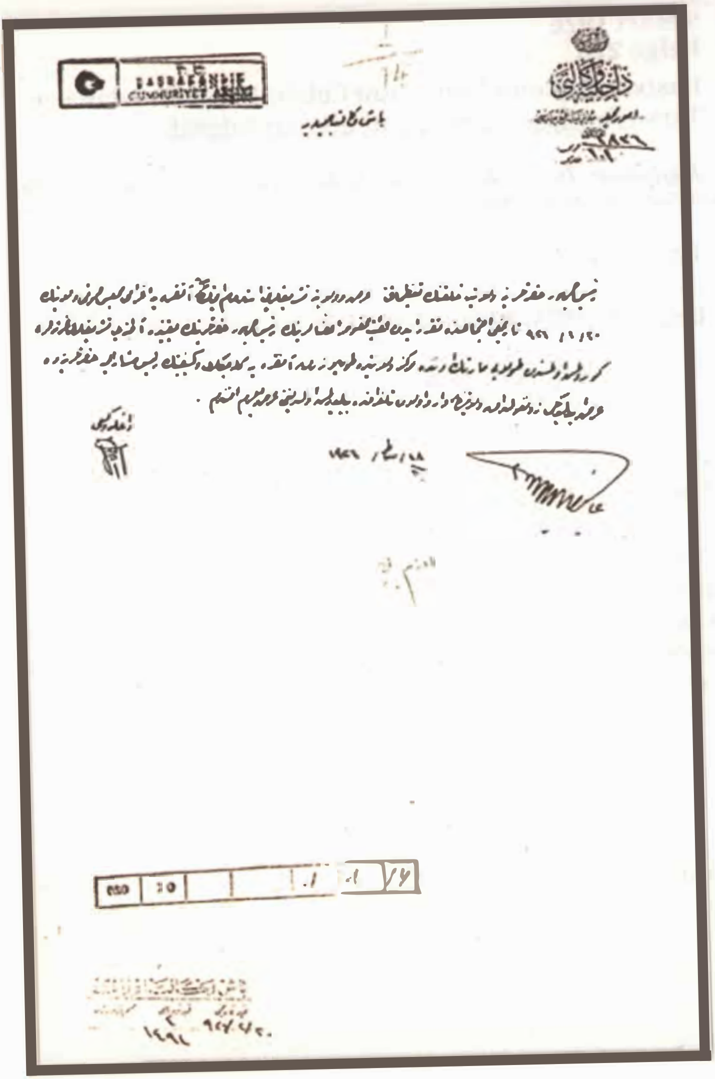

T.C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

داخليه وكالتی

باش وكالت جليله يه

030	10			.1	.1	16

9 Mart 1926
Belge 276

Başbakan İsmet İnönü'nün Cebeli Bereket, Adana ve Tarsus'a yapacağı seyahati bildirir telgraf.

Başbakan İsmet İnönü›nün Cebeli Bereket, Adana ve Tarsus'a yapacağı seyahati bildirir telgraf.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı
Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA)
Belge No: BCA, 30-10-0-0/12-71-26

4/972

T.C
Başbakanlık
Cumhuriyet Arşivi

Ankara'da Reis-i Cumhur Hazretlerine
şifre
Cebel-i Bereket ve Adana ve Tarsus civarını görmek için bu akşam Osmaniye'ye hareket olunduğu ve seyahatin üç gün kadar imtidat edeceği ma'ruzudur.
9 Mart 1926

İsmet

Kapatılmıştır.
9 Mart 1926

انقره‌ده رئیس جمهور حضرتلرینه

جبل برکت و الخ داغلرنده

جاری [illegible] گوریلن ایدی بر اقسام عشائرینه وکتادلوغنی

وسیاحت اجیل گون قدر امتداد

ایده جکی مدروضدر

عصمت

۹۲۹

T. C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

چاتیلمشدر

۹ ... ۱۹۲۶

030	10			12	71	26

-1-

19 Aralık 1926
Belge 277

Adana'nın iktisadi durumu hakkında Başbakan İsmet İnönü ile görüşen Adana Ticaret Odası'nın teşekkür yazısı.

Adana'nın iktisadi durumu hakkında Başbakan İsmet İnönü ile görüşen Adana Ticaret Odası'nın teşekkür yazısı.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı
Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA)
Belge No: BCA, 30-10-0-0/165-151-7

174/7

Adana
Ticaret ve Sanayi Odası
Numara: 571
Heyet-i Vekiliye Reisi İsmet Paşa Hazretlerine

Adana'nın düçâr olduğu buhran-ı iktisadiden dolayı riyaset-i Celîleleriyle mübahi bulunan Hükümet-i Cumhuriyemize ol babdaki temenniyat ve isti'taflarımızı arz eden Adana heyet-i mahsusasına lütfen ibzâl buyurulan hüsn-i kabul ve delalet ve sahabet-i devletlerinden mütevellit şükran ve imtinanlarımızın arzıyla kesb-i şeref ve mübâhât eder ve takdim-i tazimat eyleriz efendimiz.

13 Kânûn-ı Evvel 1926

Adana Ticaret Odası Reisi, imza
Bursa Encümen Reisi Rasihzâde Vefik

Hıfz, 19 Kânûn-ı Evvel 1926

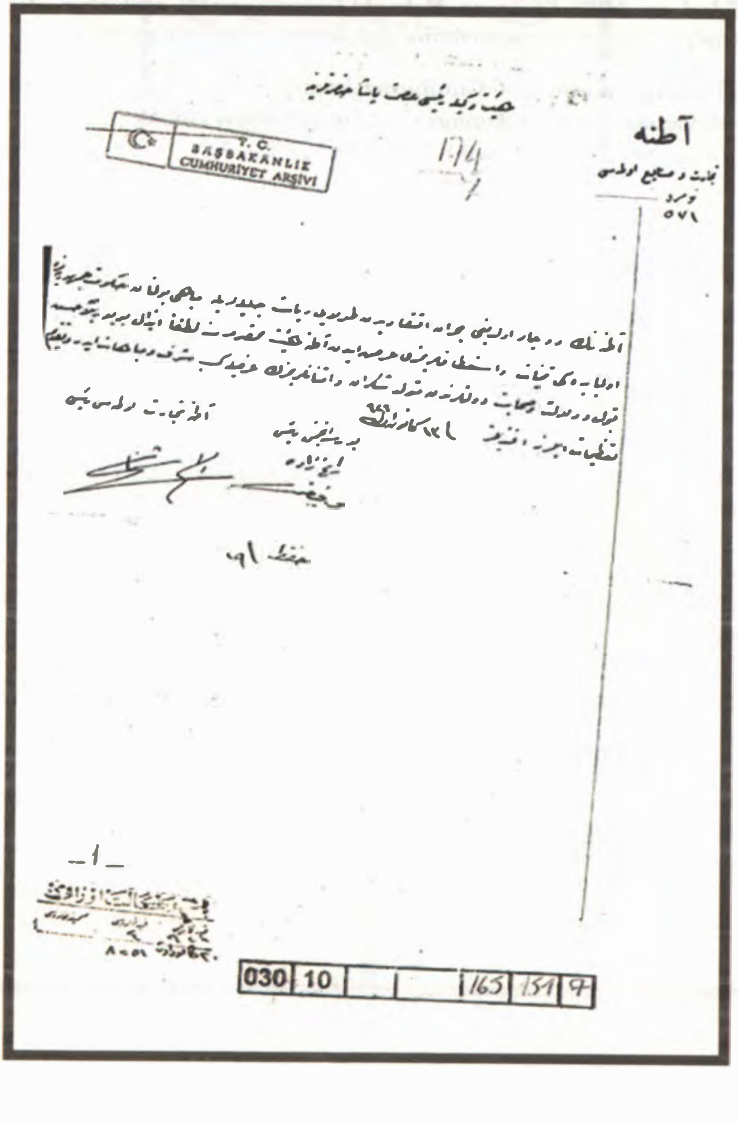
آطنه
T.C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ
174
030 10 165 151 7

17 Ağustos 1927
Belge 278

Adana demiryolu hattında başlayan grevden dolayı, Bayındırlık, İçişleri ve Milli Savunma Bakanlıklarının gerekli tedbirleri alarak anarşiye meydan vermemelerine dair İsmet İnönü'nün talimatı.

Adana demiryolu hattında başlayan grevden dolayı, Bayındırlık, İçişleri ve Milli Savunma Bakanlıklarının gerekli tedbirleri alarak anarşiye meydan vermemelerine dair İsmet İnönü'nün talimatı.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı
Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA)
Belge No: BCA, 30-10-0-0/12-72-28 Lef 1-2, 7,

Cumhuriyet Arşivi
Belge No: BCA, 30-10-0-0/12-72-28 Lef 1-2

Adet: 5252
17/8/1927
Başvekil İsmet Paşa Hazretlerine
şifre

Tatil-i işgal vaziyeti hakkında Müdafaa, Dâhiliye ve Ticaret vekili beyefendilerle görüşüldü.

1-Dâhiliye Vekâleti mevâkıf ile imalat-ı sınaiyenin taht-ı muhafazaya alınmasını temin;

2-Müdafaa-i Milliye Vekâleti icap ederse kuva-yı askeriye ile muâvenet tebliğ;

3-Adliye Vekâleti müddei-i umumilerin nazar-ı dikkatlerini celp ve hadisenin kanuna mugayeret noktalarını izah ederek ehemmiyetle takibat icrasını emretmişlerdir.

4-Adana'ya gelen şirket müdürü hat ve müessesâtın taht-ı temine alındığı halde işletilmeyi temin edeceğini bildirmişse de demiryol taburu ile muâvenet lazım olup olmadığı baş komiserlikten sorulmuştur. İcap ederse bir müfreze gönderilecektir.

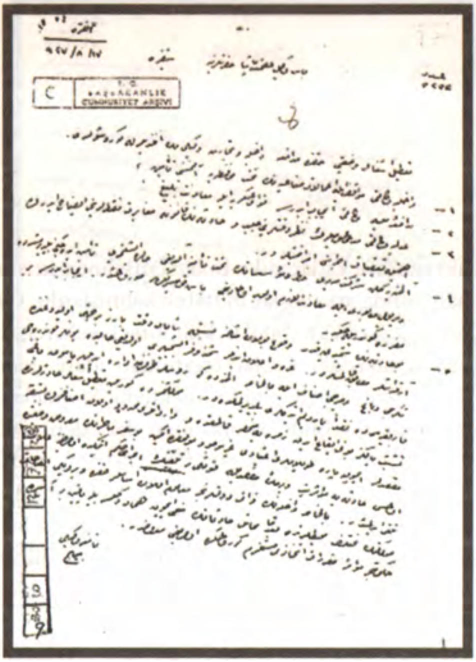
T.C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

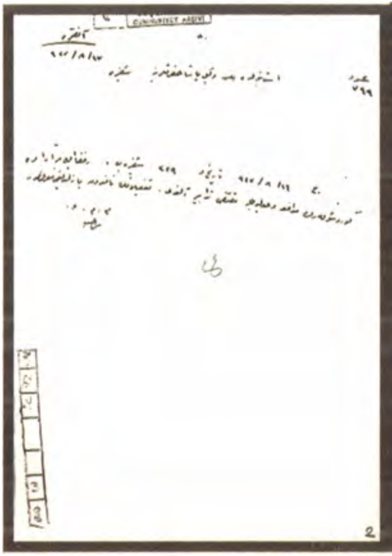
CUMHURİYET ARŞİVİ
2

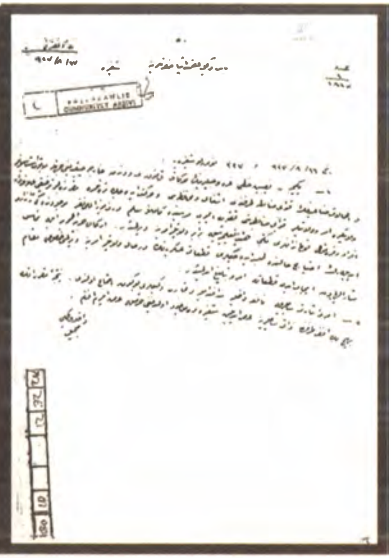
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

5-Bu hadisenin şimdiye kadar vuku bulan emsaline nispetle şâyân-ı dikkat bariz bir ciheti olduğunda arkadaşlar mutabık kalmışlardır. Grev ilan edenler şimendifer işçileri olduğu halde bunlar kunduracı, şekerci, debbağ, demirci esnafı ile bilhassa Adana'daki Ruslar tarafından idare edilen pamuk yağı fabrikası da nakden yardım ettikleri bildirilmektedir. Memleketimizde görülen tatil, işgal hadiselerinde teşebbüs yalnız bunu ikâ eden zümreye münhasır kalmakta ve varidatları mahdut olan esnafımızın başka maksatlar için para toplamaları i'tiyâdi gayri mevcut bulunmakta iken bu sefer maceranın maruz vaziyette olması hadiseye müessiriyet vermek maksadıyla kuvvetli bir telkin icrası hükmetmekte olduğuna alâmât telakki edilmiştir. Bilhassa Dâhiliyenin zât-ı devletlerince malum olan esaslar hakkında verdiği izahat memleketin muhtelif muhitlerinde mukaddemâ mümâsil hâdisâtın meni için hemen değilse bile yakın bir âtide hükümetçe müessir mukarrerât ittihâzı müstelzim görülmekte olduğu maruzdur.

Nafia Vekili

Behiç

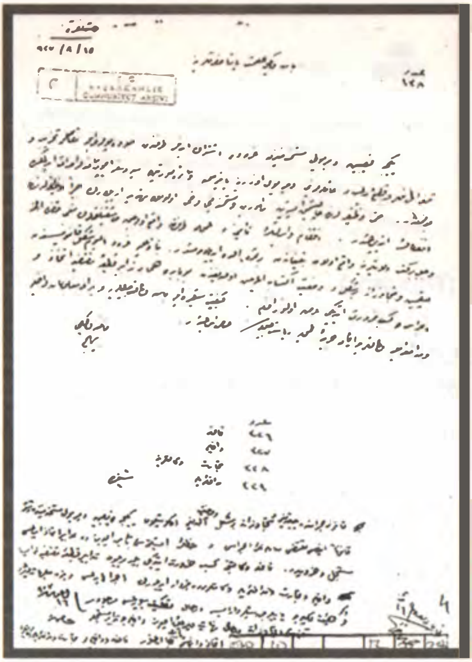

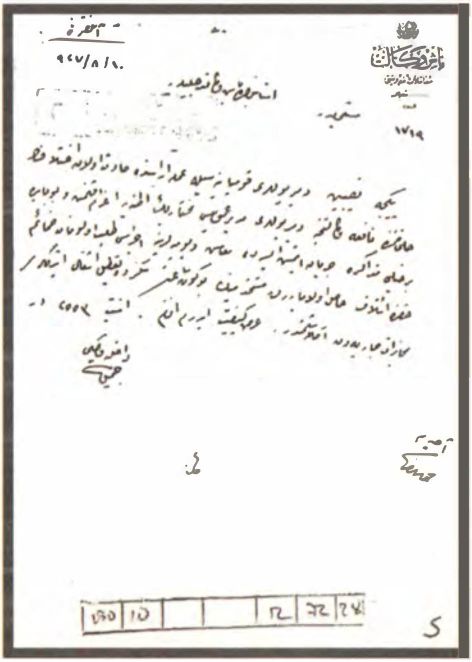

Belge 278 (Devamı)

Cumhuriyet Arşivi
Belge No: BCA, 30-10-0-0/12-72-28 Lef 7

Türkiye Cumhuriyeti
Nafia Vekâleti
Kalem-i Mahsus
II

İcap ederse Ankara İtilafnamesinde beyan edilen Bağdat hattının şuabâtından olmayan Mersin-Tarsus-Adana hattını elde tutmak husûsâtı düşünüldü.

Bu husustaki irade-i devletleri müste'zendir.

Grev esasen hakiki ihtiyaçtan doğmuş ise de Komünist propagandası yapan bazı zevâtın ve bilhassa Numan Usta'nın fırsattan istifade ederek teşvikatta bulundukları M.I.H. teşkilatından alınan malumattan müsteban bulunduğunu tazimatıma terdifen arz eylerim efendim.

Nafia Vekili
Behiç

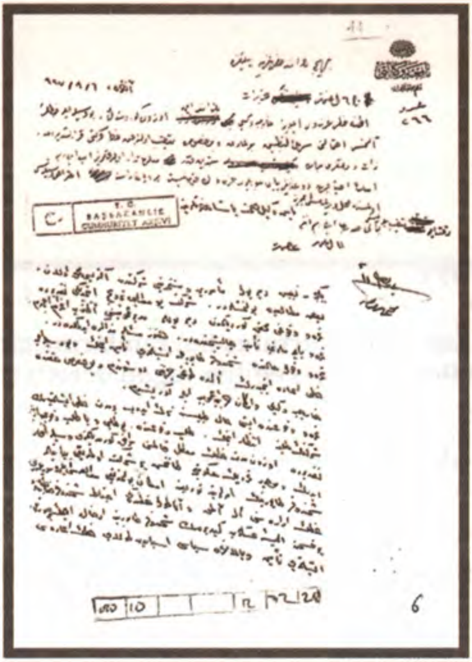

T.C. BAŞBAKANLIK CUMHURİYET ARŞİVİ

6

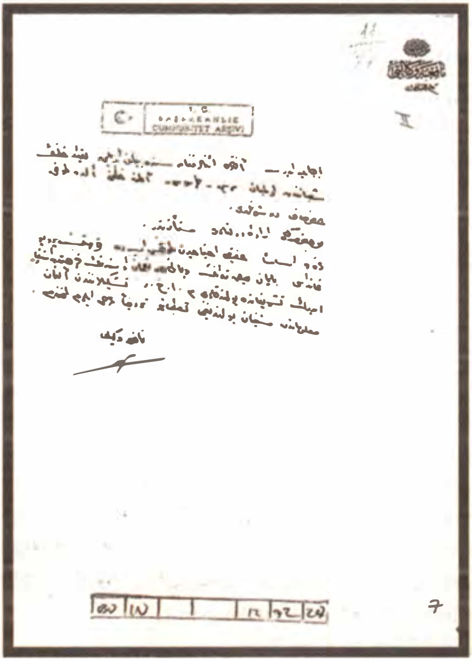

T.C. BAŞBAKANLIK CUMHURİYET ARŞİVİ

7

9 Kasım 1927
Belge 279

Maraş ve Adana'nın kurtuluş bayramlarına giden milletvekillerine tahsis edilen vagon ücretlerinin ödenmesi.

Maraş ve Adana'nın kurtuluş bayramlarına giden milletvekillerine tahsis edilen vagon ücretlerinin ödenmesi.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı
Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA)
Belge No: BCA, 30-10-0-0/152-75-17 Lef 9, 10, 2

Cumhuriyet Arşivi
Belge No: BCA, 30-10-0-0/152-75-17 Lef 9

Türkiye Cumhuriyeti
Büyük Millet Meclisi
Katib-i Umumiliği
Kanunlar Kalemi Müdüriyeti
Salı, 32/63/113
Ankara, 9/11/1927
Başvekâlete
26 Haziran 1927 tarih ve 6/3081 numaralı tezkire cevabıdır.

Meclis-i Ali namına Maraş ve Adana kurtuluş bayramlarına iştirak eden heyete tahsis kılınan vagon servisi için masarıf-ı harbiye ve saire olarak üç bin iki yüz seksen altı lira bir kuruş talep edilmekte ise de a'zâ-yı kiram münferiden vaki olan seyahatlerinde bile ücret tesviye etmedikleri halde Meclis-i Ali'yi temsilen yapılan müctemi seyahatlerde ise böyle bir ücretin evleviyetle tesviye edilemeyeceği ve esasen Meclis-i Ali bütçesinde bu yolda bir tahsisat mevzu olmadığı riyaset divanının 8/11/1927 tarihli birinci inikadında takarrür etmiş olmakla keyfiyetin Nafia Vekâletinin nazar-ı dikkatine vaz edilmesini rica ederim efendim.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi
Kazım Nafia'ya suretinin leffiyle tezkire 10/11/1927

آنقره
٩ / ١١ / ١٩٢٧

T.C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

030	10		.	152	75	17

Belge 279 (Devamı)

Cumhuriyet Arşivi
Belge No: BCA, 30-10-0-0/152-75-17 Lef 10

Türkiye Cumhuriyeti
Başvekâlet Muamelat Müdüriyeti
Dosya işaretleri
5/567, 1927
13 Teşrîn-i Sânî 1927
Nafia Vekâletine

27 Temmuz 1927 tarihli ve 6/3606 numaralı tezkireye zeyldir.

Maraş ve Adana kurtuluş bayramlarına iştirak eden heyet-i mebuseye tahsis edilen vagon servisi ücreti hakkında Büyük Millet Meclisi Riyaset-i Celîlesinden cevaben vârid olan 9 Teşrîn-i Sânî sâbık tarihli ve 63/113 numaralı tezkirenin musaddak sureti leffen takdim olunmuştur efendim.

Başvekil namına
Müsteşar
Yazıldı.
5/567, 1927
5/124, 1928

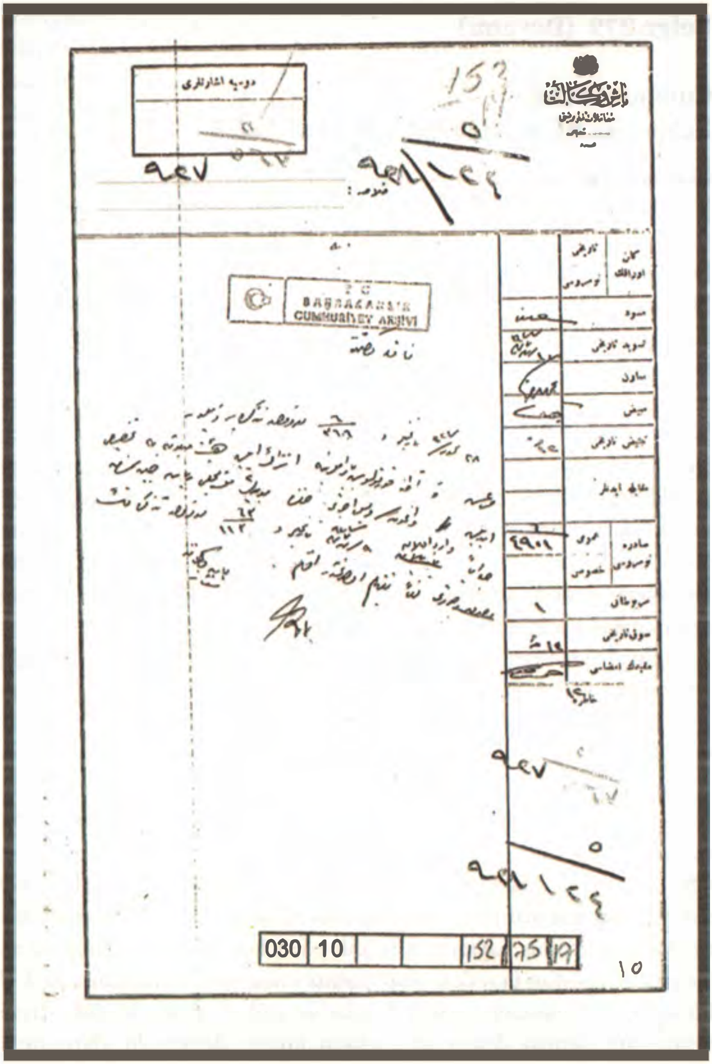
T.C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

030	10			152	75	17

Belge 279 (Devamı)

Cumhuriyet Arşivi
Belge No: BCA, 30-10-0-0/152-75-17 Lef 2

Maraş ve Adana
Türkiye Cumhuriyeti
Nafia Vekâleti
Demiryollar Müdüriyet-i Umûmiyyesi
Muhasebe Dairesi
Adet: 87/3792
Başvekâlet-i Celîleye

Maraş kurtuluş bayramına iştirak eden heyete tahsis kılınan vagon servisi için masârif-i cerye ve saire olarak Anadolu-Bağdat demir yolları idaresince talep edilmekte olan 2306 lira bir kuruşun Meclis-i Ali namına giden bir heyetten talep edilmesi muvafık olamayacağına dair Büyük Millet Meclisi Riyaset-i Celîlesinden makam-ı sâmilerine yazılıp 25 Mayıs 1927 tarihinde vekâlet-i aciziye tevdî buyurulan 25/5/1927 tarih ve 33/2115/4181 numaralı tezkire mütalaa-i acizi oldu.

Kurtuluş bayramlarına iştirak senede birkaç defa ve her sene vâki olup bu gibi merasime iştirak edecek heyetler için katarımızın muayyen vagonlarına ilave edilen iki üç vagonun masarıf-ı ceryesi demiryolu idaresine mali külfet tahmîl etmekte ve ale-l-husus sâlifü'l-arz vagonların seyr ü seferlerinden dolayı bilet ücreti hesap edilmeyerek yalnız şartnamenin on bir numaralı tarifesi mûcibince ücretleri talep edilmekte olmasına binaen idare-i mezkûrece talep edilen masarif-i ceryenin tesviyesi muvafık görülmekte olduğundan gerek Maraş kurtuluş bayramına iştirak heyete tahsis edilen vagon servisin masarif-i ceryesi olan sâlifü'l-arz 2306 lira bir kuruşun ve gerek Adana kurtuluş bayramına iştirak eden heyete tahsis edilen iki salon ve bir yolcu vagonun ücretleri olup lüzum-ı tesviyesi 29 Kânûn-ı Sânî 1927 tarihli ve 4/621 numaralı tezkire-i acizi ile Büyük Millet Meclisi Riyaset-i Celîlesine arz olunan dokuz yüz seksen liranın demiryolu idaresine itası esbabının istikmâlini arz ve rica ederim efendim.

7/6/1927
Nâfia Vekili
Şemsettin
Maliye Vekâlet-i Celîlesine
20/898
Talep olunan paranın Büyük Millet Meclisi bütçesinden tesviye edilmesi lazım geldiği ma'razıyla iadeten takdim.
21 Haziran 1927
Maliye Vekili
Mustafa Abdülmümin

Evraka, 21 Haziran 1927
Tahrirata, 26 Haziran 1927

Başvekâlet Evrakı:
Kayıt tarihi, 20 Haziran 1927
Kayıt numarası: 4/3875
Sayfa numarası: 1
Lef, 1

Cemil

5 Ocak 1928
Belge 280

Bugün, Toroslar'da Yalınayak, Aç ve Çıplak Dolaşarak Düşmanla Mücadele Eden Adanalıların Kurtuluş Günüdür. "Yeni Adana" Asil Hemşehrilerinin Bugününü Hürmet ve Minnetle Tebrik Eylerken Bugünü Elde Etmek için Canını Feda Eden Şehitlerimize de Mağfiret Diler...

Yeni Adana (5 Kânûn-ı Sânî 1928) s.1-2

Bugün, Toroslar'da Yalınayak, Aç ve Çıplak Dolaşarak Düşmanla Mücadele Eden Adanalıların Kurtuluş Günüdür. "Yeni Adana" Asil Hemşehrilerinin Bugününü Hürmet ve Minnetle Tebrik Eylerken Bugünü Elde Etmek için Canını Feda Eden Şehitlerimize de Mağfiret Diler...

Adanalılar bugün esaretten, zulümden şenâatten kurtulup hürriyet ve istiklale kavuştukları bu büyük günün altıncı senesine giriyorlar.

Altıncı senesine kavuştuğumuz kurtuluş gününü temin eylemek için Adanalıların neler çektiğini söylemek icap etse böyle beş yüz sayfalık bir "Yeni Adana" kâfi gelmez.

Esasen on seneden beri dolan Yeni Adana nüshaları hâlâ onları yaza yaza bitirememiş. Onlara günlerin siyah hatıralarının nihayetini getirememiştir. Neydi o günler... Ve neydi o meş'ûm işgal devresi.... Esaret zamanı... Bir gün olsun evimizden çıkarken canımızdan emin değildik. Orada birliklerimizi sağ ve salim bulacağımızdan şüpheliydik...

Yediğimiz ekmeği elimizden alanlar, onu, gözümüzün önünde zehirle doldurarak bize iade ediyorlar ve yediriyorlardı.

Bir baykuş yuvasında perde olmaya layık bulunan mütarekename, sanki Adana baykuş yuvasıymış gibi bütün kahrını bütün elemini, tekmîl kinini bizim üzerimize tevcih etti. Biz ki Harb-i Umumi'de tabur tabur kahramanlar feda etmiş bir memleketin yetim çocuklarıydık...

Biz ki Çanakkale'de şehit olan Allahüekber tepelerinde incimâd eden, Kilikya'nın uzun deryalarında bir yudum su ve bir lokma ekmek bulamadan düşmana saldıran, Irak'ın kızgın güneşi altında bir ağaç gölgesi, bir çadır altı arayan arslanların Girit'te bırakmış oldukları eli silahsız, şehri istihkâmız kimseler idik.

يكی اطنه

يومی غزته

٥ كانون ثانی ١٩٢٨

بو كون، طورو سلرده يالين اياق، اج و چيلاق دولاشه‌رق دشمنله مجادله ايدن اطنه‌لیلرك قورتولوش كونی‌در. «يكی اطنه» اصيل همشهريلرينك بو كونی حرمت و منتله تبريك ايلر ايكن بو كونی الده ايتمك ايچين جانی فدا ايدن شهيدلره ده مغفرت ديلر....

ايلك استنادگاه. تلغراف ديركلری

كاظم پاشا حضرتلری

فوزی پاشا حضرتلری

كاظم پاشا

فوزی پاشا

Wilson Prensiplerini ağzında sakız yapan ve çiğneye çiğneye onda ruh, onda asalet, onda mantık bırakmayan itilaf devletleri kendilerini kayıp vaziyette gördükleri gün en ziyade bize hasar ettiler.

Ümit etmediğimiz bir günde, bâc vermeyen düşman askerleri Taşköprü'den şehre girdiler… Adana'ya girdiler… Beklemediğimiz bir anda Ters Kapı'dan Yeni İstasyon'a kadar uzanan Van-Adana, geniş cadde Ermeni dilberleriyle doldu… Her kızın ve her kadının elinde bir demet çiçek, her Ermeni gencinin, her Ermeni gencinin, her Ermeninin altında bir at vardı…

Yetmişlik ihtiyarlar, dişi kalmamış acuzeler Adana'ya girecek düşman askerini istikbale, Adana'ya gelecek düşman kumandanını alkışlamaya çıkmışlardı… Bu kafi gelmiyormuş gibi başları akkalı, ka'beli, üzerleri işaretli yüzlerce nankör, hain, namert Suriyeli Arap da o Ermenilerle el ele vermiş dolaşıyor, "Ve bu ……" diye bağırıyordu.

O gün hiçbir namuslu Türk, diğer namuslu bir Türk'ü göremedi.

Hiçbir namuslu Türk, odasının penceresine yaklaşarak dışarıya bakamadı. Allah'tan imdat, Allah'tan muâvenet bekleniyordu:

Bir fırtına bir bora çıksın… Öz vatanımıza ayak basan düşmanları ve onlara mümâşât eden, onları alkışlayan hainleri silip süpürerek vatan dışına atsın…

Ellerimizle yüzümüzü kapamıştık. Mademki bir şey yapamıyoruz. Mademki düşman vatana girerken elleri koynunda durmak mecburiyetinde bulunuyoruz bari gözlerimiz görmesin. Diyorduk.

Çanlar bütün Adana kubbesini sarstı minarelerden ne bir ses işitiyor, ne de minarelerde bir müezzin görünüyordu...

Trenin azap ve ıstırap veren gürültüsü kulaklarımızda uğuldadı… Bir düdük sesi, ikinci bir düdük sesi üçüncü bir düdük sesi süslü vagonları istasyona getirdi. Alkış asumana çıktı… İndi. Yayıldı… İşgal kumandanları geldi... İşgal kıtaatı Adana'ya girdi. Mazlumlara hak, mazlumlara hayat, mazlumlara refah bahşetmek, Adana'yı işgal eylemek mecburiyet-i vicdaniye ve beşeriyesinde bulunduklarını söyleyen adamlar geldiler.

Dört sene kotardıkları Adana'da dört saat olsun dediklerini yapmadılar, fakat bir an için bildiklerini, çeşit çeşit zulümleri tatbik ettiler.

Hak, hakikat ve fazilet uğrunda zaman zaman coşan silahsız, bıçaksız, sopasız Adanalılar mitralyözlerin önünde can vererek yerlere serildiler... Kan, kızıl kıyamet her köşede ve her bucakta kendini gösterdi.

Medeniyet dünyasının, medeniyet âleminin yüzü kızarmadı bile…

Türk'ün ondan bir at çalmış yazı silik Ermeni, günün kahramanı oldu, bir Türk evini basarak çoluk çocuğu kesmiş olan kamadorlar (*Ermeni Fedaisi) kiliselerde takdis edildi. Onlara papazlar,"Aziz el'an, Ermeni azizi…" dediler. Yolda geçen bir Türk kadınını yolundan çeviren Fransız askeri, kumandanlarının takdirine mazhar oldu.

Eli kızıl, kalbi kızıl, dimağı kızıl, benliği kızıl kumandanlar her şeyi yaptılar. Tam dört uzun sene, tam dört uzun yıl… Adana'da Fransız ve Ermeniler hâkim oldu.

Biz kurtardığımız Fransua'dan, yalvardığı için kendisine yardım ettiğimiz Fransua'nın ahfadından en fazla fenalık gördük. Aramızda biz gibi, bizden farksız olarak başlayan, mesut ve müreffeh olan Ermenilerden bin bir zulüm ve işkence gördük…

Kulaktan kulağa haberler yayıldı.

Diliyle anlatamayan Türk yüzündeki sürur izlerini gizleyemedi. Ne oldu, ne olmuştu?

Zulüm ve esarete bu milletin tahammülü yoktur.

Biz mahkum olmaya müstahak bir millet değiliz. Müsvedde paçavrası ahkâmına tâbi olmayacağız.

Diye haykıran, Mustafa Kemal, sesini burada da haykırıvermiş, sözlerindeki mutlak manayı burada dinleyenler de anlatmadığını…

Zelil padişahın, sarayından başka bir yeri ve bir kimseyi sevmeyen, düşünmeyen sefil vicdanın "esir ol" dediği millete sahip olacak, üstünde düşman gezen vatanı kurtaracak bir "Mustafa Kemal" çıkmıştı…

Vatan muhabbeti, milliyet sevdası olan her Adanalı o sese ve o "mukaddes asi"ye doğru koştu. Bu gidenler çok geçmeden avdet ettiler. Buldukları tüfek, mavzer, çifte, tabanca, pala ve sopa ile cephe tesis ederek Fransız zulmüne, Ermeni şenâatine karşı durdular. Bir avuç imanlı kahraman bir ordu oldu.

Senelerce Toros eteklerinde bekledi, senelerce Toros eteklerinde, Adana bağlarında düşmanla çarpıştı.

Kırk kişinin, Kule Boğazında toplu, mitralyözlü, bombalı, seri tabancalı, tam kadrolu bir Fransız taburunu esir ettiği gün düşmana hemen hemen kâti darbe indirilmişti.

O günden sonra Fransızlar, Fransızların teslîh ve teçhiz eylemiş olduğu kamadorlar şehir hudutundan hârice çıkamaz oldular. O, "benim......ve benimdir"...diye gezen Ermeniler girecek delik aramaya başladılar.

Halaskârdan "mukaddes âsi"den ruh ve cesaret alan kahramanlar her gün yeni bir harika, her gün yeni bir tenbih daldalanarak Adana'ya yaklaştılar.

Gözlerimizin önünde büyüyen Adana, senelerden beri hasretine katlandığımız Adana kucaklarını bize açmış bağırıyordu.

Artık geliniz...

Çakıt, bu aldığınız silahları almaz oldu... ona Adana'ya selam götür diyenlere.

İşte Adana... İşte siz.... Topunuz da var tüfeğiniz de.... Adana sizi bekliyor koşunuz... Diyordu.

Muazzam mücahedeyi, muvaffak bir siyasetle süsleyen dâhi Gazi Franklin Bouillo'nun yüzüne ve tatlı sözüne itiyat ederek bize durunuz...dedi.

Ondan gelen her ses, bizim için bir iksir, onun her emri bizim için en murassa bir taç idi.

Silahlarımızı bıraktık... Adana bizim oldu.

"5 Kânûn-ı Sânî"

Adana'da Fransız kalmadığı, Adana'dan Fransızların tası tarağı toplayarak gittikleri gündür. Biz bugün, o büyük günün altıncı sene-i devriyesini idrak etmekle mübâhi bulunuyoruz. Bu öyle bir gün ve bugün öyle bir zaferin başlangıcıdır ki nihayeti İzmir'de bulunuyor..

Adanalıların zaferi. Milli Mücadele'de, İstiklal Harbinde kazanılan bir anahtar oldu, bütün muvaffakiyet kapılarını o anahtarla açtık, bugün bin bir vecd-i hurûş içinde tes'îd ettiğimiz bayram, işte o kurtuluş günü, işte o halâs ve rehâ güneşidir. Bize bugünü gösterenlere bin minnet ve şükran...

Yeni Adana

Sayfadaki Tablolar

Fevzi Paşa

Erkân-ı Harbiye-i Umûmiyye Reisi Fevzi Paşa Hazretleri gazetemiz delaletiyle hemşerilerimizi tebrik ederek "Zafer-i katimize tesiri dolayısıyla bu bayram yalnız Adanalıların değil Türk milleti ve Türk ordusunundur." Diyorlar.

Yeni Adana Müdiriyeti'ne:

Ankara: (Telgrafla) Adana'nın kurtuluş günü Zafer-i katimize tesiri dolayısıyla yalnız Adanlılar için değil bütün Türk milleti ve Türk ordusu için iftiharla yâd edilmeye layıktır. Kurtuluş Mücadelelerinde feda-i hayat eden şehitlerimizin muazzez hatıralarını hürmetle yâd ederken muhterem Adanalıları da tebrik ederim.

Erkân-ı Harbiye-i Umûmiyye Reisi Müşir Fevzi

Kazım Paşa

Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi Kazım Paşa Hazretleri gazetemiz vasıtasıyla hemşehrilerimizin Kurtuluş Bayramlarını tebrik ederlerken "Adana'nın en evvel kurtulması ahalisinin şâyân-ı iftihar bir eseridir..." diyorlar.

Yeni Adana Müdüriyetine

Ankara: (Telgrafla) vatanımızın çok kıymet-dâr ve feyz-dâr bir parçası olan Adana'mızın istiklal mücadelesinde nail-i halâs olması kahraman ahalisinin gösterdikleri fedakârlığın şâyân-ı iftihar eseridir. Muhterem Adanalıları tebrik ederim efendim.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi Kazım.

Yeni Adana (5 Kânûn-ı Sânî 1928) s.1-2

24 Ekim 1934
Belge 281

Adana'da Cumhuriyet Bayramı'nın kutlanacağı

Adana'da Cumhuriyet Bayramı'nın kutlanacağı.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı
Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA)
Belge No: BCA, 490-1-0-0/14-73-3 Lef 1-3

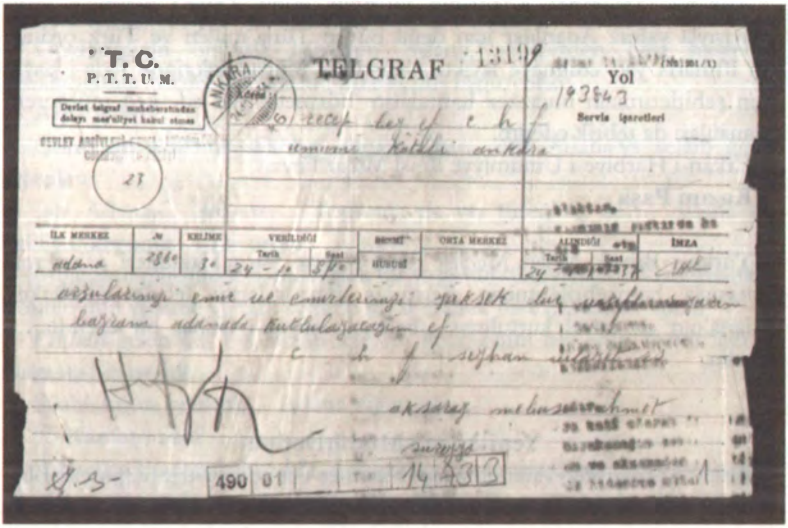
T. C.
P. T. T. U. M.
TELGRAF 13199
Yol
193843
Servis işaretleri
Devlet telgraf muhaberatından dolayı mes'uliyet kabul etmez
recep bey ef c h f
umumi katibi ankara

İLK MERKEZ	№	KELİME	VERİLDİĞİ Tarih	VERİLDİĞİ Saat	RESMÎ / HUSUSÎ	ORTA MERKEZ	ALINDIĞI Tarih	ALINDIĞI Saat	İMZA
adana	2860	30	24 - 10	[illegible]			24	[illegible]	[illegible]

c h f seyhan

aksaray

490 | 01 | 14 | 43 | 3

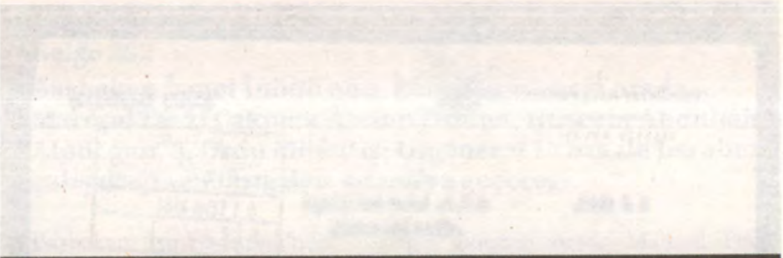

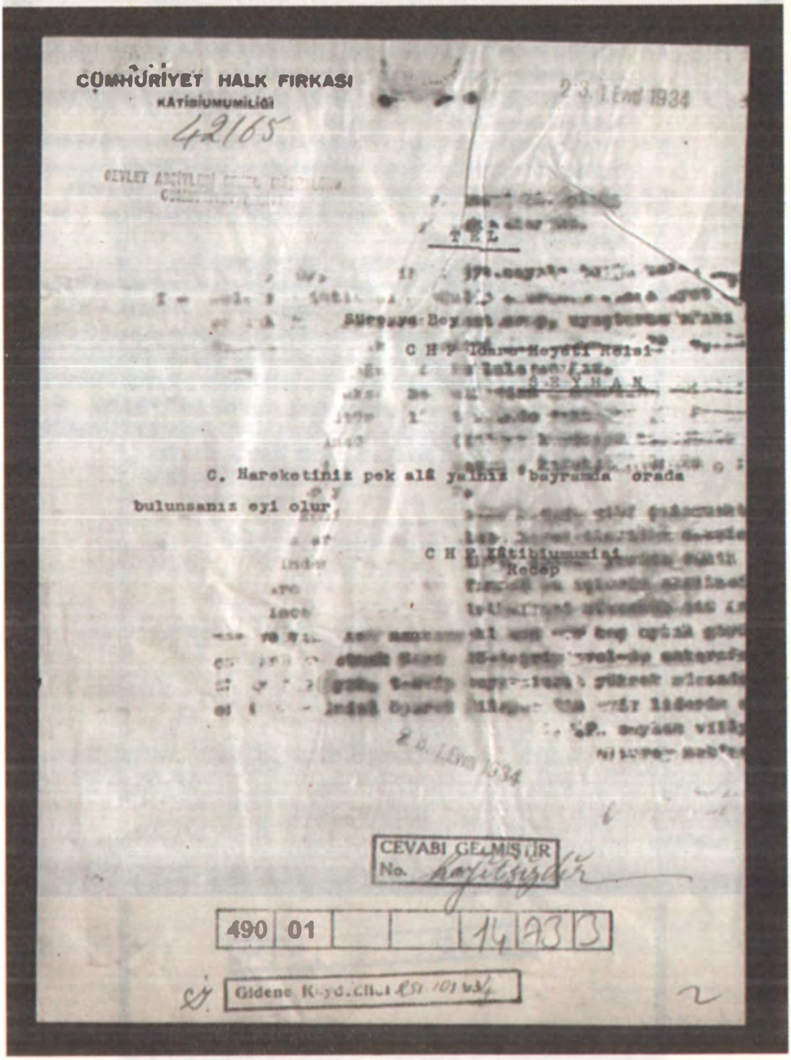

CUMHURİYET HALK FIRKASI
KÂTİBİUMUMİLİĞİ

42165

T E L

C H P İdare Heyeti Reisi

S E Y H A N

C. Hareketiniz pek alâ yalnız bayramda orada bulunsanız eyi olur.

C H P Kâtibiumumisi
Recep

CEVABI GELMİŞTİR
No. kayıtsızdır

490	01			14	73	3

Gidene Kaydı

CUMHURİYET HALK FIRKASI
SEYHAN
VİLÂYET HEY'ETİ
REİSLİĞİ
Sayı

3 / 1036.

Adana: 14/10/934.

C.H.F.
[illegible]
21 T.Evel 1934
No. 42165

C.H.F. umumi kâtipliği
yüksek makamına,

9/10/934.tarih ve 377.sayılı temim tele karşılıktır.

1 - Belediye intihabı meşguliyetlerinin cümhuriyet bayramımız hakkında hazırlık faaliyetlerini aksatturup, uyuşturmadığını arz ederim.

2 - Cümhuriyetimizin onbirinci yıl dönümünü 29.teşrinievel.934. tarihinde geçen yıl olduğu gibi kutlulayacağız.

3 - Bunun için yüksek makamınızdan gönderilen emirleri ve talimatname hükümlerini bütün vilâyet içinde dikkatle göz önünde tutuyoruz.

4 - Bu sene Adanada on üç (13)tak kurdurma tertibatı alınmış bulunuyoruz.
Renkli, ışıklı, sesli, hareketli, toplu, [illegible] ve tezahürler yapılacaktır.

5 - Vilâyet komitesi geçen sene olduğu gibi çalışmaktadır.

6 - Bütün bu arsebiliğin kutlama hareketlerinin esasları kati olarak fırka cephesinden temin edildikten sonra yerine vekil bırakacağım arkadaş ve idare heyetimiz tarafından bu işlerin [illegible] ve aksamadan görüle bilecek bir hale getirilmesini müteakip siz aziz liderime mülaki olmak ve mıntıkam hakkındaki son dört beş aylık görüş, ve düşüncelerimi şifahen arzetmek üzre 25-teşrinievel-de Ankarada bulunmak arzu ve ihtiyacındayım. tasvip buyurulursa yüksek müsaadelerinizin bildirilmesini ellerinizi öperek dileyeceğim aziz liderim efendim,

C.H.F. seyhan vilâyet reisi
aksaray meb'usu
A. Süreyya

C - Hareketiniz pekâlâ yalnız bayramda ~~[illegible]~~ orada bulunmanız eyi olur
R. 3

Kaydedildi

490	01			14 73 39

29 Eylül 1936
Belge 282

Başbakan İsmet İnönü'nün, Elazığ'a gideceği orada Mareşal Fevzi Çakmak Abidin Özmen, Hüseyin Abdullah Alpdoğan, 3. Ordu Müfettişi Orgeneral Urbay ile beraber çalışacağı ve Elâzığ'dan Adana'ya geçeceği.

Başbakan İsmet İnönü'nün, Elazığ'a gideceği orada Mareşal Fevzi Çakmak Abidin Özmen, Hüseyin Abdullah Alpdoğan, 3. Ordu Müfettişi Orgeneral Urbay ile beraber çalışacağı ve Elâzığ'dan Adana'ya geçeceği.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı
Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA)
Belge No: BCA, 30-10-0-0/13-76-2 Lef 1

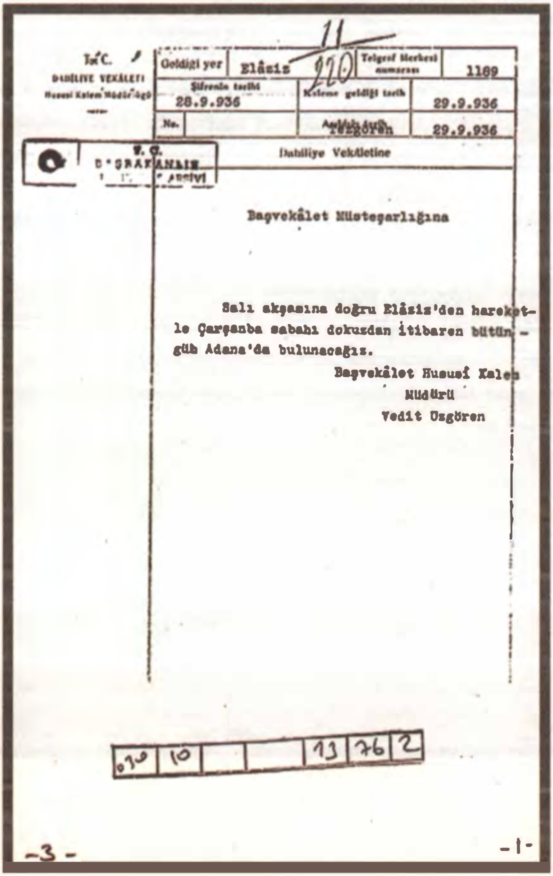
T.C.
DAHİLİYE VEKÂLETİ
Hususi Kalem Müdürlüğü

Geldiği yer	Elâziz	Telgraf Merkezi numarası	1189
Şifrenin tarihi 28.9.936		Kaleme geldiği tarih	29.9.936
No.		Açıldığı tarih Tezgören	29.9.936

Dahiliye Vekâletine

11 / 220

Başvekâlet Müsteşarlığına

Salı akşamına doğru Elâziz'den hareketle Çarşamba sabahı dokuzdan itibaren bütün gün Adana'da bulunacağız.

Başvekâlet Hususî Kalem
Müdürü
Vedit Uzgören

030 | 10 | | | 13 | 76 | 2

-3-

-1-

11
220

T. C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

Madde - 1 - 27/9/1936 pazar sabahı saat 9 da Ankaradan trenle hareket ederek 28/9/1936 Pazartesi saat 16 da Elazize varacağım. Ne harekette, ne yolda, ne de varışlarda ve avdette hiç bir merasim yapılmamasını dilerim.

Madde 2 - Elâzize vardığımda Mareşal Fevzi Çakmak, Abidin Özmen, Hüseyin Abdullah Alpdoğan ve Üçüncü Ordu Müfettişi Orgeneral Orbay ile beraber çalışacağım.

Madde - 3 - Genelkurmay Başkanı Fevzi Çakmağa, Dahiliye, M.M., S ve İç Ba. Vekâletlerine, Genelkurmay Başkanlığına, Birinci ve dördüncü Umumî Müfettişliklere ve bilgi için Üçüncü Umum Müfettişliğe yazılmıştır.

Başvekil
İ. İnönü

Aslı gibidir.

030 | 10 | | | 13 | 76 | 2

Geldiği yer	Erzurum		Telgraf Merkezinin No.	1880	
Tarihi	Sa.	Da.	Kaleme geldiği	Tarihi / Saat / Dakika	
19/7/935	23			20/7/935	3 / 10
No.	Seyahat.50		Açıldığı	20/7/935	8 / 20

T. C.
DAHİLİYE VEKÂLETİ
Hususi Kalem Müdürlüğü

DAHİLİYE VEKÂLETİNE

T. C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

Kültür Bakanına

Erzurum öğretmen okulunu gördüm. İlbaylıktan raporu aldım. Ozmen'den tafsilâtı dinledim. Son fenniğ savkurun tavsiyesi ve Finans Bakanlığının fikrine göre hareketi zaruriğ görüyorum. Yeni şartname/ yapılırken dikkatli davranılması, yapının Nafiaca yakından kontrolü ve yapının damını şimdiki düz şeklinden çıkarıp karlık memleketlerde olduğu gibi dik yapılması mütalâaları hatırıma gelmektedir. Nafia Vekâleti fen hey'etine hatırlatılmasını dilerim.

Başvekil
İsmet İnönü

Hıfzı
12.11.36

030	10			13	76	2

-3-

7 Mart 1946
Belge 283
Kadirli'nin Kurtuluş Bayramının 26. Yıl Kutlama Programı Yazıları

C. H. P.
Seyhan İl İdare Kurulu
Başkanlığı
Sayı : 2/264

Adana : 20 / 3 / 1946

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

C. H. P. Genel Sekreterliği
Yüce katına

C. H. P. Genel Sekreterliği
45588 Nisan 1946
YAZILDI

7.Mart Kadirlinin Kurtuluş gününün yıldönümüdür.C.H.P. İlçe İdare Kurulu tarafından tertiplenen ve uygulanan bir programla 7.Mart. günü Kadirlide köylülerin de katılmasiyle çoşkun tezahürlerle ve heyecanla kutlanmakta ve Yurt müdafaası uğrunda çalışmanın ne demek olduğu, Kurtuluşun yüksek manası, zevki Türk gençliğine canlı gösterilerle anlatılmakta ve aşılanmaktadır.

7.Mart.1946 tarihinde Kadirli kurtuluşunun 26 ıncı yıldönümü bayramını kutlama törenine ait programın bir örneği eklidir.

Mahallî İlçe İdare Kurulunca hazırlanan bu programa göre kurtuluş bayramı kutlanmış ise de Kadirliye vardığı gündenberi her nasılsa Partimize bir türlü ısınamamış olan ve büyük inkılâp Partimizi yerli yersiz istihfafla anarak, mânasız, gereksiz bir teşekkül olarak tanıttıracak mâna ve mahiyette sözler kullanmak suretiyle bilhassa Parti kademelerinizde sadakat vefaragatle çalışan değerli arkadaşlarımızın gönüllerini kıran ve duygularını incilten Kadirli Cumhuriyet Savcısı Bay Şevket İlgaz tarafından bu kere de C.H.P. Kadirli İlçe İdare Kurulu Başkanlığına yazılan ve bir örneği ekli olarak sunulan "3" maddelik bir soru açılmıştır.Cumhuriyet Savcısının bu hareketinden bütün Partililer acı duymuşlardır.

Topu, tüfeği, tankı, zırhlısı, müsellâh büyük askerî kıtaalariyle İlimizi yer yer işgal eden muazzam kuvvetlere boyun eğmiyerek mutlâk mahrumiyetlere rağmen kurtuluş yolunda sinesini siper alarak akılları hayrette bırakan kahramanlıklarla Yurdumuzun Kadirli İlçesini Kurtaran o çevredeki Yurttaşların bayramlarına bile ele alarak Parti İdare Kurulumuzu soruya çeken Cumhuriyet Savcısı Bay Şevket İlgazın yersiz ve yolsuz olan bu hareketinden dolayı hakkında gereğinin yapılmasına emir ve müsaade buyurulmasını yüce takdir ve tasvibinize arzeder, Katın saygılarımın kabulünü dilerim.

C.H.P. Seyhan İl İdare
Kurulu Başkanı
Mustafa Rifat Gülek
M R Gülek

II
5 - IV - 1946

F. B.

Not:
Büro'muza verildiği
tarih : 9. IV. 946

Evrak
8-IV-946

C. H.

Seyhan İl İdare Kurulu

Başkanlığı

Sayı : 440

Adana : ..../......../ 194 .

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

Kadirli Parti Başkanlığına

1 - Kadirlinin Kurtuluş günü Vekiller heyeti karari le resmen saptanmışmıdır? Saptanmış ise karar suretinin gönderilmesi,

2 - Jandarma ve Okulların iştirakini sağlıyacak ted bir ve proğramı ve böyle bir merasimi düzenliye cek yetginiz varmıdır? yoksa keyfiyet niçin kay makamlık tavsit edilmeden yapılmıştır.

bildirilmesini rica ederim.8.3.946

C.Savcısı

Mühür ve imza

aslının aynıdır. 9.3.946

C.H.P. Kadirli İlce İdare

kurulu Başkanı

A.Riza Erden(imza, mühür)

aslı gibidir.

30.3.946

28

7 Mart 1946
Belge 283
Kadirli'nin Kurtuluş Bayramının 26. Yıl Kutlama Programı Yazısı

C. H. P.
Seyhan İl İdare Kurulu Başkanlığı
Sayı :

Adana : ...../...../ 194

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

Kadirlinin Kurtuluş Bayramının 26 ıncı yıl
Kutlama programı

7.Mart.946

1 - 7.Mart. Çarşamba günü güneş Kadirli ufkundan doğarken üç adettop atılmak suretiyle kurtuluş bayramı günün başladığı ilân edilecektir.

2 - Saat 9. da önde Bando , arkada davullarla kasabanın doğu kenarındaki Andırın yolu üzerinde Millî mücadele kahramanları karşılanacaktır.

3 - Çeteler Jandarma dairesinin doğusundaki caddeden Belediye arkasındaki caddeye , Okullar ve Halk ana caddeyi takiben Belediye önündeki cadde üzerinde krokide gösterilen yerlerini alacaklar. ve şehrin kurtuluşunu temsil maksadiyle hazırlanan bayrak Belediyeden alınarak minare ile karşısındaki yüksek ev arasına İstiklâl Marşı ile çekilecek , bunu müteakip bir manga jandarma tarafından havaya üç el tüfenk atılacaktır.

4 - bir talebe tarafından Bayrak şiirleri okunacaktır.

5 - Bu törenden sonra Cumhuriyet alanına gidilecek ve hazırlanan krokiye göre yer alındıktan sonra Atatürk büstüne çelenkler konacaktır.

6 - Saat 10.30 da Cumhuriyet alanında yerlerini almış bulunan Millî kuvvetler, Jandarma, okullar ve halkın bayramları kutlanacaktır.

7 - Kutlulama heyeti yerlerini aldıktan sonra bayrak çekilecek bunu müteakip çeteler adına konuşacak ilk hatibin işaretiyle ebedî şef Atatürkün ve kurtuluş şehitleri için saygı susması yapılacak ve günün değeri belirtilecektir.

8 - İki hatibin söylevini müteakip üç okulla tarafından şiirler okunacaktır.

9 - Tertip ve isim sırasiyle millî kuvvetler , jandarma, okullar ve halk tarafından geçit resmi yapılacaktır.

10 - Saat 14. de şehrin kurtuluşunu tebrik için belediyeye gidilecektir.

11 - Belediyeninseçeceği bir heyet karnizon komutanlığına giderek orduya İlçe adına minnet ve şükranını arzedecektir.

12 - Saat 15. de şehitliğe gidilerek kurtuluş gününde canlarını feda edenlerin adına çelenkler konacak ve menkabeleri anlatılacaktır.(bu merasimi Halkodası Başkanı ve Millî eğitim idare edecektir.)

13 - Bu töreni jandarma komutanı Tahsin Ünal, Ahmet Savrun ve Millî eğitim memuru Hilmi Ünalelidare edecektir.

14 - Merasimden sonra umumi meydanlarda milli oyunlar tertip edilecek ve şenlikler yapılacaktır.

15 - Gece meydanlar aydınlatılacak, Belediye önünde ve meydanında havayı fişekler atılacaktır.

16 - bugünün onuruna bütün dükkânlar , evler bayrak ve yeşilliklerle süslenecekti.

İşbu program davetiye yerinekaim olup ikinci bir davetiye yazılmıyacaktır.

29

T.C.
Seyhan İli Kozan
Halkevi başkanlığı
Sayı-- 28

17/5/948
Kozan

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

DOSYASINA
2737

C. H. P. GENEL SEKRETERLİĞİ	
T. 22. 5. 1948	EKİ
No. 32442	

C.H.P. Genel sekreterliği
yüce huzuruna.

Ankara

K:13/5/948 Gün ve 7/10497 sayılı emirlerinize .
2 Haziran 948 tarihinde kutlanacak kurtuluş bayramımızda günün manasını belirtmek için yapılacak konuşma için saatin ayrıldığının iş'arı muhitimizde büyük sevinç ve sempati uyandırmıştır, bundan dolayı arkadaşlarım adına teşekkürlerimin kabulünü arz ederim.
O günkü konuşma kasabamız adına Etnoğrafya müzesi müdürü Sayın Bay Remzi Oğuz Arık ~~tarafından~~ veya tevkil edeceği bir zat tarafından yapılacağından konuşma metninin suretleri kendileri tarafından yüksek makamınıza takdim edilmesi bildirilmiştir, yüksek bilgilerinizi arz eder sonsuz saygılarımızı sunarız .

Kozan halkevi başka[nı]
Ömer Kızıltuğ
Kızıltuğ

VII
22.V.948.

Yazı İşleri
22.V.1948

Dosyasına
[illegible]

19.20 - 19.45
Lütfullah Erdal

30

C. H.

Seyhan İl İdare Kurulu

Başkanlığı

Sayı :

440

Adana : ..../........./ 194

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

Kadirli Parti Başkanlığına

1 - Kadirlinin Kurtuluş günü Vekiller heyeti kararile resmen saptanmışmıdır? Saptanmış ise karar suretinin gönderilmesi,

2 - Jandarma ve Okulların iştirakini sağlıyacak tedbir ve programı ve böyle bir merasimi düzenliyecek yetginiz varmıdır? yoksa keyfiyet niçin kaymakamlık tavsit edilmeden yapılmıştır.

bildirilmesini rica ederim.8.3.946

C.Savcısı

Mühür ve imza

aslının aynıdır. 9.3.946

C.H.P. Kadirli İlce İdare kurulu Başkanı

A.Rıza Erden(imza, mühür)

aslı gibidir.

30.3.946

28

C. H. P.

Seyhan İl İdare Kurulu Başkanlığı

Sayı :

Adana : ——/——/194

Kadirlinin Kurtuluş Bayramının 26 ıncı yıl
Kutlama programı

7.Mart.946

I - 7.Mart. Çarşamba günü güneş Kadirli ufkundan doğarken üç adettop atılmak suretiyle kurtuluş bayramı günün başladığı ilân edilecektir.

2 - Saat 9. da önde Bando , arkada davullarla kasabanın doğu kenarındaki Andırın yolu üzerinde Millî mücadele kahramanları karşılanacaktır.

3 - Çeteler Jandarma dairesinin doğusundaki caddeden Belediye arkasındaki caddeye , Okullar ve Halk ana caddeyi takiben Belediye önündeki cadde üzerinde krokide gösterilen yerlerini alacaklar. ve şehrin kurtuluşunu temsil maksadiyle hazırlanan bayrak belediyeden alınarak minare ile karşısındaki yüksek ev arasına İstiklâl Marşı ile çekilecek , bunu müteakip bir manga jandarma tarafından havaya üç el tüfenk atılacaktır.

4 - bir talebe tarafından bayrak şiirleri okunacaktır.

5 - Bu törenden sonra Cumhuriyet alanına gidilecek ve hazırlanan krokiye göre yer alındıktan sonra Atatürk büstüne çelenkler konacaktır.

6 - Saat 10.30 da Cumhuriyet alanında yerlerini almış bulunan Millî kuvvetler, Jandarma, okullar ve halkın bayramları kutlanacaktır.

7 - Kutlulama heyeti yerlerini aldıktan sonra bayrak çekilecek bunu müteakip çeteler adına konuşacak ilk hatibin işaretiyle ebedî şef Atatürkün ve kurtuluş şehitleri için saygı sunması yapılacak ve günün değeri belirtilecektir.

8 - İki hatibin söylevini müteakip üç okullu tarafından şiirler okunacaktır.

9 - Tertip ve isim sırasiyle millî kuvvetler , jandarma, okullar ve halk tarafından geçit resmi yapılacaktır.

10 - Saat 14. de şehrin kurtuluşunu tebrik için belediyeye gidilecektir.

11 - Belediyeninseçeceği bir heyet garnizon komutanlığına giderek orduya İlce adına minnet ve şükranını arzedecektir.

12 - Saat 15. de şehitliğe gidilerek kurtuluş gününde canlarını feda edenlerin adına çelenkler konacak ve menkabeleri anlatılacaktır.(bu merasimi Halkodası başkanı ve Millî eğitim idare edecektir.)

13 - Bu töreni jandarma komutanı Tahsin Ünal, Ahmet Savran ve Millî eğitim memuru Hilmi Ünalaİidare edecektir.

14 - Merasimden sonra umumi meydanlarda millî oyunlar tertip edilecek ve şenlikler yapılacaktır.

15 - Gece meydanlar aydınlatılacak, Belediye önünde ve meydanında havayı fişekler atılacaktır.

16 - bugünün onuruna bütün dükkânlar , evler bayrak ve yeşilliklerle süslenecekti[r].

İşbu program davetiye yerinekaim olup ikinci bir davetiye yazılmıyacaktır.

29

25 Aralık 1947
Belge 284
Çukurova'nın Kurtuluşu

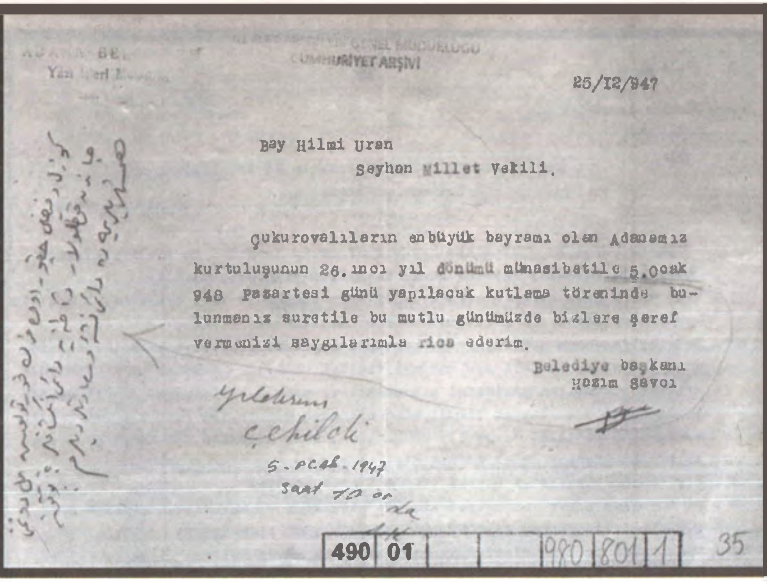

CUMHURİYET ARŞİVİ

25/12/947

Bay Hilmi Uran

Seyhan Millet Vekili.

Çukurovalıların en büyük bayramı olan Adanamız kurtuluşunun 26.ıncı yıl dönümü münasebetile 5.ocak 948 pazartesi günü yapılacak kutlama töreninde bulunmanız suretile bu mutlu günümüzde bizlere şeref vermenizi saygılarımla rica ederim.

Belediye başkanı
Kazım Savcı

5. ocak. 1947
saat 10 da

490 | 01 | | | 980 | 801 | 1

35

22 Mayıs 1948
Belge 285

Kozan'ın Kurtuluşu

T.C.
Seyhan İli Kozan
Halkevi başkanlığı
Sayı-- 28

17/5/948
Kozan

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

DOSYASINA 2737

C. H. P. GENEL SEKRETERLİĞİ
T. 22. 5. 1948 | EKİ
No. 32442

C.H.P. Genel sekreterligi
yüce huzuruna.

Ankara

K:13/5/948 Gün ve 7/10497 sayılı emirlerinize .
2 Haziran 948 tarihinde kutlanacak kurtuluş bayramımızda günün manasını belirtmek için yapılacak konuşma için saatin ayrıldığının iş'arı muhitimizde büyük sevinç ve sempati uyandırmıştır, bundan dolayı arkadaşlarım adına teşekkürlerimin kabulünü arz ederim.
O günkü konuşma kasabamız adına Etnoğrafya müzesi müdürü Sayın Bay Remzi Oğuz Arık ~~tarafından~~ veya tevkil edecegi bir zat tarafından yapılacağından konuşma metninin suretleri kendileri tarafından yüksek makamınıza takdim edilmesi bildirilmiştir, yüksek bilgilerinizi arz eder sonsuz saygılarımızı sunarız .

Kozan halkevi başkanı
Ömer Kızıltuğ
Kızıltuğ

VII
22.V.948.

Yazı İşleri
22.V.1948

Dosyasına

19.20 - 19.45

30

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

CUMHURİYET HALK PARTİSİ

GENEL SEKRETERLİĞİ

Ankara 13.5.1948

7/ 19497

Halkevi Başkanlığına

Kozan

YAZILDI

7/4/1948 gün ve 14 sayılı yazınız karşılığıdır :

Kozan'ın kurtuluş yıldönümü olan 2 Haziran 1948 günü yapacağınız kutlama programı için radyoda da sizlere münasip bir zaman ayrılmıştır .

Radyoda kimin konuşma yapacağını bildirmenizi ve konuşmaya ait yazıdan iki örneğinin gönderilmesini rica eder, sevgilerimi sunarım .

13 Mayıs 1948

7/ 82001
2609

31

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

T. C.
BAŞBAKANLIK
BASIN ve YAYIN GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Daire : Radyo Dairesi Md.
Sayı : 1167/6

3730

11.5.1948

Özü: Zaman ayrılması Hk.

Cumhuriyet Halk Partisi
Genel Sekreterliğine

2609

C. H. P. GENEL SEKRETERLİĞİ
T. 11 5 948
No. 82001
EKİ

3.5.1948 tarih ve 7/10185 sayılı yazınız C:

Kozan Ilçesinin kurtuluş yıldönümü münasebetiyle yapılacak kutlama töreni için radyoda münasip bir zamanın ayrılması uygun görülmüş ve keyfiyet Ankara Radyo Istasyonu Müdürlüğüne yazılmış olduğundan icabeden temasın yapılması hususunda ilgililere gerekli tebligatın yapılmasına ve aynı gün radyoda yapılacak konuşmaya ait metnin iki nüsha olarak Umum Müdürlüğümüze gönderilmesine müsaadelerini rica eder, saygılarımı sunarım.

Umum Müdür V.
(Izzettin T. Nigbay)

Yazı İşleri
12. V. 1948

ND. 6.5.1948
SB.

Verilen cevaplarda : Daire ve şube adının yazılması.

32

7/4/948
Kozan

T.C.
Seyhan ili Kozan
ilcesi Halkevi B.
Sayı
14

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

C. H. P. GENEL SEKRETERLİĞİ
T. 12. 4. 948 EKI
No. 80791

YAZILDI

2295

C.H.P. Genel Sekreterligi
yüce katına .

ANKARA

2 Haziran 1948 Tarihinde kutlanacak olan Kozan ilcesinin kurtuluş bayramı prоğramı şimdiden hazırlanmış ve bu proğrama göre 2 Haziran 948 Günü akşamı saat 21 de günün manasını belirtmek için Ankara radyosunda bir konuşma yapılması da proğrama ilâve edilmiştir . O gün bu konuşmayı yapacak zat Halk evimizce hazırlanacak ve muracaat edecektir . Bu çok kutlu ve mutlu günde yapılacak bu konuşma için mezkûr saatte Radyo idaresince müsaade edilmesine yüksek delâlet ve şefaatte bulunulmasını bilhassa arz eylerim.

Kozan Halkevi başkanı
Ömer Kızıltuğ

Not: Müsaadenin alındığı
nın lütfen iş'arı

VII
12-IV
Yazı İşleri
14.IV.1948

21918

34

5 Ocak 1949
Belge 286

Genel Başkanvekili Hilmi Uran'a Çukurova'nın Kurtuluşu İçin Çukurovalılar Derneği'ne yazdığı yazı

C. H. P.
Genelbaşkan Vekilliği
Özel

TEL

Çukurovalılar Derneği Yönetim Kurulu
Başkanlığına
Gar Gazinosu
Ankara

Kurtuluş yıldönümü vesilesiyle güzel Çukurovamıza saadetler ve bu gece onun kurtuluşunu kutlayan değerli hemşehrilerime de engin neş'eler dilerim

Hilmi Uran

Aslı gibidir.
5.1.1949

6 Ocak 1949
Belge 287

Genel Başkanvekili Hilmi Uran'a Çukurova'nın Kurtuluşu İçin CHP Mersin il Başkanın yazdığı yazı

C. H. P.
Genelbaşkan Vekilliği
Özel

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

TEL

Adana İl Başkanı İbrahim Burduroğlu
Mersin İl Başkanı Veysel Arıkol

Çukurovamızın kurtuluş yıl dönümü törenine bu sene Partili vatandaşlarımızı geniş ölçüde iştirak ettirmek suretiyle muhitte yaşattığınız derin millî heyecan için ve Partililerimiz arasında bu vesile ile sağladığınız tesanüt duyguları için size ve yakın mesai arkadaşlarınıza candan şükranlarımı arzeder ve takdir hislerime İlce Başkanlarımız nezdinde de tercüman olmanızı dilerim .

CHP Genel Başkan vekili
Hilmi Uran

Aslı gibidir.
6.1.1949

6. Ocak 1949

7 Ocak 1949
Belge 288

Genel Başkanvekili Hilmi Uran'a Osmaniye'nin Kurtuluşu Belediye Başkanı Abdürrezzak Güvenç'in gönderdiği telgraf

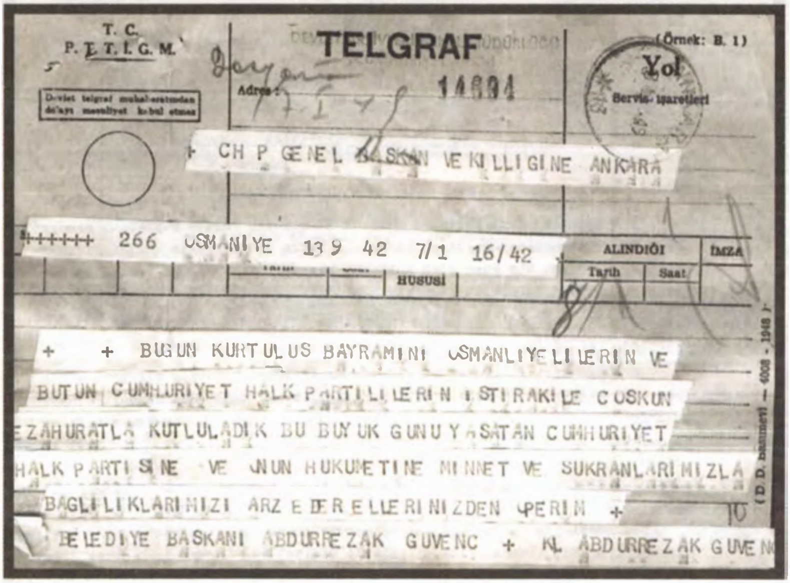
T. C.
P. T. T. İ. G. M.

Devlet telgraf muhaberatından dolayı mesuliyet kabul etmez

TELGRAF

(Örnek: B. 1)

Yol

Servis işaretleri

Adres:

+ CHP GENEL BAŞKAN VEKILLIGINE ANKARA

+++++++ 266 OSMANIYE 139 42 7/1 16/42

HUSUSİ

ALINDIĞI | Tarih | Saat | İMZA

+ + BUGUN KURTULUS BAYRAMINI OSMANLIYELILERIN VE BUTUN CUMHURIYET HALK PARTILILERIN ISTIRAKILE COSKUN EZAHURATLA KUTLULADIK BU BUYUK GUNU YASATAN CUMHURIYET HALK PARTISINE VE ONUN HUKUMETINE MINNET VE SUKRANLARIMIZLA BAGLILIKLARIMIZI ARZ EDER ELLERINIZDEN OPERIM +

BELEDIYE BASKANI ABDURREZAK GUVENC + KL ABDURREZAK GUVENC

(D. D. basımevi — 4008 - 1948)

10 Ocak 1949
Belge 289
CHP Genel Sekreterliği'ne CHP Seyhan İl İdare Kurulu İbrahim Burduroğlu'nun Yazısı

C.H.P.
[redacted] İl İdare Kurulu
Başkanlığı
Sayı : I/I

Adana:I0/Ocak/I949

IX, VII
15 I 1949

C.H.P.Genel Sekreterliği
Yüksek katına
Ankara

6.4

DOSYASI
C.H.P. GENEL SEKRETERLİĞİ 17. 1. 1949 91940

I - Beşocak Adana Kurtuluş gününün 27 nci yıl dönümü bayramını şimdiye kadar benzeri görülmeyen yüksek heyecanlı üstün tezahürlerle kutladık.Çukurovalıların kutsal bir günü olan kurtuluş bayramında bu seneki canlılığı da üstünlüğü de C.H.P.Lilerin tek bir kalp gibi çalışmaları ve fedakarlıkları sağlamıştır. ve bu sayede tekmil yurttaşlar kurtuluşun feyizli neşesini doya doya yaşamışlardır.

2 - Demokrat Partinin bu bayramı da istismar suretile bir propaganda gösterişi yapmak ve kendileri tanıttırmak için gizliden gizliye hazırlıklar yapmakta ve güya çoğunluk temini için bütün imkanlara başvurmakta olduğu ve Maraş, Gaziantep, Urfa, Kilis , Hatay İskenderun, Dörtyol ve İçel gibi komşu illerden ve ilcelerden ve Seyhana bağlı tekmil kazalardan ikmal kuvvetleri celpetmek için oralara ekipler gönderilmiş olduğu mevsukan haber alınması üzerine mukabil tetbir almak için Partimizce de faaliyete geçilmiştir.

Demokratların Partimizle boy ölçmek ve sözde üstünlük göstermek hulyasına kapılarak mevcut elemanlarile ve çeşitli vasıtalarla harekete geçerek ilimiz içinde ve yukarda adı geçen illerde ve ilcelerde hayli zamandanberi sarfettikleri bunca gayretlerine ve türlü propagandalarına rağmen komşu illerden ve ilcelerden ve yaldızlı vâtlerle Çukurova köylerinden getirebildikleri ve Yarı-yarıya çoluk çocuk olmak üzere Şehirden toplayabildikleri mevcutlarının tamamı ancak ve âzami(2000-2500) nisbetinde görülmüştür. Bu mıktarı da 4-Ocak-1949.Salı günü ; Celal Bayar, Refik Koraltan ve Adnan Menders'in de iştiraklarıile Adanada toplanan Demokrat Parti il kongresi münasebetile köylerden ve İlcelerden gelen delegelerle dinleyiciler ve illerden gelen davetliler teşkil etmiştir.

3 - Bununla beraber , ısrarla yapmış oldukları davete göre komşu illerle ilcelerden ve Seyhan ilcelerile çukurova köylerinden getirebilmiş oldukları demokratlar için yatacak yer düşünemedikleri ve bunların esbabı-istirahatlarını temin etmedikleri için o günlerde bilhassa geceleri devam eden sert soğuklara rağmen demokrat yurttaşlar sokaklarda kalmış ve birkısmı da kahvehanelerde gecelemişlerdir. Bunlardan bazıları da C.H.P.Ocaklarımıza başvurmuşlar ve arkadaşlarımız tarafından iyi karşılanmış ve misafir alınarak izaz ve ikramedilmişlerdir.

Parlak vâdlerle yapılan davet üzerine adanaya gelmiş oldukları halde alakasızlık yüzünden açıkta ve ayazda kalan demokratlar çok acı duyduklarını söylemişlerdir.

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

-2-

6 OcakPerşembe günü asri sinemada devameden Demokrat Parti Seyhan İl kongresinde Kadirli delegesi Dr.Şevki Duman misafir demokratlar adına söz almış ve karşılaştıkları alakasızlık yüzünden demokrat misafirlerin çektikleri külfeti teessüfle ifade ve şiddetle tenkit etmiştir.

4 - Adananın kurtuluş bayramında yakalarında şerefli Partimizin 6 oklu rozetini taşıyan ve tamamı üyelerimizden ibaret olan Partimiz mensuplarından yalnız tören alayına ve geçiş merasimine katılanların sayıları (9-10.Bin)olarak tesbit edilmiştir.

Bir taraftan bu çok muhteşem bayram şenliğini doya doya görmek için,diğer taraftan izdiham dolayısile kafileye giremeyen ve sinelerinde Partimizin rozetini taşıyanların miktarı ise (30-40)arasında tahminedilmiştir. Bu itibarla Partimiz bu bayrama "50"bini mütecaviz C.H.P.li ile katılmış bulunmaktadır.

Göğüslerimizi kabartan ve hepimize gurur veren bu muazzam topluluğun çoğunluğunu merkez ilçeye bağlı Şehir mahalle ocaklarile köy bucaklarına bağlı ocaklardan gelen ve bir kısmını da Bahçe, Osmaniye , Kadirli ,Kozan , Karaisalı ilçelerinden gelen Partili arkadaşlarımız teşkil etmiştir.(Ceyhanın bayramı da aynı günde kutlandığı için onlar bu törene katılamamışlardır.Saimbeyli,feke vasıtasızlık yüzünden gelememişlerdir.)

Merkezden ve mülhakattan iştirak edenlerin sayılarını gösterir listeyi bilgi olmak üzere takdim ediyorum.

İlçelerden gelen Partili arkadaşlarımız daha önceden düşünülen ve temin edilen otellerde ve köylerden gelen arkadaşlarımız da Şehirli Partimiz mensubu arkadaşlarımızın evlerinde misafir edilmişler ve her türlü esbabı istirahatları gereği gibi teminedilmiştir. Bu çok samimi karşılama ve kaynaşmadan sayın misafirlerimiz çok mütehassis olmuşlar ve memnun kalmışlardır.

5 - En çetin imtihan günlerini en parlak zaferlerle başarmış olan geniş feragatli fedakâr arkadaşlarımızın , uzak-yakın mesafe mefhumu ve yorgunluk mülahazası gözetmeksizin karşılıklı sevgi, saygı ve güven duygularile samimi kaynaşma halinde kuvvetli ve tesanütlü mesaileri sayesinde iftiharla kutladığımız kurtuluş bayramımızda da koca bir vilayet halkının ve binlerce misafirlerin gözleri önünden geçen ve takdirlerle karşılanan Partimizin üstünlüğünü bir kerre daha tanıttırmış bulunmakla iftihar duymaktayız.

Partimizin ezeli ve ebedi vasfı-mümeyyizi olan bu parlak muvaffakiyet ve üstünlük bizce; daha ziyade Partimiz aleyhine yersiz ve mesnetsiz,kuru ve gülünç iddealarda bulunan ve Adananın kurtuluş bayramını dahi istismara yeltenen müfrit muhaliflere karşı; bayram münasebetile asfalt caddeyi iki geçeli boydan boya dolduran ve sayıları"100"Bini geçen yurttaşların gözleri önünde yapılan kutlama ve geçiş töreninde verilen gerçek ve susturucu bir cevap olmak bakımından çok önemli bir değer taşımaktadır.

12

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

-3-

6 - Adananın Kurtuluş bayramı topluluğunda ve amme huzunda tezahür halinde gözleri kamaştıran ve Demokratların da dikkat gözünü çeken C.H.P. lilerin tesanüt ve sarsılmaz bağlılıklarının fili bir eseri olan bu zafer Partimize karşı beslenmekte olan yurttaş sevgi ve itimadını birkat daha kuvvetlendirmiştir.

7 - Adana demokratlarının, güya"Adanalıların tamamı demokrattır"iddealarına kendi liderlerini de inandırmak hülyasile yapmış oldukları davet üzerine Adanaya gelen Celal Bayarla arkadaşlarına kendilerini göstermek için tertipledikleri bu hayali hareketlerinde de hazin inkisara uğrayan ve artık asılsız dedi-kodularla efkari umumiyeyi iğfale yeltenmekten başka çar düşünemeyen Demokratlar , bu defa da yine İtiyatları uyarınca baskılardan,tazyiklerden dem vurmakta iseler de güneşin balçıkla sıvanması muhal olduğu gibi bu acı mağlubiyetleri de asla tevil kabul etmeyecek bir gerçektir.

8 - 5Ocak günü Ceyhanın ve 7 Ocak günü Osmaniyenin kurtuluş bayramları kutlanmış ve buralarda da Tören alanını Partimiz mensupları doldurmuş ve geçiş törenini Partimiz mensupları yapmıştır.

Ceyhanın geçiş törenine ve kutlamaya demokratlar katılmamıştır.Osmaniyede de demokratlar yok denecek kadar az iştirak etmişlerdir.

Hulasa: Bu yıl Adananın kurtuluş bayramı ,aynı zamanda Partimiz için bir zafer günü olarak kayda değer görüldüğünü kıvançla arzediyorum.

Bu münasebetle bizim için Demokratların müfrit ve menfi propagandalarından daha çok dikkate değer ve teessüfe layık görülen bir noktayı yüksek ıttılaınıza arzetmekle vazifeliyim.

İlişik olarak sunduğum, 6-Ocak-949 günlü ve 2494 sayılı Bugün gazetesinde Dr.Cezmi Türk imzasile çıkan "Parti Geçidi" başlıklı ve kurtuluş bayramımız ile ilgili yazıda Partimizin çoğunluğu ve üstünlüğü tahrif ve inkar edilmiştir. Dr.Cezminin"Partiler geçidi" başlığı altındaki yazısı aynı gün Adanada Asri sinemada [crossed out] toplanan Demokrat Partinin Seyhan İl Kongresinde hararetle okunmuş ve her kelimesi üzerinde durularak bu yazı ve muharriri alkışlanmıştır. Böyle bir yazının C.H.P.Mensubu bir bakanın gazetesinde neşredilmesi aleyhimize kuvvetli bir vesika olarak kullanılmıştır. Kendisi de sözde Partimiz mensubu olan Dr.Cezminin bu yazısının da tetkika değer ve muhtaç görüldüğünü yüce takdir ve tasvibinize arzeder, saonsuz saygılarımın kabulünü dilerim.

C.H.P. Seyhan İl İdare
Kurulu başkanı
İbrahim Burduroğlu
[signature]

Ö. Büro Şefliğine
[initials] 19. I. 1949

19 Ocak 1949
24 Ocak 1949

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

Socak.Adana Kurtuluş bayramı törenine
ve geçiş resmine katılan C.H.P.lilerin nisbetini
ve Merkezle köylerden ve ilcelerden gelenlerin mıktarını
Gösterir listedir:

Adana Şehir Mahalle ocaklarından katılanlar:	Sayı:	
C.H.P.Köprüsokağı.	7I0	
" " ".Hürriyet "	280	
" " ".Alidede "	450	
" " ".Mestanzade"	I50	
" " ".Sucuzade "	240	
" " ".Mirzaçelebi	250	
" " ".Kocavezir	200	
" " ".Hanedan	I25	
" " ".Kuruköprü	250	
" " ".İnönü	70	
" " ".Döşeme	I050	
" " ".Çınarlı	I55	
" " ".Reşatbey	75	
" " ".Tepebağ	70	
" " ".Kayalıbağ	240	
" " ".Ulucami	2I0	
" " ".Karasoku	50	
" " ".Çarşı	I60	
" " ".Köprüköyü	300	
" " ".Kiremithane	700	
" " ".Seyhan	600	
" " ".Cumhuriyet	I40	
" " ".Karşıyaka	I80	6645
" " ".Karahacılı bucağı	600	
" " ".Misis "	700	
" " ".Mihmandar "	650	
" " ".Kadıköyü "	500	
" " ".Tuzla "	400	
" " ".Karataş "	600	
" " ".Yemişli "	I50	
" " ".Oymaklı "	300	
" " ".Çukurova "	500	
" " ".Zeytunlu "	550	4950

Adana ilcesine dahil şehir ve köy ocaklarından gelenlerden Törene ve geçişe katılanların tamamı Yekun: II495.

İle bağlı ilcelerden gelenlerin	Sayıları:
C.H.P.Kozan İlcesi	I00
" " ".Osmaniye "	500
" " ".Bahçe "	80
" " ".Kadirli "	400
" " ".Karaisalı "	I00
İlcelerden gelenler:	II80
Merkezden katılanlar	II495
Genel yekun:	I2675.

Bunlardan bir kısmı, şimdiye kadar benzeri görülmeyen tezahüratı görmek için törene katılmamışlardır.

26 Şubat 1949
Belge 290

CHP Genel Başkanvekili Hilmi Uran'a Kadirli'nin Kurtuluşu İçin CHP ilçe İdare Kurulu başkanın yazdığı yazı

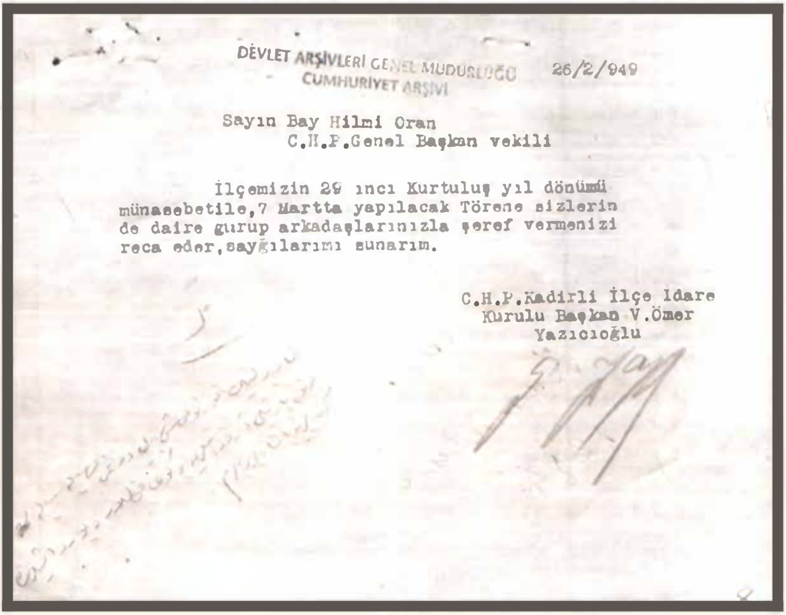

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

26/2/949

Sayın Bay Hilmi Oran
C.H.P.Genel Başkan vekili

İlçemizin 29 ıncı Kurtuluş yıl dönümü münasebetile,7 Martta yapılacak Törene sizlerin de daire gurup arkadaşlarınızla şeref vermenizi reca eder,saygılarımı sunarım.

C.H.P.Kadirli İlçe İdare
Kurulu Başkan V.Ömer
Yazıcıoğlu

26 Şubat 1949
Belge 291

CHP Genel Başkanvekili Hilmi Uran'a Kadirli'nin Kurtuluşu İçin CHP ilçe İdare Kurulu başkanına gönderdiği telgraf

T. C.
P. T. T. İ. G. M.

Devlet telgraf muhaberatından dolayı mesuliyet kabul etmez

TELGRAF

(Örnek: B. 1)

Yol

Servis işaretleri

Adres :

= SAYIN HILMI URAN CHP GENEL
BASKANVEKILI ANKARA

251 MERSIN 348 31 7 1 16 A

HUSUSİ | ALINDIĞI Tarih Saat | İMZA

KIYMETLI TELGRAFINIZI ALDIK ILCE VE BUCAKLARIMIZA
YAYINLADIK BUTUN PARTILILER DERIN BAGLILIK VE SEVGI
HISLERIYLE KURTULUS BAYRAMINIZI KUTLAR ELLERINIZDEN
OPERIZ = CHP BASKANI VEYSEL ARIKUL ++++++

7 Mart 1949
Belge 292

CHP Genel Başkanvekili Hilmi Uran'ın Kadirli'nin Kurtuluşu İçin CHP ilçe başkanına çektiği telgraf.

T. C.
P.T.T.İ.G.M.

Devlet telgraf muhaberatından dolayı mesuliyet kabul etmez

ANKARA 7.3.49

043459

TELGRAF

(Örnek: B. 1)

Yol

Servis işaretleri

Adres : DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ CUMHURİYET ARŞİVİ

SAYIN HILMI URAN GENEL BASKAN VEKILI ANKARA

Sıra No.	İlk Merkez	No.	KELİME	VERİLDİĞİ		ORTA MERKEZ	ALINDIĞI Tarih	Saat	İMZA
++++292	KADIRLI	46	31	7/3	16/45				

== ILCEMIZIN 29 UNCU KURTULUS YIL DONUMUNU COSKUN VE HEYECANLA KUTLAYAN PARTILI ARKADASLARIM ADINA MINNET VE SUKRANLARIMIZI ARZ EYLERIM = C H P ILCE BASKANI REMZI CUBUKCU ++++++++++++++++

7 Mart 1949
Belge 293

CHP Genel Başkanvekili Hilmi Uran'ın Kadirli'nin Kurtuluşu İçin CHP ilçe başkanına gönderdiği yazı

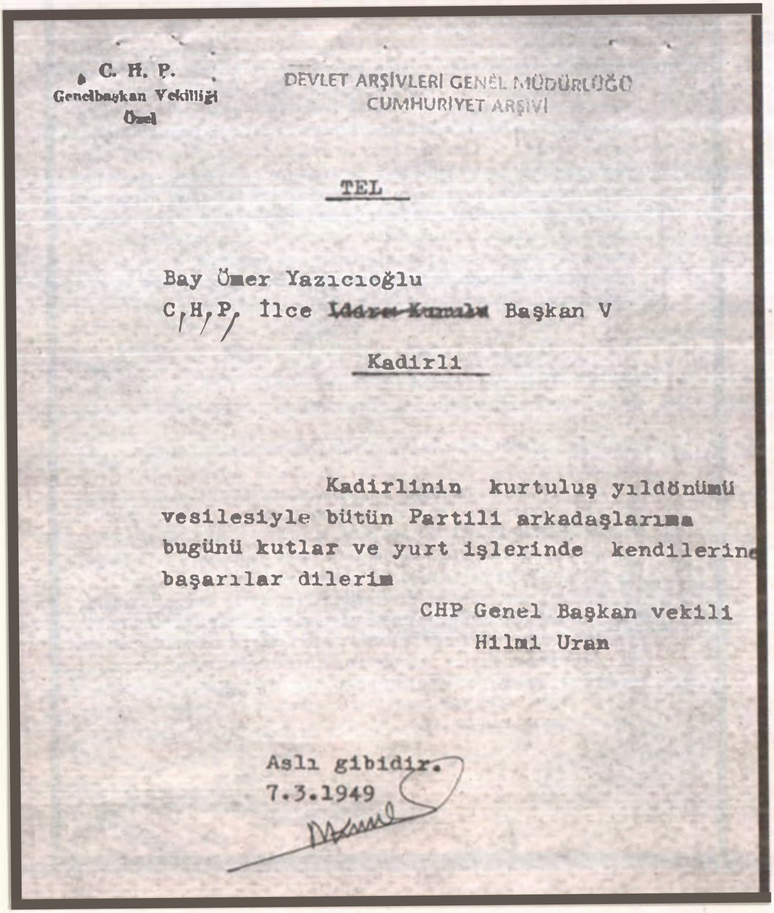

C. H. P.
Genelbaşkan Vekilliği
Özel

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

TEL

Bay Ömer Yazıcıoğlu
C.H.P. İlce ~~İdare Kurulu~~ Başkan V

Kadirli

Kadirlinin kurtuluş yıldönümü vesilesiyle bütün Partili arkadaşlarıma bugünü kutlar ve yurt işlerinde kendilerine başarılar dilerim

CHP Genel Başkan vekili
Hilmi Uran

Aslı gibidir.
7.3.1949

15 Mart 1949
Belge 294
Kadirli'nin Kurtuluşu İçin Seyhan CHP İl İdare Kurulu Başkanı İbrahim Burduroğlu'nun CHP Genel Sekreterliğine Yazısı

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

C. H. P.
Seyhan İl İdare Kurulu
Başkanlığı

Sayı 1/84

VI
14 - III

DOSYASINA

C.H.P. GENEL SEKRETERLİĞİ
G. 14 3. 949 Ekt
S. 94193

Adana : 11.Mart.1949

C.H.P.Genel Sekreterliği
Yüksek Katına
Ankara

Kadirli İlcemizin kurtuluş günümüm 29.uncu yıl dönümü bayramı 7.Mart.949 Pazartesi günü binlerce yurttaş'ım katıldığı coşkum tezahürlerle kutlanmıştır.

Partimiz adına bu törene katılmak için İl merkezinden teşkil edilen ve aralarında İl İdare Kurulu Üyelerile,Merkez İlce ve Merkez Bucakları ve şehir,mahalle Ocakları Başkan ve Üyeleri ve bir kısım Partimiz mensupları bulunan muntazam bir kafile,havanın yağmurlu olmasına ve şiddetli muhalefete ve yolların çamurlu olmasına rağmen tedarik edilen jeeplerle ve otomobillerle 6.Mart.949 Pazar günü Adana'dan yola çıkarılmış ve makineye geçit vermeyen yolları yürüyerek geçmek suretile,kafilemiz aynı gün Kadirliye varmışlardır. Partimiz mensuplarına merkezden gönderilen altı oklu yaka rozetlerini göğüslerinde iftihar madalyası gibi taşıyan yurttaş'larımız törene katılmış ve geçiş yapmıştır.

Partimiz mensuplarının çogunlugu karşısında,muhalif Parti mensupları C.H.P.saflarına karışmak ve C.H.P.filamaları altında yer almak zaruretini duymuşlardır.Geçiş merasimine şerefli Partimizin yüksek sembolü olan altı oku yakalarında taşıyan ve kurtuluş savaşı günlerinin kıyafetini takınan (850)atlı süvari ile binden fazla piyade katılmış,buna mukabil Demokratlardan(197)süvari ve(130)piyade iştirak etmiştir.Geçmiş yıllarda benzeri görülmeyen ve bol neş'e ve heyecan yaratan Partimiz mensupları cadde ve sokakları dolduran köylü ve kasabalı on binlerce yurttaş tarafından taktirle alkışlanmışlardır.

Partimiz mensuplarının bu bayramda da Kadirlide olağan üstü bir varlık göstermesi Partimiz dışında kalan yurttaşlarımızın olduğu gibi muhalif Partililerinde Partımize karşı sevgi ve güvenlerini kat kat artırmışdır ki;şu günlerde yeniden yazılanlar ve demokrattan çekilerek Partimize geçenler günden güne artmaktadır.

Bu yıl çok canlı ve heyecanlı tezahürlerle kutlanan Kadirli'nin kurtuluş bayramında da gözleri kamaştıran bu fiili ve hakiki üstünlük bizce daha ziyade Partimiz aleyhinde ki yersiz ve mesnetsiz iddiaların İlden ve İlcelerden toplanan onbinlerce yurttaşımızın,gözleri önünde verilmiş susturucu bir cevap olmak bakımından büyük bir deger taşıdıgını yüce taktirinize arzeder,sonsuz saygılarımı sunarım.

C.H.P.Seyhan İl İdare Kurulu
Başkanı
İbrahim Burduroğlu
(İmza)

15 Mart 1949
17 Mart 1949

8 Haziran 1949
Belge 295

Kozan'ın Kurtuluşu İçin Seyhan CHP İl İdare Kurulu Başkanı İbrahim Burduroğlu'nun CHP Genel Sekreterliğine Yazısı

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

C. H. P.
Seyhan İl İdare Kurulu
Başkanlığı
Sayı: 1/170

3 / 6 / 1949

C.H.P. ARŞİVİ
8. 6. 949
97479
DOSYASINA

C.H.P.Genel Sekreterliği
Yüksek makamına

Ankara

Kozan İlcemizin kurtuluş bayramı 2.Haziran.1949 Çarşamba günü muazzam bir törenle kutlandı.

İlden,merkez ilce ve bucaklarla,ocaklardan birleşen yüz kadar arkadaşlarımızla,Halkevimizin tam takımlı bandosu da birlikte olduğu halde bu törene bizde katıldık.

Geçen yıllardan daha geniş ölçüde tertiplenen ve tekmil İlce halkının katılmasile yapılan bu bayram kasabalardan ve köylerden toplanmış olan binlerce yurttaşlarımızın coşkun tezahürleri içinde ve alkış tufanları arasında pek parlak bir törenle kutlanmıştır.

Kurtuluşun yüksek mana ve kıymetini bütün yurttaşlara zevk ve heyecanla dolu,bol neşe içinde hatırlatan bu tören büyük bir değer taşımaktadır.

Bu bayram münasebetile de Kozanlı Partili arkadaşlarımızla yerinde ve yakın temaslarda bulunulmuş ve partimizi ilgilendiren işler üzerinde esaslı konuşmalar yapılmış olduğunu bildirir,üstün saygılarımı sunarım.

C.H.P.Seyhan İl İdare Kurulu
Başkanı
İbrahim Burduroğlu
(imza)

8 VI/VI

- 8 Haziran 1949
1 1 Haziran 1949

Dosyaya. B.Ü.S.
1 1 Haziran 1949

3 Ocak 1951
Belge 296
Yeni Adana Gazetesi'nden İsmet İnönü'ye

T. C. DEVLET ARŞİVLERİ GENEL M... TELGRAF
P. T. T. U. G. M. CUMHURİYET ARŞİVİ

(Örnek: TEB 1)

Yol

Servis İşaretleri

Devlet telgraf muhaberatından ... kabul etmez.

Adres : 7873

SAYIN ISMET INONU C . H . P . GENEL BASKANI

ANKARA

Sıra No.	İlk merkez	No.	Kelime	Verildiği	Resmî	Orta merkez	Alındığı Tarih	Saat	İmza
	523 ADANA		585 64	3/1 17/15 ==					

KUVAYIMILLIYENIN BESIGI OLAN VE MUSTAFA KEMALE BU VEKAYIIN ILK HISSI TESEBBUSUNU ILHAM EDEN ADANA 5 OCAKTA KURTULUS YILDONUMUNU KUTLULAYACAKTIR BU MUNASEBETLE 4 OCAK AKSAMINA KADAR TELGRAFLA BIR MESAJ LUTFETMENIZI DILER HURMETLERIMIZI ARZEDERIZ YENI ADANA GAZETESI ....

5 Ocak 1951
Belge 297
İsmet İnönü'nün Adana'nın Kurtuluş Gününü Kutlayan Yazısı

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

TEL

Yeniadana Gazetesi

Adana

Adana mücahitlerinin mücadelesi millî kurtuluş savaşlarının en parlak örneklerinden biridir. Adanalılar yalnız kendilerini kurtarmakla kalmadı vatanın Garp kısımlarını da kurtarmak için insanca ve malzemece başlıca kaynaklardan biri oldu Adananın kurtuluşunun bütün Garp cephesi kurtuluşunun siyasî ve askerî müjdecisi ve mesnedi olarak heyecan ile selâmlıyorum Adanalıların mücadelesini sevinçle ve gururla hatırlıyorum

İsmet İnönü

Aslı gibidir.
4.1.1951

-5. I 1951

5 Ocak 1951
Belge 298

Kasım Gülek'in Adana'nın Kurtuluş Gününü Kutlayan Yazısı

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

TEL

CHP Başkanlığına
Belediye "

Yeniadana,Türksözü,Bugün gazetelerine
Adana

Adana kurtuluşunun yıldönümü Adanalılara ve Türkiyeye kutlu olsun. Türkün kahramanlık ve yenilmez azminin bu büyük başarısı ile iftihar ediyoruz ve bütün tarih boyunca göstereceğiz gerekirse (milli) mücadele günlerinin kahramanlığını vatan için her an göstermeğe hazır olan Adanalılara derin saygılarımı sunarım

CHP Genel Sekreteri
Kasım Gülek

Aslı gibidir.
5 Ocak 1951

-4. 1 1951

490	01			980	801	1

-35+3 gazete-

Belge 299
DİĞER TELGRAFLAR

T. C.
P. T. T. U. G. M.

Devlet telgraf muhaberatından dolayı mesuliyet kabul etmez

TELGRAF 10624

(Örnek: B. 1)

Yol

Adres : SAYIN TEVFIK FIKRET SILAY CHP GENEL SEKRETERI - ANKARA

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ CUMHURİYET ARŞİVİ

++++ ++++409 - ADANA 767 37 5/1 18/55 GR

HUSUSİ | ALINDIĞI Tarih Saat | İMZA

ONBINLERDE PARTIMIZ MENSUPLARININ COSKUN TEZAHURLERI ARASINDA KUTLANAN ADANA KURTULUS BAYRAMINIZ MUSANEBEILEDE TEKMIL SEYHANLI CHP LILERIN SARSILMAZ BAGLILIKLARILE SONSUZ SAYGILARINI HURMETLE ARZ EDERIM = CHP SEYHAN IL IDARE KURULU BASKANI IBRAHIM BURDUROGLU ++ ++++

19

D. D. Basımevi — 4008 - 1948

T. C.
P. T. T. U. G. M.

Devlet telgraf muhaberatından dolayı mesuliyet kabul etmez

TELGRAF 10625

(Örnek: B. 1)

Yol

Adres : Servis işaretleri

SAYIN HILMI URAN CHP GENEL BASKANVEKILI - ANKARA

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ CUMHURİYET ARŞİVİ

++411 - ADANA 671 39 5/1 18/55

HUSUSİ | ORTA MERKEZ | ALINDIĞI Tarih Saat | İMZA

ONBINLERCE PARTILI ARKADASLARINIZIN KATILMASILE ESSIZ TEZAHURLERLE KUTLADIGINIZ ADANA KURTULUS BAYRAMINIZ MUNASEBETILEDE TEKMIL SEYHANLI PARTINIZ MENSUPLARILE BIRLIKTE USTUN SAYGILARINIZI YUKSEK KATINIZA ARZEDER ELLERINIZI HURMETLE OPERIM = CHP SEYHAN IL IDARE KURULU BASKANI IBRAHIM BURDUROGLU ++ +++

20

Basımevi — 4008 - 1948

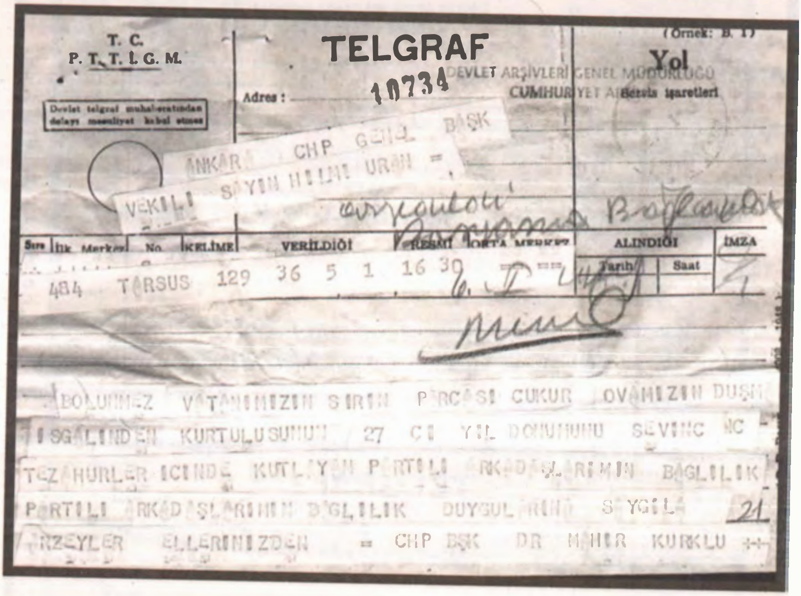

T. C.
P. T. T. İ. G. M.

Devlet telgraf muhaberatından dolayı mesuliyet kabul etmez

TELGRAF

10734

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

(Örnek: B. 1)

Yol

Servis işaretleri

Adres : ANKARA CHP GENEL BAŞK VEKİLİ SAYIN HİLMİ URAN =

Sıra	İlk Merkez	No.	KELİME	VERİLDİĞİ				RESMİ	ORTA MERKEZ	ALINDIĞI Tarih	Saat	İMZA
484	TARSUS	129	36	5	1	16	30					

BOLUNMEZ VATANIMIZIN SIRIN PARCASI CUKUR OVAMIZIN DUSM
ISGALINDEN KURTULUSUNUN 27 CI YIL DONUMUNU SEVINC IC
TEZAHURLER ICINDE KUTLAYAN PARTILI ARKADASLARIMIN BAGLILIK
PARTILI ARKADASLARIMIN BAGLILIK DUYGULARINI SAYGILA 21
ARZEYLER ELLERINIZDEN = CHP BSK DR MAHIR KURKLU ++

SÖZLÜK

Agrâz: Maksatlar, niyetler.

Âkideyn: Her akitte akdi yapan iki taraf.

Âlâm: Kederler, elemler, acılar, sızılar.

Âmâl: Ummalar, ümitler, dilekler, istekler.

Amîk: Derin.

An'anât: Rivayetler, gelenekler.

Anûdâne: İnat ederek.

Ârâ: Oy, rey.

Ba'de-mâ: Bundan sonra, bundan böyle.

Ba'dehû: Ondan sonra.

Bâgî-yâne: Serkeşlikle.

Becâyiş: Değişme, karşılıklı yer değiştirme.

Ber-mûcib: Mucibince, gereğince, uyarına göre.

Berây: İçin, maksadıyla.

Ber-güzîde: Seçme, seçkin.

Ber-mû'tâd: Alışıldığı, adet olduğu, her zaman olduğu üzere.

Ber-vech-i: Olduğu gibi, olarak.

Bilâ-fâsıla: Fasılasız, aralıksız, arasız.

Binâberîn: Bundan dolayı, bunun üzerine, bu sebepten.

Bi-t-tahrîk: Hareket ettirerek, oynatarak. Teşvik ederek, kışkırtarak.

Celîle: Büyük, ulu.

Cenûb: Güney.

Delâil: Delâlet eden şeyler.

Der-uhde: Üstüne alma, yüklenme.

Devâir: Daireler.

Ecânib: Yabancılar, başka memleketlere mensûb olanlar.

Efrâd: Tek olanlar, birler.

El-yevm: Bugün, bugünkü günde, hâlâ, henüz, şimdi, şu anda, şimdiki zamanda.

Emâkin: Mahaller, mevziler, mevkiler, yerler.

Endâht: Atma, atış; atılma. Silah atma, boşaltma.

Endâz: Atıcı (silah)

Evâmir: Buyruklar, Buyrultular.

Fahîm-âne: Anlayışlı olana yakışacak surette.

Harsî: Harsa ait, harsla ilgili, kültürel.

Havâlî: Etraf, civar, çevre, yöre.

Hâvî: Issız, tenha yer.

Hidemât: Hizmetliler, hizmetler, işler, vazifeler.

Hitâm: Son, nihayet. Bitme, tükenme.

Hûn-în: Kanlı, kana bulaşmış.

Husûsât: Bakımlar, işler; şekiller, yollar, konular; meseleler; maddeler.

Hüküm-fermâ: Hüküm süren.

Iztırâr: Mecburiyet, çaresizlik, ihtiyaç.

İctirâ': Cüretlenme, cesaret etme; yeltenme.

İfâdât: İfadeler.

İhrâk: Yakma, yakılma.

İnhirâf: Münharif olma, dönme, sapma. Doğru yoldan çıkma. Değişme, bozulma. Kırıklık. Sapma

İnkısâm: Taksim olma, parçalanma, bölünme, ayrılma.

İntizâren: Bekleyerek, gözleyerek.

İstidlâl: Delalette bulunmasını isteme, ayartmaya çalışma.

İstihsâl: Hasıl etme, meydana getirme, üretme. Elde etme, ele geçirme, ele geçirilme.

İstirdâd: Geri alma, alınma. Verilmiş veya gönderilmiş bir şeyin geri gönderilmesini isteme, geri isteme.

İştiyâk: Şevklenme, göreceği gelme, özleme.

İzhâr: Gösterme, meydana çıkarma. Yalandan gösteriş.

İ'tisâfât: Doğru yoldan çıkmalar, sapmalar, yolsuzluk etmeler.

İbka': Baki, daim, devamlı, sürekli kılma. Yerinde, evvelki halinde bırakma.

İbtidâr: Bir işe süratle, çabuklukla başlama.

İctimâiyye: Sosyal.

İctinâb: Sakınma, çekinme, uzaklaşma.

İddihâr: Biriktirme, biriktirilme, toplayıp saklama. Kıtlıkta yüksek fiyatla satmak üzere zahire toplayıp saklama.

İdhâl: Dahil etme, içeri sokma. Memleket dışından mal getirme.

İğfâl: Gaflete düşürüp, yanıltıp yanlış bir iş yaptırma. Aldatma, aldatılma.

İğtişâş: Karışıklık. Duruluğu, saflığı kaybolma, bozulma.

İhtirâmât: Hürmetler, saygılar.

İhtirâsât: Aşırı istekler, aşırı tutkular.

İhzâr: Hazırlama, hazır etme, edilme.

İhzârât: Hazırlamalar, hazırlıklar.

İktizâ: Lazım gelme, gerekme. Lazım getirme, gerektirme. İhtiyaç, gereklik.İşe yarama

İlâ-âhirihi: Sonuna kadar.

İlbâs: Alıkoyma, durdurma.

İltiyâm-pezîr: Yara iyi olabilir, kapanabilir, onulur.

İmtisâlen: Uyarak, bağlı olarak.

İmtiyâzât: İmtiyazlar, müsaadeler, izinler.

İnbâ': Haber verme.

İnfikâk: Fek olma, bir şey yerinden ayrılma. Çözülme.

İrâe: Gösterme, tayin etme.

Îsâl: Vusul buldurma, buldurulma; vardırma, vardırılma, ulaştırma, ulaştırılma.

İsti'mâl: Kullanma.

İstikmâl: İkmâl etme, kemale erdirme, tamamlama, bitirme.

İstirdâd: Geri alma, alınma. Verilmiş veya gönderilmiş bir şeyin geri gönderilmesini isteme, geri isteme.

İstîzâh: Bir şeyin açık olarak bildirilmesini isteme, açıklama isteme.

İş›âr: Yazı ile bildirme, haber verme.

İştibâh: Şüphelenme, şüphe etme.

İttihâz: Edinme, edinilme. Kabul etme. İtibar etme, sayma, tutma. Kullanma. Kurma, düşünme, tasarlama.

İzâle: Giderme, giderilme; yok etme.

İzâm: Büyükler, ulular.

İzbâr: Yazma, yazı ile bildirme, yazılıp bildirilme.

Kabl-ez-zevâl: Öğleden önce.

Kâffe: Hep, bütün, cümle.

Kâfil: Kefalet eden, üstüne alan. Ödeyen, kefil.

Kâmilen: Noksansız, tam olarak, hep, bütün.

Kavânîn: Kanunlar.

Lâ-akall: En azından, daha aşağı olmaz.

Lâbis: Giyen, giymiş.

Lâhik: Lühûk eden, yetişen, ulaşan. Eklenen. Sonradan tayin edilen, yenisi.

Mâ-ba'd: Alttaki, sondaki.

Mâ-adâ: -den başka.

Ma'dûd: Sayılı, sayılmış. Muayyen, belli.

Ma'tûf: Eğilmiş, bir tarafa doğru çevrilmiş.

Masûniyyet: Mahfuzluk, eminlik, sağlamlık. Korunma. Dokunulmazlık.

Me'mûl: Emel edinilen, umut olunan, umulan, beklenilen. Ümit, umut.

Mebnî: Bina olunmuş, yapılmış, kurulmuş. Bir şeye dayanan. ...den dolayı, ...den ötürü.

Mecrûh: Cerholunmuş, yaralanmış

Mefâhir: İftihar edilecek, övünülecek şeyler.

Meh-mâ-emken: Mümkün olduğu kadar, olabildiği kadar.

Melbus: Giyilmiş, kullanılmış. Libas, esvap giymiş. Giyilecek şey, esvap.

Melhûz: Mülâhaza edilen, düşünülebilen, hatıra gelen; olabilen.

Me'lûf: Ülfet edinilmiş, alışılmış, alışmış, huy edilmiş.

Menâbi: Menba'lar, kaynaklar.

Menâfi': Menfaatler, yararlar, çıkarlar.

Menâtık: Bölgeler.

Menût: Asılı, asılmış, raptedilmiş. Bağlı.

Merâkiz: Merkezler.

Merbût: Raptolunmuş, bağlanmış, bağlı. Ulaşmış, bitişmiş, bitişik. İliştirilmiş, eklenmiş.

Mercû: Umulan, rica olunan.

Mervî: ivayet olunan, birinden işiterek söylenen, sağlam olarak bilinmeyen.

Mesbûk: Sebk etmiş, geçmiş, başkalarından geri kalmış, arkada bırakılmış. Önde bulunan, ondan evvel geçmiş.

Mesmûât: İşitilen, duyulan, haber alınan şeyler.

Meş'ûm: Uğursuz.

Meşhûn: Doldurulmuş, dolu.

Mevâdd: Fezâda, boşlukta yer dolduran varlıklar, cisimler. İşler, hususlar. Kanunlar, nizamlar, hususlar. Maddeler.

Mevâki': Mevkiler, yerler.

Mevâni': Manîler, engeller.

Mevkufîn: Tevkif edilmiş kimseler, tutuklular.

Mevrûd: Gelmiş, gelen.

Mezkûr: Zikrolunmuş, adı geçmiş, anılmış.

Miyân: Orta. Meyan, ara, aralık.

Muamelat-ı Zâtiyye: Özlük işleri.

Muarrâ: Çıplak, soyulmuş.

Muâvenet: Yardım, yardım etme, yardımcılık.

Mûcib: İcab eden, lazım gelen, gereken, gerektiren. Sebep, vesile.

Muhâsamât: Düşmanlık.

Muhikk: İhkak eden, hakkı yerine getiren. Haklı, doğru.

Mukarrerât: Kararlaştırılan şeyler, kararlar.

Muktezayât: İktizâ eden, lazım gelen, icab eden şeyler. Neticeler.

Mûmâ-ileyh: İma edilen, adı geçen, yukarıda anılan.

Murâkabe: Bakma, gözetme, göz altında bulundurma.

Muvâsalat: Vâsıl olma, varma, ulaşma, yetişme.

Muvâzene: İki şey, vezince, ağırlıkça birbirine denk olma. Karşılıklı iki şeyin denkliği, uygunluğu. Gelir ile giderin bir gelmesi. Kıyas, ölçü.

Mübâşeret: Bir işe başlama, girişme.

Mübâyaa: Satın alma.

Mücâhede: Uğraşma, savaşma. Nefsi yenmeye çalışma.

Mücâvir: Komşu.

Mükâleme: Konuşma. Antlaşma.

Mümânaat: Men etme, engel olma, önleme.

Münâfî: Zıt, uymaz, aykırı.

Mündericât: İçindekiler.

Müsâleme: Barış içinde olma, barışlık, barışıklık.

Müsâraat: Sürat ve acele etme. Teşebbüs, girişme.

Müsellâh: Silahlanmış, silahlı.

Müşârün-ileyh: Adı geçen, adı anılan.

Müşkilât: Güçlükler, zorluklar.

Müşîr: Emir ve işaret eden. Mareşal

Mütâlaa: Okuma. Tetkik. Düşünce

Mütefâvit: Birbirinden farklı, çeşitli olan, aralarında fark bulunan.

Mütemennâ: Temenni olunan, istenilen, istenen, dilenir olan.

Müzâheret: Arkalama, yardım etme, koruma.

Nâşî: Neşet eden, edici, ileri gelen. Ötürü, dolayı, sebebiyle.

Netâyic: Neticeler.

Nıfs-ül-leyl: Gece yarısı.

Nuzzâr: Nâzırlar.

Penâhî: Sığınma

Ric'at: Geri dönme. Gerileme, çekilme, geri kaçma.

Rûz-merre: Her günkü, her günlük.

Rüesâ: Reisler, başkanlar.

Sâlif-üz-zikr: Zikri geçen, bildirilen.

Sefâin: Gemiler.

Serfürû: Baş eğme, söz dinleme.

Serîan: Süratle, çabuk, hemen, çarçabuk.

Sıyânet: Koruma, korunma.

Sühûlet: Kolaylık. Kolaylık vasıtası. Yavaşlık, usul, nazik muamele. Elverişli, kullanışlı.

Şâyi': Duyulmuş, herkesçe bilinmiş. Taksim olunmamış müşterek hisse. Bir şeyin her noktasıyla ilgili bulunan.

Şehâmet: Zeka ve akıllılıkla beraber olan cesaret, yiğitlik.

Şenâat: Kötülük, fenalık.

Şürû': Başlama.

Ta'lîk: Asma, asılma. Bir şeye bağlı gösterme. Geciktirme, asıntıda bırakma, askıda bırakılma. Belli bir zamana bırakma.

Ta'vîk: Oyalandırma, geciktirme, geciktirilme, asıntıya bırakma, asıntı.

Taharrî: Arama, araştırma, araştırılma, aratma.

Tahdîd: Hudut tayin etme, sınır çizme, sınırlama.

Tâmm: Bütün, eksiksiz, noksansız, mükemmel, olgun.

Tasaddî: Bir işe girişme, başlama.

Tasrîh: Açık açık söyleme, söylenme, açıktan açığa bildirme, bildirilme, belirtme, belirtilme.

Ta'vîzât: Ödünç verilen para, karşılık olarak verilen şeyler.

Tavzîh: Açıklama, açık anlatma, aydınlatma.

Tayerân: Uçma, havada gaz olma.

Teâtî: Verişme, birbirine verme.

Tebşîr: Müjde verme, müjdeleme, müjdelenme.

Tedvîr: Döndürme, döndürülme, çevirme, çevrilme.

Tefehhüm: Yavaş yavaş anlama, farkına varma.

Temâdî: Sürme, sürüp gitme, uzama, devam edegelme.

Tenâkus: Azalma, eksilme.

Tensîk: Düzene, yoluna koyma, düzenleme, sıralama, düzeltme.

Tenvîr: Işıklandırma, aydınlatma.

Tervîc: Kıymet ve itibarını artırma. Geçirme. Tutma, destekleme.

Teshîlât: Kolaylıklar.

Teslîh: Silahlandırma, silahlandırılma.

Teşmîl: Yayma, içine aldırma, kapsamına aldırma. Daha umumi bir mana verme.

Tevlîd: Doğurma, doğurulma, doğurtma. Meydana getirme, sebep olma.

Tevsîm: Tenin üzerine barutla veya dağlayarak işaret koyma. Adlandırma, ad verme. Hacıların hac zamanı toplanmaları.

Tezâyüd: Sıkışma, çoğalma, artma.

Uzmâ: Daha büyük.

Üserâ': Esirler, tutsaklar. Kullar, köleler.

Vâzıhan: Açık olarak, açık açık.

Vürûd: Geliş gelme, varma, yetişme.

Zamîmeten: Ek olarak, ulama olarak, üstelik, bir de.

5 Ocak 1922, Adana'nın Kurtuluş Günü'dür. Emperyalizme karşı yürütülen Millî Mücadele içinde Adana'nın kurtuluşu, yalnızca bir şehrin kurtuluşu değil, aslında Türkiye'nin kurtuluşuna ve bağımsızlığına giden en büyük adımlardan ve heyecanlardan biri olmuştur. Fransız kuvvetlerine karşı yaklaşık üç yılı aşkın süren kurtuluş mücadelesi yerel direniş hareketi olarak başlamış, sonra da Kuva-yı Milliye'nin bir parçası haline gelmişti. Mustafa Kemal Paşa, Birinci Dünya Savaşı'ndaki son görev yeri olması nedeniyle tanıdığı bu coğrafyadaki savaş ve Adana'nın kurtuluş süreciyle yakından ilgilendi. İşgalcilere karşı kararlı, örgütlü ve yaygın bir direniş yürütüldü. Sonunda TBMM Hükümeti ile Fransa arasında 30 Ekim 1921'de imzalanan Ankara Antlaşması, Fransız kuvvetlerinin yalnızca Adana'dan değil, Türkiye'den çekilerek savaş dışı kalmasına neden oldu. Bu, Batı Cephesi'ne büyük bir soluk aldıracak ve zaferle sonuçlanacak olan Büyük Taarruz hazırlıklarını rahatlatacaktı. Antlaşma'ya göre Kasım 1921 ile Ocak 1922 arasında Adana'nın aşamalı olarak tahliye süreci başlamış ve nihayet 5 Ocak 1922'de tamamlanmıştı.

Kurtuluş Savaşı'nda Adana ve Adana'nın Kurtuluşu BELGELER adlı eserde yer alan belgeler, yoğun bir çalışma sonucunda ATASE, TİTE, T.C. Cumhurbaşkanlığı Osmanlı ve Cumhuriyet Arşivleri,

TTK Kitaplığı ile yerel ve ulusal basın taraması sırasında bulunan binlerce belge arasından seçilmiştir. Belirlenen belgeler kronolojik olarak hem orijinalleri hem de çevrimyazılarıyla birlikte verilmiştir. Böylece araştırmacıların arşiv referanslarıyla birinci elden yararlanacağı belgeler bütünü oluşmuştur.

Savaş sürerken, 1920'de Adana'da, basılmış olan **Bütün Türk Milletine ve Türk Askerlerine Vaziyetimiz ve Cihan Vaziyeti -Hakkında Talimat-** başlıklı adeta **"Adana'nın Kurtuluş Manifestosu"** olarak niteleyebileceğimiz kitapçık derlemenin en başında verilmiştir.

www.tarihvakfi.org.tr

9 789753 333955

BÜYÜK ŞEHİR ADANA

TARİH VAKFI